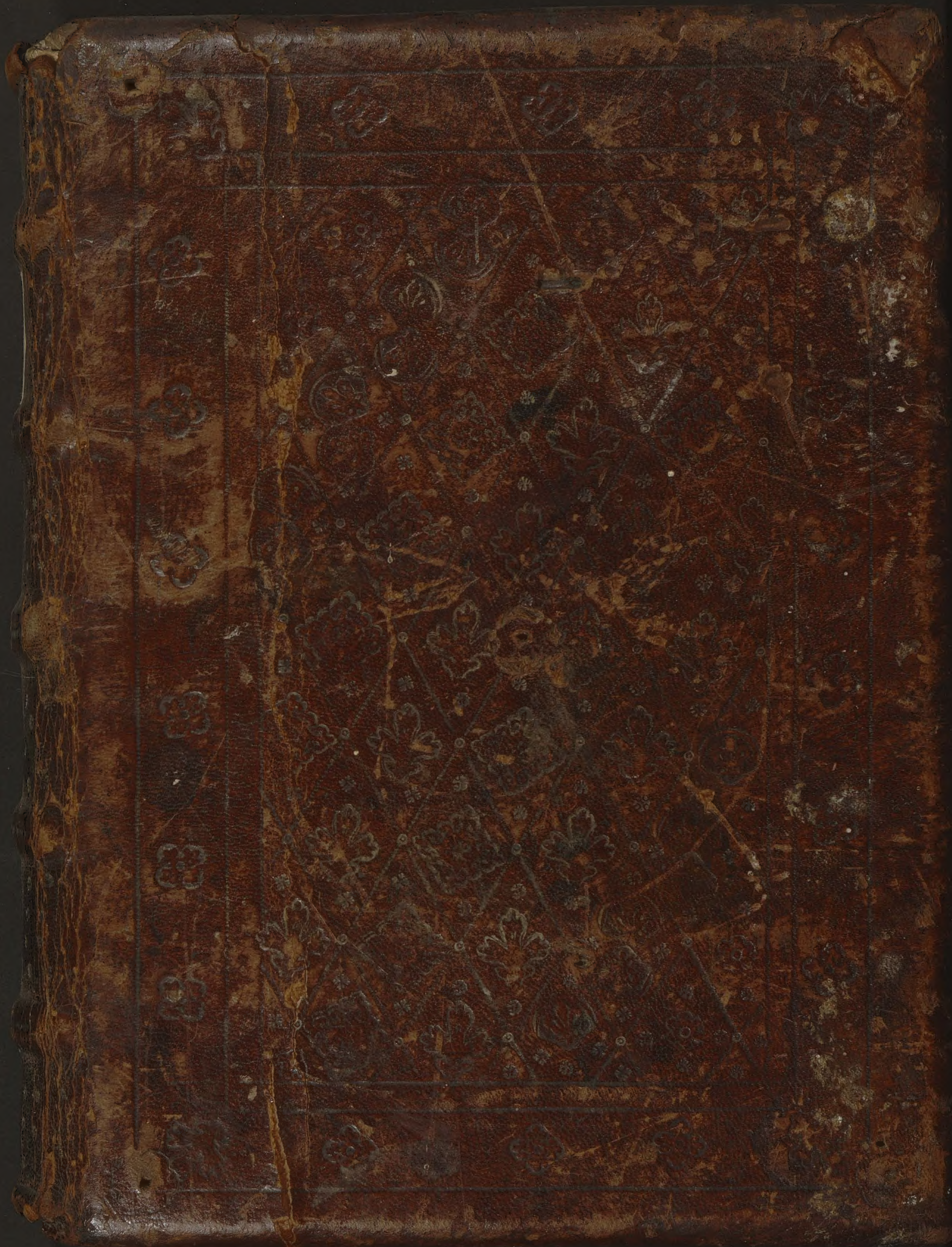

Dns petrus nouiforensis vendidit

1 4 7 9 2a feria palmarum

Nicolaus Jenkowicz

Constat una marca denariorum et vi gr

Martinus Marulus [illegible]

subditus [illegible] sartoris [illegible]

In nomine domini amen anno domini millesimo [illegible]

Marci Maruli vite sanctorum

Emptus vi gr albe

Millesimo quingentesimo [illegible] nono [illegible]

Andreas a Mialossitze mercatus est hunc
Librum grossis 18 a Magistro Wratislawita
pfugo

640

Aristoteles scribit scdo physicorum capitulo scdo

Ubi d' ho gnat hoiem & sol. In qua q'dā ppoe
quātū ad gnacōis reru nalm gmedacōm duo
tagut' a qb3 gnaº reru nalm i ee necessit'
& nobilit' pº vz in flueª sacri spmat' a sibi
sili i actu venis. Scdo i fluecia corpis cele
stis. Pºm tagit' cū d' ho gnat hoiem 2m ta
git & sol. pºm pba' vz q gnaº reru nalm
necessit' & noblitat' ab influeª ītut' semal
abiº in quo qsistit maxia singulor nechroru
delcaº nat' & nobilitat' gnaº reru nalm
s3 i fluecia sacri spmatis i agg nate ista
mattem & vluam e hmōi i' 2f aºr nō per
molem octauo ethicor q quato res e delcal'
i tāto noblior hoc p3 vz q influeª ītutis
semalis causat maximam delectacōm i istis i fi
oribz p azples 2º de gnacōe aialiu ubi vult
q nō est maior delectacō i aialib3 qua influeª
seu decisiois spmatis / idem & attestat' dns
albtus i suma nalm i pº fior io nā multum
sagax i gemosa ordiauit tāta delcacō i in
fluecia seu decasiōe matie semalis ne aialia
actū venereū abhorrerēt & dimitterēt gnacōz
quae mundus puet. Nā n' tāta delcāº i actu
coeundi antea fuiss3 ordinata mlier q semel
pepiss3 rōe nimis doloris que sustinet in ptu
nuquā amplius se dnet ad actū venereū
cōcerendū n' maiōis conamine ac volūtª ad illē3
actū deportaret. Preterea scdo illud maiē
nāitat & noblitat gnaº3 rer nalm sū quo
tlis gnaº fi' nō pt. S3 influecia ītut' semal
e hmōi i' 2f aºr nō p azples nono metha ce
hoc p3 i brutis aialib3 nobilib3 & pfcis. s3
hoib3 / vn h3 bruta aialia ut plurīa habet tpe
de ītū quo quātū ad gnaº3 celebranda mehi
ōm3 ceteis ptib3 oī tpe gnari pūt licet di
cat poeta Inde q3 vir februo q3 cames mayo
in beres & autūpno pedes luxuriari solet
tcia 3º abiº nāit' & nobi' gnaº rer nalm
i q' 3ß in fioribz aquo i esse ppetuat'. S3 h
ifl' reª ma' spmate e hmōi i' 2f aºr nā pro
tāt pº. q sicut se h3 ee absolute dem ad nō
ee, ita se h3 ppetuū ad esse abte dem. S3
... ee abte dem e melius & nobilius nmō
magis nāis q nō ee p azples 2º de gnacōe
quare 2f hoc p3 p afferton in 2º de aia co
meto 3ºº Cu 11 soli dō dña vidit illa i fei
cia nō posse pmanē etino tpe mnstrāe
dando ipis quadā ītute i spmate de
relicta quo me'ce possit se smare i ee
specifico p3 p pºm mebrū ppois
passupte multu euidet declaratu.
Cōsequet' restat 2m declarandū
s q gnaº rer nalm i istis in fiori
bus nāi & nobilitat' ab influecia
corpis celestis. Ista i fluecia q est
sempitna nāi' & nobi' suu actu s
effcm. S3 i flueª corpis celestis est
hmōi i' 2f aºr nō, q ee etnū ee
nobile & necessariū esse. Minor p3 per
azples pº celi & 2º celi & mudi & octaº
physicorum. Vid3 corpa celestia ppter
eor motu cotinuu & lumē sp in
fluūt istis in fioribz ut spaliter
appar3 de sole p arist ... in
2º de gnacōe qua sol i obliqo cir
culo s. pzodiaco p eius accessu
& recessu ad eminssiu nrm ut
ab eminssiuo nro est cā diuse ge
neracōis nrōm cotinue i istis in
fioribz. Preterea 2º illa influecia
q pducit' effcus nobles reddit
gnaº3 rer nalm. S3 influecia
corpis celestis e hmōi maior
nota quia effcus sortit' suam
nāmn noblitate a causa, minor pz.
P3 q influeª supior cotinue
facit ad pducōz homs qui sūt ef
fectus nobilissimi inter ceta cr
ca nalia & io scdm aristotilem
i pº physicorum ho est finis omi rer
nalm i nobilite q p intellectū s
uam rōnalem excellit oīa aialia
bruta. Preterea pse illa i fluecia
q e nobilissia i flueis istis i fioribz
reddit gnaº3 nalm nob. S3 sed
i fluecia corpis celestis e hmōi i
2f maior nota cotinuis quia q q
noblitat' est cause pt cā in
esse effcu minor p3 q i fluecia
corpis celestis depēd3 a causa
nobilissia vz a motore pº putā
dō ut appāret p afferton i d
decimo methª ce cometo decimo

[illegible]

quarto / q2 nā nāta nichil agit ī spēs
ī sfiorib3 nō ī grauiter adeo · add3 et ī
telligētis / q fut cause nobilissime u p3
appo pallegatū quo ad singula
eius mebra luide declarata / Cir
ca quā questione pº notandū / tū hic
fit metio de ī fluencia matie sp
matice q 2ᵉ ī gstatiᶦ ī li° sue theoce
quito ī fluencia tlis matie fit de
melioi et puriori sba totius corpis
ut appz ī coitu duplicato ul tri
plicato ī quo corpus magis lassatur
quā si ī decuple dō sagnis qtitas
p flebotomiā a corpe ciceret / Ibi nota
2° ī gstatiᶦ ibidem q illa ī fluencia
simplr quo oportz et ī q oportet
grecat corpi huano gonde mlta be
neficia attribuit / pº enī sanitas
co hic corrobant / 2° male cogita
toes remouet / 3° ira gotiguit
melancolia tollit / ī mon
mlti morbi flegmatici gpulsantur
Et io a haly 3° tegni q quotiens
asueti fuerit uti actu venio et
nō abutut mltas egritudines ī
trut / Ideo q materia spmatis reti
net 3 tantumb3 corpis et idem ī ve
nerio actu ī mon ī pedet transitu
mltas ad singla corpis mebra vnde
totū corpus demaceat / Tertio
nota 2° ī Galienum ī 3° tegni oms
heticum actu venerio vituperant
dicentes q nllus usus e salubris
venereorū a corp e illa quā
heticum sut de quada secta cui
placet here logā tolla ut eo duuti
[illegible] ciborū et potuū prope pos
sut ī istos desiderabat here pul
critas faces ac dispōitōes cor
porales et habiles nō dicut q
tlis pulcritudo et habitas tollit
pactū venereū quaures / Ibi
nota ī 3° p Galienum ibidem qui
ipbat opinionem corp et dt q ī
fluencia utitur fealis mltū con
fert i regimine sanitatis si fit ī

Nota

nota

tū ī tualis / ita q corpus nō sentit unde se
tit se alleuiatū melius comedes seu appe
titū hūs ī mon melius dormiens / Nota ī 4°
q illa ī fluencia ūtutis semalis ī est ī pus
aialib3 ppt gsuacōm ī spē et io dt [illegible] esse
[illegible] Afferrois ī 2° de aīa gmeto 37° q tū
ia ī fiora nō put se ipa ppetuare gtulit
ipus quadā ūtute q Abicena vocat̃ grauq
pi ī seie apre de aso et mir se delicto re
tetus / Sz scdm haly ī 2° tegni auctoritate
aristotilis vocat illaz ūtute quada ī
telligē3 dīnam qua mēte ipa ī diuidua s
etnalit̃ ī ee specifica gsuat / Ibi not
sexto scdm Afferroy ī 2° de aīa ī comēto
dicto q nō est dubiū qn melius ē hēre
hāc ūtute quā nō hēre / q2 melius e e
etnalr quā nō ee etnal / et io scdm aristoti
lem 2° de aīa 3° pº tractatus scdi ī flue
matie spmatice ē opato naturalissia iter
cetas opatones nales dt n fit ūalud n
opimsi e uiuētibz qtuq3 pfcta sut et nō orbata ut
a putrefatoe fact put ipm tale quale al
teru est ut aīal gnat et planta / Nono nota

no

q q ggnito artificialiter mod ɔcedi illa ī
fluencia semalem mltū gfert ad sanitatē aialis
dū qtuq3 voluit ggē ptede ad actū venereū
oz ipm ad dūsa gsiderare / pº ad habilitatem
et debitā dispōitōm ppi corpis / q2 dt Galieñ
ī 2° tegni q quocuq3 tpe nō gfert attede
femellas Ideo q nō est corpus vi esse ni
mis ī anitū ul nimis satiatū nimis frigi
dū n̄ nimis calidū / nichilomin9 si dz fi pam
melius est ut fiat corpe aliquāt gonte
repleto et hūido quā ī amto et gsiccato e
io gmuter dicut mediti q illa ī fluencia
q fit gra plis gnade nō dz fi n̄ scda di
gestione celebrata / hc ē ī aurora p9
sopnū p9 mediā noctem / 2° ī quit ī sp
ad habilitate et ad dispoitōm femelle q
quocuq3 tpe corp9 femelle nō est ha[illegible]
ad actū venereū gtedū ptato / q2 [illegible]
ne ī mese ad mī9 duobus dieb3 ut [illegible]
femelle q ad maria ad annos mat[illegible]
venerit fluxū mestruorū patiunt / vn si
illo tpe pmi fluētiaz mae spermatice vilis
ad agrū natie fiet accepto / fetus tlis fi
eret leprosus / ppt admixione sanguinis
mestrualis corrupti unde hoc illa

X corpalem + matutinam

sume et cavenda. 3º requiritur respectus ad qualitatem seu ad dispositionem aeris, quia quandocumque venus est in domo sua propria multum confert circa dicta mulieres ut apparet in libello de affectibus planetarum; similiter quando luna est in bono signo tunc generatur fetus magis pulcher et habiles ad quecumque bona opera, quando vero est in malo signo secundum quod potest videri in processu illius libri. Quarto respiciendum est ad modum accedendi femellas, quia aliquis possit accedere talimodo quod non fieret receptio in loco proprio conveniente, ideo quod semen viri non debite reciperetur, adeo quod locum proprium ita quod elaberetur vel alicubi in cellula aliqua matricis constringeretur, ne fetus possit habere sufficientem singulorum membrorum dilatationem.

Nota — Octavo nota quod scientia in hoc libro tradita est multum necessaria cuilibet homini volenti habere notitiam sui ipsius quantum ad singulas eius causas, exemplo quia in hoc libro fit mentio de causa equivoca ipsius hominis que est influentia planetarum. Quare dicit Aristoteles in 2º physicorum sol et homo generant hominem; etiam hic fit mentio de causa efficiente univoca hominis que est virtus seminalis informans ipsum fetum. Et hic dicitur de causa formali hominis que est anima educta de potentia materie; similiter hic fit mentio de causa finali hominis que est salvatio universi seu perfectio eiusdem, propter salvationem rerum specificarum.

Nono — Nono sciendum est quod cum quo generatio rerum naturalium de qua dictum est tante est necessitatis et nobilitatis, quare cum diligentia qua potimus eius notitiam investigemus et cum liber presentis speculationis tractet de cognitione generationis rerum naturalium, ideo diligenter et multum studiose eius acquisitioni diligenter ~~insistere debemus quod tractat de talibus in~~sistemus; huius ratio specialiter possit esse talis: illius scientie acquisitioni diligenter insistere debemus que tractat de talibus que sunt rara et pluribus ignota, ut apparet ex dicto posito; sicut tamen carum delectat cotidianum. Sed scientia in hoc libro tradita est huius, quia tractat de formatione embrionum, de influentiis planetarum, de signis conceptionibus et impedimentis eiusdem; similiter de signis virginitatis seu castitatis et corruptionis et de exitu fetus ab utero materno mulierum, de accidentibus et proprietatibus contingentibus circa partum. Similiter de natura sanguinis menstrui mulierum, de natura spermatis; sed omnia illa sunt pluribus ignota, igitur etc.

Nota — Decimo nota quod cum notitiam perfectam scientie in hoc libello tradite voluerimus habere, cognitionem causarum eiusdem acquiramus. Est enim causa materialis seu subiectum quod idem est scientie hic tradite circa aliquos femella cum suis secretis. Sed secundum alios dicitur secretum generationis et generabilium non in se et absolute sed in comparatione ad generationem seu actum generandi acceptum.

nota — Ubi nota concordando illa duo subiecta quod scientie in aliquo libro tradite subiectum potest esse duplex (subiectum): unum adequationis, aliud non adequationis; primo modo potest sustineri quod subiectum primitus positum sit subiectum in hoc libro. Secundo modo potest sustineri quod subiectum ~~secundo~~ positum sit subiectum in hoc libro; primum probatur: illud est subiectum adequationis in aliqua scientia de quo primo et principaliter determinatur de eadem, ut apparet de metaphysica in qua primo et principaliter determinatur de deo et de intelligentiis, quare substantia abstracta ponitur subiectum adequationis in methaphysica. Sed in hoc libro principaliter determinatur de femella cum suis secretis, ideo ille liber intitulatur liber de secretis mulierum. Secundum probatur: illud est subiectum adequationis in aliqua scientia quod non excedit determinata in tali scientia nec exceditur ab eadem, ut apparet. Tamen ideo ens in quantum ens ponitur pro subiecto adequationis in methaphysica quia non excedit determinata in ipsa nec exceditur ab eisdem. Sed subiectum secundario positum ...

ordine ad statum in hoc libro traditam Et ex eo quod hic non solum fit mentio de femellis cum suis secretis ymo etiam de secretis virorum ut patet in processu quare etc. Causa formalis quae hic sit in aliis libris Sed causa efficiens dicitur fuisse dominus Albertus frater ordinis predicatorum qui statum illum ex libris medicinalibus virorum ex libris Aristotelis de naturis animalium extraxit et compilavit Causa finalis est perfecta notitia naturae humanae quo ad singulas eius partes sive cuius Sed [illegible] parti phylosophie supponitur dicendum quod parti medicinali et parti naturali quia dominus albertus in prologo seu prohemio attestatur quod stilus seu modus eius [illegible] procedendi in parte est medicinalis et in parte naturalis sequitur

Sequitur Dilecto [illegible]

libro traditam cuius subiectum in omnino dicitur femella cum suis secretis Alio modo secretum quantum et qualiter etc. Primo eius divisio dividitur in quatuor partes quod quatuor tractatus in hoc libro possunt assignari Ita quod in primo tractatu ostendit formationem embrionis virorum tamen hic in tractatu taliter ostendit influentias planetarum In secundo pertractat partum ipsius fetus et cum hoc quedam accidentia seu proprietates speciales circa fetus exitum evenientes In tertio ostendit signa conceptionis virorum eiusdem impedimenta et cum hoc ostendit ibidem signa virginitatis sive castitatis et corruptionis In quarto pertractat naturam [illegible] spermatis Secundo ibi nunc ante de ea ibi [illegible] ibi Ante quam [illegible] Primus tractatus specialiter dividitur in quinque partes sive quinque eius capitula ita quod in primo ponit partem prohemialem huius libri sub forma correctorii In secundo quedam preambula sibi adiungit [illegible] valentia per

tractet quantum embrionis in materia In quarto ostendit eius formationem in utero matris In quinto declarat quedam obmissa ea magis lucide notificando scilicet quod in utero matris plus fetus sit [illegible] quare Prima capitulum seu prohemium dividitur in quinque ita quod primo dicit salutationem suam ad causam monentem illius libri Secundo ponit narrationem petitionis eius Tertio ostendit quod eius petitionem velit admittere virorum ei consentire Quarto ostendit motivum quare bene et multo potuisset negasse [illegible] ipsius monentis eum ad compilationem illius libri Et quinto dicit [illegible] specialem salutationem ad istud obiectum in stantia huius libri statum compilavit Secundo ibi Cum vero Tertia ibi visa petitione Quarta ibi sed pusilla Quinta ibi Rogat [illegible] Primo premittit suam salutationem Ubi nota primo quod fuit quidam dominus et dicitur quod fuit episcopus qui valde diligenter supplicavit domino Alberto qui hunc librum edidit quatinus compilaret sibi libellum quendam de secretis tam ad sexum femineum quam masculinum pertinentibus ad cuius supplicationem dominus albertus qui valde fuit expertus in talibus postquam exaudivit petitionem illius amici sui precibus acquievit compilando hunc librum quem sibi transmisit ponendo in eius principio unum dictamen quo mediante transmisit sibi istum librum Et secundo videt premittendo salutationem sui dicentis dominus A. Albertus [illegible] sed de Colonia ubi dum studium rexit scribit [illegible] suo ac [illegible] Reinoldo de [illegible] loco scilicet de Maguncia scribit [illegible] sibi pro salute continuo incrementa [illegible] augmenta vere sapientie in [illegible] Circa illam petitionem primo nota dicunt aliqui quod erat motivum ipsius monentis dominum albertum pro compilatione illius libri dictum quod erat illud ut sciret et posset se precavere ab immundis pollutionibus et turpibus accessibus mulierum menstruantium [illegible] patientium virorum ab aliis diversis vexationibus et corruptionibus sibi nocumenta in fetibus quae sibi mulieribus possunt evenire et non videt [illegible] accessum mulierum tempore non debito est quia sicut patebit in libro [illegible] hora concepi posset cum mulieribus quod homo efficeretur leprosus Vel quod nota

fetus qui generet seu gerpet a fiet lepra vel
alys egritudibz incurabilibz quod ad emenda illa
desiderabat stile mag in hoc libro tradita 2o
nota quod dr in litera vere sapie quia vermet potest
dici vere sapiens non est quia quandoque predicata perferre
q deistis in fiorbz in abstracto pdicat' deist
vificari no put discrete ho e bonus verus et
sapiens put verificatur in abstracto non pt dici
deus e bonitas deus est sapia ut invenit in lib
deus e virtus ut pz p themistium 2o de aia

Ex ista favorabilis ac gratuita

gratuita societatis // hic narrat petitionem
monentis dicens Exquo vestra favorabilis et
gratuita societatis michi diligenter supplicavit
ut vobis quedam libri de naturis et de condi
tionibz secretorum ad mulieres se pertinentium
compilare illa que sunt occulta in hac materia luci
de de clarando sicut ibi visa petitione ostedit
quod velit admittere suis precibus dicens quod illa pe
titione visa et audita reddit se promptum et be
nivolum prorogatione seu pigritia quandoque dila
ta et postposita ad illius brevis et utilis con
pendii compilationem de materia prius dilectis
supius in petitione Circa illam [illegible] notanda
nota quod dr in litera de hys que apud naturam mu
lierum sunt occulta quia mulieres apte talia secre
ta de quibz hic dicetur non patebit ut hoc libro
et apparet contrarie ad sensum quia verecundantur magis
festare illa secreta viris presato quod aliquibus
mulieres majore arguunt et impediunt quando
ad eorum in perfectionem ut aliquibus magis vitupe
rant quod e unum de illis viris qui ignorat cir
ca ne quantum ad illa secreta mulierum quia in hoc
libro pertractat' nichilominus viri literati sciunt causas
quare deus et natura talia ordinaverunt quia
apud mulieres non minus diligunt eas illa de
causa ymo magis et naturaliter eas tractat in omni
pertinet quia sunt pro commodo corporis et utili
tate Ubi nota secundo quod quia femella deficit
in perfectione caloris naturalis cum patitur obsecre
tu quod dr fluxus menstruorum quia non potest fi
sufficiens de toto illius materie ut emanet
femina tota quare non potest converti in substantiam rei ale
de sed natura sagax debito tempore ordinavit ei
transitum ut a corpore femelle depelletur
ne corruptionem in tucione patetur gravamen

et retinet egritudines arduas et diver
sas // similiter dici potest quomodo
eodem de alys de diversis secretis
apud mulieres existentibz de quibus
sufficienter patebit per processum 3o nota
dicet aliquis quare dr in litera
de secretis mulierum tantum et non virorum
cum etiam in hoc libro fit mentio de se
cretis virorum potest dici quod non est quia
apud viros quibus ille liber e traditus
non e aliquod secretum occultum quod non pz
ipsis sufficienter Sed aliqua hic pertrac
tat de natura virorum scilicet scire vili et
hoc est ideo ut habeat eius notitia
unde hic ortum et ad que fines per na
turam dirigit et non ut cognoscatur
in ordine ad alias diversas proprietates
secundum quod fit de secretis mulierum

Sed pusilla mens

Hic albertus ostendit causam quare
si placuisset sibi potuisset dene
gasse petitionem eius monentis dicens
Sed pusilla et iuvenilis mea mens
et intellectus qui ad plures trahitur ad
alia negotia ardua Vel si opportet talem
temporis in opportunitate a compilatione illius
libri posse excusari nichilominus istis
non obstantibz cupio et volo innata
mei in generum possibilitatem virtutum
affectuositate adimplere describen
do vobis presentem tractatum in quo
invenire potestis plurima de materia
per vos ante petitum tradita et etiam
desiderata cum hoc quedam alia inter
serendo partim alia modo naturali et partim
modo medicinali quemadmodum causa
ne in hac materia exigit et requirit
procedendo Nota quod dr in litera Sed
pusilla et iuvenilis mea mens et
ibi non innuit in hys dicens quod velit
esse humilis evitando arrogantiam
ideo quia non fuit pomposus seu
elatus in dictis suis ymo multum
humilis [illegible] dicit aristoteles in
quarto ethicorum Iactator et superbus
multum est vituperandus Secundo

considerantes

nota
notanda
nota
nota
includere
supplicat

notandum quod quando dicitur et temporibus in oportunitatem
quia ad aliud / trahitur intellectus meus
Ibi albertus nobis intimat quod illo tempore
quo illum librum edidit fuit occupatus
diversis et multis arduis negocyis unde
mirandum potuisset denegasse compilationem
nota huius libri / Tercio notandum prout commun-
iter dicitur quod albertus illo tempore quo
fuerat rogatus pro illo libro colligendo
edidit summe naturalem et in celis scien-
ciam multum latam et difficilem in-
clusit quia totam phylozophiam in se
continet / Unde bene dicit quod intellectus suus
fuit de tractus ad aliena / Nota
nota quarto quando dicitur in litera vobis in parte solo
et quod consilia litera elicitur tamen quod dominus
albertus in processu huius libri non
solum proposuit uti doctrina seu sciencia
naturali sed eciam medicinali ymmo vult se-
qui doctrinam utriusque pro tanto illa ma-
teria pro causam moventem in petrata
loco suo debito sequitur textus

Ideo nulli horum puerorum

Hic albertus dicit specialem supplica-
cionem ad illum ob cuius instanciam illum librum /
composuit dicens Quare supplico vir ven[erabilis] non
constare cum diligencia qua valeo qua-
tinus dicta que in hoc libro traduntur isto
celare debeatis eciam rogo ut sitis
constans ipsa non puplicando alicui pu-
ero tamen in annis quam in moribus constitu-
to nobis promitto quod in processu temporis
divina gracia favente ac concedente plu-
ra invenietis conscripta de curis
scilicet in petitatis morum multis alys
ancxius et hoc est modum procedendi
nota medicinalem / Nota quando dicitur ne alicui
puero / Ad puer est in duplici differentia
quidam est puer etatis secundum quod in-
fans / vel aliquis constitutus in fra tempus
septennium puer dici potest / Alius est
puer in moribus quemadmodum ho-
minatus in annis in competenter vivens
scilicet incepte et indistricte se regens
puer dici potest / Ad propositum. ut
dicit albertus quod nulli horum puerorum
doctrina hic tradita debeat proponi
seu pandi et non puero secundo dicto prota-

to / quia continuus bene et competenter doctrinam hic
traditam debet intelligere oportet enim aliquam
esse in structuram fundatam in causis naturalibus et con-
cedere naturalibus et medicinalibus modo talis est
quod puer primo dictus non habet cognicionem talium
quare sibi proponitur hec doctrina nec eciam
nota puero secundo dicto / Ratio est quia hec doctrina non
valet hoc abuteri sed recepte et non
competente vivere / quia non sciret comodo
nulla sciencia usque male uteri / certum est tamen quod
si puer in moribus doctrinam habet hanc scienciam
male et inordinate ea uteretur quare illi puero doc-
trina in hoc libro colecta non est prestanda
et ideo dicit ypocras in libro de lege sacre
res sacras hominibus ostendantur / prophanis autem
nequaquam nisi prius moribus et sciencys formantur
Ad propositum sacre res et sacra doctrina qua-
lis est in hoc libro tradita ostenduntur sacris
hominibus. i. virtutibus et fundatis in moribus honestis
moribus / prophanis autem nequaquam. i. incepte se re-
gentibus et in nullo fundatis / nisi prius moribus
et sciencys informantur scilicet naturalibus et medicinalibus prius
fundentur sequitur textus Capitulum primum huius libri

Sicut scribitur in libro de anima

Hic est capitulum secundum ... Postquam
albertus in precedenti capitulo complevit se de
prohemio huius libri / Nunc hoc capitulo adducit que-
dam preambula ad suum propositum valencia Et
dividitur in duos secundum quod illa preambula sunt
duo / ibi / Ideoque / prima in duo primo ostendit
primum preambulum per modum conclusionis / Primi
huius libri et cum hoc enim probat reddit cau-
sam eiusdem dicti in eius probacione secundum ibi qua-
re causa ante quare et / Primo dicitur sit secundo
dividitur in duo dicit in discipulo secundo de qua
cre et corpore natura malum est sepitura / Unde
causam elegans eciam cuius dat aristoteles
2o de anima dicens quod naturalissimum operum est
unum quoque enim naturalium operacionum quare sibi
simile in specie / Propter hoc papuit precipit esse in
divino et de mortali quod ab omnibus appetitur et
propterea quod maneat eadem in specie quia sub yden-
titate numerali permanere non potuit Et ideo
dicit Afferroys in 2o de anima commento tricesimo octa-
vo cum solitudo divina cum non poterat
enim individuum facere permanere idem

nito, inscripta est conferendo ei in dividuo quandam
virtutem qua mediante sub esse specificato per-
severari possit. Subdit Averroys dicens: Et
idea ideo non est dubium quin melius est habere hanc
virtutem quam eam non habere. Nota primo quod hic assig-
natur conclusio prima quod est illa generatio animalium est
sempiterna probatur in littera sic illud est sempiternum
quod participat esse divino et immortali seu in
esse perpetuo conservatur prout sibi convenit. Sed
generatio animalium est huiusmodi igitur maior nota
quia eius divina divinum est perpetuum, ut apparet
ex duodecimo physicorum quod est invariabile et in-
mutabile secundum aristotelem per Averroys ibidem
etiam apparet ex dictis Averrois in 2° de anima
quam allegat in littera. Secundo nota quod alia pars
formaliter et iterum contra littera ad eandem con-
clusionem sic Cuiuscumque effectus omnes cause sunt eter-
ne et ipse effectus est eternus patet quia causa et
effectus simul sunt et non sunt ut dicitur secundo physicorum
Unde perpetuitas in causis arguit perpetuitatem
in effectu, sed omnes cause generationis animalium sunt
eterne patet primo de causa effectiva et conserva-
tiva que est motus corporis celestis ut appa-
ret per philosophum secundo de generatione secundo physicorum
et primo methaphysice, quia totus ille mundus
sensibilis subiectus est lationibus corporum supe-
riorum, ut totus corpore inde gubernetur. Sed talis
motus est perpetuus patet per aristotelem primo celi
et mundi et in octavo physicorum quare etc. Eti-
am causa materialis sive subiectum generationis materiale
animalium est eterna ut apparet in materia prima primo
physicorum et primo de generatione. Etiam eius causa
formalis est eterna ex eo quod corruptio unius
est generatio alterius et ideo non est dare ultimam
generationem nec corruptionem. Etiam eius causa fi-
nalis est eterna ut est perfectio seu salvatio
universi quare etc. Nota tercio quod dicitur in littera
quod generatio animalium est in continuum vel circularis
ratio huius est quia talis generatio sequitur motum
celi ut patet 2° de generatione et talis est circularis
ut patet primo celi quare etc. Nota quarto
quod dicitur naturalissimus etc. dicet aliquis Con-
tra, quia apparet quod masculus quandoque generat
femellam, sed masculus et femella non videntur
esse similes pro tanto quod apud aristotelem in
libro de animalibus femella dicitur esse monstrum

tum quare etc. Nota masculum et
femellam esse similes potest intelligi
quod sunt eiusdem nature specifice i. eiusdem
quiditatis et essentie sive eiusdem
rationis formalis in substantia et hoc
est verum Alio modo sic quod sunt si-
miles i. eiusdem dispositionis corpora-
lis quantum ad membra principalia
corporis et hoc non est verum et illo modo
procedit contraria sed non primo modo
quare etc. Nota quinto dices con-
tra quia secundum avicennam primo canonis
vel prima primi quod prima doctri-
na secunda capitulo primo membra prin-
cipalia hominis sunt cor et cerebrum
ex eo quod in ipsis consistit vite prima
principium Unde a corde procedit operatio vi-
talis a cerebro procedit sensus et
motus sed cor et cerebrum sunt membra
eiusdem speciei in masculo et in fe-
mella quare etc. Ubi nota membra
principalia sunt duplicia quedam
dicuntur principalia vite sicut
illa que faciunt ad esse individuale vi-
te et sic cor et cerebrum et epar sunt
membra principalia que sunt eiusdem
speciei in masculo et in femella. Se-
cundo modo sunt membra principalia
quantum ad actum generandi que faciunt
ad esse specificatum conservandum ut
sunt membra genitalia que sunt alterius
et alterius speciei in masculo et in femel-
la, et hoc patet ad instantiam quia ipsa pro-
dit primo et non secundo modo. Nota sex-
to quod licet femella non habeat habeat
membra genitalia disposita ab ex-
tra sicut masculus et ideo aristoteles
in libro de animalibus dicit esse mon-
strum in natura nihilominus habet
talia membra ab intra secundum me-
dicos quia mulieres habent testicu-
los affixos matrici versus dorsum
sunt unde spermatizant tamquam viri
et ideo dicit Averroys in tercio col-
liget capitulo de iuvamentis testiculorum

nota nota nota nota nota nota Cōn

et uge vilis mnoy wlue mlieris qd' spma distrit appt° desidarium i testiculis mlieris sicut fatuus ab ore alterius alitur famelici qui videt alios co-medentes/ et femella habz collum matricis abmitra loco uge vilis sed etiam bz matrie loco dorsi testiculorum

nota abmitra/ Septio nota qud d' in lio naturalissima opam et est opato naturalissima est illa q e ipius viuetis i quantum viuens et apter vput in oibz viuentibz no oibatis ut sut plante et arbores q gnant sibi sile roe virtutis seminalis in ipis exntis/ Octauo

nota no qud d' in lio naturalissima opum et est gnare sibi sile i spe est q naturalissimum huius/ illud est naturalissimum ad q natura instatur et digit/ sz gnare sibi sile i spe est huius i° et maior nota quia illud est nale ad q natura se extedit sedum ppriam eius intentionem et illud e magis nale ad q magis i textu sp desidia natue digit quare illud maxime e naturalissimum ad q natura maxime se dilitet p illam regulam thopicam ex sexto thopicorum si simpliciter ac simpliciter et magis ac magis et maxime ac et maxime/ Secundum pz ip° in textu vie maxime se extedit ad bonum comue/ ut apparet p aristotilem in p° ethicorum i hoc eius bonum consistit in gnare sibi simile i spe et maxime i natura spectata i. humana i° et q Nono nota

nota qud d' gnare sibi sile sile simpliciter potest intelligi dupliciter uno modo i spe specialissima et secundo modo nalia ut i pslibz pducunt sibi silia/ alio modo sile in spe subalterna/ et sub silitudie i ductibilo ad speciem subalternam et illo mo quedam aialia pducunt ipis silia in spe subalterna sedum q videmus q mulus gnatur ex particulari equa et particulari asino quare et/ Decimo

nota qud d' in lio gnare sibi sile/ q generatur uno modo sumitur large p quacumque transmutatione de no esse ad esse qualiter sumitur p° 2° de gnatione p albertum qui dicit q gnatio est via i natura Corruptio uo e via a natura et illomo no sumitur i pposito Secundo modo sumitur/ ut dicit quaddam potentiam sed aptitudinem de potentia ad aptum et illud i illi gnt dupliciter uno modo q illis exitus de potentia ad actum fiat p mediate putrefactionem et sit mediante virtute celesti sedum q gnantur putrefactibilia ut sut rane muces p putrefactionem gnati i illo no est hic ad ppositum hic in lio/ sz alio modo accipit minus pricte s. ut hz fieri p ppagationem sive p decisionem seminis sedum q aialia pfecta gnant silia et illo° accipitur hic in pposito

nota Undecimo nota ad illa gnationem ultimo modo dictam quia plura de natura cocurrit s. masculus et femella et ro mgr natue s. naturam ut deus multum sollicitatus ani in i fiorta inoy corp constitutionem existens ordinauit masculum et femellam sic qd masculus est callidus et sicce complexionis i respectu femelle/ sz femella est frigida et humida respectu viri et sic excessus huius i complexa complexione ad est mitigari et tpari p excessum contrarium alterius complexionis q ex duobz extremis ad inuicem concurrentibus resultat tpamentum ut apparet de aqua dicitur frigida et in tese callida si ad inuicem pportionatur in mescanon// Sedo nota q ad illam gnationem concurrit de natura etiam alia sez membra pricipalia ad generationem naturalem requisita/ p° eius oportet q ibi sint testiculi a quibz ipe coitus ex complicatione viri et mulieris ptitur sperma sicut ex collisione ferri et petri clarum agnitum ut apparet p Galienum in libro de spermate etiam i quilibet bona dispositio uge vilis s. q no sit nimis breuis ut p ipsam sperma possit deferri ad wluam Et no oportet q illa uga sit nimis longa quia q tunc prope postquam sperma e defusum matrica aeris cotactus illis spermatis a uga virili nimis longa fieret segregato illius spermatis

et sic non concipitur fetus etiam quod alio patet quia
virga est membrum nervosum et venenosum quasi in
toto et ideo de se est naturaliter frigidum quare ra-
tione longitudinis in actu coeundi sperma fa-
cit viam magnam in virga antequam procreatur
ad agrum necesse et ratione illius frigiditatis membri cor-
rumpetur sperma in via et de illo spermate non fiet
conceptio virtus quod patet Galienus in sexto de
ingenio sanitatis capitulo sexto sperma propter eius
subtilitatem spiritus corrumpitur et ideo mulieres conceptionem
re volentes statim post actum coeundi debent clau-
dere crura ne aer frigidus subintrat vulvam
et in trahendo vel exsudando matricem corrumpat sper-
ma vile ei in fusum. Tertiodecimo nota quod
notandum ad illam generationem ex parte femelle etiam de necessitate
necessitate requiritur habilitas membrorum
genitalium scilicet quod vulva sit bene disposita non
nimis lata ut maneat sperma in fusum nec
labitur. Ab extra nec etiam debet esse nimis stric-
ta ut secundus possit subintrare et oppo-
situm perficere. Etiam matrix debet esse bene dis-
posita in suis qualitatibus scilicet caliditate frigidi-
tate et dealbatione. Ideo dicit Ypocras in quinto am-
phorismorum quecumque mulieres frigidas et
densas habent matrices non concipiunt propter
frigiditatem et quecumque humidas habent matrices
non concipiunt extinguitur in eis semen et
quecumque habent matrices siccas et magis ar-
dentes corrumpunt indigentiam seminis. Quecum-
que vero in utrisque qualibus temperate sunt mode-
rate et huiusmodi generatrices sunt. Etiam matrix
non debet esse liberta lubrica vel viscosa ut
sperma ei in fusum habeat adherentias alias
statim cum exiret post eius infusionem. Qua-
notandum todecimo nota quod dicitur in littera quod singula
entia appetunt participare deo in esse inmor-
tali. Ratio huius est quia omne imperfectum ap-
petit esse perfectum sed omnia entia generabi-
lia et corruptibilia sunt imperfecta. Deus autem
et esse inmortale sunt entia perfecta quare
etc. Maior nota quod primo physicorum quia
materia prima propter eius imperfectionem appetit
formam ut per eam perficiatur. Similiter mu-
lier naturaliter appetit virum quia est

imperfecta respectu viri. Secundo primo celi
et mundi unum esse divinum et esse
inmortale est quoddam bonum et
optimum scilicet perfectum sed omnia entia
appetunt esse tale quod dicitur in secundo
de generatione quod melius est esse quam
non esse sed illud quod est melius
magis appetitur. Ideo dicit Aristo-
teles in primo ethicorum quod omnia bonum
appetunt sed quod esse divinum et mor-
tale scilicet perfectum est quoddam optimum
quare singula entia ipsum appetunt
et desiderant. Quintodecimo nota quod notandum
dicitur in littera quod non dubium est quin ipse
Deus est habere hanc virtutem quam
non habent quam mediante entia co-
perantur in esse eterno. Ratio huius
est quia sicut se habet esse abso-
lute ad non esse ita se habet esse
eternum ad esse absolute. Deum patet
ex omnibus quod virtus est perfectius
et nobilius respectu aliorum. Sed
esse absolute Deum est melius
et nobilius quam non esse ut apparet
in secundo de generatione quare etc. Sequitur littera.

Causa ~~autem ut albert~~

Subdit causam quandam dicens
supremus quod Deum evenit quod individua
non possunt eternaliter permanere
secundum corpus esse individuale et natura-
le deus reddit rationem permittere
deo quoddam Deum aristotiles in secundo
de generatione videlicet quod necesse est entia
incorruptibilia eadem numero permanere.
Dicit enim sic omnia illa quorum
substantia est incorruptibilis ne-
cesse est quod erunt eadem numero
quia motus sequitur id quod movetur
sed quorum substantia est corruptibilis
necesse est animalia eadem specie
sed numero permanere vel regenerari
sed sic est quod substantia hominis est gene-
rabilis et corruptibilis secundum
eius naturam materialem scilicet di

individualem ut patet ad [illegible] quare sequitur
quod generatio hominis est sempiterna ut generatio
unius est corruptio alterius et equivoce

nota Circa illa partem nota primo quod Alber-
tus intendit hic primo unum dictum prius
scilicet quod individuum eterno tempore non potest per-
manere secundum esse materiale et formale
ratio sit quia illa necesse est eadem nu-
mero permanere quod secundum corporatu-
ram et substantiam sunt corruptibilia sed
individua secundum corporis substantiam et esse
individuali individua non sunt incorruptibilia
primo ut sic corrumpitur quare et maior
nota quod litera maior probat quia tamen
individua includit qualitates ele-
mentorum que ad invicem contrariantur
ut patet [illegible] de generatione et 2o celi
et mundi sed unum contrarium continue
agit in alterum ut sic corrumpendo ut
apparet secundo methaphisice et secundo
de generatione per aristotilem ibidem dicit
Afferroys in quarto celi et mundi
quando dicit quod nisi natura faceret cum hoc
corpus celeste [illegible] quali-
tatibus ut eterno tempore posset permanere

nota Secundo nota quod illa litera etiam potest for-
mari ratio per conclusionem prius dictam scilicet
quod generatio animalis est sempiterna prius
quod cuiuscumque substantia est corporalis
illius generatio est sempiterna sed substantia
animalis seu hominis est huiusmodi quare etc
In illa ratione procedit sic albertus
quod primo maiorem probat secundo minorem
ponit ubi substantia autem hominis Nota tertio

nota quod [illegible] illius fuit illa cuiuscumque
substantia est corporalis illius generatio est
sempiterna illa probat albertus sic
cuiuscumque substantia est corporalis illud ne-
cesse manet idem numero etiam si id
est mobile hoc est uno motu naturali
ratio quia motus sequitur id quod mo-
vetur quia motus accipit unitatem
a mobili sed illud cuius substantia est cor-
poralis necessario manet idem specie
sed numero et ideo illud movetur distinc-
tis motibus numero si tamen illud debe-
at eternaliter in esse conservari
oportet quod hoc fiat per generationem sem-

periua quod est intentum principale Quarto nota
nota quod secundum aliquos de illa litera elicitur
secundum [illegible] libri et est illa [illegible]
non potest reiterari idem numero in generatione
probat de illo illud cuius substantia est corporalis
non potest regenerari idem numero quia eterno tempore idem
numero permanere sed substantia hominis particularis est
huiusmodi quare etc De illa ratione primo probat ma-
iorem secundo minorem ibi substantia autem hominis
Quinto nota quod dicitur in litera quod homo est idem
numero non potest permanere eternaliter Dicunt
aliqui Contra illa quia quod est omnipotens potest
hominem particularem in esse conservare eterno te-
pore quia aliter non esset hoc omnipotens sed
deus est huiusmodi ut videtur dicit aristotiles
in quarto phisicorum Avicenna ibidem
prius attestatur ibidem Afferroys et illa
dicitur concedendo maiorem dicitur ad minorem concedo
quod verum est quod deus est omnipotens omnium rerum
possibilium fieri sed non in possibilium ut esti-
mat quod unum ens materiale in esse eterno tempore
conservaretur et ideo dicit Afferroys [illegible]
phisicorum dicit deum posse facere ea que
sunt in possibilia sic includit in terminis in-

nota in confusione avicenne qui illud dixit Sex-
to nota quod dicitur in litera quod necesse est
individua reiterari specie et sic generatio hominis
est sempiterna Dicebat contra illud quod primo incipit
esse non est sempiternum sed natura humana
quo adhuc specifica est huiusmodi quod maiore
nota primo celi et mundi maior apparet quia
dicit communiter quod adam fuit primus homo et in
cepit esse etiam apparet illud quod genesis
ubi dicitur quod homo primus primogenitus per [illegible]
fuit primogenitus seu filius ipsius ade
Ad illud dicendum concedo maiorem ad mo-
rem negetur et ad negationem quod dicitur quod
adam et dicendum secundum Afferroys primo phy-
sicorum qui dicitur quod adam fuit primus homo
respondit Afferroys quod verum est quod adam fuit
primus homo de quo adhuc habetur memoria
apud homines propter sua opera mirabilia que
fecit sed non fuit primus homo simpliciter
quia mundus fuit abeterno et eternaliter per
manebit Nota dicit aliquis illud

tamē cōmuniter cōcedet apud q̄te theologos
in q̄ hystoriis eorum dicendū q̄ causa illius non
est alia quā opīo vulgarium et xp̄i fidelium q̄
magis intendūt sermonibus fabulis quā ueri
veritati et io dicit aristoteles in 2° metha
phisice sicut consueuimus ita dignamur dicere bū co
suetudo audiendi fabulas et sermones mul
tos distrahit a ueritate cognicionis quare
dicit Auerroys in 2° physicorum q̄ fides
vulgi forcior est fide phylozophorum et ppt
multitudinem vulgarium et non consuetudinem a
principio generacionis audiendi fabulas et sermones
licet fides phylozophorum absolute sit veri
or Octauo nota quod dicitur in litera q̄ impossibile
ē eundem hoiem nūo posse ingenerari dicet
aliquis Contra ptholomeum in principio
almagesti ubi uult q̄ p⁹ maximus annus qui
completur infra triginta sex milia annorum
notum quilibet hō initiat sicut ante fuit et
io sequitur q̄ quilibet hō infinicies ē genitus
et totidem corruptus Nota q̄ quando hō ptho
lomeus fit in fantasia quare tunc hō ultimi
uiues in mundo non recordat illorum opum q̄
peregit ante triginta sex milia annorum quando etiam
fuit in mundo et tu Respondet q̄ causa est
quia aliquis hō moritur tunc eius memoria
et omnis habitus scientifici cum eo moriuntur
qui in ipso consistunt et io dicit aristoteles
3° de anima Nos enim nos non reminiscimur post
mortem quia quodam ordine a nobis corrup
to scilicet fantasia omnes scientie a nobis consistentes
esse desinunt Sed quando hō de nouo generatur
tunc denouo acquirit habitos scientificos
et inducit ipsum memoria de hiis que presen
sencialiter offerunt et presentiuit et quia
denouo sunt memoria et fantasia constituuntur
in hoie regenerato Certum est q̄ de preteritis
in alia memoria sensis recordari non potest
Illa enim via non valet cum tanto quia est he
retica ut patet per dictis et secundum uiam aristo
telis et commentatoris stare non potest
contra eo q̄ dicitur q̄ idem in dimidium nūo rege
neretur Racio huius est quia si sit seq
retur q̄ potencia aliqua esset ad preterita
falsitas consequentis patet per Auerroym
a p° celi et mundi Vbi dicit q̄ ad preterita
nulla ē potencia nec diuina nec
humana probacio consequencie quia
hō qui est mortuus est preteritus
si tunc ille regeneraretur seque
retur q̄ talis potencia generandi esset
ad preteritum Etiam si in diem non
uel secundum quod dicitur q̄ licet idem hō
nūo regeneraret non tamen eadem
memoria et fantasia nec eadem
species in istis consistentes rege
nerarentur probo quia non est ro
quare idem nūo regeneraretur
et non eadem fantasia seu memo
ria in tali hoie et per consequens ide
habitus scientifici in ipsis consistentes in t
Respondendum ē igitur ad dictum
ptolomei quantum ad illos qui
ponunt ultimam speram scilicet firmamentum
moueri proprio motu contra motum
diurnum unum gradum infra cen
tum annos Sed secundum ipsos bū conce
detur q̄ p⁹ maximus annus ut dic
tum est corpora celestia omnia ueni
unt ad eundem situm in specie in quo
sunt ad presens ita q̄ isti situs sunt
multum similes et non in diuidua qui
nunc generantur sunt ita similia illis
q̄ generantur ante triginta sex milia
annorum q̄ si aliqui hoies venirent
qui erant generati ante triginta sex
milia annorum tales essent aliquibus
non generatis ita similes q̄ nullus
posset habere differenciam inter illos
et ideo dicunt isti q̄ totus mundus
nunc ē directe dispositus sicut
fuit ante triginta sex milia annorum
et q̄ hoies nunc peruenerunt ad ea
sdem dignitates et miserias per
tunc minores fecerunt easdem opa
ciones sicut tunc omnia moriuntur ea
dem morte Et tunc ut nunc est eadem
dem interroe quorundam phyloso
phorum quare et Nono nota di
cet aliquis uidetur q̄ ad hunc

idem homo numero possit regenerari. Preterea quidquid potest agens naturale illud etiam potest agens supernaturale et ad huc plus, quia aliter non diceretur agens supernaturale. Sed agens naturale ut homo et sol possunt regenerare hominem in materia preiacente dispositam ergo agens supernaturale deus potest plus facere scilicet regenerare eundem hominem mortuum numero in materia aliqualiter disposita et organizata ut fuit homo mortuus quare etc. In contrarium sunt omnes phylozophi et albertus hic in littera probat sic quia si sic tunc talis homo idem numero regeneratus vel sumeret vitam reiteratam a primo agente scilicet eodem a quo prius vel a diuerso ut patet ex sufficienti diuisione non ab eodem quia per illud a diuidi secundum yde ptitatem numeralem regenerandi potest esse mortuus nec etiam a diuerso vel a diuerso genere vel specie vel numero non genere nec specie quia tunc homines qui nunc generarentur idem numero differrent genere vel specie a primo et ab hominibus nunc existentibus quod est contra illam opinionem nec etiam a diuerso agente numero a primo quia idem in quantum idem non habet diuersa agentia immediata que sunt eiusdem perfectionis et ordinis ab eodem procedunt quia aliter illa duo essent duo effectiua secundum hanc opinionem quare etc. Ad rationem in contrarium quidquid potest agens etc. supposito et non concesso quod sit agens supernaturale dicendum est quod tale agens potest id quod agens naturale et ad huc plus scilicet modo nobiliori illud facit quam agens naturale quia paucioribus instrumentis ad hoc indiget. Sed quando dicit ultra quod homo mortuus est melius dispositus et organisatus etc. verum est quo ad dispositionem consecutam sed non quo ad dispositionem inchoatam. Aliter potest dici simpliciter quod sit dare agens supernaturale quod pro quanto dicendo quia sic tale agens

sed potest regenerare hominem qui est corruptus sed pro quanto est ex parte ipsius effectus tunc est repugnantia quia non patet. Illud propter rationes dictas et talis repugnantia tolli non potest dicendo quod includit contradictionem ut etiam potest dici quod non sit deus nec quecumque alia causa potest in verificationem contradictionis ut patet per aristotelem quarto methaphisice auctoritate preallegata quare etc. Demum et ultimo nota dicit aliquis ad albertum et quid valet illud preambulum hic ad dictum. Dicendum quod valet ipsum ad hoc ut alliciat sibi auditores ad suam doctrinam hic positam quia non fuit mento de generatione hominis nec pro quanto homo in esse perpetuatur ut idem est et tamen melius esse perpetuum quam non esse perpetuum ut probatum est et ideo auditores multum alliciuntur ad sciendum in hoc libro traditam simpliciter preambulum hic in littera positum sequitur textus

I deo generatio etc. Postquam

Albertus adduxit unum preambulum sibi ad intellectum ualens et illud in omnibus confirmauit hic adducit secundum preambulum quod sibi ad intellectum ualens est et est illud quod generatio hominis est generatio perfectissima inter generationem ceterorum universorum generabilium et corruptibilium et diuiditur in duo quia primo illud preambulum ponit et probat secundo dat modum procedendi in hoc libro ibi in hoc ergo opere prima in duo secundum quod illud per augustinum probat per duas rationes ibi et tamen probatum sit. Primo dicit dico quod generatio hominis est perfectissima et nobilissima quod probatur dicendo quia homo est nobilissima creatura quod patet sub dictis locis phylozophie et proprie secundo de anima dicendo nam quanto res aliqua habet plures operationes tanto est nobilior. Homo est huiusmodi respectu aliarum creaturarum quia per potentiam intellectiuam separatum ab omnibus quoque viuentibus ut patet dicendo secundo de anima. Illud idem videtur esse de mente omnium phylozophorum et maxime boecii in secundo de consolatione philozophie ubi vult quod homines sunt similes deo per intellectum. Unde dicit idem hoc michi philozophia promittit quod me parem deo facit. Ad hoc veni et in virtutibus sic per certam

fidem in quantum potest, quod idem vult Seneca
nota in Epistolis ad Lucillum. Nota primo quod conclusio
hanc librum trahit tertia conclusio et est illa huius
libri: Generatio hominis est perfectissima inter
generationes animalium probatur in libro sic homo
est nobilissima creaturarum et ideo eius generatio erit
perfectissima. De illa ratione sic procedit quod primo
ponit antecedens secundo consequens tertio con-
sequentiam sive conclusionem infert secunda ibi
hec etiam tertio physicorum tertio ibi Et ideo con-
nota ad naturam. Ubi nota secundo quod antecedens huius
rationis est illud homo est nobilissima creatura-
rum et haberi potest seu confirmari ex diversis
passionibus in phylozophia et maxime in se-
cundo de anima. Ratio est quoniam perquanto aliq-
res habet plures operationes in tanto nobilior
sed inter cetera animalia habet plures operationes
in tanto nobilior sed inter cetera animalia
habet plures operationes quare est nobilissima
creaturarum quod homo habet plures operationes ap-
paret ex secundo de anima quia habet operationem
vegetativam per quam differt ab inanimatis etiam
habet sensitivam per quam differt a plantis et etiam
habet intellectivam per quam differt ab omnibus
animalibus ut apparet per Averroym in tertio de anima
commento primo et dicit Aristoteles et in primo
physicorum quod homo est finis omnium rerum hominem
natura pretendens et illud est de intentione
plurimorum phylozophorum et precipue Demetrie
Boecij in secundo de consolatione ut patet hic in libro
quare videtur quod est nobilissima creaturarum.
nota Tertio nota quod consequentia rationis po-
site pro conclusione principali fuit illa: ideo ge-
neratio hominis est perfectissima inter generationem
ceterorum animalium probatur sic. Cuiuscumque muta-
tionis est terminus nobilissimus et perfectissimus illa
mutatio est perfectissima et nobilissima sed terminus
generationis hominis est huiusmodi etc. De illa ratione
sic procedit Albertus quod primo ponit maiorem
ibi hec etiam patet 3° physicorum. Nota quan-
nota tum quod probatio maioris rationis stat in hoc
quia secundum Aristotelem in tertio et in quarto phi-
sicorum generatio sive mutatio sortitur et
capit eius de nominationem et naturam a termino ad
quem. Et ideo illa generatio est nobilissima
et perfectissima que habet terminum ad quem nobilissimum

et perfectissimum. Quarto nota quod minor nota
huius rationis stat in hoc quod natura huma-
na est terminus transmutationis sue ut superius
habitum est ex prima ratione quod homo
est inter nobilissima naturarum creaturarum
inter cetera animalia prima et perfectissima. Sex- nota
to nota dicit aliquis ad quid valet
illud preambulum dicendum quod ad hoc
quia ex quo generatio hominis est nobilis-
sima et perfectissima ideo diliget a nobis
desiderari et peti, nam illud quod est nobi-
lissimum et perfectissimum maxime a nobis
appetitur ut patet primo physicorum et sic
per illud preambulum dominus Albertus
multum incitat ad mationem sue opera-
tionis sui operis audiendam et studen-
dam quare etc. Septimo nota quod ante- nota
cedens huius rationis principalis
huiusmodi etc. patet ex multis locis phylozo-
phie quia dicit Aristoteles in primo
de anima quod nobilissimum et altissimum
animal apud nos notius et manius
factum est homo quia omnia entia finaliter
ordinantur ad hominem tamquam in perfe-
ctum ad perfectissimum. Idem vult phylo-
zophus in prohemio methaphisice
ubi dicit quod animalia vivunt in ymagi-
nationibus et memoriis quantum autem
ex experimento participat talibus autem
homo arte et ratione vivit unde patet
quod homo est nobilissima creaturarum in-
ter cetera animalia. Preterea secundum Ari-
stotilem in libro de regimine prin-
cipum ubi dicit quod nobilissimum ceterorum
animalium est homo preterea secundum Aristoti-
lem quarto ethicorum quia homo
inter omnes creaturas ordinatur ad feli-
citatem ultimam quod est finis nobilissimus
et perfectissimus. Unde Averroys in pro-
logo primi phylolozophorum dicit
finis felicitatis est vita que est vita
sempiterna nullis ceteris creaturarum
inest preter quam homini et ideo dicitur
esse nobilissima creaturarum et maxime
ille qui adipiscitur id est acquirit illam
felicitatem que est dispositio anime
per scientiam speculativam ut patet per Al.

ferroy ibidem et no aristoteles sedo
thopicorum dicit q felis pfecto et fe
licitas consistit in optima speculacione
q e intellige et discerne apmissis ad
conclus p optimam potencia s. intel
lectiam respectu optimi obiecti s3
di et intelligenciarum et q solus homo
inter ceteras creaturas illam felicitate
participat quare concludit q homo
e pfectissima et nobilissima creaturarum
hec e conclusio principaliter intenta
Sequitur lra et cu ad pfectissimum

Et cui pfectissimum ad ᴄᴇ

hic albertus ponit scdam racione
ad confirmandu conclusionem prius
habita et p° ea ponit et pbat
scdo dubiu remouet ibi et intellige
demotu primo dt. conquo generacio
q non est motus de non esse ad
esse maxime ab intellectu mo consi
deratur et precipue generacio hois pred
to q talis e motus hois magis
excellens omnibus aliis motibus in nobi
litate et pfectione et q pfectissimum
est illud q maxime a nobis appe
titur inter talia q sunt eiusdem
generis quare sequitur q generacio hois
e pfectissima inter generaciones ce
terorum animalium Circa illam ptem
nota notandu q albertus in lra inte
dit talem racionem illa
generacio est pfectissima et nobilissima
q maxime a nobis appetitur sed
generacio hois sive animalis e huiusmodi ergo
In hac racione sic procedit q p° pbat
maiorem scdo ponit minorem et
ea ponit ibi generacio q e motus
nota Scdo nota q maior huius racionis
e hec illa generacio e pfectissima que
a nobis maxime appetitur illam
pbat in lra qu dicit na illud est
pfectissimum inter aliqua eiusdem ge
neris q maxime a nobis considerantur
q ut p3 ex p° phisicorum desiderium
autem nunq vale [illegible] est ad pfectissimum
et ideo aristoteles in p° ethicorum
dicit q appetitus nature in [illegible]

e respectu boni et pfecti q omne enim bonum appe
titur ut p3 p primum ibidem Tercio nota nota
dicet aliquis videtur q in appetitus non
[illegible] dirigatur in id q e bonum q possum appetere
aliquid aliud interficere et committere furtum luxu
riam matricidium ultimum et quam plurima alia
vicia consimilia actu contra appetitu no conclu
ditur q talia sit bona q destruunt corpus
et animam Propter q nota q duplex est appeti
tus quidam e inordinatus vero recta ra
cione regulatus sive ordinatus Alius est
irregulatus sive inordinatus no ad propositum
dicendu qu dicitur id q appetitur a nobis appe
titur a nobis e bonum et pfectum verum est s3 si
appetitur regulatur recta racione admiorem q
possum appetere ad dicendu q talis appetitus
est irregulatus et no recto arbitrio ordina
tus quare et albertus dicit prout communiter dicitur
q bonum e duplex quoddam enim e apparens
et no existens Aliud e existens sive fuit
apparens sive non p hoc ad propositum qu dicitur
omne q appetitur et verum e vel apparens vel
bonum existens ad minorem s3 aliud interficere
et dicendu q talia no sit bona existencia
tamen apparencia ex eo q homo ex hoc inquirit ali
dictam vel pecuniam Vel appetitus irregula
ti satisfactionem Quarto nota q minor ra nota
cionis in lra adducta est illa q generacio hois
maxime a nobis appetitur illam ponit alber
tus qu dicit Et generacio q e motus de non
esse ad esse maxime ab intellectu nostro desiderio et
precipue generacio hois illam pbat sic generacio
q inter ceteros motus e magis ex
cellencior in nobilitate maxime a nobis
desideratur s3 generacio est huiusmodi quare et No
quito q in illa racione albertus sic pre
dit q minorem tamen ponit in lra qu dicit
et similiter generacio inter ceteros motus
e magis excellens in nobilitate Sexto nota
q maior racionis iam habite e illa illa ge
neracio e excellencior inter omnes motus ma
gis a nobis appetitur illa tenet pbato q
ideo ens primum simpliciter s. deus maxime
ab intellectu nostro appetitur q e ens nobilissi
mum et ut nos precius ad operacionem eam pos
sumus nobilitari et pfici et hoc sufficienter p3

in duodecimo methaphisice quare etc. Et intelligo hic re-
movendum dubium quia prius dixit quod generatio hominis est mo-
tus excellentior in nobilitate inter omnes motus
Dicet aliquis quod generatio hominis est nobilior et excelle-
ntior in nobilitate quam primus motus qui est firmamenti
est quia talis est causa omnium aliorum motuum ut patet
primo celi et mundi et octavo physicorum sed causa
est nobilior suo effectu quare etc. Ad illud re-
spondet albertus quod dictum suum debet intelligi de
motu variante ipsum mobile suum quod continue quam
motus confert aliquam passionem et per hoc excludit motus
primus qui est causa omnium et talis non variat
ipsum non mobile suum quare etc. Secundo nota
quod dicit in littera et intelligo de motu etc. Et motus
qui variat suum mobile dicitur ille qui est cor-
ruptivus sive confectivus unius passionis ut qui est cum ob-
iectione contrarii ~~ubi~~ ut ille motus qui est
de caliditate in frigiditatem et econverso vel de al-
bedine in nigredinem et econverso et universaliter
ille qui non est de non esse ad esse et econverso modo
albertus notat quod generatio hominis est motus nobi-
lissimus inter illos qui sunt cum obiectione contra-
rii et quia motus primus non est talis ut patet
~~primo celi et mundi et octavo phisicorum~~ quare
de tali motu non potest fieri instantia Tertio non
quod dicitur quod generatio hominis est motus dicet aliquis
Contra ~~...~~ in quinto physicorum
ubi vult quod generatio non est motus sed
mutatio instantanea quod designatur contra motum
ut patet in tertio et quinto physicorum quare etc. Ad
nota Nota tertio quod motus uno modo accipitur large
secundum quod est transitus de non esse ad esse Alio
modo stricte secundum quod mensuratur tempore Primo modo sic
generatio potest dici motus sed non secundo modo Aliter
dicitur communiter quod generatio sumitur uno modo pro qua-
dam dispositione dispositione vel alteratione precedente
ultimam forme introductionem Alio modo pro ultima ter-
gitur introductione talis forme Primo modo sic est
vere motus sed secundo modo sic est instantanea
introductio Prima enim solutio est magis
ad propositum alberti solvendo instantiam sibi
factam quamvis secunda solum sit vera Nota
nota quarto quod dicitur in littera quod primus motus scilicet ce-
li est causa omnium aliorum motuum illud patet
~~per afferroy in tertio celi et mundi~~ qui dicit quod si
primus motus ad ubi scilicet motus localis in
corporibus supercelestibus non esset etiam tunc

non esset motus alterationis ex tanto quod
motus alterationis ordinatur propter ge-
nerationem etiam motus augmentatio-
nis non esset quia talis finaliter or-
dinatur propter generationem tempore augmenta-
modo si motus primus non esset tunc
etiam non esset motus ad formam
generationis quod afferroy ibidem
et per quos ad alterationem sive ad aug-
mentationem ideo vult aristoteles primo
methaurorum ubi dicit quod ille mundus
totus est contiguus superlationibus a mo-
tibus celi ut inde tota virtus guber-
natur qui est perpetuus et etiam causa
omnium motuum inferiorum quare etc.
Sequitur littera et sequitur capitulum primum

In hoc ergo opere

Hic albertus dat modum procedendi
in hoc libro et dicit quod primo velit tractare
in illo tractatu de generatione et
formatione embrionis qualiter
disponitur in utero matris ...
dicet aliqua contigua circa naturam
et modum generationis fetus ...
plurialia diversa circa secreta mulierum
etc. consequenti de aliis suis libris
commune apponit Primo nota quod nota
vult textus in hac littera hinc sic
primum secundum capitulum in hoc opere in textu
~~...~~ hanc litteram aliquis
dicet quod prima divisio tractatus
primi huius libri quod sunt sex in quin-
to capitulo esset male assignata
Ratio quia secundum hanc litteram tunc esset
ita capitulo tractatus primi in hoc
libro quare etc. Item quod nota quod nota
aliquod capitulum dicitur primum in aliquo
libro potest intelligi dupliciter uno modo sic
quod sit primum quantum ad partem prohemialem
lectionem ita libro ut in illa parte
in qua premittitur aliqua ... ad intentionem
finale talis libri videlicet Alio modo
sic quod tale capitulum sit primum quantum
ad partem executivam huius libri
Item hoc ad propositum dicendum quod si-
... de intentione alberti quod

in libro sequenti deberet assignari capitulum
primum hoc est intelligendum quantum ad partem
executivam huius libri ac tamen illo non
obstante adhuc potest assignari capitulum
primum quantum ad partem prohemialem
in hoc libro minor in alia parte seque-
nti in qua premittitur aliqua ad propositum
huius libri valentia et hoc potest assigna-
ri capitulum secundum et sicut consequenter illorum
capitulorum tunc capitulum assignatum in
parte executiva huius libri scilicet ibi postquam
autem sermo potest dici capitulum
tertium in ordine. Hic constat divisio prius
posita potest salvari ut patet trac-
tatus huius libri prout hic est divi-
sus in quinque capitula quod nulla contra-
dictio est in dictis. Secundo nota quod
nota
dicitur in littera de generatione embri-
onis quod embrio non aliud nisi
quedam massa carnea composita
sive ex viri et mulieris vel femelle in
matrice aggregata quod in qua massa col-
ligitur ex spermate viri et sanguine
menstruoso mulieris quomodo coa-
guli ad fetus generationem. Nota quod
nota
illa massa carnea antequam est
figurata et disposita dispositione hominis
sive animalis tunc proprie vocatur embrio
sed postquam fuit sufficienter disposita
et organizata ita quod cum homo sive
animalis de potentia materie sit dispo-
ipse vocatur fetus [illegible]
site fuerit educta tunc [illegible] utero
materno exibit. Nota quarto quod
nota
dicitur in littera quod circa materiam generationis
embrionis plura videbuntur. Ratio
est quia primo videbitur ex quibus et
per quem modum generatur embrio
Numquid ex duobus seminibus scilicet viri et
mulieris secundum unam opinionem
etiam quomodo generatur successive etiam
videbitur a quibus quia a constellatio-
nibus diversis qua agentibus virtute
in spermate vili derelicte etiam vi-
debitur a quo nutritur in tempore quo
a menstruo in muliere tempore impre-
gnationis in utero etiam videbitur
unde veniat sibi nutrimentum

qua a mamillis fere per quam magnas venas
descendentes ab ipsis ad ipsius cubile embrio-
nis cum qua colligantur. Sequitur textus

Postquam autem sermo

Hic assignatur ~~capitulum tertium~~ in quo prosequitur
albertus generationem embrionis. Et dividitur
in duo primo premittit tres partes principales
huius libri ~~secundo~~ tollit dubium ibi sed contra hijs
prima in tres ~~secundum~~ tres partes principales
illius capituli ita quod prima declaret generationem
embrionis ~~secundo~~ ostendit modum per quem
generatur embrio in utero materno ~~tertio~~ compo[illegible]
quoddam dictum ibi [illegible]
visis tertia ibi corpore autem vocatur. Prima in duo
primo continuat se ad dicta proponendo intentum secundo
de intento prosequitur ponendo unum notabile
Nota quod notandum primo dicit sic Postquam
postquam se expedivit de illis que acuunt in-
tellectum auditoris circa materiam hic intento
tunc necessarium est descendere ad intentum finale
huius libri scilicet primo ostendere generationem et for-
mationem embrionis in utero materno. Nota nota
primo quod albertus hic innuit duo in littera
primo quod superius factum est in capitulo tertio et per hoc
continuat se ad dicenda. Secundo ondit quod sit fa-
ciendum in capitulo primo et per hoc proponit suum
intentum. Secundo notandum quod dicitur in littera quod in- nota
tellectum auditoris acuunt etc. quod albertus
in capitulo precedenti multum diligenter laboravit
ad hoc ut redderet auditores benivolos ad doc-
trinam in hoc libro cum dicit audiendum et
ratio est quia probavit ibi generationem hominis
de qua in hoc libro tractatur esse nobilissi-
mam et perfectissimam inter omnes motus et in-
[illegible] hoc audientes huic libro redduntur beni-
voli. Ratio est quia quilibet reddit se beni-
volum ad nobilissima et perfectissima audienda
et ideo Averroys secundo celi et mundi dicit quod
intellectus modicum sciens de rebus nobi-
libus est nobilior quam intellectus plura sci-
ens de rebus ignobilibus ut melius est
parum scire de rebus nobilibus quam multum
de ignobilibus. Tertio nota quod dicitur in nota
littera capitulo primo sue executionis et primo vi-
dendum de generatione embrionis in utero
materno ratio quia in generatione nature

humane g'nato embrionis est p'ma muta-
tio in seminibus viri et femelle / sed de p'oribus
p'or est speculatio / quia sicut se habet res ad
esse / ita se habet cognosci ut patet p'aristotelem
s'do methaphisice quare etc. Igitur p'nota
qd' notandu' seq'itur m'o quod nond'

Igitur circa quot notand'um

Hic Albertus adducit unum notabile sibi va-
lens ad intentum dicens quod circa materiam in h'
capitulo p'tractanda est unu' diligenter in corde
commendandum sc' quod quicu'q' est in natura g'nat'
tibus p'ducitur ex duobus seminibus sc' p'ris et
m'ris et s'dm intentionem phylozophorum et
medicorum esse / exponendo se dicit quod notabi'r
dicit medicorum / quia aristotiles seu phylozophi
no' posuerunt semen virile ingredi s'bam et
naturam fetus sed t'm conferre ad formam
ip'ius fetus in troductiva et isti philozophi
ponunt illud semen virile postea euaporari
involua corpe / medici v'o dicunt quod t'a semen
virile q'ua' muliebre quod ip'e menstruum dicit'
igreditur s'bam embrionis / Nota p'o q' q'
nota assignat' conclusio quarta hui' libri et est
hec Embrio g'natur in utero materno
ex semine p'ris et m'struo m'ris p'batur sic
ex eodem g'ne g'natur embrio et ho' sed ho'
g'nat' ex semie p'ris et m'struo m'ris igitur
etc. De illa ratione p'cedit sic quod t'm ponit mi-
norem in l'ra / Nota s'do quod maior hui'
nota rationis est hec ex eodem g'nat' embrio et
ho' illa app'et ex d'tis aristotilis in q'uderto
de a'alibus ubi dicit quod ho' vivit p'o vita
plante deinde vita embrionis et postea a'ia-
lis et t'adem vita ho'is / Tercio nota quod qu' d'
nota i l'ra quod diligenter illud de'm s't in corde con-
mendendu' / Ratio est illa quia duo semina
sut p'ma p'ncipia fetus et cognitio p'ncipia
p'ri'us expedit de cognitione p'ncipiorum
ut patet p'mo posterior' Sic aristotiles i p'mo
celi et mundi modicus error i p'ncipio e'
maior' i p'ncipio / et ideo si volumus aliqu' ha-
bere cognitione' g'nationis n'e humane opz
nos diligenter co'siderare eius p'ncipia / [C]
Quarto nota quod de'm alberti stat in h'
quod ad g'natione' cuilibet ho'is necesse concurrit

semen p'ris et etia' matris quod p'oris
dicit' menstruum q'ua' semen / ut
patet p'averroym in s'do colliget ca-
p'lo de iuvamentis testiculorum / [C]
nota Quinto nota quod de'm alberti non
i'telligit' de g'natione cuilibet ho'is
sed t'm ho'is naturaliter geniti et
in hoc intimat quod se esse xp'ianum
quia xp'c fuit et est ho' et t'n natus
fuit sine semie p'ris et io' dicitur
i sc'ptura sacra / non ex virile semie
etc. Sed xp'c fuit miraculose et
sup' naturaliter genitus n'c ca'tet
fides et no' naturaliter ut i'telligit
nota albertus in l'ra / Sexto nota di-
cit aliquis contra videt' quod na'-
liter ho' possit g'nari s'n semie
patris et matris s'dm avicenna'
i libro suo de diluviys Ubi vult
quod p' magnu' diluviu' qu' hoies
vniu'salit' fuerunt submersi / qd'
tut generabat' de novo corrda-
veribus submersor' hom' et h'c
mediante v'tute celesti / Ap'ire
[struck: tarea] d't avicenna quod g'natio giga-
ntu' fuit bellu' troyanu' ex mul-
tis cadaveribus invicem coaluti-
natis et h'c mediate v'tute celesti
Dicendu' quod illa opinione' inp'bat
averroys i colliget i cap'lo quo
supra et etia' septio et octavo me-
thaphisice / quia dicit quod avicenna
non e' bn' opinatus hoiem posse
g'nari p'via' putrefactionis sicut
alia a'alia in p'fcta / Unde a'alia
p'fcta p'semis p'pagatione' seu de-
cisionem generant' et io' dicitur
ad dicta' p'mu' avicene quod nu'q'
fuit diluviu' ita vniu'sale quod o'es
hoies submergebantur / Et ca'
diluviu' fit ratione alicui' co'stel-
lationis specialis / vel ratione dis-
ruptionis petre / ~~vo~~ si talis co'-
stellatio ratione cui' fit diluviu'
vel disrupcio petre fuit in una

i[n] regione tunc in alia est constellatio ei
opposita quare i[d] non e[st] diluvium. Ad
secundum dicendum Avicenne negatur et dicitur
quod corporalibus cadaveribus non fuerunt gi-
gantes generati generati sed consimilibus
precedentibus dominio constellationibus humida
et aliqualiter callida, sed talis constel-
latio causa ratione qualitatis active
quam passive facit ad dilatationem et ex-
tensionem corporis, sed tunc gigantes
ut sic generant consimilibus. Septimo
nota dicit aliquis videtur ad hoc nota
quod homo admodum possit generari sine se-
mine patris quia dicit ~~Averroys in secundo~~
~~colliget~~ capitulo quo supra quod que-
dam femella dicitur Sarracenico sed
fuit considerandum i[n] ~~omni~~ fide i[n] vita sua
quod fuit impregnata, attamen nunquam fuit
aliquo cognita carnaliter. Sed igitur
videtur quod illud non fuit semen vile
additum rei generate. Videtur secundum
~~Averroym~~ ibidem quod licet talis puella
nunquam futuata aliquo fuit nichilominus
concepit illum fetum sine semine vile
et secundum eundem ibidem quod illa puel-
la fuit balneata in balneo aqua
callide ubi subito fuit impregnata
eo quod mali homines i[n] eodem balneo
balneati spermatisant et tunc vul-
va femelle aliqua proprietate sibi
attraxit sperma et illud est possibile
fieri per operationem nature, ut dicit Aver-
roys ibidem ratio est quia finaliter
esset quod mulier sequeretur fetum per se ip-
sam et non esset generabilis ut patet
quod talis conceptio non fuit sine semine
vili. Octavo nota secundum Averroym
ibidem quod talis attractio spermatis
non fuit ratione alicuius spermatis
delectationis a muliere ad actum coeun-
di, sed opera quod vulva attrahit se-
men vile propter spermam virtutem quam
habet a forma specifica sine aliqua
spe sed adhuc non est necessaria de-
lectatio mulieris cum movetur in coitu
et hec ideo optime placet ~~Averroi~~.

ibidem. Nota nono ex quo statim dictum est
quod illa fuit virgo fuit impregnata sine actu venereo
cum viro sed dicitur quod illa venit ad Averroym
propter hoc consilium ut pariet sine periculo mortis, quod
quod Averroys dederat ei consilium illud ut ex
magnitudine supponeretur ne propter vulvam nimis
arta pateretur intensiores dolores in partu
et ratione talium dolorum natura dissolveretur
et sequeretur mors. Decimo nota fuit ne illa
puella sit in balneo impregnata virgo vel non
Propter quod nota quod aliqua puella potest
dici virgo ~~...~~ propter porcionem clausionis scilicet
eiusdem pellicule super orificiis in vulva qua
corrupta virginitas corrumpitur. Aliomodo potest
dici virgo per incorruptionem seminis, per hoc ad
propositum dicendum quod primo illa fuit virgo ~~...~~ est
quia pellicula in illa puella per hastam viri-
lem carneam non fuit corrupta ~~sed secundo~~
non fuit virgo, quia postquam ictibus specifica-
bus vulve attraxit sperma vile in tali balneo
ad agitum nature, tunc propter dilectionem vel delecta-
tionem illius attractionis vinorum illius seminis
attracti titulantis partibus nervosis matri-
cis talis puella emisit menstruum in occur-
sum talis spermatis et sic concepit et non ut sic
fuit corrupta. Undecimo nota ~~dicit~~ aliquis
potest ne fieri conceptio sine semine maris
respondit Averroys in secundo colliget capitulo quo
supra quod sic ~~...~~ quia testiculi in mulieribus
non habent efficaciam in generatione, propterea
quod sperma mulieris non habet generationis in
ventrem, ut dicit Averroys ibidem. Duode-
cimo nota dicit aliquis admirando quod testi-
culi in mulieribus sunt in venire ordinati. Ad
hoc respondit ~~Averroys~~ in eodem ~~capitulo~~ sic quod
sicut mamille viris habent aliquam in ratione
generatione, ~~attamen~~ viri habent mamillas sicut
mulieres testiculos et ideo secundum Averroym ibidem
Item scire debes quod est iuvamentum in utrisque.
Terciodecimo nota dicit aliquis sed apparet
scilicet quod sperma mulieris non habet in ventrem
nimium. Respondit Averroys ibidem quod illud
manifestatur et cognoscitur per partum et per sensum
quia homo videt quod mulier impregnatur absque eo
quod ipsa mulier spermatizet ~~et unde Averroys~~ ibidem

dicit se de illo auditis mulieribus quesivisse ad quod
sibi mulieres responderunt quod si displicuisset eis
coitus cum viris illo non obstante ad huc
partes fuerunt in pregnatione absque sperma
et etiam dicit averroys se vidisse partes consistis
in pregnationibus masculos esse unde apparet
quod in pregnatione potest fieri sine semine mulieris ¶ Quar-
todecimo nota dicit aliquis cum dominus albertus
dicit in libro quod semen tam ex parte maris quam
patris requiritur ad generationem Contra quod nota
quod semen accipitur uno modo large prout est
superfluitas menstrualis et sic de necessitate
requiritur ad generationem hominis ut vult albertus
hic et hoc attestatur averroys in secundo colliget
capitulo quo supra ¶ Alio modo accipitur proprie scilicet quod
est superfluitas post secundam digestionem derelicta
et illo modo non requiritur necessario ad generationem
embrionis ut patet per averroym ibidem et maxime
de semine maris ¶ Quintodecimo nota quod quin-
tuplex est digestio prima fit in ore per masticatio-
nem ~~primo canonis fen prima~~ secunda vero fit in
stomacho ~~tertio~~ in epate quarta in venis
~~quinta~~ in membris ~~et talis~~ est gustio alimenti in
substantiam rei alite seu alende ¶ Unde sperma dicitur
superfluitas remanens post digestionem quin-
tam ¶ Sextodecimo nota secundum averroym secundo
colliget capitulo quo supra quod testiculi sunt
generati in hominibus ad generandum sperma et ideo ca-
ro testiculorum est alba et spongiosa sicut caro
mamillarum in mulieribus unde quando sanguis multum
subtilis in eis continetur tunc transmutatur
ad similitudinem eorum unde faciunt sperma album
et glandinosum et caro odoriferum et sicut epar
convertitur chilum propter suam ruborem rubedinem
ad ruborem ~~ratio~~ est quia una agentis est
sibi assimilare faciens ¶ Septimodecimo nota
secundum averroym capitulo quo supra quod illud men-
bri scilicet testiculi non potest facere virtutem
generativam quamvis virtus talis sit in testicu-
lis ~~ratio~~ est quia testiculi per suam operationem
facere non possunt nisi per spiritum eis a corde missa
tam in qualitate et quantitate et ideo apparet
quod virtus cordialis quamvis sufficiat calore
in testiculis ut possit facere suas operationes
est principium generationis et virtus que est in hoc
~~modo~~ membro scilicet testiculis est eis sufficiens

et hoc est intelligendum maxime de te-
sticulis virorum ¶ Octavodecimo nota
secundum averroym ibidem unum dubium me-
dicorum sperma viri et menstruum
mulieris ambo declinantes ad ge-
nerationem embrionis scilicet quod quodlibet
eorum dat embrioni partem per quam
est et ille due partes sunt materia et
forma et unum corpus est dator mate-
rie et aliud est dator forme et
impossibile est ut femina dat for-
mam et masculus materiam ~~ratio~~
quia dator intrinseci de necessi-
tate debet esse dator materie sed
femina dator forme illud quod solum
dicitur sub aliis libris ~~fit quod sperma~~
vile habet in se virtutem activam
in formationem fetus sed menstruum
femelle includit virtutem passi-
vam ad opus embrionis gene-
rationem ~~et ergo~~ dicit quidam me-
dici quod utrumque illorum tam sperma
vile quam menstruum femelle in-
grediatur substantiam et naturam em-
brionis ¶ Nonodecimo nota quod se- nota
cundum medicos sperma dicitur de semine
mulieris et viri equivoce et ideo dicit
~~avicenna in primo canonis fen secunda~~
~~et in tertio canonis fen vicesima~~
~~capitulo de generatione embrionis~~ quod
sperma vile non subintrat substantiam
fetus sed habet se tanquam co-
agulum in lacte ad faciendum ca-
seum quia lac in spissitate ad for-
mationem casei cum intrat substantiam
casei et illud idem vult ~~averroys~~
~~in secundo colliget~~ capitulo quo supra
quia sperma vile non subintrat
substantiam et naturam embrionis sed
habet quandam utilitatem ex eo quod in-
cludit virtutem formativam ad opus
fetus ~~producendi et~~ habet in se quan-
dam actualitatem transfundo et in
spissando menstruum mulieris ut
fiat habile ad embrionis generationem
~~que utilitate~~ fetum et conpendium

Kest datio materialis ...
debet ...
et masculus

sba et materia spermatis virilis evaporari
facit matricem mulieris post eductionem
forme fetus de potentia materie sicut
virtute solis attrahuntur vapores at-
re et aqua et ideo semen virile est baptiza-
tum hoc nomine speciali quod est sperma sed
semen mulieris quod est naturaliter substantiale
ad generationem embrionis est bapti-
zatum hoc nomine speciali quod est menstru-
um sive menstruosus sanguis quare etc.
nota Duodecimo notandum conclusio nota quod
dicitur in littera et quod aristoteles posuit
sperma virile evaporabiliter exalare
Dubitaret aliquis utrum matrix ad
sperma virile attrahit et videtur quod non
quia illud quod facit evaporare sperma
non attrahit ipsum patet quia eva-
porare fit emittendo sed attrahere
fit intus suscipiendo matrix est huius
ut patet in littera. In oppositum est averro-
ys in secundo colliget capitulo dicto ubi dicit
quod vulva mulieris vomit sperma et pre-
terea attrahit sperma virile ad se et ad
illam dubitationem dicendum ubi nota
nota quod quedam est matrix apta et dispo-
sita ad embrionis generationem alia ad
hoc est indisposita. Item nota quod duplex
est semen quoddam conveniens et dispo-
situm ad generationem fetus aliud vero ad
hoc indispositum. Istis visis dicitur
primo ad illud dubium quod matrix non
attrahit sperma ad generationem embri-
onis ipsa existente indisposita seu se-
mine existente indisposito. Secundo probatur
omnium accidentium valde calefactum sim-
pliciter depuratum ad aliquid attra-
hendum attrahit ipsum (ut magnes) a magnete tale
facto attrahere ferrum et aliis lapi-
dibus preciosis attrahentibus calamum
2a [illegible] Sed matrix est quoddam ordinatum
semper circa attrahendum sperma in coi-
tu ut patet per averroym in secundo colli-
get capitulo quo supra quare etc. Preterea
tea confirmatur quia perfectibile attra-
hit et appetit naturaliter id quo perficitur
ut patet commento primo physicorum sed matrix
sive menstruum matricis est quoddam

perfectibile sperma autem virile est quod perficit ipsum ut
patet per averroym capitulo quo supra quia virtus
formativa discernitur sic inde informans et perficiens
menstruum in matrice ut inde fetus producatur
quare etc. Secundo probatur sic quandocumque aliqua
sunt ordinata ad aliquem effectum producendum quorum
neutrum per se sufficit ad productionem illius effec-
tus si unum illorum deficit in dispositione tunc non
sequitur productio illius effectus patet de se quia
neutrum illorum se solo sufficit et sic est de matrice
et de spermate quare uno illorum existente in-
disposito non sequitur effectus scilicet productio fetus
Ad rationem in contrarium illud quod facit exalare nota
etc. concedit quia ut sic ipsum non attrahit ad
interiorem dicendum quod aliud et alio modo matrix
sperma attrahit et evaporat quia ipsum attrahit
ut faciat suam utilitatem circa generationem embri-
onis que est in formatione fetus qua facta ipsum evapo-
rabiliter emittit. Conclusio primo utrum sperma nota
virile ingrediatur substantiam fetus de qua con-
clusione nichil determinat in littera et videtur quod
sic quia si non hoc esset ideo quod sanguis menstruosus
esset principium materiale fetus ut patet per aristo-
telem a primo et secundo de generatione animalium et per
averroym in secundo colliget capitulo dicto. Sed hoc est
falsum quia sanguis menstruus est quoddam superflu-
um secundum Galienum in tractatu in quarta de morbo
caduco modo superfluum non est materia generationis
quia fetus generatur ex materia valde subtili et
benigna. Item superfluum non nutrit sed materia
generationis nutrit per aristotelem in secundo de
anima quia ex eisdem sumus alimur et nutrimur. In
contrarium est aristoteles ut primo et secundo de gene-
ratione et averroys in secundo colliget semen virile
non intrat substantiam fetus. Item quia si sic se-
queretur quod materia et efficiens quo in coincideret fal-
sitas consequentis patet per aristotelem secundo phi-
sicorum. Probatio consequentie quia semen virile est
principium generationis effectivum ut patet in locis
allegatis igitur etc. Preterea confirmatur illud quod est
causa materialis generationis etiam potest esse materia nutri-
tionis ut apparet secundo de anima sed sperma viri-
le non est principium materiale nutritionis per
averroym capitulo quo supra quia sperma virile
acquisivit sibi formam ultimam quia non habet
hic ordinatam ad nutritionem et non est aptum ad

mutationi et per consequens ut generatio. Ad generationem inconveniens cum concedatur maior. minor probatur quia sanguis et vinum est de sanguine menstruoso qui appellatur tempore fluxus menstruorum. sed ex quo generatur fetus non est superfluus maiore generatio ad naturam specificatam quia talis est subtilis alia non est pars grossa et venenosa quod apparet ex eo quia si canis inde gustaret efficeretur rabidus sive furiosus sive leprosus immo hominibus notum

Dubitatur utrum illud sperma descendit a membris vel ut ab humoribus et videtur quod quod ab humoribus quia si non sequetur quod ulterius attracta per materie consistaret et non haberet a non generare tractatum ut titulum intentum falsus consequens patet per aristotelem in tertio de generatione animalium et patet consequentia quia cum decisio hominis non fiet a membris tunc talis diminuto membrorum non possit esse inpregnata. Oppositum vult Avicenna primo canonis vel prima doctrina capitulo primo ubi dicit quod quedam est virtus naturalis quod facit ad conservandum speciem que est virtus generativa et dividit speciam feminalem ab humoribus corporis idem vult ibidem in capitulo tertio et quarto quod idem dicit aristoteles in secundo de generatione animalium ubi vult quod semen descendit ab ultimo alimento tanquam superfluum eius. sed alimentum est humor et non membrum quod vide et ad illam dubitationem dicendum notandum alimentum est triplex quoddam est non ultimatum, secundum est ultimatum, et tertium est proprium alimentum non ultimatum est sicut sanguis ille qui generatur in epate. talis enim sanguis nullam dispositionem membrorum adhuc habet. sed alimentum ultimum vel ultimatum est ille sanguis qui est in corde quia talis habet dispositiones ultimatas membrorum in principio. sed alimentum proprium est id quod spiritualiter [illegible] de putatur. tunc dicendum ad dubium primo quod materia seminalis non descendit ab alimento non ultimo. secundo dicitur quod descendit ab alimento ultimo [illegible] ipsius cordis. primum probatur ab [illegible] non descendit materia seminalis quod habet qualitates repugnantes ad generationem membrorum ut patet ex eo cum tale semen facit saltem effective ad generationem embrionis. sed alimentum non ultimum est huius quod habet acuositate forme et ad mista et humores superfluos que repugnant generationi membrorum fetus quod vide et secundum probatur sic ab alimento illius membri descendit sperma quod influit omnibus membris formam sed cor est huius quod vide et maior est nota per aristotelem in quarto ethicorum et octavo physicorum et per averroym quia agens dans formam dat eiam essentiam ad talem formam minor patet per Galienum et haly in secundo tegni capitulo de complexione cordis.

Ad rationem in contrarium. si non sequetur quod ubi truncatus et dicendum quod non oportet ad probationem quia inde fiet decisio spermatis a membris et etiam dici potest quod illud fit eo secundum quod dictum est quod abscisio spermatis fit a corde in quo vel in eius virtute sunt omnia corporis membra et ideo ratione illius fit talis generatio et

Aliter dicendum ut dicit aristoteles in primo et secundo de generatione animalium quod illud fit propter ymaginationem que est in coitu tempore emissionis spermatis circa [illegible] partis quod eo fetus taliter disponitur et ideo in thalamis ubi masculus et femina conveniunt ratione coytus celebrandi propter ea de die non debet depingi figure dyabolice non monstra ut [illegible] sed pulcherrime domicelle et domine vel [illegible] in coytu cum viro aspiciente talis ymaginis per virtute ymaginativam talis forma contraria dyabolica vel consimilis materie embrionis ~~[illegible]~~ introducitur. quia secundum avicennam primo canonis fen secundo doctrina secunda summa ca-

plo decio quarto de hijs que pro
veniunt ex motu animalis ymaginatio
fiat causa unde virtus estimativa
sive ymaginativa est superior virtute
informativa quare praecipit ei ut
formam talem materie introducat
qualem ymaginatio concipit et y-
maginatur et hoc est ideo quia virtus
ymaginativa mittit spiritus informa-
tivos talis forme qualem concepit
per ymaginationem ad membrum seu
corpus quod debet informari / sequitur

Dictis istis hic alb

hic Albertus ostendit per quem mo-
dum generatur embrio ex spermate viri
et menstruo mulieris dicens quod post-
quam visum est de superioribus dictis
opinionum scilicet medicorum vel phy-
losophorum / dicit / postquam habi-
tum est de una dictarum opinionum scilicet
medicorum vel phylosophorum utrum
sperma virile ingrediatur substantiam fetus
quod tamen hic vult declarare / aut viden-
dum est per quem modum semen ex parte
utriusque sexus recipitur in muliere
unde si mulier que est in actu venereo cum
viro eodem tempore emittit menstru-
um vel mulier et una commisceatur alteri tunc
fit conceptio embrionis / Nota
hic assignatur conclusio quarta huius
libri et est hec Embrio generatur
ex semine viri et menstruo mulieris de-
bite in matrice infusis et unitis probatur
sic / quandoque aliqua duo concurrunt
ad aliquam generationem / tunc generatum
generari non potest nisi illa ad
invicem uniantur congrue simul
in debito loco recipiuntur / sed ut dicit
conclusio quarta embrio generatur
ex semine viri et menstruo mulieris
ut dicit conclusio quarta / sequitur
quod ex eis generari non possit nisi
in debito loco recipiantur simul congre-
vinentur / De illa ratione alber-
tus sic procedit quod minorem ponit
in litera ut apparet in textu / Secundo

nota quod virtus maioris rationis stat in hoc
quia secundum Aristotelem et Averroym in quar-
to physicorum manifestum est est natura loci
conservativa eius ipsius locati in esse unde ip-
sius locus ipsius embrionis quantum ad eius
generationem est matrix seu vulva mulieris
ut patet per Averroym secundo colliget capitulo de
matrice vulve et mamille quare etc. / Tercio
nota quod in litera innuitur per albertum secundum
aliquos quod ad generationem embrionis requiritur
tantum semen et menstrui si masculi
prius dissolvatur in actu venereo quantum ad se-
men generationis in gremio nature quia femel-
la tunc tale semen prefectum possit dissol-
vi vel ad aliud locum desciscere ad quem non
extenderet se menstruum mulieris postea effu-
sum et sic de tali delatione vel seminis dis-
solutione impediretur conceptio / quia sic semen
non concurreret / quod tamen ad embrionis generationem
requiritur ut patet in litera / Nota quarto quod
ad hoc quod fiat talis concursus seminum requi-
runtur aliqua quantum ad artificialem al-
terum modum coeundi generandi pluribus generatio-
de et de talibus apparebit in secundo tractatu
huius libri / Ubi nota quod si etiam semina be-
ne concurrerent in matrice si talis matrix non
esset bene disposita ad hunc conceptum possit
impleri ut apparet in quinto amphorismorum
ypocratis et galienus simul de hoc appa-
rebit sufficienter in sequentibus / Quinto nota
quod secundum aliquos ex hac litera alberti
trahuntur tres conditiones necessarie ad
embrionis generationem quarum prima est quod
masculus et femina post posse se ad pro-
cedunt coitum quia semper per eos illa conditione
non obstante generatio fieri non potest
cuius tamen oppositum visum erat prius de puel-
la in pregnatione in balneo aque callida
Secunda conditio est quod in actu venereo fiat
emissio seminis ab utroque sexu / quia ali-
ter embrio fieri non posset et hoc attes-
tatur Averroys in secundo colliget capitulo
de iuvamentis testiculorum et virge / Tercio
requiritur quod eodem tempore mulier emittat

Nota

nota

nota

nota

menstruum tempore coitus quo vir spermatizat, ita quod illa semina concurrunt tamquam due lancee in hastiludio, aliter non fiet bona commixtio agentis et passi, quare non fiet actio nec per consequens embrionis generatio. Sexto nota dubitatur utrum decisio spermatis in actu coeundi causat delectacionem et videtur quod non, subdita mutatio materie, sed ad talem delectacionem est decisio spermatis in actu coeundi est mutatio subdita, maior nota per avicennam primo canonis fen quarta. Idem vult galienus in secundo de regimine acutorum. minor patet quia post decisionem seminis tempore coitus homo qui ante fuit humidus statim redditur siccus, et hoc apparet quod post coitum statim sitit. In oppositum est aristoteles in quinto decimo de animalibus et apparet ad sensum et probat ratione et primum dictum avicenne in sexto animalium, quod delectacio fit ex coniunctione convenientis cum convenienti. Sed ut arguit sic: Ubicumque est coniunctio convenientis cum convenienti ibi est delectacio ut apparet ex supposito, sed talis est in actu coeundi ubi est decisio seminis in spiritu illorum qui admiscentur, in hoc actu ordinatur propter eorum proportionem in agendo et patiendo quare etc. Nota septimo quod licet in decisione seminis est delectacio coeuntium nihilominus maior delectacio est in pregnatione coeuntibus quam in aliis; huius ratio est multiplex. Primo quia in illis meatus sive via seminalis est bene larga ita quod sperma non sit ibi cum mora nec titillacionem facit. Secundo quia in illis est paucitas seminis propter quod per continuum consumitur. Tertio quia illis emittitur aliud non spermaticum loco spermatis et est sanguis in digestus et crudus. Quarto quia virtus sensitiva in illis efficitur quare minus sentiunt et minus delectantur. Ad rationem in contrarium: subita mutatio etc. verum est si talis mutatio est de extremo naturali ad extremum innaturale, sed si fuerit ad temperatum tunc non est nociva. Sed primo ut sic sed potest facere maxime delectacionem maiorem quam est in proposito, quia licet post decisionem seminis in coitu temporaneo homo reddit siccus ante suum situm humidi emissi non tamen post hec in extremo positatur. Nota octavo dubitaret aliquis ex quo in spicacione seminis tempore coitus transit

nota

delectacio tam in masculo quam in femina utrum delectacio viri sit maior quam delectacio mulieris. Illam enim dubitacionem movet aristoteles in primo de generatione animalium. Ubi nota quod una delectacionum in actu venereo esse maiorem alia intelligitur dupliciter: uno modo intensive, alio modo extensive. Per hoc ad questionem dicit primo considerate delectacio tempore coitus est maior in viro intensive, cuius ratio est quia semen viri quod emittit in tempore coitus est calidius et subtilius, quare maiorem intensione titillacionem facit in tenuibus membris, illius ratione cuius fit delectacio quare etc. Secundo dicit quod in muliere tempore coitus est maior delectacio extensive, ratio quia emittit menstruum et etiam sperma recipit viri, non tamen sperma, etiam mulier tempore coitus emittit semen in maiori copia quam masculus quare etc. Tertio nota dubitatur utrum delectacio in coitu sit delectacio maxima et videtur quod non, primo illud quod est mortiferum non consistit delectacio maxima, sed coitus est huius quare etc. maior nota quia in morte nulla consistit delectacio. Minor patet per aristotelem in primo de generatione animalium ibidem vult in libello de regimine principum ubi dicit quod nullus sane mentis debet esse inclinatus ad coitum quia est operatio porcorum quod intelligitur si procreatio eorum animalium irrationabilium secundum actus brutorum. Coitus enim est abreviatio vite et destructio corporis igitur etc. In oppositum est aristoteles in septimo ethicorum et in primo de animalibus. Circa ad illud dubium dicendum quod delectationes sunt duplices: quedam intelligibiles et quedam sensibiles. Ex hiis ad propositum dicendum primo quod

delectacio in coitu non est delectacio intel-
ligibilis et probatur sic illud quod obfus-
cat ~~racionem hominis~~ usum racio-
nis et eius iudicium impedit hoc non
est delectacio intelligibilis sed in
delectacio in coitu est huius quare et
maior nota quod intelligibilis de-
lectacio plus fortificat usum racio-
nis et eius iudicium quam obfuscat
minor patet per aristotilem in septimo e-
thicorum etiam sicut probari posset illo vel
ex alio quia delectacio intelligibi-
lis est circa proprium intellectum sed
delectacio coitus est circa sensum tac-
tus quare etc. Secundo dubitatur quod de-
lectacio in coitu est sensibilis probatur
sic illud quod habet fieri per contactum in coytu
~~est sensibilis~~ si hoc est delectacio tunc
est sensibilis sed sic est de delectacione
in coytu igitur etc. maior nota consequencia de
minor quia tactus est quidam sensus
minor patet ad sensum quia fit per con-
tactum virge et vulve. Tercio dubitatur
quod delectacio in coytu est maxima inter
delectaciones sensibiles probatur secundum
avicennam sexto naturalium et aristotilem
in secundo de generacione animalium ubi isti
volunt quod natura maximam delectacionem
ordinavit in coytu ne racione talibus
delectacionibus maxime animalia abhorre-
ant viles actus corporeos operari
quare etc. Sed diceret aliquis contra
delectacio in coytu non fundatur super
amiciciam perfectam et permansivam ideo
non est maxima antecedens patet ad sensum quia
in multis sociandis quia delectacionem
coitu fundatur super bonum delectabile in quo
non consistit perfecta amicicia nec per-
mansiva quia in multis cessante coytu
cessat talis amicicia. Secundo nota quod
si aliqua delectacio esset maxima ta-
lis potius consisteret in amicicia perfecta
et permansiva quam in non perfecta et in non
durante. Ad illud dicendum conceden-
do antecedens negatur consequencia ad probacionem
quia si esset aliqua delectacio etc. di-
cendum quod non oportet quia illa de-
lectacio in coytu potest esse maxima sicut tamen quod
quod non fundatur super amiciciam perfectam et permanen-
ciam. Ubi nota aliquam delectacionem esse ma-
ximam potest intelligi uno modo intensive alio
modo extensive. Per hoc ad propositum dicendum quod
delectacio in coytu est maxima intensive sed
delectacio fundata super amiciciam perfectam et per-
mansivam potest esse maxima extensive quia
talis est diuturna. Sed delectacio cessat cessante
coytu quare etc. Ad racionem in contrarium in
illo non consistit maxima delectacio quod est mor-
tiferum conceditur sic illud moderate factum est
mortificativum et sic minor est falsa quia licet
delectacio coitus in coytu in moderato sit mor-
tifera tamen illa que consistit in coytu temperato non
sit. Quare etc. Tercio nota quod natura illam
maximam delectacionem ordinavit in actu coeun-
di quia aliter omnia animalia abhorrerent exerce-
re talem actum et sic periret species universi-
tatis et perfectio eiusdem quare natura intendit in gene-
racione egit in hoc quod tantam delectacionem po-
suit circa coytum sic quod talibus actibus deli-
gatur aliquorum animalium perfectio ut patet per ari-
stotilem in secundo de generacione animalium. Unde
omnia animalia tempore coitus pugnare videntur
propter singulorum membrorum dilatacionem et cons-
tringuntur maxima delectacio et gaudium tempore
coitus in toto corpore. Nota. Undecimo et ultimo Nota
dubitaret aliquis utrum delectacio coytus
sit in toto corpore vel in aliqua parte determinata
tamen videtur primo quod sit in toto corpore quod quod
sic se habet quod eius principium est in toto cor-
pore et nunc est in toto corpore ut patet
in consequencia secundo physicorum quia principium et
principiatum seu causa et effectus simul sunt
et non sunt sed principium coitus est actus
coeundi talis autem est in toto corpore
quia exercetur per totum corpus ut constat in
sociandis ad se moventibus quare delectacio
coitus erit in toto corpore. In contrarium est
aristotiles in primo de generacione animalium.
Ad illud dubium dicendum. Ubi nota quod Nota
cuiuscumque effectus determinati est causa de-
terminata ita quod causa universalis et indeter-
minata non sufficit ut apparet per mi-

stotilem in scdo physicorum // Item nota aliqd
esse in alio put sufficit sufficit ad ppoitu
potest intelligi vno modo pricipalit / alio modo
consecutive // Item nota q membra corpus
sut duplicia // queda spalit ad actu coeundi
ordinata / sicut virga virilis et vulua mulieris
ut apparet per auerroy scdo colliget capitulo
pus dicto // alia sut membra no spalit ad hoc
ordinata // Ex hys ad ppoitu dicendu / po q de-
lectacio coitus pricipalit e in membris spalit
ad actu coeundi ordiatis / scdo d q delectacio
coitus consecutive e in toto corpe / primu pba
i illo consistit pricipalit coitus q spaliter p
naturam e deputatu ad actu coeundi et sine quo
talis actus exerceri no pt ut apparet ex dictis
sed membra genitalia sut hmoi ut constat
ex notatis quare et pterea confirmat / in quocuqz
consistit vberior decisio seminis et in quo e concursus
multarum venarum et neruorum / in illo pricipaliter
est delectacio tpe coitus // sz membra ad actu
coeundi spalit deputata sut hmoi igit maior
nota / q delectacio coitus maior fit p contactu
ut apparet ex dicto ad sensu tactus aute fit
maior p neruos ut apparet p aristotilem
in scdo de aia / minor pz p omnes medicos / q
ad ista membra genitalia e concursus omnium ve-
narum et neruorum ut delectacio tpe coitus fiat
maxima ppter causam supius dictam // scdm
pbat sic virtus cordis diffundit p totu cor-
pus et io situat cor in medio eius corpus ut
oibus membris i fluere possit sicut rex in
medio sui regni / p auerroy in scdo collig
capitulo de iuuamentis cordis / sed decisio se-
minis radicalit fit a corde quare delectacio co-
sequens etiam delectacionem decisionem in coitu
diffundit p totu corpus et confirmat / qz aia
afficit delectacionibus ut apparet p aristotilem
in septio ethicorum qz talis delectacio absorbz
vsu racionis et cognicionem intellectus / sed a-
nima e in toto corpe et in qualibet eius pte
ut apparet tcio de aia / quare sequit q delec-
tacio e in toto corpe // Ad racionem in contra-
riu Cuiuscuqz effectus etc concedat sic / q sicut
pricipiu illius effectus e in toto / sic etiam
et eius effectus ad minore coytus con-
sistit et concedat tu accipiendo coy-
tu p decisione seminis in actu coeu-
di / et sic etia delectacio coytus con-
sistit in toto corpe licet no pri-
cipalit ex eo q totu corpus pri-
cipalit no est ordiatu ad actu coe-
undi / sicut membra genitalia et hoc
apparet ex eo / quia dato q homo no
haberet manus nec pedes adhuc pos-
sit coire et habere maximam delectacionem
in coitu suppositis membris genitalibus ad generacionem etc
requisitis Sequit litera Corpe at
dei nato

Conceptus autem dicitur

hic declarat quoddam prius dictum Et di-
uidit in duo / primo facit q dictu
est ostendo quid sit concipe / scdo i-
cidentalit ostendit quid sit menstru-
u mulieris ponendo notabile ibi
Primo q notandum / prima i duo / po
ostendit quid concipe / scdo ppoint
q dicta racione contingens mulieribz
post conceptionem scdm ibi postqua
ro // Primo dicit Ex quo q dem
dicat de conceptione fetus // vnde sa-
ciendo quot concipe nichil aliud
est quam quo illa duo semina sz
viri et mulieris recipiunt in matrice
.a. i loco spali ordinatu ad fetus
generacionem deputato / Circa illam
ptem quedam sut notanda / primo
ex quo hic fit mencio de matrice
quid matrix / no aliud est quam
quoddam instrumentu mulierbre ner-
uosu et musculosu / habens in se
quasdam pelliculas i quibz distinguunt
quasi plura habitacula ad generacionem
fetus dispuencia / et pcipue latus
sinistrum et latus dextrum // Nota Nota
duo scdm auerroy i primo colliget
capitulo ultimo de anathomia vulue
q vulua .s. matrix posita est
inter vesicam et testinu / tu scd
est supius vesicam ex pte supiori.

Nō Tercio nota secundum Averroym ibidem quod illa matrix ligata in ventre mulieris ligamentis lenibus et nervolosis ut faciliter possit extendi et dilatari tempore impregnacionis quando fetus augmentatur et ut faciliter possit extendi et dilatari tempore impregnacionis quando fetus augmentatur et ut faciliter possit coadunari et constringi hec post partum. Quarto nota secundum Averroym ibidem quod illa dura matrix habet duas cameras iungentes se in uno orificio quarum quelibet habet loca concava que sunt orificia venarum unde sanguis menstruus transit in vulvam.

Nō Quinto nota secundum Averroym ibidem quod post illas duas cameras in matrice sunt additamenta que duo testiculi muliebres dicuntur et sunt minores testiculis virorum.

Sexto nota secundum Averroym ibidem quod orificium matricis est crispum et ex illa crispitudine oriuntur vene omnino habentes pelliculam unam contextam duabus texturis quarum una tendit in longitudinem et est minor et altera tendit in latitudinem. Unde quando iste pellicule per virgam virilem violantur et corrumpuntur tunc virginitas amittitur et tunc tempore primi coytus venit et subito sperma in maiori copia de vulva propter corrupte illius pellicule.

Nō Item nota secundum Constantinum in tercio theorice sue de naturali quantitate matricis dicit enim sic quod naturalis quantitas matricis est ab umbilico usque ad initium femoris et est duodecim digitorum et eius latitudo spacium duorum [illegible] pubis modo ubi vulve cornua se iungunt.

Nō Item nota octavo quod dicitur in libro quod illa duo semina et secundum Constantinum in loco allegato quod sperma virile est artifex circumductorum in fantum. Menstrua mulieris non solum sunt materia et non creatur fetus nisi spermata patris et matris misceantur quando vulva in tunc fetus est bene disposita et mundificata.

Nono nota in libro de humana natura et de spermate quod quantitas membris in fetus sit ex quantitate matricis scilicet verbi gracia quod si matrix in muliere fuit longa et stricta tunc in fetus longus et constrictus erit et sic de ceteris quod quanto est ex parte matricis.

Decimo nota secundum Galienum ibidem quod in matrice sunt septem spermatis receptacula et tot creantur pueri una vice in quot receptacula et ceciderit sperma. Nō

Undecimo nota secundum Galienum ibidem quod si sperma virile tempore coytus cadit in dextram partem matricis tunc generatur masculus. Racio est quia illic calor et humiditas ex parte epatis et calor et siccitas fellis vigent que sunt ibi bona secundum decoctionem que requiritur ad generacionem masculi. Nō [illegible]

Decimo nota secundum Galienum ibidem quod si sperma debile et cum hoc fuit associatum in dextra parte matricis sperme formativi mulieris tunc generatur in fetus scilicet masculus habens fragilitatem membrorum mulieris et talis in fetus dicitur vir muliebris.

Duodecimo nota secundum Galienum ibidem quod in omnibus cellulis matricis ex spermate virili fragili mixto cum spermate forti mulieris potest generari in fetus utriusque sexus et vocatur ermofrodita licet quidam dicunt quod talis in fetus tantum generatur in media parte matricis quod tamen negat Galienus hic.

Quartodecimo nota secundum Galienum ibidem quod si sperma virile cadit in sinistram partem matricis tunc generatur femella propter splenis et flegmaticas qualitates et si tunc sperma virile prevalet mulieris spermate generatur femella fortis et virilis que dicitur virago. Racio tunc sperma virile si fuit nimis debile incidit in frigiditatem utriusque sexus ut vult Galienus ibidem. Nō

Quintodecimo nota secundum Galienum in eodem loco quod si sperma virile in generando forte fuit tunc masculus generatur si non debile

tur universaliter loquendo ex parte spermatis fe-
minarum generatur. Sextodecimo nota dubitaret
aliquis quia dictum est prius quod illa duo semina
primo concurrunt in vulvam mulieris et non in
matrice. Ex hoc aliquis dubitaret unde
illa semina veniunt ad invicem tempore concep-
tionis ex eo quod matrix est posita super vulvam
et illa duo semina se habent tamquam corpora gra-
via deorsum cadentia. Potest dici uno modo
quod albertus intelligit hic large parvulam
matricem ita quod non accipiatur hic vulva proprie
sicud nunc prius. Alio modo potest dici secundum aver-
roym secundo colliget de iuvamentis membrorum
genitalium quod matrix mulieris habet in se virtutem
attractivam et alterativam solum et tota forma
specifica sicud magnes et calibs habent
virtutem attractivam et alterativam ferri et ideo
sicut ferrum alteratur mediante aere et
magnete et calibe sic naturaliter movetur sur-
sum ad magnetem seu ad calibem et sic sper-
ma alteratur a matrice taliter quod ad matricem
sursum naturaliter movetur. Sequitur littera postquam

Post quam vero etcetera

hic Albertus ostendit incidentaliter quoddam
accidens eveniens mulieribus post conceptio-
nem dicens. Ex quo statim dictum est de con-
ceptione unde postquam dicta semina via con-
ceptionis in matrice sunt concepta tunc ma-
trix undique clauditur firmiter ita quod
nichil in ipsam conceptum possit emanare et tunc
statim fit retentio menstruorum in tali muliere
impregnata. Nota quando dicitur in conceptione ma-
trix firmiter clauditur se claudit. Unde
quando fit conceptio tunc matrix fortiter clauditur
tamquam una bursa ita quod semen ibi recep-
tum exire non possit et est simile sicut in
aliquo cui absconso suo daretur munuscu-
lum bonum conveniens et sibi placens quod ipse
det manus sua. si tunc talis timeret amit-
tere ipsum tunc utique firmiter manum claude-
ret ne ipsum perderet. sic similiter est de sper-
mate viri tamquam de munere placabili
dicte matrici in fusum que firmiter retinet ipsum

se claudendo. Secundo nota quod licet Nō
matrix ut sic est firmiter intus clau-
sa nichilominus ex quo est quoddam
corpus nervosum et musculosum ut
dictum est constat quod licet habet
poros quibus fetus conceptus potest
habere tempore nutrimentum. Etiam quod
habet nervos quibus fetus at-
trahit sibi aerem spiritus a quibus
possit habere inspirationem et inspi-
rationem ne suffocetur. Tertio nota Nō
quando dicitur in littera quod postquam ma-
trix sic in conceptione undique
est firmiter clausa quod tunc fit re-
tentio menstruorum. Ubi nota quod in Nō
tempore fieri retentio menstruorum potest
intelligi uno modo sic quod femella post
conceptionem fetus amplius dissolui
non potest quantum ad seminis pro-
ductionem et actionem ita quod quando fuit
in actu coeundi cum viro non possit
emittere semen. Illo modo littera alber-
ti non habet veritatem. Alio modo
intelligitur sic quod tempore conceptionis
stat retentio ~~conceptionis~~ menstru-
orum quantum ad eorum fluxum ad
vulvam quod fit in mulieribus debite
etatis ad hunc requisite semel
se in mensem id est singulis mensibus
semel et hoc certis periodis scilicet quod
se infirmitas mulieris nunc quam
propter alia impedimenta impediat et sic
intelligitur dictum alberti in littera.
Quarto nota dicitur tunc aliquis Nō
quare dicta matrix mulieris
tempore conceptionis clauditur. dicendum quod una
causa est ne impediatur conceptio
embrionis quia si non clauderetur
tunc semen vile generatum in utero
matricis elaberetur et sic non fieret
conceptio quia illud semen necces-
sarium est ad fetus generationem
per averroym in secundo colliget ca°

de iuvamentis testiculorum membrorum
a virga. Ibidem vult consequenter in tercio
sive in tercia parte quare est alia causa quare
ut consumantur menstrua in utero ma-
terno propter hunc finem, ut fetus pos-
sit habere nutrimentum quare in mulieribus
impregnatis menstrua non fluunt vel
movetur de vulva. secundum Averroy
secundo colliget capitulo de iuvamentis
vulve et mamillarum sic currunt ad
mamillas mulieris et ibidem deco-
quuntur in naturam lactis et propterea caro
mamillarum est alba et spongiosa et
habet colligantiam cum vulva per quasdam
venas magnas descendentes a
mamillis versus matricem et ibidem
fetus per umbilicum recipit suum nu-
trimentum a lacte mulieris deorsum
per dictas venas deveniens. Et ideo
in mulieribus impregnatis sanis fetu
existente sano non currunt menstrua
ad vulvam tempore menstruorum sicut an-
Nō te vel post impregnationem. Quinto nota
secundum Averroym ~~ibidem~~ secundo colliget
capitulo iam dicto quod mulieres lactantes
iam pueros propter eandem causam iam
dictam etiam non patiuntur fluxum men-
struorum tempore menstruorum quia in ipsis
menstrua fluunt ad mamillas et
ideo non currunt tempore menstruorum eis
et si fluunt hoc est in parva quantitate
et ideo secundum Averroy ibidem ali-
que mulieres sunt que non possunt im-
pregnari licet egregie supponerentur
tamen quia talibus materia menstrualis
descendit ad mamillas a vulva et
Nō convertuntur in lacte. Sexto nota
quod dicitur in libro quod matrix fir-
miter clauditur post conceptionem. Di-
ceres contra, quia si sic sequeretur
quod superimpregnatio fieri non posset
falsitas consequentis patet per Aristo-
telem in primo de generatione animalium, proba-
tio consequentie, quia postquam

matrix est firmiter clausa post conceptionem
quod acus non possit submittere quod acus non
possit submittere, tunc semen virile secun-
do submitti non posset quod tamen requiritur
ad superimpregnationem quare etc. Nota contra Nō
illam dubitationem quod superimpregnatio vocatur
illa que fit tercia die vel quarta post concep-
tionem primam et hoc secundum Aristotilem in primo
de generatione animalium etiam vult ibi dicere quod ta-
lis superimpregnatio est possibilis infra novem
dies post impregnationem primam. Dicendum ad
illud dubium quod in mulieribus existentibus bone
complexionis que maiorem delectantur in coitu
superimpregnatio est possibilis et huius causa
prius est hinc et patet in simili quia supposito quod ha-
berem unum florenum in manu mea clausum
si tunc unus amicorum meorum veniret ad me
et diceret ecce habeas tibi illum florenum
pro amore meo presentando michi alium florenum
ego statim aperuissem manum meam recipiendo
secundum florenum cum primo et iterato statim ma-
num meam fortiter clauderem ut prius sic
similiter est de matrice post primam conceptionem
si secundario supponit socius dulcis amicus eius
presentando ei secundario munusculum delectabile
scilicet semen habile ad conceptionem quod se iterato aperit
propter maiorem delectationem quam habet in
coitu quo munusculo habito statim se clau-
dit fortiter. Ad rationem in contrarium No
patet. ~~Item nota~~ Septimo quod dicitur in libro
quod post impregnationem menstrua mulierum sunt
sunt retenta. Dices contra cum multociens est
compertum quod illo tempore mulieres patiuntur fluxum
menstruorum. Dicendum quod illud est bene verum
in tribus primis mensibus fluunt tamen in modica
quantitate. Ratio quia fetus propter eius
novitatem minorem parvitatem non potest consu-
mere totam materiam menstrualem quare pre-
aliter fluunt in aliquibus mulieribus habentibus
menstrua istis primis tribus mensibus
in impregnationibus post quartum mensem non fluunt et
si fluunt hoc est propter infirmitatem mulie-
ris vel quod fetus in utero materno est mortuus

et ratio quare tunc menstrua non decoquantur in naturam lactis est ex eo quia fetus vel non indiget lacte quia est mortuus, ideo ad menstruorum iterum retentionem in corpore et propter hoc natura ea laborat expellere tempore conveniente. ¶ Octavo nota mulieres ab illa retentione menstruorum que non fluunt temporibus consuetis si solent evenire indicant se impregnatas supra sanitatem corpoream mulieris. Etiam si post impregnationem menstrua incipiunt fluere statim indicant fetum esse dissolutum et mortuum. Sequitur textus

Juxta quod notandum est

Hic Albertus incidentaliter ostendit quid sit menstruum mulieris ponendo notabile. Primo facit hoc, secundo ostendit tempus in quo solet fluere menstrua in mulieribus, tertio ubi in quibusdam. Ubi primo dicit: sit ex quo superius fit questio de sanguine menstruoso, ideo incidentaliter est notandum quod menstruum in muliere nichil aliud est quam superfluum alimenti quod non transit in substantiam rei alende, sed sperma vile mittit extra corpus et vocatur illud superfluum in muliere menstruum ex eo quod omni mense ad minus semel fluit. Ad hoc si mulier fuit debite etatis ~~quia frequentius~~ ad tempus fluxionis acquisite, quia ut frequentius est tredecim annorum, tunc enim incipiunt menstrua fluere quolibet mense propter ~~quod natura menstruorum~~ nature purgationem. Nota secundo propter hoc quod dicitur menstruum est superfluum. ¶ Superfluum est duplex: quoddam quod derelinquitur vel emittitur post secundam et tertiam digestionem ut sunt urine et stercora, et tale non obtinet sibi naturam conveniens et necessarium in natura, vero ipsum eicit per suas regiones ad hoc deputatas. Secundum vero superfluum est illud quod derelinquitur post digestionem quartam, et illud est utile et necessarium in natura et vocatur in viro sperma, in mulieribus menstruum; de illo ergo superfluo intelligitur textus et non de primo. ¶ Secundo nota quod natura non eicit illud superfluum sed ipsum retinet tamquam utile et necessarium propter duo: primo propter conservare naturam individualem, secundo non

solum propter conservationem nature individualem sub esse in individuali, ymo etiam et magis sub esse specifico. Sed apparet quod illud superfluum valet ad fetus generationem secundum quam natura individualis successive et natura specifica continue in esse conservatur. ¶ Tertio nota quod ex hac littera et prius dictis apparet differentia inter sperma et menstruum, quia menstruum est superfluum tertie digestionis, sed sperma est superfluum quarte. ¶ Quarto nota: dicunt aliqui ex quo in viris est tertia digestio sicut in mulieribus, quare tunc viri non patiuntur menstrua sicut mulieres. Dicendum: ratio est quia digestio tertia fit in epate, quod epar sufficientis caloris in viris potens alimenti sagimen sufficienter decoquere ut formam rei alende sibi assumat. Et ideo ibi non absolute derelinquitur superfluum tamquam menstruum vel sanguis semicoctus, sed in mulieribus est debilitas caloris quare non potest sufficienter decoquere alimentum in tantum quod totaliter efficiatur habile ad formam rei alende suscipiendam. Ratione relinquitur ibi superfluum, scilicet sanguis crudus qui dicitur menstruum. ¶ Ubi nota quando quod ille fluxus est in tantum defectus secundum quosdam ita quod quidam est naturalis et talis accidit mulieribus, alius est supernaturalis et talibus videtur competere in viris, et hoc apud iudeos qui patiuntur huiusmodi fluxum in signum confusionis et dampnationis perpetue, et ideo tociens in scriptura sacra dedo qui dicit: et percussit eos in posteriora et obprobrium sempiternum dedit illis, scilicet fluxum sanguinis. Ego tamen dicam medicinaliter et naturaliter quod ille

fluxus esset in iudeis pro tanto quia
sunt in continua tristicia de perpetua dam-
pnacione modo sic est quod tristicia est causa gene-
racionis sanguinis melancolici secundum
galienum quarto de morbo et accidente
et ideo melancolici semper timent cum cau-
sam tristicie continue secum portant
quare ergo cum in ipsis iudeis habundat
sanguis melancolicus qui in eis in-
naturali tempore menstruoso purgatur
per anum scilicet per emoroydes // Sed iste
fluxus menstruorum est contra naturam
et talis videtur accidere viris corporaliter
non tamen purgam virilem sed per anum
et hoc sub colore sanguinis et sub corpo-
re formatus racione materie melancoli-
ce habunde in ipsis collecte ideo
illud fit propter maliciam complexionis
in ipsis ille tamen sanguis non est eiusdem
racionis cum menstruo mulierum quia
non aptum natum generacioni // Sexto
nota diceret aliquis quis est proprius
locus conservacionis menstruorum
ante fluxum eorum de corpore mulieris
dicitur secundum aliquos quod matrix sed
illud non valet quia matrix est tantum
locus generacionis secundum averroys in
secundo colliget capitulo de iuuamentis
vulue et mamillarum et ideo dicitur aliter
quod sunt quedam vene consistentes in
spina dorsi ad quas defluit san-
guis menstruus a hepate et ibidem
conservatur donec veniat tempus fluendi
a corpore et ad hoc quod hoc sit verum probatur ex
eo quia in tempore cuiuslibet mensis quando men-
strua incipiunt fluere tunc mulieres
senciunt magnas puncturas et fracturas
circa dorsum et renes racio
quia talis sanguis ibidem collectus
illo tempore maxime commouetur quare na-
titur eius expulsionem unde fiunt ibi
dolores propter fluxum humorum et transitum
eorundem per tales meatus // Septimo
nota quod contra illa littera alberti habetur
quod menstruum in mulieribus dicitur a mense quia certis
partibus in quolibet mense communiter semel fluit a
mulieribus // Octavo nota quod illud menstruum No.
superfluum est ordinatum in mulieribus per naturam
propter causam specialem scilicet talem quia femina
est ordinata in natura tamquam proprius locus ipsius
fetus sicut terra est ordinata proprius locus om-
nium elementorum modo certum est quod ipsi terre
a constellacionibus est quedam humiditas influxa
alias esset incinerata seu memorie sic simili-
ter femella est provisa a celo in quadam humidi-
tate propter ipsius fetus generacionem immo con- No.
seruacionem // Nono nota diceret aliquis que est
causa fluxus menstruorum dicendum quod una
intrinseca scilicet nutrimentum bene coctum et diuersitas
complexionis alia est extrinseca et sunt pla-
nete principaliter tamen luna // Unde nota quod quilibet No.
planetarum in qualibet hora diei influit suam
virtutem in istis inferioribus // Sed ex quo ita
est quod in numero planetarum quidam sunt frigi-
di quidam callidi et sic de aliis unde con-
stat quod fetus qui producitur in illa hora di-
ei qua influit planeta callidus erit cal-
lide complexionis et qui tunc producitur in hora
diei qua influit planeta frigidus erit
frigide complexionis et unde ex hoc patet
quod ille mulieres que sunt generaliter sub influ-
encia planete frigidi multum habent de men-
struis et magis paciuntur eorum fluxum quam
et ille qui sunt generate sub planeta calli-
do // Decimo nota quod mulieres sunt in tercio gra- No.
du caliditatis que enim sunt calide in
suo genere et ille non paciuntur diu fluxum
menstruorum // Cuius racio est quia caliditas
in eis cito consumit humiditatem in ipsis etiam
melior digestio fit in ipsis et tales mulie-
res raro concipiunt propter defectum talis ma-
terie licet maiorem coitus appetunt // Alie sunt
mulieres mediocres in caliditate et tales
non nimis diu paciuntur fluxum menstruorum
etiam tales cito et faciliter impregnantur
propter in temporancia respectu modi concipiendi

Que sunt nimis calide et tales diu patiuntur fluxum et multum habent de materia menstruali et etiam tales maiorem non corrumpunt nisi maxime supponantur et diu ut calefiant sed quia aliter semen in eis non fluit tempore coitus propter emissionem eius cogelationem ratione frigiditatis in eis dominantis. Undecimo nota diceret aliquis quo tempore incipit ille fluxus menstruosus in femellis et quo desinit deficiat in eisdem. Dicendum quod in tertiodecimo anno etatis puelle menstrua incipiunt fluere et desinunt post

No quinquagesimum annum et hoc secundum communem cursum nature vel adde dece[m] annis mulierum menstruantium ad quinquagesimum durat purgatio talia. Potest tamen tardius et citius ille fluxus incipere in quibusdam et deficere secundum diversitatem aliarum et aliarum complexionum

No mulierum. Duodecimo nota diceret aliquis que est causa quare femelle ante tertium decimum anni non patiuntur tale fluxum menstruatum. Dicendum secundum Averroy secundo colliget capitulo de iuvamentis vulve et mamillarum ratio quia tunc calor naturalis in femellis est multum intensus et potentes sub ratione talis potentie fit sufficiens digestio nutrimenti ita quod ab ipsis non delinquitur huiusmodi superfluum quod dicitur sanguis menstruus quare in ipsis ante tertium decimum annum non apparet huiusmodi fluxus.

No Tertiodecimo nota diceret aliquis quare post quinquagesimum annum universaliter loquendo non fluunt menstrua de mulieribus. Dicunt quidam quod ratio huius est quia mulieres tunc incipiunt in humiditate naturali sic quod desiccantur et ratione talis desiccationis in ipsis talis fluxus deficiat. Alii dicunt quod causa huius est illius non est illa quia tunc menstrua generantur in mulieribus ad quinquagesimum annum maiore in mulieribus menstrua aggregantur et ideo secundum Averroy capitulo iam dicto causa huius potest esse talis quia natura et calor naturalis in mulieribus post quinquagesimum annum est multum debilis quod non est potens expellere illam materiam

in mulieribus collectam sed sic ibi in magna quantitate. Quartodecimo nota quod dicitur in libro compilator

No libri ebrietatur habentem propter quod semen fluunt menstrua tempore menstruo accipe mulieres quia propter purgationem corporis et nature sed talis materia menstrualis in se est venenosa et ideo corporis infectiva si utitur ultra tempus eius debitum quare tunc mulieres incidunt morbidi quia multas et pessimas egritudines incurrunt propter menstruorum retentionibus. Quintodecimo nota quod dicitur in libro quod menstruum est superfluum. Dubitatur utrum hoc sit verum videtur quod non superfluum est inutile sed menstruum non est inutile igitur et maior nota quia ideo dicitur superfluum minor patet quia menstruum in tertia substantia fetus secundum Averroy in secundo colliget capitulo quo supra de iuvamentis testiculorum et lege ibidem vult contrarius in tertio sue rethorice. Albertus in opposito in libro est probatur ratione sic est de spermate in viris sic est de menstruo in mulieribus ut apparuit per Albertum hic in libro quia illud quod in viris vocatur sperma hoc in mulieribus dicitur menstruum sed sperma in viris est superfluum ut apparet per Albertum in libro etiam compilator hic quia ingreditur substantiam substantia rei alcede quare etc. Ad rationem in contrarium superfluum est inutile verum est si est superfluum simpliciter. Ad minorem dicendum quod menstruum non est superfluum simpliciter quia ingreditur substantiam fetus generandi respectu illius secundo modo dicitur menstruum

mulieris quia no co(n)u(er)tit(ur) i substa(n)ti(am)
corporalem mulieris i(n) respectu tu(m)
fetus e(st) vniu(er)sale a(n)i(m)ati // Sexto
No(ta) nota dubitat(ur) vtru(m) mestruu(m) sit
supflum alime(n)ti p(er) singula mem
bra de cor(por)is distributi (et) h(abe)t tra(n)s
mutac(i)o(n)em ad totu(m) corpus (et) videtur
q(uod) sic illud q(uod) s(cilicet) e(st) supfluu(m) alime(n)
ti tu(n)c e(st) supfluu(m) alime(n)ti p(er) totu(m)
corpus distributi / vel p(er) o(mn)ia me(m)bra
p(atet) quia argu(itur) ad no(n) tra(n)sic(i)o(n)em ad
totu(m) corpus s(ed) mestruu(m) e(st) huiu(s)mo(d)i
(er)go (et)c. quia e(st) i(n) mixtu(m) sanguini qui
e(st) i(n) venis p(er) totu(m) corpus // Ad illud
dubiu(m) dice(n)du(m) q(uod) mestruu(m) e(st) su(per)
fluu(m) alime(n)ti i(n) toto corp(or)e distributi
p(otes)t i(n)telligi dupl(icite)r s(ecundu)m q(uod) dupl(e)x e(st)
distributio / quedam est aptitudinalis
alia v(er)o actualis Aptitudinalis
e(st) illa q(ue) est i(n) nutrime(n)ti appetibilis
(et) at(tri)buibilis ad singula me(m)bra cor
poris / ita q(uod) adhuc no(n) stat sub
illa disposic(i)o(n)e sub qua aptu(m) natu(m)
e(st) distribui p(er) singula me(m)bra // Sed
actualis e(st) qu(ando) alime(n)tu(m) e(st) actua(liter)
applicatu(m) (et) distributi p(er) p(ar)tes corp(or)is
ita q(uod) tale alime(n)tu(m) stet sub illa dis
posic(i)o(n)e sub qua actu e(st) applicatu(m)
(et) distributu(m) p(er) singulas corp(or)is p(ar)tes
Ad rac(i)o(n)es i(n) opp(os)itu(m) q(uan)do dicit(ur) q(uod)
h(abe)t tra(n)smutac(i)o(n)em (et)c. dice(n)du(m) si aptitu
dinaliter / habet tale(m) tra(n)smutac(i)o(n)em
(et) no(n) actualiter sic similiter men
struu(m) e(ss)e supfluu(m) alime(n)ti apti
tudinaliter (et) no(n) actualit(er) singulis
corp(or)is me(m)bris distributi (et) appli
cati // Septiodecio qu(eritu)r d(icitu)r i(n) li(tte)ra q(uod)
sp(er)ma i(n) viris e(st) supfluu(m) dubi(tatur)
vtru(m) h(oc) s(i)t ve(rum) (et) vide(tur) q(uod) no(n) illud
q(uod) i(n) te(n)tu(m) est a natura h(oc) no(n) est
supfluu(m) p(er) aristotilem i(n) s(ecun)do de
a(n)i(m)a (et) i(n) duodecio metha(phisi)ce / deus
(et) natura nichil faciu(n)t frustra illud
a(utem) q(uod) e(st) supfluu(m) e(st) frustra / sed
sp(er)ma i(n) viris i(n)te(n)dit(ur) a natura / vel ap(par)et

fetus g(e)n(er)ac(i)o(n)em (et) sp(eci)ei co(n)s(er)uac(i)o(n)em ut p(atet) per
o(mn)es phisicos (et) medicos (er)go (et)c. Co(n)fir
mat(ur) illud q(ui)a p(er) eius absencia(m) e(st) alt(er)ius
corrupc(i)o no(n) e(st) supfluu(m) i(n) r(es)p(ec)tu illius sed
sp(er)ma e(st) huiu(s)mo(d)i i(n) r(es)pectu illius cui(us) e(st) quare
(et)c. maior nota / quia supfluu(m) no(n) videtur
aliq(ui)d corru(m)pere p(er) ei(us) absenciam / minor p(atet)
p(er) aristotilem i(n) libro de r(e)gi(mi)ne p(ri)ncipu(m) q(ui)a
coytus e(st) abreviac(i)o vite (et) destruc(i)o cor
poris (et) h(oc) no(n) e(st) nisi p(er) absencia(m) quare (et)c.
In opp(os)itu(m) e(st) albertus / Ad illud dubiu(m)
dicit(ur) p(rim)o q(uod) sp(er)ma e(st) supfluu(m) p(ro)bat(ur) sic
vel sp(er)ma e(st) p(ar)s (natur)alis vel e(st) p(ar)s no(n) (natur)alis
corp(or)is / vel e(st) alime(n)tu(m) vel supfluu(m) p(atet) (ex)
diuisio(n)e sufficie(n)ti s(ed) no(n) e(st) p(ar)s (natur)alis q(ui)a
tales no(n) eueniu(n)t freque(n)t(er) / Etia(m) (ex) alio
q(ui)a p(ar)s no(n) (natur)alis eueni(un)t p(er) accide(n)s sp(er)ma v(er)o
no(n) / v(er)o c(on)tra p(otes)t dici p(ar)s (natur)alis corp(or)is q(uae) illa
co(m)pa(ra)nt(ur) r(e)m natural(em) / sp(er)ma v(er)o no(n) co(m)
po(n)it r(e)m actiue ge(n)itam cui(us) e(st) sp(er)ma quare
(et)c. no(n) eciam est alime(n)tu(m) / quia illud eueni(t)
ab (ex)t(r)a / sp(er)ma v(er)o salte(m) i(m)mediate eueni(t)
ab i(n)t(r)a quare e(st) supfluu(m) // Secu(n)do dubita(tur)
q(uod) sp(er)ma e(st) supfluu(m) alime(n)ti p(ro)ba(tur) sic / il
lud e(st) supfluu(m) alime(n)ti q(uod) no(n) i(n)gredit(ur)
substa(n)ciam rei ale(n)de p(atet) p(er) aristotilem
i(n) s(ecun)do de a(n)i(m)a / q(ui)a alime(n)tu(m) co(n)u(er)tit(ur) i(n)
substa(n)cia(m) aliti (et) no(n) e(st) supfluu(m) / s(ed)
sp(er)ma e(st) huiu(s)mo(d)i p(atet) p(er) albertu(m) h(i)c i(n) l(itte)ra
Ad rac(i)o(n)em p(ri)mam h(oc) i(n) co(n)trariu(m) / Illud
q(uod) e(st) i(n)te(n)tu(m) (et)c. dice(n)du(m) q(uod) aliq(ui)d e(ss)e i(n)te(n)tu(m)
~~te(n)tu(m)~~ a n(atur)a i(n)telligi(tur) dupl(icite)r vnomo si(m)
pl(icite)r (et) o(mn)imode / aliomo s(ecundu)m quid (et) ali
qualit(er) / mo p(er) h(oc) ~~ad aristotilem~~ co(n)ceditur
si p(ri)mo mo(do) e(st) i(n)te(n)tu(m) a natura / ad minorem
sp(er)ma e(st) i(n)te(n)tu(m) a n(atur)a v(er)u(m) e(st) s(ecundu)m quid (et) ali
quo mo(do) s(cilicet) ad g(e)n(er)ac(i)o(n)em fetus (et) co(n)s(er)uac(i)o(n)em
sp(eci)ei / s(ed) no(n) simpl(icite)r / q(ui)a no(n) i(n)gredit(ur) substa(n)ci(am)
illius cui(us) e(st) (et) ideo i(n) qua(n)tu(m) ad h(oc) e(st) supfluu(m)
alime(n)ti // Ad s(ecun)dam id q(uod) e(st) corrupc(i)o (et)c. co(n)
cedit(ur) maior ad minore(m) / sp(er)ma (et)c. v(er)u(m) est si
emitti(tur) cu(m) i(n)moderac(i)o(n)e (et) si fuit sup
fluu(m) alime(n)ti no(n) sufficie(n)s ad r(e)stauracio(n)em

cri pollite quamvis sit non intelligitur hic, sed si fu-
erit commoderative et cum fuit superfluum alimen-
ti non sufficeret ad instaurationem cri pollite tunc
non est corruptum illius cuius est unio et salvatum
eiusdem quod hic intelligitur in littera Sequitur textus

Quibusdam vero mulieribus

hic albertus ostendit tempus in quo mulieres so-
lent pati menstruum fluxum menstruorum
dicens quod quibusdam mulieribus evenit illa
purgatio in novilunio et quibusdam vero in defec-
tu lune, quibus ante prius .i. in augmento lune
et in principio decrementi ipsius ita quod omnes mu-
lieres non patiuntur illum dolorem eodem tempore
mensis et vocat illum dolorem fluxum quem universa-
liter et indifferenter omnes mulieres quasi patiuntur
tempore tali fluxus et hoc est secundum diver-
sitatem complexionis // quedam tamen maiorem
dolorem habent quedam vero minorem dolorem
Etiam quibusdam mulieribus citius incipit
fluere menstruum et citius deficit, quibusdam
vero diutius durat talis fluxus et hoc est
secundum diversitatem complexionis et non in ipsis
mulieribus // Nota primo dicet aliquis quod est causa
quod quedam mulieres patiuntur fluxum menstruo-
rum in novilunio et quedam post, ita quod non omnes
patiuntur eodem tempore // Potest dici quod notandum quod quelibet
luna habet quatuor quadras et quelibet
illarum habet suam complexionem specialem, ita
quod prima est complexionis sanguinee, quia
est calida et humida et talis est a principio
incensionis lune quousque luna est semiplena
in lumine et hoc quo ad medium emisperium, quia luna
absolute loquendo semper est per eius mediam partem
illuminata, nisi quando luna patitur eclipsim / Secunda
vero quadra est colerica quia est calide et
sicce complexionis et talis est ab illo tempore quo
est semiplena usque ad plenilunium // Ter-
tia vero quadra est melancolica, quia est frigida
et sicca et durat a plenilunio usque ad semi-
defectum. Quarta vero quadra est complexi-
onis flegmatice et est frigida et humida
et durat a semidefectu usque totaliter deficit
luna quantum ad eius luminationem // Ubi patet illud
idem quod mulieres in eorum complexionibus diver-
sificantur sed licet omnes mulieres in earum com-
plexionibus in specie unorum dicuntur
complexionis flegmatice ut patet
per avicennam primo Canonis seu
prima doctrina de complexionibus
et ut etiam apparet in libello de
de complexionibus mehilozi inter
se diversificantur quo ad omnes species
complexionis, ita quod prima est complex-
ionis sanguinee in spetu alterius
et alia colerice in spetu alterius
et sic de aliis Et ille mulieres que
declinant ad complexionem sangui-
neam patiuntur illum fluxum men-
struorum in novilunio in prima quadra
Sed que etiam magis declinant ad com-
plexionem colericam patiuntur in secunda
quadra et sic de aliis, sic etiam secundum
diversitatem ex parte etatis quia prima
vetus vetes iuvenes nova luna
requirit // Ubi nota dicet aliquis
que est causa illius quod mulieres de-
clinantes ad complexionem sangui-
neam magis patiuntur illum fluxum
in prima quadra et sic de aliis //
Dicendum quod ratio huius est quia in
mulieribus sanguinee complexionis
menstruus sanguis est eiusdem
complexionis, quia simile quod quasi at-
testatur ei a quo abscinditur secundo
tegni, modo prima quadra est
complexionis sanguinee sicut dictum
est quamvis patet eius humiditas
ille humor augmentatur in mulieribus
propter influentiam lune et ideo in novi-
lunio fit ille fluxus secundum cur-
sum nature in mulieribus sanguineis
Similiter intelligendum est in mul-
ieribus proportionaliter in aliis mu-
lieribus alterius et alterius complexi-
onis in aliis et in aliis quadris
lune reddendo singula singulis
~~per illas~~ patet causa ad dictam
Nota quod illo non obstante ut plu-
rimum et etiam in pluribus mulieribus
fluxus menstruorum accidit Nô

circa fluxus menstruorum in hyeme quam in estate accidunt

ita defectu lune .s. in fine mensis et
huius ratio est quia ut plurimum omnes mulieres
sunt frigide et fleumatice complexionis
sed frigiditas in femellis est causa
illius fluxus et ideo quantumcumque fuit
maior frigiditas tunc fit talis flu-
xus et cum ille fluxus propter lune
debet esse in fine mensis propter defectum lu-
minis lune qui sequitur per ut plurimum ille
fluxus fit tali tempore vel frigiditas tem-
poris vel cooperatur propter frigiditati
mulieris et hac de causa quibusdam
mulieribus accidit, tunc si humor fluxus
fit in novilunio vel in plenilunio hoc ac-
cidit quandoque propter quasdam infirmita-
tes speciales quandoque propter diversitatem
complexionum in mulieribus et in qua-
dris lune seu propter mutationem eta-
tum quare etc. Nota quod dicitur in libro
omnes mulieres patiuntur illum dolorem
vocant illum fluxum dolorem, ratio est
quia secundum quod dicunt mulieres in omni
sui corpore vim est tunc ille dolor
aliqualiter assimilatur dolori qui consur-
git a stranguria et precatione urine
guttatim facta pro tanto, quia sicut
stranguria fit ex potu indigesto
ex eo quod in tali potu inmovet multi
vapores indigesti qui transeunt per
vias urinales que sunt multum sub-
tiles quare leduntur faciliter aggressicie
illius potus indigesti et fit sic propter
nimiam caliditatem pungentem et mor-
dificantem vel propter nimiam frigiditatem
pro aliter ~~tinctos~~ hubos seu bullos
intentos in urina in superficie vel propter
nimiam frigiditatem mortificantem
spiritus et sic fit sicut post balneum quando
calor naturalis aliqualiter est consumptus
et per totum corpus diffusus quare
potus sumitur in magna quantitate
post balneum manet indigestus et
sic ratione frigiditatis fit stranguria
similiter est in mulieribus si sunt femelle
fleumatice vel malancolice que tunc
patiuntur illum dolorem et grossitie

materie menstrualis transeuntis per venas et eas
ledentes et si sunt sanguinee et colerice patiuntur
illum dolorem quia tunc talis materia transiens
est calida et acuta quare ratione mordificatio-
nis et pungitivitatis fit in eis talis dolor. Item
nota quod dicitur in libro quod una mulier patitur
illum dolorem plus et alia minus quod huius causa
est diversitas complexionis, quia in quibusdam
fleumaticis et malancolicis sanguis menstrualis
est grossus et indigestus propter frigiditatem comple-
xionis, quia defectus caloris est causa indigestio-
nis nutrimenti, ut vult Avicenna primo canonis
seu prima capitulo secundo conclusione de causis doloris
frigiditatis non potest pedem in via et quia sic est
ideo vene in istis mulieribus leduntur per quas transit
ille sanguis grossus, sed mulieres sanguinee
et colerice minus patiuntur, ratio huius quia habent
plus de calore digerente sanguinem men-
struosum et eum consumente quare est in ipsis
paucus et subtilis licet aliqualiter mordi-
ficans et pungens et per consequens non patiuntur tan-
tum dolorem ut alie. Item illa eadem
causa est quare quibusdam mulieribus diutius
fluunt menstrua et quibusdam citius cessat fluere
unde quedam mulieres patiuntur illum fluxum per
tres dies continue in quolibet mense et quandoque per
sex vel per septem continue propter causas dictas, quia
mulieres bene complexionate ut sanguinee parum habent men-
struum ex eo quod parum consumitur in tali digestione
in istis de talibus superfluitatibus propter calorem for-
tem in eis multum digerentem et ideo modicum men-
struum fluit ab eis, sed ita non est de mulieribus
fleumaticis et malancolicis propter calorem diminute
ignatam. Item nota, quod expertus patet quod mulieres
pacientes in tertia menstrua quadra lune et
quarta diutius patiuntur et in maiori dolore
quia peiores sunt complexionate sed mulieres
pacientes in prima et in secunda quadra non diu ea
patiuntur nec tantum dolorem sicut alie ex eo quod
melius sunt complexionate inter alias etc.
Item nota quod quandoque menstrua fluunt secundum patet
in quantitate et qualitate et ordine tunc etc.
mulieres sunt sane caste et fecunde, sed quando illa
mutantur tunc sunt egrotantes incontinentes
et steriles, et si tunc generant in bealles etc.

morbidos gignunt filios/ uel prius fluunt/ igitur
quando pater nimis et tunc esse multorum morborum
incurabilium/ proximo quod continetur patre nimis et tunc
ipsi multos morbos pessimos et incurabiles generant
No Item nota quod mulieres inequaliter circa patiuntur
illum dolorem propter diuersitatem dispositionis mem-
brorum per que transeunt menstrua/ quia quibusdam
talia membra sunt lata et leues minore dolore
No patiuntur quam ille quibus sunt stricta. Item nota
quod mulieres pingues carnose multum sunt de
menstruis sed pingues frigide et humide propter
No habent propter strictuam meatuum Item nota quod
mulieres citius habent fluxum menstruorum
quam uiri spermatis fluxum/ huius ratio est debi-
litas uirtutis que incipit deficere in etate in
mulieribus/ sed talis defectus non fit in uiris
No generaliter Item nota quod licet animalia bruta habeant
menstrua/ tamen non apparent in ipsis manifeste
nec ratione quantitatis/ et aut quia transeunt
in pillosam materiam licet semen brutorum
magis habundat in superfluitatibus nichilominus
masculi in brutis et femella transmutantur
et hoc est propter fortitudinem Sequitur littera

Sciendum quedam sunt etc

Hic Albertus circa predictum dictum mouet quedam
dubia et sunt quatuor et secundum hoc diuiditur
illa pars in quatuor secunda ibi/ Duo non alicui
Tercio ibi 3o dubitaret non quarta ibi Du-
bitaret aliquis/ primo in duas/ primo mouet
unum dubium secundo illud soluit notabile ibi
Iuxta quod notandum/ Primo dicit Et circa
superius dicta quedam dubia possunt moueri
quorum primum est illud dictum est de fluxu men-
struorum/ tunc est dubium utrum ille fluxus sit
sub colore sanguinis uel sub aliquo alio//
No Nota primo quod illud dubium rationabiliter est
motum propterea quia color est quoddam acci-
dens consequens quod qualitates secundum commixtione
primarum qualitatum generatur. sed in prohemio de anima
dicitur quod accidentia magnam partem conferunt
ad cognoscendum quod quid est et maxime illud est
quod habet discerni per sensum visus propter philosophum
in prohemio metaphisice ubi dicit quod sensus
visus multas rerum differentias nobis ostendit quia

re... si uoluerimus habere perfectam
noticiam menstruorum oportet ut co-
loris cognitionem habeamus Sequitur textus

Iuxta quod notandum

Hic illud dubium motum soluit et
diuiditur in duo/ primo facit hoc quod dictum
est/ secundo iuxta illa dicta mouet
ibi Et non loquor/ Primo dicit Et
quia iam dictum est utrum fluxus men-
struorum erit sub colore sanguineo
uel alio modo Iuxta illud dicendum
quod in omnibus mulieribus non corruptis ut
in pluribus color menstruorum est sanguineus
componendo se dicit/ et dico in
neos componendo se dicit in malos
mulieribus corruptis in malos
et fistulosos humores in se habentibus
quia in talibus menstrua fluunt sub
colore liuco in plumbeo seu colore
vini corrupti/ Nota sicut patet
in libro de commixtione colorum quod tamen
sunt duo colores extremi/ sicut
est color albus et niger omnes alii
alii dicuntur colores medii/ quia
fiunt ex commixtione illorum duorum
colorum extremorum et de numero illorum
mediorum est color menstruorum/
Secundo nota color sanguineus est
rubeus qui equaliter participat ex-
trema colorum ut est nigredo et albe-
do sed alii colores accidunt ad con-
ma colores/ Tercio nota quod dicitur
in littera dico in corruptis et quia in modo
feminarum quedam dicuntur corrupte
consequens quod sunt corruptabiliter a viris
futuante Et ille sunt se habentes
sic/ quod quedam corrupte sunt frigi-
de et quedam callide/ Sed ille que
sunt frigide nature maiorem patiuntur
fluxum menstruorum propterea quia
in ipsis habundat humiditas et superflu-
itas propter absenciam et debilita-
te caloris naturalis non potest con-
sumi et sic generant illius mulieres
quedam patiuntur maiorem in fronte
que vocatur mola matricis seu

sup luboidoꝝ ꝛ ē massa carnea nō
viues ꝯ humiditatibꝫ mestruosis cal-
lidis i matrice mulieris sic sese vi
rili collecta, vn̄ qn̄ mulieres senciūt
illā passionē tūc opinant̄ se esse
i pgnatas licet non ē ita, ꝛ talis
passio ē difficulter curabilis, vn̄
mulieres habētes talem passionē
quoqꝫ paciunt̄ fluxū mestruosū
admodicū tpe ꝯ quoqꝫ p vnū diē
quoqꝫ p duos vl p tres scd̄m con
metitorē tūc colliget capitulo de
accidentibꝫ wlue Et racō huius est
q̄ racōe caloris humiditas i ipis cito
cosumit̄ n̄ eciā multa i ipis generant̄
alie nō mulieres dicūt̄ corrupte
eo q̄ i ipis habūdāt humores cor-
rupti .s. fistosi adherētes licet sīt
uirgines ꝛ de talibꝫ intelligit̄ hic in
lrā albertꝰ Quarto nota q̄ testi

Nō

culi viroꝝ ꝛ mamille mulierū sunt
quasi eiusdē nature eo q̄ utrūqꝫ
e ē caro cutilagınosa ꝛ spōgiosa
ꝛc ꝛ iō sicut in viris ꝯ natura te-
sticuloꝝ descēdit spma sub colore
albo, sic siliter in mulieribꝫ ꝯ natā
mamillaꝝ, fluit lac q̄ ē nutrimē
tū in frātibus sub colore albo vn̄de
apparet q̄ vtus sua forma natā
i digerēdo causat albedinē i alim-
to, quia spma ē alimētū sume
digestū ꝛ ē albū si̇ꝰ ꝛ lac ex
illo eciā cōstat q̄ in mulieribus
nō corruptis corrupcōe humorū in
terra digestiōe alimētū ē i pfec-
te digestū, quare supfluū eius
.s. mestruū hꝫ colorem mixtū

Nō

ꝯ albedie ꝛ nigredie equalit̄ et
equaliter ꝛ talis color ē rubeus
ꝛ sanguineꝰ, Quinto nota q̄ in mu-
lieribꝫ corruptis ꝓpt malos hu̇o-
res calor naturalis est multū debi-
lis quare alimētū in eis male
digerit̄ ꝛ iō supfluū eius nō
hꝫ colorē absolute digesti sed
indigesti ut ꝓꝑ ē color albus

ab albedie vl a rubedie, Sexto nota q̄
i talibꝫ mulieribꝫ color mestruaꝰ potest
esse viridis ut videt̄ ꝯ defectū coris quoqꝫ est
albus cuiꝰ humor putrefactus ꝛ i saniē co
uersus ut patꝫ ꝯ ulceribꝫ ꝛ hꝫ ē racōe corrup-
cionis ꝛ talis materia mestrualis ꝓpt penuriā
spm̄ qui hn̄t illuminare sanguinē ꝛ qn̄ co-
lor mestruaꝰ i talibꝫ mulieribꝫ ē niger
ꝛ hoc est vl racōe adustionis sanguinis
vl racōe maioris caloris naturalis ꝛ spm̄
Sequit̄ textus Et cū loquar ꝛc

Et cū loquar iterum ꝛc

hic ēm dn̄s mouet aliud dubiū q̄ statim
dictū ē q̄ in oibꝫ mulieribus pt̄er quā cor-
ruptis mestrua fluūt ut plm̄ sub co-
lore sanguineo, diceret aliquis ad albertū
loquēs ne de corrupcōe castitatis respō-
det q̄ nō, q̄ i differēt femelle siue fue-
rit uirgines siue nō, dūmo fuerit debite
etatis certis partibꝫ oēs paciunt̄ fluxū me-
struoꝝ, sꝫ mulieres corrupte castitatis ma-
iore paciunt̄ illū fluxū i principio cōtinꝰ
se de signis quibꝫ cognoscat̄ qn̄ mulieres
paciunt̄ fluxū mestruoꝝ ꝛ dr̄ q̄d talibꝫ
dicet̄ i sequētibꝫ, Circa illud nota quod

Nō

puelle in corrupte viris eciā postquā
deuenint ad tps debite etatis paciuntur
fluxū mestruoꝝ aliqn̄ magis acriter
quā mulieres corrupte ꝓpt eo quia hu̇i-
ditas ꝯ qua cōsurgit humor hūi fluxꝰ
i mulieribꝫ corruptis viris cōsumit̄ ita
generacōm fetus q̄ nō cōtingit in femellis
viris n̄ corruptis quare ut sic diucius
ꝛ forcius fluxū mestruoꝝ paciunt̄ ꝛc
Secdō nota qn̄ dicit̄ q̄ nō i principio puel-

Nō

le sūt corrupte viris maiore paciunt̄
fluxū mestruoꝝ vim ē ꝓquanto fuit ꝯ-
pte meatus quos transeūt mestrua q̄
tales sūt mō dilatati, qui prius fuerūt
cōstricti, Circa ꝯ aliō, quia racōe coytꝰ
fit quedā cōmocō i vulua ꝛ ꝯ racōe
cōmocōis sequit̄ caliditas de cuiꝰ racōe
attrahit̄ vn̄ tūc mestrua magis attrahit̄
ad vuluam a locis quibꝫ antea fuerūt

in superata quare tunc fluxus in maiori copia expel-
litur. Unde constat quod virgines quod aliquando multum gravan-
tur a menstruis quia in ipsis non possunt habere natu-
ralem transitum neque faciliter trahitur ad vulvam quare
in illo casu multum confert ut probi sociandi in ope-
re nature eas exigere accedant supponendo quod
ille casus maiorie de preceptis medicorum licet propter
castitatem a quibusdam. Sequitur textus

Secundo vero dicitur

Hic Albertus circa prius dicta movet secundum du-
bium et dividitur in duo: primo primum movet, secundo solvit
ibi Ad hoc breviter. Primo dicit secundum quod superius ha-
bitum est quod mulieres patiuntur fluxum ad hoc posset ali-
quis dubitare de loco illius fluxus utrum ha-
beat fieri per canalem urine et hoc modo secessus vel per
vulvam et hoc modo creationis hominis. Nota primo
quod illud dubium est rationabiliter motum propterea quia
hominibus patientibus dissenteriam etiam accidit fluxus
ventris sanguineus qui assimulatur fluxui
menstruorum. Unde apparet rationabile motivum illius
dubii et eius solutionis ne estimetur quod
omnino isti duo fluxus sint idem. Secundo nota
quod dissenteria est fluxus sanguineus per anum
et illum indifferenter tam viri quam mulieres pati
possunt quando corpora eorum ad hoc sunt disposita
et activa eius nature lapsa. Unde ~~Cendu~~ lyen-
[teria] simplex dicitur, cum sanguine dissenteria. Sequitur textus

Ad hoc breviter

Hic Albertus solvit dubium aliud motum quod
dicebatur utrum menstrua fluerent per anum vel
per vulvam. Dicit Albertus: Breviter est ad hoc
dicendum quod non per anum sed per vulvam fluunt sub
No forma sanguinis crudi aquosi. Nota primo quod
dicitur per vulvam quod illud verum est ut attestatur
Averroys in tertio colliget capitulo de acciden-
tibus vulve ubi dicit quod vulva est locus et
receptaculum superfluitatum corporis mulieris
que sunt parate incipere putrefactionem et maxime
est via superfluitatis digestionis in epate cele-
brate, ut sunt menstrua. Secundo nota quod secundum
No Aristotilem in quarto methaurorum illud dicitur
esse indigestum et crudum quod non habet calorem suffi-
cientem quo sufficeret et debite digestio po-
sset celebrari et eo modo quo in mulieribus non est ca-
lor naturalis sufficiens ad digerendum ali-
mentum et ad consumendum humidum superfluum
in ipsis existens quare relinquitur in ipsis
superfluum semicoctum post digestionem
in epate et illud dicitur menstruum quod
fluit suo tempore per vulvam sub specie san-
guinis crudi. Tertio nota quod in multis No
mulieribus turpibus et in nudis accidit
quod sit unus meatus vulve et culi
nature et tales multum impedite
et in epate patiuntur menstrua. Unde
subveniendum est eis cum unguento ut
picomu [?] i. pes carnosa inter vul-
vam et culum possit informari et ac-
cidit quandoque talibus ruptura que postea
est difficilis. Quarto nota quod licet No
superius modicum tactum fuit de flu-
xu menstruorum quantum ad viros
ad hoc tamen aliqua de hoc tangi possunt.
Ubi nota quod proprie viri non patiuntur
menstrua secundum Galienum in libro
de spermate, quia masculus habet
aliquos poros ad quos ille sanguis
superfluus est descendens et emittitur
ad pilos ut patet in brachiis et in cir-
cuitu et in diversis aliis membris cor-
poris in quibus viri sunt magis pilo-
si quam mulieres. ~~Item~~ Galienus ibidem
reddit huius dicti aliam causam dicens
quod masculus propter eius spiritum fortio-
rem quam femina similiter per sudorem
plus emittit et propter hoc consumitur san-
guis in viris quod non fit ita in femellis
ut dicit Galienus ibidem quod sicut
aqua consumitur exigens calore et
per fumum emittitur sic ille sanguis su-
perfluus in viris a suo proprio calore con-
sumitur et fumum esse generat igitur
pos et [illegible] consumit per sudorem vel
per pilos emittit per poros qui sunt
plures [?] in viris, femina vero non est tan-
ti caloris neque caliditatis seu poro-
sitatis corporalis quare etc. Quinto
nota quod licet viri non proprie patiuntur
menstruum nichilominus possunt habere
passionem consimilem ut est fluxus
emoroydorum. Ubi nota quod in viris
melancolicis generatur multum de ...

tolia q delegat' ad splenem & desple-
ne usus spinas dorsi a qbus des
scedit ad quiqz venas ssistentes
circa circulu nature . i . ultimi i te-
stini q . s . vene vocant' emoroydes
& qn tales nimis replent' sanguine
malancolico tunc de se via ne appe
rit & inde fluit sanguis malanco
licus q semel contigit mestis vi
ris i mense ad minus sz i mulieribus
semel in mense ad minus cstat flu-
xus mestruorum / Sexto nota q
ille fluxus emoroydorum qn fu-
erit temperatus multu cofert i passi-
onibus malancolicis . s . mania mela-
coli a lepra morphea ydropisi
& sic de alys & sicut pservat ab
istis egritudibz / qn fluit temperate
ita ut csuevit fluere & nisi omo
cessat talis fluxus omnes pdce
egritudines generant' competit igit'
temperatus usus illius fluxus in
No malancolicis / Ubi nota q usus eius
fluxus e qn patientes senciunt
se corpore allevatos & melius
comedentes / sed qn senciunt se g
ravitates & cu malicia appetitus
& cu fedo . coloe faciei & corpis
tunc statim supfluit ille fluxus
quare ille vene sunt istringede
No Septio nota q illu fluxu pa
ciunt' isti viri sz melanco a eo qd
nati sunt sub costellacione frigi
da quare alimenta assumpta i ipis
no psut digeri & absolunt' i ipis
supfluu ab alimento cuius sanguinis
nis malancolicus quia natura per
locu dem debitis ad hc iquisito
No mitit' expellere / Nota q illa pas
sio . s . fluxus emoroydorum ut
plurimu repitur apud iudeos & d'
scdm aliquos q hui' causa est
vindicta dei eo q iudei tpe
passionis xpi clamabant Sit
sanguis eius sup nos & sup fili-
os nros / illa responsio scdm ve
ritatem no valet / primo eo q eode dicerem de femellis
xpianis q eciam paterent fluxu mestruorum
pp' vindictam dei q tn e falsum / Scdo no valet pp
q ut dictu e multi viri xpiani eciam sustinerent No
illa passione . s . illi viri qui sunt complexionis
muliebrem . s . quibz no crescit barba superior
& hui' ro no est corespondione supius dca
eciam apparet q no oes iudei paciunt' illu
fluxu / Propter q notandu q aliqui iudei
nascunt' sub tam bona costellacoe q efficiunt'
adeo boe complexionis illo no obstante q pa
rentes eorum erint male complexionis racione
hui' habuerunt mala passionem illam sic / q illi
no paciunt' illu fluxu bona costellaco mu
tat cmpat' ad complexionem bona ul malam
ut apparet i libello de complexionibz Est
igit' notandu & Ubi nota q causa generacois No
illius sanguinis malancolici & p consequens illius
fluxus emoroydorum e alimentu i digestiu
& illius alimenti indigesti causa e duplex qa
tale alimentu mense e difficilis digestionis
& mali nutrimenti / secunda causa e effectus
caloris nalis & illa utraqz reperiunt' apud
iudeos quia iudei sp utuntur cibariys fri
gidis & malancolicis eo q ut plurimum sunt pau
peres complexionis sanguinee & colerice in
eorum lege sunt ipis phybita eciam deficiunt
i caloe nali pp' duas causas / prima q
cotinue sunt in ocio eo q no sunt arti
fices manuales vel no laborant neqz
se movent notabilit' & morant' i locis te
nebrosis ut plurimum & io calor nalis est
sopitus i eis & tepidus & no iuvat eum
i digerendo / q labor & motus sunt causa
calefaccois ut apparet p abicenam primo
canonis seu scda capitulo de hys qui pro
veniunt a motu & quiete venit / Scda cau
sa e q quilibz iudeorum asinus parentibz co
traxit complexionem frigidam eo q pare
tes eorum erant frigide complexionis quia
frigido ut nutrimento fuerunt cibati et
nutriti / sz colibello de complexionibz pz
q p nutrimentu bona complexio potest mu
tari i mala & econverso & sic est q iu
deus ut plurimum fiat ille fluxus emo

roydorum tempore menstruorum tamquam fluxus menstru-
orum in mulieribus // Nota quod ille fluxus tamen
emoroydorum in iudeis quod menstruum in mulie-
ribus reddit tamen mulieres xpianas quam
iudeas aliqualiter licet modo concedentibus
astronomus adeo quod aliqui iudei et alique
mulieres patiuntur huiusmodi fluxum in novilunio
sed tales pronosticant novilunium sic quod quandocumque
patiuntur illum fluxum est novilunium sed nunc pa-
tiuntur illum fluxum ergo etc. Unde isti sic inferunt
conclusionem universalem ex multis experienciis
in particularibus in ipsis et ideo habetur per phylozophum in
prohemio methaphisice quod multe experiencie in falli-
bilibus scilicet in rebus fallacie causant in ferendo sed
unam conclusionem universalem veram quando fit in
istis ut dictum est ergo etc. Sequitur litera

Tercio dubitaret aliquis

Hic movet terciam dubitacionem et primo eam movet
secundo solvet ibi ad hoc dicendum. Primo dicit
quod aliquis ex superioribus dictis posset dubitare
ex quo sperma in viris est superfluum alimenti
tamquam menstruum mulieris est superfluum ali-
menti in ipsis quare sperma non fluit in viris
tempore menstruorum sicut menstruum in mulieribus
quia sic arguet sicut se habet menstru-
um in femellis sic se videtur habere sperma
in viris patet quia utrumque est superfluum alimenti utro-
bique sed menstruum fluit in mulieribus tempore
menstruo quare videtur quod similiter debet fluere
No sperma ~~primo nota~~ illud dubium est multum
racionabiliter motum ex dictis racio est quia
sicut dictum est menstrua fluunt in femellis
propter providenciam ipsius nature ne ex eorum reten-
cione femelle incurrant diversas egritudines
sic similiter posset aliquis dicere de reten-
cione spermatis quia secundum galienum in libro
de spermate solum ex contingenti quod sperma descen-
dens de capite poros aurium et narium
obturat ita ut vitalis spiritus inde exire
vel intrare negatur sic quod in venis sub
utrique descendere in sanguine massas massam
Unde nimium generat in mulieribus passionem
propter eius retencionem quod in quam passio latine
dicitur lupus vel strangulata / ~~Nota~~ secundum ga-
No lienum ibidem quod licet in viris non fluunt

tempore menstruorum ut in mulieribus
menstrua nichilominus quandoque accidit
viris nature sed occasionaliter
quando fluxus spermatis in viris
sicut dicit tunc galienus / sic solet
enim cum viro spermate descendere
flecma aquosum quando sperma quod
a viris ~~retinetur~~ interimet et emittit
vel vigilando vel dormiendo quod sperma
liquefacit ex quo liquore acuti
testiculi magnum pruritum et
ardorem suscipiunt sed generat in-
volutas coeundi / ~~Tercio~~ nota quando No
dicitur in litera quod sperma est superfluum
alimenti illud apparet per galienum
in libro de spermate ubi dicit quod
sperma delinquitur ex humoribus tamquam
superfluum ita quod principaliter ex
sanguine secundario et ex aliis humori-
bus efficitur. Iuxta hoc probat tali ra-
cione quia secundum galienum ibidem
in multo coytu sperma deficiente
sanguis emittitur, addit preterea
dicens si non sperma a capite de-
scendens non impeditur in via venit ad
testiculos ita quod ad unum per venam
et arteriam unam ad alterum vero per
venam et arteriam alteram

Sequitur ad hoc dubium

Hic solvit dubium dicens primo
quod mulier est naturaliter frigida
et humide complexionis masculus
vero est complexionis calide et sic
etc. Ex hoc ad propositum de racione
primus humidi est fluere ut apparet
per aristotilem quarto methaphi-
sice et maxime illud intelligitur
de humido / ergo quod reperitur in femel-
lis sed licet in viris est humidum
hoc tamen non est ~~[illegible]~~ sed acreum et
tamen calor naturalis semper agit in hu-
midum iuxta eius possibilitatem
sed quia natura nichil facit fru-
stra ut patet primo celi et mundi

lieribus calor naturalis debilis est respectu
illius qui est in viris quare totum ali-
mentum per talem calorem in femellis non
potest converti in substantiam rei alende
fiat igitur natura quod melius est scilicet provi-
dendo ipsi nature defectus, ita quod
pars alimenti convertit in substantiam ale-
de residuum vero partem mittit in locum in
quo menstrua in femella generantur
de quo scilicet loco superius dictum et tunc
tempore adveniente cogitur ad fluxum
talium menstruorum et quesito tempore
fluere ne corrumperent intentione corpus
femelle nimis agravaretur et debili-
taretur // Circa illud nota primo quod dicitur
in littera quod femella est frigida et hu-
mida etc. Ubi nota secundum duas causas
dicendum sit, cum actor universitatis scilicet
deus in prima mundi constitutione singulas
rerum naturas ipsorum generis
distinxerit naturam humanam supra
ceterorum animalia in dignitate consecravit
volens quod perpetua subsistere generatione
in sexu dispari ordinavit prius future
providentie, ita quod providi dispensavit
deliberatione propagine scilicet masculum
et femellam creavit ut ex eis emer-
geret fecunda plebs bene in complexionibus
eorum generatio quadam mixtione tempera-
ret scilicet nam masculum calida et sic-
cam constituens sed ne nimis in alterutro
natura masculus ~~abhorreret~~ ab
humiditate opposita frigiditate et humi-
ditate femellam ab excessu nimio
voluit cohibere ut qualitates fortio-
res scilicet caliditates et siccitates
fortiori et nobiliori persistentes viros
debiliores vero scilicet frigiditates et humidi-
tates imperfecte femelle tanquam habili-
ori debilitarentur et ut quantitate
officium in femella tanquam in agrum na-
ture a natura concessa spermata effunderet et
ad plures generationem sufficeret cuius
nutrimento per modum universalia pro-
No veret ~~Secundo nota~~ quod dicitur in littera
quod menstruum in mulieribus aqui-
deus racione est fluere huius racio

est quia absconditur ab illo quod est aquatice nature
ut sunt mulieres que absolute loquendo sunt
nature flegmatice secundum quod attestatur ei a quo
descendit ut patet per galienum secundo tegni et
libro de spermate quo tr. // ~~Tertio nota~~ quod dicitur No
in littera quod humiditas spermatis est aerea, racio
huius est tamen dicta quia viri absolute loquen-
do sunt nature aeree et majoris complexionis
femelle racio sperma quod est superfluum in viris et
descendit ab alimento ipsorum videtur participa-
re eadem naturam cum ipsis, ~~Alia~~ racio est quia
sperma est superfluum alimentum ultimum quod est dige-
stum et minus aliquid quam aliud a quo descendit
menstruum quare sperma a viris decisum non
est aqueum sed perfecte digestum et per consequens
aereum // ~~Nota~~ sperma in viris non fluit sin- No
gulis mensibus de corporibus eorum sicut men-
struum mulieribus fluit a viris racio huius
potest trahi ex dictis, quia ut dictum humiditas sper-
matica est aerea, sed humiditas menstrualis
est aquea immo de racione sua naturale aeris tunc
non est fluere sicud est de racione aque etc. / Non No
racio corpus infectum, ut vult albertus in
primo de generatione ~~tangens~~ animalium capitulo quod men-
struum interest tres a femella tangens racione
intemperantiam crescit et quia sic est tunc natura
majore nititur expellere materiam menstrualem
ne corpus inficiatur extra / sed quia sperma
non est infectivum corporis propter digestionem
bonam et perfectam quare natura non laborat
ipsum tempore menstruo expellere // Illa enim causa
prout videtur non valet propter predictas, quia
sperma propter eius retentionem indebitam potest infi-
cere ut corpus contaminando ipsum minor di-
versas egritudines adducat inducendo ut prius
dictum est secundum galienum capitulo quo supra //
Potest igitur sexto assignari causa talis
scilicet quod sperma in viris non est in tanta copia
sicut est menstruum in mulieribus non oportet
ut expellatur omni tempore menstruo talis actor
ut expellatur tempore viros sicut menstruum expellitur tem-
pore a femellis quolibet mense, dicit enim galienus
in libro de spermate quod sufficeret sperma potest
purgari omni quolibet mense quam habundat

Nō per pollucionem dormiendo et vigilando quoque sufficienter emittitur, plus emissionem urine ut patet in multis viris. Nota hic potest moveri aliud dubium cuius solucionem albertus aliqualiter tangit in litera et est illud quo devenit humiditas superflua in mulieribus propter frigiditatem in ipsis regnantem. Ad illud respondetur quia naturam sanguinis sanguinem gracilissimam cuius superfluitatis non est finis secundum galienum in decretis diebus illa .n. natura universalis confert nature particulari in corpore mulieris parte alimenti ita quod illa convertat in substanciam rei alende per calorem naturalem quia talis calor in femellis est debilis ideo parte alia quam non potuit convertere in substanciam rei alende mittit ad loca menstruorum de quibus superius dictum est et propterea tota humiditas illius materie in corpore femelle fuit collecta quod natura non potest eam diutius obtinere propter eius maliciam et habundanciam tunc ceteris paribus tunc talis materia constrictu nature incipit fluere ne mulieres nimis premerentur vel gravarentur talibus superfluitatibus in earum corporibus retentis. Racione secundum totum textum qui dicebat sic sicut est in menstruis et dicendum quod est simile eodem modo quo probabis sed dissimile ex alio quia menstruum in mulieribus est aquee nature sperma non in viris est nature aeree. Secundo eciam ex alio est dissimile quia menstruum in femellis generatur in maiori copia quam sperma in viris i. e. cetera.

Ita ex alio patet dissimilitudo quia menstruum est magis superfluum et venenosum in femellis quam sperma in viris. Sequitur litera

Quarto dubitaret aliquis

Hic est quartum dubium circa principium dictum primo movet ipsum secundo solvit ibi ad quod dicendum primo dicit sic. Ex quo superius dictum est quod quando mulier concipit tunc menstrua in ipsis sunt retenta, ex hoc aliquis posset esse dubium utrum fluunt menstrua in muliere que pregnata in coitu viris quasi argueret in quocumque menstrua sunt retenta in tali ut sic non fluunt ut apparet in talibus ut sic non fluunt ut apparet contrarius sed in muliere pregnata menstrua sunt retenta ut patet ex superius dictis. In contra illam partem nota primo quod illa dubitacio solummodo debet intelligi de mulieribus impregnatis et non de aliis. Racio huius quia superius dictum est quod postquam mulier concepit matrix undique est ita firmiter clausa quod nichil exire possit de semine quare menstrua sunt retenta et si sic tunc est dubium utrum fluunt menstrua in talibus mulieribus que sunt in coitu cum viris. Nota eo quo dicit albertus quod in mulieribus pregnatis menstrua sunt retenta quia per quandam virtutem attractivam naturalem moventur sursum usque mamillas et ibidem mediante caloris cordis et epatis convertuntur in naturam lactis pro ulteriore decoctione quia in qua lac movetur deorsum per quasdam venas a mamillis mulieris ad ventrem sed ad sustentacionem ex tali lacte fetus sic nutritur in utero materno sequitur.

Ad quod dicendum

Hic solvit dubium primo facit hoc secundo ex quibusdam dictis in hac litera adducit quandam aliam dubitacionem quam solvit ibi ex quo. Primo dicit quod sic permittendo causam finalem retencionis menstruorum dicens. Cum mulier concepit tunc menstrua sunt retenta propter hunc finem ut fetus possit nutriri de tali materia sic retenta. Sed postquam mulier impregnata fuit in coitu tunc mittit menstruum gratia delectacionis quam habet cum sociando ex eo quod

nerui et vene consistentes in vulua co
frictantur cum virga virile et talis fluxus
est naturalis respectu coitus, est tamen quasi
violentus respectu materie menstrual
primo ordine a quo abstringitur materia que
est habilis ad expellendum in coitu quare
Addicione feminae ita quocumque
menstrua et concedere eodemmodo addam
non menstrua in mulieribus, unde est
illa que consueuerit ante impregnacionem
fluere tempore menstruo nichilominus adhuc
alia humiditas ipsius consilis ab alimento
dissoluta potest dissolui etiam pregnacionis
tempore coitus. Circa illa parte nota
no. quod dicitur quod huiusmodi fluxus menstruo-
rum quem mulier in pregnata est in coy-
tu cum viro est naturaliter coytus.
huius ratio est quia femella et proprie
mulier impregnata constituta naturae appe-
tit coytum et si tali actu coeundi
emittit menstruum tunc talis fluxus
no. est naturalis quia est opus nature. Nota
secundo quod dicitur quod huiusmodi emissio respectu
virorum est quasi violenta. huius ratio
est, quia ut dictum est, postquam mulier con-
cepit tunc menstrua sunt naturaliter
retenta, si tunc tempore impregnacionis fit
emissio eorum in coytu talis ut sic
no. videtur esse minimum violenta. Tercio nota
quod dicitur quidam violentum quod illa emissio
menstruorum in coytu non est absolute
violenta respectu menstruorum. huius
ratio est quia menstrua in sunt corpus generale
super contendes se fluere de orificio et tum
in coytu fit fluxus menstruorum de
orificio. quia a superioribus membris adhuc
fiorum quare ut sit non videtur totaliter
No. talis censuis esse violentus. Nota
menstruum est duplex quoddam impurum
sicut illud quod fluit in mense in men-
sem et illud est in eptum et in dispo-
situm ad fetus generacionem, unde si conta-
li menstruo fieret generacio fetus talis
redderetur leprosus, vel alio morbo
venenoso infieretur, vel fieret fragi-
lis in bestiis, quare mulieres tempore
illo quo patiuntur menstrua non

debet admittere viros quantum ad actum vene-
rum celebrandum cum ipsis, et pro alio quia talia
menstrua non conpediunt ad generacionem embri-
onis. Etiam pro eo quia membrum vile est delica-
te nature virorum raro meporosum quia faciliter
inficitur a tali menstruo. si tunc coyt cum mu-
liere, unde pro hiis patet quod accessus virorum ad
mulieres gratia plures generande de illicita studio
abutioque sexus debent prouideri. Sed aliud est
menstruum purum et illud est habile et bene dis-
positum ad fetus generacionem, et causatur illud in
mulieribus post pregnacionem menstruorum menstruo
tempore fluentium, quod non dicitur illud menstruum
purum certis partibus occurrit spermati virile in
coytus in ipso loco generacionis scilicet matrice mulie-
ris tunc statim de facili consurgit concepcio
quod ut plurimum fit post fluxum menstruorum per aris-
totilem in nono de generacione animalium unde illud
serie multum confert pro salute corporis et nature
ut patet per supradicta. unde in tuenti se textus

Et ex illo dicto

hic mouet commentator aliud dubitacionem quam sol-
uit et est illa. Quare mulieres impregnate auidius
cupiunt coire quam ante impregnacionem et soluit pro
prius dictis dicens Ex quo appetitus coytus est
propter materiam superfluam ab alimento insolutam in
corpore habentem, quare cum tempore impregnacionis
menstrua sunt retenta non ordine ordinate ad
superfluum resoluitur ab alimento quare talis materia
augetur non consequenter appetitus coeundi
immediate accenditur pro eo quod illa materia huiusmodi
vulua mulieris magis calefit racione cuius
fit maior appetitus coeundi etc. Circa istam
partem primo notandum Albertus vi minime in libro No.
quod mulieres impregnate plus desiderant coytum
quam non impregnate, huius duxerit causa una est habun-
dancia materie menstrualis quam plus habundat
in mulieribus impregnatis quam in ipsis non impregnatis
quare natura mittit pregnanti a tali materia pro coy-
tu, unde appetitus coeundi concedit. Alia
causa est calefactio vulue mulieris racio-
ne materie ipsius retente, sed de racione caliditatis
est generare ipsum appetitum coeundi quare etc.
Secundo nota quod secundum aristotilem octauo de No.

generatione animalium/ nulla animalia incipiunt coytum
post impregnationem preterquam mulier et equa/ Nota huius
causam de muliere/ quia ex quo mulier intendat
est deceptibus ratione incorrigibili quam incorrigibilem
non habent alia animalia bruta/ Secundo ex quo ha-
bent delectationem maiorem in coytu pluribus pacto
quem eam intendat de tali delectatione maiori
iterum appetit coire/ Nota equa multum appe-
tit coire post impregnationem ratio quia est animal
multum comedens et eam hoc secundo dirigens digerens
secundo in ea generatur multum de bono alimento et per
sequens multum de semine vel menstruo et plus
quam in aliis animalibus brutis/ Secundo illa multitu-
do seminis maiore calefacit vulvam in equa et
propter hoc ipsam ostendit libido ad coytum post im-
pregnationem/ Nota huius signum possit assigni
in equo secundo equi multum omnia animalia bruta excel-
lit coyre appetitu huius ratio non est alia nisi quia
in ipsis multum generatur multum de nutrimento quam
multitudo spermatis abusio intingitur/ Secundo fit ex
cellens appetitus ad coytum/ Sexto nota
secundum egidium de virtutibus qui dicit usus ma-
tris sicut venis sopita interiori fluxus/
discolor affectus vomitus compressio ligne/ ma-
me grossities et per ebriato ventus est quod post in preg-
nationem mulieris matrix eius iterum se extendit
ad actus venereos ut suus preparato quod appetitus
coeundi in talibus mulieribus in pregnantibus est sopitus
qui ante preparatum venereis vocari consueverunt
quam venereorum actuum largior delectatio
non in nascitur Secundo tunc tempore conceptionis venus
est sopita/ Nota diceret aliquis sic est contra
albertum hic minorem contra multos subaudientes
qui dicunt quod hoc esse falsum Secundo isti sociis ymmo eum
alberto affirmant quod amplius femellis appe-
titus coeundi est avidior post conceptionem fetus
quam ante et ad illius confirmationem potest adduci
una experientia/ quod videtur preterea bone societa-
de si mulieres quam ante impregnationem suis sociis
abulominibus vulvam claudebant post conceptione
habilitatem minorem circa aperiunt vel inclinant
quem videtur quod vel egidius in libro de virtutibus Vel
albertus peccat in hiis dictis/ Dicendum pro concor-
dia illorum quod talis appetitio coitum vel animae
pudoris post conceptionem longe fortior mulieri-
bus suis sociandis/ porrigentibus ratione
securitatis quam ratione ardoris vel vo-
luptatis ad actum coeundi/ Nota No
diceret aliquis/ quid dicis ad dictum
egidii eorum subaudientium contra dictum
alberti/ hic quidam dicunt quod coy-
tus fortis post impregnationem renes in
mulieribus calefacit propter habundantiam
sanguinis menstrui attenti et ex tali
calore eo agente maiorem appetitum
vel pruritus venereos vulve in
nascitur/ Dicendum ibi quod verum est post
conceptionem innascitur vulve appetitus
stimulativus venereus maior quam ante
conceptionem non tamen adeo voluptuosus
sicut ante conceptionem/ ratio huius quia
ante impregnationem matrix illius mu-
lieris totaliter se aperit tempore co-
ytus et applaudit suo socio/ Vel secun-
dum quod hoc nota preteritum secundum
averroym in secundo colliget capitulo
de iuvamentis testiculorum et longe
contra hoc est non ut semen sociandum et
consequenti semen masculi in monetam
sive matricem intromittat et illud
non fit sic post impregnationem proprie
ad octo dies post quod non potest fieri super
impregnatio quem est sed longe.

Istis visis ad formationem
Capitulum quartum in quo ostendit quomodo
fetus habeat formari in utero
materno et dividitur in duo/ primo conti-
nuat dicenda secundo de in fetu quod se-
quitur dicenda secundo ubi fetus non sic formatur/ primo dicit
quod postquam visum est de generatione eius
omnibus minorem de natibus puerorum
principiorum scilicet spermatis virilis et
menstrui mulieris non in illo me-
recedendum est ad formationem fetus
in utero materno/ primo notandum quod
cognitio alicuius rei habetur sicut a nobis
notis ad nota nature ut habetur
per aristotilem primo phisicorum id est ab
effectibus ad cognitionem causarum/ Secundo
quecumque vult quod cognitio scire verum

opz q primo cognoscat eius accidentia
et hoc cognito a posteriori q sunt effectus
illius rei ut est color qualitas quanti-
tas figura et sic de aliis Sic ei facit
albertus in vestigando generatione fetus
quem primo in hoc capitulo ostendit generatione suorum
accidentium ut per ea tamquam per effectus de
veniamus in generationem causarum ut pa-
tebit in processu // Secundo nota quod
embrio immediate includit potenti-
am ad primum fetum formandum quare
immediate postquam visum est de generatione
embrionis oportet videre etiam de forma-
no tione fetus // Tertio nota q generato fetu
quantum ad eius dispositiones acciden-
tales precedentes formam substantialem
in materia licet successive et propter hoc dicit
commentator 2o physicorum q partes spe-
rmatis non cessat se sequi in
corpore ipsius generationis donec partes ho-
minis compleantur unde formatio hominis
fuit introducta sequitur textus

Fetus vero sic formatur

Hic albertus prosequitur de intento et
dividitur in duo primo ostendit formationem
fetus virtute formativa speciali //
secundo eius formationem que fit virtute ce-
lesti ibi sunt autem quedam // primo in duo
primo ostendit quare fetus formatur
a virtute speciali et hoc capitulo facit secundo
mettre ibi et illud quod autem est primo
in duo primo ostendit fetus formationem
in matrice quo ad eius dispositiones
accidentales secundo facit hoc idem quo
ad eius formam corporalem ibi pos-
tea vero solum est primo in duo // primo ostendit
quomodo formatur in utero materno quo
ad eius dispositiones accidentales que
sunt color et membrorum consolidatio secundo
modum formationis fetus quo ad membro-
rum consolidationem // primo ponit notabile
ibi quinta q notandum secundum philosophum
primo ostendit quomodo fetus formatur in
utero materno successive quo ad aliud
et ad colorem suum successive unde mem-
brorum consolidationem et hoc virtute in
formativa consistente in semine dicens

Vel atque lucratione materie spermatice a viro tran-
smisse per sex dies primos materia fetus disponi-
tur transmutatur in materiam lactis maiorem quo
ad eius colorem et illud fit mediante calore
naturali scilicet in semine viri iniecto in matricem
una cum calore matricis ita q materia fetus
mediantibus illis duobus caloribus infra sex di-
es primo dealbatur tamquam lac deinde per novem di-
es sequentes talis materia lactea per ulteriorem
decoctionem a predictis caloribus transmutatur in materiam
sub colore sanguinis spissi et aliqualiter bene decoc-
ti post massa carnee deinde per duodecim
dies sequentes membra primus fetus incipiunt
consolidari // prima nota quando dicitur q primis no
sex diebus habet colorem album tamquam lac huius
ratio est calor matricis una cum calore semi-
nis qui decoquit et digerit materiam fetus
ut per bonam digestionem fit albus de illo dat
persuasio alia q color spermatis viri est
albus quare et color fetus scilicet totum mixtum
videtur colorari ad colorem spermatis / illud non
valet quia tunc maiore in parte infusionis sperma-
tis virilis in vulva talis materia esset alba
similiter sperma viri non ingreditur formam fetus
ut apparet ex predictis // Secundo nota quando dicitur no
illud q in novem diebus sequentibus predictis sex primis
fetus sibi assumit colorem rubeum huius ratio
est quia tunc transmutatur in substantiam seu ma-
teriam sanguinis spissi et ideo eius colore coloratur
qui est color rubeus / Tertio nota q talis sangu- no
inis non est fluens sed coagulatus ad modum mas-
se carnee et huius signum apparet ex eo quia quando
aliquis homo est flebotomaticus tunc admo-
dicum tempus post immissionem eius in vase compacto re-
perit ibi quasi quedam massa carnea sic si-
milimo licet esse in huiusmodi dispositione fetus in matrice no
// Nota quarto q sanguinis est propinqua dispo-
sitio ad formam carnis et ideo illa massa sangui-
nis in matrice sic collecta coloratur sanguinis colore ru-
bei quia intelligit videtur esse color rubeus // Quar-
to nota q abscissis novem diebus et per duodecim
dies immediate sequentes materia fetus conden-
satur et fit consolidatio in membris ut patet in littera
ratio est quia materia fluxibilis et tenuis non
potest sibi acquirere figuram et eam firmiter retinere ut
apparet per aristotilem in secundo de celo

fluente quia partes eius statim conveniunt secundum quamcumque formam non introducuntur in quacumque materiam sed solum tamen dispositionem ut patet ibidem. Quare si materia fetus debet figurari ita quod unum membrum contingue distinguetur ab alio ut digitus a digito et pes a pede tunc oportet eius materiam disponi a conditione itaque quod ~~fiat habilis~~ efficiatur habilis ad suscipiendum formam membrorum corporis humani nondum eadem forma possit intrare. Sexto nota diceret aliquis hic quod dicitur quod calor est causa albedinis contra calorem est causa nigredinis ut apparet in carbonibus et in corpore ethyopum. Etiam frigiditas est causa albedinis ut apparet in nive. Quare videtur dictum Alberti esse falsum. Dicitur huic uno modo quod calor est duplex scilicet calor celestis calor elementalis et calor naturalis. Alio modo quidam dicunt quod calor celestis et elementalis est causa nigredinis sed calor naturalis est causa albedinis in subiecto disposito sicut calor ... ut apparet in ossibus ... in corpore longo tempore existentibus. Quod de albedine per calorem celestem et elementalem quare et calor naturalis non solum est causa albedinis ymo etiam rubedinis ut apparet in sanguine etiam potest esse causa nigredinis ut apparet in melancolia naturali que est igitur. Dicendum secundum Albertum primo methaphisicorum quod calor habet duplicem actionem scilicet unam principalem et adequatam ut est calefacere. Aliam habet actionem consequentem ut est congregare disgregare rarefacere densare et etiam colorare. Ad propositum dicendum quod calor absolute loquendo quantum ad eius actionem primam tunc semper agit uniformiter adeo quod ut sic semper calefaciat. Sed quantum ad eius actionem secundam diversificatur secundum diversas dispositiones subiectorum in quo agit. Et ideo calor ut sic congregat quedam ut apparet de luto et pallea materie quod condensat ea que disgregat ut patet de metallis quia aurum ab argento et quedam albificat quedam denigrat et sic de aliis. Eodem modo dicit sic ad propositum quod colorare aliquid colore nigro non est actio adequata caloris et ideo non solum calor de albat nigrat aliqua scilicet combustibilia humida ymo etiam dealbat ut apparet in combustibilibus siccis ut ossa combusta et lapides combusti et ideo constat quod secundum aliam et aliam subiectorum dispositionem

calor potest causari in diversos colores et per hoc apparet ad instantiam supradictam. Tamen

Septimo nota contra illud littere secundum textum ... auctoritate Galieni in quinto amphorismorum commento primo quod fetus in eius formatione ligatur in ventrem mulieris sicut fructus in arbore quia si fructus cum procedit a flore tenera existit quibuslibet ex qualibet occasione corruit sed cum adultus fuerit et aliquantulum maturus tunc firmiter adheret arbori quod non faciliter cadit. Sed cum totaliter maturus fuerit tunc per se multum faciliter sed aliqua occasione corruit. Sic similiter est de fetu in utero materno quod primo educitur ex semine concepto quod tunc tenera et non firma sunt eius ligamenta quibus ligatur matri. Quare tunc de facili contingitur per abortum tunc mulier propter tussim vel propter dyarriam dissenteriam lyentariam vel propter motum nimium vel non vel nimiam saltationem vel propter potationem pro medicinam vel per flebotomiam et hoc est in tribus primis mensibus. Sed circa fetum ... in ipso ... tunc firmius adheret neque cito labitur et hoc est in tribus mensibus mediis. Sed quando fetus incipit maturari ad egressum tunc oportet ut cito educatur et hoc est in tribus ultimis mensibus ... Et ideo nota quod Ypocras in quarto amphorismorum primo precipit quod si mulier pregnans ... indigeat purgatione per medicinam vel per flebotomiam non debet purgari vel minui ante quartum mensem in quarto vel in sexto mense potest purgari vel minui cum moderatione aut cautela et partum ... pacientis tollere posset. Sed non debet fieri nisi tempore necessitatis magne. Sed in tribus primis et ultimis mensibus in purgationibus nullo modo debet fieri aliquot ... sequitur.

Iuxta quod notandum

Hic albertus ponendo notabile iuxta for-
macionem ostendit membrorum consolidacionem
fieri in fetu diebus XL ex quo statim dein est
de membrorum consolidacione que fit in fetu per
duodecim dies a principio per decem et quinque quasi
primis diebus iuxta illud notandum secundum
aristotilem in primo et secundo de generacione quod
unumquodque vivencium constituitur ex quatuor
elementis et ideo quod primum fetus est terrestris
nature transit in materiam seu substanciam mem-
brorum terrestrium ut sunt ossa illud vero quod
est vero aerie in materia fetus transit in
suum simile et sic de consimilibus / Nota primo
quod dicitur quod unumquodque vivencium ex racione
est quod secundum aristotilem in primo de genera-
cione et in primo physicorum ex quacumque materia aliquid
componitur in illud idem resolvitur Sed secundum
constantinum in primo sue theorice omnia vivencia
resolvuntur in quatuor elementa quod de-
clarat / Sic in animalibus mortalibus primo
caliditate producitur necesse est ut ad
ignem mutatur spiritus vero ad aerem
humores vero ad aquam / sed caro et ossa ad
terram similiter ut in arboribus / Secundo nota
secundum constantinum ibidem quod si homo fieret
de uno elemento et non de omnibus tunc
sequeretur quod non subderetur diversis passi-
onibus si diversa non pateretur tunc diver-
sis medicinis non inficeretur / sed hoc credere
est absurdum unde constat quatuor esse e-
lementa que sunt sensu simplicia intellectu
vero composita ex quibus omnia vivencia
no in esse constituuntur / Tercio nota quod omnia
elementa includunt diversas naturas
scilicet quod in mundo eorum quoddam est grossum et
durum quemadmodum terra quoddam vero
molle et subtile ut alia elementa
tamen unde ex quo demum passivum fetus
oportet aliquas esse duras et gros-
sas et solidas tamquam sustentamenta cor-
poris et oportet aliquas esse molles
et subtiles aptas membrorum inflexioni
quare oportet quod omnia animalia ex omnibus e-
no lementis componantur / Quarto nota
quod quia ignis est elementum subtilius
et activius ceteris elementis ut apparet

per aristotilem in tercio celi et secundo de generacione / minor per
avicennam primo canonis seu prima doctrina secundo
de elementis quare oportet ut partes subtilissime
corporis ex ipso componatur ut est calor natura-
lis / Nota quinto quod terra est elementum grossissimum
inter cetera ut apparet in locis allegatis statim
quare oportet ut grossissima membra seu partes cor-
poris grossissime ex ipsa generantur / ut sunt ossa
nervi musculi et karthylagines et consimilia // nota
sexto quod quia aqua est elementum subtilius terra et
decuplo ut apparet ex secundo de generacione quare
oportet quod eciam partes corporis in decuplo subtili-
ores partibus terrestribus ex ipsa generantur ut sunt
humidiores partes corporis viventis / Nota sed septimo
quod quia aer est elementum in decuplo grossius quam
ignis / ut patet per aristotilem in primo et in secundo et
in tercio celi et mundi / quare est necesse ut ex ipso
generantur partes corporis in decuplo grossiores
partibus ignis ut sunt spiritus vitales animo et con-
similia in ipsitu corporis naturalis / Nota octavo
diceret aliquis contra illa dicta / quia si esset
ita sequeretur quod mixtum ad minus esset compositum
ex quatuor elementis / falsitas consequentis
patet in primo et secundo de generacione et in tercio celi
et per avicennam in primo canonis seu primi / probacio
consequencie / quia sic esset tamen aliquod mixtum
ex uno elemento / quia secundum prius dicta ossa essent
sed composita tamen composita / humores vero tamen ex
aqua et sic de aliis sed omnia illa sunt mixta
Respondendum quod que dicta supra sunt sic in-
telligenda quod quelibet illarum parcium corporis viventis
est constituta ex uno elemento / tamen predominio
illo tamen non obstante quelibet est composita ex omnibus
elementis et in mixtis et sic ossa sunt ex
terra terra predominio / nichilominus eciam inclu-
dunt alia tria elementa / similiter est intelligen-
dum de aliis corporis partibus suo modo // Nono nota
dictum enim est prius quod embrio generatur ex elemen-
to igneo aereo predominio / diceret aliquis
contra si sic sequeretur quod embrio ex se natura-
liter moveretur sursum / falsitas consequentis
patet ad sensum / probacio consequencie / quia
quodlibet mixtum movetur secundum motum elementi
predominio in ipso predominantis ut patet in primo
celi et mundi et ideo sicut aer ex se movetur

sursum si fuit et tamen moveri deberet. Dicendum
quod illud argumentum bene concludit isto supposito quod
aer ponderaret in tertio secundum eius levitatem
sed si secundum eius qualitates que sunt caliditas
et humiditas tunc non oportet qualitates debeant ita
gi superius dictum est. Et Secundo nota quod dicitur
in textu quod unumquodque convictum consurgit ex quatuor
elementis. Dubium est ibi utrum elementa gra-
via et levia dicuntur in toto corpore humano ratio-
ne quorum fit motus in ipso patet per Aristotelem
in primo celi et mundi quod unumquodque mixtum movetur
ad modum elementi in ipso predominantis. Sed elementa
gravia sunt huius quod si corpus spiritualiter in aliquo
loco sursum fuit et dimittatur propter naturam con-
stat quod movetur deorsum ad tertium motum ele-
mentorum gravium ergo In contrarium est Averroys
canonis seu prima doctrina secunda de elementis
probatur sunt illa elementa dicuntur in corpore hu-
mano per quod differt a non unctibus quantum
ad motum patet omnibus sed hoc est per elementa le-
via patet per Aristotelem in secundo de anima ubi
corpus humanum est calidum et humidum secundum Ysa-
ac in libro suo de febribus et ideo dicuntur in eo
elementa levia scilicet callida et humida ergo etc.
Ad istam dubitationem dicendum ubi nota quod ele-
menta dicuntur in corpore humano potest intelligi u-
nomodo quo ad materiam aliomodo quo ad virtutem
et hoc dicitur vel quo ad virtutem que est principium
operationum activarum in corpore humano ut sunt
digerere attinere assimilare et sic de aliis. Vel
quo ad virtutem que est principium operationum pas-
sivarum ut moveri quiescere pati et sic de aliis
tunc dico primo quod elementa gravia dicuntur in cor-
pore humano quantum ad eius materiam ~~probatur~~
sunt illa elementa dicuntur in corpore humano
quo ad eius materiam que faciunt ad generationem
membrorum et corporis quiete sed elementa gra-
via sunt huiusmodi ergo etc. maior nota quod membra
dicuntur esse materia corporis humani secundum Avi-
cennam prima canonis seu prima ~~minor~~ patet
secundum eundem ibidem secundo dicitur quod elementa
levia dicuntur in corpore humano quo ad vir-
tutem que est principium operationum activarum
~~probatur~~ sunt ista elementa que faciunt ad generationem

spirituum et caloris naturalis dicuntur
in corpore humano quo ad virtutem principi-
orum activarum sed elementa levia sunt
huiusmodi ergo etc. ~~maior~~ nota ~~per avicennam~~
primo canonis seu prima doctrina capitulo
tertio quod talibus virtutibus operatur mediante
spiritu et calore naturali. Idem vult galienus
sexto de morbo et accidente minor
patet per Avicennam primo canonis seu prima
doctrina secunda capitulo ultimo de ele-
mentis tertio dicitur quod elementa gra-
via dicuntur in corpore humano quo
ad virtutem passionis operationum pas-
sivarum ~~probatur~~ sunt ista elementa que
faciunt ad generationem materie in cor-
pore humano dicuntur ~~in ipso~~ in ipso quo
ad virtutem passivarum operationum ut apparet
per Aristotelem secundo de generatione et per
Averroym in substantia orbis quia
de ratione materie est pati cum est princi-
pium passionibus sed elementa gravia
sunt huiusmodi ergo etc. patet quod materia
corporis humani sunt membra secundum Avi-
cennam primo canonis seu prima. Sed
elementa gravia faciunt ad generatio-
nem membrorum corporis ut patet per
Avicennam prima canonis seu prima
quare etc. Ad rationem in contrarium
ista elementa dicuntur in corpore huma-
no in tertio verum est quo ad materiam que
est principium motus idem verum est
quo ad virtutem que est principium opera-
tionum passivarum ut est ipsa materia
quod motum procedit ab ipso a quo pro-
cedit virtus que est principium operatio-
num passivarum quare etc. sequitur

Postea vero solet fa

cies. Hic ostendit formationem fetus
in matrice quantum ad eius figura-
tionem corporalem a virtute forma-
tiva una cum virtute vene dicens
quod postquam in fetu est forma membrorum
consolidata tunc natura incipit
figurari faciem fetus in non

totalem corporis dispositionem secundum
longitudinem latitudinem et profunditatem
et illud fit per octodecim dies a quo tem-
pore natura fetus incipit ultra confor-
tari usque ad tempus partus quod
fetus in utero materno completur ad eius
dispositionem corporalem totalem con-
ficitur in fine quadraginta quinque dierum. Primo
nota quod virtus informativa que inest
in semine viri et natura naturans una
cum natura naturata simul concurrit ad
generationem innon formationem ipsius fetus
et ideo dicitur in libro de iuventute et senec-
tute / innon sexto de animalibus / quod primum
quod disponitur et formatur in fetu animalium
innon virtute informativa ut est
cor / quia ipsum est principium et fons omnis
caloris naturalis / innon cuiusque
vigoris in corpore quod est principium in-
fluendi primordialiter et radicaliter
caloris naturalis omnibus aliis membris
per avicennam prima canonis seu prima co
eo quod cor est membrum calidissimum nec
sed postea fit dispositio fetus quan-
tum ad formationem faciei et etiam secundum
triplicem dimensionem ut apparet hic in littera.
nota Secundo nota quod in formatione fetus
fit primo quedam ampulla in qua generatur
cor in medio corporis situatum et ideo
dicit aristotiles in libro de motu cor-
dis / estimandum est enim animal et maxime
hominem constare quemadmodum civitatem
bene munitam innon legibus bene dis-
positam et regulatam / ita quod sicut
rectores alicuius civitatis debent ha-
bere presidentiam in medio civitatis
innon rex in medio sui regni bene
muniti sic cor debet esse constitutum
in medio corporis / propterea ut omnibus cor-
poris membris equaliter possit influere
quemadmodum rectores civitatis in me-
dio sui regni consistentes equaliter pos-
sit regere suum regnum descendendo
nota singulas partes sui regni. Tertio no-
tandum quod secundum quod habet [illegible]

innon precedenti tunc fetus a principio concepcio-
nis formatur et disponitur in fine quindecim dierum
ita quod illo tempore licet figuratur in singulis suis
membris innon eius corporis solet in debita
quantitate proportionari quantum ad illam sta-
turam que inest ad complexionem sibi infusam. Quar- nota
to nota quod dicitur in littera quod in figuratione fetus
primo formatur facies supple maxime quantum
ad membra extrinseca / ratio est quia facies
ipsius hominis est figura nobilior extrinseca inter
ceteras eius figuras extrinsecas propter hoc
natura primo et principaliter intendit ad illam fi-
guram formandam et consequenter tunc for-
matur alia membra extrinseca ut manus
pedes que sunt instrumenta ipsi corpori quantum
ad bene esse necessaria. Quinto nota quod dicitur nota
in littera quod corpus humanum figuratur quantum ad quan-
titatem diversam huius ratio est quia complexiones
diverse exigunt qualitates diversas et maxime
diversimode dispositas / quod complexio sanguinis
humani vult habere aliam quantitatem quam com-
plexio colerica et sic de aliis / quia natura
una cum virtute informativa generat aliam
et aliam quantitatem in diversis membris corporis
secundum aliam et aliam complexionem cuilibet
membrorum convenientem. Sexto nota quod in nota
informatione fetus quantitas generatur figuratio-
ne est quia subiectum precedit suum accidens
natura tempore et notitia secundum aristotilem in septimo
methaphisice. Sed quantitas est subiectum ipsius
figure quia nihil figuratur nisi quia sint
quantum quid est. Septimo nota secundum galie-
num in libro de spermate sperma est consubtilior
sanguinis natura / constat quo converso in sanguinem
illa substantia recipit suscipere formam hominis
principalem spiritum per calorem
nature et unaquaque die in sui fomentum trahit
sanguinem et in carnem vertit crescit quousque in for-
matione hominis principale spiritum dantibus naturam
singulis membris innon similitudinem scilicet convenien-
tes faciens membra acuta ut sunt digiti
innon res acutas cum acutis componens
ut digitos arctos cum arctis et ut sunt in

ossium et sic intelliges. Octavo notandum secundum Galienum ibidem quod in huiusmodi formatione hominis primus formatur humerus cum quibus latera caput et brachia ulne cum lateribus renes et postea una forma separatur ab alia. Deinde formantur nervi et vene postea natura calor amittit sic ... suam ad nutriendum corpus intus et contra ~~....~~ sed in testa cum ipsum efficitur. Nota secundum Galienum ibidem quod completis xxx diebus apparet masculi forma partus vero diebus quadraginta tunc natura humana est parata et crescit in fine et aperitur ... os et incipiunt ossa in grossari cum naturali calore veniente a matre proprium naturalem ille enim calor habet virtutem confortandi totum corpus. Nota secundum Galienum ibidem quod ... in huiusmodi formatione fetus sunt ... quatuor humoribus principaliter tamen ex grossiori sanguinis natura medulla vero in ossibus fit ex subtiliori natura illius gravitatis. Nota secundum Galienum ibidem quod in formatione fetus ossa conantur in dispositione digitorum manuum et pedum in tribus primis mensibus et illis partibus tunc in masculo vene incipiunt ... in ... constitutione sed illud fit tardius in femella et tunc movetur in fine in utero matris et sanguis menstruus qui cottidie ... et potu quod in corpore matris augetur tale efficitur agitatur in ... volens ... subtilitate sua poros quos aperit venit in mammas ubi ... calore et humiditate mutatur in album et dulce sed maior pars illius descendit in matricem ad nutriendum infantem. Duodecimo nota secundum Galienum ibidem tunc fetus in utero materno ... formatus nutritur ... sanguine descendente in matricem qui ... partum seu conceptionem tempore menstruorum amitti solet hoc testatur Ypocras dicens sic vidi feminam pregnantem ... minuisse sanguinem per brachium et sic tertia die aborsum emisisse. Sequitur

Et illud quod iam longo

hic alias ... formacionem fetus ostendit a virtute seminali et hic incipit dicens quod illa materia ... est pertractata sub sermone prolixo breviter comprehendi potest sub quatuor ... qui tales sunt ~~conceptum semen~~

~~sex primis ... diebus sit quasi lac in sequentibus ... novem fit sanguis et inde consolidatur. Duodecim diebus sub~~
~~nova ... effigiatur tempus quod sequens deducat ad ortum.~~ Primo nota nota
quod secundum Aristotilem in libro sexto de animalibus postquam fetus sit formatus in matrice mulieris ... est in ... tunc primo ... operationes potentie vegetative quia nutritur et augmentatur ex superfluo alimenti mulieris. Deinde ... operationes ... sensitive ex eo quod sentit unde Aristoteles dicit sic embrio in prima ... formatione vivit vita plante deinde vita animalis postea vita hominis. Secundo notandum de formatione fetus nota secundum Averroym in secundo colliget ... de ... matricis et ... mamillarum dicit enim sic. Et si tu ... utrum ... habet virtutem in ... fetus ... et informativa, ... fetus ... hic indiget speculatione, quia non potest dici quod ... facit ... embrionis, sed ... formativa ipsa facit una cum carne ... in spermate ville. Tertio nota nota secundum Trotulam quod in prima mense ... conceptionis et formationis fetus ... purgatio sanguinis secundo fit ... sanguinei corporis tertio ungulas et capillos natura producit quarto motum facit et ideo ... tunc mulieres nauseant. Quinto fetus accipit similitudinem patris ... Sexto nervorum constrictio ... Septimo ossa et nervos con... Octavo natura incipit formare ... movere et in fine ... nono vero ... completur ... secundum ... Quinto nota
notandum secundum Trotulam quod postquam fetus diu in matre nutritur

~~tunc puer movet se vehementius et~~
nititur ad egressum. Unde natura ... propter
temporis completionem facit ut fetus quoniam
ad eius exitum inveniat libertatem
et ita fetus vel de rigore nature ex-
pellitur. Nota quod quando dicitur
nō in litera conceptum semen, quod iste primus
versus sic exponitur: quod semen ad gene-
rationem requisitum in matrice susceptum
sex primis diebus est quasi lac vel co-
lor lactis. Sed per novem dies sequentes
fit sanguis et habet dispositionem sangui-
nis spissi et coagulati. Et post hoc
tempus per duodecim dies consolidatur
suppl. quo ad eius membra. Deinde
per octodecim dies sequentes debite
figuratur quo ad singula corporis membra
et anima educitur de potentia materie sic
disponente, et hoc quantum ad animam cogi-
tativam ut cum aliis potentiis inferio-
ribus, quia secundum Aristotelem in octavo
de animalibus anima intellectiva non educitur
de potentia materie sed simplici crea-
tione inducitur, et tunc fetus manet
usque ad tempus sui exitus ab utero ma-
terno. Sequitur Sunt autem quidam

Sunt autem quidam

Hic Albertus ostendit formationem fe-
tus que fit a virtute celesti ~~et dividitur~~
in duo: primo proponendo intentum ponit quo-
dam notabile ~~secundo~~ demum intentum prosequitur
ibi corpore manifesto ~~prima in duo~~
primo in textu suum proponit ponendo dic-
tum quorundam ~~secundo intentum~~ hic ad-
ducit quoddam notabile ibi ~~nota~~
Sicut dicit ~~Avicenna~~ primo premittendo
intentum suum ponit dictum quorundam
~~dicens~~ quod secundum aliquos figuratio fetus
fit secundum tempus debite assignatum in
quo tempore deus planetarum specialiter
regnat, et illud scire est multum utile quo-
ad illa que in hoc tractatu scribuntur.
Unde nec Albertus quamvis talia vi-
deat ignarus est. Et propter hoc aliquid
nō de talibus adducere proponit. Primo nota
quod causa efficiens primus fetus est

~~duplex~~ scilicet univoca et de tali est supra dictum, scilicet
de virtute informativa existente in semine viri-
li ipsi matrici infuso. Sed alia est causa eius
efficiens equivoca et de illa fit mentio ad presens
que est virtus celestis, scilicet qua fetus formatur
a virtute terrestri, que dicitur causa equivoca fetus.
Secundo notandum ex quo hic fit mentio de pla-
netis quod septem sunt planete et quodlibet corpus
habet suum orbem et cum hoc in celo est orbis stel-
latus qui dicitur firmamentum sive celum stella-
tum, et quodlibet corpus habet orbem unum cum sua
planeta habet suam propriam virtutem influendi
istis inferioribus. Tertio notandum quod inter is- nō
tos orbes planetarum et stellarum fixarum est
ordo talis quod incipiendo a superioribus tunc orbis
stellarum fixarum est primus et vocatur firmamentum
et inmediate eum sequitur Saturnus cum orbe
suo, postea Iupiter, ~~deinde~~ Mars, postea
Sol, deinde Venus ~~deinde~~ Mercurius et ultimo
Luna cum suo orbe. Si ~~celum stellatum saturnus iupiter~~
~~et mars sol venus hos sequitur mercurius~~ ul-
tima luna. Item ~~aliter versus~~ specialiter de plane-
tis ~~post firmamentum sequitur ultima luna~~ subiciet
iste versus ~~intelligitur~~ sic per illam literam S in
hac dictione intelligitur Saturnus primus planeta in
ordine, et per istam literam I intelligitur Iupiter per M
Mars. Sed per istam literam S in secunda dictione
scilicet sol intelligitur sol per V Venus per M Mercurius
et ultimo sequitur Luna. Quarto notandum quod sicut
planete sive orbes eorum ordinantur in situ ita
etiam sunt ordinati quantum ad corpus influentia
in spiritu istorum inferiorum ita quod dominus unus prece-
dit dominum alterius, sic quod omnes sunt in eadem
hora diei vel noctis, non regnant equaliter
nec durant, et propter hoc non est mirum scire quam
ordinem habeant in fluendo circa illa inferiora
ut sciatur quales effectus producunt in aliis et
aliis horis circa materiam fetus. Quinto nota
propter illa notabilia dicta quod in dominico die prima
hora diei regnat Sol, secunda vero Venus, tertio ~~mar~~
Mercurius, quarta Luna, quinta Saturnus, ~~sexta~~
Iupiter, ~~septima~~ Mars, octava Sol ~~et deinceps~~
procedendo per viginti quatuor horas ~~secundum~~ ordi-
nem planetarum ita deinde, et in secunda feria hora
~~prima~~ diei regnat Luna, ~~secunda~~ vero Saturnus, tertia

incipit et sic deinceps ut prius / et sic etiam incipiendo planetis secundum eundem ordinem per viginti quatuor horis diei et noctis et tunc constat quod in prima hora / [struck through] regnat martis [struck through] sol [struck through] minus et sic ultimus procedendo per omnes horas totius septimane / [struck through] quod in die dominica semper iterum regnabit sol in prima hora in die et sic de aliis ut prius et illud est bonum scire / quia per hoc aliquis potest cognoscere naturam propriam alicuius fetus in tali vel in tali hora diei concepti vel producti / Nota quomodo fetus assumit sibi diversas dispositiones secundum diversitatem temporum et virtute in formatione / cum sese in fusione in matrice mulieris virtute inmutatione proximus vulve / ut apparet per commentatorem / [struck through] colliget capitulo de iuvamentis testiculorum et virge vilis mulierem in alio capitulo sequenti de iuvamentis vulve et mamillarum nichilominus illo non obstante adhuc fetus sortitur diversas dispositiones quantum ad virtutes et influentias corporum celestium diversorum una cum stellacionibus et coniunctionibus planetarum secundum alios et alios aspectus inter se et per consequens etiam ista inferiora / ut apparet per galienum in libro de humana natura illud idem sufficienter apparet in libro de effectibus planetarum / et ideo ut albertus dicit in dictis suis non videatur esse diminutus / de istis proposuit aliquid particulare / Sexto nota quod inter singulas embrionis dispositiones mulierum eius operationes non est aliqua conceptus illius in quibus habet sibi proximus natura quod sit producta ab agente particulari / quam potius dependeat a virtute corporum celestium / quam ab agente universali et ab agente particulari / [struck through] et hoc est quod dicit [struck through] averroys in primo [struck through] physicorum / et septimo methaphisice accidit enim patri meo quod me generavit / quia si ego fuissem generatus cum eodem ipsum tunc ego potuissem ipsum generasse / unde ex quo accidit illud agenti particulari constat quod talia magis dependeant / ab agente universali / scilicet virtute corporum celestium / quam ab agente ~~particulari~~ particulari / Octavo nota ex quo hic fit mentio de planetis et qualiter aliquis planetarum habeat regnare ideo sciendum quod aliquam planetarum regnare non est aliud quam habere specialem virtutem / seu influentiam / circa ista inferiora ultra virtutem et vigorem aliorum planetarum / et hoc accidit quando aliquis planetarum specialiter habuit debitum et proprium aspectum versus nos / vel quando talis planeta fuit in suo domicilio seu domo propria sive in altitudine sibi appropriata / quia tunc est maioris vigoris et potestatis quam quando fuit extra suum domicilium situatus / vel quando non habuit aspectum debitum et directum versus nos et ideo planete et stelle versus nos et ideo planete et stelle existentes directe supra nostrum capitum existentes directe super capita nostra sunt maioris virtutis / ut apparet ad prius de sole et candela et huius ratio est / quia tunc emittunt radios suos magis perpendiculariter et directe versus nos quam quando aspiciunt nos [struck through] oblique totaliter / ita quod tunc eorum radii non inveniunt obstaculum a quo possunt [struck through] / quia illo tempore sunt ~~maioris~~ minoris vigoris et potestatis circa inferiora / Et hoc ideo apparet nobis sensibiliter sit unum de sole existente in obliquo circulo secundum alios et alios aspectus versus nos / quia in estate quando sol quasi est positus super caput nostrum tunc ceteris paribus est fortius quod non impediatur ab aliis planetis sibi contrariis [struck through] est maioris influentie et virtutis quam in yeme quando aspicit nos ad illa que sunt in ima regione collateraliter et oblique / Similiter intelligendum est de aliis planetis inmo stellis fixis / quia bonum et utile aliquid scire de natura planetarum quantum ad influentias et virtutes alias quas habent circa ista inferiora / secundum alios et alios aspectus sequitur. Nota

Nota sicut dixit avicenna hic albertus circa suum textum prosequitur quoddam notabile

auctoritate avicenne in secundo sufficien-
tie ubi dicit quod accidentia sunt tri-
pliciter dicta quia quedam sunt ipsius ma-
terie vel toto composito convenientia modo
ei attribuuntur. Alia sunt attributa
forme non ei consequuntur. Quedam
alia consequuntur et unum compositum ex
materia et forma quare illud triplex
genus accidentium tam materiam quam
nota nam est investigandum. Primo notandum
quod avicenna ex hoc distinctione in libro
alberti posita non intendit aliud quam
quedam accidentia fetum consequentia ra-
tione materie quedam autem ratione for-
me quedam ratione utriusque ita quod in-
dum insinuat nobis rationem ori-
ginem illorum accidentium sunt quod que-
dam se tenent ex parte materie que-
dam ex parte forme et quedam ex parte
utriusque ita quod materia vel forma
vel totum compositum sunt causa radi-
calis talium accidentium in fetu con-
nota sequentium. Secundo notandum quod secundum
avicenne hic in libro innuit tria com-
prehendi in natura humana scilicet anima et
corpus et totum compositum et secundum hoc
tria accidentia ipsum fetum consequuntur
ita quod quedam quod consequuntur ipsum gratia
anime ut est susceptibile disciplie
et hoc [illegible] fluentia planetarum et
quedam ratione corporis ut [illegible]-
tes et corporales dispositiones cor-
porales et quedam ratione utriusque
ut generari et corrumpi. Tercio notan-
nota dum quod generatio generaliter qualibet compo-
situm ex materia et forma sunt tria acci-
dentia convenientia ita quod ipsum con-
sequuntur ratione materie ut dispositiones
medie quales scilicet qualitates et quedam
consequuntur ipsum ratione forme ut
operationes. Unde commentator in octavo
methaphisice sicut transmutatio
facit speciem materiam sic operatio for-
nota mam. Quarto notandum quod alber-
tus hic in libro posuit distinctionem

avicenne ex eo quod apparet nobis quod fetus
formatur et disponitur a corporibus celestibus
quantum ad singula eius membra quantum
accidentia tam materiam quam formam quam
etiam totum compositum consequentia. Quinto no- no
quod dicitur in libro quod aliqua accidentia con-
sequuntur formam materiam et aliqua for-
mam hoc non ~~est intelligendum~~ nisi in quantum ma-
teria vel forma sunt in toto composito quia
impossibile est materiam sine forma for-
ma ut apparet per aristotilem in primo de
generatione quia yle non separatur amorpheis
et passionibus etiam impossibile est formam
naturalem sine materia et ideo dicit comme-
ntator primo physicorum quod materia et forma
sunt in respectu ad aliquid. Quia hic littera in-
telligitur de materia et forma ut sunt in
in toto composito. Sequitur

Et ex isto manifesto

Hic albertus prosequitur in textu et dividitur
in duo primo facit hoc in generali secundo in speciali
ibi absolutio eius vide. Primo dicit sunt ex
ipsa distinctione iam habita manifestatur
opinio alberti ita quod quedam sunt con-
siderada ex parte anime. ~~ex forma ipsum se-~~
~~quuntur quedam accidentia~~ tercia in fe-
tu et quedam ex parte corporis non quedam
ex parte totius. Unde ex parte anime scilicet forma
ipsum fetum consequuntur quedam accidentia utriusque
essendi et virtus modificandi que
secundum intentionem phylozophorum qui accto
nabiliter et cognue sunt locuti de natura
anima contrahit omnes virtutes quas habet
in corpore a corporibus supercelestibus. Primo
notandum quod dicitur in libro quod anima contrahit
et hujus ratio est quia anima habet suas
operationes in ipso corpore secundum quod magis fu-
erit inclinatum ad ipsas et ideo secundum quod cor-
pus aliter et aliter disponitur a virtutibus
corporum supercelestium secundum hoc est aliter
et aliter inclinatum ad tales idem tales
operationes et secundum quod huiusmodi ad eas
est inclinatum secundum hoc anima huiusmodi operatur

diversas operationes a corpore proveniente. Secundo notandum
quod operationes anime sunt tres quedam enim sunt na-
turales ut generare et nutrire que intrinsece dependent
ab operatione et membris licet principia ab anima
sunt extrinsece vero a corporibus supercelestibus. alie
vero sunt operationes eius sensuales et ille
fiunt a diversis organis in corpore una cum anima
et hoc intrinsece licet extrinsece dependeant
a corporibus supercelestibus. Sed alie sunt o-
perationes rationales et intellectuales ut ratio-
cinari intelligere et iste dependent ab anima una
cum organis propriis ad hoc deputatis ut ap-
paret ~~in secundo et tertio~~ de anima. extrinsece tamen
dependent a virtute corporum supercelestium co-
eo quod ista inferiora secundum singulas eius opera-
tiones dependent a superioribus ut apparet
per aristotilem in primo methaurorum. Tertio
nota nota quod licet omnes operationes anime se teneant
ex parte corporis illud tamen est secundum magis et minus
quia ut videtur per aristotilem in tertio de anima
intellectus in secundo de anima intellectus solummodo est
coniunctus corpori secundum eius operari et non secundum
esse quia non habet alias operationes quas
non communicat corpori. sed ita non est de aliis
potentiis anime que omnes videntur esse coniuncte cor-
pori non solum secundum operari ymmo etiam se-
cundum esse sequitur.

Ab ultimo enim vite

Hic albertus prosequitur intentum in speciali et
dividitur in tres. primo ostendit qualiter fetus
formatur a virtute corporum supercelestium quantum
ad accidentia ex parte anime se tenentia. secundo facit
hoc idem quantum ad accidentia corporis ~~et tertio~~
quantum ad accidentia utriusque scilicet totius con-
positi et ~~t~~ que sunt vero ex parte corporis ~~tertio~~ pars
hec vero prima in duo. primo ostendit qualiter
fetus assumit sibi diversa accidentia a diversis
virtutibus diversorum corporum celestium ex parte
anime se tenentia. secundo movet quoddam dubium
ibi quidam enim. prima dividitur in partes qua-
tuor secundum quod fetus diversimode formatur
a virtutibus diversorum corporum celestium quan-
tum ad diversa accidentia anime attributa partes
patent de se ~~primo dicit sic quod anima primus~~

fetus incorruptibiliter recipit virtutem
essendi et movendi ab ultimo vi-
te scilicet nona spera que motu diurno
seu motu raptus principaliter
movet omnes alias speras inferi-
ores eodem motu. sed a celo stel-
lato anima suscipit in fetu quandam
diffinitionem specialem secundum esse distinctum
quod competit sibi in quantum est forma
similiter contrahit ab isto orbe fi-
gurationes diversas virtualiter in-
tali orbe consistentes. sed postea
spera saturni aqua inducitur anime fetus
virtus ratiocinandi et discernendi
Deinde sequitur spera iovis aqua
una cum suo planete anima recipit
magnitudinem animorum aliarum partes
operationes civiles postea sequitur
spera martis aqua animorum eius pla-
neta virtus irascibilis animorum a-
nimas influitur ipsi anime. ~~deinde~~ sequitur
spera veneris animorum eius plane-
ta a quibus concupiscentia animorum
desiderium ad coytum et delectationes
anime inducuntur. postea venit spera
solis aqua animorum eius planeta fetus
suscipit ex parte anime virtutem sci-
endi rememorandi et reminiscendi
deinde mercurius a quo attribuitur
anime fetus virtus gaudendi et de-
lectandi et sic de consimilibus. ultimo
sequitur luna aqua una cum sua spe-
ra influitur fetui virtus vegetandi
que est radix omnium virtutum naturalium. Et
primo nota dubitatur contra alber- nota
tum hic in littera qui dicit quod nove
sunt spere celestes quia secundum
aristotilem primo celi et octavo
physicorum solummodo sunt octo spe-
re celestes scilicet celum stellatum
et septem spere septem planeta-
rum. Sed dicunt quidam excusando
albertum hic in littera quod loquitur

secundum theologus et astronomus non autem secundum naturales phylozophus. Alii autem dicunt quod aliter saluando aristotilem et cum alberto hic in littera dicunt etiam quod aristotiles quamquam posuit septem speras celestes hoc tamen non fecit secundum intencionem propriam sed secundum intencionem aliorum. Isti etiam dicunt ultra quod aristotiles fuit illius consuetudinis quod quicumque pertractauit aliquam materiam non secundum suum modum procedendi seu investigandi, quod tunc posuit opinionem de tali materia magis famosam. Vnde notandum est quod aristotiles quando adduxit suam opinionem non est locutus de astronomia secundum suum modum investigandi, ~~et ideo~~ dicitur quod illud dictum in secundo celi ~~et octavo~~ physicorum posuit secundum intencionem aliorum, scilicet leucippo et democriti et suorum sequacium qui fuerunt illius opinionis. Secundo nota quod ptolomeus et multi alii astronomi ponunt novem speras celestes, ita quod spera prima vocatur primum mobile et talis spera non habet aliquam planetam nec aliquam stellam fixam. Ipsa etiam movet uno motu tantum scilicet motu diurno qui completur in qualibet die naturali. Deinde ponunt celum stellatum in quo sunt stelle fixe, ~~deinde~~ septem orbes stellarum erraticarum ordine quo supra et quilibet horum sperarum habet unam planetam in se a quo recipit suam denominacionem. Tercio nota quod primum mobile rapit secum motu diurno omnes alias speras, ita quod tali motu omnes spere inferiores etiam moventur. Omnes spere inferiores quelibet ~~illarum~~ aliarum sperarum a prima similiter habent motum proprium qui vocatur motus recessionis, qui in celo stellato completur in triginta sex milibus annorum, quia spera inferior certo annos talis spera movetur motu proprio contra motum motu diurno, sed in spera saturni motus

recessionis completur in triginta annis, sed in spera solis in fere uno anno, in spera lune in fere mense et sic de aliis ut apparet sufficienter per ptholomeum in spera mundi. Quarto nota quod dicitur in littera quod anima in fetu a nona spera radiatur et recipit virtutem efficiendi. Ubi nota quod primus virtutibus dat primo esse quia inter omnes disposiciones et earum operaciones esse virtutum est esse primum in virtutibus primus simpliciter videtur dicere esse primum scilicet virtutem efficiendi in istis inferioribus. Quinto nota quod ista nona spera etiam dat anime virtutem movendi, ut dicit in littera, racio est quia sicut ista nona habet virtutem movendi omnes alias speras inferiores motu raptus id est motu directo, ita etiam confert ipsi anime post virtutem movendi proprium corpus, cum racio potest esse quia in nichil est aliam alicui forme esse racionem, et ponat talem formam substancialem contra speciem et illud non facit nisi etiam conferunt motum naturalem spere sed dictum est statim quod nona spera confert anime virtutem efficiendi quare etiam virtutem movendi. Sexto nota quod dicit albertus quod ab orbe secundo scilicet celo stellato anima habet esse distinctum, racio huius est, quia virtus virtutibus primi est maior naturalibus, etiam universalis in influendo et magis universalis quia virtus esse virtutibus unum sequitur tamquam necessarium ut cum virtus determinetur particulares speciales virtutum in fetu, sed quia in celo stellato est multitudo stellarum habens diversas acciones similitudines diversarum figurarum unde in fluencias speciales de signis sunt tale esse vel tale ut apparet in signis in zodyaco, propter hoc fetus disponitur ad tale esse vel tale distinctum secundum talem vel talem constellacionem, ita quod una talis facit hominem et tale facit facta vel leonem et sic de aliis. Sed quod materia suscipiens figuram fuit taliter vel taliter disposita, quia secundum hoc aliter et aliter alia et alia forma introducitur, ut apparet per aristotelem in secundo de anima. Sed cum omnes forme et figure que de possibili sunt possunt reperire in istis inferioribus virtualiter reperiuntur in corporibus supercelestibus scilicet stellarum disposicionibus coniunccionibus et opposicionibus quare tale

et tale esse figuratum in illis in floribus radicaliter
et virtualiter descendit a superioribus. Nota sep-
timo secundum quod dicit albertus de naturis la-
pidum quod in quodam lapide diui filat in vetro
ymago hominis illius causam reddit dicens
quod hec fuit pertinens quia constellacio supercelestis
erat adeo verecunda in productione nature humane
quod ea introduxit in materiam alienam propter
defectum materie proprie ad naturam hominis requisite
nota Octavo nota quod dicit albertus quod spera
saturni dat anime fetus virtutem intimendi et dis-
cernendi id est quia saturnus disponit organa
sensitiva fetus ex eo quod consolidat ipsa et
in tali idem tali consolidacione seu membro-
rum disposicione producitur bona vel mala discrecio vel
raciocinacio. Nono nota quod dicitur quod spera io-
uis dat anime magnitudinem racio huius est
quia iupiter est quidam planeta regalis
et propter hoc consimilem virtutem istis in floribus influit.
Decimo nota quod dicitur a marte et eius spera fe-
tus recipit virtutem irascibilem causa est quia
mars est planeta calidus et siccus sed calidi-
tas et siccitas sunt causa ire secundum aristotiles
in phisico de anima vbi est accensio sanguinis
circa cor et propter hoc similem virtutem fetui seu ani-
me eius inducit. Undecimo nota quod dicitur quod anima
recipit a venere motum concupiscencie et deside-
rij racio est quia venus corporali virtute habet
dominium super luxuriam vnde operaciones sola-
ciosas et iocundas et propter hoc confert anime virtu-
tem concupiscendi et desiderandi. Duo-
decimo nota quod dicitur anima a sole recipit virtutem
sciendi memorandi et imaginandi racio quia sol habet
predominium super memoriam et imaginacionem racio
est ideo cum instrumentum memorandi et imagine-
di est bene dispositum inducitur bona memoria
et imaginacio et prosequens faciliter similiter
acquiritur sciencia. Si uero contrarium tunc fit contra-
rio modo. Terciodecimo nota quod dicitur quod mer-
curius confert anime virtutem delectandi et
gaudendi huius racio est quia corporali virtute
habet predominium super solacia delectacionis et gau-
dij et propter hoc consimilem virtutem anime influit in istis
superioribus. Quartodecimo nota quod dicitur
quod anima fetus recipit virtutem vegetandi a luna

huius racio est quia luna habet predominium super
omnia vegetabilia et ideo ortulani qui volunt
plantare suas arbores sive plantas
diligenter aspiciunt aspectum seu consp-
ectum lune et an sit in plenilunio sive
in defectu sive descensu. Quintodecimo
nota quod dicitur in littera quod virtus vege-
tabilis est radix omnium virtutum natu-
ralium causa est quia omnes alie virtutes
in istis in floribus per virtutem vegetati-
uam habent esse seu conseruari ut
apparet ad sensum sequitur littera

Quamvis enim

hic inmouet quoddam dubium dicit quod licet
ista accidencia in anima vnde plura alia
intermedia de quibus patebit procedunt
ab anima et duo accidencia se teneant ex
parte anime sive forme nichilominus quia
consequuntur ex diuersis partibus corporum su-
celestium ideo toti composito ex anima et
corpore sunt attribuenda racio quia
accidens non fundatur in subiecto simpli-
citer et ut visum est de accidentibus principali-
ter anima consequentibus licet toti
composito inesse assignatur. Primo nota
quod dubium istud de littera potest sic formari
quod ex seu inferri quia dictum est supra quod
accidencia plures enumerata sunt accidencia
a superioribus influxa ideo hic aliquis
dubitando crederet quod accidencia
fundarentur in anima subiective illud
dubium inmouet albertus dicens quod
non sunt in anima sed in toto composito et huius
racionem reddit dicens quod accidens non
fundatur in subiecto simplici secundum
quod est anima quia forma quedam est
Secundo nota quod illa accidencia de quibus
dictum est principaliter consequuntur ut
dictum est anime ut vult albertus in libro de a-
nima et philosophus complete attribuuntur toti com-
posito racio quia anima non potest exercere
aliquam operacionem nisi in corpore ut
apparet ex primo de anima que sequitur

q huiusmodi accidentia q sunt operationes anime complete toto composito attribuunt. Dicet aliquis contra hoc videtur q ista accidentia iam dicta non sunt accidentia anime sed totius compositi q est contra albertum in litera dicendum q subiective et complective sunt accidentia totius compositi sed principaliter sunt ipsius anime quia ut sic sunt principaliter procedunt ab anima. Tertio nota quod secundum commentatorem secundo de anima commento quinto forma substantialis et accidentalis de quibus hic fit mentio dicunt petato quia subiectum forme substantialis est in pura potentia ut materia prima sed subiectum forme accidentalis est ens in actu compositum ex materia et forma quia tunc accidentia dicta habent se tanquam forme accidentales que requirunt totum corpus compositum tamquam subiectum complective et subiective. Quarto nota q virtutes anime de quibus dictum est possunt accipi uno modo pro potentiis anime. Alio modo pro operationibus consequentibus tales potentias anime si primo modo sic sunt quedam modi essendi anime qualiter eius non sunt accidentia quia totum compositi subiective licet etiam principaliter consequuntur et isto modo intelligitur de primis hic in litera. Sequitur initium

Nunc vero ex parte cor

poris. hic albertus ostendit formationem embrionis virtute celesti quantum ad accidentia corporis se tenentia et dividitur in duo. primo ostendit qualiter ista accidentia habent fieri a planetis successive. secundo ostendit hic idem de signis zodyaci ibi est aut adhuc notandum. prima dividitur in septem partes secundum q fetus in utero matris successive secundum ordinem aliter et aliter disponitur seu informatur a septem planetis

ita q primo a saturno secundo a ioue ibi post hoc ionis ~~tertio~~ a marte ibi ~~tertio~~ uero mars ~~quarto~~ a sole ibi ~~quarto~~ tunc venus et ~~sic~~ de alys ut patebit in processu. prima in duo primo ostendit formationem fetus quantum ad accidentia corporis et hoc a saturno se ~~formando~~ ad primus dicta cum hoc primittendo in textu dicens postquam determinatum est de accidentibus consequentibus ipsum embrionem tenentibus se ex parte anime nunc est dicendum de conformatione seu dispositione quantum ad accidentia se tenentia ex parte corporis. et primo de formatione embrionis quantum ad corpus accidentia q consurgunt a virtutibus seu constellationibus corporis celestium. Sed materia embrionis generandi primo constringit et disponit per siccitatem et frigiditatem saturni qui regit ipsum per primum mensem post eius infusionem et isti materie sic disposite infundetur una velutatia et motus naturalis a dno saturno tunc in tali materia sic disposita seu informata apparet aliqualiter operatio debita q non est aliud quam velutatia. Et propter hoc dicunt mediti ascribit primum mensem seminis embrionis postquam matri fuit infusum quantum ad virtutem saturni qui siccitate et frigiditate sua illam qui materiam primo fluidam reddit in fini prima mensem solidam et compactam. Primo nota quod nunc considerandum est de accidentibus corporibus ubi nota q accidentia corporis dicuntur dispositiones eius quibus habitis una educitur de potentia talis corporis sic dispositi ~~unde~~ ~~aristoteles~~ in secundo de anima actus activorum sunt et ~~cetera~~ cum quelibet forma non potest educi de potentia materie oportet q talis materia specialiter disponatur ad aliquam formam specialem de sua potentia educendam. Secundo nota q medici ascribunt primum mensem spermati infuso matri ipsi saturno secundum uero mensem ascribunt aliy planete sequenti saturnum et sic de alys. Et ratio est quia oportet successive q accidentia corporis a planetis inducantur qui quidem planete secundum alias et alias disposito

nes accidentales magis p[er]fectas et minus p[er]fec-
tas corpus disponat ut operationes diu[er]-
se secundum ordinem p[er]fectionis in tali cor-
pore mediantibus ~~corporis anime~~ potentiis anime
possit exercere. Tertio nota quod quilibet pla-
netarum habet dominium sup[er] fetum consistente[m]
in utero materno et hoc p[er] unum mensem et secundum
quod visum est de ordine planetarum in situ co-
ru[m] sic similiter h[abe]t ordinem in regendo fetum, quia
sicut saturnus primus in ordine situatur ita est
primo in ordine in regendo ipsum fetum p[er] primum
mensem post lapsum spermatis ad matri-
cem et sic de aliis. Quarto nota quod quia
saturnus est planeta frigidus et siccus ideo
ipsum fetum in primo mense regendo reddit fri-
gidum et siccum quo adeius accidentia corpore
corporis se tenentia requiritur ut inducatur
unum in esse conservatur. Nota secundo quod semen
fetus postquam primitus fuit receptum in
matrice est multum fluidum et ratione ratione ca-
liditatis spermatis in clusi, sed de ratione
caloris est rarefacere ut patet p[er] galienum in
secundo tegni. quia si contrali semine debet aliquid
generari seu formari necessarium est quod constrin-
gatur et solidetur. Sed illud non fit ita nisi p[er]
influentiam alicuius planete sicut con-
fluentia saturni per eo quod talis est frigidus
et siccus et ideo sicut de natura caloris, Sed
rarefacere sic de natura frigoris est constringere
ut apparet in glacie. Unde saturnus sua frigi-
ditate et siccitate ipsum fetum constringit et
compactum reddit ut dispositione embrionis
possit introduci unum introducta conser-
vari. Quinto nota quod p[er] huiusmodi dispositionem
saturnus reddit materiam fetus habunde ad
operationem vehementiam unum motum materialem
quia ad huiusmodi operationes necessario requiritur
corpus condensatum ut de se patet quare etc.
Sexto nota quod dicit albertus quod saturnus est
frigidus et siccus. Diceret aliquis contra
quia sunt corpora celestia haberent in se
qualitates elementorum contrarias tunc
illi planete dicitur oppositas qualitatum
etc. Sed hoc est contra averroym in de substantia

orbis quod corpora celestia non recipi-
unt peregrinas impressiones p[ro]pterea averroys
in primo celi commento secundo dicit quod
natura recte fecit in hoc quod creavit
hoc corpus celeste a qualitatibus
contrariis ut in esse possit perpetu-
are, alias cito dissolveretur et
periret totum universum. Item contra alio
secundum averroym in secundo celi ubi stel-
le sunt calefacti ita quod nulla frige-
facit ratio est quia ubi stelle seu
planete lucent et movent ratione
ne talium fit calor ut apparet
ibidem quare etc. Item contra alio
~~secundum averroym in secundo celi~~ ibidem
ubi partes ~~sunt~~ celi sunt eiusdem ra-
tionis et ideo una non est magis fri-
gida et sicca quam alia, sed saturnus
est pars celi igitur etc. Ad oppositum est albertus
unum ubi astronomi, ut apparet
p[er] experientiam ab effectu. Ad primam
in contrarium dicendum quod tales qua-
litates esse in corporibus celesti-
bus potest ~~intelligi~~ uno modo for-
maliter et hoc non est verum alio modo
virtualiter et sic intellexit albertus
una cum aliis astronomis. Similiter
est dicendum ad secundum et ad tertium nisi
licet ubi stelle et partes celi abso-
lute calefaciunt virtualiter in specta-
mi tamen quedam partes magis calefaciunt
quam alia et illa dicitur calida, alia
vero minus calefaciens dicitur frigida,
qualiter dicitur de planetis quare
etc. Ad aliud tamen dicitur quod ubi partes
celi sunt eiusdem rationis verum
est formaliter et intrinsece non tamen
quo ad aliquas rationes accidentales
tales virtuales michil potest considerari
tamen dicitur quod omnes partes celi sunt
eiusdem rationis quia ubi sunt al-
be vel lucide secundum magis tamen
et minus ut dictum est. Sequitur.

Sexto saturni

Hic mouet quoddam dubium et primo ipsum mo-
uet secundo soluit ibi circa illud no-
tandum quod materia prima primo dicit
quod consequenter in dictis dicitur aliter ali-
cui posset esse dubium contra dictis utrum
saturnus regnet in qualibet conceptio-
ne embrionis cuiuslibet et si dicitur
quod non illud dictum videtur esse mira-
bile quia superius dictum est per
albertum quod in qualibet conceptione
embrionis saturnus regit ipsum fetum
no per primum mensem ¶ Primo nota quod
dicitur in littera utrum saturnus quod regna-
re potest accipi uno modo sic quod aliquis
planeta dicitur regnare qui potest inducere
suam dispositionem ita quod non im-
pediatur per obstaculum scilicet per virtutem
influendi alterius planete et isto
modo non accipitur in proposito Alio modo
potest accipere pro regnare scilicet quod qui dicitur
planeta est deputatus seu depu-
tatus a natura naturante ad
productionem talis vel talis effectus
et in quacumque parte celi fuit situa-
tus et isto modo accipitur in proposito
no ¶ Secundo nota quod virtus unius plane-
te quantum ad eius influentiam ad
aliquid impeditur ex coniunctione seu
oppositione cum alia planeta in
aliquo signo zodiaci sic quod talem
virtutem influendi quam habet ex
se non potest exercere quia eius virtus
in influendi refrenatur per virtutem alterius
planete cum quo coniungitur ad propo-
situm dicendum quod impedimentum virtutis
influendi alterius planete non ob-
stat quin saturnus semper habet dominium regen-
di et influendi suam virtutem ipsi se-
cundum per primum mensem materiam eius
ad debitam embrionis formatio-
no nem disponendo ¶ Tercio nota quod illud
dubium hic sic potest inferri quia
dictum est in precedenti particula

quod saturnus per primum mensem regnat per infusi-
onem seminis in matrice disponendo ma-
teriam embrionis quantum ad aliqua cor-
poris membra seu accidencia in toto quorum
forma posset educi de potencia materie
ex hoc posset alicui esse dubium tale utrum
in conceptione cuiuslibet fetus habeat regna-
re saturnus semper in prima mense quod si dicatur
quod non tunc est mirabile illud quod dictum est
in precedenti littera alberti ex eo quod illud
dictum est in precedenti littera alberti ex eo quod
illud dictum tunc omnino videtur esse falsum
et non potest sic dici quod sic probo quia tunc
semper regnaret saturnus per omnes menses concep-
tionis et dispositionis fetus cuius falsitas
patet ex dictis et sic alii planete essent otio-
si quantum ad corporis dominium super fetum
per alios menses sequentes probo quia
ponatur quod aliqua mulier hodie concipiet
tunc saturnus istum fetum conceptum regeret ut
patet ex dictis tunc ponatur secundum quod pos-
sibile est quod alia mulier in tercio illius mensis
iterum concipiat tunc sicut regnat saturnus
per primum mensem precedentem sic eciam reg-
nabit per mensem sequentem ut videtur
similiter posset fieri in ducto quartum addictum et ad
quartum et quintum sextum mensem et sic de
aliis etc. ¶ Quarto nota quod septem pla- nota
nete de quibus dictum est dividunt inter
se totum tempus ingenerationis sic quod septem
primos menses unusquisque eorum complet suum
regimen per unum mensem secundum illum or-
dinem influendi quam habet in celo secundum
situm et tunc in octavo mense saturnus iterato
regit situm sicut fecit in primo et in nono
regit ipsum iuppiter sicut fecit in secundo et sic
de aliis et propter hoc quoniam dicit saturnum
per omnes menses regere ipsum fetum ille non
loquitur tamquam medicus nec astrologus
immo naturalis philosophus ¶ Quinto nota nota
quod ex illa littera alberti potest formari
unum argumentum in forma sic Si saturnus

ignaret super dispositione materie cuius fetus per primum mensem sequeretur quod ignaret post omnes alios menses sequentes nunquam in prognosticationibus falsitas consequentes patet considerantibus consequentiae consequentiae quia eodem tempore potest fieri conceptio embrionis eodem continue per tempus succedens regnaret saturnus et sic planete aliqua esset occasio impediendo fetum continere in matrice tempore in prognosticationibus que est falsum ut apparet considerantibus et dicendum quod est sequitur

Circa illud notandum quod materia

Hic albertus solvit quoddam dubium ... motum in prima sua solutione ponit. secundo eam adapositum applicat ibi et ideo cum materia. primo dicit quod circa illud dubium contra motum est notandum quod materia prima est subiectiva virtutibus corporum supercelestium et motorum eorum motibus et ideo dicit aristoteles in primo methaurorum quod omnia ista inferiora reguntur a motibus superiorum et motorum a quibus causantur et motorum oportet quod ista inferiora tam universaliter quam particulariter respiciantur a supercelestibus et illud intelligit de universalitate motuum corporis quantum ad eius singulas speras ac stellas fixas et motorum erraticas. Unde quod ista inferiora universaliter reguntur a supercelestibus patet quia nichil denovo generatur ex elementis nisi mediante virtute corporum superiorum et hoc attestatur averroys duodecimo methaphisice quod natura non agit aliquem effectum in istis inferioribus nisi fuerit directa a primis superioribus scilicet intelligentiis etiam quod ista inferiora personaliter dependeant a superioribus patet ex eo quia una pars celi est nata introducere aliquam formam specialem in istis inferioribus quam alia pars celi introducere non potest ymo potius corrumpere et quod hoc sit verum patet per averroym in primo de generatione et corruptione ubi vult quod generatio elementorum et motorum prout consistit circa est adinvicem ordinata ita quod unum potest fieri ex alio etiam ista generatio est in esse conservata a virtutibus corporum supercelestium similiter est intelligendum de corporibus in motis quod sunt in esse destinata et motorum quantum ad eorum actiones et mutationes a motoribus corporum supercelestium ~~motorum~~ a motori

elementorum quia ordinaliter sunt situata secundum maiorem et minorem ~~situa~~ perfectionem et individua aliquorum planetarum sunt destinata in esse quantum ad causas eorum et motorum operationes et actiones quas sequuntur quod tam universaliter quam particulariter ista inferiora respiciuntur a superioribus. Ultimo nota quod hic assignatur conclusio nona huius libri et est ista omnia ista inferiora respiciuntur universaliter et particulariter a virtutibus corporum superiorum probatur primo sic nichil fit denovo in materia elementorum nisi fiat a virtute superiorum patet per averroym secundo metaphisice et ideo omnia ista inferiora respiciuntur universaliter et particulariter a superioribus patet consequentia quia omne factum denovo in materia elementali aut est factum universaliter aut est factum particulariter universaliter ut ut apparet in hiis que producuntur per putrefactionem particulariter ut in hiis que generantur per propagationem seu semina decisionem. Secundo nota quod ex hac littera alberti potest trahi alia conclusio et presupposito modo quod corpora celestia respiciunt materiam primam et ex consequenti omnia ista inferiora universaliter et particulariter probatur sic illud subicitur corporibus celestibus in transmutando quia ex quo sunt conservatur virtute sunt omnia inferiora que generantur particulariter et universaliter sed materia prima est huiusmodi ergo etc. maior nota ex primo physicorum quia materia prima est hoc ex quo cumque aliquid fit ~~tamen~~ patet primo quod superiora respiciunt ista inferiora secundum aristotelem primo methaurorum quia nichil producitur in istis inferioribus nisi virtute corporum celestium talia respiciunt superiora universaliter et particulariter ut apparet ex dictis sed sic est de istis

nota

nota

inferioribus respectu virtutis superiorum et io dicit Averroys in duodecimo methaphisice quod omnia ista inferiora habent corpus naturam a superioribus et propter hoc nulla actio producitur in istis inferioribus nisi virtute corporum celestium quod apparet quia cuiusque effectus qui producitur etiam naturam nichil producitur per putrefactionem quemadmodum apparet de ranis vermibus et sic de consimilibus aut producitur per propagationem seminis sicut apparet in hominibus et in quibusdam animalibus brutis primus enim effectus fit a superioribus ut apparet septimo methaphisice quia omnia que producuntur per putrefactionem in esse fiunt mediate virtute corporum celestium quantum ad corpus influentias etiam effectus secundus fit a superioribus ut apparet per aristotelem in secundo phisicorum quia homo generat hominem ex materia. Tercio nota quod dicitur nota in textu quod materia prima etc. Ubi notandum quod materia prima in eius prima potentia est ex quo omnia transmutabilia generantur per transmutationem corporum celestium tanquam agentium universalium et particularium et est illud in quod omnia talia resolvuntur secundum quod apparet primo physicorum et primo de generatione per aristotelem unde constat quod aliquid non potest fieri ex nichilo nec ad nichilum resolvi. Sic albertus in textu quod materia prima est substantia corporibus celestibus quantum ad mutationem omnium inferiorum generabilium et corruptibilium. Quarto nota quod aliquid esse substratum potest intelligi dupliciter propter quod notandum quod duplices sunt partes ex quibus ista in esse constituuntur. quedam enim sunt magis principales ut corpora celestia et quatuor ele-

nota menta et tales inter se essentialiter sunt ordinate sed alie sunt tanquam minus principales et tales sunt accidentaliter ordinate ut sunt corpora mixta. Ex hoc ad propositum dicendum quod materia prima est substrata corporibus essentialiter ordinatis pro tanto quia est in fundamentum commune omnibus generabilibus et corruptibilibus ex eo quod omne ens tale includit actum sive materie sibi substrate maiorem actum et entitatem et isto modo non accipitur hic in proposito sed alio modo considerata ut est ens tale quod recipit transmutationem ratione corporum celestium ad introductionem cuiuslibet forme generabilis generabilis et corruptibilis et sic est in proposito quando dicitur quod materia prima obicitur corporibus celestibus. Quinto nota. Dubitaret aliquis ex quo corpus celeste est quoddam agens universale unde tunc potest producere effectum particularem in esse ut tunc dicitur in textu. Dicendum quod sic scilicet quod inquantum virtus talis scilicet corporis celestis fuit influxa tali vel tali materie ex hoc tunc producit effectum talem vel talem particularem illius et illius speciei. Sexto nota vel nota quod dicitur quod virtus celestis ex se producit aliqua in istis inferioribus universaliter quod ly universaliter potest accipi uno modo sic ut dicit universalitatem productionis alio modo sic ut dicit universalitatem causalitatis primo modo non accipitur sed secundo modo quia tunc ista inferiora respiciunt superiora tanquam universalem. Septimo nota nota quod principium universaliter superiora ad ista quod Albertus non intelligit plures quia quod inferiora inferiora quantum ad omnes corporales actiones operationes et transmutationes fiant a superioribus universaliter et generantur ab eis in esse producuntur communiter et generantur ab eisdem unde pro illius confirmatione albertus adducit dictum commentatoris in textu ex duodecimo methaphisice quod opus nature est opus intelligentie non errantis et ideo natura in istis inferioribus nichil agit nisi in memoria et directa ab intelligentiis que sunt motores orbium. Sic patet quod omnia ista infer-

ora universaliter influunt a superioribus non
etiam particulariter. Ad tertium nota dicit aliquis
contra ista dicta si sic sequitur quod ista agentia
particularia circa ista inferiora essent frustra
falsitas consequentis patet 2° primo celi et mundi
et secundo physicorum quod homo generat hominem et sol.
consequentie quia si omnia ista dependent ef-
fective tam in fieri quam in conservari similiter quo ad singu-
las eorum operationes et transmutationes a
superioribus tam universaliter quam particulariter tunc
agentes et patientes erunt ociosa. Dicendum quod conse-
quentia non tenet quia licet superiora cau-
sant effective ista inferiora universaliter et particu-
lariter adhuc tamen non sufficiunt sine agentibus particu-
laribus et ideo dicit Averoys in octavo physicorum
quod primum agens nichil agit in istis inferi-
oribus sine secundo antiquo. Nota quod dicitur in
nota libro quod superiora influunt ista inferiora par-
ticulariter secundum hoc quod etiam formaliter ratio sit,
quoniam sic se habet quod eorum una pars habet influ-
entiam/effectum talem vel talem determinatum alia vero
pars effectum aliud et hoc in superioribus talia in-
fluunt ista inferiora particulariter ~~ut patet per dictum~~
sed sic est de partibus celestibus in ordine ad in-
feriora ut patet prius dictis et dicendis in textu. Nota su-
non periora influere particulariter illa inferiora non
est aliud quam ipsa respicere quantum ad aliquam
mutationem seu actionem determinatam ab aliqua parte
celi determinata et ideo vult dicere Albertus in libro
quod superiora particulariter influunt ista inferiora
pro eo quod partes determinate celi inducunt istis infe-
rioribus mutationes speciales et determinatas cum
una pars celi est nata introducere aliam for-
mam et aliam et pro istius confirmatione addu-
cit Albertus in libro dicto commentatoris
secundo de generatione ubi dicit generationes elemen-
torum quorundam sunt generabiles secundum partem sunt
a specialibus partibus celi et eodem secundo de generatione
[illegible] Nota quod dicitur in libro una
nota pars celi quod celum sunt hic propagatione omnium spe-
cierum solis superiorum cum suis planetis et
stellis fixis non erraticis ~~et ut sic~~
est quod celum habet diversas influentias diversas
naturarum secundum eius partes diversas secundum

quas in istis inferioribus diversorum for-
marum specialium generantur. Nota quod dicitur nota
in libro et similiter corpora similium partium quod
corpora consimilium partium sunt ista quorum
quelibet pars recipit predicationem totius
ut quelibet pars ignis est ignis unde
ut sic dicitur quod ignis est corpus con-
stitutum ex partibus consimilibus quia quali-
bet eius pars est eiusdem rationis
cum toto. Sed corpora dissimilium partium sunt
quorum quelibet pars non recipit predicationem
totius nec est eiusdem rationis cum toto
ut partes animalis et plante quia quelibet
pars animalis non est animal unde constat
ibi quod Aristoteles animal est corpus
constitutum ex partibus dissimilibus prima
enim corpora sunt elementa alia vero
mixta et utrumque gubernatur a cor-
poribus celestibus ut vult Albertus
in libro. Ratio quia generationes cor-
porum simplicium et similium partium in-
fluunt determinatis partes celi pro-
pter quod constellatio caloris et
humoris est causa generationis aeris
[illegible] et e contrario constellatio calo-
ris et siccitatis est causa generationis
ignis [illegible] similiter est de corpo-
ribus mixtis et animalibus corporibus
dissimilium partium ideo quia una constel-
latio sive una pars celi influit ma-
gis humanam naturam producere alia
vero influit naturam asininam et sic
de consimilibus speciebus universi quare
sequitur de primo ad alterum quod omnia
ista inferiora generantur a superioribus.
Nota secundum quod dicit Aristoteles in de nota
problematibus quod eadem et eadem
virtute aliquid diversi [illegible] in esse pro-
ducuntur et alia vero corrumpuntur. Nota nota
quod illud non fit nisi per accidens quod talis
constellatio specialem habet in se virtu-
tem producendi et generandi alia vero
habet in se virtutem corrumpendi et ideo con-
tingit quod eadem constellatione celi
generatur unum individuum unius speci-
ei [illegible] alia constellatione individuum

altius spei bn p3 manifeste qd istam in fiora particulait isspitatu a supiorib3 q dicit albtus i lra seq

Et ideo cu materia pa

In ista pte applicat solucom supius positam ad ppositu et pmo facit hoc i gnali scdo i spali ibi et p huc modu pmo dicit Ex quo materia pa tam universalit qua particulait e sub stricta corporib3 supiorib3 io necessariu est q recipiat formam particularem alicuius spei determiate ab aliquo agete spali q non potest esse corpus celeste i gnali sic q tale corpus spalit recipiat materiam pmam quantu adhuc formam ul illam pcise introducendam quia qua ratione tale corpus i gnali daret una formam eadem ratione daret aliam contrario q omes forme q sut potentie i materia pma virtualit icludunt i ratione pmo et io oportet dare aliqua ptem seu costellatom celi spalit ispicientem materiam pmam ut disponat ad introductom illius forme spalis et no altius

nota Pmo nota q hoc assignat conclusio dicta et e ista materia pma recipit formam spalit a determiata pte seu costellatone ideo materia pma recipit formam determiatam ul recipit ea a corpore celesti i gnali i quantu corpus celeste scdm se totu q eadem ratione qua tale corpus influeret materie pme una forma eadem ratione et alia et sic no daret sibi aliquam formam spalem / de ista ratione sic pcedit albtus q pmo ponit coclusiom ~~scdo ponit maiore~~ et ea gra tcio imovet qdam dubiu scdo ibi no et ab ipso 3o ibi et no sufficit. Scdo notandu q pbato minoris stat in hoc quia tale corpus celeste i gnali potest esstime dice

os formas quas materia pma pt recipe ut apparet p comentatorem ~~i duodecimo~~ metaphisice quia dicit q omes forme fundate i fundamento no virtute et i actu sut i motore pmo et ppt hoc racio assignari no possit quare materia pma a corpore celesti i comuni potius recipet una formam spalem qua alia unde oportet q sit distincta forma i ducat materie pme a determiata pte seu costellacoe celi q e pricipale in textu sequitur

Et no sufficit

Hic tollit qdam dubiu quia dictu est q ad formatom spalem introducenda materie pme requirit spalis costellato siu determiata ps celi dicet aliquis videt q hoc racio requirit de necesse sz q ad talem forma spalem materie introducenda sufficit determiata virtus conseques i semie in fuso i materia apre et io spalis virtus spermatis virtu cum corpore celesti pt introduce forma spalem i materiam pma ita q no convenit requirit spalis costellato sive determiata ps celi ~~illud dubiu tollit~~ dicens q no sufficiat ad hoc q virtus spalis i seie / sive agens physicu naturale particulare stante equali in fluencia corporu supcelestium quia postqua sperma fuit decisu a pre et piectu i agru nate qmvis illud habeat virtute pris a quo e decisu talis tame virtus no agit spales actiones q materia fetus recipiat spalit in formando nisi spalit gubernet a determiata pte celi quia aliter a sua actione destituet Pmo notandu q ista virtus seminalis no sufficiat ad spalem forma materie introducendam sive spalem i fluencia celi hoc pbat albertus i libro p aristotiles i scdo generatoe ubi dicit q sol in obliquo circulo ul latio solis e causa generatonis i istis inferioribus de eadem loquitur comentator pmo metaphisice ubi dicit q materia pma i differet no recipit quamcuq3 formam sz pmo formam universalem elementare et mediante illa suscepit formam mixti talis ul talis et talis ordo.

suscepcionis formas non potest esse nisi materia
specialiter gubernetur et ab aliquo disponatur. Et
nota quod virtus solucionis huius dubii moti stat
in hoc quod materia prima ad susceptionem specialium for-
marum sic disponitur a determinatis partibus seu constel-
lacionibus celi et sic quo ad concepcionem et conden-
sacionem necessario disponitur a frigiditate et sicci-
tate saturni in quolibet tempore concepcionis per primum
mensem. Nota quod dicitur in litera quod semen pa-
tris generat in se virum sive virtute patris virtus
que in semine patris est assimilatur anime ipsius patris que
sicut anima patris influit et dat patri esse et vivere
et ita eciam semine deciso ab eo generat virum anime
sic quod disponit menstruum in matrice pro generacione
fetus collectum per lineaciones et figuraciones. Sed illud
sed non potest nisi mediante constellacione speciali cor-
poris celestis ut consequitur.

Et petiit modum

Hic albertus applicat solucionem ad propositum in
speciali et primo facit hoc. Secundo respondet tacite questi-
oni et si aliquis quereret. Primo dicit quod sicut supra
dictum quod materia prima non suscipit aliquam
formam specialem ab agente particulari nisi
sic ab universali gubernetur et specialiter disponatur a speciali
constellacione partis celi sic manifestatur esse
propositum nostrum de dicto nostro saturno. Scilicet quod propter sua
influencia speciali hoc per primum mensem in generaci-
onis dispone materiam fetus eciam introduce
disposicionem et formam specialem contra contrarietatem
sue nature opponendo se dicit quod quod dicitur
quod saturnus sibi ignet in principio concepcionis fe-
tus hoc intelligitur sic quod suam ignitam in hoc loco non
accipitur pro alio quam pro influere disposicionem talem
qualem ab alia parte seu alio planeta introdu-
ci non possit quam tamen de necessitate ad fetus
generacionem requiritur et ideo si in aliqua speciali hora
diei vel noctis non dicitur regnare saturnus ut
aliquis aliorum planetarum hoc non est contra quod
talis virtus influendi totaliter tollatur a tali cor-
pore sed pro tanto quia alius planeta seu alia
pars celi in ista hora apta nata est influere talem
disposicionem in materia quam saturnus introducere non
nota potuit pro tanto quia actus activorum. Et nota

primo quod hic assignatur conclusio octava
et est ista saturnus regnat in qualibet
concepcione embrionis per primum mensem
secundum probatur sic saturnus in qualibet concep-
cione per primum mensem potest agere in ma-
teriam embrionis ipsam disponendo
ad specialem formam introducendam quia
et saturnus regnat materiam fetus per
primum mensem in qualibet concep-
cione embrionis. Alia apparet per al-
bertum hic in litera et consequencia de
se est nota. Cum saturnus illo tempore de-
beat potest disponere materiam fetus
ad specialem disposicionem et for-
mam introducendam quam alius pla-
neta sive alia constellacio celi
specialiter facere non potest et secundo nota quod nota
quod corpora celestia non semper agunt in
quantumque materiam et hoc apparet pro
tanto quia fructus non omni tempore generantur
in regione media tamen in quolibet non agit
in quolibet sed tamen determinato agit in
suo determinato et proporcionabili et
ideo quolibet corpus celeste dicitur
semper regnare circa suam propriam mate-
riam que specialiter est disposita ad
suam actionem recipiendam et tale
corpus dicitur non regnare in ipsa
alterius materie que non est disposita
ad ipsius actionem seu influenciam
suscipiendam quia actus activorum sunt
in paciente disposito ut hoc apparet per
aristotelem secundo de anima et ideo apparet
quod tempore pestilencie aliqui homines
moriuntur et aliqui non quia quidam sunt
dispositi ad talem influenciam pe-
stilencialem recipiendam quidam vero
sunt ita fortes et bene dispositi quod
sufficit tali influencie resistere propter
et tales non moriuntur. Similiter apparet
in eodem tempore quod propter hoc quidam egrotant
et quidam non et propter aliam et aliam

dispositionem in corpore corporibus circa alter
corpora celestia agunt in ipsa. Ter-
nota cio nota quod hijs dictis potest responderi
ad dubium primus motum concedendo quod
saturnus semper regnat super materiam dis-
positam ad suam actionem seu in-
fluenciam suscipiendam non tamen conce-
ditur quod semper regnat super quamcumque
materiam, et quia materia fetus in sua
inicio post primum mensem concepcionis
est disposita ad suam actionem suscipien-
dam quare tunc ipsam regit. sed
quia post primum mensem non est dis-
posita ad eius actionem ideo tunc ip-
sam non regit. licet valde tunc regit
et maxime respectu sue materie proprie
Similiter potest dici de singulis planetis
quod quilibet eorum certo tempore regnat non
tamen super quamcumque, sed tamen super materiam
dispositam ad eorum actionem seu in-
fluenciam eius suscipiendam propter
hoc enim impetit ipsam per secundum mensem
dicitur agere etc. et sic de aliis. Quar-
no to nota quod astronomice loquendo quilibet
planeta in qualibet hora diei vel
noctis dicitur regnare respectu alicuius
materie et respectu alterius potest di-
ci non regnare et hoc secluso concrea-
tione qualibet. Quinto nota quod quilibet
no planeta non semper dicitur regnare quantum
ad eius predominium impensum, sed solum dicitur
regnare in qualibet hora diei vel noc-
tis et hoc quo ad eius influenciam
no generalem. Sexto nota quod saturnus
assimilatur splen in corpore humano ut
apparet in libro de effectibus planetarum
et est frigide et sicce complexionis
unde in hora saturni malum est purgare
splenem, sed bonum purgare cerebrum.
Secunda de natura saturni est constringere
ut dictum est quia materia seminalis
in principio concepcionis est ita spissa
quod magis retinetur et colligitur media-
te vigore saturni ut inde genera-
retur. Sequitur sed si aliquis quereret

Sed si aliquis quereret

Hic albertus respondet tacite questioni de
super dictis quam aliquis quereret quare omnia su-
perius dicta habent sic, causa quod dictum est
respondet albertus quod ideo quia sic sunt ordi-
nata a primo motore simpliciter qui est deus
qui originaliter omnia ista disposuit et ordinavit
ordine congruo et sublimi, ita quod cuilibet conste-
llacioni subtili ordine contulit propriam virtutem
secundum exigenciam proprie nature sibi competentem.
Nota primo quod circa huius questionis sentenciam no
in hoc aliquis eciam posset dubitare
quare corpora supercelestia sive corpora influen-
tis diversificantur, ita quod quantum ad corpora una
influenciam habent introducere aliquam for-
mam specialem in materia et quantum ad aliam
non, ad hoc eciam est dicendum secundum albertum
hic in littera quod huius causa est ipse deus qui ita
ordinavit quod diverse partes seu constellacio-
nes celi speciales possunt producere in istis in-
ferioribus diversas formas, qua causa prima
scilicet deus contulit unicuique parti celi sive
alicui planete originaliter propriam virtutem
et hoc secundum exigenciam sue nature secundum
quam posset influere ipsi materie ad eius operacio-
nem sive influenciam disponentem. Nota
quod dicitur in littera secundum exigenciam sue nature
quod dicit albertus pro tanto, quia omnia corpora
celestia non sunt non sunt eque perfecta et propter
hoc eciam omnia non potuerunt recipere vir-
tutem influendi eque perfectam a prima cau-
sa quia quilibet secundum eius possibilitatem talem vir-
tutem recepit et secundum hoc alterius in istis in-
ferioribus influunt. Tercio nota quod corpora ce- no
lestia non sunt eque perfecta, patet sic quia
si sic sequeretur quod inter ea non esset ordo et sic
totum universum non esset bene dispositum, quia
secundum aristotelem secundo methaphisice una dis-
posicio totius universi consistit in debito
ordine eciam universi et propter hoc oportet quod cor-
pora celestia inter se habeant ordinem per-
feccionis et imperfeccionis. Quarto nota no
~~dicit~~ aliquis contra responsionem alberti
in littera ad dubitacionem sibi motam, videtur
quod non valeat quia si esset bona tunc similis
solucio seu responsio simili modo posset fieri
ad quamcumque questionem que posset similiter

facilis ad hanc questionem respondere quod queritur quare iste sensibilis possit respondere quapropter hoc quia primus motor simpliciter scilicet deus contulit sibi talem virtutem et eodem modo sic responsio ad quecumque aliud quesitum dicendo quod dominus ~~alberti~~ est sufficiens ut prius est probatum sed ad rationem in contrarium sequitur quod facilis responsio ~~etc.~~ Quarto nota quod duplicia sunt entia quedam que dependent a prima causa eternaliter et immediate ut sunt intelligentie etiam prima et omnia corpora celestia et si queritur de talibus quare deus contulit ipsis talem vel talem virtutem seu influentiam tunc potest assignari alia ratio quam dicta est sed alia sunt entia a prima causa simpliciter dependentia mediate et de talibus non sufficit responsio habita sed oportet quod alie cause magis immediate assignentur. Quinto nota quod dicitur in textu quod prima causa dedit corporibus celestibus virtutem et illud debet sic intelligi quod illas virtutes non contulit eis de novo sed ab eterno nec in genere cause efficientis proprie dicte sed methaphorice quia stat in genere cause finalis ut apparet per Averroym in duodecimo methaphysice. Sexto nota quod dicitur in textu quod prima causa ministrabit cunctis entibus virtutem etc. quod ad istud confirmationem loquitur aristoteles in duodecimo methaphysice quod dicit quod primum ens est causa omnium aliorum entium que sunt [?] adeo loquitur aristoteles in duodecimo methaphysice qui dicit quod a primo ente dependet celum et tota natura [?] in primo celi et mundi dicitur a primo quidem ente [illegible] est esse et vivere [illegible] quidem [illegible] non obscurius id est omnia entia a primo dependentia. Non sunt eque perfecta nec participant eque perfectam influentiam seu eque perfectum esse a primo et hoc est propter debitam et bonam dispositionem totius universi ut apparet in duodecimo methaphysice etc. post hoc iovis gratia

Post hec iovis gratia

Hic declarat qualiter ipse iupiter habet disponere fetum quantum ad suam influentiam dicens quod post hec id est post primum mensem tunc gratia et bonitas ipsius iovis disponit materiam ipsius fetus ad susceptionem forme membrorum et sua caliditate confortat fetum et implet sua humiditate et sic fetus per secundum mensem sub est dominio et imperio ipsius iovis. Nota primo quod littera tenebit ~~conclusionem nona~~ [?] huius libri et est illa iupiter regit fetum per secundum mensem post conceptionem probatur sic ille planeta regit ipsum fetum per secundum mensem qui habet disponere ~~membra~~ conformiter membra ~~iupiter est huiusmodi~~ etc. maior patet [illegible] quia si [illegible] debet introduci oportet quod corpus sit dispositum et minor patet in textu. Secundo nota quod iupiter est calide et humide nature et propter nobilitatem suam dicitur stella regalis propter hoc quia homines qui nascuntur sub eo naturaliter sunt bone complexionis. Tercio nota sicut habetur in libro de effectibus planetarum quod iupiter qui est calidus et humidus augmentat et dilatat materiam ut possit debite organizari et assimilatur spiritui in corpore humano vel in homine eius malum est per que spiritus sequitur.

Tercio vero mens

Hic auctor ostendit qualiter fetus disponitur in tercio mense ~~[?]~~ talis planeta disponit fetum quia sua caliditate et siccitate ~~dividit~~ brachia a lateribus et colla separat et caput format. Nota primo quod ex illa littera habetur conclusio decima que est mars regit fetum in tercio mense conceptionis probatur sic ille planeta regit fetum in tercio mense qui membra distinguit mars est huiusmodi ergo etc. maior patet quia hoc fit in tercio mense minor patet in textu. Secundo nota quod maior patet [illegible] conditionibus [?] quia per duos menses precedentes materia non fetus

no fuit disposita ad influentiam alicuius planete i speciale vel specialiter pter illius q e nate calide et sicce cuiusmodi e mars. Tercio nota quod in scdo mese ante ipius iovis materia e disposita et mollificata que est facta abilis ad separatonem mebrorum et quia Iupiter fecit q potuit quale tunc incipit mars in tercio mese sequitur.

Quarto vero tempore

Hic auctor declarat per quemadmodum disponitur fetus in quarto mese eo tepore dicens q i quarto mese virtus ipius solis adveniens i pmes ipmit formam et creat corpus et sensibilem motum ac pruriat et vim est scdm itercom meditorum et quorundam astronimorum et phylozophorum qui inter os ptes gnandas cor pmo gnatur et virtute ipius oia membra nascuntur et ideo quartus mensis ascribitur soli. Unde dicit q sol e radix virtutis vitalis hic pz scdo de generatione motus in obliquo circulo e causa gnationis. Nota pmo conclusio litere trahitur conclusio videat quarta quarta libri et e sol regit fetum per quartum mesem q creat et pducit formam et materiam sed sol e humoris i calidus. Scdo nota q sol e calidus et siccus sed caliditas solis multum differt a caliditate martis quia destructiua caliditas solis vivificativa. Tercio nota dicit aliquis etiam mars in ducit formas et dispo nit membra i liber ista consequentia et assumptum pz per illum precedentem videtur. Breviter q sol pducit formas intrinsecas et subtiles et etiam causa materialis sed ipse mars pducit formas extrinsecas et actuales. Quarto nota q e dubitatio inter meditos et phylozophos medici dicunt q caput pmo gnatur sed phylozophi dicunt q cor pmo gnatur et pro concordatione siendum q medici vero dicunt et phylozophi q ad formationem partium sit caput pmo generatur q sit fetus pmo partus sed quantum ad partium formam sit cor pmo et principaliter gnatur et sic utraque opinio vero potest salvari. Quinto nota q ipse sol creat cor causa est quia sicut sol hz i ordine ad alios planetas i celo sic cor se habet ad membra principalia ipius corporis

Quinto vero tepore

Hic albertus declarat per quia planeta fetus disponitur i quinto mese et dicit q venus sua virtute perficit ligationes quorundam mebrorum exteriorum quia format aures membra os et virgam virilem et aliud membrum i femellis s. vulvam mamillas et separat etiam manuum digitorum et pedum. Nota conclusio litere e conclusio duodecima et est venus dicitur in quinto mese super ipum fetum ipum disponendo et membra formando probatur sic ille planeta regit fetum per quintum mesem ipsum disponendo et formando qui pducit pudibunda in modum quedam membra venus e humoris i calidus maior nota quia talia membra solum disponuntur et formantur etiam quinto mese minor pz in litera. Unde sciendum q venus hz dominium super luxuriam ideo ergo etiam format membra q pertinent ad coytum ut virgam virilem sequitur

Tempore influentie

Hic vult qualiter fetus regitur i sexto mese dicens quod i fluentia et regimen mercurij format i strumenta vocis et componit supercilia et fabricat oculos et facit crescere pupillos et facit ungulas et capillos et regit fetum in sexto mese. Nota conclusio litere trahitur conclusio tredecima et e mercurius et est mercurius regit fetum i per sextum mensem probatur ille regit per sextum mesem eo tepore q pducit i strumenta vocis et supercilia et oculos capillos crines et ungues mercurius e humoris i calidus maior nota quia huiusmodi mebra formantur in sexto

mense / in oppositum littera. Unde sciendum quod instrumenta vocis sunt guttur pulmo arterie dentes lingua palatum etc. et quia mercurius habet dominium super vocem ergo etc. Hec sunt formalia instrumenta vocis et qui generantur sub eius domo sunt boni cantores. Item sciendum quod mercurius dicatur super capillos et ungues ipsius fetus / ideo est quia mercurius dicitur super humores corporis capillatos et frigidos et potalibus generantur capilli et ungues ut patet per galienum in secundo tegni.

nota Nota mercurius est nature sicce et frigide et operatur per sextum mensem et si invenit aliquid bonum facit eum meliorem et si aliquid malum facit eum peyorem sequitur.

Septimo vero tempore

Hic ostendit qualiter luna disponit fetum dicens quod luna imponit finem et implet concavitates et poros in carne et complet superficiem et ipse venus et mercurius una cum luna prestat humiditatem corporis per quam augmentatur / ideo septimus mensis datus est operationi lune.

nota Nota conclusionem quartam decimam et est ista luna regit fetum per septimum mensem probatur ille planeta regit fetum per septimum mensem qui imponit finem operationi et humectat fetum implendo concavitates corporis luna est huiusmodi igitur etc. maior nota quod talia fiunt in septimo mense / minor patet in littera. Unde sciendum dicit in littera luna imponit finem quod duplex est finis scilicet durationis et finis secundum quid / modo luna non imponit finem primo modo sumendo finem quia tunc saturnus nichil disponeret ultimus quod est falsum ut patebit in littera sequenti / sed bene imponit finem secundo modo sumendo finem.

nota Nota littera dicit concavitates unde concave dicuntur pori in carne consistentes hac de causa quia pori concavi hauriunt humiditates cum quibus carne replent et talis impletio fit in fetu per influentiam lune.

nota Nota littera dicit quod luna augmentat fetum quia luna est humida et fetus nutritur per humiditatem et prestat nutrimentum quia augmentat menstruum sequitur.

Postea influentia saturni

Hic declarat per quem modum disponitur fetus in octavo mense dicens quod ~~rotatio~~ mense saturnus iterum incipit regnare super fetum quia multum infrigidat ipsum et per consequens stringit et siccat fetum et ergo quidam astronomi dicunt quod puer generatus in octavo mense erit mortuus et huiusmodi causa in sequentibus apparebit.

Nota hic conclusionem quintam decimam et est saturnus regit fetum per octavum mensem probatur ille planeta qui constringit membra mulieris et ipsum fetum ne nascatur regit fetum per octavum mensem saturnus est huiusmodi igitur etc. maior nota minor quia frigiditas et siccitas saturni constringit membra fetus ne exeat de utero matris / quia in alio mense debet fieri partus et ideo malicia saturni constringit membra mulieris. Unde sciendum quod puer natus in octavo mense erit omnino male complexionatus et dispositionibus scilicet morbidus propter malam complexionem saturni et cito moritur propter frigiditatem et siccitatem saturni. Item sciendum sicut habetur in libro de effectionibus planetarum quod in octavo mense precipue nascuntur ceci et claudi et siles sequitur dictum.

Dicimus nono mense

Hic ostendit qualiter fetus disponitur nono mense dicens quod ipse iupiter sua caliditate et humiditate rectificat fetum et ergo fetus qui generatur in isto mense est fortis et bene dispositus et longe vite. Conclusio ista littera habetur conclusio sextadecima et est ista iupiter habet dominium super fetum in nono mense probatur sic ille planeta qui calefacit et humectat fetum dominatur super ipsum nono mense / sed iupiter est huiusmodi igitur etc. maior nota quia hic oportet fieri in nono mense / minor patet in littera et qualiter ipse iupiter disponit ~~quantum ad disposi~~ fetus quantum ad complexionem postea patebit sequitur.

Est autem adhuc notandum

Hic prosequitur de formatione fetus quantum ad accidentalia corporis se tenentia a signis consistentibus

i zodiaco i primo facit hic prohemio in=
textu sedo consequit. ibi primu vo sig=
nu sz legat sil et dicit breuiter
q membra corporis attribuunt duode
cim signis celi et tunc prosequitur. dicit
Aries primu signum celi e aries et qu
sol e in ariete tunc temporis ver viget
humidu et calidu et tunc e motus ad
generatiom et io motus solis in arie=
te dicit principiu vite et iudeo v
tutis vitalis et propter hoc arieti dr
caput et e simile quia sicut in celo
aries e dignior ps celi qr e prin=
cipiu diuisionis p duodecim sig=
na sic caput i hoie e dignior ps
corporis et io merito assignatu est
Thaurus arieti sz scdm signu e thaurus
Gemini q respicit collu Tertiu e gemi
q respicit scapulas Quartu e
Cancer cancer q respicit brachia et manus
Leo Quintu e leo q hz dominiu sup pectus
et dyafragma corporis Sextu est
Virgo virgo cui attribuit stomachus et
et intestina et ista sex signa tenent
meditate celi sic etia membra
pnoiata constituunt medietate hois
Libra Septimu signu est libra et hoc respic
renes et testiculos Octauu e scor
Scorpio pio et illud respicit loca libidis tam
ex parte viri qua ex parte mulieris
Sagittarius Nonu signu e sagittarius et illud
respicit q dimittuntur ad posteriora
Capricornus p secessum Decimu e capricornus et
hz dominiu sup genua Vndecimu
Aquarius e aquarius et hz dominiu sup tybias
Pisces Sz pisci ultio signo attribuunt planta=
te pedu et sic sex reliqua signa
tenent alia medietate celi et sic etia
guant sup reliq medietate hois
nota Nota primo quo dem est qualit
ipse fetus guatur successiue p istos
planetas ideo nunc ostendit qualit
fetus disponitur a signis zodiaci
sub quibz planete disponunt sic et
signa zodiaci sub quibus planete
mouentur. Scdo nota ~~q~~ quod

hic dicit zodyacus et e circulus obliquus transiens
per totu celu i quo circulo sunt duodecim signa
situata p ordinem primu e aries deinde
thaurus deinde gemini et ~~et~~ ~~q~~ signu
hz tertia gradus et hz declinatio hz locu v=
bi sup i alia materia. s. in tractatu de spe
ra. qa ibi dicit de zodyaco de equinocciali
de coluris tropico estuali de tropico hy=
emali et ~~ca breuit~~ hic relinquitur. hic et
~~dr zodyacus~~ a zodyon grece q e uita la=
tine et icus custus quasi custos vite quia
sub illo circulo duodecim signa et ibi mouent
ob planete qui habent influe nature
dispositas saluatos corporum in fiorio et gs si
q ista signa et gradus signorum aliam
et aliam habent naturam sic etia fetus
diuersimode disponitur qn sub ipsis generatur.
Tertio nota q primu vo signum est tangitur
conclusio septimadecima et est aries hz dominiu
sup fetu quo ad aliq eius ptem probat
illud signum q hz dominiu sup caput ipsius
fetus hz dominiu sup aliqua ptem eius aries
est huiusmodi ergo ~~maior nota~~ qr caput est
aliqua ps ipius fetus ~~maior~~ pz p astro=
nomos astronomi ~~dicunt~~ qn luna e i arieti q tunc malu
est purgare et trahere sanguinem de cephalica
sicut pz p hos ~~versus~~ ~~nil capiti facias~~ ar=
es ~~cu luna refulget~~ ~~vuari minuas et~~ balnea
~~tu ionis intras~~. Sed sciendu q aries dicitur
principium seu ~~principium~~ primu i zodyaco io est
q committitur mutado signa celestia primus
ab ariete et conaltero quia aries e primu
signu i celo quo ad signa estualia
Quarto nota q ista sex signa aries
thaurus gemini cancer leo virgo dicunt sig
na estualia qr sol ptransit ista signa in
estate sed alia sex signa vz libra scor=
pio sagittarius aquarius capricornus pisces
dicunt signa hyemalia quia illa signa
sol ptransit in hyeme Quinto nota q a=
ries sit nature humide dicet aliquis a=
ries nature sicce i. non humide consequentia
pz quia iste qualitates repugnant assump
tu pz p ypm galienu Respondetur q
dictu auctoris intelligitur adeius principium
sz dictu galieni intelligitur adeius finem

et sic ambo bene dicunt / et tunc ad ventionem an-
cus nature siccitate negatur. consequentia causa est
quia tunc in una parte potest esse nature sicce et
in alia parte non humide / Sexto nota aries
est pars dignior celi / quia est pocelles (?) excelle-
tioris complexionis et melioris quam aliquod aliud
signum quia habet naturam sanguineam et ideo (solet) confor-
tare in illo signo maiore fiet generatio et
conceptio propter calidum et humidum Septimo
nota quod secundum galienum in libro de spermate
quod diversitas planetarum cum diversitate signorum
in zodyaco producit in fetu diversitatem
hoc patet ideo quia aliquando generatur puer qui assimila-
tur nec matri nec alio uno et fit de aliis pa-
rentibus Unde dicit galienus ibidem quod omnis
substantia corporis nostri est ligata in planetis
et signis in zodyaco quantum ad eorum influ-
entiam Octavo nota littera dicit acthon
ideo quidem ubi auctor tangit conclusionem octa-
vadecimam et est ista illa duodecim signa
in zodyaco scilicet aries thaurus gemini cancer ha-
bent formare et disponere in corpore humano diver-
sa actua diversorum membrorum / probatur sic quodcumque
habet figurare seu disponere membra corporis
diversa dicuntur super diversa accidentia diversorum
membrorum in corpore / sed ista thaurus gemini et
sunt ~~huiusmodi~~ igitur etc. ~~maior nota~~ / quia tales figura-
tiones et dispositiones corporales sunt accidentia
fetus ~~et minor~~ patet in littera / Nono nota secundum
galienum omnes res naturales vivunt formantur et sp-
ecialiter superiorum ergo in fetibus disponuntur per influ-
entiam planetarum pono quod numquam fuit tali-
ter dispositus a parentibus Decimo nota quod
quando luna est in thauro tunc malum est pungere
collum ut dicit in istis versibus ~~Et medicus~~
~~timeat cum~~ ferro tangere ~~collum~~ et sic eodem
modo cum luna est in geminis malum est trahere san-
guinem in brachiis ut dicit in hoc versu ~~brachia~~
~~non minuas cum lustrat luna gemellos~~ Item
tacet hic dorsum super pectus Unde ~~pectus pul-~~
~~monem et renes non minues~~ Item leo in spi-
rit cor etc. dicit ~~cor gravat et stomachum cum~~
~~tenet luna leonem~~ Undecimo nota de illis
signis quedam sunt calida in primo gradu / ita
quod tamen sunt frigida vel sicca in alio gradu

et econverso quod patet per medicos Duode-
cimo nota quod aliquo respicit costas et
aliqua intestina id est quando luna est in virgine
malum est evacuare ista membra
ut patet in hiis versibus ~~humanam virgo re-~~
~~nes ... notis~~ ~~virgine~~
~~tu costas caveas~~ ~~curare~~ ~~frequenter~~
~~servandum ... caveas~~ ... at-
nam Tercio decimo nota ista duo-
decim signa dividunt celum equa-
liter in duas partes equales sive in
duas medietates / quia prima signa
sex continent unam medietatem / sed
alia sex signa continent aliam me-
dietatem Ex illo sequitur quod superior
pars hominis est calidior et siccior quia
formatur a signis calidis in zody-
aco inferior vero pars est frigidior et
debilior quia formatur a signis fri-
gidis Quarto decimo littera dicit dya-
fragma Unde dyafragma est quedam
pellicula dividens corpus hominis in
duas partes ita quod membra spiritualia
id est cor et pulmo segregentur a me-
mbris inferius ut sunt stomachus et
epar sequitur littera

Et non hoc exprime

Hic declarat dicta superiora propo-
sitionis scilicet quod ista in fine diversimo-
de disponunt a superioribus et specialiter
illud declarat de luna et dicit
Nullus debet credere quod ista dicta sit
ficta quia possunt confirmari plu-
ribus experientiis prima experiencia
est quia venenosum est et malum
tangere aliquod membrum cum ferro luna
consistente in signo istius membri quia
causa est huius quia luna causat humi-
ditatem ut patet si carnes in teres
de nocte ponuntur ad radios lune
res tunc ibi generabuntur vermes et hoc
non fit nisi in speciali statu lune et ut
melius intelligitur ponit status
lune dicens quod luna in prima accessione
est calida et humida usque ad primam complementum

et tunc dicitur esse in primo statu et tunc post-
ea est calida quousque est plena et tunc
dicitur esse in secundo statu, deinde est
frigida et sicca quousque iam fuerit semi-
plena et tunc est in tertio statu, et tunc ul-
timus est frigida et humida quousque utero
soli coniungitur et tunc est in quarto statu et
tunc in isto statu maiore humectat humido
putrefaciente et tunc componit dictum
suum dicit ledere secundo membrum est gra-
viter vulnerare et addit humiditatem hu-
nota miditati. Pro quo nota quod Albertus
vult dicta sua confirmare experimentis
quia secundum philosophum libro octavo physicorum
experimentum experimentorum sermonum ut concor-
dat cum rebus specificis etc. Nota
nota littera dicit quod non debemus tangere membra
secundo causa huius est secundum medicos
quia tunc humidum ad illud membrum con-
currit et ibi generatur apostematizatio
ergo littera consistente in circuitu malum est
flebotomari capitis venam. Et
nota Tertio nota dicitur in littera quod si carnes
ponuntur de nocte ubi aer est, quia
radii lunares maiore humectant ex
qua humectatione sequitur putrefactio
et per consequens nimium generatio ex illo
sequitur quod etiam malum est quia radii
lunares tangunt vulnera quare humectant
ea et non consolidant. Quarto nota quod
nota littera dicit quod luna hiis quattuor statibus
hic componitur sicut per quattuor qualitates
hic etiam prius dictum est, quia prima quarta
dicitur est sanguinea, secunda colerica, sequitur

Sciatis socii mei

Hic ponit unum documentum informan-
do suos socios volentes conversari
et coire cum mulieribus dicens Socii
mei debetis scire quod quamvis mu-
lieres occultent huius rei causam
et tamen bene cognoscunt effectum et cum
bene ignorant docte cum pluribus mala
consilia operantur. Cum aliquis vir cum
eis est in coytu tunc meretrices acci-
dit in viris magna lesio et gravis

putrefacto virge virilis et per suum appositum
sicut docte quedam meretrices in istis et in aliis con-
siliis bene sciunt et si bonum esset dicere hic ascri-
berem sed quia propter creatorem timeo et ignitur
ad presens nihil declarabo. Nota primo quod fit nota
dictum est sunt quod fluxus menstruorum inferendo
versificatur secundum diversitatem altius et altius
quadrire et sic et ideo femelle cognoscunt sta-
tum lune per menstrua. Nota secundo quod quedam nota
pessime mulieres in ultimo statu lune sunt in-
structe quod multum subtiliter sciunt ledere viros
concubentes cum eis coytum, ex qua lesione con-
surgunt multe infirmitates mirabiles et
hic si in principio remedia non apponuntur
quia in virga virile ubi vene concurrunt que sunt sen-
sibiles et ergo quando virga virilis leditur sequitur
lesio totius corporis. Tertio nota dicit
in littera secundo quod aliqui sic exponunt quod illud
ferrum de quo loquitur Albertus sit acutum et
subtile et quando mulieres paciunt menstrua
si tunc vir coiret cum ipsis tunc aliquam propter
vindictam aliquam propter maliciam solent vulne-
rare virgam virilem cum tali ferro et tunc men-
struum existens in vulva mulieris intrat
tale vulnus et inficit ipsum suo veneno quia
virga virilis est membrum multum porosum et rarum
et ergo talis materia cito imbibitur et quia ubi vene
concurrunt ibi tunc talis materia trahitur per totum cor-
pus. Non quarto quamvis dictam expositio littere
sonat per textum non per experientiam et dicat
oppositum quia ipse non bene sentiret talem le-
sionem, ergo aliter exponitur quod ferrum intelligatur
cauterium potenciale seu virtuale unde sciendum
secundum medicos duplex est cauterium potenciale seu
virtuale ut sunt medicine corrosive cauterizantes
et mordicantes carnem vel membra
atque aliquando in vulneribus ut sunt album calx
vide hyspanicum et similia. Aliud est cauterium
actuale ut ferrum ignitum cum quo fit vulnus
in aliquo membro ut ab ipso humores consumantur
tes. Modo ad propositum dico quod dictum hic intelligitur
de primo ferro et non de secundo. Pro quo sciendum
quod quedam male mulieres solentes istum effectum po-
nunt ipse coytus de istis corrosivis ad
membrum suum puta ad vulvam et tunc membra

vrile e valde porosu et ideo statim corroditur et leditur acutibus corrosiuis // Dicet tamen aliquis quare tunc mulier non ledit se ipsam in membro cum ipsis corrosiuis Respondetur quod vulua mulieris non est ita porosa sicut virga virilis Vel dicatur aliter et melius quod antequam imponit ista corrosiua ad vuluam inungit ipsam cum oleo rosaceo et sic non leditur in vulua // Item sciendum si ista lesio fiet luna existente in vltima eius quadra scilicet in scorpione et si esset coniuncta luna et veneris tunc ista esset incurabilis et ista causa est quia scorpio et venus dominantur super virga virilem et tunc vlceratiuus est sicut consideratio humoris de tali vlcere et prosequens in curando propter nimia influentia humidam sequitur textus

Primo quidem de luna

hic declarat illud dictum quod dictum est prius de experimentum quod sciatur ex eo quod si radij lunares de nocte subintrantes per fenestras peruenerint ad caput dormientes faciunt dolorem capitis et fluxum reumaticum et causa huius est predicta et hic precipue intelligitur in vltima quadra // Nota dicet aliquis qualiter talis humiditas causat dolorem capitis // Respondetur quod propter talem fit obstructio porum in cerebro ita quod vapores et fumi non possunt exalari Vnde qui tunc incipit laborare talem humiditatem cerebro in fluxum eam dissoluendo causatur fluxus reumaticus ad nares vel ad pectus iste fluxus reumaticus est candida materia et flegmatica et propterea tunc debet modicum comedere et bibere et multum vigilare ne multitudo humorum et vaporum a cibo et potu dissolutorum digantur ad cerebrum ipsum humectando et fluxum reumaticum augmentando Et sic leves fiaes vigiles sic reumate carentes Vnde sciendum quod ista passio fit maior luna existente in vltima eius quadra et quo illo tempore bonum est quod homo caueat se ne radij lunares tempore dormitionis subintrant angusta foramina attingentes caput eius infirmantes

diam infirmitate quia secundum medicos ciclos infirmitas egritudine quadrat in corpore humano

Post hec influencia

superiorem parte ostendit accidens vnde ex parte vnde tamen et ex parte corporis tamen / hic ostendit ex parte accidentia ex parte vtriusque scilicet corporis et vnde se habeat corpus humanum a virtutibus corporum superiorum celestium influxum dicens Ostendit referunt ad influentia planetarum quos antiqui nocuerunt tunc moribus suis super homines ex parte corporis et vnde et tunc prosequitur ibi Saturnus quidem de istis septem planetis per ordinem et primo de saturno dicens Ostendit saturnus est et obscurus et tardus et grauis et facit natum qui sub ipso nascitur fuscum in colore et ex parte corporis planus et flauos capillos et erectus et durus et non est barbatus et male dispositus et pectus subtile et habet assurias in calcaneis signum sit id est secundum dispositionem singularem / sed iste idem filius secundum animam est multum perfidie et tristicie et malignus diligens fetidum et ducit spiritum vitam vbi bene fumetam et est piger in ressu et est luxuriosus et sit socius luxurie et naliter abhorret coytum Obedit quia secundum interiorem mur magis et hanc materiam quamque natus fuit sub saturno habet omnino malas conditiones ex parte corporis Nota primo quod antiqui philosophi vocauerunt planetas deos naturaliter quia viderunt per influentiam planetarum generationes et corruptiones fieri istis inferioribus / et ideo propter alio quia ante tempus aristotelis non nouerit aliquid de prima causa putauerunt de eis non de intelligentijs sed primo corpora celestia dixerunt esse deos et ideo dixit Empedoclis quod sol est tamquam deus deorum et alia de causa planete dicuntur dei naturaliter quia natura agitur a corporibus vna cum intelligentijs celestibus Vnde dicitur communiter duodecimo metaphysice opus nature est opus intelligentie non errantis sed intelligentia non digitur nature immediate primo facit hoc mediantibus corporibus supercelestibus

a planetis ut d[icit] Aristotiles q[uod] iste mun-
dus inferior est continuus motibus sup[er]
celestibus ut totum eius virtus inde
Item gubernet[ur]. Item s[ecun]do celi et octavo phi-
sicorum si non esset motus adhuc in corporibus
sup[er]celestibus tunc etiam non esset motus
in istis inferioribus et sic non esset generacio
No[ta] q[uod] nec corrupcio. Notandum q[uod] si Saturnus d[icitu]r
esse superior planeta q[uia] magis dis-
tat a terra q[uia] immediate seq[ui]t[ur] fir-
mamentum unde dicunt astronomi q[uod] s[ic]
tum elongatus a terra q[uod] si aliquis posset
sursum in die xxx miliaria tunc
ad illam partem ubi Saturnus e[st] supremior
sue spere perveniret [illegible] mi-
liaria annorum et septuaginta annos
et quinque septimanas cum tribus diebus
unde Saturnus complet cursum suum p[er]
30 annos et e[st] maior tota terra
nonagesies semel et q[uia] ipse e[st] superior
planeta ideo e[st] q[uod] multum corrum-
pit principaliter vite p[ro]pter eius ma-
liciam unde si esset propinquus terre de-
strueret omnia ista inferiora et numq[uam] p[er]-
mitteret aliquod animal vivere et ipse e[st]
obscurior inter alios planetas quia
It[em] No[ta] e[st] in tanta [illegible] Item no[ta] q[uod] filius Satur-
ni e[st] coloris fusci q[uia] Saturnus inter
ceteros h[abe]t dominium sup[er] plumbum q[uod]
e[st] fusci coloris. Item no[ta] q[uod] filius
Saturni h[abe]t [illegible] in calcaneis hoc
[illegible] q[uod] h[abe]t [illegible]
in pedibus [illegible] sicut equus
[illegible] claudicans [illegible] pede
Tercio modo q[uod] h[abe]t constricciones in me-
bris ita q[uod] membra eius sunt
constricta q[uia] h[abe]t duras venas et
[illegible] ut h[abe]tur in libro. Notandum q[uod]
etiam [illegible] est q[uia]
h[abe]t malam complexionem et [illegible]
decipere homines et ideo non utitur
venere p[ro]pter frigiditatem sicut
melancolici eo q[uod] [illegible] ymaginabil[iter]
No[ta] [illegible] Notandum [illegible] d[icitu]r in se q[uod] iste filius h[abe]t

in se malas condiciones p[ro]pter corpus ideo est
q[uia] h[abe]t in se pessimas qualitates s[cilicet] frigiditatem
et siccitatem a quibus procedit malicia tanquam
a suis causis. Notandum sicut d[icitu]r in libro de ef- No[ta]
fectibus planetarum puer natus in hora Saturni
e[st] melancolice complexionis et nequus traditor
p[er]secutor cupidus et fortunatus in omnibus sibi
bene p[ro]sperabit[ur] et h[abe]t iove [illegible] et mer-
curio [illegible] et quicunq[ue] coniungit[ur] cum mercurio
tunc bonum e[st] sibi [illegible] quicunq[ue] co-
niungit[ur] cum iove tunc sit contrarium unde si
quis accipiat flores [illegible] cum suco
[illegible] et illud desiccatum [illegible] mulier
in suis [illegible] apparet [illegible] quod est
in ariete tunc e[st] signum mortis quod autem
in aquario tunc e[st] signum vite et tunc e[st] in
p[ro]pria domo. Sequit[ur] Jupiter

Jupiter nuda e[st] stella

hic declarant qualis filius iovis debet
esse [illegible] Ex Jupiter
e[st] regalis stella dulcis [illegible] lucidi et
[illegible] et facit totum oppositum Saturno et q[uod] fi-
lius iovis sit pulcre faciei habet oculos
claros barbam rotundam duos superiores den-
tes magnos et pares densos habet bonum
colorem s[cilicet] album cum rubeo p[er]mixtum longus
[illegible] filius e[st] bonus
modestus [illegible] diliges honestatem et pul-
cras vestes et diliget delectaciones [illegible]
[illegible] et erit potens [illegible] et mi-
sericordis. Notandum primo q[uod] d[icitu]r stella rega- No[ta] p[rim]o
lis q[uia] h[abe]t nobiliorem influenciam alijs et im-
mediate seq[ui]t[ur] Saturnum ut malicia Saturni
possit mitigari p[er] bonitatem eius q[uia] aliter
Saturnus [illegible] ista inferiora multa mala faceret
[illegible] si solus [illegible] esset in celo numq[uam]
p[er]mitteret aliquod corpus [illegible] unde ipse
Jupiter e[st] maior tota terra nonagesies [illegible]
[illegible] et distat a terra ubi e[st] supremior terre
ut si aliquis in die posset volare pervenire mi-
liaria in [illegible] duo milia annorum et quingen-
tos et octo annos et novem septima-
nas cum quinque diebus pertingeret [illegible]

1o Nō Item nota quod iste est regens naturaliter qui est calidus
et humidus in quibus consistit vita et ideo multum dili-
git luminarem et ideo inspirat spiritus eius districtos
Unde dicitur in pallegato libello si aliquis natus
fuit in hora iovis erit sanguineus benivolus ama-
bilis delectabilis sapiens laudabilis et homo ra-
cionabilis et habet unum inimicum et unum amicum
Amicus eius est luna et inimicus eius est sol quando
coniungitur luce ante sue tunc gaudet tunc opus
bonum est incipere quia habebit bonum finem
et bonum est loqui cum mulieribus quia tunc est
huius satis de sanguine Unde dicunt experi-
mentatores si aliquis acculas quod etiam vocatur
tremula consumeret in pulverem seu combureret
et poneret pulverem ad thuribulum in camera si
esset ibi aliqui multi mala latrarent ut canes
Sed quando coniungitur soli tunc amittit omnes virtutes
Item dicitur si quis acciperet linguam canis et in
pulverem redigeret et vitule in pastum daret
ad comedendum statim moreretur mortua videretur
et si econverso poneret caput suum ad aquam cessa-
bit Unde fiendum quod iupiter habet mortem et
du sacer vitam Unde eius mors est libra gemini
est eius vita Unde quando est in geminis tunc est in
honore et domo suo Unde si quis ista hora
acciperet ungues et capillos viri et mulieris
et pulverisaret ab illis amore liberari non
posset Item si quis acciperet iusquiamum et da-
ret equo vel alio animali ad comedendum nimi-
um dormiret similiter ut supra pone
acetum in eius auriculam dexteram Item
quando iupiter est in parte si quis acciperet sal-
mandram et in pulverem reduceret et poneret
pulverem in aure alicuius animalis statim moreretur

Mars ideo nunc sit plā

Hic dominus Albertus ostendit accidencia fetus
quantum ad accidencia corporis et anime se tenencia
et ipsum fetum marte influxa dicens mars
est planeta imparie in spiritu in caliditate et sicci-
tate et facit filium suum croceum coloris cum
quadam obscuritate et adustione sicut patet
in hiis qui sunt passi calorem ardoris solaris
et habet paucos capillos et parvos oculos et habet te-
nue corpus habet grossum et ipse secundum naturam est
fallax in contractibus non verecundus insatiabilis perdit
faciens discordias et bella et erit superbus
Nota primo quod mars est calidus et siccus et
et calor ipsius est destructivus et consumptivus
et maxime in spiritibus et complexionibus co-
lericis et ideo facit filium suum croceum co-
loris cum quadam obscuritate et habet
corpus tenue ratio est quia ratione
nimie caliditatis fit consumptio humidi-
tatis et est sicut in fumo sicud corri-
gia madida posita in solem quod contra-
hitur Secundo nota quod tunc est superbus 2o Nō
propter magnanimitatem qui est in eius ani-
mo ideo ipse paucos habet capillos
et parvos oculos quia modicum habet de hu-
miditate quam caliditas in coduat
Tercio nota quod mars ignat pre- 3o Nō
pue facit discordias inter reges et
principes ratio est quia in talibus est hu-
midum multum subtile Quarto Quarto Nō
nota quod filius eius est multum ira-
scibilis quia est complexionis cole-
rice et omnis colericus cito irascitur
ut patet in tractatu de complexionibus
Quinto nota quod homo potest attingere eius quod 5to Nō
a die deberet fieri secundum lune
an iterum per decem milia in fin-
derem et quadraginta et novem annos
et duodecim septimanas et duodecim
dies Sexto nota quod inimicus suus 6to Nō
est inimicus amicus suus est iupiter
Sed quando coniungitur cum mercurio tunc
est bonum de bellando in sedias pone
Sed quando coniungitur cum iove tunc amittit
vires suas sequitur

Sol qui est stella

Hic declarat qualiter sol format
aliqua accidencia ipsius fetus ex
parte corporis et anime dicens quod sol est
stella regalis lumen mundi et
oculus et facit filium suum carnosum
et pulcrum in facie oculos magnos
colorem album cum quadam ingeniositate
bene barbatum et habet longos crines
sed secundum naturam ut quidam dicunt est
ypocrita ita quod videatur iustus in
apparatu exteriori sed secundum alios alii
tunc filius solis est religiosus

et p̄sidē deuotoris speculatiuus
sapiēs dictator dīcēs sociādus dili=
gens bonos deprimēs malos // No͞
primo aliquis dicet q̄ auctor dicit
q̄ sol ē lux mūdi dicet aliquis alij
planete etiā illuīant tpe nocturno
nocturno vel respondet sc̄dm cōmune
modū q̄r h̄ ē p̄ solem vnde dicit
cōmūnter q̄ oīs planete recipiūt
lumen suū a sole sꝫ vtrū etiā ꝓpriū
lumen h̄c ē bn̄ disputabile // Nota
sc̄do auctor dicit i l̄ra q̄ sit oculus
mūdi et ut pꝫ in sc̄do de celo q̄r totū
vniūsū vbiꝗꝫ recipit etiā illuīat
Nota tc̄o l̄ra dicit q̄ sit stella ī=
gnalis racō ē q̄r regit ōs planetas
vnde aristoteles primo methaurorum
motus ista quāꝫ sol q̄re sol magis
calefacit quā alius planeta eo quo
non ē excellet calidus sicut alij
planete reddit causam q̄r ē ma=
ior marte et ē ꝓpīquior t̄re et est eci=
am velocior marte ī motu itrogan=
do bn̄ sc̄dm ptolomeū sol ē ma=
ior tota t̄ra centies sexagesies sep=
ies bn̄ si ōi die hō uoluerit sursū
p̄cedere miliaria attīget solem ubi=
ē ꝓpīquior t̄re ī fine quadraginta no=
uem anos et duodecī septianas et
duodecī dies Quarto nota q̄ in
hora solis bonū ē loq̄ cū mulieribꝫ
ī rape edificat[?]uras castrorū et
amicus eius ē mars et inimicus eius
ē luna qū cōiūgit̄ cū marte tūc
ē bonū operari q̄ l q̄ hō īcipit
sꝫ qū cōiūgit̄ cū luna tūc amittit
vires suas quia tūc aliquā patit̄
eclipsim Sequit̄ venus

Venus ē stella benivo

hic declarat qualit̄ fetus format̄
ꝓpter veneris dicēs q̄ venus ē stel=
la benivola et facit filiū suū pul=
crū ī oculis et sup̄ cilijs mediocrit̄
carnosū et medie stature sꝫ sc̄dm
aliam blādū et efficacit̄ loquēte
et ornatū ī corpe et diligēte musi
calia et gaudia et coream // Nota
primo q̄ Iupit̄ et venus sūt benivo=
li planete Saturnus et mars malivo=
li alij ut habet se in dictis vnde filius ve
neris ē uirtuosus racō ē q̄r ē multū bn̄
dispositus quia operacō aīe depēdet a dispo=
sicōibus corpori ut pꝫ primo de aīa et etiā
ī physonomia aristotilis in p̄n͞o ubi dicitur
disposicō aīe seq̄t̄ disposicōē corporis // Nota se=
cūdo si aliquis uoluerit sursū ōi die p̄cedere
miliaria posset attīgē p̄terū ī fine quadra=
ginta anos et noue septianas et vnū die
3o no Tercio nota q̄ Iupit̄ ē amicus suus mars
uo et inimicus vnde qū cōiūgit̄ cū ioue
ita qū ē in vere venus et iouis tūc mulie=
res gaudet et libēt̄ vtūt̄ coytu Quarto 4to no
nota dicit in l̄ra q̄ diligit gaudia vnde
hoīes habētes cerebrū frigidū et si tales
sūt calidi ibi nō curāt futa sꝫ sūt iocūdi
et gaudēt ludē cū l[?]ubris // Quinto nota q̄ dicit 5to no
q̄ diligit coreā vnde corea causat̄ aliquā
ꝓpt̄ spēc[?] letificacōm aliquā ꝓpt̄ bona dige=
stionem et sic nō ē pctm̄ aliquā ꝓpt̄ curiosi=
tate et supbiā sic ē pctm̄

Mercurius vero

hic ostēdit qualit̄ fetus format̄ ꝯtrā ad
accidencia mercurij corporis et aīe amer=
curio dicēs q̄ mercurius quā astronomi
sequi dicūt solem et eius radijs illūīari
facit filiū suū cū corpe gracili satis
p̄ue psone hūs p̄uā barbā et aliā sc̄dm
aliam ē sapiēs diligēs philiam et studiū
bōi moris et ē ꝓfu sermōis et multos acq=
rit amicos et tn̄ nō ē multū fortunatꝰ est
aute bōi cōsilij et nullus p̄fidie et non ē
ī fidelis // Nota q̄ filij mercurij p̄ncipalit̄
diligūt studē philozophiā racō est quia
sūt subtiles et oīa ista ītelligēda sicut fi=
lij mercurij ut sepius sūt paupes et
nō curāt dere ꝯtioni sꝫ curāt sciās sic
fuit seneca qui iactaūt bona sua adma=
re dicēs / subiugātur vilissīe diuicie me
ego submergā eos vnde plato dicebat ha=
bere vnū pedem ī tumulo et aliū ꝯtinua
philiaz studē nō dimittere Et filios mer=
curij acq̄rit sibi multos amicos quā itūt
tib ē placabilis et nō ē fortunatꝰ et h̄c
ē v̄m qū mercurius ē ī cōiūctiōe cū saturno
ul marte q̄ꝯūꝗꝫ nascat̄ ista hora erit ī
fortunatus // Itē mercurius h̄ꝫ se in dis

differet ad os planetas cu frigidis e frigidus cu calidis calidus cu siccis siccus cu humidis humidus // Nota licet dicit q habeat barbam pua unde paucitas capillorum accidit ex [illegible] de causis primo ppt in firmitate ut p3 in ydropicis z leprosis qui no habet multos capillos Scdo ppt poros strictos i capite ut colerici Tercio ppt defectu humidi radicabilis z caloris nalis ut app3 in senibz Nota tercio q mercurius coplet cursu suu i eodem tpe sicud sol unde in hora mercurij bonu e incipe scolas [illegible] coggrue [illegible] emere unde h3 domicilia qu e i virgine tuc gaudet qu intrat capricornu tuc amittit vires ite qu e in scorpione tuc bonu e postulare luxuriam a mulieribz z [illegible] Nota quarto q mercurius e minor inter os planetas sequitur

Luna quidem

hic ostedit qualiter fetus dispoitur ex parte coitus p influecia lune quantu ad accidentia corporis z [illegible] se tenencia dicens q luna sit velocis motus z facit filiu suu vagabundu nullius fixionis z ipse e rotundus i facie mediocris statue z h3 equales oculos Nota primo fixus lue e nullius fixionis racione q adest [illegible] stabilitas ipse ei e vagabundus z in stabilis [illegible] scdo nota q tales sunt sp rotundi quia nullam [illegible] sunt mobiles [illegible] z vagabundi Tercio nota scdm astronomos quantitas lune e sicut tercia pars tre unde quantitas tre habet plus [illegible] vigintia duo [illegible] plus ut pbat ambrosius [illegible] cotinet orbis Item sciedu q homo pt attingere corpus lune ubi est [illegible] si oi die pgeret dece miliaria [illegible] quinquaginta anos z tres z [illegible] septimanas z tres dies Quarto nota amicus eius e Jupiter inimicus eius e mars Unde quandocumque coniungitur Jovi tuc gaudet tuc e bonu petere [illegible] ab aliquo z loqui cu mulieribz qu aute coniungitur marti tuc amittit vires suas z h3 duo domicilia q sunt virgo z thaurus qu e in virgine tc h3 [illegible] qu in thauro tuc patitur defectu Sequitur

Et intelligendum

hic ponit qda notabile z primo facit h scdo remouet dubiu ibi h3 quia Exponis verbis unde dicit primo q oia corpora celestia omnis stelle z planete consecuti officium eius p aliqua causa [illegible] ipediretur [illegible] z si licitu est dicere [illegible] abiectis [illegible] q nulla dona sacrificij nec [illegible] nec bestiarum immolationes nec holocaustu vitulorum nec aliquibz aliis que [illegible] corpora celestia ab influencijs [illegible] ipediri possunt z no possunt ipedire talia corpora qua influat nobis suis influencijs // Nota primo q motus celi no pt ipedire [illegible] ad deum directas nec p offertoria nec p oraciones nec p elemosinas nec p aliquid hmoi racio e dicta ab aristotile i p° celi ubi dicit q no e credendu q celum z [illegible] no est timendu q hmoi corpora possunt ipedire p predictas causas Nota scdo dicit aliquis astronomus possunt ipediri corpora celestia quantu ad [illegible] corporationes i. [illegible] tenet assumptu p3 p ptolomeu qui dicit ubi dicitur q sapiens [illegible] dnabitur astris respondetur q p aliquos astronomos ipedire corpora celestia quantu ad corporaciones intelligitur [illegible] quantu ad [illegible] efficientem z sic no e [illegible] mundi pt ipedire corpora celestia Astronomo quantu ad causam materiale [illegible] q ipedat effectus corporum z hec [illegible] z sic intelligitur auctoritas sapiens [illegible] dnabitur astris astronomus [illegible] futura pt dispone [illegible] [illegible] influencijs planetarum porrigendo eis contraria ut si aliquis astronomus videt constellacionem influentem aliqua

i firmitate cu calido et sicco pt
pacie matiam sua p frigidu et
hudu ita q talis costellaco no agt
in ipm ut si aliquis haberet mag
nu frigus posset sibi coparare bona
vestimenta Unde legit de quoda astro
nomo qui fuerat Sude rome et fuit
paup et vidit i costellacoe q oleu de
bebat fi i caro foro Ipe vedidit
oia q habuit et emit olea et fus
fuit diues / notand eciā soluciones
q qu dicit corpa celestia no pos
sut ipediri quantu ad causam ef
fectum hc e vm phylosophice et non
astronomice loquendo sz theolice lo
quendo sedm fidem et veritatem hc
no e vm quia legit i antiquo testa
mento q deus sepius fuit placa
tus p ymolacos Sequitur

Et quia existis

hic albertus mouet quedā dubia
primo facit hc secdo p solucoe istoru
i mittit nos ad expositores 3o epilo
gat et legat sil Unde primu dubiu
e illud quia aliquis possz crede
dnm albertu crede ad duplex partem
primo unā supficiae ribous conclu
deret eo q oia venient cu necces
sitate / secdm dubiu quantu ad me cul
tore fidei plane aliquis posset
dice quide hodierna die ul aly
baptizat pueros ignorantes quid
nois et quid corp tranto e minus am
plat / obmittat in hac pte deinde
excusat se de solucoibz premissoru
rum dubiorum dicens de istis soluco
nibz supsedimus et alys comitto et
epilogat et concludit de illis pla
netis uilis et de influencys corru
ptus sit / notā primo q primu dubi
u tradit sic / quia si dca esset ura
seqt q oia venirent cu necessitate
hc consequens falsum fluitas consequentis
pz ex p° preiarmenias et secdo phy
sicorum ubi d q quedā venit fu
quedā contingenter / quedā aneata

pbat tm consequenciam / si ista inferiora depende
rent a supioribz quantu ad corp actiones gº
q q oia i feriora agerent hc agerent cu neces
sitate / sedm q corpa celestia i fluunt ipis
ita q i siste no possut / consequencia e clara
assupta pz primus dca / Sz contra madit sic
si dca dni alberti esset ura sic sequeretur
q no eet cultor fidei et p consequens esset
cotrarius fluitas pz de se pbat tm conseqa
ille no e cultor fidei qui loquit contra fide
Sz auctor e huiusmodi i ex maior e nota de se
minor pbat; q illud e contra fidem q ef
fectus planetarum et corporu celestiu non
possut ipediri p donā sacrificy eo eo q te
a xpianu gratis ieiunavet et oblatone
oblaconem i templo porriget Ad soluendu
ista dubia auctor mittit nos ad expositio
res Unde breuit notandu q primu dubium e
una questio dubitabitabilis et disputabi
lis adeo q possz multipliciter videri p loyca phi
losophia theologia Sz quidā solut oia
venire cu necitate pt intelligi dupr uno modo
quantu ad ea q causat a supioribz et agat
ex i stinctu nature et no ... opposito p intellectu
primo modo dco q oia venire cu necitate itelli
gitur dupr uno modo quo ad nām et hc e vm / di
cit alio modo quo ad nos et sic dicit q sic fuit
q ut sic quedā eveniūt contingent / vz q ea
puenet nobis casualiter fortuitu licet ab
solute et in se eveniant cu necitate q oia
ista i feriora regutur a supioribz et ita solue
et ista soluit istud dubiu Sz de veritate so
lucionis nichil curat eas prius q dubiu e
comune et disputabile et i diuersis questionibz
i venit Sz ad secdm pt dici qu arguit sic
si dca esset ura nature negetur consequencia
q gº no sit xpianus et racio e sedm i sa ne
no e contra fidem quia oppositu eius fir
miter e credendu et aliqua et sic loquitur
dns albertus i libro q loqt hic ut naturalis no ut
theologus quia ipe forte credit oppositu
Unde dicitur comuniter crede ut rusticas
sapias ut philosophus Sequitur

Est et adhuc dicendu

hic auctor ostedit quo ptes fetus aliqua

alio q... adea que eunt in agentibus ...
que agunt ... p ...

fil gñant i mrice et p° post vnā digressiōm
scdo reddit ad ppositū ibi redeāus go pmo fit
q dictū e scdo imouet dubiū ibi dico ad
aute ad hut sacdū est q aliq pleb fe
tus fuerit fuit et pleb pui hor aute est
ppt dimissiōm semīs i mrice qr mrix
hz mltas cellulas qo quo tūc quolibz me
se semē rcipit fiūt mlti fetus subdit
ut ostēdat ea q dcā sūt clariori lucē gyno
stat oz nos trāsgredi aguacōe pmis hoīs
Et hōdedū e degnacōe aīalū ī pfcōrū
q nō gñant ex semie sz ex putrefacōe tc
q nō gñant ex semie sz ex putrefacōe et
descendit q sūt aīalia ipfcā sicut s̄t mu-
sce aīalia ipfca rane &c et oīa aīalia
q nō gñant p decisione seīs sz ex putre-
facōe ut appz s° methauroz nota pmo
ex quo auctor declarauit i pcedēti capło de
augmētacōe qualitū ad influēciā corporū
sup celestiū io hic vult declarare qualit
possibile sit q q̃ vna mlr gñat pleb
pueros et hc cōtigit ppt diūsas cellulas
i mrice i qua fit diuisio semīs aliqn eciā
cōtigit ex eo q p9 q̄ talis mulier e ipregnata
tūc masculus scdo die ul tcio coit cū
illa muliere ita q semē rcipit ad aliā cellu-
lā mricis nota scdo q auctor facit di-
gressiōm ex pposito ostēdes gñacōm ipfcorum
aliquo q nō gñant ex semie ut visū est
sz ex putrefacōe causa e quia talia aīa-
lia s̄ se habet q mlta eorū possūt fi' sonū
matia ut pz de ranis et de muscis Tercio nō
scdm aberroy quarto methaurorum quedā aīa-
lia gñant p decisiōm semīs et ad illā gñacōm
nem rqrit debita copula masculi et femel-
le vna cū influencia planetarum quedā aūt
aīalia gñant sn semie et ad illaz gñacōz
rquirit matia putrefacta cū influencia pla-
netarum et dicut illa aīalia ipfca qr forme
eorū s̄t ipfcōres formis specificatis aīa-
liū pfcorum &c qr mlta sūt aīalia ipfca
q nō habet oēs sensus ut aliq caret au-
ditu ut apes aliq visu ut talpa aliqui
aūt habet solū habet sensū tactus ut spō-
ge maris &c id est aīalia fixa affixa
petris marinis Sequit̃ textus

Utrum at eadē aīalia

Hic imouet qdam dubiū cōtra pte
ōpinioēs abicēne scdo ipbat 3° sol-
uit et seqt̃ fil hu cōseq̄ns e ista qr
dubiū est utrum eadē aīalia ex seie
et sn seie pnt gñari tūc dicit opio
abicēne e i libro de diluuijs q eadē
aīa ex seie et sn seie gñari pnt
hc ipe declarat qr ipe abicēna post
diluuiū uoluit posse fi' i quo oīa vi-
uēcia corrupiūt corruptis oībz per
influēciā planetarum descēdēcium
mortuorum putrefcis eadē aīalia ge-
nerant ut pmus patuit et tūc ista aīa-
lia ultra gñant alia aīalia silia
i spē ex hc sequit q eadem aīalia
ex seie et sn seie gñant et hc ipe de-
clarat ultius ad sensū dicēs si ca-
pilli mlieris ponat subtus pigui
ubi fimus iacet tūc i estate adue-
niēte calore solis gñat spes
logus et strictus iste aūt serpes
gñat ex putrefacōe et gñat ultiq
aliū sptem silem i spē et decla-
rat p aliud exm qr ipe abicene
sūt gñatq mus ex putrefacōe
et iste mus ultius gñat aliū mu-
rem ex seie subdit auctor q ipe
abicena dicit alia plura de ista
matia sz ista sufficiūt ad pns
Deinde ipbat auctor opinionem
ista dicēs q nō sit uā et e cōtra
qr scdm mtem phylozophi et
cometatoris phylozophorum sicut
eni aliquis hz ppriam matiam sic
eciā hz ppriū agēs talis ei na-
tura est quia talis e forma aliq
eni e actus matie et aliq e actus
forme ut dr i octauo methaurorum
et tū diūsa aīalia habet diūsas
formas ōpz q habeat diūsas
matias et p cōsequēs diūsa a
gēcia Sed iterū phi e octauo
methaurorum q eadem aīalia scdm
spem fi' possūt ex seie et sn seie

Nō 2°

Tcio nō

ut sanitas quaeque fit a parte quaque anima
sed in hoc differt avicenna quia ipse vo-
luit quod animalia perfecta fierent sine semine quod
differet. locutus est de eis aristoteles
aliter. notandum secundum philosophum primo methaurorum
diluvium universale est impossibile fieri per aquam
sine generale [illegible] posuit albertus
quia diluvium fit ex constellatione hu-
mectante actio si constellatio aliqua
humida constituerit sicut una parte terrae et sic
impossibile est fieri diluvium universale et sic
impossibile est quod dicit avicenna. Nota
primo auctor dicit in littera quod capilli
mulieris [illegible] quod huiusmodi generato serpen-
tes non potest fieri quolibet tempore sub determina-
ta constellatione videlicet quando luna est in scorpi-
one sol in ariete et venus in virgine
si quis enim tunc acciperet crines mu-
lieris et poneret super sub fimo cali-
do tempore hyemali tunc sole adveniente
ex illa materia calida generantur ser-
pentes et causa huius est secundum quod dictum
est quod capilli generantur ex humoribus
seu vaporibus a cerebro elevatis
tales autem humores in mulierie sunt in-
digesti et venenosi propter frigiditatem
in mulieribus consistentem et corrup-
tionem putrefactione istorum fit serpens. Secundo
Nō quod tales crines debet abscondi a mu-
lieribus cum ipsa mulier patitur menstru-
ationem quia isto tempore crines eius
sunt venenosi et naturaliter frigidi et hu-
midi propter defectum caloris naturalis qui
tempore isto descendit ad posteriora. Di-
cet aliquis nonne possunt tales serpentes ge-
nerari ex putrefactione crinium virorum
debito tempore positis ad fimum. Dicen-
dum est quod non quia humores in viris
sunt bene digesti et ideo non sunt veneno-
si nec cito putrefactibiles ut crines
mulierum. Nota tertio ibi breviter
Nō [illegible] ibi tangitur decima nona conclu-
sio et est animalia generata ex seminis decisio-
ne et animalia generata ex putrefactione
non sunt eiusdem speciei probatur quia quaeque
habent formas specificas distinctas
non sunt eiusdem speciei sed animalia ge-
nerata ex putrefactione et ex seminis decisione
sunt huiusmodi id est minor et maiorem cum proba-
tione ponit in littera. Quarto nota quod ista Nō
animalia habent distinctas materias quia alia
est materia animalium quae generantur ex putrefactione
et alia est materia animalium quae generantur ex seminis
decisione quia una est materia putrefacta
humida et calida per corpora celestia sed alia
est materia menstrualis sperma femelle. Quinto Nō
nota quod solutio auctoris stat in hoc quod non
est eundem quod eadem animalia in specie possunt generari
ex semine et sine semine ut dicit avicenna quia
in hoc differt opinio avicenne ab opinione aris-
totelis quia licet animalia imperfecta possunt
generari ex semine et sine semine quae sunt eiusdem
speciei tamen secundum aristotelem animalia perfecta
numquam possunt generari sine decisione seminis.
Sexto nota quod avicenna ponit diluvium universale Nō
ut prius patuit in littera sed hoc improbat albertus
ut fuit dictum in littera et contra patet quod numquam ani-
malia tam perfecta quam imperfecta fuerunt nec erunt
submersa et ideo non potest fieri et nec fuit diluvium
universale. Septimo dicet aliquis hoc est contra
aristotelem de proprietatibus elementorum ubi dicit
quando omnes planete venerunt ad signa calida
fuerint congregati in signis humidis erit dilu-
vium universale ignis aque et si hoc est verum tunc a-
ristoteles concedit diluvium universale posse fieri et
hoc dicunt theologi quod ad hoc quando omnes plane-
te venient ad signa calida zodiaci tunc erit
diluvium universale ignis et totus mundus comburetur
et hoc erit in novissimo diem. Octavo nota Nō
ad illud dubium dicit quod aristoteles non edi-
dit librum de proprietatibus elementorum sed alius
potest videri et melius concesso quod aristoteles
fecisset istum librum tunc voluit dicere possibile
est factum fecisse vel diluvium fieri universale in uno cli-
mate sed non per totum mundum. Nono nota ad Nō
illud dubium de generatione serpentis ad quod dubium
albertus non respondit. potest responderi con-
cedendo argumentum quia forte possibile est
secundum naturam quod tales serpentes putrefactione fiunt
generatus et alius serpens naturaliter generatur ab ipso
per seminis decisionem eiusdem speciei specialissime
sed bene sufficit quod sint subalterne. Decimo

nota q eodem responde ad tertium dubium de
inde ut p3 sz tu oritur dubitatio theologicalis
de adam qui fuit generatus sine semine et de filio suo
abel qui fuit generatus ex semine utrum illi duo fue-
runt eiusdem speciei specialissime respondet breviter na-
turaliter loquendo q non sed secundum fidem dicimus q sit
et ideo secundum theologos q ipse est generato q eam
sit per ceteris de adam alia putrefactionem alia
creationem ut p3 de adam sequitur

Redeamus ergo i dicamus

hic reddit ad propositum et dividitur in duo primo
ostendit qualiter animalia generantur aliqua sine semine
secundo ostendit et infert causam quare aliqui plures
fetus generantur in matrice in una muliere secunda ibi
p̄ iu autem primo dicit redeamus ergo et dicamus q
quedam animalia sine semine generantur causam huius red-
dit philosophus quarto metheororum dicens
q calor disgregat aliquod corpus mixtum per hoc
q contrahit subtile et grossum relinquit et ideo in
absoluto calor unde tertio phisicorum est q in materia
ex qua animal nascitur sine semine est aliqua humiditas
et aliquid caliditatis in qua calor naturalis proportio
natus corpore celi agit introducendo formam
talis animalis Et tunc ipse movet unum dubium
ibi etiam intendit et intendit sic Ex quo superius
dictum est q animalia generantur sine semine Aliquis
dubitaret utrum talis generatio esset univoca
et arguitur primo q non quia omne q generatur
ex sibi simili univoce et simili in specie generat univoce
Sz talia per putrefactionem generata non fuit
ex sibi simili univoce quia ex virtute corporis ce-
lestis q non univocatur nature animalis sine se-
mine generati respondetur in litera Verum est sub virtualiter
vel formaliter modo licet virtus celestis non
sit univoca nature animalis generati sine semine forma-
liter tamen virtualiter et tunc solvit aliud dubium ibi
Et iterum Et est dubium tale utrum ~~dubium~~ plura
animalia ipsa putrefacta simul generari ex una materia
ipsis existentibus diversarum figurarum et diversorum
colorum Respondet q sic Notandum dicit q calefac-
tio disgregat materiam ex qua talia animalia
generantur et non in quantum calor Tertio est secundum
aristotilem quarto metheororum q calor
in quantum calor habet illam operationem que est calefacere
tunc calor habet istas operationes etiam non segrega-
re et congregare sz hoc non in quantum calor

Notandum q secundum aristotilem in quarto
metheororum ista animalia ipsa putrefacta ta-
liter generantur q circa istam materiam
primo generatur pellicula que constrictiva
circumdans materiam tunc calor inductus
virtute celesti petit exalationem
et quia exire non potest propter pel-
liculam generatam ibi quidem motus
sursum et deorsum ante et retro ex
eo q talis calor ubique petit ex-
itum et exire non potest ideo causat
ibi spiritus pulsantes et prosequens
tale animal generatur etiam q ex una materia
generantur plura animalia in specie diversarum
specierum et diversi coloris et hoc magis
operatur virtus celestis q alia et alia
constellatio celi alias et alias for-
mas imprimit Sequitur

Causat autem diversitatem

Hic ostendit causam quare fetus
plures fetus generantur in matrice
et primo facit hoc secundo ponit causas
quorundam accidentium ex parte qua-
litatis et quantitatis in corpore animalis
generati ex semine et sine semine q autem
quedam sunt longa dicitur causa diversitatis
istorum animalium est diversio seminis in ma-
trice et illud tenet in animalibus perfectis
Unde dicit q in matrice mulieris plu-
res sunt cellule quarum cum semen
decisum apertam sit recipitur ad matri-
cem q unaquaque cellula matricis
partem recipit et tunc est motus generatio-
nis ad animalia imperfecta sequitur quia
in generatione istorum animalium est ibi lo-
cus matricis et aliquid loco seminis
quia talis pellicula est loco matri-
cis et materia putrefacta loco seminis
~~primo nota~~ q demum animalia per-
fectorum quedam sunt brevis vite ut
porci et consimilia et talia generant
plura animalia eiusdem speciei ut species
eorum maneat salva et etiam multo-
tiens generant in anno propter eandem
causam unde omnia talia animalia
habent matrices cum multis cellulis

et etiam multitudinem mamillarum. Sed
etiam quedam animalia sunt longe vite
ut homines equi asini et ista non ge-
nerant nisi semel in anno et etiam ut
sepius nisi unum fetum et matrix eorum
non habet tot multas cellulas. Contra-
rium sciendum quod secundum aliquos matrix
mulieris non habet nisi duas cellu-
las scilicet unam ad partem dextram
et aliam ad partem sinistram. Et mo-
tivum illorum est illud quod tunc habet
duas mamillas ut tunc posset
nutrire duos fetus. Alii dicunt
quod matrix mulieris habet tres cellulas
scilicet unam a parte dextra et aliam a
parte sinistra et unam in medio. Et
motivum eorum quantum ad propositum est quod ali-
quando mulier tres pueros peperit fetus.
Alii dicunt quod ipsa matrix novem
habet cellulas et illi ponunt tres prin-
cipales scilicet unam a parte dextra et
aliam a parte sinistra et tertiam in medio
et quelibet istarum dividitur in tres
minus principales cellulas. Et mo-
tivum eorum est quia aliquando re-
pertum est quod mulier peperit novem
pueros. In veritate istarum sci-
endum est quod secundum Galienum libro
de spermate tantum septem sunt cellule
et dicit ibidem quod tunc septem sunt
habitabilia in matrice mulieris
in quibus recipitur sperma et tot pueri
in una muliere possunt generari una vi-
ce si in coitu sperma ad omnes cellu-
Nota las colligatur. Nota quod recte
similitudo inter generationem animalium
perfectorum est matrix et ipsum fetum
semen loco cuius ut sit similitudo in
generatione animalium imperfectorum pellicu-
la ponitur loco matricis et materia
putrefacta loco materie et sicut
divisio seminis in generatione animalium
perfectorum fit per plures cellulas matricis

sic etiam ista materia putrefacta per plures
portiones dividitur. Sequitur

Quot autem quedam animalia

Hic auctor ostendit causas quorundam acci-
dentium in corpore animalis generato ex semine et
dividitur in tres. Primo ostendit causam ac-
cidentium senectutis ex parte corporis in quan-
titate secundo in qualitate tertio recapitulat
et patebit dicit breviter. Ut quedam ani-
malia sunt longa et stricta et quedam brevia
et spissa et sic de aliis et hoc est virtute hu-
midi et siccitatis quia ex colerico calido
et sicco generatur animal longum et strictum eo
quod calor multum extenditur in ipsum sed ex
fleumatico frigido et humido generatur animal
breve et latum quia humor in ipsis est multum di-
latabilis et frigiditas non extenditur
se sed ex sanguineo calido et humido generatur
medium inter longum et breve propter humidum et
calidum bene temperatum. Sed ex melancolico animal
generatur valde gracile et calor ~~extendit~~ se
multum extendit ipsum sed siccitas ipsum atte-
nuat in moderate. Tunc ostendit hoc idem
de qualitate dicens quod animal colericum est
citrini coloris ut frequentius sanguineus
rubeus ut frequentius in facie sed ipse fleu-
maticus est albus melancolicus autem
niger et quorum natura est permixta illorum etiam
quantitas et qualitas permiscetur. Et tunc re-
capitulat que dicta sunt dicens sic. Ergo ha-
bemus in hoc capitulo modum generationis animalium
imperfectorum ad similitudinem generationis perfectorum
et etiam habemus causam quare plures fetus
generantur tamen in animalibus perfectis quam in
imperfectis et etiam quare aliquod est longum et aliquod
breve et sic de aliis et hoc sufficiat de anima-
libus imperfectis nunc ut videamus ultimus de ani-
malibus perfectis. Nota primo quod animalia sunt diver- Nota
sificata in quantitate propter diversam comple-
xionem quia secundum aliam et aliam complexionem
generatur alia et alia quantitas in animalibus
Item ~~nota~~ ex quo in quo animali permixte sunt

omnes quatuor qualitates. Et etiam accidentia sequentia
dispositiones corporales inequaliter dispo-
nunt. Tertio nota quod quo aliqua diversificantur
in colore secundum diversitatem complexionis quia
secundum aliam et aliam qualitatem habet aliquis et
aliquis colorem quia qualitas secunda ut est color de-
pendet a qualitatibus primis ut est caliditas
siccitas etc. Quarto nota dicit quod colericus
est citrini coloris hoc est verum si habet coleram
citrinam. Si autem coleram rubeam tunc
rubeus est si autem coleram adustam tunc
habebit colorem permixtum cum quadam igneitate
in facie eius. Quinto nota sanguineus habet colo-
rem rubeum in facie permixtum cum albedine
et pro toto corpore est albus non tamen ita excellenter
sicut flegmaticus quia albedo in sanguineo ali-
qualiter declinat ad rubedinem in flegmatico
autem non. Sexto nota quod ipsa melancolia
est duplex quedam est adusta et ad illam sequitur
quantitas corporis generalis et longa et colora-
neritas. Sed alia est melancolia naturalis et non
adusta et ad illam sequitur quantitas corporis parva
et brevis et color terrestris. Sed de naturis
istorum plenius patet in tractatu de complexionibus.

Nunc autem ad ea que dicta sunt

Tractatus secundus illius libri in quo vult de-
terminare de exitu ipsius fetus et formatur
sic. Quibus dubiis albertus compendiose dividit sermonem
tractatu primo de generatione augmentatione dispo-
sitione et formatione fetus. In hoc tracta-
tu vult determinare de exitu fetus tam
naturali quam non naturali et de quibusdam accide-
ntibus circa partum ipsius fetus et habet quatuor
capitula primum capitulum est de formatione eius
omnibus per animam vegetativam sensitivam et intellec-
tivam. In secundo capitulo determinat de egressu
fetus. In tertio declarat quedam accidentia
circa partum ipsius fetus. Quarto de-
terminat de partibus anime in generatione humana secundum
ibi tempore ante egressionis. Tertium ibi ne
autem redeamus. Quartum ibi sicut philosophus
in secundo etc. Primum capitulum dividitur in quinque partes
primo premittit intentum secundo ostendit generationem
fetus per animam vegetativam tertio per animam
sensitivam quarto per animam intellectivam.
Quinto confirmat dicta sua auctori-
tatibus medicorum dicit breviter. Nunc
in isto capitulo continuamus sermonem
ad illa que dicta sunt supra de generatione
ne et formatione fetus in ventre ma-
tris et de partu ipsius. Et primo vi-
dendum est quod tres potentie anime
scilicet vegetativa sensitiva intellectiva
veniunt ad materiam fetus et etiam
quo ordine quod hoc breviter vult consu-
le distinguere de ipsis quia tamen est
quod hoc est alterius negocii distinguere
et ideo aliqua breviter vult tangere in
nuens per hoc. Et si quis velit perfecte
cognoscere istas potentias vadat
ad libros de anima et tunc declarat
de anima vegetativa quod sperma quod
recipitur ad matricem mulieris sta-
tim per calorem augmentatur quia matrix
undique est clausa sed talem augmen-
tationem habet ab anima vegetativa hoc
autem patet in secundo de anima quia in sperma-
te decisio a patre semper est potentia
anime vegetabilis et patet ibidem quod po-
tentie vegetative sunt duo opera
scilicet generare et alimento uti et ideo pla-
nete generant planetam animal non animal
ergo videtur quod ab ipsa anima fluat virtus
generativa ad perfectionem generationis em-
brionis. Nota primo quod causa huius
processus quia sicut naturaliter fetus
primo in utero matris post consolidationem
augetur disponitur et formatur. Ul-
timo post ambire sicut auctor
postquam ostendit conceptionem fetus
plenius nobis declarat. Secundo
nota auctor vult in littera dicere quod
anima vegetativa tribuitur fetui per
semen a patre decisum cuius opera-
tiones sunt motus generatio nutritio
et hoc patet ex eo quia planeta generat
planetam ergo tribuit sibi virtutem

nutritiua et vegetatiuam vnde secundum aliquos iste tres anime talem habet ordinem quod primo educitur anima vegetatiua deinde sensitiua postea intellectiua inducitur.
No Nota cum secundum aristotelem in sexto de animalibus quod cum sperma te deciso apice crescit quidem spiritus qui est instrumentum anime et calor solis et calor naturalis qui est in spermate causa eiusdem est quod talis calor non est ignis seu igneus ut patet ibidem. Sed calor naturalis naturaliter augmentat prout exigitur in principio corporis talis calor non igneus destruit et consumit sequitur postea vero pre-

Postea uero predicti

Hic dominus Albertus ostendit formam fetus per animam sensitiuam dicens Postea uero predicti tempore secundum congruentiam materie supra additur materie anima sensitiua primo eo habet per modum, secundo per potentias et operationes et non differt nisi quod sunt due secundum congruentiam et hoc est quod dicit philosophus in decimo et sexto de animalibus quod embrio primo viuit vita plante, deinde vita animalis postea vita hominis vel huiusmodi speciei vel
No illius. Nota primo quod anima sensitiua in communi capitur a corpore celesti, sed anima sensitiua in speciali istius vel istius speciei tribuitur fetui et virtute informatiua consistente in fetu vel in semine. Corpus enim celeste est ut agens vniuersale et indifferens tamen fetui introducit animam sensitiuam huius speciei vel illius.
No Nota secundo quod illa materia quam hic tangitur est nimis lata in se quoniam tangit totum librum de anima vnde secundum hic est duplex opinio modernorum quorum alii dicunt illi de istis potentiis qui ponunt gradus in formis et alii dicunt illi qui negant. Vnde secundum illos qui negant gradus in formis negant pluralitatem formarum et alii dicunt quod iste tres anime non differunt realiter et essentialiter sed solum instrumentaliter. Et ratio eorum est quia vna anima secundum substantiam et essentiam potest producere diuersas operationes per diuersa organa et eadem diuersas potentias ut est vegetatiue sensitiue et intellectiue et secundum hanc viam solum est vna forma substantialis in ipso homine quam consequuntur diuerse potentie naturales que dicuntur qualitates de secunda specie qualitatis et mediantibus talibus qualitatibus et potentiis diuersificatur forma secundum viam ut producat diuersas operationes sicut vnus et idem artifex potest producere et facere diuersos effectus cum diuersis instrumentis, sed secundum illos qui ponunt pluralitatem formarum in vno indiuiduo aliter est dicendum secundum quod ipsi dicunt quod ille tres potentie differunt realiter et essentialiter, quia vna crescit per se congrui anima alia ut patet per aristotelem secundo de anima quia anima vegetatiua potest separari ab anima sensitiua et sensitiua ab anima intellectiua. Sequitur additur enim hec

Additur enim humane

Hic ostendit formationem fetus per animam intellectiuam dicens quod in homine eadem est vna anima que vocatur intellectiua et ista non generatur vnacum aliis, sed ista est a celo effusa et ista apud medicos sic solet dici quia prima vita in vita vegetabilis est latens et occulta, media vero vel sensitiua est manifesta, vltima vero intellectiua est excellens et gloriosa a prima vita est sensus nature a secunda sensus animalis, scilicet visus auditus, a tertia vita est sensus spiritualis ut est discretio inspectio
perscrutatio. Nota primo quod ista anima intel- No
lectiua non est educta de potentia materie ut patet per aristotelem in decimo et sexto animalium et ideo talis anima solum est creata secundum opinionem. Vnde est simile ut aer a sole illuminatur sic ab anima corpus et sicut lumen solis quod est incorporeum adnectitur aeri et separatur ab eo sed eius corruptione sit

silit' aia itellectiva advenit corpori humano / scdo
nota q i tercio comentatoris e i ttº de aia
i quadam degressione q aia itellectiva sit
una i aio i oibz hoibz et advenit i inmissiom
seu i fusiom / aia sensitiva et vegitativa sut
qdam dispositiones et aia itellectiva pre-
dit generatiom hois q no educit de pote-
cia materie p ages nale et p virtute for-
mativam formalem sexualem / sz preexistit
ab eterno / Sz theologice loquendo talis aia
itellectiva de novo creat et fetui itrodu-
cit q ipse fetus p eam itellectivam i pom-
sub determinata specie / ita q talis i ducto est
a celo et primo motore .s. deo a quo oibz
datum e esse / et ideo dicit auctor in libro q
aia itellectiva est primus et perfectio oim for-
marum i istis inferioribz / Hic idem dicit aver-
roys ttº de aia q aia itellectiva e i fi-
ma itelligenciarum / Nota dicet aliquis co-
tra comentatore / si e tm unus itellectus
i oibus hoibz i q q ego intelligo tu itel-
ligis et econverso q videt ee falsum consequens tenz
respodit averroys ad hoc negando conseq-
ciam et reddit causam / q tu non hes eadem
fantasmata q ego habeo etc / Sequit

Tpe aute egressionis etc.

Capitulum tercium tractatus scdi i quo vult deter-
minare de exitu fetus et dividit in quatuor
primo determinat de tpe nali fetus quantum ad
ptum / scdo de tpe nonali / Tercio ostedit
qdam ~~corruptionem~~ cogniciom corruptionis
fetus i utero matris / Quanto etiam dicta
mouz dubia ptes patebit dicit q tpe
egressionis fetus i utero matris ut frequ-
tius e i nono mese / quibusdam aut i septio
mese / qbusdam aut i octavo qbusdam i de-
cimo et no ultra / Nota scdo q nonus me-
sis e tpe debitum et itum aia deputatum
egressui fetus et iste fetus q nascitur
i nono mese i nono mese e frequentius sanus
et loge vite huius causa e disposicio natural
et astronomical naturalis e q i tali mese
e maturus Astronomical / q tunc Jupiter
disponit ipm fetum ut prius dictum e
sz qui oritur i octavo mese tunc est
morbidus causa dispo e ut prius
patuit / q i octavo mese non
e maturus / et alia causa est
q tunc saturnus regnat circa ipm
fetum / Nota tercio q dicit i decimo Nō
mese hoc no est absolute verum
simpliciter intelligendo sz solum est
verum secundum estimaciom mulierum
quarundam quia aliquando credunt se
i pregnari cuius q no fit ac-
tus sed possibile est q possit
ee ppter i principio decimi me-
sis / Sequitur Addit autem

Addit aute accidunt

Ostendit pte auctor de tempore nali
partu ipsius fetus q etiam ad-
dit de contrario et sic de aliis
impedimentis Et quedam mulie-
res pariunt in quarto mese
sz iste no producunt nam hois sz
sz aliquid solidum carnis sed mas-
sam / et hic at addit primo / quia
sa / et hec at addit primo / quia
vel ppter
aia eorum est corrupta vel ppter
nimium motum / p quem matrix rupi-
tur vel ppter plura alia mala Et ideo
quedam meretrices et alie muli-
eres instructe in hac nequicia
q sentiunt se esse i pregnatas
incipiunt moveri de loco ad locum
de villa ad villas et ducunt sal-
tus corporis et plura alia mala
faciunt multum coeunt et cum viris
luctant ut p multum coitum et
luctacionem possit a conceptione libe-
rari et tunc propterea capiunt lete-
ciam a spiritu tristicie quam habet
i partu fetus / Nota quoque se- Nō
tus qui oritur sive egreditur ante septi-
mum mesem .s. i primo i scdo et tercio
etc tunc spe vocatur abortus / vel ab
ortus / eo q non pervenit unus
ad lucem mundi / sz mortuus / qa

tur aliquid adhuc habens formam lactis
aliquid formam cruoris. Secundo nota
quod in primo mense fetus non est for-
titer affixus matrici et ideo tunc
ex facili causa fit aborsus sicut
fructus arboris ex modica cau-
sa primo tempore cadit. Et causa
huius est multiplex. Una est quia materia
conceptionis embrionis est corrupta
et imperfecta quod conceptum non potest fi-
gurari dispositione hominis. Alia
causa est labor et motus mu-
lieris per quem ligamenta matricis
relaxantur et corrumpuntur ita quod fe-
tus interius non permanet. Et propter hoc
consultum est mulieribus quod tempore im-
pregnationis non debent se fortiter
movere videlicet saltando corizando
currendo vel alia faciendo. Et ergo iste
que faciunt artem ut antique vetule
dant consilium puellis noviter im-
pregnatis quod se moveant et sal-
tent sicut inde ut possint libe-
rari a fetu. Etiam aliqui docte
vetule in hac arte sciunt conficere
speciales decoctiones cum quibus
corrumpunt fetum. Item materia in
tali corruptione mulieris magnum
dolorem patiuntur et ideo bonum est
tunc ut vitent frequenter coitum
pro remedio tali extractione et doloribus.

Hic auctor ostendit qualiter fetus
in utero matris aliquando corrumpitur ita
quod fit aborsus. Primo facit hoc. Secundo po-
nit notabile. Secundo assignat causam
ut patebit. Unde dicit sic: Et plures
mulieres mulieris ex auditu tonitrui
propter terrorem et timorem sic disponuntur
quod fetus in utero matris earum moritur.
Subdit causam huius dicens quod ex
parte terroris totum immutatur et dis-
ponitur ad pessimam impressionem et
ita fetus leditur et extinguitur.

Secundo accidit hoc etiam propter fetus fulminis
quod penetrat interiora et comburit fetum in utero
minime et tamen exterius nulla combustio ap-
paret. Et iste vapor est fortissimus actus quod
ledit membra interius alicuius hominis quod tamen
exterius nullum signum adustionis apparet.
Et sic talis vapor magis ledit actu quam
calore, et aliquid ledit plus calore et sic
aliquid consumit totum humidum radicale ipsius
fetus et sic ipse fetus extinguitur. Nota
primum ex quo dictum est quod aliquando fit abor-
sus, ideo ostendit qualiter illud impediri con-
tingat. Unde sciendum quod ictus tonitrui sepius
est causa huius et hoc proprie in iunioribus muli-
eribus, ideo quod in fetu et quandoque mortificatur
fetus in utero minime et dicitur notatur iuvenes
mulieres, quia tales habent corpora poro-
sa et rara et mulieres antique non et per con-
sequens corpora earum sunt magis penetra-
bilia. Et ergo consultum est omnibus mulieribus quod
tempore tonitrui vadant ad loca secreta et ob-
scura. Nota secundo quod dicitur ex nimio timore
ideo est naturalis, quia aliquando homo ex nimio gau-
dio moritur quia calor naturalis existens cir-
ca cor derelinquens ipsum extinguit ipsum.
Sic etiam contingit ex nimio timore. Unde
ex tali timore sepe fit aborsus, quia corpus
mulieris per tonitruum maxime alteratur et
fetus existens in utero minime est debilis et
faciliter patitur et faciliter consumitur. Et causa
huius mortificationis est calor consumptivus
et adustivus ipsius fulminis quod propter porositatem
corporis mulieris submittit ipsum comburen-
do et humidum radicale consumendo, ita quod
nullum signum corruptionis appareat ex-
terius. Ratio est quia talis vapor est multum
subtilis, ideo propter eius subtilitatem et
etiam propter corporis mulieris porositatem pe-
netrat corpus eius faciliter sine aliqua
lesione exteriori et ~~penetrat corpus~~
~~eius~~ humidum radicale ipsius fetus est mul-
tum subtilius albumine quam corpus mu-
lieris ideo ab exterius non fit lesio et illud
idem sepe accidit hominibus qui interficiuntur

a fulmine q ita ictus no videt aliq signu infectionis et tn huius sunt pz p dnm albertu i sua suma tractatu quarto ubi dicit q talis vapor ppt subtilitatem penetrat corpus hois quousqz venit ad membra interiora .s. cor et cpe et illa tunc ledit et sic interficit. hoc q ictus non videt aliquot volumus sequitur. Scitis sonum mei

Sentis sonu niei in

Hic dns Albertus confirmat dicta sua p experimenta et sunt tria. primu est illud. Et illud dicit sic confirmari p albertu in tractatu de operatione fulminis qa ictus tonitrui aliqu comburit cal. ... pedem pede no leso et eco aliqu comburit pedem calceo manente illeso et etia aliqu comburit crines in loco libidis q tn membra manent illesa // Item aliud experimentu q species venenosus percussus a fulmine vermiculat infra paucos dies // Item tercium experimentu est q doleum plenum cu vino consistere in doleo q vinum ad hc stat p aliq tpr destructo doleo. tunc concludit de istis oibz et de causis istorum amplius superfluum est h tractare // Nota primo q dns albertus hic ponit quasdam experientias cu quibus vult probare illud q prius dixit et ipse non reddit causas i loca. sz in quarto tractatu sume naturalem ponit causas istorum effectuum // ~~Nota~~ Scdo q causa prime pt esse puta q ictus tonitrui ledit aliqu pede calceo illeso et econtra unde habemus p mus allegata q vapor igneus inclusus in nube aliqu fortissime expellitur et sic est multu subtilis et non agit in aliqua corpora nisi ista q resistunt et hc e q in talibus importatur tangit calceum quia calceus e de coreo q e multu porosum et io transit et penetrat ipsum sine lesione et qn tunc tangit pedem tunc pes resistit et sic agit i pedem ipm ledendo solus etia accipit illud q plc auctor nichil aliud vult nisi sempre compleat ord dicta q hic deberet imitari sic tn in uno complementi corio Et ideo rogo fres cernentes hc scriptum sibi sunt dubitantes et tunc forte pellud invenit. vnd sic non dico ego invenit fugio et tunc pellas hoies declarantur ultas primo. Nota primo q p tota ista lira auctor no plus intendit nisi q fuat una recapetulacionem omnium illorum q dicta sunt p totu libru ponendo particulas et q in qualibz particula sunt declarata ut iam patuit totaliter in lira sua

Istis iam igitur intellectis

Hic dns Albertus ponit finem dans suis deus gratias oportet deo dicas istis praeuratis intellectis imponemus finem dans fine et gratias reddamus deo qui clarificavit seu illuminavit meum intellectum preterea homines q nunquam didicerunt hanc licam et illi recte sunt plebs illius ignorantibus qui nesciunt quomodo ut pz p aristotelem nono metaphisice subdit scdo deo gratias oportet de bonis et ego peto veniam de illis que sunt male dicta si que talia sunt imploro similiter auxilium dei ne gratie a quo oibus scientia unius beatitudo sunt orte et vita eternus beatitudo adque deus ipsius gloriosa et magnificus perducat nos qui vivit et regnat deus per omnia secula seculorum Amen et sic e finis

Plasmaverat autem dominus deus paradisum voluptatis a principio in quo posuit hominem

Ista verba scribuntur Genesis primo hystorice, sed tamen possunt allegorice per commendacione philozophye ad propositum aptissime adduci ut exponatur: dominus deus plasmavit paradisum voluptatis id est delectacionum philozophicam in qua posuit hominem. In quibus verbis sentencia propositi tamen breviter innuitur. Primo philosophie precelsitas, secundum eius delectabilitas, tercium hominis philosophi dignitas. Primum tangitur ubi dicitur plasmaverat dominus deus, secundum ibi paradisum voluptatis, tercium ibi in quo posuit hominem. Dixi primo quod istis verbis tangitur philosophice precelsitas et hoc primo in hoc quod a domino deo est plasmata, non enim est humana nec humanitus adinventa, sed est desursum descendens a patre luminum, quod verbo patet in libro sapiencie omnis sapiencia a domino deo est. Patet ergo philosophie precelsitas ex hoc quod est a domino deo creata et hominibus divinitus inspirata. Secundo potest eius precelsitas persuaderi sic: Illud quod excedit metas humane capacitatis hoc est precelsum; philosophia est huiusmodi, igitur etc. Maior de se. Minor quia non potest ab aliqua mente humana totaliter comprehendi, quia non est secundum hominem ut primo et secundo methaphisice. Tercio ~~nota~~ potest philosophie precelsitas aliter persuaderi: Sic illud est precellentissimum quod est omnibus transitoriis preferendum; philosophia est sapiencia est huiusmodi, igitur etc. Maior nota, minor per Salomonem in libro sapiencie

ubi dicit optavi et datus est michi sensus et sapiencia et pretuli cunctis ~~[illegible]~~ opibus et gemme preciose et aurum divise sunt michi. Talibus in comparacione eius dicit [illegible] philosophie precelsitas quam tangebatur ubi dicebatur in verbo proposito plasmaverat autem dominus. Secundo dixi quod in verbis propositis tangitur philosophie delectabilitas propter quod paradiso comparata est. Unde potest propter tria paradiso comparari. Primo quia paradisus est locus amenus et delectabilis propter hoc dicitur paradisus voluptatis; sic eciam philozophia est amena quia in ea sunt delectaciones admirabiles ut patet secundo ethicorum. Secundo in paradiso est fons irriguus a quo fluunt quatuor flumina eciam quatuor plagas mundi totum mundum irrigantes; sic in orto philosophie est fons inexhauribilis subtilitatis et profunditatis a quo fluunt quatuor flumina principales totam terram philozophie irrigantes, quorum primus est physicorum naturalium, secundus moralium vel ethica, tercius philosophia sermocinalis seu artes racionales, quartus philosophia mathematicalis. Hec quatuor flumina totum philosophie ambitum circumfluunt et mirabiliter irrigant et fecundant; ergo ad hoc paradiso potest comparari. Tercio comparatur paradiso propter hoc quia in medio paradisi est lignum vite, quod est lignum sciencie boni et mali cuius esus homini fuit inhibitus; sic eciam in medio philosophie est sciencia divina vel sacra theologia que est sciencia vite boni et mali cuius esus est homini inhibitus in qua eius latitudo est homini humanitus investigabilis. Propter has ergo tres condiciones potest philosophia paradiso voluptatis comparari et patet primo eius delectabilitas. Secundo sic patet philosophie delectabilitas potest sic persuaderi: Illud est delectabile quod continet delectaciones; philosophia est huiusmodi, igitur etc. Maior non indiget probacione, minor quia philosophia continet delectaciones intellectuales mentis quia reficit mentem sicut panis reficit corpus delectaciones mentis

precedat ob delectacionis altitudinem vergat quia delectaciones metis sunt sine tristicia et dolore delectaciones aut corporis sensitiue consequitur dolor // Tercio persuadet phisice delectabilitatis sic quidquid virtuosum est delectabile phylosophia est virtuosa igitur maior nota minor patet per boethium de consolacione phisice qui vocat phylosophiam matrem omnium virtutum sic ergo phisice delectabilitas que ut dicebatur tangitur quando dicebatur paradisum voluptatis et hec erant secundum albertum // Tercio in hiis verbis tangitur hominis phisici dignitas quando dicitur in quo posuit hominem non enim in hac paradisi voluptate posuit asinum vel aliquod aliud animal irracionabile sed hominem quem creauit ad ymaginem et ad similitudinem suam et in hoc cunctis aliis dignissime prerogauit / secunda dignitas honor phisici quod potest sic persuaderi / ille homo est dignissimus qui gradum in hac vita optabilem est adeptus homo phisicus est huiusmodi igitur maior nota quoniam sed minor probatur quia potissimus status hominis in hac vita est quod sit perfectus scienciis et virtutibus huiusmodi autem statum aliquis per phisicam adipiscitur / Tercio hoc idem potest persuaderi sic illud est omnium hominum dignissimus qui est optimo et primo principio similimus homo phisicus est huiusmodi igitur et maior nota minor patet per senecam in epistolis dicentem phisicum maxime committit ut me deo pare reddet sic ergo patet hominis phisici dignitas quae tangebatur cum dicebatur in quo posuit hominem propter hoc ergo tres condiciones verbum propositum assumebatur Sed quia phisica naturalis est una fluminum de quatuor fluminibus hac ad eam paradisi irrigantibus et ut eius de gustibus huius fluminis salutaribus aquis potemus Sed quia phisica naturalis in diuersis libris aristotelis satis diffusa est et tractata sic quod ambitus non potest perlegi nisi per studium longum dominus albertus commune bonum intuens hac summam naturalem condidit que est quasi quoddam integrum compendium omnium principiorum naturalium et naturalis phisice propter hoc ut illi qui non possunt omnes libros phisice naturalis aristotelis perlegere saltem aliquid de huius affluenti dulcedine degustent et ergo ad phylosophiam naturalem accedere volentibus primo hanc summam naturalem cuius exposicionem premittit intendo pro gustanda quia primum est plus quam medium omnis ut dicit aristoteles primo ethicorum Antequam ergo ad litteram accedamus quedam solum premitti in libris sunt in principiis librorum dicimus premittenda sed de causis et de cyclo et cui parte phisice supponatur // Pro quo sciendum quod huius libri ad bonum intellectum quatuor cause assignari possunt prima causa efficiens et dicitur fuisse dominus albertus qui magnus fuit naturalis qui post complures phisice aristotelis hunc librum collegit Sed causa materialis seu subiectum potest esse ens mobile quia ipse predicatur de omnibus subiectis confusionem prima parte huius libri et quibus dicitur tantum subiectum secundum quod hic que ens mobile diuisiue continetur ut patebit eciam si potest assignari causa formalis ad bonum intellectum ista consistit in diuisione eius qua diuiditur in tractatus et capitula et patebit in processu Causa autem finalis ut habita sciencia huius libri ad singulos phisice libros aristotelis nobis facilior sit processus / De secundo notandum quod cyclus talis est summa per summa naturalium quia principia naturalia et naturalis phisice hic summatim collecta collegit / De tercio dicendum quod supponitur phisice speculative sciencia naturalis est sciencia speculatiua quia speculatur principia et causas rerum naturalium sic ergo patet illud quod loco ante est premittendi Sequitur textus

Phylozophia diuiditur

In tres partes Iste liber cuius subiectum est ens mobile prima sua diuisione in quinque tractatus secundum quod totus liber continet eciam quinque libros magnae phisice aristotelis primus eius tractatus correspondet libris phylosophorum secundus libro de celo / Tercius libro de generacione et corrupcione quartus liber methaurorum Quintus

liber de anima. Secundus incipit ibi quia dictum
est de corpore mobili. Tertius ibi post
quam dictum est. Quartus ibi dictum
de corpore mobili. Quintus ibi sicut
dicit damascenus. Primus tractatus
dividitur in duas partes in prima deter-
minat de principiis et causis rerum
naturalium, secundo de proprietatibus eorum, secunda
ibi quoniam ut dicit aristoteles. Prima pars
ad huc dividitur in duo in prima parte de-
terminat de principiis rerum naturalium, in
secunda de causis, secunda ibi considerandum
autem sic consequitur. Prima adhuc in duo
primo determinat de principiis rerum na-
turalium in communi, secundo in speciali
secunda ibi materia ut dicit aristoteles.
Prima adhuc dividitur quia primo premittit
quedam premittenda secundo consequitur
ibi corpus sic diffinitur. Prima ad-
huc in duo primo dicit quid philosophia ut habebitur
de quo membro hic intendit. Secundo ter-
tio premittit illa premittenda illud ibi post
notitiam. Aliter potest dividi primus trac-
tatus in capitula et sic in introductum introdu-
centi capitula in primo capitulo premittit illa
prognoscenda in secundo determinat de
principiis rerum naturalium in communi et hoc
incipit ibi corpus consequitur patebit
in via capitulorum in processu primum capitulum
in partes tres dividitur. In prima parte
albertus premittit intentum, secundo
premittit quedam prognoscenda.
Tertio ostendit ordinem procedendi
secunda ibi probatur. Tertia ibi ... de quo
agitur subiectum. Dicit primo sic philo-
sophia dividitur in tres partes
in logicam ethicam et philosophiam
sive rationalem moralem naturalem
quod idem est de quibus duabus
aliis ad presens obmissis de sola
philosophia sive naturali hic intendimus. Nota
primo circa litteram removendo dubita-
tiones et sufficienter dividitur iste li-
ber in quinque tractatus, quia vel tracta-
tus de mobili ente et hoc potest quadru-
pliciter considerari primo in communi et absolute
et sic consideratur de ipso in primo tractatu qui
est de communibus principiis et proprietatibus entis
mobilis. Alio modo potest considerari prout hoc com-
mune ens mobile aliquibus differentiis con-
trahitur et hoc multipliciter, quia vel contrahitur per hanc
differentiam ad ubi ut sic dicatur ens mobile
ad ubi vel per hanc differentiam ad formam ut
dicatur ens mobile ad formam. Si primo
sic consideratur de ipso in secundo tractatu, ubi
determinatur de celo quod est corpus mobile ad ubi
et non ad formam. Si secundo et hoc est adhuc
dupliciter, quia vel de ente mobili ad formam sim-
pliciter vel ad formam mixti. Si primo sic de-
terminatur de ipso in tertio tractatu ubi agetur de
elementis, que quidem sunt corpora simplicissima
mobilia ad formam. Si secundo modo hoc est adhuc
dupliciter vel enim consideratur ens mobile ad for-
mam mixti inanimati vel animati. Si primo sic
agetur de ipso in quarto tractatu, ubi agetur de im-
pressionibus methororum que sunt entia mobilia
mixta inanimata. Si secundo sic agetur de ipso in
quinto tractatu, ubi agetur de mineralibus perfectis
animatis. Secundo nota in textu albertus in littera
est illa quod ille textus communis philosophia dividitur
in illos tres communes philosophia naturalis rationalis
vel logicalis et philosophia moralis vel ethica et
philosophia naturalis ut physica et hec divisio non
est realis sed est logicalis qua dividitur genus
in suas species. Ultimus dicit quod velit prima
duo membra relinquere scilicet rationalem et ethi-
cam et velit determinare de tertia scilicet de naturali.
Tertio nota quod logica capitur dupliciter uno modo
logica vocatur omnis scientia rationis que est de o-
peribus rationis principii de conceptionibus
et de eorum compositionibus et sic totum triuium potest
~~vocari logica~~ triuium potest vocari logica scilicet
grammatica rhetorica logica et sic sumit albertus
in littera logicam quando dicit quod philosophia dividitur
in logicam id est in scientiam rationalem. Alio modo
capitur logica prout est distincta contra
grammaticam et rhetoricam et sic non capitur
hic et dicitur logica scientia rationalis quia
iste tres scientie determinant de operibus rationis

primum capitulum in 3 partes dividitur

[illegible]

mus quia grammatica et rhetorica deserviunt de-
compositione conceptuum mentis et logica deservit
de ipsis in terminis que est deservientibus sciencie
adductus et primus ut dicit albertus // Quar-
No to nota quod scilicet ethica scientia moralis potest
capi dupliciter uno modo quod quelibet scientia deserviens
de moribus potest vocari ethica et sic poli-
tica que est de regimine civitatis comprehenditur sub
ethica et yconomica que est de regimine domus etiam
comprehenditur sub ethica et monastica que est de regimine
unius solius etiam comprehenditur sub ethica
et sic accipitur hic quam albertus dicit quod phi-
losophia dividitur in ethicam etc. in scientiam trac-
tantem de moribus (struck) capitur ethica pro
una sola scientia que distinguitur politice etiam
ab aliis et sic de illa scientia tractat aristoti-
les in decem libros ethicorum et dicitur ethica ab
No ethos quod est mos / (struck) nota quod phisica
pro scientia naturali etiam potest capi dupliciter uno modo pro
omni scientia phisica que tractat de natura re-
rum et sic medicina et etiam mathematica
dicitur scientia phisica et sic capitur hic (struck) alio modo
vocatur scientia naturalis que est de omnibus proprie (?)
naturalium vel scientia naturalis et scientia illius libri est
scientia naturalis et dicitur phisica a phisis quod est natura
No (struck) nota dubitatur utrum illa divi-
sio sit bona et videtur quod non illa divisio
non membris ergo non est bona consequentia tenet
probatur antecedens in libro divisionum antecedens probatur
quia est in membris et negatur consequentia re-
spondetur quod illa divisio est bona / ad probationem
non est membrorum et negatur consequentia et dico quod
sufficit ad bonitatem divisionis quod sit a e-
quivalentibus ad membrorum si illa adducitur sic
quia omnis philosophia vel est practica vel est specu-
lativa si speculativa sic est philosophia naturalis
si practica sic habeo contineri illa duo
membra scilicet ethica et logica // Ultimo nota
dubius albertus dicit in littera quod tradatur hic
de scientia naturali contra hoc dubitatur utrum
de entibus naturalibus possit esse scientia proprie
dicta et arguitur quod non quia entia naturalia
sunt in continua transmutatione ergo de ipsis non potest

an de entibus naturalibus sit scientia

esse scientia consequentia tenet quia scientia est
non potentium aliter se habere an-
tecedens probatur quia entia naturalia sunt
generabilia // quantum duo entia naturalia
non sunt perpetua ergo de ipsis non est
scientia consequentia tenet quia scientia est
de necessariis et perpetuis antecedens probatur quia
sunt corruptibilia // In oppositum est
albertus qui promittit se daturum
scientiam de ipsis naturalibus Ad hoc (?)
distinctionem quia dupliciter esse scientia
intelligitur uno modo quod ipsa scientia
et sic de rebus naturalibus non est scientia
quia sunt entia incomplexa id
ostenditur quod scientia est complexio puta
conclusio demonstrativa seu demo-
strata (struck) secundo modo dicitur esse scientia
quod sunt subiectum conclusionis
demonstrative et sic de rebus natura-
libus est scientia quia de ipsis formantur
propositiones subiectales (?) // Ad primo
nego ad primam entia naturalia
nego consequentiam / ad probationem
scientia non potentium aliter habere dico
quod hic debet subintelligi quod ipse
propositiones quae sunt de esse sic quod
quamquam formantur sicut re (?)
tamen subsistunt constat quod res per tales
propositiones significate sunt mutabi-
les // (struck) ad 2 entia naturalia et
nego consequentiam ad probationem
dico quod debet intelligi sicut illa scientia
est non potentium se aliter habere

Pre notitias quia natura

dicit nullus modus hic est secundum (?)
principalis capituli in quo albertus
ponit duo premittenda pro intellectu
dictorum divisorum et dividitur in duas
partes secundum quod ponit duo talia
premittenda / primo ostendit quod
motus dicitur natura secundo quod motus
dicitur naturalis secundo ibi naturale

e prima adhuc dividitur quia primo ponit quomodo dicitur natura secundo ponit unam distinctionem remanentem secunda ibi sed adhuc iterum prima dividitur in quinque secundum quod ponit quinque acceptiones nature secunda ibi dicitur etiam tertia ibi dicitur etiam natura forma quarta ibi dicitur natura principium quinta ibi dicitur etiam etc. Primo dicit sic Nos volumus esse supple premonentes quod natura dicitur multis modis et quomodo natura dicitur naturalis intelligentia secundum quod dicit aristoteles in posterioribus id est in primo posteriorum quia universalia sunt magis nota in natura id est in naturali intelligentia secundum quod dicit aristoteles in posterioribus id est in primo posteriorum quia universalia sunt magis nota in natura id est in naturali intelligentia quam particularia. Item relativa sunt simul natura ut

No dicitur in predicamentis. Nota primo circa litteram quod quoniam scientia naturalis est de natura albertus dicit se velle tradere scientiam naturalem ergo premittit quomodo multis

No dicitur natura. ~~Secundo nota~~ quod iterum littera sic est hec quod ille terminus natura est idem quod naturalis intelligentia et sic capitur in primo posteriorum ubi dicitur quod universalia sunt magis nota in natura quam singularia id est naturali intelligentia et sic capitur in predicamentis in capitulo de relatione ubi dicitur quod relativa sunt simul natura id est in naturali intelligentia.

No ~~Tertio nota~~ quod opponentes habent quod est naturalis intelligentia id est si natura intelligeret et sic dicunt quod quando dicitur universalia sunt magis nota naturali intelligentia debet sic intelligi si natura cognosceret prius cognosceret universalia quam singularia sed tamen potest aliter intelligi quod naturalis intelligentia tantum valeat quantum naturaliter ut quando dicitur relativa sunt simul natura universalia sunt magis nota naturali intelligentia ut sit sensus res naturaliter prior est et prius venit sub conceptione universali confuse quam sub conceptu particulari determinato quia naturaliter cognoscitur rem prius confuse quam determinate. ~~Quarto eodem modo~~ intelligitur quod intelligere relativa sunt simul naturali intelligentia quia quandocumque intelligo aliquid esse relativum naturaliter intelligo illud ad quod relative dicitur sicut si intelligo aliquid esse duplum naturaliter quo intelligo aliquid esse ad quod est duplum. Sequitur

Dicitur etiam natura materia

Hic albertus ponit secundam acceptionem huius termini natura dicens sic dicitur etiam natura materia et statim subiungit tertiam acceptionem dicens dicitur etiam natura forma magis proprie quia constituit res etiam naturales in esse. Nota primo aut dicere quod secundo natura dicitur materia rei naturalis hoc patet per aristotelem in secundo physicorum quia materia est aliquid subiectum per se corpora naturalia et materia est subiectum transmutationum naturalium ut patet primo de generatione et primo physicorum etiam quod natura sit materia patet per commentatorem secundo metaphysice qui vocat eam fundamentum nature dicens in fundamento nature est eius defectus id est causa naturalia non distinguuntur per materiam primam quia omnis distinctio est a forma quia forma separat et distinguit quinto metaphysice. No ~~Nota~~ quod alio modo natura dicitur forma et dicitur magis proprie forma quia constituit res naturales in esse in esse quam materia quia constituit res naturales in esse [?] materia autem non constituit quia esse hoc est a forma sed potius machinatur constituere rem in esse secundum quod dicit albertus super primo admalefitum [?] ut dicit albertus super primo de generatione quod totiens appetit aliam formam. Nota correlarium [?] elicitur conclusio conclusio prima illius tractatus forma est magis natura quam materia probatur quod licet sit quod constituat res naturales in esse hoc magis est natura quam illud quod non constituit eas in esse forma est huiusmodi et non materia igitur etc. maior nota minor probatur quia res non debet esse talis nisi per formam quia res non debet esse talis nisi per formam ergo quamdiu forma est talis res est ergo forma constituit rem in esse. Sequitur

Dicitur etiam natura via

Hic albertus ponit quartam acceptionem dicens quod etiam natura dicitur via in naturam nature sicut est generatio et statim subiungit quintam acceptionem dicens dicitur etiam natura

principiū motus et quietus ī quo ē per se et non
No. per accidens. Nota primo q quarto dr̄ nā via ī
naturā et hec ē generacio ut pz per aristotilem scdo
phisicorum et dr̄ generacio via ī nām qr ducit ī nāz
i. ī formā est enim mutacio ī formam habens
ergo hic q generacio ē via ī nāuy . i. ī formā //
No. Scdo nota q quinto dr̄ nā principiū motus
et quietus ī quo ē per se et nō scdm accidens
hanc diffinicionem nē ponit aristotiles ī scdo
phisicorum tractatu p.º c. capitulo p.º et dicit co
sequenter q non pt dari melior illa et proba
primo sic illa diffinicio ē bona q distinguit dif-
finitū aquolz alio illa ē hmoi ergo etc. maior pz
mīor proba. ibidem m̄ textu qr per hec nālia dif-
ferunt anon nālibz quia habet in se prm
No. motus et quietus ī trīseco // Tercio nota q
illa diffinicio nē nō dz intelligi sicut iacet
qr sic de virtute sermonis esset falsa sz ly per se
dz īferri ad p.m ē et per accidens ad scdm ē
ut sic dicat nā ē per se principiū motus et
quietus ī quo non ē scdm accidens et per se pot
ad dm̄ artificialiu ut dicit aristoteles ī scdo
phisicorum ī quibz habent prm motus hec nō
ē per se / sz medicus sz ī se principiū sanandi
se sicut ē ars medicine tn̄ hec ē principiū
per accidens hec enim ē per accidens et nō per se medicus
sanat se accidentaliter eī sanari se ee medicū
et sic artificialia nō per se habent principiū motus
sz per accidens et ergo dicit in quo est nō scdm
accidens. nō enim lectus inquantum hec q ē lectus de
scendit sz inquantum hec q ē lignū grave et ergo non
sz artificialia principiū motus intrīsecum ~~nō~~ nisi in-
No. quantum sunt ~~—~~ nālia / Quarto nota q ly per se debet
facere scdm compositū ut sit sensus hoc ē per se
nā ē prm motus et status eius ī quo est
Quinto nota q duplex ē principiū motus quoddam
ē ~~c~~otrīsecum et hoc ē nā quoddam ē extrīsecum et
hoc est ~~motus~~ movens violente et qualibz motus spc sz
principiū aliquod movens ī trīsecum Sexto nō
q ad hec ē duplex principiū motus / quoddam act
tm̄ motus sicut forma et sicut gravitas
et levitas ī gravibz et levibz et quoddam principi-
um passiuū motus sicut materia ī oī eo q
mīo necesse est ymaginari materiam co
scdo ~~phisicorum~~ metaphisice nō nā nō ē ī oībz
principiū motū activm et passivm sz
quedā habet principiū activm solū
quedā habet principiū passivm solū
sicut illa q alterant alterante cōpt
aliquo cotrīseco activo aut ante
solū sicut q solū sunt mobilia
sicut substancie separate quedā aut
~~causa~~ tā activm q passivm sicut gra-
via q descendunt habet gravitatem
prm activm et subiectu prm passivm
Septīo nota illa diffinicio natue No.
competit natē tercio modo puta
materia q materia ē principiū pas-
sivum motus eciā competit natue
quarto modo puta forme / forma
enim ē principiū activm motus //
Octavo notā dubium contra illam dif- No.
finicionem q dicit q nā ē principiū
motus et quietus tn̄ tn̄ ī aliquibus
sit prm motus ubi non ē prin-
cipium quietus sicut ē ī corpore
celesti / qr continue movetur et nunquam
quiescit / eciā ī aliquibz ē tm̄ talis
quietus et nō motus sicut ī ce-
ntro terre q semper quiescit et nunquam mo-
vetur ergo videtur q hec diffinicio sit falsa
Ad hec dico q particula copulativa et
posita ī diffinicione debemus sumere
illa copulatiua ut sit sic distinguendo
ē per se principiū motus vel quietis
eius ī quo ē non scdm accidens
et sic non procedit instancia quia
ī corpore ē unum prm motus pas-
sivum et ī centro terre ē unum prm
motus Sequitur littera

Unde avicenna distinguit

hic albertus ponit scdm motū
acceptionis nē q ponit avicenna
ī libro suo phisicorum et dicit sic du-
de Avicenna distinguit dupliciter
naturam . s. universalem et particularem
universalem appellat virtute diffu-
sam ī substanciis celorum / particulare
nō appellat illam q ē ī rebus
singularibz ut ī elementis / ut illa

q e i planeta hat ut visto gradu
sedm q d naa e vis i sita rebus
ᵹpositibus sita pcreans et ulterius
quatuor modos ponit aristoteles
i scdo physicorum / Scdo nota circa
natura dux — tiam q quintus modus acceptionis
nature e q natura e principium mo-
tus et quietus et istum quintum motum
sub distinguit avicenna i libro suo
physyzophiorum sic / q quedam e
na vlis sicud virtus motiva celi
alia na pticularis sicut virtus
motiva q e in hc singulari sic
virtus illius planete que pdicit
sibi sile et illam avicenna dif-
finit sic natura e vis in sita re-
bus ᵹpositibus sita pcreans et
subdit albertus q ultimos qua-
tuor modos acceptionis nature
ponit aristoteles i scdo physicorum
No — Et scdo nota q virtus celestis
apt hc dicit natura vlis / quia
e vlte principium motus et quietis
illorum inferiorum et sic e vlis i cau-
No — sando / Tercio nota q illa virtus
pt vocari itellectus movens
celum quia ista e causa vlis mo-
ues corpora i feriora qr mediante mo-
tu celi movetur ora inferiora sz
dicens tu e illa virtus .s. itellige-
cia diffusa i substancias celorum
tn dicit aristoteles q e substancia
separata a materia sive magnitudine
et albertus dicit hic q sit diffu-
sa i substancias celorum ad hc dico q
itelligencia movente orbem esse dif-
fusam i substancias celorum pt in-
telligi dupliciter uno modo sic q sit ᵹste-
sa pro corpus celeste hc e falsum qr
i est ei virtus i corpore alico q sit
cometa corpus virtualiter et opera-
re et sic e verum et hc vult albertus
No — i lra / Quarto nota particularis
e vis in sita rebus pcreans si-
milibus sita pcreans singularibus
appa sibi sile et hc non dz itelligi

sic q sit aliqd distinctum nec pticulas super
in fusam sibi / sz est na met ᵹducens
unum sile sedm illam distinctionem nature avi-
cenne habemus hic ᵹsilio / Quinto nota — N
dupliciter e generans q dicit e generans virtuale
et sic videmus solis generat hic in inferioribus
mltra animalia ex putrefacione sicud ranas
et muscas et huiusmodi et hc vocatur generans
equivocum et generacio equivoca aliqd e generans
formale qn aliquid generat sibi sile sicut
qn planta generat plantam vel genitum gra-
na et hc vocatur generacio univoca // Ultimo no — N
illos ultimos quatuor modos acceptionis nature
.s. q materia e natura et q forma e natura
et q via i naturam e na / q principium motus et
quietus et e na ponit aristoteles in scdo
physicorum tractatu primo et hc dicit albertus
in lra Sequitur

Naturale dicitur eciam nativum

hic albertus pmittit sedm ᵹpositorum alicuius
sciencie ostendo .s. q modis dicitur nale et di-
vidit in tres ptes sedm q ponit tres ac-
ceptiones istius tum nale / Scda ibi dicitur eciam
nale / Tercia ibi dicitur eciam nale / primo dicit
nale eciam dicitur multipliciter uno modo q ali-
sit nale eciam dicitur sedm q dicit q sciencie
cui i est a sua creacione / Scdm q dicit q sciencie
et ad disce nalis in est hoi quia utraque
i est ei a sua creacione // primo non circa hanc
ᵹ quo ille liber dicitur desidera nalium
albertus pmittit q modis aliquid dicitur esse
nale et ostendit q uno modo dicitur nale q
nale et ostendit q uno modo .i. a principio a
i est hoi a sua creacione .i. a principio a
sui esse sicut sciencie et ad disce dicitur nale
hois quia i est sibi a principio sue creacionis
Scdo nota dubitatur utrum sciencie et ad disce
sit hoi nale / tamen utrum i sit sibi a prima sui
creacione et videtur q non quia si sic se-
queretur q puer primogenitus haberet
scienciam consequens falsum et contra philosophum i tercio
de anima qui dicit q i principio anima nra
e tanquam tabula rasa i qua nichil e de
pictum ergo non hz aliquam scienciam Ad hc di-
co q hoc sciencie et itelligere pt capi dupliciter

Dno° actua° tectio° ḡptitudialit' nu q sit ap
tus ad fūam vl ad itelligedu· pmo sole
x itellige no e hoi ḡpma creacoe ut ḡ
bat racō s3 scdomo x hc vult albertus i lra
Tercio notadu q albertus e hic theologus
q2 ponit creacom no ei ponit hic tagi
phic q2 ob phy abhorret creacom ab
horret em ex nichilo aliqd fi sequitur lra

Dicitur etiam naturale

q fit scdm csu ne hic albertus ponit scda
acceptom naturale x diuidit' p° facit
hc scdo pmodu correlarij distiguit ta
opa scda hu scd hc pmo dicit sic dicit'
nale q fit scdm csu s3 q dr nale e q
ex hoie fiat ho x ex equo equs fiat/ scda
subiugit distiacom agencu dicens vnde sim
hc tu distiguit' opa x agecia vz opus ne
opus artificis x opus creatoris Opus ne
e cuius pricipiu e na Opus artificis e
cuius pricipiu agens e volutas Opus crea
toris e cuius pricipiu agens e creator//
Item subiugit tcia acceptom nalis dicit'
etia ee nale q ḡsiderat scia nalis No
pmo circa pma ptem lre scdomo aliquid
dr ee nale q cotigit ḡsuetu csu nate
sicut nale e q ho gnat hoiem x q equs
gnat equu x sim commem csu ne hoc co
tigit Scdo nota q illa dicut' cotigere
sim quem csu nate q cotigut ut sp ul
frequeter sicut q ho gnat hoiem x q
ho genitus habeat duos man9 x duos
pedes x sic illa q cotigut a casu fortūa
no dicut' nalia q2 no cotigūt sp ul fre
quet' s3 raro Tercio nota circa scdam ptem
lre ibi vnde sim hc q sim hc distiguit
tria agecia x tria opa quia dr agens nale
x illius opus dr opus nale x illius pricipius ef
fectiu etia sit e gnans sibi sile x mat
ē x sentire sut opa nalia x illorū pricipium
e abaiū q e aīa q e forma Aliud dicit'
ee agens artificiale x illius opus dr artis
ul opus artis x illius pricipiu effectiū e
volutas na sicut scribe ul edificale di
tur' artificis q2 non sut aīm natura
ēm no ḡducit domu s3 sut abaie
te illorū pricipiu effectiu e volu
tas q2 qn aliquis vult x q vult
scribit ul edificat Tercium agens
est creatoris x eius opus dicit'
opus creacionis x h sut opa dei
sicut opus ḡductionis mudi ex
nichilo Quarto no dubitatur
utrū illa distiaco operū sit bona
x argut' q non q2 nullum est
opus artificis i distiaco operū
non valet tenet ḡsequēcia an
tecedens ḡbat' q2 opus artificis
no e aliud ab ope nate q2 opa
artificis sut etiam nalia// pro
ḡmo nullum e opus creatoris
i distiaco nulla ḡseqa tenet
antecedes ḡbat' q2 creator ni
chil agit effective q2 pricipium h3
ee ḡfectom suā sua actōe ut p3
ex scdo celi // Ad hc dico q hec
distiaco e bona x ad racones
i oppositū/ Respodeo ad pmu
nullum e opus artificis rf nego ans
ad ḡbacom opus artificis rf ibi
pono duas spēs opus artificis
e opus ne illa p3 q2 opus ar
tificis sīt aīa scda opus artifi
cis non e i quā opus ne illa p3
q2 i quātu ḡcedit a volutate
e opus artificis i quātu at
ḡcedit aīa e opus ne// Ad sim
nullum e opus creator rf nego
antecedes Ad ḡbacom dico na
turalit' loquedo nullum e opus ef
fectiū creatoris ut ḡcedit ra
co s3 hc mēbru distiacois ap
ponit' theologice x no nalit'
Quinto nota circa tciā ptem lre No
q tco illud dr esse nale de q°
ḡsiderat scia nalis etia sic
corpus celeste x aīa itellectiua
x substācie separate sicut deus
x itelligencie dicut' nalia Sexto

Nō (margin, left)
Nō (margin, left)
Nō (margin, right)
Nō (margin, right)

quod pr[opter] has acceptiones naturales que po-
nuntur in libro sunt adhuc alie unde natura-
le dicitur quod est compositum conaturus ut com-
positum ex materia et forma et sic quatuor eleme-
ta et planete et animalia et partes corporis
dicuntur naturalia ut dicit aristotiles in
primo et secundo physicorum Etiam aliquid
dicitur esse naturale quod non est violentum sicut
motus elementorum sursum et deor-
sum dicitur naturalis Alio modo dicitur naturale quod
fit ab agente naturali et sic effectus di-
cuntur naturales sic eciam successiue mo-
tum dicitur naturale quia fit ab agente na-
turali per potentiam super naturalem age-
tem sed sequitur de tertio membro secundo

Est igitur subiectum

naturalis Hic est tertia pars principalis ca-
pituli in qua albertus dat modum
procedendi in isto libro et dicit sic
Eum in subiectum naturalis phisice sit
corpus mobile prima nostra specu-
lacio erit de corpore mobili simpliciter
sicut sunt hic secunda de celo tertia de e-
lementis Quarta de elementis que
ta de anima Nota circa litteram Alber-
tus ponit diuisionem huius libri di-
uidendo in quinque tractatus ponitur
in principio quia corpus mobile est hic
subiectum ut dictum est prius et hoc
quinque pt considerari ut prius dictum
fuit secundum hoc ergo erunt hic quinque prin-
cipia consideranda primo de corpore
mobili simpliciter et in communi et de eius
proprietatibus et sic est speculacio de
eo in primo tractatu Alio modo consideratur
corpus mobile ad ubi tantum vel hoc
aliter et sic est de ipso consideracio in secundo
tractatu qui est de celo aut con-
sideratur mobile ad formam simpliciter
et sic est de ipso speculacio in tertio trac-
tatu qui est de elementis aut con-
sideratur prout est mobile ad formam
mixti in anima et sic est de ipso spe-
culacio in quarto tractatu aut con-
sideratur mobile ad formam animatam et sic est de
ipso speculacio in quinto tractatu Sic ergo quinque
hic principaliter speculantur Nota dicens tu
tu dixisti quod ens mobile esset hic subiec-
tum modo albertus dicit quod corpus mobile
est hic subiectum dico quod proprie accipitur corpus
mobile pro ente mobili Tertio dubitatur
utrum corpus mobile sit hic subiectum et videtur
quod non quia hic totum corpus mobile non
est huius subiectum in aliquo consequentiam tenens sub
probatur quia mobile ponitur superflue esse enim
corpus est mobile et omne mobile corpus ibi
dico quod mobile ponitur hic specificatiue
ita ut sit sensus corpus mobile est hic
subiectum id est determinatur de corpore sub ea racio-
ne qua est mobile cum mathematicus considerat
corpus non tamen in quantum corpus mobile sed etc.

Corpus sic diffinitur

Hic est capitulum secundum huius tractatus ~~et co-
tinuatur~~ sic prius albertus premisit in te-
tum suum de duobus principiis illius scientie hic
modo aggreditur intentum de tractando de principiis
rerum naturalium in quo et diuiditur illud capitulum
in quinque partes quia primo diffinit corpus secundo
diffinit corpus mobile Tertio ostendit
quod sit principia rerum naturalium secundum corpus
aliud mobile aliud inmobile Quarto quod
illa sint principia Quinto ostendit quod materia
et forma sunt principia omnium rerum naturalium
secundo ibi corpus aliud mobile Tercia ibi
restare autem complete Quarta ibi est prima materia
Quinta ibi quod materia et forma prima di-
uiditur in duas partes secundum quod ponit duas
diffiniciones corporis secunda ibi et sic primo
dicit sic Corpus sic diffinitur ab antiquis
Corpus est causa illud quod habet trinam dimen-
sionem scilicet longum latum et profundum Et secundo
subiungit secundum et dicit vel sic et melius
suple diffinitur corpus secundum algazalem
et auicennam illos philozophos in quo est apti-
tudo intelligendi duas lineas interse-
cantes se ad angulos rectos Nota

ita litteram prima diffinitio corporis sit debet intelligi
quod illud dicitur corpus quod est tripliciter dimensionatum
scilicet quod est longum latum et profundum. Secundo nota quod
dimensio nihil aliud est nisi corpus
dimensionatum sicut longitudo lineae nihil est
nisi linea longa, sed longitudo plus connotet.
dicunt tamen aliqui quod dimensiones sunt accidentia
dimensionatorum sicut videtur sonare commentator in
de substantia orbis. Tertio nota quod illa diffinitio
corporis quam dat algazelus et avicenna sic
debet intelligi quod illud est corpus in quo possunt ymaginari
duae lineae intersecantes se per modum
crucis ad angulos rectos et tertia linea intersecans
illas ambas etiam ad angulos rectos.
recti sunt isti anguli qui fiunt
circa unam lineam recte perpendiculariter stantem
super aliam lineam iacentem, sed duas lineas
intersecare se ad angulos rectos
est nisi duas lineas sic se intersecare super
duo puncta quod circa illud punctum fiant quatuor
anguli recti et hoc est tunc quando duae lineae directe
per modum crucis intersecant se. illud
corpus in quo possunt ymaginari duae lineae
sic se intersecantes ut faciant circa unum punctum
quatuor angulos directos et alia linea
ita intersecet istas duas ambas super eodem
puncto constituendo cum quibus eas quatuor
angulos rectos et illarum trium linearum una signi-
ficat longitudinem scilicet illa quae transit a sursum
usque deorsum in isto corpore et alia significat la-
titudinem scilicet illa quae transit a dextro in sini-
strum et tertia significat profunditatem scilicet quae transit
ab ante usque ad retro. Quinto nota quod diffinitio
est generalis naturalis scientiae mathematicae. Sexto
nota dubitatur utrum albertus habeat corpus
diffinire et arguitur primo quod non corpus
est hic subiectum, ergo non est hic diffinitio patet
consequentia probatur per aristotelem primo posteriorum
qui dicit quod de subiecto debet praecognosci quia est
et quid est, si ergo debet praecognosci quid est non debet
hic investigari quid est per diffinitionem antecedens
patet per eum in praecedenti hic loco. Ibi dico quod
corpus dupliciter consideratur al

ter homo considerat animal prout est sub
certa transmutatione naturali et ergo potest
diffiniri ut videatur quo hic sit subiectum
pro hoc ad rationem corporis est hic subi-
ectum nego antecedens quod corpus hic quae sit
hic subiectum, sed bene ut contrahitur
sit corpus mobile. Sexto nota
circa primam diffinitionem utrum corpus
habeat tres dimensiones et arguitur
quod non quia si sic sequitur quod dimensiones
essent aliud a corpore consequentia probatur
quia hic dicitur quod corpus habeat dime-
nsiones tres et corpus non habet
seipsum et si habet dimensiones tres sunt
aliquid ab ipso. Item sequeretur quod corpus
possit esse non dimensionatum et sic
potest esse non quantum quod est falsum
consequentia probatur quia quodlibet quod est aliud
a corpore potest ab ipso separari. Ibi
nota quod antiqui dixerunt quod dime-
nsiones scilicet longitudo latitudo et pro-
funditas essent corpus in talia in corpore
ista autem opinio est falsa quia non
sunt accidentia realia sed bene logicalia
ideo etiam diffinitio alberti de virtute
sermonis est falsa ut probat ratio quia
secundum illam opinionem sonat de virtute
intelligens quia sic debet intelligi quod illud
est corpus quod est tripliciter dimensionatum
scilicet quod est longum latum et profundum et tunc
hoc non procedit ratio. Septimo nota
dubitatur circa secundam diffinitionem utrum
sit bona et videtur quod non quia si sic
sequeretur quod plures lineae quam duae
possunt se intersecare ad angulos
rectos consequentia probatur quia illa quae dicit
corpus est in quo est aptitudo ymagi-
nandi duas lineas intersecantes
se ad angulos rectos et tertiam quae duas
dividit istas duas et sic ergo tres lineae
possunt se intersecare ad angulos

Sexta Nota
Septimo Nota

intos patet consequentia falsitas probatur quia sic sequeretur quod circa unum punctum possent esse plures plures anguli recti quam quatuor consequens probatur quia due linee intersecantes se per modum crucis faciunt circa unum punctum quatuor angulos rectos et tertia linea possit ad hoc istas intersecare ad angulos rectos patet consequentia in commento super 3o vel 1o elementorum euclidis ubi dicit quod spacium circumstans aliquod punctum in superficie est equale quatuor angulis rectis. Ad hoc dico quod illa diffinitio est bona et ratio in oppositum. Respondeo quando arguitur sequeretur quod plures linee etc. concedo consequentiam et consequens ad improbationem ad tertium dico quod ipse intelligit de lineis intersecantibus se in eadem superficie iste autem tres linee non sunt in eadem superficie quia linea profunditatis non est in eadem superficie cum reliquis duabus sequitur.

Corporum aliud mobile

vel hic est secunda pars principalis in qua albertus investigat divisionem corporis et Corporum aliud mobile aliud immobile. Immobile est corpus illud quod non movetur neque ad situm neque ad formam ut celum empireum. Corpus autem mobile est quod subiacet motui et quieti et circa est unum de principiis nature.

nota Nota primo Albertus volens investigare diffinitionem corporis quod est mobile ponit hanc divisionem scilicet quod quoddam est corpus quod est immobile et hoc est illud quod nullo modo motus est mobile neque ad situm id est localiter neque ad formam id est alterative vel augmentative et tale dicitur esse celum empireum sed aliud est corpus mobile et hoc est illud quod movetur et quiescit.

Secundo No Secundo nota quod celum empireum a theologis vocatur celum illud in quo quiescunt sancti post diem iudicii et dicitur album et pir quod est ignis quasi igneus propter claritatem quia ibi ipsi tamquam stelle in eundem modum distinguntur. Certo no[ta]

nota utrum naturaliter loquendo sit ponere aliquod corpus immobile et arguitur quod non quia omne corpus naturale subiacet transmutationibus naturalibus quare immutat albertus in littera qualis est hic naturalis qui ponit celum empireum immobile. Ad hoc breviter dico quod pure loquendo phylozophice nullum est corpus immobile. Sed diceres tu terra est immobilis quia dicit commentator in de substantia orbis quod si omnes dii descenderent non possent movere terram de loco suo. Dico ibi quod licet forte terra non sit mobilis loquendo tamen de motu alterative. Diceres tu quid tunc ad albertum dico quod hic pure physice loquitur sed theologice quia aristoteles non posuit aliquam speram nec aliquod celum ultra octavum celum ut patet secundo celi.

nota Quarto non dubitatur utrum aliquod corpus subiaceat motui et quieti et videtur quod non quia si sic sequeretur quod motus et quies esset distincta a corpore mobili consequentia tenet quia non subiaceret sibi ipsi falsitas probatur quia sunt substantie distincte vel accidentia distincta nullo modorum vel nota ex sufficienti dicto probatur quia sic substantia posset esse in subiecto consequentia tenet quia motus est in mobili falsitas patet quarto phisicorum in predicamentis et circa accidens quia quero de isto utrum sit circa mobile vel non si dicas quod non hoc est falsum quia motibus movetur nobis circa quod in nobis sunt. Si autem dicas quod sit mobile oportet sibi assignare aliud aliquod accidens quod est suus motus et sic in infinitum quod est inconveniens. Ad hoc dico quod littera debet intelligi sic quod corpus mobile quod movetur et quiescit et contra hoc non procedit ratio.

nota Quinto notandum dubitatur utrum corpus naturale subiaceat motui et quieti quia continue movetur ergo videtur quod hoc est falsum consequentias probatur prima parte. Oppositum cum

Videtur imme Albertus in littera quando dicit quod corpus mobile est quod subiacet motui et quieti, dico sicut prius quod per illa contraria et debet sub illa contrario ut sic dicatur corpus mobile est quod movetur vel quiescit et sic non sequitur quod licet corpus celeste non quiescat tamen movetur. Secundo dubitatur utrum corpus mobile sit unum de principiis nature et arguitur quod non quia si sic sequeretur quod esset prima principia naturalia quod est falsum ut patebit in littera sequenti. Probatur consequentia quia materia et forma et privatio sunt principia naturalia sed si ad hoc corpus mobile est principium patet consequentia. Item dicit Albertus in littera quod etiam est unum de principiis nature. Ibi dico quod duplicia sunt principia principia compositionis sicut materia et forma et tale principium non est corpus mobile ut probat ratio. Aliud est complexionis sicut sic hoc complexum corpus mobile est principium scientie naturalis ut patet per Aristotilem secundo phisicorum ubi dicit subiectum ante quod aut plura moveri et ibi dicit tot necessitate hoc principium non sed naturaliter disputatur et hoc intendit Albertus cum dicit quod corpus mobile est principium scientie naturalis phylozophye sequitur.

Attestatur Aristotile

Hic est tertia pars principalis huius capituli in qua Albertus ostendit quod sunt principia naturalia et dividitur primo facit hoc secundo probat ibi quod sic patet. Dicit ergo primo sic Attestatur Aristotile in primo physicorum tria sunt principia nature scilicet subiectum sive materia et duo contraria videlicet privatio et forma et subdit probationem dicens quod sic patet nam omnis aliquod subiectum quod sit in potentia ad illud quod fit. Subdit et hoc quod dico aliquod subiectum tango subiectum sive materiam et per hoc quod dico sit tango formam et per hoc quod dico in potentia tango privationem. Ubi gratia ex

homine non musico fit musicus et ex homine non homine fit homo i. ex homine quando non est homo fit homo. Nota primo circa litteram quod intentio huius est ut dicit Aristotiles primo physicorum tria sunt principia rerum naturalium scilicet materia forma et privatio. Hoc Albertus primo declarat quod sit naturaliter oportet aliquod subiectum quia nichil naturaliter producitur ex nichilo et hoc subiectum vocatur materia et quod illud subiectum vocatur in potentia. Hoc tangitur ibi privatio quia materia existens in potentia ad aliquam formam dicitur ipsa privata qua dum non habet eam et oportet quod sit in potentia respectu illius quod fit per illud quod fit in una forma quando hoc exemplariter declaratur quia si debet fieri ex homine homo oportet quod ibi sit subiectum sive materia quod non substat forme sed materia quod non substat forme hominis et postea substabit forme hominis et oportet etiam quod materia non habeat formam hominis sed sit in potentia ad istam et sic dicitur privata ipsam et ergo ipsa de potentia istius materie educitur forma hominis et sic tertium. Ubi illa etiam Similiter si ex homine non musico debet fieri musicus oportet quod ibi sit subiectum quod prius non sit musicum et postea sit musicum et hoc est homo et oportet quod illud sit privatum forma musici et hoc tangitur per hoc non musico et quod ille fiat musicus et per hoc tangitur forma. Secundo nota ex littera elicitur conclusio sedecimi libri. Tria sunt principia naturalia illa probat sunt tot sunt principia naturalia quod sufficiunt ad productionem rerum naturalium sed tria sufficiunt igitur maior nota minore conclusionis Albertus ponit in littera in principio hic. Tertio nota dubitatur hic utrum tantum sunt tria principia naturalia et arguitur quod non infinita sunt principia naturalia

8 no

2o no

3o no

g° no tm ta cosequecia tenet anb ap=
bat' q no sut i fimta qa i fimte sut
res naturales et qlibz hz sua pnic
i z° p // Postea nota quatuor sut pn=
cipia nalia i° no ta cosequecia tenet
aub gsbat' / q' matia et forma sut
pncipia ex quibus nalib res costatu'
Oppositu d' albertus i lro Juxta
hc nota ta ee pn^a nalium rerum et hc
e cltm sicud pz alicui q sut ta i se
.i. q isti tres tm specifici matia
et forma et puaco pnt sigficare oia
pncipia et sic dz coclusio intelligi Ul=
timus nota q duplicia sut pncipia
rerum nalium qda gotriseca sicud ef=
ficies et finis qda intrinseca sicud
matia et forma et de illis loquit' lro
Ultimus nota q ad hc duplicia sut
pncipia infieri .i. qda reqrit' ad
hc q aliquid fiat denouo et sic ista
tria sut pncipia / q' sic puaco est
pncipium opz enim anteq fiat aliq
matiam ee puatam forma illius q
fit alia sut pncipia fco ee q sut
pncipia rei qn causa fco est et sic
sola matia et forma sut pncipia
Ex hc ita respodeo ad racones ad
pmam i fimta sut et ibi dico q illa
racio pnt i fimta ee mo et hc pg
cocessum e / ~~Ad sedam~~ quatuor sut pn=
cipia dico q illa quatuor no sut ~~et~~
oia pncipia itrisica de qbus loqtur
Ad tercia tm duo sut pncipia con=
cedo q tm duo sut in fco ee / sz tria
ta sut infieri ut patuit Quarto
nota dubitat' puaco et forma sut
pncipia cotraria et ~~sic~~ arguit q
no q' si sic seqret' q matia et for=
ma esset cotraria cosequens falsum
q' no faciunt unum p se coseqa pbat'
q' puaco nichil aliud e nisi matia
puata / ~~Postea~~ scdo sic seqret' q ide
eet contrarium sibi cosequens falsum
pbat' coseqa q' forma illa e puao
qua quam dici matia hz forma una

ta dici matia e puata alia / si g° forma et
puaco sut cotraria pz ppositum et Op=
positum d' albertus in lro dicens esse
tria pncipia ne rez subiectum seu matia et
duo cotraria .s. puaco et forma / Solucio
q iste tmi9 cotraria aliqn capit' stricte
aliqn large Stricte sumedo cotraria
sic dicunt' cotraria activa et passiva ad
i bucem sicut caliditas et frigiditas et sic
puaco et forma no sut cotraria / quia
puaco no e aliqua entitas a matia dis
ta tacta / matie aute nichil e cotrarium
q' e substancia Alio mo aliqua de spera
q no pnt se copati i eodem subiecto di=
cunt' cotraria et sic forma quanda et cor
rupcda dicunt' cotraria q' no possunt
sil ee in subiecto eode et sic puaco et for
ma etiam sut cotraria Alio mo capit' larg
caliter p tmis repugnatibus qui non
pnt sil et semel verificari de eodem et
sic puaco et forma dicunt' cotraria q'
no pnt sil verificari de eode mancto ee p=
uatum et habere formam i spetu eiusdem
~~Ultimus nota~~ q hic tmi9 puaco aliqn ca
pit' p forma corrupta aliqn sigficat
pncipaliter matiam et conotat eam esse p=
uata illa forma ead ad quam e i potencia
Ex hc ad racones Juopposito ad pmam
qn d' seqret' q matia et forma nego
cosequencia Ad pbacoem dico q iste tmi9
puaco pncipaliter idem sigficat q ma
ca plus conotat et racoe illi9 no ppe be=
rificat' de matia i spetu eiusdem forme
~~Ad scdam~~ seqtur q forma et puaco
cocedo cosequecia et cosequens ad pbacoem
q' matia et dico q hc no e i spetu eiusd
forme et sic no d' puaco eiusdem Ad
tercia seqret' q idem et negat' cosequens
Ad pbacoem dico qn d' forma e puaco
nego hc et dico q no e puaco i spetu
eiusdem forme / sz i spetu alterius Quinto
nota dubitat' utrum forma fiat p se et vide'
pmo q non q' aut nc matia fit nc forma

utrum forma fiat

sed totum compositum fit ut patet per commentatorem 7 metha[physi]ce quia forma non fit. Oppositum dicit albertus in litera dicens per hoc quod dico fit tangi formam ubi dico quod aliquid fieri intelligitur dupliciter uno modo proprie et stricte alio modo large, primo modo nichil fit nisi totum compositum ut probat ratio. Si autem secundo modo hoc est dupliciter aut enim aliquid fit subiective id est quod non prius fuit subiectum eiusdem et sic materia fit quia prius quam non fuit subiectum alicuius forme fit subiectum eiusdem. Alio aliquid terminative, illud quod est terminus transmutationis et sic forma fit quia educta forma cessat transmutatio ad formam etiam sustentativam formam fieri et hoc forsan vult albertus

Est igitur materia etc.

Hic est quarta pars istius capituli in qua albertus ostendit quomodo ista tria sunt principia naturalia et dicit sic Est igitur materia ut unum principium nature et est duo ratione privatio enim accidit materie non tamen idem est esse hoc et in musico, quia ut dicit aristoteles ille sunt principia hoc est dicere nature neque penitus secundo apparet id quod alterum est eius esse secundum rationem. Notandum primo quia albertus ita ostendit quod illa tria essentia principia materia et forma sunt principia rerum naturalium sunt non dicit quomodo privatio et materia sunt principia et vult dicere quodammodo et idem principium quod dicitur materia et privatio et isti duo termini materia et privatio significant unam et eandem rem, sed tamen differunt secundum esse id est secundum rationem qualis est ratio hominis et alia est ratio in musici et hoc ipse confirmat per dictum aristotelis in primo physicorum dicentis quod tunc est dicere sic sunt tamen duo principia scilicet materia et privatio, sed tamen isti non sunt penitus duo, quia alia est ratio materie secundum quod materia et alia ratio eius secundum quod privata forma et sic secundum rationem materia et privatio sunt duo principia et sic non sunt penitus duo sed tantum. Secundo notandum duplicia sunt principia quedam per se quedam per accidens et hoc dicit sic intelligi quod de quibusdam ter

minis significantur principia naturalia significantur sed principium in parte per se et in quibusdam significatur in parte per accidens quoniam per se sicut materia et forma sunt principia per se sed enim est per se materia materia et primum et similiter forma est principium quoniam secundo privatio est principium per accidens id est hoc est per accidens privatio est principium quia privatio accidit principio per se puta materie unde si capiunt per se solum tunc tantum duo sunt principia naturalia unde sicut materia et forma si autem capiuntur principia per se et per accidens sic sunt tria scilicet privatio materia et forma et hoc vult illa auctoritas aristotelis quam albertus allegat. Tertio non dubitatur hic utrum privatio et materia sit unum principium unde et videtur quod non quia si sic sequeretur quod privatio esset principium positivum falsitas probatur quia sic non esset privatio. Oppositum illius videtur innuere albertus in litera ubi dico quod materia et privatio faciunt unum principium positivum sed tamen ille terminus privatio significat aliud preter materiam. Contra hoc ad rationem dico quando arguitur sequeretur quod privatio esset principium positivum distinguo consequens si est vel capio de actu completo sic concedo secundo consequens et quando et sic est sensus consequentis quod ista res que est privatio puta materia quod ista est principium positivum si autem capitur pro una de actu significata ut sic sensus quod ille terminus privatio significat aliquod principium positive sic nego consequens et quando ad probationem dico licet ille terminus privatio significat non principium positivum hoc tamen non est inconveniens. Quarto non dubitatur utrum privatio accidit materie et videtur quod non, quia si sic sequeretur quod materia posset separari a privatione consequens probatur quia accidens

2o

vel quod privatio et materia sit unum principium

pt separi a suo subiecto falsitas
pbat᷑ q᷑ sic posset esse aliqua
matia in ęstib in fibribus cui no
esset anexa qntitas q videt᷑ esse
falsu᷒ quo oppositu᷒ d᷒ e albertus i
lcu dices qntitas enim accidit matie
Et ibi no q duplex e accides sive
nale su᷒ reale et talit᷑ no e qntas
accidens q᷑ e matia met ut dcm
est sicut e accides loycu su᷒ itē
tōle et talit᷑ qntitas accidit matie
q᷑ aliqu de ipsa vificat᷑ esse qnti
ta forma et postea negat᷑ h idem

Quod matia i for

Hic e quita pcs pncipalis i qua al-
bertus ostēdit q matia et forma
sit pncipia icerū nalium et dividit᷑
in tres q᷑ pmo facit hc scdo pbat
q matia sit tcio solvit cotra hc
pma obiectom scda ibi q aute ma
sit aliq tcia ibi et si hc dicatur
pmo dicit sic cu aute matia et
forma sut radices et pncipia cuil-
libz corpis pz p resolutom abstr-
tis cum formis accidētibz oibus
eadem vificat᷑ ad formā sub
stantialem qua ad abstracta p in
tellectu imanet qdam valde oc-
cultu q e matia pma Notā pmo
itero hic e hec q cuilibz corpis
pncipia nalia sut matia et forma
et hc ipse pbat p abstractom sive
resolutom q᷑ licet sut unius cuius
corpis pncipia in que resolvitur
sz cuncta nalia resolvut᷑ i matiaz
et formam q sic pz q᷑ abstrahat᷑
a substantia coposita oes forme
accidentales tuc imanet videlz
forma substantialis qua abstrac
ta imanet matia sola et hc e val-
de aliq occultu Scdo no q solta
elicit᷑ coclusio tcia cuilz corpis
nalis pncipia sut matia et forma
illa pbat᷑ sic ista i q qlz corpus
resolvit᷑ illa cuilz corpis sut pncipia sed
qlz corpus nale resolvit᷑ i matiam et
formam i᷑o etc maior nota pmo physicorum
et pmo de gnatoe minorem et coclusiom
ponit albertus i lcu ibi pz p resolutom
abstractis cum etc Deinde dt albertus
q si forma substantialis abstraheret᷑
a matia q aute imaneret eet valde oc-
cultu hc pz q hc q matia non cognoscit᷑
nisi i anoloya ad formā ut pz pmo phy-
sicorum Si g᷒ non haberet formam val-
de occultu occulta esset nob et g᷒ d᷑ dicē
q sic ylē no e multu puerile 2º Dubitat᷑
utrum matia et forma sit pncipia cuilz
corpis et arguit᷑ pmo q non nulla ma
et forma sut pncipia cuilz corpis cose-
quentia tenet arguendo ab univsali ne-
gatiua ad i defintam ans pz nam q tucunqz
matia demostrata non pncipiu solu
unius corpis similit e de forma Oppo-
situ pz p albertu i lcu cu dt matia
et forma sut pncipia et radices cuilz
corpis Ibi pono duas ppones cuilibz
corpis pncipia sut matia et forma illa
pz in ductive et illa itendit albertus
scda e ma et forma sut pncipia cuilibz
corpis ista pz p ratione in ducta Scdo
dubitat᷑ utrum forma substantialis p in
tellectu possit abstrahi a matia et ar-
guit᷑ q non illa abstractio e p intellec
tu q nullomo posset esse i re sz abstrac
cio forme substantialis a matia nullomo
possz ee in re i᷑o maior no minor pz
pmo et scdo de gnatoe et albertus dt
i lcu quo ad abstracta p itellectu Ad
hc dico q illa separatio itellectualis e
possibilis q᷑ illa e nalis itellectus q
potest ee q sut essencialit idem in itel-
lectu possut ee divisa ut pz tcio de aia
Ad rationem in oppositu qu arguit᷑ illa
abstractio e impossibilis etc q q sic de
minore nego maiorem Ad pbatom dico

no pº

Scdo no

q nalit h e in possibilis cu i plicator gdic-
tone si deus facet sit eciam e i possibilis
nalit/ q ob forme esse separat amatia
sub pruali cu potecia dl h no i pug
nat q quorum unum no e essecialit a d
illa deus pt separ seqt lira

Quid autem fiet materia

hic albertus ostendit q materia prima sit
aliquid et dicit Quod materia autem h sit aliq
pz pz p h q elementa commiscet adin
vicem et sedm contrarias qualitates sy p
formas sedm illas eam i pugnat g h
alie oibz que et h e prima materia g pa
materia e aliq Nota primo aliqui nega
bat q materia prima essz aliq et dixerunt
q essz puacio contra illos dicit albertus
illa lram et wt q materia prima sit aliquid
h pz oppinioe elementorum adinvicem
quia elementa pmiscet adinvicem vl g
pmiscet sedm aliquid vl sedm idem no
sedm idem ut pz si sedm aliquid vl g
sedm qualitates quia sut pdicamenta
sedm qualitates et contraria no pnt se
compati si g sedm aliquid commiscet g
sedm materiam commiscet q e oppositu Se
cudo nota q lira elicat conclusio quarta
i ordie .s. illa materia e aliq ens illa
pbat q lira illud p q elementa adin
vicem miscetur h e aliq ens materia pa
e huiusmodi i rf maior et minor pz in lira
Secdo nota dubitat utrum elementa com-
misceat racione matie et arguit q non ra-
tione illius elementa no commiscet racioe
cuius no sut contraria ut activa et passiva
sz racione matie no sut contraria nec activa
nec passiva i rf maior nota q prima de
generacioe q miscibilia debet esse contraria
et activa et passiva ad invicem minor pz
in lira q dicit lira q materia sit oibz co
munis g sedm materiam no sut contraria
et si sedm materiam no sut contraria no
sut sedm ea activa et passiva ut pz pa
de generacioe Oppositu illius dt conclusio
lire ibi dico ut mergi videt n lira
corrigit q sit falsa ut vi pbare
vaco g sit q pmiscet contin-
tur e na et e tut sensus lre talis
q materia prima sit aliquid pz q h
q elementa adinvicem conveniut qa
nichil convenit sedm q qualitates
qa qualites sut contrarie unum aute
contrariorum no pt fi aliquid nec
pt ee subiectum alterius eciam sit
generacio elementorum no eet generacio
simpx si sedm solas qualites tras-
mutaretur g opz q sit eis ali-
q subiectum quie i quo sibi forme
contrariorum succedat et h e materia
prima Secdo nota dubitat utrum
elementa sit sibi gtmia et videt
q non nulla substancia e alteri co
traria sed elementum e substancia
i rf maior nota q substancie nl e gnid
minor pz de se // contra secdo si sedm
qlites esset gnia seqret q qlites
elementorum esset adinvicem active
et passive qsequens tenz/ q contraria
mutuo se expellut falsitas pba
q s seqret q una possit corrupere
aliam qsequens tenz falsitas pba
q sit gnid expli q ignis racioe
siccitatis corrupat humiditatem
aeris qua corrupta seqt q si aer
adh e q aer non determinabit sibi
humiditatem q pt ee sine illa
q e contra primum in secdo de generacioe
Ad h dico q elementa sut contra
ria sm suas qualitates ita q
qualitates elementorum sut contrarie
Ad racionem ad prima qu arguitur
nulla substancia rf concedo maiore
totum q substancia no suscipit rf
ad minorem dico q elementa no
sut contraria sm q substancie sed
qualitates contrarias // Ad secdm
qu d seqret q qlitates eleme

toto et totado qseq̄t3 et quib ad mp
Bacom seqt q una potencia corrupet
aliā/ et ad m pbacom qud d agat ig-
nis i aerem corrupedo humiditatem
eius admittat, tunc qud dicat. seqt
q aer no detmaret sibi humiditate
nego hc et dico q corrupta humiditate
i manes no e amo aer. s3 ignis
Scdo no dubitatur utrum matia pa
sit quib oib3 alijs elemetis et vide
q no q2 sic seqret q oia eleme-
ta esset unu elemetu et unu in
diuiduu cosequens e falsu et cotra
phm i scdo de gnatoe qseq̄a pba
p phm octauo methace qui dicat
q eu rō plurilitatis i diuiduorum
sub una spe e pluralitas porcionu
matie ubi go no sut plres porco-
nes matie ibi no sut plura i di-
uidua/ si go oia elemeta unam
habet matiam et oia sut unu in-
diuiduu q e oppositu Oppositu dt
albertus i lra dicens igr si in clēis
et oib3 que et hc e matia pma
Ad illius solucoe pono aliquas
pponens quarum pma sit omne ele-
metu h3 unā matiam illa patz
i ductiue Scda una matiam non h3
oe elemetu illa pbat anco ad
ducta/ Tertia oes matie elemetorum
sut eiusd racionis illa i tedit al-
bertus i lra qud dicat q matia
e quib oib3 alijs elemetis et p
hc p3 adrationem adductā sequit

Et si obiiciat qd quod

hic e ultiā pticula illius capituli
i qua albertus i mouz qndā ob-
iectionem q potest fieri q dca Et dt
sic Si obiicit. oe q est e afor-
ma go si matia e aliqud h3 for-
mam et sic no e matia pma/ sttm
solut dicens/ q ee actuale est
aforma et no potencionale et tale ee
h3 matia pma et tunc solut alicer-
dus albertus dicens vl pt dici aptitudo
i cipiedi oem formā e ei pforma Nota
pmo albertus i pocī lra q matia pma
esset aliqud cotra hc potest obiici sic
quidqd e hc h3 ee pforma matia pa
e huiod i. matia pa h3 ee pformam
et sic no eet matia pma q matia pma
e q e i differens ad oem formā et nul-
lam sibi detmīat/ Illam obiectionem sol
uit ibi dicedu et ponit tale distinctionem
q duplex e esse q dm e esse actuale
et tale e quidqd e detmīat h3 ul hc
et tale ee est aforma q forma dat
esse rei et tale esse no h3 matiam
Aliud e ee potencionale et sic e illud
q nulla forma e actu/ s3 e ad oes i potent
et tale esse potenconale h3 matia/ Tunc
ibi ul sic solut albertus et dicit quia
aptitudo i cipiedi oem formā e sibi p
forma hc e sic intelligedu q sicut res
e p suā formā sic matia e ee opco
q visitat de ipsa posse i cipe omnem
formā/ quia seqt matia pt i cipe for-
mam i. matia e potens a cipe formā
et ultra i. matia e Scdo nota dubitat
utrum matia habet ee potencionale vl
utrum sit i potencia q idem e et arguit.
q non quia qdh ad hc seqretur q
matia no eet cosequens e cotra lram
predctē qseq̄a pba q2 illud q e in
potencia hc no du est/ quia puer-tans
gnandus adhc non est/ q2 aliās seq
ret q eet in actu et in potencia et sic
actus apotencia no esset diu maxie
opposite q2 e cotra phm i pmo decād
Oppositu p lram Ad hc dico q dupx
e esse potencionale/ q2 uno mo capit ee
potencionale p ee in copleto vl in pfcto
et tale ee potencionale h3 matia q2 op
se e in pfctū nisi pficiat pformam
Alio mo capit. potenl vl ee potenconale
p isto q no est s3 pt ee et de q̄o visi
tat pt ee et sic matia non e in potenl

ut probat ratio Aliter potest dici distinguendo quod aliquid esse in potentia intelligitur dupliciter uno modo ad esse et sic materia non est in potentia et hoc intelligitur per esse potentiale, pro hoc ad rationem nego dico quod ratio bene probat quod non est in potentia ad esse Tertio nota dubitatur utrum aliqua sit materia prima et arguitur quod non quia si sic sequeretur quod esset aliqua materia separata ab omni forma consequens patet per diffinitionem materie prime separate quia implicat contradictionem scilicet quod aliqua sit materia et tamen nullius forma sit contra secundo qualibet materia data aliqua materia fuit prior ergo nulla est prima consequentia tenet per propositionem illius antecedens probatur quia qualibet ente naturali materiali dato aliud ens materiale fuit prius ipso et istius materia prior fuit materia illius Pro secundo dico quod materia potest dupliciter considerari uno modo cum dispositionibus ad aliquam formam secundum quod potest indifferenter disponi ad illam formam vel ad illam et sic vocatur materia prima et sic naturaliter loquendo nulla est materia prima, quia nulla materia est sic ab omni forma separata Alio modo potest considerari cum dispositionibus quibus est disposita ad aliquam formam et sic vocatur materia secunda vel disposita sicut materia Sortis et sic materia prima aliquid est naturaliter quam materia secunda licet aliter consideretur, omnis materia prima modo est materia prima quia nulla materia fuit prior ea cum omnes fuerunt ab eterno et naturaliter loquendo Sed dices tu ergo materia Sortis fuisset ab eterno consequens falsum, quia sic Sortes fuisset ab eterno Ibi dico duas propositiones materia prima Sortis fuit ab eterno hoc patet, quia illud quod nunc est materia Sortis fuit ab eterno, Secundo non fuit ab eterno materia Sortis illa patet, quia illa materia non semper stetit sub forma Sortis // Per hoc dico ad rationes, ad primam dico quod bene probat quod nulla sit materia prima que separata actu ab omni forma et hoc est verum Ad secundum qualibet materia data consequentiam nego eius ad probationem quia qualibet ente materiali consequens concedo hoc et illius materia fuit prior consequens nego hoc conclusio ergo omnes materie sunt eque prime // Quarto nota dubitatur utrum materia prima sit apta nata suscipere omnem formam et arguitur quod non quia non potest recipere omnem formam consequentia tenet antecedens probatur quia non potest recipere nisi unam formam Oppositum dicit Albertus in littera dicens quod aptitudo recipiendi omnem formam est materie per formam Contra isto pono duas propositiones omnem formam materia prima potest recipere in potentia inductive quia illam formam materia potest recipere et illam et sic de aliis licet de eius est quia potest disponi ad istam vel ad istam Secundo propositio materia prima non potest recipere omnem formam illa probat ratio quia non recipit nisi unam formam una vice sequitur Nota

Dicit enim Aristoteles

Quibus Albertus determinat de principiis naturalibus in genere hic de eis tractat de eis in speciali et in isto capitulo determinat de materia et dividitur in quinque partes primo proponit dicta in quinque partes primo proponit intentionem suam secundo diffinit materiam tertio ponit conditiones materie Quarto ponit diversas divisiones materie Quinto dividit materiam secundam ibi materia, Tertia ibi et hec diffinitio Quarta ibi et nota quod materia Quinta ibi sic dividitur primo dicit Dicit enim Aristoteles in primo physicorum Tunc enim opinamur scire unumquodque cum causas eius cognoscimus et principia prima usque ad elementa de eisdem ergo principiis dicendum est sigillatim et singulariter et primo de materia // Nota

Primo circa litteram quod albertus introducit
propositum suum per illam rationem quam ponit
in littera quod ponit aristoteles primo primi
physicorum quod tunc cognoscimus rem quando
cognoscimus eius principia et causas et
ergo ut cognoscamus res naturales oportet
nos cognoscere earum principia et ergo
videtur dicere specialiter de eis Secundo nota
super illam propositionem quam allegat alber-
tus dicit commentator primo physicorum com-
mento quod illa nomina causa principium ele-
mentum non sunt nomina synonima sed capiuntur
in littera pro diversis ita quod hoc nomen
principium capitur pro principiis extrin-
secis / sed hoc nomen causa capitur pro
principiis extrinsecis et intrinsecis
Sed elementum capitur pro principiis
intrinsecis solum sicut est materia et
forma / Aliter potest dici quod causa
capitur pro principiis extrinsecis solum
sicut efficiens et finis / sed principium
capitur pro intrinsecis et extrinsecis / sed
elementum capitur pro intrinsecis solum
tunc satis valet intellectus auctoris
Tertio nota per primas causas potest
intelligi primum efficiens / et per prima principia
et elementa potest intelligi prima
principia intrinseca // Dubitatur utrum
res naturales cognoscantur per suas cau-
sas et arguitur quod non Res naturales
cognoscuntur per suos effectus ergo non
per suas causas consequentia tenet antecedens
probatur quia scientia naturalis fundatur super ex-
perientiam et per experientiam cognoscimus
effectus ergo principia naturalis philosophie sunt
effectus et non cause quod est oppositum Op-
positum videtur innuere albertus
in littera ubi dicit quod duplex est cognitio
quedam propter quid et a priori et tali cog-
noscuntur effectus per causas et sic
unumquodque cognoscitur per suas causas
Alia est cognitio quia et a poste-
riori et sic bene cognoscuntur res per
suos effectus Sequitur

Materia ut dicit aristoteles

Hic albertus diffinit materiam et est secunda
pars principalis illius capituli et dicit sic
materia ut dicit aristoteles primo physicorum
in fine est primum subiectum unicuique ex quo
aliquid fit cum insit non secundum accidens et sta-
tim declarat illam diffinitionem dicens
cum insit dicit quasi in eo quod fit secundum
naturam necesse est omnem esse materiam non secundum
accidens Nota primo circa litteram Albertus
diffinit materiam primam ea diffinitione qua
diffinit eam aristoteles primo physicorum
circa finem et est diffinitio hec materia est
subiectum unicuique ex quo fit aliquid
cum insit per se non autem secundum accidens et statim
declarans istam diffinitionem dicit in illa
diffinitione quia in eo quod fit naturaliter
necesse est materiam / et dicit etiam in predicta
diffinitione non secundum accidens ad differentiam priva-
tionis que est secundum accidens / Secundo nota quod
bene dicitur materia esse subiectum unicuique
quia materia prima est subiectum transmutationis
naturalis et nulla potest esse transmutatio naturalis
cuius non sit subiectum materia / quia alias seque-
retur aliquid ex nihilo quod effugit natura
Tertio nota dicit quod materia non sit secundum ac-
cidens hoc debet sic intelligi quod licet ex
accidente ex privatione fit aliquid licet tamen
est per se ex materia fit aliquid sed quod acci-
dit materie ex qua fit aliquid esse privatam
Quarto nota dices tu quare albertus
non posuit hic illam diffinitionem materie quod
materia est ens in pura potentia quam etiam
ponit aristoteles in primo physicorum vel illa
quod materia nec est quid nec est quale nec quan-
tum nec aliquod predicamentorum in septimo me-
thaphysice / Ubi dico quod illa est principalis dif-
finitio / alie autem redeunt ad illam per hoc
quod dicitur quod sit subiectum unicuique includitur
quod sit ens in pura potentia Quinto nota
Dubitatur utrum materia prima sit diffinibi-
lis et arguitur quod non / Nullum simplex est
diffinibile / materia simplex est diffinibilis ergo
Maior probatur sic Nullum non habens
genus et differentiam est diffinibile materia non
habet genus et differentiam ergo maior nota quia

ois bona diffinitio composita ex genere et diffe
rentia probat quia nullum simplex habet partes esse
tiales ideo nullum habet diffinitionem consequentia probat
quia aliter non esset simplex principalis mi-
nor patet de se Oppositum illius vult albertus
in libro ponendo diffinitionem materie ubi dico
quod illa diffinitio non est diffinitio quidditativa
vel proprie dicta ut bene probat ratio sed est dif
finitio quid nominis vel est quedam descriptio Sexto
nota dubitatur utrum illa descriptio sit bo-
na et videtur quod non quia ipsa non competit tantum
toti sub descripto ideo non est bona consequentia
probatur tenet antecedens probatur quia non solum materia
est nunc ex quo materia componitur aliquid sit
patet de se materia terrestris sic facta est
materia terrestris terrestribus partibus omnibus est ma
teria vitri tamen farina non est in pane nunc
omnibus in vitro nunc vitrum componitur ex eis
Ad hoc dico quod illa descriptio competit materie
prime que consideratur ut habet respectum ad omnem
formam sed materia terrestris est materia dispo-
sita ideo dico quod non procedit contra descriptionem
etiam materia terrestris in est bene composito licet
non sub eisdem compositionibus quibus bene compo-
sito disponebatur Septimo nota dubitatur
utrum in omni eo quod fit sit materia et arguitur
quod non actu fiunt et tamen eis non inest ma
teria ratio antecedens patet probatur quia actu incipi-
unt esse postquam non fuerunt consequentia patet
probatur quia actu non sunt composita ex materia
et forma quia sic essent substantie Opposi-
tum dicit albertus in littera dicens tamen in sit
quia in omni eo quod fit secundum materiam necesse
est in eo esse materiam Ubi nota aliquid fieri
capitur dupliciter uno modo large et sic omne quod est
postquam non fuit dicitur fieri et sic actu
dentia fiunt et sic non in omni eo quod fit neces
se est esse materiam Alio modo capitur aliquid
fieri stricte et sic nichil fit nisi quod generatur
generatione simplici et sic sola substantia com
posita fit et sic in omni quod fit necesse est ma-
teriam esse subito et sic patet ad rationem quia
accidentia non proprie fiunt Ultimo nota dicit

in eo quod fit secundum naturam ad dif
ferentiam creationis que etiam est secundum
eum unus modus fiendi et ibi tamen
non est materia subiecta sequitur littera

Et hec diffinitio est

hic est tertia pars principalis capituli in qua
albertus ponit proprietatem materiale
iam diffinite et primo facit hoc secundo
confirmat per auctoritatem ibi unde
beatus dyonisius dicit primo sic et
hec est diffinitio prime materie de qua
dicit aristoteles ibidem scilicet in primo
physicorum quod est ingenita et incorrup
tibilis si enim generaretur esset ante-
quam generaretur similiter si corrumpe
retur esse corrupta antequam corrum
peretur Et statim confirmat per auc-
toritatem beati dyonisii dicens beatus
dyonisius in libro de divinis nominibus
capitulo quarto dicit sic sed non cor-
rumpit aliquid quod existit sic quod est
substantia et natura sed actio materie sicut
se habens in firmatur ad defectum ar-
monie et commensurationis illius ordi-
nationis que est secundum naturam Nota dic
tionis que est secundum naturam // Nota dic
textum quintam hic proprie parte est
hec quod illa diffinitio materie prime
prius dicta competit illi materie de
qua dicit aristoteles in primo sic primi
philosophorum physicorum quod est ingeni-
ta et incorruptibilis et probat hoc
sicut ibidem probatur quia si esset ge-
nita fuisset antequam fuisset genita
similiter si esset corruptibilis esset
postquam esset corrupta quod implicat
in illa auctoritate auctoritate quodlibet
sequitur Secundo nota circa illa textum
unde beatus dyonisius ibi complet
hoc quod materia sit incorruptibilis
per auctoritatem quam ponit beatus dyo
nisius in libro suo de divinis nominibus
capitulo quarto et est intellectus auctoritatis
quod nichil corrum
pitur secundum naturam in quo dispositione

Note in margins: Nota (×4, red); Nota // ; ex physicis ; nota ; in ea complectum est

primarū qualitatum sic q̄bus matia
nō pt stare sub aliqua forma quo
iste sit disp porcionate tur a fir-
mat substācia sicut pz ī hoīe hō
enī nō sedm suā formam nī rōne
matie corrūpit s; ppt hᶜ q̄ quali-
tates ex qb; costat eius coplexio
sūt cōtrarie et mutuo se destruūt
hō si hō eē aliqͥ inmotus ꝯpo-
tiueꝰ sit q̄ vnū nō dnāretur al-
teri potest ī eternū viuere sc̄dm

No Tercio nota q̄ ī illa auctoritate
vocat debita ꝓporcio qualitatum ar-
monia q̄ sic sicut armonia costat
ex sonis musicalibus debite ꝓporcio
natis sicut etiā matia ... ēm q̄
matia maneat sub aliqua forma
ī q̄rit debitam armoniam tal ꝓporcio-
nem qualitatum disponente matiam
adtalem formam

No Quarto nota q̄o
litā eliāt conclusio quāta matia
pma ē ingenita et ī corruptibilis illa
pbat ꝓ sic si eēt genita se-
q̄ret q̄ fuiss; aliquid fuiss; genita
quod ē ī possibilis qa implicat ꝯ
dictionem q̄ sequit q̄ aliquid fuiss;
anteq̄ fuiss; cōsequencia pbat q̄o
litam sit eē q̄ gnāt gnāt ex matia
sicut patuit ex pcedēti litā q̄ ma-
tia ē subiectum vnicuiq; q̄ sit ... si ī
matia ē genita ē genita ex matia ...
subiecto ī matia fuit ex qua ge-
neratur matia q̄ ē ꝓpositum Similit
pbat q̄ sit ī corruptibilis quia
si aliqͥ corruperet eēt postq̄ eēt
corrupta hᶜ quō sequit implicat ꝯ
dictionem ꝯsequencia pbat q̄ oē q̄
corrūpit hᶜ corrūpit ī matiam
nichil enī totalit anichilat ī
matia q̄ aliās corrupcō vnius nō
esset gnāco alterius q̄ ē contra phy-
losophum pmo de gnātone si ī matia
corrūpit ipsa corrūpit ī matiam
et p ꝯsequens matia eēt postquā
corrūpetur Quinto nota dubitat

vtrū matia sit ī genita et ī corruptibilis
et arguit q̄ non auctoritate cōmentatoris
ī pmo physicorum ubi dᶜ q̄ matia ē ꝓue
gnāt et si ē gnābilis etiā ē corrupti
q̄ oē genitum ē corruptibile ut pz pmo
celi etiā pz p aristotilem septīo ī sue
phylozophorum ubi dᶜ q̄ matia est alit
gnābilis Oppositum dᶜ conclusio hic ibi di-
co q̄ p diffinicionem quā pus posui matia
ē sub gnāta subiectiue sic q̄ sit subiectū
alicuius forme postquā nō fuit subiectū
eius et hᶜ vᶜ auctoritas adducta s; nō ē
gnābilis ꝓpe sic q̄ ī parte postquā
nō fuit et hᶜ vᶜ conclusio Aliter possem
dicere s; q̄ dᶜ cōmentator sup litam alle
gatam aristotilis q̄ aliqua gnāri ul
corrūpi intelligit dupl pmo ꝓpe et ꝓse
et sic matia ē ingnābilis et ī corrupti-
bilis Alio modo ī ꝓpe sic p accidens et sic
gnāt aliquid ul corrūpit ī quo aliqͥd
gnāt ul corrūpit q̄ forma ī ipso gnāt
et corrūpit et ponit cōmentator exemplum
de doleo doleū. enī dᶜ necesse ppt hoc
q̄ vinū contētum ī ipso aresat etiā sit
matia gnāt et corrūpitur ppt hᶜ q̄
aliquid ī ipsa gnāt et corrūpit sequit

Et nota q̄d matia dicit

sic ē quarta pars pricipalis capli ī qua
albertus ponit dnūsa noīa matie et dᶜ
sic et nota q̄ matia dicit ī quātum apta
nata ē īcipe formam substācia sic sub
iectum ī quātū substat forme vnde acci-
dencia sic forme non hᶜ esse ī matia
dicit aute yle sedm q̄ nō hᶜ aliquam
apparicionem coparatam adaliquam formam
s; ē nuda ab oī forma Origo nō dicit
ī quātū ē pricipium rerum naturā Nota No
pmo circa litam q̄ albertus vᶜ dicē q̄
illa noīa matia substācia subiectum yle
et origo sūt noīa sinoīa quia significat
matiam dnūsis racionibus q̄ qā dicit
matia ppt hᶜ q̄ apta nata ē recipe
formam si dicit substācia sic subiectum

in quantum substat formis secundum quod dicitur yle in quantum considerantur. Illa huius consideratione ad aliquam formam sed in quantum nuda saltem per ymaginacionem ab omni forma secundum quod dicitur origo in quantum est principium

intrinsecum naturalis, hec vero in littera. Secundo nota materia

No est subiectum formarum diversimode, est enim sub-

iectum quorundam immediate sicut formarum sub-

stancialium et quarundam mediate sicut for-

marum accidentalium et propter hoc dicit albertus

in littera quod accidencia non possunt esse in materia

sine forma. Tercio nota quod materia prima dicitur

yle in quantum consideratur circumscriptis omnibus

disposicionibus secundum quod potest indifferenter dispo-

ni ad hanc formam vel ad hanc et sic non habet com-

paracionem ad aliquam formam plus quam ad aliam.

Quarto nota dubitatur utrum accidencia

o possunt esse in materia sine forma et videtur

quod sic disposiciones quibus materia ad aliquam

disposicionem disponitur sunt accidencia et illa

possunt esse in materia sine forma igitur consequencia

tenet cum probatur antecedens prima parte quia sunt qua-

litates; secunda parte patet cum quia precedunt

formam in materia, quia actus activorum sunt

in paciente disposito secundo de anima. Opposi-

tum dicit albertus in littera accidencia sine for-

ma non habent esse in materia. Pro quo pono

duas proposiciones: accidencia possunt esse in materia

sine illa forma cuiuscumque determinata. Illa patet

quia materia potest esse informata quamvis non est

informata illa forma quia non deciat fieri

sibi plus illam quam aliam. Secunda proposicio accidencia

non possunt esse in materia sine forma. Ista patet

quia materia non potest esse naturaliter sine forma.

Per hoc dico ad racionem quando dicitur disposiciones

et dico quod illa racio bene probat quod dispo-

siciones precedunt illam formam generan-

dam sed sic de materia sine ista non tamen probat

quod precedunt omnem formam vel quod sit ibi sine

forma, quia materia que ibi disponitur est

aliqua informata sequitur littera

Materia sic dividitur

hic est quinta pars principalis capituli et continuatur

sic quibus albertus diffiniunt materiam

primam et proposuit eius condiciones

et diversa nomina hic dividit eam et di-

viditur in duas partes quia primo facit

hoc secundo colligit dicta ibi ex hiis

que dicta sunt. Prima adhuc dividitur

quia primo ponit divisionem unam secundo

subdividit alterum membrum ibi et illarum

est primo dicit sic materia sic dividitur

quedam spiritualis quedam corruptibilis

spiritualis est illa que est in creaturis que

non habet situm sicut angeli et spiritus

in quibus materia non creatur tamen ipsius

corruptibilis est illa que est in rebus

que habet situm. Nota primo quod materia No

tercio libro est talis quod duplex est

materia scilicet spiritualis et corporalis

spiritualis est illa que est in rebus spiritua-

libus sicut in illis que non habent situm sicut

sunt intelligencie angeli vel anime

sed corporalis est que est in rebus cor-

poralibus ut scilicet que habent situm ut sunt

homines. Nota illa dicuntur habere No

situm que sunt in loco et omnia talia sunt

quanta ista igitur que non sunt non habent

situm et que sunt quanta habent situm.

Tercio nota dubitatur utrum sit aliqua No

materia spiritualis vel utrum angeli ha-

beant materiam et animae et videtur quod non

quia si sic sequeretur quod anime et angeli

essent substancie composite, negatur

quoniam quia habent materiam falsitas

probatur quia sic non essent substancie

simplices nec separate. Opposi-

tum illius ponit albertus in littera ibi

dico quod littera potest dupliciter intelligi uno

modo quod substancie separate habeant materiam

que sit pars essencialis earum et si sic

intelligitur littera tunc est falsa. Alio

modo per materiam spiritualem potest intelli-

gi potencia que invenitur in intelligenciis

tamen prima et illa potencia non aliud

vel angeli possunt esse in materia sine forma

vel materia spiritualis est

Angeli non habent materiam

est infinita quedam perfectio quod non sunt ita perfecte
sicut primum et quod talis potentia sit prima
in intelligentiis patet per commentatorem tertio de
anima in prima digressione ubi dicit quod intelligentie
separate potentie non sunt in primo quia primum sic
est actus purissimus remotum ab omni po-
tentia alie autem citra primum non sunt
ita pure sed habent annexam aliquam
potentiam sic est in perfecto ipsius pri-
mi et talis potentia in perfectio potest vocari
materia spiritualis et si sic intelligitur
littera tunc potest aliqualiter salvari Ad
rationem dico quod bene probat quod spiritualia
non habeant materiam que sit pars esse-
ntialis corporis sed quod albertus dicat
quod illa materia creatur cum ipsis hoc est
loquitur theologice et non naturaliter Quarto
dubitatur utrum omnia corporalia habe-

An omnia corporalia habeant materiam

ntia situm habeant materiam et videtur
quod non corpora enim mathematica-
lia habent situm et tamen non habent
materiam igitur et consequentia tenet antecedens
quantum ad primam partem patet quia sunt quanta consequentia
probatur quia mathematicus abstrahit
a materia et a motu Oppositum illius
videtur dici in littera ibi dico et propter hoc
prima entia mathematicalia habent ma-
teriam illa patet quia entia mathematicalia
sunt entia naturalia ut patet secundo phisicorum
Secundo dico entia mathematicalia non in
quantum mathematicalia habent materiam
illa patet quia non sub ea ratione qua con-
siderantur a mathematico habent aliquam ma-
teriam vel aliter potest dici quod materia cor-
poralis est in corporibus habentibus situm
et qualitates activas et passivas tunc
etiam recedit in statu quia entia ma-
thematica secundum quod mathematica non habent
qualitates activas et passivas Quinto
nota dubitatur utrum angeli et anime

Utrum anime et angeli habeant situm

non habeant situm et videtur quod ha-
beant angeli et anime sunt in loco igitur
habent situm consequentia tenet antecedens probatur

Artificialia an habeant materiam

quia moventur localiter igitur sunt in loco

consequentia probatur tenet quia motus localis est
in loco antecedens patet quia anima intellectiva movetur
localiter ad motum corporis in quo est Similiter an-
geli aliquando assumunt sibi corpora ad quorum
motum moventur sicut legitur de michaele
in thobia Oppositum dicit albertus in littera
ibi dico quod dicitur angeli et anime sunt in loco
nego antecedens quod ipse et transpositive sunt in loco
sunt tamen quo ut anima in loco ipse ut vide-
bitur postea Ad propositionem anime et angeli
moventur localiter dico quod est per accidens
et nego quod iam sunt in loco quia non oportet
illud quod movetur per accidens esse in loco se(cundum) se

Et illarum quedam est

Hic albertus subdividit alterum membrum
divisionis prius posite et dividitur quia primo
facit sic secundo subdividit alterum membrum
illius divisionis ibi et illarum primo dicit
Et illarum supple materiarum corporalium quedam
est naturalis quedam est artificialis Artifi-
cialis est illa que est in rebus artificialibus
quarum principium est voluntas creata Na-
turalis que est in rebus naturalibus quarum principium
est natura Nota primo circa litteram quod albertus
vult dicere quod duplex est materia scilicet corporalis
quedam artificialis Et hec est materia rerum
artificialium et dicuntur res artificiales quarum
principium est voluntas Alia est materia
naturalis et illa est rerum naturalium et dicuntur
res naturales quarum principium est natura
Secundo nota dubitatur utrum aliqua sit materia
artificialis et arguitur quod non quia si sit
sequitur quod aliqua materia esset producta
a voluntate vel ab artifice consequentia tenet
sed pars falsitatis quia sic materia esset de
novo producta et sic non esset ingenita quod
est contra prius dicta Oppositum patet in
littera ibi dico quod materia artificialis nichil
aliud est nisi materia naturalis sed quod ab ar-
tifice aliter et aliter disponitur propter hoc dicitur
artificialis sicut ligna que sunt materia arti

ficialia domus sunt ua entia naturalia sed quod hic
quod a carpentario huiusmodi disponuntur ad
dispositionem domus dicuntur artificialia // Ad se-
cundum dico ad rationem qua arguitur sequitur
quod aliqua materia est que ubi dico quod materiam
artificialem produci ab artifice intelligitur
duplex vno modo factive sic quod de novo faciat
eam et sic nego quam et quibus Alio modo quod
disponit eam secundum artem et sic concedo eo
sequens // Pro isto pono duas conclusiones
prima materiam artificialem non facit arti-
fex illa patet quia hec est ua res naturalis que non
producitur ab arte Secunda conclusio Artifex Arti-
fex facit materiam artificialem hec patet quia
disponit eam artificialiter Secundo nota dubitatur
utrum voluntas sit principium rerum naturalium ar-
tificialium et arguitur quod non quia si sic seque-
retur quod voluntas esset principium rerum natura-
lium quia patet quia artificialia nichil sunt nisi
entia naturalia artificialiter disposita falsitas
patet in littera quia natura est principium rerum natura-
lium artificialium et non voluntas Ubi solu-
tio artificialium et non voluntas Ubi solutio
pono duas conclusiones Prima artificialium
principium non est voluntas Secunda conclusio volun-
tas est principium rerum artificialium illa patet
quia voluntas non producit illas res que sunt
artificiales Sed voluntas est principium mo-
vens artificem ut disponat res naturales
artificialiter et per hoc patet ad rationem sequitur littera

Et istarum quedam est universalis

2 Hic albertus subdividit alterum membrum di-
visionis in textu et dividitur in tres partes
prima facit hoc quod dictum est secundo ponit unum no-
tabile Tertio iterum subdividit alterum membrum
illius divisionis secunda ibi et nota Tertia ibi
particularium quedam primo dicit sic Et istarum
quedam est universalis sive prima quedam parti-
cularis sive secunda universalis est illa que non
habet aliquam inceptum ad aliquam formam specialem
sed ad omnem formam est enim quedam appetitus
in materia naturali ad omnem formam et hoc propter
commodum sui in perfectionem a forma Unum
quodque enim in quo magis deficit illud magis

appetit Unde aristoteles dicit in primo
phylozophorum in fine quod materia appetit
formam sicut mulier virum et turpe bonum
Et particularis est illa que secunda est hec ali-
quid et coartatur a forma substantiali
et a formis accidentalibus // Materia prime
duplex est materia naturalis scilicet universalis
sive prima particularis sive secunda et hoc
non debet intelligi quod hec sint distincte
materie vel distincte entitates sed
quod aliqua materia naturalis potest considerari
circumscriptis quibusdam dispositionibus
secundum quod est indifferens ad formam et sic
vocatur materia prima sive universalis
quia secundum se considerata habet quedam
appetitum naturalem qui omnem for-
mam appetit indifferenter et hoc est propter
imperfectionem quia imperfectum est sine forma
et ergo appetit formam qua perficiatur
non tamen appetit hanc formam vel illam
plus quam aliam et ergo dicitur indifferenter
se habere ad quamlibet et quod materia
habet talem appetitum ad formam confir-
mat albertus per aristotelem in primo
physicorum in fine ubi dicit quod materia
appetit formam sicut femina virum
et turpe bonum Sed materia secundum quod est
disposita ad hanc formam vel ad istam
et est coartata per dispositiones ad for-
mam substantialem vel artificialem
vocatur materia particularis vel secunda
quia plus habet et plus inspicit illam
formam ad quam est disposita quam
illam Secundo nota dicit in littera quod
materia universalis est hec non debet intelligi
sic quod sit universalis in predicando vel
in essendo sed universalis id est indiffe-
rens Tertio nota contra illam aucto-
ritatem aristotelis quod quando dicitur
in littera non debet sic intelligi quod femina
appetit usque ad coytum vel ad car-
nalia quia materia sub causis facere
appetit stare sub forma viri quia
illa est perfectior quod femina est in ...

vel materia prima ... appetitum ... (marginal note)

femina virum appetit quod ... intelligendum est ... (marginal note, partly illegible)

V ma appetat formam

appetitus in ma naturalis

ficionalit qz ma tn no sufficit pducere utrum pducat seciam sic etiam que eam pfectio materia q e in pfecto sub forma appetit suam pfectionem puta formam qz unumqdqz magis appetit illud i quo magis deficit ut dr litera Quarto nota dubitatur utrum talis appetitus sit nalis i materia quia qui appetit formam et arguitur q non qz si sic sequeretur q materia cognosceret consequens e falsum qz sic eet na cognoscitiva consequentia pbatur qz appetitus est cum cognitione Secundo si materia appeteret formam hc eet gratia q careret formam vel q eet fastidita de forma quam hz consequentia pz coiter quia unumquodqz magis appetit hc i quo magis deficit sz falsitas primi pz qz materia nunq separatur a morfeys et passionibus ut pz secundo de generatione falsitas pbatur qz sic aliqud fastideret de sua pfectione q e falsum Tercio si sic hc maxime eet de sua intro privacionibus antiqve qua pz per causas falsitas pbatur quia privacio e non eus ipam no eus ante nichil appetitur Oppositum illius dicitur in litera Ibi nota q duplex e appetitus quidem e appetitus nalis et hnt est nisi in tractu vei nalis adhc q e nale eu appetitu grave appetit descendere Alius appetitus e nalis et hc e appetitus p q appetit aliquid delectabile ad psequendu vel aliquid triste ad fugiendu et talis adhc e duplex quidam sensualis et e in brutis Alius intellectualis et e in hoibz et talis appetitus sp i cognitione sive talis cognitio sit sensualis vel intellectualis Ex hoc pono duas pones Prima materia no appetit formam appetitu nali illa pbatur sic gratiom prima quia no

appetit eum cognitione Secunda pro materia appetit formam appetitu nali illa pz qz na e i tali ad sustinendum formam Ex hc dico ad rationes ad primam dico q e inppoe prima Ad secundam qua dr q hc esset gratia hc q careret forma concedo q appetit illam formam qua caret ad inprobacionem dico ~~q e inppoe prima Ad secundam qua dicitur~~ licet no actu separetur a forma tn caret multis formis et respectu illarum habet talem appetitum Ad terciam qua dr hc eet ratione privationis concedo Ad inprobacionem qua dicitur privacio e no eus nego hc quia privacio e materia licet ille terminus privacio privative significet formam sequitur litera

Et nota q in materia

Hic albertus ponit unum notabile dicens sic Et nota q i materia particulari artificiali e tn potencia passiva sz in ece respectu statue i materia ne particulari nali non solum e potencia passiva sz etiam activa ut pz in gno et alchicologis vocatur virtus seminalis et e etiam aliquid forme Non ita litam q albertus vult dicere q materia artificialis e tn potencia passiva et non activa sed eius potencia artificialis statue et solu hz potencia passiva sz i capiente dispositionem statue et no hz aliquam virtute activam et etiam passivam ut pz in gno gnmi eum pfectu in terra habz virtute activam et passivam q e nalis aptitudo disponens ut adhc corpo generetur sibi sile vel aliud gnatum et illa dr vocatur alchicologis virtus seminalis et e pt dce silu e in sexe hemen eum hz virtute passiva qua alterat etiam hz virtute activam et hc sunt quidem spus in thusi qui una cu virtute celesti disponit materiam embrionis Secundo notandum dubitatur utrum materia nalis habeat virtute activam et videtur q non quia si sic sequeretur q materia prima esset aliqm

actualitatis cosequentia tenet quia materia particularis naturalis est materia prima falsitas consequentis patet ex primo de generatione et corruptione forme est agere materie non pati/ Oppositum illius dicit in libro ubi dico quod si esset aliqua materia simpliciter materia prima que esset abeo forma separata illa nullius actualitatis esset ut bene probat ratio/ hic autem loquitur albertus de materia particulari disposita vel saltem disponenda/ Tercio nota dubitatur utrum ratio specialis sit pars forme et arguitur quod non quia si sic sequeretur quod aliquid forme generande preexisteret in materia quod est contra philosophum in primo physicorum quia ex pliu Oppositum dicit albertus in libro ubi dico quod ratio bene probat quod non sit pars forme generande cum hoc tamen bene stat quod sit pars forme sed quedam dispositio ad formam

Particulari quedam

hic albertus subdividit illud membrum divisionis prioris dicens sunt quedam particularia quedam est ingenerabilis et incorruptibilis sicut in celo et in corporibus in quibus est virtus activa in superioribus sicut in quedam vero generabilis et corruptibilis sicut in elementis et elementatis ut in quibus est virtus activa et passiva Nota circa litteram albertus vult dicere quod duplex est materia particularis quedam generabilis et corruptibilis quedam ingenerabilis et incorruptibilis/ Generabilis et corruptibilis est materia elementorum et elementatorum que sunt activa et passiva adinvicem Sed materia ingenerabilis et incorruptibilis est in corporibus celestibus que solum habent virtutem activam respectu illorum inferiorum Secundo nota quod corpora celestia dicuntur solum activa quia licet quod non sint passiva non enim sunt receptiva peregrinarum impressionum/ Tercio nota dubitatur utrum celum habeat materiam et arguitur quod non celum non est transmutabile igitur non habet materiam consequentia tenet/ quia transmutatio fit per suam materiam ex primo de generatione aut patet ut prius Oppositum dicit albertus in libro ubi dico quod celum habet materiam sic intelligendo dupliciter uno modo quod habeat materiam cui est annexa privatio et talem materiam non habet celum ut probat ratio Alio modo quod habeat materiam que sit subiectum motus et materiam sic celum habet materiam licet ipse dicatur quod autem sit possibile pati materia patet per aristotelem secundo methaphysice et ideo quod nimio necesse est ymaginari materiam Quarto nota circa hoc quod corpora celestia sunt activa dicitur in libro corpora celestia sunt activa in illa inferiora dubitatur utrum hoc sit verum et arguitur quod non quia si sic sequeretur quod corpora celestia esset passiva ab inferioribus consequentia tenet ex primo de generatione quia agens in agendo repatitur falsitas patet ut prius Ubi dico quod duplex est actio quedam ipse datur in illa et ista est contraria communicantia in materia et tali actione non agunt corpora celestia in illa inferiora ut probat ratio Alia actio est methaphorica et tali actione agunt corpora celestia et in tali actione non oportet agens repati Quinto nota qualiter hoc sit intelligendum quod materia elementorum et elementatorum sit generabilis et corruptibilis dictum est prius Sequitur

Ex hiis que dicta sunt

hic albertus recolligit dicta membra divisionis prius positorum et dividitur divisionum prius positorum et primo facit hoc/ secundo coniungit eas ad invicem ibi hec autem primo dicit sic Ex hiis que dicta sunt potest colligi quadruplex materia scilicet spiritualis corporalis vel particularis ingenerabilis et incorruptibilis generabilis et corruptibilis naturalis et artificialis et subdit hee sic se habent adinvicem quod sicut ingenerabilis est simpliciter generabili et sicut universalis est simpliciter particulari/ ita

spualis e simplicior corpali ymo
ut verius dicam in infinitu scdm
plus quam ad ipsam nullam pporto;
habet qd oe qd e alteri pporto
nabile supptu aliquocies reddit
illud / sz matia corpalis infinicies
suppta no facit spualem / Nota
Nota primo circa prima ptem hic vz dice
q ex divisionibus matie prius posite
pt colligi q duplex e matia s
spualis et corpalis Scdo nota
circa illa litam hec aute et ibi co
parat illas matias ad inuicem
et dicit q sicut in generabilibus e sim
plicior generabili et sicut universalis
e simplicior particulari sic spual
e simplicior corpali ymo verius
loquedo infinitu simplicior q n(ull)us
coparatonem ipportonando hz matiam
corpalem ad spualem qa si habe
ret aliquam pportonem tunc matia
aliquocies suppta corpale consti=
tueret spualem q e impossibile
Tercio nota excedem elicitur
coclusio sexta matia spualis et
corpalis nullam pportonem habet
illa pbatur ex dictis sic si haberet
aliquam pportonem tunc matia corpa
lis aliquocies suppta redderet
spualem cosequencia pbatur quia
quecumqz sunt pportonabilia illorum
aliquocies supptu reddit aliud
falsitas pbatur qa matia corpa
lis eciam si infinities replicaret
numqz redderet spualem Quar=
to nota circa hic q dicitur in litt
q ee pportonabile alterius aliquo=
ciens supptu reddit illud Contra
hoc dubitatur sic dyametrum est
pportonabilis coste cum testa no
pt aliquocies sumi ut constituat
dyametrum igitur littera falsa cosequencia
tz antus pz ex prima parte pbatur

quia pporto dyametri ad testa e medie=
tas duple ut pz pauctoritates pporto
num Sz qz scda pte pz antus qz dyamet
et testa sunt incomesurabiles Ibi dico
q duplex e pporto quedam e racionalis
et e illa q denoiatur ab aliquo nuo sicut
dupla dupla et illa q sic pportonatur
debet prius e finita quia finiti adin=
finitum nulla e pporto / Scdo debet ee
eiusdem spei sicut linea pportonatur
linee superficies superficie et non linea
superficiei qa nulla e pporto superficiei ad
lineam Tercio debet esse comesurabi
les ita q una aliquocies suppta reddit
aliud Alia e pporto irracionalis et illa
e q no denoiatur imediate ab aliquo
nuo sz ab aliqua pportone sicut medietas
duple ca triple et sic pportonatur dyame=
ter et talis pportonabilia no e esse con
mesurabilia et sic pz ad racionem sequitur littera

Privatio de materia dicend

hic e capitulum quartum tractatus primi
et cotinuatur sic prius albertus determinat
de uno principio rerum naturalium scilicet
de matia / hic determinat de scdo s de
privatione et dividitur primo diffinit privatio
scdo dividit eam ibi Et nota primo
adhuc dividitur prima ponit diffinitionem
privationis scdo eam declarat scdm ibi
Cum aptitudine primo dicit sic Dicto
de matia dicendum e de privatione q sic
notificatur pt privatio e absencia for=
me cum aptitudine matie ad illa et sub
dit cum aptitudine matie ad istam dico
propter corpa ingenerabilia in quorum matia
non e privatio quia ad nullam formam est
in potencia contingens nam esse inpfectum aliud
differt appetitus ut dicit aristoteles primo
physicorum Nota primo circa cotinuacionem Dicto
de matia scilicet dictum e de privatione qz privatio

~~indiget materie generabilis et corruptibilis~~
Secundo nota quod diffinitio privationis que ponitur
in libro sic debet intelligi quod privatio est materia
carens aliqua forma cum apta nata est
recipere eam. Illam declarat Albertus in libro
et dicit cum aptitudine materie ad formam
propter materiam celi cui non est annexa priva-
tio, quia materia celi ad nullam formam
est in potentia, quia contingit enim potentia nichil
differt ab esse i. ab actu in perpetuis
ut patet 3o physicorum. Tertio nota quod
in libro elicitur conclusio septima: materie celi
non est annexa privatio. Probatur sic: materia
celi non est in potentia ad aliquam formam igitur
conclusio. Et consequentia tenet, quia ratione priva-
tionis annexe materia appetit aliam formam.
Antecedens patet quia in perpetuis sicut sunt corpora ce-
lestia potentia non differt ab actu ut patet
in libro. Quarto nota Commentator in primo
physicorum ponit differentiam inter materiam et pri-
vationem dicens quod materia est per se ens, priva-
tio est per se non ens. Hoc est ille terminus privatio
pro suo secundario significato non significat aliud ab
distinctio materie quia significat carentiam forme et
hoc nichil est. Secundo differunt in hoc quod
materia coniungitur forme, privatio autem non.
Hoc debet sic intelligi quod de materia non potest veri-
ficari scilicet et semel habere formam et
privari eadem. Quinto nota quod materia
celi non sit annexa privatio hoc sic probatur
per Commentatorem quia si sic sequeretur quod corpora
celestia essent generabilia et corruptibilia,
consequens falsum 2o primo celi. Consequentia
probatur: quia ratione privationis materia est
in potentia ad aliam formam et illa non potest susci-
pere nisi illa corrumpatur, quare cuiuscumque
materia habet privationem annexam hoc est corrup-
tibile. Sexto nota dubitatur primo utrum
privatio sit unum principium rerum naturalium aliis
condistinctum et arguitur quod non. Illud quod

per se non ens hoc nullius est principium,
privatio est huiusmodi igitur etc. Maior nota per
minor probatur patet contextu Aristo-
telis primo physicorum in isto capitulo tangentes dicitur.
Secundo sic privatio non ingreditur composi-
tionem naturalem igitur non est principium. Conse-
quentia tenet quia solum hoc quod nullius prin-
cipium dicitur de illis que non ingrediuntur
compositionem naturalem sicut sunt materia
et forma. Tertio privatio nichil aliud
est quam materia igitur non distinguitur ab
aliis. Consequentia tenet, antecedens patet ex prius
dictis. Oppositum dicitur in libro et probatur ratione
quia si non tunc esset tantum principia
rerum naturalium. Ubi dico quod pro distinctione
quam prius posui quod tria sunt principia
in fieri sicut materia et forma et pri-
vatio, sed duo sunt in facto esse scilicet ma-
teria et forma. Aliter potest dici duplicia
sunt principia quedam per se quedam per
accidens. Hoc tamen est dicere quod de quibus
terminus verificatur hoc non principium in
comparatione per se et sic tamen duo sunt princi-
pia scilicet materia et forma. Alia sunt
principia per accidens et sic privatio est
principium. Hec enim est per accidens pri-
vatio est principium quia hoc adiacet.
Ad primam quod arguitur illud quod est per
se non ens etc. concesso maiore nego
minorem. Ad probationem dico quod Aristo-
teles vult dicere quod iste terminus privatio
nichil connotat quantum ... materie cum
hoc tamen bene constat quod de isto termino quod
est privatio qui est ens verificatur princi[pium]
esse. Ad secundum privatio non ingre-
ditur vel nego consequentiam et dico quod
solum principia per se et in facto esse
ingrediuntur compositionem naturalem. Ad
tertium quando dicitur privatio nichil est disti-
guo si privatio ut capitur personaliter
vel ut sit sensus quod ille terminus pri-

uato no significat aliq̃ rem̄ insi
matiali(m) et sic concedo aũs et totam
ratio(n)em Albumo irripit(ur) ille t(er)m(inu)s p̃
uato materialit(er) et sic nego aũs Sep
tio nota de illa auctoritate q(ue) ponit(ur)
in l(itte)ra s(cilicet) q(uod) contigẽ nichil differt
ab esse in p(er)petuis// Dubitat(ur) utrum
sit ita et arguit(ur) q(uod) non Corpa
celestia sunt in potentia ut circulis mo
ueant(ur) et tamen no actu circulis mouent(ur)
i(gitur) habet potentia ad circulis mouendi
et no actu agit(ur) ibi differt actus
a potentia Ibi dico q(uod) l(itte)ra de(bet) intelligi
q(uod) no sit i potentia ad forma alia
et h(ec) est auctoritas/ sequit(ur) l(itte)ra

Quod autem p(ri)uatio sit

accidens hic e(st) s(ecun)da p(ar)s p(ri)ncipalis
capituli i(n) qua albertus diuidit p(ri)
uatio(n)em et d(icit) sic Et nota Quod
cu(m) p(ri)uatio sit accidens intelligit(ur) sicut
distinguit(ur) dupl(e)x matia s(cilicet) na(tura)lis
et artificialis sic p(otes)t distingui p(otes)t
dupl(e)x p(ri)uatio s(cilicet) na(tura)lis et artificial(is)
Nota p(ri)mo circa l(itte)ram Ex quo
p(ri)uatio accidit matie g(e)n(er)abiliu(m) et
corruptibiliu(m) i(gitur) q(uod) mo(d)is d(icitur) una
s(ed) una matia tot mo(d)is d(icitur) alia
s(ed) p(ri)uatio g(ener)o sicut q(uo)dd(am) e(st) matia
na(tura)lis sic q(uo)dd(am) e(st) p(ri)uatio na(tura)lis q(ue)
e(st) carentia forme na(tura)lis et sicut q(uo)
dd(am) e(st) matia artificialis sic etia(m)
q(uo)dd(am) p(ri)uatio artificialis et h(ec) e(st) ca-
rentia forme artificial(is) S(ecun)do du-
bitatur utrum sit aliqua p(ri)uatio ar-
tificialis et arguit(ur) q(uod) no(n) q(uia) si s(ic)
tu(n)c seq(ueretu)r q(uod) ess(et) aliqua forma
artificialis distincta a forma na(tura)
li (con)sequentia p(ro)bat(ur) quia talis
p(ri)uatio artificialis no(n) d(icitu)r nisi
i(n) r(e)sp(ec)tu forme artificial(is)/ Falsitas
(con)sequentis p(ro)bat(ur) q(uia) sic entia ar-
tificialia essent distincta a na(tura)lib(us)

q(uod) e(st) falsu(m) (con)sequentia tenet/ q(uia) ens d(icitu)r
tale p(er) forma(m) Ibi g(ener)o forma artificialis e(st)
e(st) distincta a forma na(tura)li ens artificiale
e(ri)t distinctu(m) ab ente na(tura)li Opp(osi)tu(m) illius
d(icit) l(itte)ra Ad dicendo q(uod) p(ri)uatio artificialis
d(icitu)r carentia dispo(siti)onis introducte p(er) artifice(m)
et h(ec) nichil aliud est nisi matia na(tura)lis q(ue)
p(otes)t aliqualit(er) disponi p(er) artifice(m) quauis
adh(uc) no(n) e(st) disposita sicut es q(uod) p(otes)t fi(er)i
statua et no(n)du(m) e(st) statua d(icitu)r p(ri)uatio arti-
ficialis forme Et p(er) h(oc) dico ad ra(tio)nem
qu(an)do d(icitu)r seq(ueretu)r q(uod) forma artificialis etc.
nego (con)sequentia(m) Ad p(ro)ba(tio)nem ibi dico
q(uod) d(icitu)r p(ri)uatio artificialis i(n) r(e)sp(ec)tu alicuius
forme distincte a forma na(tura)li/ s(ed) i(n) r(e)sp(ec)tu dis-
positionis artificialis q(ue) nichil e(st) distinctu(m)
ab ente na(tura)li licet aliter sonet// Tertio
dubitat(ur) utrum p(ri)uatio sit accidens matie
et arguit(ur) q(uod) no(n) quia si sic seq(ueretu)r q(uod)
p(ri)uatio potest separari a forma (con)sequentia
tenet/ q(uia) accidens p(otes)t separari a suo sub-
iecto falsitas (con)sequentis p(ro)batur/ q(uia)
sic matia p(ri)ma no(n) ess(et) i(n) potentia ad o(mn)em
forma(m) (con)sequens falsu(m) ex p(ri)us dictis (con)
sequentia p(ro)bat(ur)/ q(uia) ra(tio)ne p(ri)uationis ma(teri)a
e(st) i(n) potentia ad forma(m) si i(gitur) esset separate
a p(ri)uatione no(n) e(ss)et i(n) potentia ad for-
mam Ibi dico duas p(ro)p(ositi)ones ex quib(us) de(termi)-
natur p(ri)ma p(ri)uatio no(n) e(st) accidens na(tura)le ma-
tie illa(m) p(ro)bat ratio/ s(ecun)da p(ri)uatio e(st) acci-
dens locatu(m) matie illa p(ro)bat(ur)/ q(uia) de ma-
t(er)ia accidentalit(er) p(re)dicat(ur) esse p(ri)uatio et h(ec)
vult albertus in l(itte)ra Sequit(ur) aliud cap(itulu)m

Sequitur de forma

hic e(st) capitulu(m) quintu(m) et co(n)tinuat(ur) sic p(ri)us
albertus de(ter)minauit de duob(us) p(ri)ncipiis
reru(m) na(tura)liu(m) s(cilicet) de matia et p(ri)uatione hic
de(ter)minat de t(er)tio s(cilicet) de forma Et diuidi(tu)r
illud capitulu(m) i(n) septe(m) p(ar)tes i(n) p(ri)ma q(ui)a
p(ar)tibus ponit quinq(ue) diuisiones forme
In s(ecun)da ponit diu(er)sas op(ini)ones de forma
In septima ponit diu(er)sa no(m)i(n)a forme S(ecun)da
ibi et nota q(uod) forma Tertia ibi forma

capit divisionem Quarta ibi Quater formas
Quinta ibi Et nota sicut Averroys Secun-
da ibi Iterum nota quod forma prima ad hunc di-
viditur quia primo ponit unam divisionem forme
ut eliceat membra huiusmodi intentum secundo diffinit
huiusmodi membra electum ibi quod ut dicit Aristo-
teles primo dicitur sic Sequitur de forma de
qua est notandum quod quedam est forma que est ab-
stracta a materia et a condicionibus materie
sicut est motus situs et locus et hanc con-
siderat methaphisicus est etiam forma
abstracta quedam a materia sed non a condicionibus
materie et hanc considerat physicus id est naturalis
qui est unum principium naturalis philozophie
Circa litteram Albertus videtur dicere quod duplex
est forma quedam est forma abstracta omnino
a materia et a condicionibus materie eiusdem con-
dictiones materie sunt locus motus situs
et tales forme sunt intelligentie moventes
orbes celestes et de tali forma non
est hic considerandum quia de illis conside-
rat methaphisicus ut patet in secundo methaphy-
sice Alia est forma que est abstracta a mate-
ria et non a condicionibus materie et de tali for-
ma determinatur hic et hec est unum principium
naturalis phylosophie quod hic philosophus
considerare Secundo nota quod intelligentie
sunt forme quia sunt actus et tales
sunt separati a materia et condicionibus materie
quia nec moventur ut sunt in loco nec habent
situm nec aliquas alias condiciones materie
Sed dices tu tum ipsius dictum est quod iste in-
telligentie habeant materiam spiritualem ergo
non sunt separate a materia Dico quod pro-
prie loquendo tunc materia spiritualis nulla
est materia sed hic loquitur Albertus de
materia naturali cuius sunt hec condiciones quas
ponit in littera Tertio nota iste condicio-
nes ponuntur in littera motus situs et locus
dicuntur propter hoc condiciones materie quia con-

veniunt cuilibet proprietati materiam quia
tantum eo quod movetur necesse est ymaginan-
ri materiam quia secundo methaphisice ubi
dicitur motus non est sine materia et condi-
cio quod est in loco vel quod habet situm habet divi-
sibile ut patet quarto physicorum
condicio autem quod est divisibile hoc est
materiale quia nullum immateriale est
divisibile contrarium cuius intelligen-
tie non moventur ut patet octavo
physicorum quia non movetur per se nec
per accidens et non habent situm nec sunt in
loco quia nullum est indivisibile in loco
sed sunt abstracte ab omnibus condicionibus
materie Quarto nota dubitatur Nota
utrum substantie separate sint ab-
stracte a condicionibus materie et ar-
guitur quod non quia substantie separate
sunt mobiles id est non sunt separate
ab omnibus condicionibus materie consequentia
patet quia motus est una condicio
materie ut patet in littera antecedens probatur
quia movetur a primo tamquam appe-
titus ab appetibili ut patet secundo
methaphisice Oppositum illius videtur
innuere in littera Ubi patet dico quod
littera intelligit de motu sed quod est
passio entium naturalium motus autem
quo appetibile movet appetitum
non est talis motus sed quidam motus
methaforicus Secundo non dubitatur
utrum forma substantialis sit separa-
ta a materia et non a condicionibus ma-
terie et arguitur quod non quia si sic
sequeretur quod alicui competeret condi-
tiones materie quod esset immateriale
quod est falsum ut ita patet consequentia
et antecedens probatur quia forma naturalis est
abstracta a materia id est est immaterialis
Ergo non est abstracta a condicionibus
materie Oppositum illius

dicit in libro de causis q̄ licet sit unomodo
sic intelligi q̄ materia sit separata a for-
ma secundum esse licet tamen principia eius
contradicentes q̄ sine materia et eius
operationibus non possit exercere operationes
suas sicut patet in primo de anima q̄ non
habet aliquam operationem quam exercere
possit sine corpore et aliter potest dici licet
forma sit abstracta ab hac materia
vel adhuc tamen non est simpliciter ab-
stracta a materia [illegible] hoc patet tunc ad
rationem quod arguebatur sequitur
q̄ alicui immateriali et dico q̄ illud
q̄ est simpliciter et omnino materiale illi
non conveniunt conditiones materie sicut
sunt substantie separate et hoc bene probat
ratio et cum hoc tamen bene stat q̄ competit
conditio materie que est separata secundum esse
a materia licet non secundum operare Quin-
to nota dicit in libro q̄ forma est unum
principium naturalis physice hoc debet intelligi
q̄ hoc complexum forma est principium com-
plexi scientie naturalis Sequitur littera

Quod ut dicit aristo

Hic albertus diffinit formam naturalem
sic hic littera et primo ponit diffinitionem
secundo declarat eam ibi divisionem quo
dicit sic q̄ ut dicit aristoteles in primo
physicorum in fine est quoddam divinum
et appetibile et optimum Subdit divi-
num dicit q̄ forma dat esse rei in quo
esse que est assimilat deo Subdit op-
timum dicit q̄ ultimum principium productorum
melius est Subdit appetibile dicitur
q̄ ipsa appetitur a materia sed non appe-
tit materiam neque privationem ut dicit
aristoteles ibidem. Nota primo q̄
albertus vult dicere illud principium
q̄ est forma diffinit aristoteles in
fine primi physicorum et dicto capitulo cum
quoddam ~~Sed forma~~ quoddam divinum
et optimum et appetibile et statim decla-
rat illam diffinitionem dicit q̄ dicit
divinum q̄ forma dat esse rei in quo esse
esse eius assimilatur deo et dicit optimum quia
inter omnia illa tria principia q̄ sunt materia
et forma et privatio forma est optimum et
dicitur appetibile quia forma appetitur
a materia forma autem non appetit materiam
nec privationem sicut forma appetitur a ma-
teria. Secundo nota complete elicitur conclusio
ex tota forma est quoddam divinum et optimum
et appetibile illa probatur quoniam sit illud
per q̄ assimilantur entia deo et q̄ est optimum
inter omnia principia et q̄ appetitur a materia
agens a materia hoc est divinum et optimum
et appetibile forma est huiusmodi igitur et maior
nota optimus minor patet in libro Tertio non
quo per esse entia assimilantur deo deus enim
est perfectissimum ens in toto genere entium ad quod
alia omnia entia dependent a primo quidem
ente dependet celum et tota natura et hoc
est per se et absolute ens igitur quanto aliquid
est magis ens et perfectius tanto plus assi-
milatur illi primo enti et ergo materia appetit
formam tamquam per se perficere igitur etiam appetit
quod perfectiorem primi entis quanto possit Nota
Quarto nota dubitatur utrum forma sit
optimum et videtur q̄ non quia illa sunt meliora
forma igitur forma non est optima consequentia
tenet per oppositum suppositum antecedens patet quia
deus et substantie separate sunt nobiliores
et meliores forma naturali Illud dubium
satis solvitur in littera quia dicitur q̄ forma
est optimum inter principia naturalia et contra hoc Nota
non procedit ratio Quinto nota quo forma
appetitur a materia prius dictum est sequitur

Et nomidii

Hic est secundum pars istius
partis capituli a qua
albertus ponit aliam divisionem a for-
ma et dicit sic et nota q̄ forma dicitur
multipliciter dicitur enim forma id est perfec-
tio et secundum hoc substantia tota dicitur
forma sicut anima est perfectio corporis orga-
nici cuius est anima dicitur etiam forma in
informans sive in hereticis et eadem forma

diffinitur in libro sexto principiorum forma est com-
posita et contingens simplici et invariabili essentia
consistens dicitur forma in quantum in se est simplex
sed ipsa est invariabilis essentia consistens
quia si esset variabilis potest recipere aliam
formam supra se et sic esset subiectum et non
forma vel dicitur simplex ad differentiam compositi
invariabilis ad differentiam materie / dicitur etiam
forma quasi foris manens et secundum hoc
1o forma dicitur paradigma seu exemplar Unde
circa litteram albertus videtur dicere quod forma
aliquando capitur pro perfectione et sic anima potest vo-
cari forma quia est perfectio corporis ut patet
secundo de anima / secundo capitur forma pro for-
ma materie seu inherente et sic diffinitur forma
in sex principiis sic forma est composito a-
composito contingens / simplici et invariabili es-
sentia subsistens et in illa diffinitione ponitur
simplici quia forma quantum de se
est est simplex vel ponitur simplici propter differentiam
compositi et dicitur invariabilis quia si esset varia-
bilis tunc potest recipere aliam formam et sic
esset subiectum et non forma vel etiam dicitur
invariabilis ad differentiam materie que est variabilis
Tertio modo dicitur forma quasi foris manens
et sic dicitur esse quod deum exemplar vel para-
2o digma quod idem est Secundo nota quod aliqua
sit perfectio corporis organici patet in secundo de
anima tractatu primo / ubi dicitur quod anima est
actus primus corporis organici etc. et sic anima in-
tellectiva naturaliter loquendo potest vocari
forma hominis quia est perfectio hominis / Tertio
3o nota quid sit corpus organicum Corpus
organicum est quod habet organa operationibus
forme deputata sicut corpus animatum
anima enim non potest exercere operationes suas sine
organis corporalibus / Tertio nota pro for-
ma foris manente vel exemplari vel para-
digma possumus intelligere primo intelligen-
tias moventes orbes celestes quia
iste vocantur a theologis forme exem-
plares / secundo possumus per eas intelligere y-
deas vel formas ydeales quas ponit

plato separatas Sed sic intelligendo in-
litera alberti esset falsa quia ponit
tales ydeas / Quarto possumus per
eas intelligere dispositionem alicuius
rei preceptam ab aliquo artifice
quia illa est foris et est exemplar
seu paradigma secundum talem formam pre
conceptam ab aliquo artifice illud
rem producat et per consequens bene so-
nat litera Quinto nota dubitatur
utrum illa diffinitio quam allegat albertus
ex sex principiis sit bona seu compe-
tat forme et arguitur quod non quia
si sic sequeretur quod forma esset ad-
veniens composito consequentia tenet
quia dicitur diffinitio composito contingens
sed falsitas probatur quia si sic seq-
retur quod subiectum forme substanti-
alis esset ens in actu consequentia
patet quia est compositum falsitas patet
ex prius dictis Oppositum dicit al-
bertus in litera Ibi dico quod duplex
est forma inherens seu in formas
quedam substantialis et illi non com-
petit illa diffinitio ut probat
ratio Alia est accidentalis et illi
competit illa diffinitio quia illa
inheret toti composito Sed dices tu
ergo sequitur quod forma accidentalis
non esset variabilis consequentia tenet
quia in diffinitione ponitur invariabilis
essentia subsistens falsitas pro-
batur quia forme accidentales in-
tenduntur et remittuntur intentio autem
et remissio est variabilitas Ibi dico
quod forme substantiales acciden-
tales sunt invariabiles tunc ad
probationem quia intenduntur et remittuntur
nego hoc et dico quod qualitates non
intenduntur et remittuntur sed earum subiectum etc.

Forma incipit diuisio

Hic est tria pro principalibus capitulo

in qua albertus ponit divisionem for
marum et dividitur quia primo facit hoc
secundo subdividit alterum membrum ibi et
illarum primo dicit sic forma recipit
divisionem quantum admodum primo in
spiritualem et corporalem Spiritualis est
illa que facit spiritum sicut que est in re spiritu
ali sive etiam in re corporali ita quod
tota sit in toto Corporalis est illa
que facit corpus sicut que est in corporali
ita quod in maiori parte maior et minor
No minor. Nota circa litteram Albertus
dicit quod duplex est forma scilicet spiritua
lis et corporalis Spiritualis est illa
que est in re spirituali que facit rem spiritua
lem et sic intelligentia vel angelus
potest vocari forma spiritualis et ali
qua est forma spiritualis in re corpora
li sed tamen non corporaliter id est coextensi
ve sicut est tota in toto et tota in
qualibet parte et sic anima intellectiva
nostra est forma spiritualis ipsa enim
est in re corporali puta in homine sed
tamen non corporaliter Alia est forma
corporalis que coextenditur ad coextensionem
corporis sicut est totum in toto pars in
No parte Secundo nota dicitur in littera quod aliqua
forma spiritualis est in re spirituali
hoc non debet intelligi quod sit eius forma
substantialis vel pars essentialis sicut
quidam dixerunt de materia spirituali [illegible]
[illegible] spirituale potest intelligi ipsa
met res spiritualis sicut intelligentia potest
esse forma quia est actus purus
consimiliter potest dici de angelo Tercio
nota dubitatur utrum anima intellectiva
sit tota in toto tota in qualibet eius
parte et videtur quod non quia si sic se
queretur quod esset in pede consequentia
tenet quia pes est aliqua pars
corporis falsitas probatur quia sic hec

esset pes esset anima intellectiva Oppositum aliquis
videtur dici in littera per albertum qui dicit
quod aliqua forma spiritualis est in re spirituali
corporali tota in toto et tota in qualibet eius
parte et hoc videtur de anima intellectiva Re
spondeo quod anima intellectiva est tota in qualibet
eius parte corporis de hoc tamen magis videtur
in quinto tractatu huius Et ad racionem in
oppositum ubi dico concedendo quod intellectiva
est in pede et ulterius nego consequentiam id est
pes intelligit quia anima intellectiva non potest in
telligere in pede quia non habet ibi debita or
gana ad illam operacionem requisita et propter
hoc [illegible] pono duas propositiones Anima intellec
tiva est in pede secunda non est in pede anima
intellectiva et racio quia illa potest intelligere
Quarto nota quod omnis forma corporalis est N
coextensa ad extensionem sui tenentis que dicitur
esse tota in toto et pars in parte Sequitur littera

Et istarum quedam formarum

Hic albertus subdividit aliud membrum
iam posito et dividitur quia primo facit hoc secundo utrum
subdividit alterum membrum et illarum primo
dicit sic et illarum formarum racionabilium quedam
est naturalis quedam artificialis et illarum quedam
est in rebus artificialibus sicut hec cuius forma prin
cipium est ars naturalis Naturalis est illa
que est in rebus naturalibus sicut cuius principium est natura
Nota circa litteram Albertus vult dicere quod N
duplex est forma corporalis quedam est naturalis
quedam artificialis Artificialis est illa que
est in rebus artificiatis vel illa cuius principium
est ars Sed naturalis est illa que in rebus
naturalibus et cuius principium est natura id est quod videtur
de potentia materie Secundo nota dubitatur N
utrum sit aliqua forma artificialis dif
ferens a forma naturali et videtur quod non nulla
enim in rebus artificialibus distincta a re naturali in
nulla est forma artificialis distincta a forma
naturali consequentia tenet et antecedens [illegible]
Oppositum dicit albertus in littera Ibi dico
primo quod forma artificialis nichil aliud

e in quod dispositio q disponit artifex materiam naturalem sicut forma statue nichil e nisi dispositio qua artifex disponit eam ad dispositionem statue et illa tamen dispositio non e aliud distinctum a re naturali ut probat ratio
no (Tercio nota q natura sit principium forme naturalis quia natura que e materia e eius principium subiectum eo quod ducis potentia educit Sed natura e forma agentis educentis eam de potentia materie sed eius principium de aliis dicitur effectum sicut de materia accidentali et nichil sequitur littera

Illarum quedam e universalis

Hic albertus subdividit alterum membrum divisionis prioris quia primo facit hic secundo utrumque subdividit alterum membrum ibi Item particularium. quedam est universalis. quedam particularis illarum quedam e universalis quedam particularis universalis e illa que totaliter in suo esse e quod e quod non e impressa alicui materie ut albedo. Particularis e que significata e in hoc subiecto ut hec albedo et subdividit subdivisionem alterius membri dicens Item particularium quedam e corruptibilis ut forma elementorum et elementatorum, quedam incorruptibilis ut forma celi. (Nota primo Albertus vult dicere q naturalium quedam e universalis
nota quedam particularis. Universalis e forma simpliciter secundum suam consideratam et non consideratam prout inheret materie sicut albedo secundum se considerata. Sed forma particularis que e in hac materia vel in hac sicut hec albedo signata in hoc subiecto. (Secundo nota circa illa
no litteram particularium autem vult dicere q formarum particularium quedam e ingenerabilis ut forma celi quedam generabilis et corruptibilis ut forma elementorum et elementatorum. (Ter
no cio nota dum in littera q alia forma sit universalis hoc debet intelligi sicut prius dixi de materia universali sed q sit indifferens ad quamcumque materiam ita q forma considerata nullo habita respectu ad formam dum materia universalis ut prius dixi. (Quarto nota dubitatur no
utrum aliqua forma naturalis possit e separata a materia et videtur q non quia separatio forme a materia est eius corruptio igitur non potest esse separata consequentia tenet antecedens patet quia corruptio e separatio forme a materia. Oppositum dicit Albertus in littera q universalis forma e q non e impressa materie ubi dico sicut dixi prius de materia q dicitur forma nichil aliud e quam forma particularis sed quam considerata non habito respectu ad aliquam materiam sed secundum se tantum vocatur universalis. quam autem consideratur sicut q e in hac materia vel in hoc subiecto ut vocatur particularis et per hoc patet ad rationem quia bene probaret q nulla naturalis realiter possit esse separata a materia et hoc bene est
no (Quinto nota q forma celi vim (?) incorruptibilis sit probatur forma celi non habet contrarium igitur materia quia omnis corruptio e a contrario patet quia celestia non sunt innovabilia quia celestia non sunt receptiva peregrinarum impressionum. (Sexto nota
nota dubitatur utrum forme elementorum et elementatorum sint corruptibiles et arguitur q formis elementorum et elementatorum nichil e contrarium igitur non sunt corruptibiles consequentia tenet ut prius antecedens patet quia forme elementorum et elementatorum sunt substantie substantie autem nichil e contrarium ut patet in predicamentis et in quinto physicorum. Oppositum illius dicit albertus in fine littere qualiter videtur ad hoc dicendum bene prius dixi circa particula de materia q non corrumpitur secundum q

sbe sed condispositione qualitatum contra
rietate consequentium illas formas
et sic patet ad rationes alia dicenda
dicuntur sicut de materia dyspositione particu
lari sequitur textus

Item formarum alia substantia

Hic est quarta pars principalis capituli
in qua albertus ponit quartam divi-
sionem forme ~~et dicit sic~~ Item
formarum alia substantialis alia
accidentalis. Substantialis est illa que
per adunationem sui ad materiam non facit
quid sed quale id est esse essentiale
ut igneitas .i. substantialis ignis
Accidentalis est illa que per adunationem
sui ad materiam non facit quid sed quale
vel quantum ut albedo. Nota circa
no litteram Albertus vult dicere quod ad hoc
~~dupp~~ est forma quedam est substanti-
alis et illa est que quando adiungitur ma
terie facit quid id est totum essentiale
vel per se sicut forma ignis ad
iuncta materie ignis facit hoc totum
essentiale quod est ignis quod est ens per se
Sed forma accidentalis est que quando ad
iungitur materie non facit unum esse
tiale vel per se sed facit ens per acci
dens sicut albedo adiuncta homini
facit ens quale vel per accidens
sicut homo albus vocatur ens per accidens
nota et non per se. Secundo nota dicta est inter
illas formas i. hoc quod forma substanti
alis immediate inficitur in materia for
ma autem accidentalis mediate
.s. mediante forma accidentali
non habet esse in materia sed forma sub
stantiale ut prius dictum est. Tertio
no nota dicit in libro quod forma substan
tialis adiuncta materie facit quid
hoc debet sic intelligi quod facit substantiam
compositam quia illa est quid et cum
facit totum essentiale vel quiddita-
tem quod nichil ponitur cum materia et

forma in substantia composita. Sed forma accide
talis adiuncta subiecto facit unum ens
aggregatum ex substantia et accidente sicut homo
albus est unum aggregatum in hac substantia que
est homo et hoc accidente quod est albedo et non
est ens per se sed per accidens sive quale sequitur

Item formarum alia posita

Hic est quinta pars principalis capituli in qua
albertus ponit quintam divisionem forme
~~et dividit~~ quod primo ponit eam secundo sub
dividit alterum membrorum ibi formarum non
immediate primo dicit sic Item formarum
alia posita est in materia mediate alia
immediate. Immediate posita in materia
est forma substantialis. Mediate posita in
materia est forma accidentalis ~~et ut~~ sub
dividit divisionem alterius membri dicens
formarum non mediate positarum in materia
quedam ponitur in materia ut mediante superficie
que secundum extensionem superficiei extenditur
et habet situm .s. unam partem hic et aliam
ibi ut color est superficies superficies cor-
poris corporis materia prima et ultimus non
resolvitur. Quedam non mediante superficie
ut que non habet situm ut piramis et scientia et
huiusmodi. nota Nota primo circa litteram prima parte hic
vult dicere albertus quod quedam forme sunt
immediate in materia sic quod nichil precedit
eas sicut forme substantiales. Alie autem
sunt in materia mediate sicut forme acci-
dentales que sunt in materia mediante forma
substantiali. Secundo nota circa illam litteram for- n
marum quedam et cetera ibi vult quod formarum me-
diate positarum in materia quedam est in materia
mediante superficie ut sicut ille que habet
extensionem in subiecto ad extensionem super-
ficiei sicut color superficies enim est primum
subiectum coloris et subiectum superficiei
est corpus et subiectum corporis est materia
prima. Alie sunt forme mediate re
cepte in materia que non sunt de materia medi-
ante superficie que non extenditur ad extensionem

superficiei sicut paternitas et filiatio et huiusmodi
no — Tertio nota dubitat utrum forma substantialis
imprimatur in materia immediate et arguitur quod non
quia multa precedunt eam in materia ergo non imprimitur
immediate in materia consequentia tenet antecedens
probatur quia dispositiones precedunt formam
quia actus activorum sunt in patiente disposito
secundo de anima. Oppositum dicitur in littera ibi nota
formam substantialem immediate imprimi in
materia potest intelligi dupliciter uno modo quod nichil penitus
precedit et sic est falsum quia quelibet
forma data aliqua forma precessit eam
in materia quia materia non semper stetit sub illa
forma et dispositiones precedunt eam ut dictum
est. Alio modo potest intelligi quod forma que imprimitur
in materia non precedit eam aliqua forma substantialis
vel accidentalis per quam materia prius
actuetur et hoc vult Albertus. Quarto nota
no — dubitatur utrum color sit in corpore mediante
superficie et arguitur quod non quia si sic tunc superficies
mediaret inter colorem et corpus
consequentia videtur tenere falsitas patet quia superficies
non est aliud distinctum a corpore. Oppositum
dicitur in littera. Ibi nota quod hec de virtute
sermonis est falsa color est in corpore mediante
superficie hoc videtur probare argumentum sed
sic debet intelligi quod corpus est superficietenus
coloratum vel color competit corpori vel aliquo
consimili modo. Quinto nota dubitatur utrum superficies
no — sit primum subiectum coloris et arguitur
quod non quia si sic sequeretur quod esset adequatum
subiectum coloris consequentia tenet quia
primum et adequatum idem valet ut patet
primo posteriorum falsitas probatur quia sic in nullo
esset color nisi in superficie hoc consequens falsum
quia corpus etiam est coloratum et linea
potest esse colorata. Oppositum dicitur in littera.
Ibi dico quod hec de virtute sermonis est falsa superficies
est primum subiectum coloris similiter hec
superficies est adequatum subiectum coloris
ut probat ratio sed ille de actu exercito debent
converti in actus signatos ut sic dicatur de
isto termino superficies primo et adequate esse
subiectum coloris et sic intelligi debet
littera. Sexto nota dubitatur utrum nota
corpus sit subiectum superficiei et
arguitur quod non quia sic sequeretur
quod superficies distingueretur a corpore
consequens est falsum sicut patet prius
consequentia probatur quia idem non
est sui ipsius subiectum inherentie
~~sicut subiectum artificii~~ Oppositum
dicitur in littera ibi dico quod quoddam est subiectum
inherentie sicut subiectum artificii
realis et sic corpus non est subiectum
superficiei quia superficies non
est accidens animale quod cum quodam modo
fuerit dictum. Aliud est subiectum predicationis
de quo aliquid predicatur
et sic corpus est subiectum superficiei
quia de hoc termino corpus predicatur
habere superficiem longum et latum
et sic debet intelligi quod dicitur quod materia
prima sit subiectum corporis id est de
materia prima verificatur esse corpus
et tamen hoc non est ratio et sic debet
intelligi littera. Septimo nota dubitatur nota
utrum paternitas et filiatio sint forme
existentes in materia et videtur quod
non quia si essent forme vel essent
forme substantiales vel accidentales
non substantiales ut patet nec
accidentales quia sic sequeretur quod pater
aliquis desineret esse pater corrumperetur
ipso accidente consequentia tenet
falsitas probatur quia aliquis pater potest
fieri non pater sine aliqua mutatione sui quia
corrupto filio ipse non est pater. Ibi
dico quod littera debet ~~intelligi~~ isto modo quod
paternitas et filiatio sunt quedam
res relative accidentales que inhe-
rent in subiecto et si sic ~~intelligeretur~~
tunc est falsa quia tales res non
intelligunt non ponuntur. Alio modo
quod paternitas secundum illa predicata

pri et silaus fuit qdo pducmeta q
no vifitat. de matia pma i mete
ety no sufficiat alia qualitatem
potesa i subiecto et sic intelligedo
no lra ptt sufficienter. Nota albertus
poit ab illas divisioes forme
ut hic ut pohyb elicent forma
h' intecta q e una pricipalis re-
ru nalia sequitur lra sic d. ab

Sicut dicit Averroys

hic e sexta ps pricipalis cuius
i qua alle albertus poit diversas
opioes i pductioe forme et sedm
hic pt lra i tres ptes
q ipse recitat tres opiones hoc
pz et legat lra pt sic dicit g
no 3o sic. Et nota sicut d. Averoys
supple in tcio physicorum triplex fuit
opio de formis nalibz quidem
eni opinabat formas esse ab
extrinseco. sz ab datore formarum
id e ad aut dato intelligentiam extra
materiam ee separatis i corporalis
stellis ut platonici. Tunc recitat
sedm opiom dices alij autem
opinati sut formas esse in ma
tiem actu sz late et ee insensibles
i nobis ut anaxagoras vnd dicebat
oe i od mistu. Tunc poit tercium
opiom dices tcia no opio est
aristotelis qui poit formas esse
i potentia no i actu ab extrinseco
uo agete educes de potentia ad
actu et cofirmat hic pauctoritates
aristotelis dices vnd dicit aristo
teles i libro sedo de gnatoe et cor
ruptoe lato solis i obliquo cir-
culo facit gnationem et i sedo phy
no sicorum dicit q ho gnat homiem
et sol ex materia. Nota pmo con
metator recitat i tcio physicorum
tres opiones antiquorum phylo

sophorum de mo pducedi forma. Et pa
e illa platonis qui dixit q forme
no educeret de potentia matie sz ex
trinsecus effunderet a datore formarum
i. deo et aut i fusiom esset create et po
site a datore formarum incorporalibz sitibus
et qn tuc matia esset suffi disposita tuc
dator formarum i funderet formam illa
opiom cp bat aristoteles et
i septio methaphysice et i pluribz alijs locis
q no e opio nalis sz tn theologice lo-
quendo sz aliqs veritatis de aia intellectiva
hois q non educat sz a creatore i funditur.
Nota sedo opio fuit Anaxagore et
qui dixit forme esset actu i matia
sz tn lateret nos q esset insensibiles nob
et mechil esset gnato nisi manifestatio for
me i manifeste et dixit q qlibz forma esset
i qlibz matia et motum eius fuit q
videt quolz ex quolz gnari illa opiom
iprobat aristoteles i pmo phisicorum q ex ea
sequitur qlz ee i quolz q ipse pbat e
falsum. Tercia et vltima opio e aristotelis q
poit q forma no adueniat ab extrinsecus
poit q forma no sit actu in matia sz potentia
in eam sit actu in matia sz potentia
qua deducitur ab agete extrinseco de ma
ad actum et hanc albertus cofirmat p
aristotile ut pz i lra et illa opio est
susmedia et tenet mediu iter alias
opiones in eam poit formam ab extrinseco
euenire sicut pma in eam poit formam
actu esse i matia sz q ma sit de potentia
fieri ad formam et illa potentia i ducitur
ad actum p agens extrinsecum. Quarto no
no cira auctoritatem aristotelis q ponitur
i lra. sz q lato solis et dz sic intelligi
q motus solis in zodyaco e causa ge
neratois illorum inferiorum vnde p obliquum
circulum aplees intelliget zodyacum
q terra d. circulus obliquus q declinat ab
equinoctiali et intersecat ea ad angulos
obliquos una eius eius medietatis de

fiat ūsus septētrione alia medietas d̄ fiat ūsus meridiem q̄ ē approxio
nis eius usq; ad finē ignis tūc motus eius disponit minus materias illorum inferiorum
& educit formas de potentia earum
hoc q̄ radij eius tūc sint fortiores
quia hoc q̄ diuturniores sunt super orizonte nostrum
ut videmus q̄ tūc crescunt segetes &
flores arbores & gignunt animalia hoc totum
ē virtute solis secundum q̄ mouet secundum
accessum & appropinquat emisperio nostro & hoc ut
aristoteles auctoritate predicta. Quarto nota
circa illam auctoritatem . sz homo generat hominem
& sol quod sic intellige q̄ homo & motus ce-
lestis sic concurrunt ad generationem hominis quod
homo semen infundit. motus uero celestis
hoc semen disponit & ornat ad dispositionem
humanam secundum q̄ dicunt astronomi q̄ in
primo mense ducitur fetus saturnus i secundo
iupiter & sic consequenter septem mensibus
& septem planete ~~& octauo mense iterum~~
saturnus & ideo puer natus in octauo mē-
se non diu viuit quia saturnus ē signum
mortis sic patet quomodo motus celestis q̄
agit per solem tanquam per instrumentum
ē agens potissimum ~~de ducens po~~ & edu-
cens formam de potentia materia q̄ im-
mediatum sicut principale generans ad
mediatum ut cortices sicut motus celestis
sequitur lira Item nota q̄ forma

Item nota q̄ forma d̄ forma

hic ē septimum ps principalis capitulo in quo
albertus ponit diuersa nomina forme &
~~diuidit~~ quia primo facit hoc ~~secundo~~ ponit
proprietates materie & forme ibi Item
nota d̄ ~~sed~~ Item nota q̄ forma dicitur
forma & ratio & species & endelechia sicut
actus forma d̄ in quantum dat esse ma-
terie sicut in comparatione ad materiam speciem
uero dicitur in quantum ē principium cogni-
tionis Sed prout consideratur in se ipsa ratio
uero dicitur in quantum ē finis materie Sed
in quantum ē proportionabilis materie en-
delechia sicut actus d̄ comparatur prout
comitur Nota circa literam Albertus
ut dicit q̄ illa noua forma speciem
ratio endelechia actus sunt syno-
nima quia significant eadem rem sz
forma diuersis nominibus sicut rationibus
dicitur eadem forma secundum q̄ conside-
ratur in ordine ad materiam ut dat
esse materie secundo d̄ species in quantum
ē principium cognitionis ut in quantum
consideratur secundum se sz d̄ ratio
secundum q̄ ē ratio materie ut propor-
tionabilis materie sz d̄ actus ut
endelechia q̄ ē idem in greco appo-
nitur predicto Dicit tamen albertus
d̄ q̄ forma dat esse materie
si forma non esset adhuc materia esset
hoc uidetur q̄ sit contra ubi dico for-
ma non dat esse materie simpliciter
sz bene esse actuale . si enim per potentiam
tam d̄ aliqua forma separaretur
a materia adhuc posset esse sub
non autem esse aliquid aliud sub
actu ut aliorum determinatione
specie Tertio nota circa hoc q̄ dicitur
forma ē principium cognitionis
hoc patet primo physicorum quia materia
non ē cognoscibilis nisi in analogia
ad formam / unde quelibet enim res
cognoscitur per suam formam Quar-
to nota dubitatur utrum forma sit
proportionabilis materie & uidetur
q̄ non quia proportio ē inter quantita-
tes sed materia sed & forma
non sunt quantitates & ideo maior
non de septe euclidis / minor
patet quia sunt spiritus Oppositum uidetur
velle litera q̄ d̄ q̄ ratio ut in quan-
titate sit materie Sed quanto propor-
tionabilis materie & Ubi nota q̄
duplex proportio quedam proprie dicta et

no

illa e inter solas qualitates et
talis no e inter materiam et forma
in composito materia et forma. Alia est
proporcio large sumpta et hec nichil e
nisi quedam comparacio .s. diversorum in ali-
quo in quo conveniunt quodque sit il-
lud et sit forma ut esse propor-
cionabilis materie. Quinto nota
[nota] quo forma opponitur proporcioni
hec probus dictum e sequitur Iste no q dicit aris

Iste nota quod dicit aristo

Hic albertus ponit proprietatem ma-
terie et forme dicens Iste nota dicit
aristoteles in secundo de generacione et
corrupcione ~~materie~~ e pati et move-
ri movere autem et facere alterius e
pati .s. forme. Ex hoc tunc infert
correlarium dicens Unde quod omnino
caret materia passibilitate sicut
primum in aliis autem secundum diversitatem
materie diversificatur et passiones et
tunc ~~epylogat dicens~~ et sic de prin-
cipiis naturalis phylosophie dicta
sufficiant. Nota primo quod aristo-
teles in libro de generacione et corrup-
cione ponit illam auctoritatem quam albertus
ponit in littera quod materie e pati et mo-
veri movere autem et facere e alterius
potencie .s. forme. Secundo nota
[no] quod per istam litteram infert correlarium quod
illa que omnino caret materiam ista
eciam omnino caret passibilitate sicut
primum ens hoc e esse actus purissimus
nullam habens materiam nec spiritualem
nec corporalem in aliis autem entibus
creatis primum sicut variatur materia
sic eciam variatur passibilitas ita quod
illa que habet materiam corporalem
quod ita paciuntur passionibus corpora-
libus sicut illa in fiora ista que

habet materiam spiritualem sicut intellige-
cie movetur a primo tamquam ab appetibili
primo eodem modo tamquam amatum et deside-
ratum prout secundo methaphisice. Tercio nota [no]
circa epylogum illorum materia forma pri-
vacio sunt principia naturalis phisice et videtur
quod non quia sunt principia rerum naturalium
sed non sunt principia naturalis phisice conse-
quencia tenet ut patet per contrarias. Ubi di-
co quod hec complexum materia et forma
et privacio sunt principia rerum naturalium in
hoc e principium sciencie naturalis et tamen hoc
non est inconveniens Sequitur capitulum Consequenter conside-

Consequenter considerandum e

Hic e capitulum sextum et e tercia pars principalis
illius tractatus ~~et continuat~~ sic primus albertus
determinavit de principiis rerum naturalium quod e
materia primi physicorum hic determinat de cau-
sis rerum naturalium et hoc e materia ~~secundi phy-~~
sicorum ~~et dividitur~~ quia primo permittit intencio-
nem suam et ponit ~~differenciam~~ inter principium et
causam secundo consequenter ~~tercio~~ ponit condicio-
nes causarum ~~quarto~~ ponit modos causarum
~~secunda~~ ibi Uno ergo modo ~~tercia~~ ibi tunc causas
~~quarta~~ ibi Item no primo dicit sic Con-
siderandum autem siquidem e de causis que
et quo modo sint prenotando differenciam inter princi-
pium et causam principium ergo e causa in-
trinseca et essencialis rei. Causa vero communiter
dicitur ad causam extrinsecam et intrinsecam
sicut postea patebit. Nota primo circa litteram
ut primo dicit postquam dictum est de princi-
piis naturalibus consequenter dicendum e de causis
et hec e conclusio 16 secundi ~~physicorum~~ quod
ad philosophum naturalem spectat considerare de causis
Secundo nota quod ponit differenciam inter principium
et causam et hoc e quod principium dicitur de causis
intrinsecis solum sicut e materia et forma
sed causa dicitur indifferenter de principiis intrin-
secis et extrinsecis et illam distinccionem osten-
dit albertus ab opposicione allexandri

nota sup scdo physicorum Tercio nota q aliter dis
tinguit cometator sup primo physicorum inter
principium et causam et dicit q principium vo
catur causa efficiens Sz causa vocatur cau-
sa finalis elementa autem vocatur principia
intrinseca sicut materia et forma Quarto
nota q Albertus incipit materiam scdi physicorum
cum tercio tractatu qz ibi aristoteles in
cipit primo materiam de causis et in scdo
tractatu scdi physicorum illa sunt incidencia
dicta et de istis nichil albertus tangit Sz in
cipit consideracionem suam principali proposito
sequitur lrã

Uno ergo modo hic albertus
consequenter in
tentum suum de causis et dividit in quatuor
secundum numerum quatuor causarum de quibus de
terminat quarum primo determinat de causa ma
teriali scdo formali tercio efficiente quar
to finali scdo ibi alio modo dicitur causa tercio
ibi tercio dicitur causa quarto ibi quarto
dicitur causa prima adhuc dividitur qz primo
primo facit hoc scdo ponit unam distinccionem
materie ibi nota tamen primo modo sic uno igitur
modo secundum aristotelem scdo physicorum causa
est exquo fit aliquid cum insit sicut es
statue cum insit dicit ad differenciam privacionis et
hec est causa materialis Tunc subdit dis
tinccionem materie dicens Aliqua est materia
exqua ut es statue Aliqua est materia
in qua ut subiectum accidencium Aliqua est
materia circa quam ut obiectum potencie Nota
no primo circa literam q in primo vocatur causa
illud exquo fit aliquid cum insit et hec
est materialis causa sicut es statue dicitur
causa materialis et illam diffinicionem materie
ponit aristoteles in scdo physicorum et dicit
cum insit propter privacionem qz privacio licet
sit principium in fieri tamen non est de composito
materiali qz non materiam in facto esse Scdo
no nota circa illam literam Item nota q ponit
illam distinccionem materie dicens q quedam
est materia exqua et quedam materia in qua
et quedam circa quam materia exqua est quia
est diffinita exqua res essencialiter
componitur et hec est materia proprie dicta
Sz materia in qua est subiectum accidencia
sicut paries est materia albedinis et sic
recipitur in ipso materia autem potest sus
cipere qz accidencia habent materiam
Sz materia circa quam hec est obiectum ali
cuius potencie passive circa q principia
constituit in terco suo illa potencia et
sic color dicitur materia visus quia
est obiectum illius potencie visive
nota Tercio nota dicit aliquis quare
albertus primo determinat de materia
cum tamen materia sit quiddam occultum vel
de et in prefin et processu sciencie dz
procedere a bignoritatibus ad notoria
Ibi potest dici q albertus facit hoc
sequendo processum aristotelis scdi
physicorum Sz dicens quare tunc a-
ristoteles facit Ibi dico q unam
ordinis et viam generacionis materia pre
dit alias causas qz cuius generacionem
naturali necesse est subici materiam ut
prius patuit Quarto no circa illam nota
illam distinccionem materie q aliam dis
tinccionem ponit cometator in scdo phy materia duplex
sicorum circa locum istum et est hec q alteracionis et
quedam est materia alteracionis tamen alia composicionis
est materia alteracionis et composicionis
sed primi sicut frumentum est materia
alteracionis panis qz alteratur et dis-
ponitur ad materiam panis non tamen est
materia composicionis qz non manet
in pane scdo sicut lapides et
ligna sunt materia composicionis domus
qz exillis domus componitur non tamen
sunt materia alteracionis qz non oportet
eas alterari cum ingreduntur in compo
sicionem domus tercium sicut materie
materie elementorum ille sunt materie
composicionis ut patet et eciam sunt materie
alteracionis qz elementa in naturam mi
xtorum sumptum alterantur Quinto nota

nota q obitu alicuius potencie pas-
sive vocatur aquo talis potencia pa-
titur vel illud aquo abstrahitur speciem
impresse illi potencie sicut obitu po-
tencie visive dicitur lux vel color et
obitu intellectus dicitur illud quod in-
telligitur Sequitur litera

Alio modo d(icitu)r causa

Hic albertus determinat de causa
formali et dividitur quia primo facit
hoc secundo ponit unum notabile de cau-
sa formali ibi et nota quod in simpli-
cibus/ ~~primo dicitur sic~~ Alio modo dicitur causa
racio illius quod quid erat esse ut ig-
neitas ignis et hoc est causa for-
malis et subdit et nota quod in sim-
plicibus ut in angelo et in anima ea-
dem est forma que est actus materie
et que est actus compositi in composi-
no est eadem quia in homine anima enim est
actus materie humanitas vero est in com-
no — positus Nota primo circa literam
quod dicit Aliqua est causa quia q
est passio eius quod quid erat esse id
est quiditatis ut igneitas est racio
quiditatis ignis et illa causa vocatur
no — causa ~~ignis~~ formalis Secundo no
circa literam ibi et nota/ ibi ponit quod
notabile ~~compositum~~ quod ~~duplex~~ est forma quedam
est actus materie/ ~~et quedam~~ est actus
compositi et in simplicibus sicut est
anima et angelus ibi est una forma
in compositis autem non est una sed sunt
diverse sicut in homine ibi forma que
est actus materie est anima/ sed actus
compositi est humanitas Certo no
Utrum forma … [illegible] no — dubitatur utrum forma sit racio qui-
ditatis et arguitur quod non quia
quiditas est diffinicio quiditatis
sed forma non est diffinicio vel causa
diffinicionis ergo non est racio quiditatis
consequencia tenet et ante patet Oppositum
illius dicitur in prima parte litere quia illo

dubio dico quod ~~litera~~ debet sic intelligi quod a forma
sumitur dicta specificativa que est comprehensiva
diffinicionis quiditative et certa ipsum in-
tellectum non procedit [ultra?] Quarto no — no
circa secundam partem litere utrum forma que est actus
materie et forma que est actus compositionis
differunt in compositis et ~~arguitur~~ quod non
quia si sic sequeretur quod in eodem supposito
essent plures forme substanciales realiter
distincte consequens est contra illis formis sal-
vatis patet per commentatorem in de substancia
orbis Oppositum dicit Albertus in litera ibi
in compositis et actus materie sunt distincte
forme realiter differentes ~~sic litera~~ est
falsa sicut probat racio et hoc notum est
de se/ sed ad bonum intellectum potest sic in-
telligi quod a forma compositorum sumuntur duo
predicata quedam quod significat de toto com-
posito et hoc potest vocari actus compositionis
sicut homo vel humanitas hoc enim significat totum
subiectum et compositum [hominis?] Aliud potest
sumi per [?] ab eadem forma quod significat partem
illius compositi sicut anima [?] sola [animam?]
et hoc potest vocari predicatum actus materie
quando ergo dicit albertus quod in compositis actus
compositionis et actus materie differunt ~~sic~~
~~sic intelligitur~~ quod diversa significant/ in simpli-
cibus autem pro ibi eadem predicata idem sig-
nificant quia simplex est una essencia simplex
non composita et sic in simplicibus idem est actus
compositionis et materie quia eadem idem significant

Tercio modo dicitur causa

Hic albertus ponit terciam acceptionem cause
quia ~~primo~~ facit hoc secundo ponit notabile ibi
et nota ~~primo~~ dicitur sic Tercio modo dicitur causa
in mutacionis principium principium autem quietis
ut deliberans propositi et pater filii et est causa
efficiens Nota primo circa literam Albertus — n
quod dicit quod tercio modo dicitur hoc nomen causa de
illo quod est primum principium motus et quietus
sicut deliberans et deliberacio et primum prin-
cipium motus alicuius propositi et sic eciam pater
est causa efficiens filii et causaliter loquendo

do quolibet principale faciens dicitur causa efficiens
sicut et hoc vult aristoteles ~~secundo~~ physicorum cum dicit
quod causa efficiens est unde motus. Secundo
nota quod ex exemplis hic potest elici quod multi-
plex est causa efficiens quedam est principale
intendens sicut carpentarius dicitur principale
efficiens domus. Secundum dicitur causa dispo-
nens et sic disponens ligna dicitur efficiens domus.
Tercio modo dicitur causa efficiens qui consiliatur
ad talem disposicionem et hoc tangit cum dicit
et deliberans operatur. Quarto dicitur causa
efficiens aliquis quo adiuvans quod aliquis
portat ligna vel lapides dicitur causa efficiens
quo adiuvans domus principale tamen in-
tendens dicitur principaliter alia autem per se. Terci-
o nota dubitatur utrum illa diffinicio cause
efficientis sit bona et arguitur quod non quia
non competit omni subdiffinito et tamen deo non
competit illa diffinicio igitur consequencia tenet
cum probatur ~~quia deus est causa efficiens~~
~~prima pars quia deus non est principium mo~~
tus quia deus est causa efficiens et tamen deo non
competit igitur consequencia tenet cum ~~probatur~~ quod prima
~~secunda~~ probatur quia deus non est principium mo-
tus effectum quia nichil agit contra se ibi
dico quod ~~duplex est~~ efficiens quoddam est efficiens
proprie dictum et illi competit illa diffinicio ~~natu-~~
~~ralis~~ aliud est efficiens methaforicum et sic a-
liquid agens in racione cause finalis
potest dici efficiens et sic deus dicitur esse
efficiens causa sequitur

Et nota quod duplex est efficiens

hic albertus ponit unum notabile ~~et dividitur~~
secundum quod ponit duo notabilia secundum ibi et nota
primo dicit sic. Et nota quod duplex est effi-
ciens circa materiam scilicet extrinsecum et intrin-
secum intrinsecum est virtus activa in materia
quam alchimiste vocant racionem seminalis, extrinse-
cum est virtus celi ~~secundum quod dicit aristote~~
~~les~~ quod allacio id est motus solis in obliquo
circulo facit generacionem et subdit secundum no-
tabile dicens. Et nota quod media que sunt
ad fieri reducuntur ad causam effi-
cientem sicut ad sanitatem sunt ma-
nes purgacio et urina omnia enim
hec gracia finis sunt. Circa primum parte
hic nota ibi albertus vult dicere
quod duplex sit efficiens circa materiam
quoddam intrinsecum sicut racio seminalis
quod est virtus activa seminalis de qua prius
dictum est aliud est efficiens extrinse-
cum sicut virtus celestis secundum quod
prius dictum est quod allacio solis in
obliquo circulo etc. Secundo nota circa
secundum notabile ibi vult dicere quod sunt
plura media ad aliquem finem et ta-
men omnia reducuntur ad causam efficientem
scilicet macies et purgacio et similia talia
sunt media quibus pervenitur ad sani-
tatem tanquam ad fieri illa omnia di-
cuntur causa efficientes respectu sani-
tatis. Tercio nota dubitatur utrum
racio seminalis sit principium intrinsecum
et arguitur quod non quia si sic sequeretur
quod esset naturalis forma consequencia tenet
in principio illius capituli falsitas con-
sequentis patet de se. Oppositum illius
dicitur hic ibi dico quod aliquid esse effi-
ciens intrinsecum ~~intelligitur~~ dupliciter uno modo
quia sit efficiens per se sed secundo modo per
accidens quia in se sunt quedam spiritus
disponentes una cum virtute celesti
ad formam generandam et postea conti-
nentur. Quarto nota quod virtus cele-
stis sit causa extrinseca generacionis
hoc supra dictum est in precedenti capitulo. Et
Quinto nota dubitatur circa secundum
notabile utrum intermedia ad finem
sit causa efficiens ~~et arguitur~~ quod
non quia unum medium est causa effi-
ciens finalis respectu alterius igitur non
est causa efficiens ~~consequencia~~ tenet quia
que sunt distincte cause non possunt
quia macies fit propter purgacionem illud

cause gratia cuius aliquid fit dicitur causa
finalis id est purgatio est finis macrei Op-
positum dicit littera Ubi dico quod verum
medium est bene finis propinquus alia tamen
omnia sunt efficientes in spiritu finis vacuari
interi et hoc non est inconveniens quod idem
sit causa in pluribus generibus causandi
in spiritu diversorum ut postea patebit
et est in proposito quod tota purgatio est finis
propinquus macrei et tamen macrees quam
purgatio sunt cause efficientes sanitatis
sequitur littera

Quarto modo causa

Hic albertus ponit quartam acceptionem cause et dicit Quarto dicitur
causa cuius causa fit aliquid ut
intelligis gratia incedendi id est et hec est
causa finalis de qua dicit aristoteles
in libro causarum Nota contra litteram Albertus
no vult dicere quod quarto dicitur causa cuius
gratia aliquid fit ut cultellus fit
gratia incidendi id est incisio vel possemus
dicere est causa finalis gratia cuius fit
cultellus et de illa causa dicit aristoteles
totiles in secundo physicorum quod est potissima
no causarum Secundo nota quod commentator
secundo physicorum ponit diffinitionem finis
et dicit quod duplex est finis quidem est fi-
nis quo et quidam est finis gratia cuius
finis quo verum corporis propria et naturalis
operatio sicut finis quo celi naturalis est
videre Sed finis gratia cuius est ad hoc duplex
quidam est finis generationis quidam est finis
rei generate finis generationis est forma
rei Sed finis rei generate quod aliquid
nobilius et perfectius in quo tamen res
ordinatur et sic hoc est finis quodammodo
omnium aliorum esse ut dicit aristoteles
in secundo physicorum nos sumus
finis quodammodo omnium et sic est primus ens
puta deus est finis omnium quia ultimate
no ordinatur in ipsum Tercio nota
quod illa diffinitio finis convenit
utrobique non accepto quia ens

naturale corrumpitur propter suam operationem etiam
producitur propter suum finem et ideo dicitur finis
causa causarum quia omnia agentia agunt propter
finem ultimum entis eius producitur sua naturali
operatione et natura semper agit propter finem ut patet
secundo physicorum Quarto nota dubitatur no
utrum sint tamen quatuor esse et non plures neque
pauciores et videtur quod sint plures esse quam
quatuor quia infinite sunt cause ergo plures
quam quatuor consequentia tenet antecedens probatur
quia infinita sunt causata et quodlibet ab aliis
causatum habet suas causas igitur etc. Opposita
secundo arguitur quod sint pauciores finis non
est causa distincta ergo tantum tres sunt cause
consequentia tenet antecedens patet quia finis coin-
cidit cum forma ut patet secundo physicorum Op-
positum patet per albertum in littera in precedentibus
quod ponit quatuor in littera et non plures
neque pauciores Ubi nota quod duplices
sunt cause ut patet secundo physicorum quedam
sunt cause essentiales quedam accidentales
essentiales sunt ille quatuor accidentales
tales sunt alie concause etc. Secundo nota
quod quatuor cause intelliguntur uno modo
uno alio modo in specie secundum hoc propositiones ali-
quas pono Prima infinite sunt cause
accidentales eiusdem illa est nota per aristotelem
secundo physicorum ubi dicit infinita
accidunt eidem ergo infinite sunt cause
essentiales secundum speciem illarum sunt tamen
quatuor termini specifici significantes has
causas essentiales in proposito illa consequentia
tenet antecedens patet quia illa quatuor materia
forma efficiens finalis significant has causas
essentiales Quantum ad rationes prima est
propositio prima Ad secundam quando arguitur finis
non est causa distincta ab aliis etc.
quod ille terminus forma et ille terminus finis
aliquid significant unum et eandem rem sed
tamen hoc est diversis rationibus Secundo nota no
dubitatur utrum omnia entia naturalia habeant
quatuor causas et arguitur quod non quia

Vtrum omnia naturalia habeant 4 causas

circa mathematicalia, sunt circa naturalia
et tamen non habent quatuor causas. Et consequentia
tenet cum antecedens prima parte patet secundo physi-
corum et secunda parte patet, quia circa mathematica
non habent causam materialem, quia mathe-
maticus abstrahit a materia. Circa substantie
separate sunt naturalia quia considerantur a philo-
sopho naturali et tamen non habent quatuor
causas, quia nec habent materialem nec forma-
lem nec etiam efficientem secundum iterum
philosophi sed solum finalem. Oppositum videtur
velle albertus qui assignat entibus
naturalibus quatuor causas. Ubi breviter dico
unam propositionem quod omnia circa naturalia dicta generabilia est
naturale et corruptibile habent quatuor causas illa
patet quia talia habent materialem causam
quia omnis generatio est ex materia et habent cau-
sam formalem quia generatio est deductio
forme de potentia materie et habet cau-
sam efficientem quia potentia materie non
reducitur ad actum nisi per agens existens in actu
etiam habent causam finalem cause agens
naturale agit propter finem. Ad rationem in oppo-
situm quod dicitur circa mathematicalia et propter
rationem pono duas propositiones. Prima
circa naturalia habent quatuor causas patet quia
circa mathematicalia sunt circa naturalia. Secunda
circa mathematicalia non inquantum mathematicalia
habent quatuor causas illa patet quia non
subest ratione qua considerantur a mathematico
quia mathematicus non considerat ea inquantum
sunt circa naturalia ex hoc patet ad rationem. Circa
quod arguitur de intelligentiis, dico quod licet
non sunt circa generabilia et corruptibilia

no Sexto nota dubitatur an finis utrum sit
sit causa et arguitur quod non. Illud non est
causa ad cuius esse non sequitur aliquid sed
finis est huiusmodi. Consequentia tenet, ~~maior nota~~ per diffinitionem
cause, quia causa est ad cuius esse sequitur
aliquid, ~~minor patet~~ ex primo de generatione quia
quando finis adest tunc cessat agens
agere quia habitis partibus cessat omnis actio
ut dicitur ibidem. Secundo illud quod non est
effectus hic non est causa sed finis est ef-
fectus. Consequentia tenet, ~~maior nota~~, quia causa
et effectus ex opposito distinguuntur. ~~Minor~~
patet quia finis efficitur ab opposito
quia agens efficit finem. Oppositum
illius dico quod una conclusio quod finis
est causa ~~secundo~~ physicorum et probatur
illud quod potest videri ad cognitionem
finem per quid hic est causa finis est
huiusmodi. Consequentia tenet, maior nota, minor probatur
quia quod querit propter quid est hic sed
respondetur propter finem. Ad rationes
in oppositum respondeo ad primam quando
dicitur concessa maiore nego minorem
ad probationem ~~dico~~ quod licet nichil
sit esse finem via generationis tamen
sit sequitur aliquod via perfectio-
nis. Ad secundam quando dicitur illud quod
est effectus etc. dico quod non est non
est effectus in eodem genere cause tamen bene
efficitur in eodem genere sit finis licet sit effec-
tus agentis tamen est causa in suo genere

no Septimo nota quod finis sit potissima
et nobilissima causarum hic sic probatur
propter quod cum alie cause causant est
nobilissima causarum finis est huiusmodi
consequentia tenet, ~~maior nota, minor patet~~ quia agens
agit propter finem et disponit materiam
propter finem et educit formam de po-
tentia materie et omnes alie cause
sunt cause propter finem. Sequitur liber

Circa causas nota

Hec est tria prius principales capitulo et
~~formatur~~ sic primus albertus oste-
dit quod sit causa primo et que sunt
et quo distinguuntur. Hic non ponit
conditiones causarum ~~et dividit~~ in 3
primo quod ponit 3 conditiones quarto ibi
Item nota ~~3 ibi~~ ... ~~dicitur~~ Circa causas nota quod causa
finalis movet efficientem efficiens
movet materiam materia movet introducit

V finis sit causa

forma sicut patet in artifice artifex enim primo mouetur a fine et postea disponit materiam introducendo dispositionem artificialem sicut patet in carpentario primo enim mouetur ab indigentia domus vel ab aliquo alio fine ad edificandum domum post disponit lapides et ligna ut sit apta ad constitutionem domus postea ordinat dispositionem domus et ex hoc dicit albertus patet quod finis sit potissima causarum quia sit alie cause sunt cause propter finem.

no. Secundo nota Albertus ponit exemplum in rebus artificialibus quia in illis magis apparet sed tamen suum exemplum poterit in rebus naturalibus, quia generare sibi simile, vel saltem conseruare se per corporationem in esse specifico est causa finalis mouens ad generandum, quia ut dicit commentator secundo de anima entia naturalia non possunt esse perpetua eadem numero et ideo natura dedit eis appetitum generandi ut sit per propagationem conseruentur in esse eadem in specie. quod Secundo est finis mouens patrem ad generandum sibi simile et per consequens propagationem se perpetuare saltem idem in specie et sic pater mouens una cum virtute celesti mouet materiam et materia mota et disposita educitur

no. Nota tertio quia secundam conditionem causarum non ponit aristoteles in secundo physicorum sed tamen bene sequitur quod dicas sub ubi dicit quod eiusdem sunt plures cause.

no. Quarto nota dubitatur utrum causa finalis moueat efficientem et arguitur quod non, quia si sic sequeretur quod causa finalis esset causa efficiens consequens probatur ex prius dictis, quia efficiens est unum principium motus, si igitur causa finalis mouet efficientem igitur causa finalis est principium motus igitur causa finalis est causa efficiens. Oppositum patet in littera ubi dicit ut prius quia finis bene est efficiens metaphorice licet non sit efficiens principale. Ad hoc patet ad rationem, quia ratio probat quod sit efficiens principale sed ad rationem dicitur quod non est unde est principium motus effectiue sed unde est causa efficiens principalis, finis autem non mouet efficientem in genere cause efficientis sed bene in genere cause finalis sequitur.

Item nota quod quedam adinuicem sunt

Hic ponit secundam conditionem causarum et dicit sic. Hic nota quod quedam adinuicem sunt sibi esse et non eodem ut labor est causa efficiens sanitatis et sanitas est causa finalis laborandi.

no. Nota primo albertus ut sic dicit quod quedam adinuicem sic se habent quod unum est causa alterius et econuerso sed tamen hoc non est eodem modo in eodem genere cause sed sicut sanitas est causa finalis laborandi sic labor autem est causa efficiens sanitatis quia aliquis in fine ex defectu caloris digestiue stomachi laborando calefit, quia motus calefacit, quia motus facit ignem sicut ex lapides ut patet secundo celi ipso autem calefacto per calorem iterum ut calefactio et sic infirmatur sanatur. Tertio nota dubitatur utrum aliqua possent sibi inuicem esse cause et uidetur quod non, quia si sic sequeretur quod idem possit esse causa sui ipsius hoc quod uidetur esse falsum probatur consequentia, quia quod quod est causa cause hoc est causa causati sed aliquid est causa sue cause igitur est causa causati sue cause igitur est causa sui ipsius maior non oppositum libri de causis maior patet in exemplo littere quia sanitas est causa laborandi sed labor est causa sanitatis igitur laborare est causa laborandi idem sui ipsius quod est oppositum. Oppositum patet in littera ubi dicit sicut dicit littera quod non est in eodem genere cause sicut est, in eodem genere cause tunc bene sequeretur

sequitur

Item contingit causa opposito

Hic albertus ponit aliud corollarium causatum
~~et dividitur primo~~ facit hoc ~~secundo~~ ponit diversas
acceptiones cause ibi Item nota primo dicit quod
Item contingit esse causa oppositorum ut nauta
in presentia contingit esse causa salutis navis
cuius vero absentia causa periculi Nota alber-
no tus vult tamen quod idem aliquando contingit esse causa
oppositorum ut nauta per suam presentiam est causa
salutis et per suam absentiam est causa periculi
navis quia absente nauta navis non regi-
tur periclitatur Secundo nota dubitatur utrum
no idem possit esse causa oppositorum et videtur
quod non idem in quantum idem aptum natum est
facere semper idem ut patet 2o de generatione
ergo idem non potest esse causa oppositorum
Probatur secundo sequeretur quod diversitas effectuum
non argueret diversitatem causarum consequen-
tia tenet quia idem potest oppositos effectus pro-
ducere falsitas patet quia actus distinguuntur
per potentias potentie autem per obiecta
Opposita dicitur in libro ibi nota quod unum
esse causa oppositorum intelligitur ~~dupliciter~~
in uno genere cause alio modo in diversis generibus
causarum primo modo nichil est causa oppo-
sitorum secundo bene potest idem esse causa oppo-
sitorum cuius propositione et albertus procedens
modo dico quod nauta est causa efficiens per se
salutis sed est causa periclitationis per acci-
dens quia absente nauta accidit navem
periclitari Ad rationes idem igitur idem
et per illa auctoritate intelligendum pono
unam distinctionem quod duplices sunt actus
quidam primarii ut actus primarius ut
frigidi est frigefacere Alii sunt actus se-
cundarii vel consequentes sicut aliquod fri-
gidum calefacit antiperistasim quod idem
in quantum idem semper non est aptum natum facere
idem primario potest tamen facere opposita unum
primario et aliud secundario tunc ratio non
procedit contra dictum Ad secundam sequitur
quod diversitas etc dico concedo consequens
et quibus ad comprobationem actus diversifi-
cantur per potentias bene concedo quod di-
verse potentie producunt diversos actus
suos effectus tamen non sequitur sed ergo
quod diversi actus producuntur a diversis
potentiis sicut in homine videre et
audire sunt diversi actus et tamen pro-
ducuntur ab ea potentia puta anima
intellectiva sequitur textus Item nota

Item non quod esse dicitur

Hic est ultimum propositum illius capituli in quo al-
bertus ponit diversas acceptiones causarum
~~et dividitur~~ in tres ~~secundum~~ quod ponit tres
acceptiones ~~secunda~~ ibi Item aliquid
est causa Tertia ibi Item aliquid est
causa ~~primo dicit sic~~ Item nota quod
cause dicuntur multipliciter aliquid enim
dicitur causa alicuius per prius et per pos-
terius et subdit ponens secundum modum
Item aliquid est causa alicuius per se
et aliquid per accidens ut faciens sta-
tuam est causa statue per se polikletus
vero per accidens Et subdit tertiam ac-
ceptionem Item aliquid est causa ali-
cuius in potentia et aliquid in actu ut
edificator edificandi domum et sub-
dit sicut est in causis sic in causatis
Nota circa primam partem textus Alber- no
tus vult dicere quod aliquid vult esse
causa alterius hoc est multipliciter primo
aliquid dicitur esse causa alterius per prius
et aliquid per posterius hoc non debet sic
intelligi quod cause per prius et per posterius
sunt distincte sed sic quod de aliquibus no-
minibus significantibus causas per prius
verificatur esse causa et de aliquibus
per posterius sicut medicus et arti-
fex possunt significare unam et eandem

causam et tamen esse per prius videtur de medico quod est immediate causa sanitatis et per posterius verificatur de hoc nomine artifex quod consequitur medicum et artificium quod omnis medicus artifex et non econverso. Nota circa secundam partem litere ibi contra notandum quod ibi vult dicere quod aliquid est causa per se et aliquid est causa per accidens. hoc etiam non debet aliter intelligi nisi quod de aliquo nomine verificatur causa per se de aliquo per accidens idest de aliquo nomine significato aliquis verificatur per se esse causam composito est per se in qua esse causas verificatur de aliquibus per se composito per accidens est in qua esse causa verificatur de composito per accidens sicut polikletus et statuificus possunt significare eandem causam et tamen hec est per se statuificus et causa per se ~~polikletus~~ hec autem per accidens polikletus est causa per accidens statue quod accidit artifici polikletum esse. Tertio nota circa tertiam partem litere ibi vult dicere quod aliquid est causa actu, aliquid est causa potentie et hoc etiam debet intelligi quod non sunt distincte cause sed de aliquibus nominibus significantibus causam significatur actu esse causam de aliquibus posse esse causam sicut quando edificator actu edificat tunc hec est vera edificator est actu causa domus quam ante non actu edificat, tunc hec est vera edificator potest edificare domum. Quarto nota circa quartam partem litere vult dicere quod eodem modo sicut dictum est de causis sic ~~debet intelligi~~ intelligi de causatis scilicet quod aliquid est causatum per prius et aliquid causatum per posterius, etiam quod aliquid sit causatum per se ~~per accidens~~ et aliquid esse ~~causatum~~ sit ~~actu~~ causatum per accidens etiam aliquid esse causatum actu aliquid causatum in potentia. Nota circa primam partem quod de causa propinquiori verificatur esse per se prius de remotiori per posterius sicut medicus est propinquior causa sanitatis quam artifex quia multi sunt artifices qui non possunt curare medicina. Secundo dubitatur circa secundam partem utrum polikletus aliquis sit causa per accidens statue et arguitur quod non polikletus est causa per se statue igitur non per accidens quia tamen aliis patet. Ad isto dubio pono duas ~~propositiones~~ prima polikletus est causa per se statue illa est de sensu diviso et illa probat ratio. Secunda polikletus non est causa statue per se illa est de sensu composito et sensus eius est quod ista non est per se polikletus est causa statue et illam ponit albertus in litera. Tertio nota dubitatur circa tertiam partem utrum aliquid sit causa in potentia et arguitur quod non omnis causa est in actu causa igitur nichil est causa in potentia consequentia tenet antecedens probatur quia causa et causatum sunt relativa igitur simul sunt et non sunt. Ad istud dico quod litera debet sic intelligi sicut prius dixi sic quod de aliquo recto possit verificare causare vel causator et econtra hoc non procedit ratio quia probat de quocumque verum est dicere quod sit causa et hoc actu sit causa et hoc est verum. Sequitur capitulum

Post hec dicendum est de ca

Hic est capitulum septimum illius tractatus ~~et continuatur~~ sic quod prius albertus posuit et determinavit de causis per se, hic ~~determinat~~ de causis per accidens scilicet de casu et fortuna et ~~dividitur~~ illud capitulum in sex partes ~~primo~~ primo premittit intentum suum secundo ponit quasdam divisiones ~~tertio~~ applicat illas ad propositum ostendendo quid sit casus et fortuna, ~~quarto~~ ponit dictum et casum et

fortunam. Quinto determinat de potentibus nature
Sexto epylogat quod dixit secundo ibi corpus
quod fuit ibi quorum utrumque quarto ibi
differunt autem forma et Quinta ibi et
nota quod dicitur Sexta ibi Sed agitur ad
primus Post hec dicendum
est de casu et fortuna quid sit et quod corpus
dicitur multa eius a casu contingit quid ergo
sit forma et casus secundum Aristotelem
investigari potest. Nota primo ordo
istius capituli ad precedens patet quia in pre-
cedenti determinavit de causis per se, hic
determinat de causa per accidens sicut ergo
per se patebit precedit per accidens sic ca-
pitulum illud precedens precedit capitulum illud
Secunda nota iterum hic est hec quod postquam dic-
tum est de causis per se dicendum de casu et
fortuna que sunt cause per accidens quid
sit et quo differunt et assignat rationem quare
multa fiunt a casu et a fortuna. Nunc
est naturalis scientie quid casus et fortuna et quo
sit cause et ergo secundum intentionem Aristotelis
volumus hoc investigare. Tertio nota conclusio
eliciatur nona physica naturalis habet con-
siderare casum et fortunam probatur quia
multa contingunt a casu et fortuna ergo physica
naturalis habet considerare casum et fortunam
consequentia probatur quia physica naturalis habet consi-
derare causas rerum naturalium sub ponitur
litera Quarto nota circa hoc quod dicitur quod ve-
lit hoc investigare secundum quod Aristoteles
dicit in secundo physicorum post questiones
aliquorum quas Albertus probat illas
autem premittit Albertus et incipit deter-
minare de casu et fortuna secundum intentionem
Aristotelis Sequitur litera

Eo[rum] que fiunt quedam fiunt

Sic Albertus ponit unam distinctionem vale-
tem ad investigandum quid sit casus et
fortuna quia primo facit hoc
secundo aliorum eius modos subdistinguit.

ibi Preterea corpus quod fiunt primo dicit sic
corpus quod fiunt quedam fiunt propter hoc
id est quod intenta sunt quedam non propter hoc
id est quod non intenta sunt ut aliquis
inveniret thezaurum qui colit agrum.
Nota primo quod Albertus intendit
talem distinctionem quod corpus quod fiunt
quedam fiunt propter hoc id est que sunt in-
tenta ab agente sicut quod homo generat
hominem et ceteri effectus naturales. Alia
autem non fiunt propter hoc id est sic
quod non sunt intenta ab agente sicut
si aliquis arat et invenit thezaurum.
Inventio thezauri non fit propter hoc
quia non arat propter hoc quia non arat
propter inventionem thezauri sed propter hoc
quod seminet. Secundo nota ista eadem
distinctio potest dici sub aliis
verbis ita quod quedam fiunt propter finem
intentum et quedam propter finem non intentum
sic inventio thezauri non fit propter
finem intentum quia propter istum finem
non arabat ut inveniret thezau-
rum et est aliud distinctionibus eadem
cum ista. Tertio nota Albertus
ponit illam distinctionem ut clarat
illam distinctionem qualiter fiunt ef-
fectus quod fiunt a casu et a natura
quia illi non fiunt propter hoc. Quarto
nota dubitat utrum aliqui effectus
fiunt non propter hoc et arguitur quod non
quia omnes effectus fiunt propter finem intentum
ergo omnes fiunt propter hoc. Quia tamen conclusio quia
propter hoc vocantur finis intentus, minor
patet quia natura semper agit propter finem ut
patet secundo physicorum. Oppositum habetur
in litera ad rationem dicendum negando minorem
ad probationem quando dicitur natura semper agit propter
finem concedo, sed non semper attingit in-
tentum finem intentum et frustratio sive
intento et illud quod sic fit vocatur
frustra propter intentionem finis et non propter hoc

Que eorum que fiunt propter hoc

Hic albertus subdidit alterum me-
brum illius divisionis ponte ~~et divi~~
dit quia primo facit hic secundo iterum sub
dividit membrum aliquis distinctionibus ibi
Que eorum ~~que dicit~~ sic que eorum
que fiunt propter hoc ~~quedam~~ fiunt apposito
id est usu liberi arbitrij ~~quedam~~
natura illa fiunt casu ut dicit aristo
teles ~~secundo~~ physicorum ~~quecumque~~ a
quodam in se principio continuo
modo accedunt ad aliquem finem
sicut in aliqua febre natura operatur
no Nota circa litteram quod illorum que fiunt
propter hoc quedam fiunt propter hoc id est propter
finem quedam fiunt apposito id est a vo
luntate aliquorum entium habentium
usum liberi arbitrij sicut si ego
vado domum propter commodum ille ef-
fectus fit propter hoc apposito quia
stat in voluntate mea quod vadam
vel non Alia autem fiunt natura
et sic ut dicit aristoteles in secundo phy
sicorum quod illa fiunt natura quecumque
fiunt ab aliquo principio intrinseco
tendente vel operante ad aliquem finem
determinatum sicut natura intrinseca operatur
nota in febre Secundo nota quomodo natura agat
in febre febris enim est morbus
ex superhabundantia aliquorum humorum
peccantibus procreatus ut natura insistit
morbo et nititur vincere materiam pec
cantem a morbo propter illum finem
ut conservet sanitatem et sic natura in
trinseca operatur in febre Tertio nota
nota quod hic manifeste patet quod natura
semper agit propter aliquem finem determina
tum et dicit commentator secundo phy
sicorum quod natura agit propter finem et est
unum principium naturalis philosophie et qui hoc ne
garet cum illo non esset ultra
disputandum sequitur

Que eorum que fiunt quedam fiunt semper

Hic albertus subdividit unum membrum
ponens divisionis ~~et dicit sic~~ Que eorum que
fiunt ~~quedam~~ fiunt semper ut solem moveri in ob-
liquo circulo id est in zodyaco ~~quedam~~ fiunt ut
frequenter non semper ut pluvia pluviam fieri
ex vaporibus Nota primo circa litteram Albertus
vult dicere quod de numero eorum que fiunt naturaliter
~~quedam~~ fiunt semper ut solem moveri in obliquo
circulo et solem ortum oriri et sic similiter Que-
dam fiunt ut frequenter et non semper sicut
quod pluvia generetur ex vaporibus hoc sepe fit
tamen actu non fit Secundo nota quod sol semper
moveatur in obliquo circulo hoc patet quia
motus celi est perpetuus et continuus ut
patet secundo celi et dicit aristoteles non est
timendum quod celum stet etiam patet octavo
physicorum quia motores celi movent
celum sine fatigatione quod non fatigantur sed
continue movent Tertio nota dicit quod sol no
moveatur in obliquo circulo quia linea circum
scindens pretium eius et de signis vim
motum eius ymaginatur moveri sub zo
dyaco Quarto nota circa hoc quod dicit quod oritur
pluvia ex vaporibus ut frequenter quia
aliquando vapores consumuntur a sole aliquando
generantur in pressiones ignite aliquando generantur
alie impressiones humide sicut nix vel gran
do et sic non semper ex vapore generatur pluvia
de hoc tamen magis videbitur in quarto trac
tatu sequitur littera

Horum itaque quedam fiunt apposito

Hic est tertia pars principalis in qua albertus
applicat illas divisiones ad propositum et
dividitur primo facit hoc secundo ponit se
cundo infert conclusionem ibi causa patet
dicens ~~circa ibi~~ operatur fortuitum Primo dicit
sic Horum itaque quedam fiunt apposito propter
hoc causa per se est appositum et eorum que fiunt
casu et propter hoc causa per se est natura Nota
circa litteram quod vult dicere quod illorum effectuum

appositio appetitus huius causa per se est voluntas et huius de per se intelligitur. Nulla appetitio est per se voluntas ~~~~ et causa corporis quod fuit appositio appetitus huius id est finalis intentio ~~~~ est causa per se corporis quod fuit animata esse appetitus huius appetitus infirmum intentum sed casus et fortuna sunt cause per accidens corporis quod fuit non appetitus huius idem est huius est per accidens casus et fortuna sunt cause corporis quod fuit non appetitus huius. Secundo nota quod conclusio patet quia sit casus et fortuna sunt cause per accidens corporis non quod fuit appetitus huius et huius est ~~conclusio~~ 2a secundo physicorum et probatur ibidem. Tertio nota dubitatur utrum casus et fortuna dicat distinctam causam a causatis et videtur quod non, quia idem est causa per se et causa per accidens fortuita et casualis, ergo non sunt distincte cause ~~consequentia~~ tenet antecedens patet quia aliquis fodens sepulturam invenit thezaurum, tunc causa per se est fosse et est causa per accidens inventionis thezauri. Ubi dico quod eadem causa potest esse causa per se vel per accidens vel casualis causa in respectu diversorum effectuum huius bene probat ratio, sed tamen alia videtur esse causa de causis per se et causis per accidens. Sequitur littera

Causa per accidens est

Hic Albertus exponit quo casus et fortuna dicuntur esse per accidens ~~et dicit sic~~ Causa per accidens est ~~~~ quod fortuna et casus accidunt causis per se quod sic patet aliquis ibat ad forum ut emeret carnes et dum ivit invenit thezaurum casu qui accidebat per se scilicet eunti ad forum. Nota contra litteram quod quia iam dixit quod casus et fortuna essent cause per accidens huiusmodi declarat quia casus et fortuna accidunt causis per se propter hoc dicuntur cause per accidens hoc probat in exemplo. Aliquis ivit ad forum ut emeret carnes et invenit thezaurum tunc invenit thezaurum a casu et ergo dicitur fortuna et casus. Secundo nota conclusio eliciatur ~~conclusio~~ dicta casus et fortuna sunt cause per accidens ~~probatur~~

Quicumque accidunt causis per se sunt cause per accidens sed casus et fortuna sunt huiusmodi ergo ~~maior~~ minor. Non minor probatur in littera et deinde conclusio intelligitur quod causis per se accidit esse casus et fortuna et accidentaliter producitur de se ipsis. Tercio nota Aristoteles secundo physicorum ostendit differentias inter causas per se et per accidens quia causa per se confert aliquid et determinatur ad unum finem intentum sicut volens ire ad forum ut emat carnes determinatus est sic quod solum intendit istum finem scilicet emere carnes, sed cause per accidens non sunt determinate sed infinita accipientibus effectum sicut talibus euntibus ad forum potest invenire thezaurum potest invenire creditorem suum vel potest cadere in lutum et sic de aliis et illa omnia casualiter contingunt circa eundem effectum defectivum. Quarto nota commentator secundo physicorum dicit quod cause per accidens sunt que accipiunt causis per se quod ~~~~ est causa per accidens quedam operatur aliquid ad effectum et talis dicitur casus et fortuna alia dicitur que nichil operatur ad effectum et talis causa non sunt fortuna et casus. Quarto nota utrum casus et fortuna sunt cause per accidens et arguitur quod non casus et fortuna per se sunt cause ergo non sunt cause per accidens consequentia tenet antecedens patet quia casus et fortuna sunt causa per se. Oppositum patet per litteram. Ubi dico apponens duas: Casus et fortuna per se sunt cause patet quia semper concurrunt ad effectus. Secunda casus et fortuna non sunt cause per se sed cause per accidens per hoc patet ad rationem casus et fortuna

nota

nota

et concesso antecedente negare consequens si i. non sint cause paradoxes, quia arguunt a sensu diviso ad sensum compositum Sequitur littera

Oportet autem fortun

hic albertus infert consequentias praecedentia, vel infert correlarium dicens sic Oportet autem sic fortuita et casualia raro fieri, quia si ea fierent frequenter non diceretur fortuita vel casualia ut si eadem frequenter contingit habundare. Nota circa litteram Albertus vult dicere quod fortuita et casualia contingit non frequenter sed raro, quia si contingeret frequenter non esset fortuita vel casualia Sed magis appposito naturalia, sicud si aliquis vadat ad forum et invenit amicum suum qui ducit eum ad balneum hoc balneare contingit casu si semel vel bis contingit si aut frequenter contingeret quod quandoque vadit ad forum quod sit ab amico duceretur hoc non esset casu sed apposito Secunda nota quod littera est sicut conclusio vel oportet conclusio fortuita et casualia raro fieri secundum probatur quia si tunc non esset fortuita vel casualia quod falsum quia implicat contradictionem quod est contra conclusionem Tercio nota dubitatur circa litteram si esset ut sequitur quod eclipsis solis et lune fieret casu et fortuna quod falsum quia in celestibus nichil contingit casu et fortuna probatur quod quia contingit raro. Ibi dico quod aliquid contingere raro intelligitur dupliciter uno modo quod secundum casualitatem principiorum talis sed tamen quod habet talem necessitatem principiorum et tale non contingit casu sed eclipsis solis et lune fuit raro quia tunc interponitur in eclipsi

solis et lune precedente et consequente et cum hoc tale necessitate ad hoc ut utraque fiant et hoc est revolucio luminarium Aliud est contingere quod est contingens, raro quod contingit ad utrumlibet in ducitur et tale esse casuale Sequitur littera

Differt autem fortuna

hic est quartum per illius capituli et continuatur sic quia albertus ostendit quid sit casus et fortuna hic modo ostendit quomodo differunt casus et fortuna ~~et dicit sic~~ Differt autem fortuna a casu quia fortuna tantum est in agentibus secundum proposito tantum vel in animatis vel brutis vel neque inferioribus faciunt aliquid a fortuna quia non habet appetitum neque eam fortunatum est in hiis neque fortunium nisi secundum similitudinem sicut dicit Protus (?) infortunatus esse lapides ex quibus non sunt are sed casus non est in agentibus et in brutis et non animatis ut equus casu vult domum et salvatus est aliquis non eam propter salutem venit domum sed ut cibum sumeret et tripes cecidit et in illa sedes firma est non eam cecidit ut sederi fieret sed ut directio consisteret sicut omne ponderosum tendit ad centrum Sic ergo patet quod omnis fortuna est casus sed non convertitur Nota primo circa litteram quod albertus vult dicere quod est differt inter casum et fortunam in hoc quod fortuna est solum in agentibus a proposito quod ullum brutum vel aliquid inanimatum vel infans facit aliquid a fortuna quia in talibus non agentibus a proposito vel est fortunium vel infortunium nisi tunc vellem quod dicere secundum similitudinem sicut dicit Protus ille philosophus quod ille lapides sunt felices ex quibus constituitur altares vel quia addunt pedibus Sed casus est causa in agentibus a proposito quod non agentibus a proposito et in inanimatis quod inanimatis ut equus venit domum et casu fuit salus aliquibus non propter salutem venit ad domum sed quod sumeret cibum Similiter eam contingit in ambulantibus quia tripes cecidit deorsum

z msu sedes fcu est id e recadit sup
pedes ita q e fcus sedes acasu non
cu cecidit gpt h' ut sedes ficret
s3 ut qesceret i centro mudi z subdit
aph' pz q casus li3 se mplus qua
fortua qz oib' fortua e casus sed
non econuso Sedo nota q licet clicatur
ccolusio dicoderia casus z fortua
actualit' differut illa pbat' sic illa
actualit' differut quorp unu e i plu
qua aliud casus z fortua sut h'mod
maior notagotimus mor pbat' i lica
qz casus e i plurib3 q fortua s3 nu
dubitat' utru fortua sit i brutis et
i aiatis z vi' q sic brutu agut apposito
g° i eis e fortua qa s3 solid aub' pba'
qz yrudo facit nidu suu alte ne
faclit' capiat' Silr apes faciut do
mu sua z coamen eadem mcoe ne
inde faclit' ciruat' z cofirmat' h'mo
ne sic quuqz agut opacones silcs
huais opibus ista agut apposito qda
bruta st' h'mod i z maior nota q
opacoes huane sut apposito mor
pbat' qz pista adisat loqui z h' e
ato huana Appositu pz m lica ibi di
co q fortua no est nisi i agentibus
apposito z gnicoe pono talem distic
tom q qda agut cu cogtoe qda a-
gut sn cognicoe s3 cu i stictu nae
agencia sut dupl'a qda agut cu cog
nicoe itellectiua z qda cu cognicoe
sensitiua cu cogtoe sensitiua agut
bruta z talia z h' e dup' quia qda
agut cu cogtoe sensitiua cu memoria
qda no habet meoria Alia bruta
z pfcta agut cu meoria qz habet quqz
sensus z talia sut disapli'a sicut ca-
nis z pice z hui' Alia at no habet
meoria sicut bruta ipfcta st' aialia
reptilia z h'mod agencia nae sut i aia

ta sicut grave nalit' descedit
Alia no sut cu cognicoe itellec
tiua ut solu hoies agut z solu
talia cuia agut apposito Thus
visis dico admittom m opposito
qn arguit' bruta g agut nego
aus s3 ad pbacoe de yrudie et
apeb dico q h' no faciut a
apposito s3 quada i dustia nali
z ad co firmacoe dico q pice no
loquet' pp'e s3 i strumentalit'
sicut etia i strumetis faciut ta-
lem sonu Sequit' lica

¶ Et nota q i ihis

sut e quia p's huius capitli z co
sist' sic phus albtus posuit dif
ferecia iter casu z fortuna hic
declarat q sut m hys q fiut a
apposito z na z d' sic z nota q
i hys q fiut apposito gpt h' su
fiut apposito sic fiut a na/ coti
git sepe fi' error ul m faciedo
plus ul mi9/ ul m debite aber-
roie q cotigit fiut m hys appo-
sito causat pcam apposita Unde si
gramaticus errat i scribedo p'ca
i orthographia s3 si medicus m
potado aberroe q cotigit i hys
q fiut a na causat' pcam hic s
sut mostra Unde d' arestotiles
i scdo physicorp mostra sut a
pcca illius q gpt aliquid/ sicut
gpt errore nae cotigit fi i aia
lib3 bonigenis z cupcenis z m
plantis intigene augene No
p'o ca hom q sepe cotigit error
su pcam ita m hys q fiut apposito
ita m hys q fiut a na z h' conti
git sup habudancia ita q plus
fit quqz q deberet esse Ul quqz

apt defectu/ita q mi9 fit q debe
ret & error q fit i illis q fit appo
to vocat error ppoiti Sicut cu
gramaticus errat i scribedo pecat
i orthographia/sic qu medicus
pecat i ponedo i potado qu dat plus
qua debz vel mi9 qua deberet
hc totu vocat pt peccatum ppoiti Sz
peccatum ne vocat monstra ut dicit
aristoteles i scdo physicorum q
monstra sut pecca ne sicut qu
generant i aialibus omgene & i pla
no — tis vinigene & omgene Scdo nota
orthographia e ps gramatice que
docet recte scribe & qu gramaticus
male scribit tuc pecat i orthogra
phia & hc vocat peccatum ppoiti q
scribe e ppoito & q talia pt peccata
no — sepe fiut notu est Tercio no
q bouigena e aliqd aial q ex pte
e bos & ex pte aliud aial Sz vi
pa e aial q ex parte e piscis
& ex pte aliud aial Sz vitigena
e planta q ex pte e vitis & ex pte
alia planta Sz oliuigena e
plata q ex pte e oliua & ex pte
alia planta ~~quoque~~ i natura fiut
talia aialia seu plate hc vocat
no — peccatum ne seu monstra Quarto
nota ~~aristoteles~~ scdo physicorum
post spalem digressionem demo
stra ne vel pt istus illius nate
reduci ad quatuor causas cu mo
stru fit vel ex defectu matie X hoc
tripl vel em e defectus i quatitate
vel i nuo vel i utroqz Si e defectus
i quatitate sic degnant aialia de
ficietia i solita quatitate sue
spei sicut qu gnat gnanus
qui deficit i sola quatitate hu
mana Si aute e defectus esse
X vel ex suphabudacia matie vel ex dis
positioe qualitatu/vel ex vicio anexi
si sit ex defectu matie hoc e tripliciter

tuc gnat aial hns defectu mebrorum
sicut qu gnat aliquis no hns omes
digitos vel os pedicus Si aute e defectus
i utroqz sic gnant pua aialia & cu hc
deficiecia i illis q deceret haberi sicut
si gnaret gnanus cu uno pede Si aute
e peccatum ex suphabudacia hc e ~~triplicit~~
vel eni habudat quatitas vel nus vel
utroqz Si habudat i quatitate sic ge
nerant aialia i solita quatitatis sicut
gygantes excedut debita qntitatem
humana Si aute habudat nus sic gene
rant aialia habecia plura mebra qua
deberet habe Si aliqs ho hns sex di
gitos Si at habudat i utroqz sic gnat
aliquis i solita qntitatis cu suphabu
dacia mebrorum Sicut aliquis gygas
habes maior capita & cra hc ponit alber
tus unu notable dices q quqz gemel
le gnant ~~& colliget~~ apt hoc cu mlier
e i coytu tuc mltu appetit tuc matrix
mouet tuc seme dispgit i diuisa m
terstacia sic gnant gemelle aliqu co
herentes ita q unus portat aliu i dorso
Si aute e dispositio qualitatu ~~tuc~~ pecca
tu illud eciam e ~~triplex~~ vel illud e seme
est nimis & sic gnant hoies i tuis
pigwes vel semen illud e magis fri
gidu & sic gnat hoies masculi vel
ambo femina s. patris & matris sut excel
lent sz unu calidu excellenter & aliud
frigidu excellenter & sic gnat eunu
ch9 Si at e peccatum ex vicio anexi
hc e ex vicio cotinetis & ~~hc ordinis~~ vel
ex vicio cotinetis vel papetis Si pa
pietis hc e ex vicio matris ita q ma
trix aliqu vapit & ita gnant gibbosi
Si aute matrix e nimis sicca ppter
nimiu coytu p9 coceptionem & sic ge
melli gnant & dt albertus q sibi

pmam fuerunt pui tu 100 mensib et cu
vigiti lab9b cetia fuit sibi pmata vna
puella cuq ubera fuerunt ad cruta
pedeta et cnes logi et patebat mestruu
et h' cotigit ee ppt' viciu matricas si
mite cormetib vilib h' cornute celesti
qr aliqd iflut caput aliciuq aialis
qd deberet iflue caput hoib. Nota
Albertus d' ibidem q mostra no du
dmat et ita veniut ad cosstu n sapie
tu poteti i dde' causam de illis seq'

Sit ergo ad pns dictu

Hec e ultia ps illius capli i qua albertq
epylogat et una codicom causaru addu'
et dicit sit Sit g° ad pns dictu sit de cau
sis q et quot sunt quatuor i nuo scilicet
matialis formalis efficies finalis de
quib3 d' aristotiles i scdo physicor q
ueniut tres in idem ul in eandem nu
tocies q qde q quid e quasi dicat q
una causa sepe suscipit al appellacoes
tres na forma e finis i respu matie
et causa efficies i respu cor q fuit ppt
matiam et e causa formalis p maitaz
illiq coposita ut ho gnat hoiem. Nota
pmo ut' dice' albertus modo i istis
pdcis caplis de tiatu e de causis q
sit et quot sit qua sut quatuor i nuo
s. matialis formalis et Scdo no wlt
dice' ultiuq q sepe tres cause ide nlle
nlla ut p3 p aristotilem i scdo physicor
h' tm valet dice' q sepe unu et idem
diusis nomib3 appellatur tb3 noib3 tu
causaru sicut forma d' causa efficies
cor q fuit i matia qr forme e age'
ut p3 pmo de gnacoe et e causa finalis
qr i format matiam et cofitit copositu
Tercio nota q h' finit' suma correspo
dens scdo physicor seterys at aliorum li
brorum no poit ita distincte sicut posuit
seterias illor duor librorum Sz itera se

ut patebit Sequit' lra

Quoniam ut dicit aristotiles naturam

Hic e Capplm quartu illius trac
tatus et cotinet sic pus albertus
detiauit de pricipys et causis reb
nalia hic detiat de cas ppetata
bus et passioib3 et hmoi sut mo
tus quies et locus et et diuidit
illud caplm in tres ptes i pma
pte poit diusas opioes de mo
tu scdo ostedit quid sit motus
Tercio diuidit motu scda ibi de mo
motu i dicedu Tercia ibi Nuc
dicdm e de diuisioe Prima adhuc
diuidit i duas pmo pmittit in
tetu suu et cotinuat se scdo qo
sequit' pones opioes de motu
scda ibi pmo agit' nota pmo
d' sic Qm ut d' Aristotiles
Natura e pricipiu motus et statq
et mutacois dici breuiter de
pricipys et cau[..]s nalis phye
conis e ut dicamq de motu et qe
te loco et tpe. Nota ca liam nota
ut' dice' q aristotiles supple in
scdo physicor q na e pricipiu
mutacois id e motus et status
id e quetis g dici breuit' de
pricipys reru nalia dicedu e
de motu quete loco et tpe. Scdo nota
nota gonsto p3 oido illius capli
ad alia q ia dictu est de pricipys
nalib3 q sut motus et quetus
quib ut dicit' de motu et quete
et g° i illo caplo ut' dice' de motu
Nota q suma illiq capli corre nota
spodz scdo physicor et ecia ali
qualit' qnto sexto et sepo qr
aliquas cotacones illor libror
hic iterpoit. Nota quo natu nota

sic primo motus et status primus deter
dictus est Sequitur littera

Primo ergo nota

Hic albertus ponit diuersas opiniones
et diuiditur quia primo ponit opiniones
negancium motum secundo ponit opiniones
eorum qui ponebant motum ponencium
motum ibi eorum qui ponebant motum
prima diuiditur in duas partes secundo
quia ponit duas opiniones secundo ibi alij
autem ponebant motum non esse que
adhuc diuiditur quia primo ponit opi-
nionem parmenidis et mellissi secundo
ponit improbacionem aristotelis contra eam
ibi aristoteles autem primo dicit sic
no Primo ergo nota quod apud philosophos
fuerunt diuerse opiniones quidam
enim ponebant motum esse quia
non esset possibile secundo corpora esse simul
in eodem loco et fuerunt parmenides
et mellissus et tunc ponunt motum
eorum dicentes dicebat enim sic aut
aliquid mouetur aut nichil si nichil
habeo propositum Si aliquid ergo per va-
cuum vel per plenum Si per vacuum ergo
quia vacuum est ibi vacuum ergo totum
nichil esset Si per plenum ergo tantum vnum
corpus esset in diuersis, vel vnum cor-
pus esset in alio ergo secundo corpora es-
sent in eodem loco quod est impossibile dic-
ebant quod tamen esset vnum ens posi-
tum sine motu Nota primo circa litteram
no Albertus primo dicit quod diuerse sunt
opiniones philosophorum de motu quidam
enim negabant motum et quidem po-
suerunt motum et tunc tractat opinionem
parmenidis et mellissi quam tractat
aristoteles in primo physicorum qui
negabant motum propter hoc quia vide-
batur eis si aliquid moueretur quod
oporteret duo corpora esse in eodem
no loco quod est impossibile Secundo nota
circa illam litteram dicebat enim ibi ponit
motum eorum et racionem eorum Vnde

ad propositum nichil possibile moueri secundo suppo-
nunt primo quod impossibile est esse vacuum secundo
impossibile est esse secundo corpora in eodem loco
vel sine penetracione dimensionum quod idem
est Existentibus duobus suppositis arguebant
in forma sic Vel aliquid potest moueri
vel nichil habetur propositum Si aliquid ergo per
plenum vel per vacuum Si per vacuum ergo ali-
quid est vacuum et quia racione ibi est vacuum
eadem racione et alibi ergo vbique quod est falsum
quia totum vniuersum esset nichil quia vacuum
esset nichil quod est Contra primum suppositum
Si ergo dicitur quod per plenum mouetur ergo secundo
corpora essent in eodem loco et per consequens
esset penetracio dimensionum quod est contra
suppositum secundum consequencia tenet quia illud
plenum et corpus motum simul sunt in eodem
loco Tercio nota circa illam litteram vnde
dicebat infert correlarium eorum quod concludit
inferebat et est illud quod propter hoc sequitur
quod ante est vnum ens et inmobile et hoc
ipso probat sic quia si esset plura essent ea
tunc inter ea distaret vacuum et sic daretur
poneretur vacuum quod est eis contrarium
et sic negabant motum et pluralitatem encium
Quarto nota in quo illa opinio deficiebat
quod erat supra tamen intitatur opinio aristo-
telis contra sufficienter improbat eam sui illam
opinionem aristoteles in primo physicorum Sequitur

Aristoteles autem dicit quod tal

Hic albertus ponit distinctionem illius opinionis
et dicit sic Aristoteles autem dicit quod
talis opinio vel tales non sunt philosophi quia
philosophi supponunt motum Nota primo circa litteram
quod aristoteles primo physicorum deducit
parmenidem et mellissum ad contradictionem
et dicit quod de eorum non est phylozophicum
et nullus philosophus cum eis debet disputare quia
tantum negantem principium non est dispu-
tandum ut dicitur ibidem sed ipse primo eos me-
thaphisice improbat eos Secundo nota quod philosophi

debeat supponere motum hoc patet per eum ibidem in primo physicorum ubi dicit supponitur autem nobis quod subiciatur nec est aliud plus movere ¶ Tercio nota racio parmenidis et mellissi potest solvi sic quod ipsi arguunt vel aliquid movetur vel nichil concedo quod aliquid movetur ad bonum intellectum sic quod immediate ante hoc movebatur et immediate post hoc movetur et quod ulterius arguunt ~~vel mo~~ in pleno vel in vacuo dico quod in pleno ~~ad improbacionem~~ quod dicitur ergo duo corpora essent in eodem loco et negetur quia idem dico quod unum corpus cedit alteri sicut patet quod aliquis descendit dividendo aerem tunc partes aeris cedunt sibi et condensantur ¶ Quarto nota illa propositio tantum unum est ens et nichil aliud ab uno est ens illa patet quia omne ens est unum sed sic non reperitur illa propositio Alio modo potest dici quod ly tantum excludit pluralitatem ita quod non plura sint entia quam unum et sic ipsi intellexerunt et hoc est falsum ut patet per experienciam et est sufficienter probatum in primo physicorum. Sequitur littera

Alii autem ponebant motum

Hic albertus recitat opiniones secundam illorum qui non ponebant motum et est opinio ~~zenonis~~ quam tangit aristoteles in sexto physicorum in fine et dividitur quia primo ponit illam secundo ponit solucionem aristotelis ibi Set aristoteles solvit ~~primo dicit~~ sic ¶ Alii autem ponebant motum non esse propter infinitatem spacii sicut zeno dicebat autem sic Si possibile est esse motum ponatur quod aliquod corpus moveatur de loco ad locum oportet ut pertranseat partes spacii, prius autem quam totum spacium pertranseat et utramque partem partis et sic ultra usque ad infinitum quia infinite sunt partes spacii sed infinitum non potest pertransiri igitur non est motus ¶ Nota circa litteram Albertus recitat hic opinionem zenonis in sexto physicorum qui eciam negat motum propter hoc quod ad motum esse sequitur quod si movetur

quod pertranseat infinita spacia infinita autem non sunt pertransita igitur etc. Secundo nota ubi si possibile est ubi racio de motu zenonis et potest probari racio sic quia primo premittit supposiciones prima illarum est quod infinitum non potest pertransiri illa supposicio satis patet quia numquam mobile perveniret ad terminum eius ~~secunda~~ secunda supposicio si fiet motus localis ille fiet de uno spacio in aliud illa eciam satis patet quia propter hoc dicitur motus localis quia mobile continue est in alio et alio loco ¶ Tercio supponit quod omne spacium est continuum hoc bene patet per aristotelem sexto physicorum ubi probat quod magnitudo est continua sicut motus ¶ Quarto supponit quod omne continuum sit divisibile in infinitum capiendo infinitum kathegorematice quantum illa virtus habeat quaslibet ~~supposiciones ipse arguit sic~~ Si possibile est esse motum fiat ergo et sequitur quod pertranseat infinita et hoc est contra supposicionem primam ~~probat~~ consequencia quia oportet primum mobile prius pertransire partem spacii quam totum et medium partem et utramque partem partis partes quam totam partem per supposicionem secundam igitur pertransit partes infinitas igitur pertransit infinita consequencia probatur quia ille due partes sunt unum totum per supposicionem secundam et continuum est divisibile in infinitum per supposicionem aliam ergo sequitur quod hoc spacium habeat partes infinitas in quas est divisibile et si iste due pertransibunt sequitur propositum scilicet quod pertranseat infinita ¶ Tercio nota illa opinio deficit in hoc quia prima negat pluralitatem entium illa autem

bene concedit pluralitate eiusdem quia partes partes continuum ponit. Secundo nota quod prime tres suppositiones quas supponit sunt satis bone et in quarta decipitur quia capit hic terminum infinitum kathegorematice quem deberet capere sincathegorematice sicut enim continuum est in divisibile in infinitum ubi deberet dicere in infinitum continuum est divisibile et ideo hec non sequitur inconveniens ad quod deducit. Sequitur littera

Aristoteles solvit hoc

Hic Albertus ponit solutionem Aristotelis contra illam oppositionem et dicit sic sed Aristoteles solvit hoc in sexto physicorum dicens quod dupliciter potest considerari spacium scilicet quo ad actum et quo ad potentiam. Ad actum vero scilicet ad extremitates sic spacium non est infinitum sed potentia vero scilicet ad divisionem sic est infinitum quia infinitate pertransitur. Non tamen licet quo illa oppositio principalis suo motivo fundetur super hoc quod continuum sit indivisibile in partes infinitas. Ergo Aristoteles volens illam oppositionem destruere probabiliter et dicit qualiter hoc sit intelligendum et dicit illa distinctio quam Albertus ponit in littera quod continuum dupliciter potest considerari uno modo secundum actum. Alio modo secundum potentiam. Si consideratur secundum actum hic nomine continuum est indivisibile infinitum ut patet sexto physicorum quia infinitum in actu secundum quantitates esset tamen extremitates distarent infinite et hoc non posset pertransiri. Alio modo potest considerari aliquid secundum potentiam idem quod potest dividi quia in infinitum est divisibile et sic et hoc bene est pertransibile quia infinitas partes est divisibile quaelibet tamen illarum est finita. Secundo nota probabiliter respondetur rationi Ze-

nonis quam arguit si possibile est motum esse ponatur in esse et concedet sic tunc quod ultra dicit quod prius pertransit partem spacii quam totum et prius partem partis quam totam partem et sic in infinitum hoc totum concedetur igitur infinitum pertransit infinita illa consequentia negatur. Sed bene concedetur infinita pertransita sunt. Tercio nota quod dicit Aristoteles quod infinitum potest dupliciter considerari secundum actum et secundum potentiam sed sic intelligit quod ille terminus infinitum potest capi dupliciter uno modo kathegorematice et sic nichil est infinitum actu et si esset non posset pertransiri. Alio modo potest capi sincathegorematice et sic continuum potest dici infinitum adiectum intellectum quod infinitas partes sed tamen infinitas est divisibile et hoc est bene pertransibile et quia Zeno hoc non recte sumpsit ergo paralogisat ab alia. Quarto nota Zenonis potest in hoc quod ipse capit hunc terminum infinitum kathegorematice quem deberet sumi sincathegorematice et sincathegorematice dicit continuum est divisibile infinitum non deberet dicere infinitum est divisibile continuum et sequitur

Eorum vero qui ponebant

Hic est secundum principalis capitulo et continuatur sic postquam Albertus recitavit oppiniones antiquorum negantium motum hic ponit oppiniones ponentium motum quia primo recitavit oppinionem ponentium motum esse in vacuo secundo ponit oppinionem Aristotelis secundum ibi Sed Aristoteles dicit adhuc quia primo recitat oppinionem ponentium secundo improbat eam ibi et dicit sic Eorum vero qui ponebant motum esse quidam ponebant ipsum esse per vacuum quidem per plenum vacuum ponebant Democritus et Leucippus et sequaces eorum qui ponebant principia rerum corpora indivisibilia que sunt athomi dicta et dicit quod contingit videre necessarie non esse aliquem motum nisi per vacuum

unde dixerunt sic si totum esset vacuum contingeret muscam videri in celo circa litteram Albertus vult dicere quod ponentem motum quidem ponebant per vacuum sicut democritus et leucippus ~~ponit principia rerum naturalium esse corpora athomalia id est indivisibilia ut dicitur primo de generatione~~ quod per plenum sicut dicit aristoteles democritus autem et leucippus ponunt principia rerum naturalium esse corpora athomalia id est indivisibilia ut dicitur in primo de generatione et dixerunt quod illa corpora athomalia essent in vacuo per congregationem talium fieret generatio et per segregationem eorum fieret corruptio et sic in aggregatione et segregatione movebantur in vacuo et consequenter dixerunt quod non contingeret fieri visionem nec aliquam aliam actionem nec per motum nisi per vacuum et ultimus dixerunt quod si totum universum esset vacuum contingeret videri unam muscam in celo sub spera octava ista opinio satis improbatur de generatione. Secundo nota quod illa indivisibilia vocantur athomalia et dicitur athomus ab a quod est sine et thomos divisio quasi sine divisione et indivisibile. Nota tertio quamvis illa opinio sit satis mala tamen ipsa est melior quam opinio negantium motum ut dicit aristoteles in primo de generatione quod illi simpliciter destruunt principia rerum naturalium sequentur.

Aristoteles autem dicit quod

hic albertus ponit improbationem aristotelis qua improbat illam opinionem et dividitur quia primo facit hoc secundo ... infert unum notabile theologicum ibi et eadem ratione etc. Primo dicit sic dicit si causa esset vacuum nullus esset motus non enim contingit motum esse per vacuum et hoc demum in exemplo phylozophorum velocitas et tarditas motus causantur ex gravitate et levitate eius quod movetur et a subtilitate et grossitie medii per quod fit motus

ponatur ergo quod corpus moveretur levissimum per medium subtilissimum constat quod ille motus est velocissimus, etiam motus velocissimus mensuratur uno tempore velox enim est ut dicit aristoteles in parvo tempore multum movetur tardum autem quod in multo tempore modicum movetur ergo si esset motus per vacuum tunc per vacuum infinitum excedat medium subtilissimum constat quod ille motus est velocissimus vel velocior velocissimo et per quod mensuraretur tempore minore sed hoc est impossibile, nullus enim motus est velocior velocissimo nec aliquod tempus minimo ergo per vacuum non est motus est enim vacuum quod caret corpore. Nota circa litteram Nota contra Aristoteles dicit quod si totum universum esset vacuum impossibile adhuc esset videri bovem in celo. hic forsan aristoteles formaliter dicit hoc tamen sequitur ex dictis suis secundo de anima ubi dicit quod si debet fieri visio requiritur medium deferens species visibiles ab obiecto in organum ergo si esset totum vacuum nulla fieret visio et per quod nec bos nec musca videretur cum magis de bove esset possibile quod demonstratur, quia bos est magnum valde visibile et per quod in equali distantia maiori angulo quam musca ergo melius videretur sub maioribus angulis melius videtur. Secundo nota circa litteram dicit ergo istud Albertus ponit opinionem Aristotelis quod non sit motus in vacuo quia ponit quarto physicorum quod velocitas et tarditas motus causantur ex gravitate et levitate mobilis localiter et quia

gravius velocius descendit et levius
velocius ascendit et acuitate et den-
sitate medii quia velocius descen-
dit in rariori quam in densiori
capiatur ergo corpus gravissimum et
ponatur in medio rarissimo tunc ta-
le descendit in tempore minimo quia velo-
citer et dividit tempus ergo velocissi-
mo in minimo tempore et ponatur tunc hoc
idem corpus in vacuo tunc tale
velocius descendit quam in pleno
quia infinitum minorem resistentiam habet
in vacuo quam in pleno quantumcumque
subtili ergo si movebitur dabitur
motus velocior velocissimo in tempore
minimo sed hoc est impossibile quia impli-
cat contradictionem ergo impossibile est
motum fieri in vacuo ¶ Tertio notan-
3o ratio do habetur conclusio quam tenendo
commentator impossibile est motum fieri in
vacuo naturaliter ad illam conclusionem pro-
ducendam supponuntur quedam supposi-
tiones in litera primo supponitur quod
velocitas et tarditas motus
causatur proportionaliter a gravita-
te et levitate mobilis et raritate
et densitate medii hoc satis patet
ad sensum quia si sumantur duo la-
pides equales in gravitate et
unus mittatur per aquam et unus per
aerem unus citius movetur per aerem
Secundo supponitur quam alter per aquam ¶ Secundo supponitur
quod si poneretur corpus gravis-
simum in medio subtilissimo per hoc mo-
vetur in tempore minimo hoc satis patet per A-
ristotilem velox est quod in pauco
tempore movetur multum quod velocissime
moveretur minimo tempore ¶ Tertio sup-
ponitur quod non sit dare unum minimo
3o supponitur ut velocius velocissimo hoc satis
patet quia hoc implicat contradictionem
Consitis suppositis tunc arguitur
formaliter et probatur conclusio si-

sic si esset possibile motum esse in vacuo
tunc daretur tempus minus minimo et motus ve-
locior velocissimo consequens falsum per tertiam
suppositionem ergo illud ex quo sequitur con-
sequentia probatur quia velocitas et tar-
ditas motus sequitur gravitatem et levita-
tem mobilis et dividit raritate et densi-
tate medii per suppositionem primam capiatur
ergo corpus grave gravissimum et ponatur
in medio rarissimo tunc tale movebitur in
tempore minimo per suppositionem secundam et ponatur
tunc in vacuo tunc infinitum movebitur citius
quam in isto medio rarissimo in tempore minori
ergo dabitur tempus minus minimo et velocitas ma-
ior maiori velocitate quam est propositum
consequentia tenet scilicet quod in vacuo move-
atur velocius patet quia medium quantum-
cumque subtile in infinitum plus resisteret
quam vacuum cum ergo velocitas sequatur
resistentiam ut supponetur tenet quod velo-
cius movetur in vacuo quam in pleno sub-
tilissimo quod est propositum ¶ Quarto notandum du- 4
bitatur utrum possibilis sit motus in vacuo
et arguitur quod sic quia si non sequitur quod non
esset possibilis motus localis consequens
falsum igitur et antecedens ~~quod non esset possibilis~~
consequentia probatur quia vel fieret in vacuo
vel in pleno non in vacuo si autem in pleno
sequitur penetratio dimensionum Secundo sic
si non esset possibile tunc non esset possi-
bilis descensus corporum naturalium consequens falsum
ut patet ad experientiam consequentia probatur vel
fieret descensus in vacuo vel in pleno si
in vacuo habeo propositum si in pleno ergo
erit penetratio dimensionum cum corpora
solida trahunt se ¶ Tertio arguitur per
quandam experientiam quia capiatur aliquod
vas et sit in illud mittantur cineres tunc tan-
tum in fundi aquas adimere ac si cineres
non esset ergo videtur quod ibi possibile sit
vacuum et per consequens motus possibilis
in vacuo ¶ ~~Quarto~~ si fiant trahere cum cani-
sia ut unio plenus et in vacuo aliqui

densarij adhuc no effluet hoc no esset si no esset vacuitates i vase vel i vino/ Item apparet pz i ventosis et flebotomia q ibi aer expellit p flamma stuppe et tunc consupta stuppa manet ibi vacuum i ventosa i videtur ibi esse vacuum gz possibile e motus in vacuo consilia hys pt adduci q hys solutis facile solunt Oppositum illius est aristoteles i quarto physicorum et albertus hic in lra qui simpliciter esse i possibile valet esse vacuum et addit in opposito qui arguit tunc sequitur q esset in possibilis motus localis nego consequentia/ ad platonem qui dicit go fiet penetratio dimensionum nego consequentiam quia hic q unum corpus non subintrat aliud sz unum cedit alii p condensationem sicut pz si aliquod grave descendit q aer cedit et condensatur/ Ad secundum qui arguitur esset i possibilis condensatio nego consequentia/ ad platonem dico q non fit penetratio dimensionum sz partes corporis alicuius compressi coniunguntur quia prius fuerunt ad porrectas/ Ad primum de cineribus dicit commentator in quarto physicorum q no sit corpus/ tn si ita esset tunc esset causa cineris quia cineres sunt porose et ebibunt aquam et sic apparet q tn capiat vas sicut recepit sine cineribus q pz q si aliquis cinis aqua de cineribz misset no tn erit ut prius Ad secundum dicit p commentatorem q isti denarij p inflatione p adustione habet aliquos vapores igneos et illi consumunt aliud illius liquoris licet hoc no sensibiliter appareat/ tn pt dici aliter q ibi sit condensatio liquoris Ad quartum de ventosa concedo bn q ibi expellit aer sz nego q post consumpta stuppa i manet vacuum sed ibi manet exalatores aeree et fumales de stuppa et iste attrahunt carnem ne ibi maneat vacuum

Ultimo nota dubitatur utrum possit dari motus dari motus velocissimus et videtur q non/ q talis vel esset i tpe vel i istanti vel no i istanti/ quia i istanti no e motus/ no etiam i tpe/ qa signato aliud tpe et sit a si go i isto tpe esset motus velocissimus go a esset minus tpe consequens falsum/ quia e divisibile i duas medietates q sunt minores a consequentia tenet quia q velocissimus motus mensuratur mo tpe/ etiam aristoteles dicit i sexto physicorum q i infinitum pt motus velocari go no dabitur motus velocissimus/ Oppositum dicit i lra ubi dicit q nullus motus e velocissimus ut satis probat ratio Sz albertus dicit hic supponendo sic sit possibile sed no etiam nullum e gravissimum q pt esse ut aliquid e minimum tpe q pt esse/ sed albertus suppo hoc p possibili vel in possibili et post adversarium ad ipossibile deducit deque lra

nullus est tempore velocissimus

Et eadem ratio valet

hic Albertus collata ratione ponit unum notabile theologicum et dividit/ quia primo facit hoc secundo solvit contradictionem/ vel dubitationem/ quia dicit contra hoc primo dicit sic Et eadem ratio valet ad intelligendum quod licet angelus moveat de loco ad locum no tn per medium motus/ cum

e cum motu corporis in infinitum et ceteri
quod motus angeli non mensuratur
tempore sed nunc No͂ contra litteram Al-
bertus vero dicit quod per illam rationem
quam propositum est quod motus non
potest esse in vacuo potest theologi
dicere quod angelus movetur quia licet
transit de loco ad locum tamen non tran-
sit per medium quia motus eius in
infinitum velocior est motu cor-
poris et cetera patet consequentia quia motus
angeli non est in tempore sed in nunc
Secundo no͂ dubitatur utrum angelus
possit moveri de loco ad locum
et videtur quod non quia nullum indi-
visibile potest moveri localiter ange-
lus est quoddam indivisibile igitur maior
nota quia illud quod movetur de lo-
co ad locum hic partim est in medio a quo
et partim in eo ad quem sicut patet sexto
physicorum et per consequens est divi-
sibile sed minor patet de se / In op-
positum est albertus in littera qui
dicit quod angelus transeat de loco
ad locum Ibi nota angelum tran-
sire de loco ad locum potest intelligi
dupliciter uno modo quod moveatur de lo-
co ad locum motu proprio dicto et sic
angelus non movetur ut probat
ratio quia sic per medium trans-
iret quod est contra litteram Alio modo quod
mutetur de loco ad locum sine mo-
tu in medio et sic angelus potest
transire de loco ad locum aliter
potest dici quod angelus movetur
per accidens quia aliquid movetur
ad motum alterius sicut aliquid
assumit corpus ad cuius motum
movetur ut legitur de Rapha-
hele in Thobia illud tamen est theolo-
gicum et non naturale dictum / Item dubitatur utrum
motus angeli sit infinitum velocior
quam motus corporis vel cuiuslibet motu cor-
poris et videtur quod non quilibet motus an-
geli est proportionabilis motu corporis na-
turalis ergo non est infinitum velocior consequentia
tenet antecedens probatur omnes motus locales sunt
velocitate adinvicem comparabiles motus
angeli et motus corporis sunt motus
locales igitur et cetera maior nota consequentia phy-
sicorum / minor patet in littera quia angelus
transit de loco ad locum Oppositum dicitur in
littera Ad illud respondetur negando
antecedens scilicet quod motus angeli sit proportio-
nabilis motu corporis / ad probationem quando
dicitur omnes motus locales et cetera concesso ma-
iore nego minorem ad probationem quia
motus angeli non est motus localis
sed quedam subita mutatio De nunc autem
quo motus angeli mensuratur nunc
hic supra videbitur Sequitur littera

Sed si obicitur motus me

Hic albertus movet unam instantiam et
solvit eam dicens / si obicitur motus an-
gelus mensuratur nunc et nunc mensuratur
tempore / dicendum quod quoddam est nunc fluens et in-
ter duo talia nunc est tempus medium et quoddam
est nunc vicissitudinatum et inter duo talia
nunc non est tempus medium et tali nunc men-
suratur motus angeli / Secundo nota contra lit-
teram quod albertus dicit quod motus angeli
non mensuratur tempore sed nunc / contra hic posset
obici motus angeli mensuratur nunc et inter
quelibet duo nunc cadit tempus ergo mensuratur
tempore hic solvit ibi dicendum quod duplex est
nunc / quoddam nunc fluens et inter quelibet ta-
lia duo nunc cadit tempus medium et tali
nunc non mensuratur motus angeli Aliud
est nunc vicissitudinatum et inter illud
nunc non cadit tempus medium et tali nunc

Margin notes (left): No͂ contra litteram — 2o No͂ (Angelus potest moveri de loco ad locum) — Ibi no͂
Margin notes (right): N[ota] no͂ — 2o n[ota]

Primus e admodum facilis et mo duo[?] / gras [?] ... [?]

mesurat motus angeli/ Scdo nota q pmut / fluens nichil aliud intelligit nisi instans q / e cotinuatiu prior tpis et iter illa duo / talia nunc signata i tpe sp cadit tpe me- / diu vere sicut qlibz it duo puncta signata / i linea cadit sive amedia nra q alia seq- / q tunc coponeretur ex instantibus q e fal- / su/ (3o no) Tercio nota q pmut vicissitudinis nichil / aliud dz intelligi nisi ut sup patebit sub / certo separato sicut deus et intelligencie no / sunt i tpe sic q eor duraco mesuretur / sut i tpe sic q eor duraco mesuretur / sed sut i nunc eternitatis hc e sut in / tpe/ sed sut i nunc eternitatis hc e sut in / eternitate cotinue eodemo se habentes / recte sicut aliquid i nunc tpis no pt alit / se habe sicut qn angelus cosiderat / esse nunc i alio loco qua prius fuit tale / mutacom no mesurat tunc sz e subita / fit et i nunc et hc e et d nunc vicissitudinis / qr vicissitudinalit nunc tpis de hc tn plus / videbitur i sequentibus et no oportet q / mediat tpus inter nunc quo vere e dicere / nunc angelus e i isto loco et it nunc i quo / vere e dicere nunc angelus e i alio loco / quia hc tpus subito fit et eius mutaco / no mesurat tpe sequit

Sed dicit aristotiles qui

hic Albertus ponit opinionem aristotilis / veram et dt breviter sic Sz qui dt motu fi / p pleno actu vacuu i potencia sicut vide- / qn aliquid movet p aere vel p aqua / (Vo po) Nota pmo recitat opiniones erroneas nunc / albertus recitat opinionem aristotilis ve- / ra et dicit q aristotiles dt q motus fiat / p pleno i actu sz tn vacuo i potencia / sicut apparet sensibiliter qn aliquid mo- / vet p lapidem/ vel p aliquem q movet p ple- / nu et corpus plenu puta aer vel aqua / cedit corpori venienti seu dividenti Scdo / nota q ista opinio pz falsitas omnia / ... opinionu recitatarum/ falsitas pma / ... pz/ qr aristotiles ponit mo- / tu falsitas tercia pz/ quia aristotiles / ponit motu p pleno et no p vacuu

(3o No) Tercio nota dubitat utrum aliquid / sit vacuu i potencia et videt q no / qr aristotiles pbat quarto phy- / sicorum q no pt esse vacuu nec / nichil e i potencia vacuu Oppo- / situ tn dt albertus exponendo / aristotilem/ qr dt sic aristotiles / dt motu esse actu p pleno / vacuu i potencia/ Ubi nota va- / cuu nichil aliud est ut pz quar- / to physicorum ut locus carens / corpore nisi aliquis locus / pt esse vacuus isto illius / corpus q nunc cotinet sicut i loco / i quo nunc e aqua possz esse / aliud corpus et sic intelligit al- / bertus qn dt q aliquid e va- / cuu i potencia/ qr corpus pre- / existens i loco cedit sequenti / no tn ... dicere q aliquis locus / possit esse simpliciter vacuus / absoluto corpore qa hc e falsu sicut / pz quarto physicorum Sequitur textus

De motu igitur dicendum

hic e scda ps principalis capituli / et cotinuat sic/ prius albertus / posuit opiniones de motu ... pone- / tiu motu quia negatam hic oste- / dit q sit motus et dividit i qua- / tuor ptes pmo ponit diffinico- / nes motus/ scdo ostendit motu / cotinuu esse/ tercio ostendit quid / requirit ad veritatem motus/ quar- / to ostendit quid sit motus pse / et quid motus precedens/ scda ibi / et nota q motus/ tercia ibi Iterum / nota q ad unu motu/ quarta / ibi Iterum nota q aliquis move- / ... adhuc dividit i duas / qua pmo ponit aliquas diffi / niciones motus/ scdo aliquas / eorum declarat/ scda ibi diffini- / ciones/ pmo potest sic legi

vacuu ... in ... / ... ...

sil et d sit de motu dictu est
quid sit et de eius diuisione dif
finitur uo sic ab aristotile 3o phy
sicorum motus e endelechia ex
istentis i potencia secundum q huiusmodi e
ut alterabile i qntum altabile et
pot secundam diffinicionem dicens
3te i eodem motus e i ꝑfectus ac-
tus sic pot tercia dicens auicen
cena diffinit sic motu motus
e exitus de potencia ad actu co
tinue et no subito sic pot
quartam diffinicionem dicens sic
3te diffinit motus e prima ꝑ
fectio eius q e i potencia // Nota
primo circa literam postquam recita
te sunt opiniones de motu dice
dum e quid sit motus et quo di
uidetur et pot sic una diffi(nici)o
motus et est aristotilis 3o phy
sicorum motus e actus entis ul
endelechia q idem e in potencia
secundum q huiusmodi idem e secundum q e
i potencia et ista dz sic itelligi q
motus e ipsum mobile cotinue
transiens ul tendens ad illud
ad q e i potencia sicut alteracio
e actus alterabilis secundum q e
altabile q sic e altabile e mo
bile q cotinue mouetur ad ali-
quam qualitatem ꝑ quam e alta
bile ul ad quam e i potencia
Secundo nota circa secundam diffinicionem
q dicit motus e actus iꝑfectus
q etiam ponitur 3o physicorum
dz sic intelligi q motus e ipsum
mobile q actu mouetur ad
aliquem locum quam no dum habz
Circa q nota q duplex e actus
quidem e actus ꝑfectus quidem
e actus iꝑfectus / ꝑfectus e a
liqua forma totaliter acquisita
sicut albedo que e totaliter acquisita sicut
i subiecto dicitur esse actus ꝑfectus quia ſb
iectum e ꝑfecte ul prima i actu Sz ac-
tus iꝑfectus est quando aliquid e ꝑtim
acquisitum et ꝑtim no sicut subiectum ha-
bens ꝑte albedinis acquisite et no tota
dicitur esse i actu iꝑfecto et quamdiu mouetur
sz albedinis acquirende acquirit et sic qu
cumqz mouetur e actus iꝑfectus et ergo qu dicitur
motus e actus iꝑfectus pt sic itelligi
q motus e ipsum mobile q ꝑte e i termino
a quo et ꝑte i termino ad quem ul q ꝑtim
e actu acquirendum et ꝑtim non et ergo vo-
catur actus iꝑfectus // Tercio nota terciam
diffinicionem q e auicene qui dicit q motus
e exitus de potencia ad actum cotinue
id e successiue et no subito ita pt in
telligi q motus e ipsum mobile cotinue
appropinquans isti actui ad quem e in potencia
sicut ubi generatur quando aliquid dz de albo
ri sic e i potencia ad albedinem et ergo
nichil e de albato nisi successiuus
transitus subiecti ul ipsum subiectum suc
cessiue transcendens de no albedine
ad albedinem acquirendam Quarto nota
circa quartam diffinicionem q motus est
prima ꝑfectio eius q e in potencia ista
pt sic intelligi q quando mobile mouetur
tunc aliquid hz de illa ꝑfectione acquire
da et aliquid non sicut quando aliquid
dz de albari sic albedo acquirenda e
ultima ꝑfectio ipsius dealbandi quam
pt acquirere ꝑ dealbacionem / sed quando habz
aliquid illius albedinis tunc hz primam
ꝑfectionem id e aliquid ꝑfectionis ulti-
mate et ergo quandoqz mouetur sz sibi ac
quirit aliquid ultimate ꝑfectionis
acquirende et sic dicitur esse i prima ꝑfectione
quando mouetur et sic motus pt dici prima
ꝑfectio illius q mouetur Quinto nota
quandoqz aliquid mouetur necesse est ipsum
se aliter habere quam prius se habuit

et quia hic fuerunt tres opiniones antiquorum de motu quidam dixerunt quod motus esset quedam alteritas Alii dixerunt quod esset quedam inequalitas et alii dixerunt quod esset simpliciter non ens Sed illas opiniones improbat aristoteles tertio physicorum Sexto nota dicens tunc quid ergo est motus Ibi dicit quod de hoc sunt plures opiniones quedam dicunt quod motus sit quedam fluxus et sit quoddam accidens ipsius mobilis et ista est opinio aliquorum que sufficienter a modernis improbata Alia est opinio quorundam modernorum qui dicunt quod motus sit quidam modus rei sicut ponentes significabile complexe Alii dicunt quod motus nichil sit nisi ipsum mobile secundum quod movetur illa opinio est satis probabilis et habet iste opiniones motiones pro et contra de quibus super secundo causa brevitatis Septimo nota dubitatur circa quartam diffinitionem motus quod dicitur motus est actus entis in potentia Contra si esset vera sequeretur quod anima esset motus quia anima est actus entis in potentia puta materie prime sicud patet secundo de anima Ad illud dico sicud dicit commentator in quadam digressione super isto verbo quod motum esse actum potest intelligi dupliciter uno modo ipsum forme habende et sic motus non est actus entis in potentia et sic anima est actus quia actu informat materiam Alio ipsum illius forme ad quam est in potentia et sic motus est actus et actus entis in potentia Sequitur littera

Que diffinitiones ut iam

Hic albertus declarat quandam diffinitionem prius positam scilicet quartam et tertiam et dividitur in duo secundum quod ponit duas opiniones secundo ibi hoc autem quod sit in possibilis potentia et prima dividitur adhuc in duo quia primo facit hoc secundo declarat quandam diffinitionem ibi et sic patet primo dicit sic Iste diffinitiones ut manifeste fiat est notandum dum quod quedam tertia sit in potentia ut educatur actus non subito et talium est motus subdit subdivisionem dicens hoc autem quod sit est in potentia duplicem habet potentiam unam ipsum motus aliam ipsum entis quod acquiritur per motum et subdit declarationem quarte diffinitionis dicens et sic patet quarta motus sit prima perfectio ipsius tunc sequentes est enim motus actus quo consistere aliquid ad hoc remanet entis forma autem quod acquiritur per motum est perfectio qua consistente nichil remanet ipsius Nota primo circa litteram pot talem divisionem quod aliquid esse in potentia est dupliciter quedam sunt in potentia sic quod possunt subito transire de potentia ad actum et talis entis in potentia actus non est motus sicut materie prime disposite ad formam asini est in potentia ad formam asini et tamen subito potest transire de potentia ad actum quia materia prime disposita subito generatur et talis generatio non est motus quedam alia autem sunt in potentia sic quod non possunt transire de potentia ad actum subito sed successive sic contingit de potentia ad actum sicut de albo albabile est in potentia ad in potentia ad albedinem et tamen non potest subito acquirere aliquam albedinem et ergo tale in eo quod sit successive acquirit ad albedinem dicitur moveri 2o no
Secundo nota ex illa divisione patet intellectus tertie divisionis quod dicit quod motus esset exitus de potentia ad actum conformem non subito quia ipsum illarum formarum quod non possunt subito fieri est

motus et sic mobile sit successive exiens de potentia ad actum dicitur moveri. Tertio nota circa illam litteram hic ostendit quod sit esse in potentia

3o no

ubi subdividit alterum membrum conclusionis sub distinctionibus et vult quod illud quod id quod est in potentia secundo modo, adhuc duplex est in potentia uno modo est in potentia ad moveri et talis potentia vocatur prima perfectio. Alio modo est in potentia ad illud quod acquiritur per motum et hoc vocatur perfectio ultima vel secunda. Quarto nota circa istam litteram et sic patet.

4to no

Exposito declarat quantam diffinitionem quam dixit quod motus est prima perfectio et vult dicere quod motus quod dicitur perfectio prima in respectu perfectionis sequentis quia quamdiu est motus quamdiu mobile movetur semper aliquid super est illius quod acquiritur per motum sed ipsa forma per motum est acquisita tunc nil super est in respectu illius motus sed mobile desinit moveri quia habitis partibus cessat actio et ergo forma acquisita per motum dicitur ultima perfectio motus autem dicitur prima perfectio. Quinto nota circa istam litteram.

5to no

Est enim actus motus, quo existens adhuc eius imanet, potest intelligi dupliciter. Primo modo quamquam est dicere primum est dicere mobile immediate ante hoc movebatur, tunc enim verum est mobile prius hoc movebatur. Vel potest sic intelligi quod quamdiu mobile movetur semper aliquid imanet istius forme que acquiritur per motum. Sequitur littera

Et nota quod motus

Hic est secunda pars principalis illius particule in qua albertus ponit quod motus sit continuus et dividitur. Primo facit hoc secundo incidentaliter ponit differentiam inter continua et contigua et consequenter se habentia primo dicit sic et nota quod motus proprie non mensuratur nisi tempore tamquam propria passione unde cum tunc sit continuum et motus erit continuus. Tunc diffinit continuum dicens. Continuum est cuius partes copulantur ad unum communem terminum. Motus habet partem et partem et medium et ideo patet quodcumque movetur prius movebitur et movebatur. Est enim pars a quo termino a quo et pars circa ad quem et pars in medio, talis enim motus non est nisi corporis quod partem habet et partem et medium.

Nota primo circa litteram vult dicere quod motus mensurabitur tempore et quia tempus continuum motus est continuus sed continuum est cuius partes copulantur ad communem terminum ergo sequitur quod motus habet partes et medium et ideo ultimus sequitur quod quidquid movetur hoc movebatur et pars est circa a quo et pars est circa ad quem et pars de medio et ideo ultimus sequitur quod nichil movetur proprie nisi corpus, quia tale habet partes secundum quas est termino pars in termino a quo et pars in termino ad quem et pars in medio. Secundo nota quod littera elicitur conclusio quartadecima et est illa. Cuius partes copulantur ad terminum communem hoc est continuum partes motus sunt huiusmodi igitur [illegible] maior nota ex predicamentis et explicatur minor probatur in littera, quia motus habet partem et partem et medium ergo eius partes copulantur ad communem terminum scilicet ad medium. Tertio nota dicitur in littera quod motus mensuretur tempore tamquam propria passione hoc de virtute sermonis est falsa, sed debet sic intelligi quod de hoc termino motus personaliter capto verificatur [illegible] mensurari tempore sicut propria passio verificatur de subiecto, quia omnis motus mensuratur tempore et omnis transmutatio que mensuratur tempore est motus. Quarto nota dubitatur hic utrum motus habeat continuitatem a tempore et arguitur quod non

p aristotilem in quarto physicorum qui dicit
quod motus habet continuitatem a magnitudine su-
per quam est motus et tempus habet continuitatem a
motu ergo videtur quod motus continuitatem
a tempore sed potius econverso Oppositum tamen vi-
detur in ista littera albertus in littera Cum dicit
Unde tamen tempus sit tempus continuum et motus est
continuus et si velles dicere quod oportet hic quod tempus
est continuum motus est continuus Ibi dico
quod motum habere continuitatem a tempore potest in-
telligi dupliciter uno modo causative ita quod
continuitas temporis sit causa continuitatis
motus et sic est falsum ut probat ratio Alio
modo consecutive et ita est verum quia aliquis motus
est contiguus tunc tempus mensurationis vel men-
surans ipsum consequenter est continuum Et
nota in littera dicit quod motus habet partem
et partem et medium hic debet sic intelligi illud
quod movetur aliqua parte pertransibit et aliqua
parte pertransibit de spacio pertranseundo et in
consideret in medio illorum duorum Sexto
nota illud quod dicitur in littera illud quod movetur
partem in tertio aquo et partem addit in ad quod et
hic debet sic intelligi quod ipsum partem acquisivit et
sic adhuc est in tertio aquo sicut quando aliquis
de albatur tunc habet partem albedinis ac-
quisitam et sic partem est in tertio ad quod et adhuc
partem non habet quia si totam haberet tunc
desineret dealbari et si partem est in tertio aquo
et aliquam consideratur in aliquo instanti super
aliquo gradu indivisibilis esse et sic in
medio quia ille gradus continuat lati-
tudinem albedinis acquisitam et latitudinem
acquirendam Septimo nota dubitatur utrum
solum corpus sit mobile et arguitur quod non
solum corpus quia punctus est mobilis ergo non solum cor-
pus consequentia tenet et antecedens patet quia
penes motum puncti causatur velocitas
in mobilibus circularibus ut patet per auctorem
proportionum etiam si punctus movetur linea
potest moveri quia aliqua scilicet dyametri circuli
potest circuiri et illa est linea igitur etc. Oppositum
dicit albertus in littera quando dicit quod talis
motus est nisi corporum Ibi nota
quod aliquid moveri intelligitur
dupliciter uno modo per se et per accidens et sic
non movetur nisi corpus vel divi-
sibile ut patet sexto physicorum et
hic intendit albertus aliquo alio
movetur partes et in esse et
forte sic bene movetur punctus
et linea ut probat ratio ad motum
corporis Sequitur littera

Et nota differentiam

hic albertus ponit differentiam in-
ter continua et contigua et consequen-
tia continua sunt quorum quorumque copulantur
ad unum communem terminum sicut linea
ad punctum et partes superficiei ad
lineam et partes corporis ad super-
ficiem Contigua sunt autem quorum
termini sunt simul et non distant ut
pena a papiro quorum termini conti-
nue non distant sed simul sunt Sed con-
sequentia sunt quod non habent inter
se medium ipsorum eiusdem generis
illud autem prohibet esse medium
et sunt genus largum ut duo
et sunt genus large ut duo
asini et due domus et consilio et
Nota primo quod in littera quinquo al-
bertus facit mentionem de conti-
nuo contiguo ponit differentiam inter
ergo precedenti ponit dictum inter
continua et contigua et consequentia
se habentia et est supra quinto
et quinto sexto physicorum et vult quod
illa dicuntur continua quorum partes
copulantur ad communem terminum sicut
partes linee ad punctum et partes
superficiei ad lineam et partes cor-
poris ad superficiem Sed contigua
dicuntur quorum extrema simul ultra sunt
simul sic quod non distant sicut penna
sic dicitur esse contigua papiro
quia est sibi in distantia coniuncta

Sz consequitur se haberent est illud q inter quod medeat aliquid quod sunt generis eiusdem racionis cum ipsis sz tamen pt mediare aliquid aliud sicut due domus dicuntur consequenter inter se quamvis non mediat alia domus licet possit bene aliud aliquid mediare Secundo notandum in litera q partes linee copulantur ad communem terminum ad punctum hoc dz sic intelligi q secundum ymaginacionem mathematicorum quelibet linea tamen terminatur duobus punctis quo signatur aliquis punctus in linea ille est terminus partis linee precedentis et est eciam est terminus partis sequentis et sic est terminus communis et ad illum copulantur iste due partes linee ergo ipse sunt continue / similiter est ymaginandum de linea in respectu superficiei et superficies in respectu corporis Tercio notandum dicitur q ob partes linee copulantur ad punctum non dz intelligi q copulantur ad unum terminum punctum sz ob partes due partes linee copulantur ad unum punctum et aliorum ad unum punctum copulantur ob partes linee Quarto notandum dubitatur utrum diffinicio contiguorum sit bona que dicit q contigua sunt quorum termini sunt simul et arguitur q non quia illa presupponit unum falsum / presupponit enim q entia naturalia habeant terminos sz hoc sit falsum quod probo et capio aliquem terminum rei naturalis et quero utrum sit divisibilis vel indivisibilis non pt dici q sit divisibilis quia hoc est contra racionem termini ut eciam pt dici q sit indivisibilis ponens illa divisio

sterit Ibi notandum de illis terminis q mathematici ymaginantur terminos distinctos ab illis illis q terminantur sicut punctum dicunt esse terminum superficiei et superficiem corporis et quia hoc facilius intelligitur ista diffinicio / quia illa sunt contigua mathematice quorum termini sunt simul et non distant sicut duo corpora sunt contigua quorum superficies indistant conuicte sunt sz philosophus naturalis non habet ponere terminos indivisibiles tales distinctos ab istis q terminantur sz dicit q corpora naturalia sunt de ipsis tacta et prius eis condistincta et secundum hoc hz illa diffinicio glosari que dicit q contigua sunt quorum termini sunt simul id est illa sunt contigua q superficierum / ut extremitates sunt conuicta Quinto notandum q genus quamvis capitur sorte sic capitur loycus / ita q illa sunt eiusdem generis de quibus verificatur unus terminus qui dicitur genus ad illa Alio modo capitur genus large et sic omnia q sunt eiusdem racionis vel eiusdem speciei dicuntur dicuntur eiusdem generis sicut duo asini et due domus et hoc intelligit albertus cum dicit et similiter genus large sequitur

Item nota quod ad unum

hic est tercia pars principalis capituli in qua Albertus ostendit quibus sit unus motus et quibus non et dividitur quia primo facit hoc secundo infert unum correlarium theologicum ibi et hoc valet primo dicit sic Jste nota q ad unum motum numero sicut dicit aristoteles quinto physicorum / tamen concurrunt sz illud q movetur sit unum numero et forma ad quam movetur sit unum numero et tempus mensurans motum sit unum numero et continuum ita q non intercidat quies et subdit et confirmatur hoc per literam aristotelis in quinto physicorum Unde dicit aristoteles in eadem porcione multi et non unus est motus quorum quies est media quare si motus

ī aliquo statu id ē quiete ~~occupat~~ neq3 vnꝰ ē neq3 cōtinuꝰ ꝛ subdit ī fercb cor relarium theologicū ꝛ hᶜ vz ad cognoscēdū
nō q̄ sit vnū pctm vl q̄ plura Nota
ca līam vᵗ dic̄ q̄ ad hᶜ q̄ aliquis sit motus vnꝰ nūo r̄quirunt̄ tria p̄ᵒ q̄ mobile sit vnū nūo/ scdo q̄ forma ad quā ē motus sit eadem nūo ꝛ t̄cio q̄ tp̄c mēsurās sit etiā vnū cōtinuū ꝛ hᶜ ipse cōfirmat p līam aristotilis in quīto physicorꝫ vt p3 in līa Scdo nota
ca illam līam Et hᶜ valet ꝛᶠ ibi vᵗ dic̄ q̄ ꝯ hᶜ p3 ꝛ p̄t sciē qn̄ aliquis p̄cat vno pc̄o ꝛ qn̄ plurib3 Si aūte cōtinuat̄ p aliq̄ tp̄c cōtinue sic est vnū pctm/ ~~Tercio nota~~ p forma ad
nō quā mouetur ītelligit̄ tm̄ꝰ ad quā sicut ad vnitatem motus localis nūa lem r̄qrit̄ vnitas nūalis spacij sup q̄ ē motus vl aliq̄ qualitᵗ ad vnitatem alteracōis r̄qrit̄ vnitas nūalis qua litatis q̄ acq̄rit̄ p alteracōe3 ꝛ ad vnita tem augmētacōis r̄quirit̄ vnitas nūalis qualitatis q̄ acq̄rit̄ p alteracōe3 ꝛ ad vnitatē augmētacōis r̄qritur vnitas quātitatis de nouo Quarto nota dices tu nōne etiā r̄q̄rit̄ vni tas mouentis/ dico q̄ non quia vnū ꝛ idem p̄t a plurib3 motoribus mo ueri Quinto nota dubitat̄ vtrū
nō sit plura pc̄a īter q̄ cadit tp̄c mediū vl non ꝛ videtur q̄ non q̄a sic esset grauiꝰ p̄cāe bis ī die quā cōtinuāe pctm p toto diem hᶜ videt̄ eē esse falsū ī ꝯ quo seq̄ p bo cōsequēcia3 ꝛ pono q̄ sortes p̄cat vno pc̄o demane ꝛ vno de vespe/ ꝛ plato p toto diem ꝛ tunc sortes p līnea cōmittit duo pc̄a ꝛ g° sortes grauiꝰ p̄cat quā plo q̄ solū vnū cōmittit // Oppositū p3

ī līa ꝛ ī fīe vbi nota q̄ dupˣ ē pctm/ q̄dā ē pctm obmis sionis ꝛ hᶜ sit tūc qn̄ aliq̄s obmittit q̄dā ē face de tali nō loquit̄ līa sicut ē pctm cōmissiōis/ qn̄ sc3 aliquis facᵗ q̄ nō deberet face ꝛ de illo ītelligit̄ līa q̄ si aliquis cō tinuat actū malū p aliq̄ tp̄c cōtinue ē vnꝰ actus/ si aūte pausat ꝛ incipit ite rum tūc sūt plures actꝰ Ad racōes respōdeo qn̄ arguit̄ sequit̄ q̄ eēt grauiꝰ p̄cāe ꝛ negō cōseq̄n̄cia3 ad p̄bacōe3 dico q̄ q̄uis sortes plura pc̄a cōmittat tn̄ illud vnū platonis cōtinuatū p toto diem ē peius ceteris paribus Sequit̄ līa

Nūc de diuisione
itē nō q̄ aliq̄ moue

tur ē līa p̄s illiꝰ capitli Ju qua albertus ostēdit quis sit motus p se ꝛ quis p acci dens ꝛ dᵗ sic ꝯtē nota q̄ ali quid mouetur p se aliquid p accidens/ p se mouet̄ p̄s iectū p accidens mouet̄ ali quid dupᶫ vno mō sic q̄ mo¬ uet subiecto ut albedo mouē subiecti scdm q̄ dᵗ motus vd no mouit̄ sed q̄ ī nobis sit Alio mō mouē aliquid p accidens sicut p̄s in toto ut clauis p accidens mouetur ad motu nauis ~~Scdo~~ nota q̄ Nō p se ꝛ p accidens ut hic capit̄ ī līa sicut sensū cōpositū et sit sensus q̄ aliq̄ p̄rōes ī qb3

vi[s]ificat de aliquo moveri sunt
p[er] se q[ue]da[m] p[er] accidens ista sunt p[er] se
i[n] quib[us] moveri d[icitu]r de toto com
posito sicut hec ho[mo] move[tur]. Alique
sunt p[er] accidens sicut iste q[ui]b[us] mo
veri p[re]dicat[ur] de p[ar]te totius
vel de accidente ei[us] sicut qu[ando] ho[mo]
move[tur] tunc p[er] accidens p[ar]tes
move[ntur] et q[ua]n[do] navis movetur
p[er] accidens tunc clavus in eo move[tur]
et situ p[er] accidens move[tur] albe
do. Tercio nota aliam distinccionem No
qua[m] ponit aristoteles in quinto
physicorum q[uod] q[ue]da[m] movent[ur] p[er]
se et primo sicut totum q[ue]da[m] aute[m]
p[er] se non primo sicut p[ar]tes totius
et etiam q[ue]da[m] p[er] accidens sicut ac
cidencia et illa distinctio co[n]cordat
cum ista. Sequitur l[itte]ra

Nunc dicendum est de

hic est secundum p[ar]s p[r]incipalis capituli
octavi et continuat[ur] sic p[ri]mus al
bertus posuit opiniones de mo
tu et cum h[oc] diffinitiones motus
hic ponit divisiones motus et
dividit[ur] in tres p[ar]tes primo ponit
unam divisionem secundo aliam tertio
movet dubium circa secundam divi
sionem secunda ibi Alio modo aristo
teles in predicamentis tertia ibi S[ed]
ipse corrigit se prima dividit[ur]
quia ponit divisionem motus
secundo alterum membrum subdividit
ibi motum violentum prima adhuc
dividit[ur] primo facit q[uod] dictum est
secundo ponit differentiam inter membra
divisionis secundo ibi Contrarie nota // No
primo d[icit] sic Nunc dicendum est
de motu scilicet de divisione motus
Motus uno modo sic dividit[ur] Mo
tuum alius naturalis alius innaturalis
alius violentus Naturalis
est ille cuius principium est in[tra] Innaturalis est
cuius principium intellectum est extra violentus
est cuius principium extra est non conferens
vim passo et hec divisio sumit[ur] ex eo
q[uod] dicit aristoteles quinto physicorum
q[uod] omne q[uod] movetur vel a se ipso move[tur] //
vel ab alio Nota primo circa litteram post
qua[m] dictum est de diffinitione motus super
est ut dicat[ur] de eius divisione et est
una divisio motus q[uod] quidam est motus
naturalis quidam innaturalis quidam violentus
Motus naturalis est qui fit ab aliqua
natura intrinseca sicut forma et talis
motus est motus ascensus et descensus
gravium et levium q[ui] fit a natura intrinseca
s[cilicet] forma gravis et levis S[ed] motus
innaturalis motus qui fit effective ab anima
sicut motus progressivus animalium Sed
motus violentus est qui fit a motore
extrinseco qui non confert vim passo vel
mobili et talis est motus proiectionis
lapidis vel consimilis et d[icit] albertus q[uod]
illa divisio est accepta ex quinto physi
corum ubi d[icitu]r q[uod] cause q[ue] movent[ur] mo
vent[ur] a se vel ab alio Secundo nota q[uod] No
illa divisio potest reduci ad hanc bimem
brem sic omne q[uod] movet[ur] movet[ur] ab ex
trinseco motore vel intrinseco Si ab intrinse
co h[oc] est dupliciter vel talis motor est natura
intrinseca et quicumque sic talis sic est motus
naturalis vel est anima et sic est motus animalis
Si aute[m] est a motore extrinseco sic est
motus violentus Quarto nota du Fi
bitat[ur] utrum illa divisio motus sit bona
et arguit[ur] q[uod] non quia est dare aliquem
motum qui sub neutro illarum specierum
comprehendit[ur] i[gitur] illa divisio non est sufficiens
consequentia tenet ant[ecedens] probo et capio mo
tum quo aliquis ho[mo] descendit a sursum
usque deorsum talis non est naturalis p[ro]p[ter]
quia est ab anima nec est naturalis p[ro]pter q[uod]
grave naturaliter appetit sic moveri nec

etiam est violentus ut patet de se. Secundo quantum ad motum proiectionis alicuius lapidis deorsum talis non est naturalis ut patet de se nec est naturalis ut patet quia est a motore extrinseco nec est violentus quia grave appetit sic descendere. Probatur secundo motus plante est aliquis motus et tamen non comprehenditur sub ista divisione igitur consequentia tenet antecedens probo non enim est violentus ut patet nec etiam est naturalis quia arbor non naturam habet nec etiam est naturalis ut patet quia est a motore extrinseco nec etiam est violentus quia talis motus plante est ad omnem differentiam positionis omnis et sic motus naturalis sed est tantum ad unam differentiam positionis. Oppositum illius patet per albertum ~~de motibus simplicibus~~ qui innuit quod illa divisio sit sufficiens et debet illa divisio intelligi de motibus simplicibus et non in compositis. Ad rationes in oppositum ad primam quando dicitur de motu descensu hominis dico quod hic non est motus simplex sed est compositus ex voluntario et naturali et ideo non continetur per se sub aliquo illorum membrorum. Similiter dico de motu proiectionis lapidis quod est compositus a motu violento et motu naturali. Ad aliud de motu plante dico quod est motus naturalis ad probationem dico ymmo planta habet naturam scilicet est natura anima vegetativa. Quinto nota dubitatur utrum diffinitio motus violenti quod dicit motus violentus est qui fit a principio extrinseco utrum sit bona et arguit quod non quia si sic tunc motus celi esset violentus consequens falsum quia sic non esset perpetuus quia nullum violentum perpetuum consequentia probatur quia motus celi sit a motore extrinseco puta ab intelligentia ad illam rationem dico negando consequentiam quod motus celi io sit violentus et ad probationem dico quod licet celum sit movetur extrinseco secundum esse tamen est in Quinto nota dubitatur de ista propositione assumpta scilicet quod omne quod movetur movetur ab aliquo utrum sit vera et arguitur quod non quia grave simpliciter movetur a se ipso contrarium ergo aliquid movetur a se ipso consequentia tenet antecedens probatur quia secundo aliquid potest se ipsum alterare ergo se ipsum movere consequentia tenet quia alteratio est motus antecedens probat commentator de aqua calefacta que ponatur in medio frigido se ipsum frigescit quia non frigefit a frigiditate medio quia hic ponitur ponitur esse temperatum ergo a se ipso fit frigefactio et sic est alteratio quare sequitur ad propositum oppositum dicit Aristoteles quinto physicorum et ad rationes in oppositum dico ad primam quando arguitur aliquod grave simpliciter movet se ipsum medio nego antecedens et dico quod movetur a forma per se et gravitate precedens forma est distincta a toto composito igitur et cetera. Ad secundam quando dicitur aliquod se ipsum alterat negetur antecedens ad probationem Commentator dicit quod illa aqua non fuit calefacta sed quidem vapores in aqua et tamen isti evaporaverunt ideo aqua erat frigida et sic se ipsam non frigescit quia non fuit calida. Sequitur textus No

Ite nota quod motus naturalis sic albertus ponit differentiam inter membra divisionis et dicit primo sic Thiemo (?) nota quod motus

naturalis est in principio remissus et in fine
intensus naturalis in principio et in fi-
ne remissus et in medio intensus
violentus est in principio intensus
Nō et in fine remissus Nota autem licet
albertus videatur dicere quod ille motus
scilicet naturalis naturalis violentus dif-
ferunt ab invicem quia motus natura-
lis in principio remissus id est tar-
dior et in fine intensus id est velo-
cior propter hoc differt a naturali quia
ille in fine est remissior etiam propter hoc
differt de violento quia ille in
fine est remissior Sed motus natura-
lis in fine et in principio est remissus
et in medio est intenso et propter hoc dif-
fert ab aliis ut patet Sed motus
violentus est in principio fortis et
in fine debilis et propter hoc differt
Nō ab aliis Secundo nota quod motus
naturalis est in principio debilis et in
fine fortis huius causa est quia in principio
resistentia est fortior et maior quam
in fine et continue agens corre-
spondet resistentie sed quamquam mo-
ueatur resistentia aliqua fortiter po-
tentia motiva tunc velocitatem mo-
tus retinet ~~motus et~~ perturbat
ut patet septimo physicorum ergo mo-
tus naturalis intensior in fine
Nō Tertio nota quod motus naturalis
est in principio et in fine debilis
illius causa est quia in principio
organa naturalis sunt indisposita
motum propter inclinationem quam habet
ad motum naturalem et sic mouetur
tarde sed in medio tunc ista or-
gana sunt assuefacta et applica-
ta ad mouendum et sic tunc motus
est velocior in fine et sic tunc natura
patitur propter remissionem organorum

corpulum quod habet relationem ad aliud mo-
tum et sic propter lassitudinem contingit remi-
ssio motus et hoc verum patet in homine ambu-
lante Quarto nota quod motus violentus N
est in principio fortis et in fine huius est causa
quia quanto diu durat violentia mouentis
et impellentis vehementer mouet ista at
cessante remittitur motus sicut patet de
lapide proiecto sursum violenter quam diu
durat vis impellentis valde impetuose
mouetur quia cessante remissus na-
ture valde leniter descendit Sequitur

Motu violēto aristoti

Hic albertus subdividit alterum mem-
brum divisionis prius posite et primo fa-
cit hoc secundo subdividit iterum alterum membrum
ibi pulsionis quomodo dicitur sic Motum vio-
lentum Aristoteles in septimo physicorum
dividit in quatuor species scilicet pulsionem tractionem
vectionem vertiginem et subdit sub
divisionem alterius membri dicens In
pulsio est quando motus agit quod mouetur
et non deficit Expulsio est quando expel-
lens deficit Nota primo autem licet Nō
aristoteles in septimo physicorum di-
uidit motum violentum in quatuor species
scilicet in pulsionem et tractionem et vectionem et
vertiginem Et albertus dividit pulsionem
in duas species scilicet in pulsionem et expul-
sionem Secundo nota quod in pulsio est quando N
motus non deficit motu id est non se-
parat a motu sicut ille est motus quo
pueri impellunt trocum quia est continue
pellens Aliud est ipso impulso Sed expul-
sio quando expellens deficit ab expul-
so id est separatur sicut est motus teli
a balista et motus proiectionis lapidis
quia ibi expellens non manet continue
coniunctus ipso mobili Tertio nota Con

mentator septimo physicorum vocat species pulsionis eductionem et evectionem licet sint idem. Quarto nota albertus dicit super septimo physicorum quod omnis motus qui est a motore extrinseco reducitur ad aliquam illarum specierum quatuor motuum localium. Sed qui est a principio movente ille est motus natura- lis. Sequitur littera

Tractio est aut adipsum vel

hic albertus diffinit alia membra divi- sionis prius posite et primo tractionem di- cens Tractio est tunc ad ipsum vel ad alterius velocior est motus trahentis non se- paratus ab eo quod trahitur. Et adhuc re- ducitur expiratio et inspiratio et spe- culatio et radiatio que sunt similes tracti- oni et subdit diffinitionem vectationis. Vectatio est quando aliquid non secundum se sed secundum accidens esse movetur. Et hic colligitur ex hiis motibus scilicet impulsione tractione et vertigine. Subdit diffinitionem vertiginis. Vertigo est motus compositus ex pulsi- one et tractione. Nota circa litteram dicit quod tractio est quando aliquid movetur per accidens ad motum alicuius trahentis ad se vel ad aliud sicut quando trahit aliquis aliud ad se tunc ille movetur velocius quam trahentem quando ipse movetur et trahens non separatur a trac- to et talis est etiam motus rote quando ab aliquo ad se trahitur. Secundo nota circa illam partem et addit quando ab aliquo ad se trahitur. Et hec ad hoc reducitur quod ubi vult dicere quod ad istum motum tractio- nis reducitur inspiratio et respiratio quia in aere inspirato et inspiratus velo- cius movetur quam sit ipse possit etiam radiari illuminato reduci ad motum trac- tionis quia radii multiplicantur secundum

motum linealem et secuntur lineas tamquam tractum sequitur trahens etiam ad eundem reducitur spe- culatio et visio quia species visi- biles multiplicantur in medio secuntur motum spiritus visibilis quia sine ipso non possunt in medio sub- sistere et conservari. Patet quod tractio non solum est motus violentus ymmo etiam in naturalibus mobilibus materialibus quia inspiratio inspiratus et illuminatio sunt motus naturales et illi reducuntur ad tractionem ut patet. Tercio nota circa illam litteram vectatio est ubi diffinit vectationem et dicit quod vectatio est quando aliquid movetur per accidens sicut quando aliquis vehitur in curru vel quando equitat ille motus voca- tur vectatio quia movetur per acci- dens ad motum currus vel equi et dicit albertus quod ille motus vectationis est communis aliis tribus speciebus scilicet pulsioni impulsione ubi impulsum movetur per accidens ab impellente etiam invenitur in tractione quia in tractum movetur per accidens ad motum trahentis etiam invenitur in vertigine. Nota circa litteram secunde ubi dicit quod vertigo est motus compositus ex tractione et pulsione quando aliquid movetur sic quod nunc trahitur nunc pellitur sicut est motus puerorum qui ludunt sic quod unus ponit se ad fune suspensum ad trabem et unus eum pellit et alter trahit ille motus dicitur motus verti- ginis. Etiam vertigo est quando

lo̅ (left margin, beside "one et tractione")
lo̅ (left margin, beside "ab aliquo ad se trahitur")
No̅ (right margin, beside "patet. Tercio nota")
No̅ (right margin, beside "etiam invenitur in vertigine")

~~in fine intellectus capitis quod hoc appareat~~
quod etiam sic moveat Sequitur littera

Alio modo aristotiles

hic est secunda pars illius capituli in qua
albertus ponit aliam divisionem mo
tus dicens sic Alio modo aristotiles
in predicamentis diffinit motum per
sex species scilicet generationem et corruptionem
augmentationem diminutionem alterationem
et loci ~~divisionem~~ mutationem cuius
loci mutationis sex sunt differentie
scilicet ante retro sursum deorsum dex
trorsum et sinistrorsum Circa litteram
nota Albertus vult dicere quod in pre aristotiles
~~dicamentis~~ quod aristotiles in predica
mentis dividit motum aliter sic quod
sex sunt species/ motus generatio et
corruptio augmentatio diminutio
mutatio loci alteratio et subdit
quod sex sunt differentie positionis ad quas
est motus localis sicut sunt sur
sum deorsum etc. ~~Secundo~~ nota quod ari
Nō stotiles ibidem diffinit illas species
taliter sic quod generatio est exitus a non
esse ad esse idem generatio est muta
tio substantialis qua mutatur ens
quod desinit esse Sed augmentatio
est motus a minore quantitate in
maiorem Sed alteratio est motus in
quantitate quo aliquid movetur
de una quantitate in aliam Sed mo
tus localis est quo aliquid mo
vetur super aliquo spatio sicut
quo aliquid movetur super ali
quo spatio sicut quo aliquid mo
vetur sursum et deorsum de istis speciebus
motuum magis videbitur postea in quar
Nō to in tertio tractatu ~~Tertio nota~~
ille sex differentie positionis possunt ac
cipi penes situm partium celi ita quod
quo aliquid movetur a retro

ante ad ~~anteriorem~~ dicitur tunc moveri [illegible]
Sed quod movetur econverso ab anteriori celi
ad retro dicitur moveri deorsum Sed quod
movetur ab occidente in oriens dicitur move
ri dextrorsum quia oriens est pars celi
dextra ut patet secundo celi Sed quod aliquid
movetur econverso ab oriente in occidens
dicitur moveri sinistrorsum quia occidens
dicitur sinistra pars celi Sed quod aliquid
movetur a septentrione in meridiem dicitur
moveri antrorsum quia meridionalis
pars est nobilior Sed quod econverso movetur
a meridie in septentrionem dicitur moveri
retrorsum ~~Tertio movetur a meridie in~~
~~septentrionem~~ Tertio nota quod iste Nr
differentie positionis que considerantur
in istis inferioribus tunc sunt variabiles
per solum motum localem sicut aliqua
columpna que est michi iam sinistra potest
michi fieri dextra per solum motum loca
lem et sic de aliis Sequitur littera

Sed ipse corrigit se in phy

hic est tertia pars illius particule in qua Al
bertus removet quod possit hic fieri
et dicit sic Sed supple ipse aristotiles
corrigit se in physicis id est in quinto
physicorum dicens quod generatio et corrup
tio non sunt motus sed mutationes et hoc
dicit in quinto physicorum motus est de sub
iecto in subiectum de ente ad ens generatio
~~generatio~~ vero de non ente ad ens Cor
ruptio vero est de ente ad non ens Et
subdit item motus non est nisi inter
contraria et ipse scilicet in isto genere generatio
et corruptio non sunt motus sed mutatio
nes omnis enim motus est mutatio sed
non convertitur/ tunc epylogat dicens de
hiis plenius pertractabo in tractatu de
elementis ~~Nota~~ primo circa litteram dubium Nr
quod albertus removet incidit sic dicet
aliquis tu dixisti quod generatio et corruptio

non sunt motus sed mutationes et probat hoc
duabus rationibus ut patet in littera Secundo
nota quod ponitur correlarium conclusio quod tertia dicta
generatio et corruptio non sunt motus sed mu-
tationes illa ~~...~~ probatur per rationem in illa
littera motus enim est et formaliter ratio sic
omnis motus est de subiecto in subiectum et
de ente in ens igitur et maior nota per primam
partem quia omnis motus habet ens in actu et
per se finitum et completum intelligitur ens in
actu et opposito sed omnis motus fit in tempore
hoc patet ex prius dictis quia motus mensu-
ratur tempore tanquam propria passione minor
patet quia generatio est ex materia que est ens in
potentia et corruptio est in materia ut patet
primo de generatione / Sed quod generatio non fit
in tempore hoc satis patet quia est instantanea
Quarto nota quod aliter potest solui hoc per
unam distinctionem que talis est quod motus
ille terminus motus potest capi dupliciter Uno modo
large et sic quelibet mutatio potest vocari
motus Alio modo stricte et sic solum
mutationes successive dicuntur motus
Primo modo accipit eum aristoteles in
post predicamentis Secundo modo accipit eum
in quinto physicorum et sic illa dicta stant
sed omnis ~~mutatio~~ motus est mutatio et
non econverso Nota quod albertus continu-
at se de ulteriori continuatione de istis
speciebus motus et dicit quod magis
dicere uellet de illis in capitulo de ele-
mentis et hoc erit in tertio tractatu Sequitur

Dicto de motu dicendum est de quiete et cõtrariis

hic est capitulum nonum et continuatur sic quia
Albertus determinauit de motu hic de-
terminat de quiete et diuiditur quia primo
facit hoc secundo ponit diffinitionem quie-
tis ibi Sicut motus primo ad hoc ut
diuiditur primo proponit intentum suum et
rationem intenti Secundo diffinit quietem
ibi quies sic diuiditur diffinitur
et illa diuiditur quia primo ponit unam
diffinitionem secundo aliam / tertio in-
fert correlarium / secundo ibi secundum
Avicennam tertio ibi ex hoc patet Primo
dicit sic dicto de motu dicendum
est de quiete quia opposita iuxta
se posita magis elucescunt
et subdit diffinitionem quietis
Quies sic diffinitur Quies
est illud quod est in re de cuius ap-
titudine est quod moueatur non
tamen est mota / et subdit illam
diuisionem dicens secundum Avicen-
nam diffinitur sic quies Qui-
es est priuatio motus in illo de-
cuius aptitudine est ut moueatur
non tamen est mota et subdit in-
ferendo correlarium Ex hoc
patet quod sicut motus est in tempore
ita et quies est in tempore Et sub-
dit immouendo dubium dicens
non autem intendimus hic de quiete
secundum quod in deo uel in angelis
Nota primo circa litteram ubi dicit No
quod postquam dictum est de motu
statim dicendum est de quiete
quia motus et quies sunt
opposita ~~...~~ Opposita primo mut. de
autem iuxta se etc. secundo capitulo
de quiete posito circa capitulum
de motu magis magis in ordine
ad aliquid cognoscatur Secundo nota
circa litteram Quies sic diffi-
nitur ibi ponit diffinitionem quietis
et dicit quod quies est aliquid quod
est in re que apta est ad mouendum
et non mouetur et illud debet sic
intelligi quod quies est aliquod cor-
pus quod aptum natum est moue-
ri et tamen non mouetur Et nota
circa illam litteram secundum Avicenna

~~ibi ponit aliam diffinitionem quietis~~
abicene qui dicit quod quies est privatio
motus et hoc debet sic intelligi quod
quies est terminus privativus et signi-
ficans aliquid quod aptum natum est
moveri non tamen movetur Qui-
nto nota commentator hic ponit ibi infert cor-
relarium et vult dicere quod sicut mo-
tus est in tempore sic etiam quies //
Quinto nota ibi nunc intendimus
hic ibi imovet quandam dubium quia
aliquis dubitaret deus et intelli-
gentie non movent et possunt move-
re tamen non quiescunt Ad hoc ipse respon-
det quod non intendit hic de quiete
dei vel angeli sed quia illa semper non
quiescunt sed intendit de quiete cor-
poralium inferiorum Sexto nota quod
terra non quiescit — illa diffinitione quietis patet quod terra
non quiescit in centro ratio est quia
non est apta nata moveri localiter
de centro si enim omnes dii omnes demo-
nes vellent non possent terram movere
de loco suo ut dicit commentator
Septimo nota dubitatur quies sit
aliquid quod est in re et arguitur quod
non quia ex quies est privatio ergo
non est in aliquo consequentia pro-
batur quia de quod est in aliquo est res
predicamentis antecedens patet in littera Oppo-
situm ~~pp~~ in littera dicit albertus in
littera quies est illud quod est in re
ibi dico quod quiete esse in aliquo
potest dupliciter intelligi uno modo quod
sit realiter in aliquo et sic est falsum
ut probat ratio quia privatio non
significat aliquem rem positive
Alio modo potest intelligi logicaliter
ita quod quiescere ita est quiescere
quod actualiter significatur de termino
significante rem quod potest moveri

non tamen actu movetur et sic est verum et sic debet
intelligi Octavo nota dubitatur utrum omnis
quies sit in tempore et videtur quod non quia
quaedam quies est in instanti igitur non omnis quies
est in tempore consequentia tenet antecedens probatur
quia in aliquo instanti aliquid est aptum
natum moveri et tamen non movetur ergo
quiescit ergo in instanti est quies Oppositum
dicit Albertus in littera commentator hic patet quod sicut mo-
tus est in tempore ita quies est in tempore pro illa
ratione pono duas propositiones Prima est in
instanti est quies illam aliqualiter probat
ratio Secunda non est quies in instanti illam
vult Albertus in littera Sequitur littera

Sicud motus dividitur

Ipsius Albertus diffinivit quietem hic
modo dividit quietem et dicit sic Sicut
motus dividitur in motum naturalem et natura-
lem et violentum et sic et quies Et subdit
quies naturalis est qua corpus est in suo
proprio loco et determinato sibi a natura sicut
terra in centro et ignis Quies naturalis est
qua naturale cessat a motu sive contingat ap-
petibile sive non Quies violenta est
ista qua corpus est in loco sibi accidentali
si sic situata esset in alto et ignis in centro
Nota primo albertus vult dicere quod sicut
motus dividitur in motum naturalem naturalem
et violentum sic etiam dividitur quies in ge-
nerem naturalem etc. quia quot motus dicuntur
oppositorum tot motus dicuntur Et in aliqua secundo
nota circa illam litteram Quies naturalis est
ibi diffinit quietem naturalem que est opposita
motui naturali et dicit quod quies naturalis est
qua aliquid quiescit in loco sibi depu-
tato a natura ut in quarto physicorum dicitur
quod quodlibet corpus naturale habet locum sibi de-
putatum a natura ad quem cum contingit quiescit
naturaliter ergo aliquid quod movetur ad istum
locum naturalem naturaliter movetur sic etiam
postquam attingit istum locum naturaliter quiescit

sicut terra postquam contra centrum naturaliter mo-
ta ad ipsum sit etiam adepto ipso naturaliter quiescit et silet sicut ignis naturaliter movetur
ad concavum orbis lune dum autem ipsum
sit naturaliter quiescit quod pervenit ad ipsum
Tertio nota circa illam literam quies natura-
lis ubi diffinit quietem naturalem que est
opposita motui naturali et dicit quod quies
est naturalis quod naturale desinit movere
vel cessat a motu suo consequuto appeti-
bili suo non unde omnis motus naturalis est
propter aliquid appetibile quod autem appe-
tibile aliquid adipiscitur per motum naturalem
aliquando autem non propter difficultatem quia
quod ergo cessat moveri sive sit assecutum
appetibili suo non super dicitur quies naturalis
No[ta] Quarto nota circa illam literam Quies
violenta ubi diffinit quietem violen-
tam et dicit quod quies violenta est
quando aliquod corpus detinetur in loco sibi
accidentali id est non naturali sicut si terra
detineretur deorsum Quinto nota in
No[ta] primo celi dicitur quod a quocumque loco aliquod
corpus movetur violenter in illo quiescit
naturaliter sicut terra violenter moveretur
a centro quiesceret ibi naturaliter et a quocumque
movetur aliquid naturaliter quiescit in
isto violente sicut ignis naturaliter movetur
a deorsum sursum ergo deorsum quiescit
No[ta] violenter Sexto nota quod non solum motus
localis habet sibi quietem oppositam verum
etiam augmentatio et alteratio quia cum ali-
quid desinit alterari tunc dicitur quiescere
quiete opposita alterationis sequitur

Sequitur de loco

Hic est capitulum decimum et continuatur sic
postquam Albertus determinavit de illis pas-
sionibus entis mobilis que sunt motus [illegible]
quies hic determinat de [illegible] que etiam
consequuntur entibus naturalibus et correspo-
det illud capitulum primo tractatui quarti

physicorum et dividitur in quatuor
partes primo diffinit locum secundo
dividit locum tertio ponit distinctionem
de modis essendi in loco Quar-
to ponit unam aliam distinctionem
loci secunda ibi est autem divisio
tertia ibi nota quod triplicatur quarto
ibi quarte nota primo dicit sic sequitur
de loco locus sic diffinitur
locus est corporalis finis eius
quod continet corpus aut continetur
Nota primo ut dicit quod philosophus No[ta]
Damascenus ille philosophus diffinit
sic locum locus est corporalis
finis eius quod continet in quantum
continet et hec debet sic intelligi
quod corpus aliquod dicitur locus secundum
illam partem secundum quam includit
illud sicut illa pars aeris que
includit me dicitur locus meus
in quantum includat me postea
cum includebit me alia pars non
dicitur amplius locus meus
sed illa pars tunc includens dicitur
locus meus Secundo nota dubium
Albertus fuit magnus theologus
quare ergo ipse posuit diffinitionem
theologi scilicet Damasceni et tamen
diffinitio illa non concordet cum dif-
finitione Aristotelis in quarto
physicorum Nota Aristoteles
quarto physicorum diffinit lo-
cum sic locus est ultimum corporis
continentis immobile primum et esse
naturaliter et illam diffinitionem com-
mentator dicit per ultimum corporis
continentis debet intelligi ultima su-
perficies et debet sic intelligi quod
dicitur locus est ultima superficies
corporis continentis id est corpus
locans locat superficiem ultimam

Albertus theologus [illegible]

eum corpus locat i(n) p(ro)fundo q(ui)a no(n)
p(re)cedit loco s(ecundu)m p(ro)fundu(m) (et) ul(tim)us
d(icitu)r q(uod) p(er) p(ri)mu(m) d(ebet) i(n)telligi equale
q(ui)a locus p(ro)p(ri)e d(icitu)r esse equale loca-
to s(ed) p(er) i(m)mobilis essencialit(er) d(ebet)
i(n)telligi q(uod) iste t(er)mi(nu)s qui e(st) locus
no(n) e(st) t(er)mi(nu)s na(tura)lis (et) substancialis
quia ita moueret(ur) p(er)accidens
ad modu(m) corporis locus aute(m) e(st)
i(m)mobilis (et) no(n) mouet(ur) ad motu(m)
corporis Quarto nota ille dif
finic(i)ones loci s(cilicet) damasceni et
corporis aristotilis idem i(m)por-
tat q(ui)a ubi aristotiles dicat
ultim(u)m corporis ibi ille d(icit) t(er)mi(nu)s
corporalis subeadem co(m)p(re)hensione
ultra Quinto nota dubitat(ur) utru(m)
locus sit ultimu(m) corporis con-
tinentis (et) videt(ur) q(uod) non q(ui)a nihil
e(st) ultim(u)m corporis co(n)tinentis
i(gitur) locus no(n) e(st) ultim(u)m corporis co(n)-
tinentis, co(n)seque(nci)a te(net) a(n)t(ecedens) p(ro)ba(tur)
quia si esset aliq(uo)d ultim(u)m tu(n)c s(i)t
gr(aci)a exempli a tu(n)c arguo sic
uel a e(st) divisibile uel non si dicas
q(uod) non g(ia)o aliq(uo)d i(n)divisibile est
i(n) corpore si aute(m) dicas q(uod) sit di-
uisibile dividat(ur) i(n) duas p(ar)tes
medietates b c tu(n)c medietas
c e(st) superior q(uam) medietas b
ergo totu(m) a no(n) e(st) ult(im)u(m) s(ecundu)m
se totu(m) (et) sic arguo de illis
sic de quibuscu(m)q(ue) ergo sequitur
p(ro)positu(m) p(ro)p(ter) s(ecun)do seq(ui)t(ur) q(uod) s(imu)l et
semel esset i(n) diu(er)sis locis co(n)-
sequens e(st) i(m)possibile p(ro)bat(ur)
co(n)seque(n)cia q(ui)a capia(tur) aliqua
arborem illa p(ar)s e(st) i(n) aere et
p(ar)s i(n) t(er)ra, si ergo ultim(u)m co(n)tine(n)s
e(st) locus tu(n)c co(n)tinent eu(m) aer
(et) t(er)ra ergo s(imu)l (et) semel i(n) aere

(et) i(n) t(er)ra q(uod) e(st) p(ro)positu(m) Opposituu(m) d(icit) l(itte)ra
Ibi nota q(uod) plures erant opiniones anti-
quorum de loco sicut recitat aristotiles
i(n) quarto physicorum qui dixerunt q(uod)
locus esset materia p(ro)pt(er) h(oc) q(uod) recipit lo-
catu(m) sicut materia recipit formam, et alij
dixerunt q(uod) esset forma q(ui)a saluaret
p(er)ficit locatu(m) sicut p(er)ficit materiam
Alij dixerunt q(uod) esset spaciu(m) vacuu(m)
con(tentu)m latera uel inter latera corporis loci
co(n)tinentis s(ed) illas opiniones aristotiles
sufficie(n)t(er) i(m)p(ro)bat i(n) quarto physicorum
q(uod) n(ec) e(st) materia n(ec) forma n(ec) distancia
i(n)ter latera corporis s(ed) ultima superficies cor-
poris co(n)tinentis Ibi nota q(uod) illa p(ro)p(ositi)o
q(ua) d(icitu)r locus e(st) ultimu(m) corporis co(n)tinentis
de virtute s(er)monis e(st) falsa p(ro)pt(er) p(ri)mam im-
plicatio(n)em implicat eni(m) q(uod) aliqua sit
ultima superficies q(ue) sunt ultima s(ecundu)m se
totu(m) corpus h(oc) aute(m) na(tura)lit(er) loquendo
e(st) falsu(m) quia no(n) dat(ur) simplicit(er) ultim(u)m
i(n) corporibus na(tura)libus s(ed) d(ebet) i(n)telligi sicut p(ri)us
dixi q(uod) corporis superficies locans
d(icitu)r locus s(ecundu)m illa(m) p(ar)te(m) s(ecundu)m q(ua)m locat
Ad racio(n)es i(n) oppositu(m) r(e)spondeo ad p(ri)mam
dico q(uod) b(e)n(e) p(ro)bat q(uod) nihil corporis corporis
se totu(m) est ultim(u)m (et) h(oc) b(e)n(e) concedetur
Ad s(e)c(un)dam qu(ando) dicit(ur) seq(ui)t(ur) q(uod) idem esset
etc. dico q(uod) aliq(uo)d esse i(n) diu(er)sis locis
i(n)telligit(ur) dupl(icit)er vno modo s(ecundu)m se totu(m) (et)
sic na(tura)l(ite)r loq(ue)ndo nihil p(ot)e(st) e(ss)e i(n) diu(er)sis
locis Alio modo sic q(uod) sit p(ar)s i(n) vno loco
(et) p(ar)s i(n) alio (et) h(oc) b(e)n(e) e(st) possibile sicut
p(atet) i(n) casu argue(n)ti seq(ui)t(ur) l(itte)ra

Est aute(m) duplex locus s(cilicet)

hic e(st) s(ecund)a p(ar)s p(r)i(n)cipalis capit(u)li (et) co(n)ti-
nuat(ur) sic p(ri)us albertus diffinivit
locu(m) hic mo(do) dividit locu(m) dice(n)s sic
Est aute(m) duplex locus s(cilicet) i(n)tellectu-
alis (et) sensibilis Intellectualis e(st) locu(m)

V(trum) locus sit ulti(mum) corp(oris) co(n)t(inentis)

creaturarum spiritualium ut angeli et anime existentes vel a corpore separate que licet sint in loco corporali non tamen corporaliter sed intellectualiter ut dicit Damascenus. Est autem intelligibilis locus ubi intelligitur et est intelligibilis natura incorporea ubi nimirum est et operatur. Est locus sensibilis vel corporalis et locus corporis sicut diffinitum est supra. Nota primo circa textum Albertus ponit unam divisionem loci theologicalem et dicit quod duplex est locus scilicet intellectualis vel spiritualis et sensibilis vel corporalis. Locus intellectualis est locus proprie creaturarum spiritualium in quo intelliguntur creature sicut angeli et anime exute a corpore. Alius est locus sensibilis et ille iam primo est diffinitum. Secundo nota unum membrum illius divisionis est verum naturaliter loquendo scilicet quod aliquis locus sit sensibilis. Secundum scilicet quod sit aliquis locus intelligibilis vel quod aliqua creatura spiritualis sit in loco hoc est inconveniens naturaliter et ad hoc sequuntur plura inconvenientia contra dicta Aristotelis in quarto physicorum de loco. Sed loquendo theologice de loco verum est secundum fidem. Tertio nota Albertus innuit in textu unam distinctionem essendi et hec est quod quedam sunt in loco corporali corporaliter sicut corpora naturalia que dividuntur ad divisionem loci, alia autem que sunt in loco corporali non corporaliter sicut creature spirituales sicut aliquis angelus qui ymaginatur moveri de celo ad terram ille est in medio corporali non tamen corporaliter quia non coextenditur ipsi loco corporali et illa distinctio etiam est theologicalis et non naturalis. Quarto nota aliquem esse locum intelligibilem potest intelligi dupliciter. Uno modo quod sit abstractum per intellectum et sic locus circa mathematicalia potest vocari intelligibilis locus quia sicut intellectus abstrahit circa mathematicalia a materia sic etiam potest intelligere ea esse in loco abstracto a materia et sic potest aliquo modo concedi naturaliter esse locum intelligibilem sed ad illum intellectum non videtur loqui Albertus. Alio modo potest intelligi sicut ipse dicit in textu et hoc est falsum naturaliter loquendo sed theologice loquendo satis verum est. Sequitur textus

Et nota quod tripliciter

Hic est tertia pars principalis capituli in qua Albertus ponit unam distinctionem loci et divisibilem (?) et dicit sic: Et nota quod tripliciter aliquid dicitur esse in loco scilicet ~~circumscriptive~~ circumscriptive diffinitive et repletive. Et subdit: Circumscriptive dicitur aliquid esse in loco cui potest assignari principium medium et finis in loco, et cuius commensurantur partibus loci et sic corpus est in loco. Subdit declarationem secundi membri dicens: Diffinitive dicitur in loco aliquid quod sic est hic quod non alibi et sic angeli sunt in loco, angelus enim est ubi operatur et anime exute ut dicit Damascenus. Subdit: Et anime exute dico quia unita corpori est in eodem loco cum suo toto. Et subdit declarationem tertii membri dicens: Repletive dicitur esse in loco quod implet omnem locum et sic deus implet omnem locum et est in omni loco. Nota primo ut dicit quod aliquid esse in loco tripliciter potest intelligi: Uno modo circumscriptive, alio modo diffinitive, tertio modo repletive. Circumscriptive dicuntur illa esse in loco que circumscribuntur a loco et quorum partes sunt sunt coextense in loco et commensurantur partibus loci et hoc quod sic est in loco

est corpus quia solum habet tales partes
contra partes contentas. Secundo ibi
diffinitive ibi vult dicere quod secundo
aliquid dicitur esse in loco diffinitive
et hoc nichil aliud est nisi esse
diffinitive in isto loco sic quod non
in alio et sic angeli et anime contente
sunt in loco in quo operantur et dicitur
contente quia anima coniuncta corpori est
in eodem loco cum corpore et sic etiam
tamen que sunt in loco corporali non
tamen corporaliter dicuntur sic esse in
Nō loco. Tertio nota ibi repletive
ibi vult dicere quod repletive dicitur
esse aliquid in loco quod replet
omnem locum et sic deus dicitur esse
in loco quia per suam virtutem et poten-
tiam replet omnem locum. Quarto
nota quod phylozophice loquendo
Nō quod primum membrum illius divisionis
est verum sed in aliqua duo non quia
adhuc secundum aristotilem in quar-
to physicorum ostendit quod est in loco
hoc est quantum etiam est ostendit quod
illa que sunt in loco secundo modo et
tertio modo non sunt quanta sed tamen theo-
logice loquendo verum est. Quinto
Nō nota dubitatur utrum anima coniuncta
corpori sit in eodem loco cum corpore
et arguitur quod non quia si sic tunc
sequeretur quod corpus esset in infini-
tis locis distinctis consequens falsum
probatur consequentia quia anima intel-
lectiva coniuncta corpori est in infinitis
partibus corporis distincta si ergo
corpus etiam est sic in loco patet
consequentia. Oppositum dicit Albertus
in littera ibi dico contente quod anima con-
iuncta corpori est in eodem loco
cum suo toto. Ibi dico quod debet sic
intelligi quod quando anima est coniuncta cor-
pori tunc nullibi operatur nisi ubi corpus est
et sic diffinitive est in loco in quo cor-
pus est circumscriptive. Tunc ad rationem in
oppositum quando arguitur sequeretur quod cor-
pus esset in infinitis locis consequentia
negatur. Ad probationem dico quod non est idem
modus essendi in loco anime et corporis
et sic probatio non procedit. Sexto nota dubi-
tatur utrum deus repleat omnem locum hoc
non debet intelligi de repletione reali sed
de repletione virtuali quia per operationem et
virtutem suam replet omnem locum. Sequitur

Item quedam sunt in loco ut sub

Hic est quinta pars principalis capituli
in qua Albertus ingreditur ad ponendum
aliquas divisiones loci et dividit in
duo secundum quod ponit duas divisiones
secundo ibi Item nota. Primo dicit sic Sunt
quedam per se in loco ut subiectum
et quedam per accidens sicut ea que sunt in
subiecto ut albedo vel partes integrales
ut digitus in manu. Subdit ponens
aliam divisionem dicens Item nota quod quidam
est locus communis et quidam proprius. Locus
communis est sicut celum de quo dicitur
secundum quod celum est continens visibilium et
invisibilium creaturarum et domus est locus
communis omnium que sunt in domo. Locus proprius
est circumscribens corpus et includens qui
nec est maior nec minor corpore sed secundum
hoc est quantitas. Nota primo vult quod quedam
sunt in loco per se et quedam per accidens
sicut albedo vel aliquid aliud sicut
accidens subiecti et est idem partibus integra-
libus sicut albedo dicitur per accidens esse in
loco in quo est suum subiectum quia accidit
dicit subiecto quod per se est in loco et digitus
qui est pars integralis manus est per acci-
dens in loco in quo est manus. Secundo nota
circa illam litteram Item nota ibi ponit secundum

diuisionem loci dices. Secundo quod est locus
communis qui non continet adequate unum cor-
pus sed est communis pluribus corporibus sic totum
dicitur esse locus communis omnium que sunt quia
continet celum in quo est ut patet primo celi
et ergo dicit damascenus quod celum est continens
visibilium et invisibilium creaturarum et sic
domus dicitur esse locus quia continet plures
homines consistentes in domo. Tercio nota
circa illam litteram locus proprius est et cetera
dicendum quod locus proprius hic est corpus aliquod
circumscribens locatum et non est maior nec mi-
nor locato et sic locus est equatus et a
divino loco unum est quod dicit aristoteles
quarto physicorum quod plura corpora non
possunt esse in eodem loco quia certum est quod
in loco communi sunt plura corpora. Quar-
to nota quod iste sunt proprietates loci proprii
quas ponit albertus in littera scilicet quod debet
unum solum continere corpus et non debet
esse maior neque minor primo contento. Sed
dices tu aer est locus alicuius corporis
et tamen est maior locato ergo videtur quod hic est
falsum quod dicitur quod locus proprius debet esse equa-
lis locato, ibi dico sicut prius dixi
quod aer non secundum se dicitur totus locus cor-
poris sed secundum illam partem secundum quam
circumscribit corpus illud et secundum illam
est sibi equalis. Quinto nota circa hoc
quod dicitur locus sicut capitulum quantitatis, hic
debet sic intelligi quod iste terminus locus ut
sic est de genere quantitatis quia ut sic
significat corpus locans esse quantum
quia significat ipsum esse coextensum partibus
locati. Sequitur littera

Sequitur de tempore

Hic est capitulum undecimum et continuatur
sic. Prius albertus determinavit de mo-
tu et quiete et loco que sunt communes pas-
siones entis, modo hic determinat de-
terminat de tempore quod eciam est passio
motus et correspondet illud capitulum ultimo
tractatui quarti physicorum et di-
viditur illud capitulum in quatuor
partes. Primo autem ostendit quid
sit tempus, secundo quid sit esse in
tempore, tercio de differentiis temporis,
quarto ostendit quod motus di-
citur tempus. Secunda pars ibi restat
dicere quid sit, tercia ibi tempus di-
viditur, quarta ibi non primo
adhuc dividitur in novem partes
primo ponit continuationem et distinc-
tiones temporis, secundo illas decla-
rat, tercio ostendit quid sit substan-
cia temporis. Quarto ostendit quod
tempus est numerus motus. Quinto oste-
dit quod tempus est numerus numeratus. Sex-
to ostendit quod motus non est
numerus temporis. Septimo ponit diffe-
rentiam inter motum et tempus. Octa-
vo ponit differentiam inter punctum et nunc
et ostendit quod motus dicitur nunc. No-
no removet dubium circa motus
igitur talis. Tercia ibi sicut autem
idem est, quarta ibi huius habitus
succedit. Quinta ibi contra aliorum.
Sexta ibi consequenter etiam patet. Septima
ibi prius, octava ibi scilicet nota, nona
ibi contra nota primo dicit sic. Sequitur
de tempore de quo primo videndum est
quid sit tempus secundo quid in tempore
tercio de differentiis temporis quarto
de distributione eius et subdit
Tempus sic diffinitur ab aristo-
tele quarto physicorum. Tempus
est numerus motus secundum prius et pos-
terius. Contra sic tempus est mensura
motus ut prius. Subdit quod dif-
finitiones melius intelliguntur ex
comparatione temporis ad motum localem
cuius causa et propter passio est tempus
Nota primo quod habemus circa Nota
primo continuationem et ordinem dicendi

dicendum scilicet quod in isto capitulo est dicendum quid sit tempus et quid sit esse in tempore et quomodo sit differentie temporis et divisiones temporis. Secundo habemus illam diffinitionem: Tempus est numerus motus secundum prius et posterius et quod est mensura scilicet motus etc. sicut ponitur in littera. Tertio habemus quod ille diffinitiones temporis melius intelliguntur facta comparatione temporis ad motum localem quia illius propria passio est tempus.

No

Secundo nota diffinitio temporis que ponitur in littera debet sic intelligi quod nunc considerantes ipsum mobile prius esse motum et post hoc debere moveri tempus. Unde nichil numerat motum nisi anima quod eum movetur intelligitur.

No

Nota quod ille terminus numerus qui ponitur in diffinitione temporis potest dupliciter capi. Uno modo pro numero numerante et sic nichil est numerus motus nisi anima quia anima habito respectu ad motum celi secundum illum mensurat et numerat omnes istos motus sicut anima considerans aliquod mobile primo fuisse in uno loco et postea esse in alio iudicat ipsum esse motum et secundum quantitatem celi motus celi quo ad spacium pertransitum iudicat quantitatem spacii cuiuslibet motus sicut ubi gratia Si aliquis vidisset aliquem hominem mane fuisse in Praga et nunc videret eum hic estimaret eum esse motum et secundum quantitatem celi motus secundum quam sol est motus ab oriente ad medium celi iudicaret eum esse motum per medium diem et sic quo anima est tempus quia numerat motum sic idem mensurat. Secundo alio modo potest capi iste terminus numerus pro numero numerato et sic sumendo tunc celum est tempus quia anima primo numerat vel mensurat motum celi et isto numerato numerat alios motus et sic patet quomodo illa diffinitio debet intelligi etiam quod tempus non est aliud nisi anima intellectiva vel celum cuius oppositum quod dicitur.

No

Nota quod secunda diffinitio scilicet illa quod tempus est mensura motus etc. est eadem cum prima quia convertitur cum et ambe habentur quarto physicorum.

No

Quarto nota Commentator in quarto physicorum ponit unam distinctionem circa istam distinctionem temporis quod tempus potest capi dupliciter. Uno modo pro tempore absoluto pro significato illius termini tempus. Si autem capitur pro significato illius termini tempus sic est numerus. Ista distinctio potest intelligi sic quod dupliciter potest considerari iste terminus tempus uno modo pro principali significato scilicet pro corpore celesti et hoc absolute sumptum non est numerus sed potius numerale. Alio modo potest capi pro connotato et hoc est pro corpore celesti secundum quod mensurat locum et sic vocatur numerus motus.

No

Secundo nota quod in littera quod tempus sit propria passio motus hoc maxime debet intelligi de motu locali quia ille est motor inter omnes motus et consequenter tunc est numerus omnium motuum et ideo melius intelligitur ista diffinitio facta comparatione ad motum localem quam ad aliquem alium motum. Quomodo autem hoc sit intelligendum quod tempus est propria passio motus prius dictum est et alia hic dicenda melius supra videntur. Sequitur littera

Motus igitur talis scilicet localis

hic est secunda pars principalis capituli in qua Albertus illam diffinitionem temporis declaravit et potest sic legi et dicit sic Motus igitur talis scilicet localis est super magnitudinem que habet partem ante et partem post et ille due partes dicuntur respectu alicuius medie partis. Videlicet mobile autem

q movet sup spam e quod diffinibile
e in potentia ad innovationem celi ubi et lo-
ci et motus et cum ipsa sit ~~diffinibilis~~
divisibilis et omnis divisibilitas sit mensura
aliqua continuus illius potentie ad actum
erit potentia aliqua Subdit ipsum autem
q movetur in motu suo unum et idem est
eius habens tamen comparationes ad partes
magnitudinis in spatio tam a quo et ad
quam e motus continue Subdit cum in
motus sit medium inter magnitudinem
et cum ipsius motus mensuratur potentie
conivit in actum continue habebit tunc cau-
sata in motu absque potentia continue
in actum precedente scilicet prius et posterius cau-
sata a priori et posteriori in motu et medio
continuatus ita q in spatio ei q fer-
tur vel movetur continue a quo et in quo
et a quo et atque et ita patet q motus e
continuus a continuitate magnitudinis seu
spatii sup q movetur et in motu e prius
et posterius et medium Subdit sed illud
medium non e manens sicut e in magnitudine
et in ubi idem in situ non e idem medium
et nunc inter quamlibet partem acceptam
ante vel acceptam post in tota magnitudine
Nō pb Nota primo q illa tota littera potest redu-
ci ad septem propositiones ex quibus declaratur
tota diffinitio temporis prius dicta et e hec
q omnis motus localis debet esse super magni-
tudine et spatio et tale spatium oportet
habere partem priorem et partem posteriorem
et media illa propositio scilicet q magnitudo
sup quam e motus localis sit divi-
sibilis ex sexto physicorum ubi probatur
q magnitudo sup quam e motus e
continua continuum et sic e divisibile
in infinitum aut hic partem posteriorem
et priorem et media et illa partem tan-
git in littera ista q dicit motus in talibus etc.

usque ibi mobile autem Secundo nota Nō
circa illam litteram mobile autem ibi
tangit secundam propositionem et e talis
q omne q movetur localiter e divi-
sibile et potest acquirere novum locum
et novum situm illa propositio satis patet
quia omne q movetur localiter per se
e corpus omne autem corpus
e divisibile ergo patet veritas prime
propositionis scilicet mobile localiter e divi-
sibile secundum q possit innovare
ubi hic patet quia continue e in alio
et in alio loco et situ et illa propositio
tangit in ista littera mobile autem
q movetur sup spatium e quod di-
visibile et dicit potentia q continue
potest esse in alio et in illo loco Nō
circa litteram illam Et cum ipsa sit
divisibilis ibi tangit tertiam propositionem
et e talis q illa potentia qua
scilicet mobile ad innovationem loci
illa e indivisibilis ~~hic dicit sit m-~~
~~telligi~~ q ipsum mobile non potest in-
divisibiliter vel subito innovare
re locum vel ubi successive hoc
satis patet quia omnis esse transi-
tus de loco ad locum e motus
localis nullus autem motus loca-
lis indivisibilis ergo ipsum mobile
potest indivisibiliter innovare ubi
Quarto nota circa illam litteram
Et cum omnis divisibilitas ibi ponit
quartam propositionem et e talis ex quo
omnis innovatio ubi vel transitus
ipsius mobilis e divisibilis de
loco ad locum et quilibet divisibile
potest mensurari necesse e q sit
aliqua mensura que mensurat con-
tinua cursum ipsius mobilis de
uno loco ad locum alium illa ergo

q̄ita q̄ op̄z esse mensura aliqua
q̄ mensurat motu mobilem d loco
ad locu tangit ibi et cu oīs diu-
sitas et sit mensurat̄ potentib' ip̄ig
potentie supple i noiatis adiu-
cu erit mensura aliqua/ Quīto
Qnto Nō nota ibi q̄ ipm ante mo ibi
poit quītu ap̄pom ē et ē illa
q̄ ipm mobile q̄ mouet̄ locat̄
ē cōtinue vnu et idem sz diu-
simode respicit t'ım a quo et t'ım
ad quē illa satis pz q̄ sicut
cu motus localis hc ē eius
mobile ut p̄mo de g̃naçone
g̃o mouet vnu et idem p totu
transmutacōm secdm q̄ cōtinue
diuisimode respiciat t'ım a quo
et ad quā hc pz q̄ cōtinue ē
loquit̄ a t'mio a quo et app̄quat
t'io ad quā et illa p̄te tangit
albertus i lra ibi ipsu aute
q̄ mouet̄/ usq3 ibi cu igit̄
motus Sexto nota ca illa
p̄tem cu i motus ibi ponit
sextā ap̄poz et talis est q̄ i
tra spaciu sup q̄ ē motus
et motus et tp̄e illa habeat
p̄us et posteri' i magtudie
et tp̄e habeat p̄us et posterius
a motu hc satis pz q̄ ut p'
dcm est motus sz cōtinuita-
tem a spacio et tp̄e a motu
g̃o sit sz p̄us et posterius ad
inuicem et illa ap̄pom tangit ibi
cu igit̄ motus sit mediu int̄
magnitudinem et mensuram ip̄ig
motus mensurat̄ potentie pōe
ntis ad actu id ē mensurat̄
motus localis habebit tria
causata i mobili a ip̄a pote
cia id ē a ip̄o mobili cōtinue pcedenti
i actu id ē ad t'ım ad quā sz p̄us et
posterius causata a p̄iori et posteriori
i motu et mediu cōtinuans illa cor-
respondz ei q̄ cōtinue ul mouetur
Septio nota ibi magz ibi ponit sep Sep No
timu ap̄pom et ē talis q̄ g̃o hc pz q̄
motus localis ē cōtinuus a cōtinuitate
spacij ad q̄ sz p̄us et posterius et me
diu a p̄iori et posteriori et medio mag-
tudis hc dz sic intelligi/ q̄ ipa mag-
tudo sup quā ē motus sz vna p̄te
p̄orem qui vocat̄ t'ming' a quo et alius
posteriorem qui vocat̄ t'ming' ad quem
et mediu inter illa sic ecia motus
qd cm motus mobile cosideratur
secdm q̄ moueat̄ i p̄te posteriori sicut
dr̄ posterius et secdm q̄ cosideratur i actu
esse in aliquo spacio sic sz esse mediu
esse in aliquo spacio sic sz esse mediu
Octauo nota ca illa lram/ sz illud Oc No
mediu ibi vz dicē q̄ no ē idē me
diu motus sup totā magtudie sed
nec ē idem mediu magnitudinis nc
quascunq3 p̄tes cosideratas secdm p̄'
et posterius et hc dz sic intelligi q̄ ipm
mobile no pt p̄ quolibz istā tp̄is
esse i eode loco q̄ sic no mouetur
localit̄ et hc tangit̄ in ista lra sed illud
mediu usq3 ad finem/ Nono nota No No
q̄ illa diffinicō tp̄is p̄us data de
claratr̄ ex istis ap̄pōibz sz q̄ motus
localis ē diuisibilis et sz p̄us et p'
tius a magtudie et oē q̄ ē diuisi
bile hc sz mensura mensurante et ipm
g̃o ecia motus localis sz mensuram et
quā tñ sz p̄us et posterius a mobile
et p̄us et posterius tp̄is mensurat̄ p̄us
et posterius motus et sic tp̄us ē mensura
motus q̄ ē ap̄positū/ Decio nota q̄ Dec No
motus pt dupl̄r cosiderari ad mag

tudiem uno modo ad magtudiem mobilez
& illa non hz prius & postius Alio modo
ad magnitudiem spacij & abista hz
prius & postius sicut d̄r in litā ~~q̄ mo-
tus sit mediū~~ & ph̄s solvet̄ inte-
i stancie q̄ prius hic fi. Unde sic nota
cā litam illa cū igit̄ motus sit me-
diū & d̄r lita q̄ motus sit mediū
iter mediū & magnitudiem & tp̄s hic
no dz sic intelligi q̄ magtudo & motus
& tp̄s sint res distincte quorum motus
sit mediū sz dz itelligi q̄ illa cā ha
bet ordiem i priori & posteriori ita
q̄ a priori & posteriori magnitudis ē
prioritas & posteritas motus & a priori
tate & posteriotate motus ē prioritas
& posteritas & sic motus ē i medio.
Construe litam motus igit̄ supple
talis localis ē sup magnitudiem
id est spaciū q̄ supple magtudo hz
ptē ante & ptem p9 id ē prius & p9-
tius & ille due ptes sz prior & p9-
terior dicunt̄ i respectu alicuius ptis medie
mobile aute q̄ movet̄ hz sup ipā
supple magnitudiem ē quod i divi
sibile & ē in potencia ad i novatiom
loci & ubi & situs & continue p̄ pt
ee in alio loco & situ & tn ipā supple
potencia mobilis i novans ubi sit di
visibilis id ē cū ~~supple~~ [ipm] mobile suc
cessive i movet ubi & ois divisibi-
litas sit aliqua mesura gentus ul
illius potencie ad actū erit mesura
aliqua adc id ē motus mobilis de
loco ad locū mesurat̄ aliqua mesa
ipsu aute q̄ movet id ē mobile ē
unū & idem eius i motu suo habeb
quasi i respectu ad ptes magnitudis
id est spacij i respectu tm aquo & tm

adque ē motus continue cū
igit̄ motus sit mediū puncti
magnitudis mesurā ipius
motus tp̄s mesure potencie
gentis in actū id ē tp̄s co
tinue habebit cā causata
de motu abipā potencia conti-
i actū precedente id ē tp̄s habz
cā causata de motu abipā
potencia continue i actū pre
dente id ē tp̄s hz cā causa
ta a mobile q̄ continue movet̄
secundum prius & postius causa
ta supple i tp̄e a priori & p9
teriori i motu & mediū conti
nuans illa nunc quod supple
nunc correspondz ei q̄ fertur
ul movet̄ id ē mobili su
pple aliquo i stati considera
to q̄ continue movet̄ a termino
a quo & i quē & ita pz q̄ mo-
tus ē continuus a continuitate
magnitudis seu spaciū sup
q̄ movet̄ & i motu ē prius
& postius & mediū secundum illud
mediū no ē manens id ē
ipum mobile no p quolibz in-
stanti motus consideratū i eodem
sicut etiā no ē idem me
diū i magnitudine i ubi ul in
situ iter quatuqz ptem ac
ceptā ante ul post i tota
magnitudine id ē sicut no ob
ptes prioris & posterioris mag
nitudis gparent̄ ad unū et
ide mediū sic n̄ iter prius
& postius ipius motus est
continue unū mediū seq̄

Sicut autē idem est

Nota bene

hic est tota pars principalis istius particule et continuatur sic prius albertus ostendit quid sit tempus hic ostendit quid sit substantia temporis et diuiditur quia primo facit hoc secundo infert correlarium ibi et sic patet primo dicit sic sicut ante idem est quod mouetur uel fertur continue in tota magnitudine et non licet idem esse in eadem ratione secundum quod est hic uel ibi id est ante uel post ita idem est nunc secundum substantiam quod adiacet id est correspondet uel quod fertur et tamen non licet idem esse id est eadem ratione secundum quod fluit a priori in posterius quia fluxum licet concomitanti motu processu mobilis et composite suo in partem posteriorem magnitudinis tamen tamen maneat idem in substantia motu continue ~~Nota~~ [?] bene ~~Albertus~~ uult dicere quod sic continue mobile manet unum et idem secundum suam substantiam sed continue diuersificatur secundum rationem in eo quod continue aliter et aliter se habet respectu terminorum a quo et ad quem sicut et nunc temporis quod correspondet ipsi mobili secundum se consideratio in aliquo loco uel in aliquo situ continue etiam manet unum et idem secundum substantiam sed tamen diuersis rationibus consideratur quod est in tempore et parte priori uel posteriori temporis et illum fluxum quod sic fluit a priori et posterius licet a mobili quod continue mouetur a priori in posterius ipsius magnitudinis ita quod uult dicere quod est unum nunc fluens in tempore quod constituit tempus ~~Secundo~~ dubitatur utrum sit aliquod tale nunc fluens quod constituit tempus et uidetur quod non quia si sic sequitur quod indiuisibile potest esse substantia indiuisibilis consequens est falsum quia si infinita diuisibilia ponerentur non faceret aliquod diuisibile ut patet primus de generatione consequentia probatur quia nunc est indiuisibile tempus autem est diuisibile Si ergo nunc est substantia temporis patet consequentia ~~Oppositum~~ tamen uidetur innuere albertus in littera ubi nota quod de hoc nunc fluenti possimus loqui dupliciter uno modo mathematice qui dicunt quod sicut punctus fluxu suo constituit lineam sic etiam instans siue nunc fluxus constituit tempus et sic uidetur innuere dictum alberti in littera Alio modo possumus loqui de hoc naturaliter et sic unum nunc indiuisibile est de substantia temporis ut bene probat ratio ~~Secundo nota~~ dubitatur utrum sit 30 u

diuisibile aliquod nunc idem secundum substantiam quod sic fluat per totum tempus secundum quod ~~innuere albertus in littera~~ ymaginatur albertus in littera et uidetur quod non quia si sic tunc sequeretur quod illa quae nunc sunt et ante mille annos fuerunt essent in eodem nunc consequentia uidetur tenere quia est idem nunc quod fuit ante mille annos quod nunc est falsitas consequentis patet praeterea secundo sicut se habet punctus ad lineam sic se habet nunc ad tempus sed non est idem punctus per totam lineam ergo nec est idem instans per totum tempus maior nota ratione mediante similitudine minor patet de se Oppositum dicit albertus in littera et etiam aristoteles in quarto physicorum in tractatu de tempore ubi mouet illam questionem ubi nota quod nunc in proposito nihil aliud est nisi ipsa anima considerans ipsum mobile ubicumque consideratur sic est idem secundum substantiam ut dicitur in littera etiam est idem nunc secundum substantiam et sicut enim se habet mobile secundum diuersa quaedam ad terminos a quo et ad quem sic etiam diuersimode ipsum consideratur se habere et sic nunc

diversificatur secundum esse et secundum rationem et
et manet idem secundum substantiam per
totum tempus et hoc vult albertus in littera et
etiam hoc probat aristoteles in quarto phy
sicorum scilicet quod idem nunc secundum substan
tiam manet per totum tempus sic si non est
idem nunc per totum tempus tunc erunt diver
sa quod quando unum corrumpetur quod aliud ge
neratur consequentia tenet de se sed
falsitas probatur quia si nunc corrumpetur
vel ergo corrumpetur in tempore vel in nunc nullo
illorum est maior nota ex sufficienti divisi
one / minor probatur / nunc corrumpitur
in tempore quia sic sequeretur quod plura nunc
essent simul hoc consequens falsum probatur
consequentia quia illud nunc corrumpetur
et etiam nunc temporis in quo corrumpetur est
idem quia de tempore nichil habemus nisi
nunc ergo duo nunc sunt simul non etiam cor-
rumpetur in nunc quia vel corrumpetur in nunc
priori se vel in se ipso vel in aliquo nunc
posteriori se non in nunc priori se quia hoc
non est quia est corruptum per adversarium
non etiam in se ipso sicut satis patet nec in ali
quo posteriori se quia vel / quia vel in mediato
vel non in mediato sibi non in mediato quia
nullum est sibi in mediatum quia duo nunc
non sunt in mediato in tempore non autem in
aliquo nunc sibi mediato quia inter illud
et ipsum caderet tempus medium et sic iterum
sequeretur quod plura nunc essent simul quod est im
possibile ergo relinquitur quod est idem nunc
secundum substantiam per totum tempus et hoc est oppo-
situm ergo vult dicere albertus in littera quod idem
nunc secundum substantiam medium per totum te-
mpus tamen diversimode se habet secundum quod est
prius vel posterius et qualiter hoc sit in
telligendum dictum est Sequitur littera

Et sic patet quod nunc est sub

hic albertus ex dictis infert conclusionem
et dicit sic et sic patet quod nunc est substantia
temporis / quia tempus nichil aliud est
nisi nunc quod nunc fluxu suo
suscipiens esse continuum nichil
enim est accipere de tempore quod sit
quod enim preteritum non est sicut fu-
turum est nondum est / Nota primo No p^o
Albertus vult dicere quod considerandum
debes scilicet quod idem est nunc secundum
substantiam per totum tempus patet cor-
relarie quod hoc nunc fluens a priori
in posterius est substantia temporis
et per talem fluxum nunc fit con
tinuum tempus quia nichil habetur
de tempore nisi nunc quia preteritum non
est quia hoc preteritum nec futurum
est quia hoc nondum est et ergo relin
quitur quod solum habemus prius //
~~Secundo nota~~ dubitatur hic utrum 2o No
nunc sit substantia temporis et ar- Utrum nunc sit substantia temporis
guitur quod non quia si sic vel esset
ergo materia vel forma / vel totum
compositum sed nullum illorum igitur
maior nota secundo de anima quia
de istis tribus dicitur hoc nomen sub
stantia sed minor probatur / quia tam
materia quam forma quam com-
positum est res permanens et du-
rans ~~tempore~~ tempus autem non est
res permanens nec durans
patet secundo nunc non est in tempore igitur non
est substantia temporis consequentia patet
minus probatur / quia sicut se habet mu-
tatum esse ad motum sic se habet
nunc ad tempus sed mutatum esse
non est in motu ergo nunc est in tempore
tota ratio patet sexto physicorum
Oppositum dicit albertus in littera
Ubi nota quod ille terminus substan
tia aliquando capitur stricte aliquando
large stricte sumendo tunc
nichil est substantia nisi materia

forma vel compositum sed longe tunc quod
quid est de essentia alicuius vel
quod inquiritur ad esse eius potest dici
substantia eius sicut partes albe-
dinis possunt dici substantia albedinis
Ultimus nota quod nunc esse de sub-
stantia temporis potest dupliciter intelligi
uno modo quod sit pars essentialis vel
integralis temporis et sic est falsum
ut probant bene rationes Alio modo
quod sit continuativum vel terminativum sub-
stantie temporis id est partium eius et
sic potest dici eius substantia et hoc
valde improprie est Tertio nota quod
3o no illa auctoritas quam ponit in littera quod
nihil habemus de tempore nisi nunc
illa debet sic intelligi quod actu non
potest nunc considerari mobile nisi
secundum quod est in aliquo sibi deter-
minato et sic non potest ipsum conside-
rare prout movebatur vel prout
movebitur quia motus habet prius
et posterius prius autem et posteri-
us non sunt in nunc ideo in nunc non ha-
bemus preteritum nunc non considera-
mus mobile secundum quod movebatur
nec etiam habemus futurum quia nunc
non consideramus mobile secundum quod
movebitur ideo nihil habemus in nunc
Sequitur littera Hijs habitis

Hijs habitis sciendum

Prius Albertus ostendit quid sit
tempus et que sit substantia temporis hic
ostendit quomodo tempus sit numerus motus
et dividitur in duas quia primo ponit
unam distinctionem non valentem ad
propositum secundo ponit aliam distinctio-
nem applicando ad propositum ibi Est
numerus motus primo adhuc dividitur
quia primo facit hoc secundo subdivi-
dit alterum membrum ibi numerus autem
numeratus primo dicit sic Hijs habitis
autem sciendum quod duplex est numerus
numerus numerans et numerus numeratus Numerus numerans
est numerus permanens quo multa possunt numerari
ut denarius vigenarius et huiusmodi que
numerantur decem asinos vel duos Numerus autem
numeratus est res numerata ut tunc res oves
et similia Subdit numerus autem numeratus dupli-
citer secundum potentiam et secundum actum secundum
potentiam dicitur quod est numerabile secundum actum res
numerate in actu Nota primo quod albertus 1a pte
innuit talem distinctionem que valebit ad propo-
situm quod duplex est numerus quidam est numerus numerans
et quidam est numerus numeratus Numerus numerans
est aliqua res permanens qua alique
res numerantur sicut ternarius vel vigenarius
Numerus dicitur numerans pro illo numerum numerant
tres asinos vel digitos Secundo sic duo
sed numerus numeratus hic sunt res numerate sicut
tunc es asini oves et consilia que numerantur
Secundo nota circa illam litteram numerus autem numeratus
ubi subdividit alterum membrum
prioris divisionis et dicit quod duplex est numerus
numeratus scilicet potentia et actu Numerus numeratus
potentia est qui potest numerari licet actu
non numeretur et hoc vocatur numerabile sed numerus
numeratus est actu est res actu numerata
Secundo nota albertus non distinguit nu- 2o no
merum numerantem sed commentator quarto
physicorum ponit talem distinctionem numerus
numerans est duplex quidam est numerus numerans
effective et quidam commensurative Numerus
numerans effective est anima quia si anima non
esset non esset numerus numerans effective
Sed numerus numerans commensurative est illud
quo numeratur et quod commensuratur rebus
numeratis et sic ulna est numerus numerans pan-
num commensurative quia mensuratur pannus
et etiam denarius est numerus numerans decem
librorum qua ponderantur denarios ali-
qua numerantur decem libre Sequitur

Est numerus numeratus a duobus

hic albertus ostendit distinctionem numeri numerati
et ostendit quo tempus sit tempus numerus numeratus
et dicit sic iste numerus numeratus a duobus numeratur
scilicet a causa numeri hec est causa que facit numerum
esse et sic tempus numeratur a motu quia prius
et posterius in tempore causatur a priori et posterio-
ri in motu Aliter numerus numeratus numeratur
a partibus suis et a sua substantia sicut hic
causam et secundum hec numeratur dupliciter tempus
scilicet a priori et posteriori in tempore ut a partibus
et a nunc nato secundum esse tamen eadem
manente secundum substantiam numeratur sicut
a substantia sua Nota primo albertus voluit di-
cere talem distinctionem quod aliquid numera-
ri vel esse numerum numerati potest esse dupliciter
uno modo a sua causa scilicet que facit ipsum
esse numerum numerati et sic tempus numeratur a mo-
tu quia prius et posterius temporis et a preteri-
to et a futuro tamquam a suis partibus et
numeratur ab ipso nunc tamquam a sua sub-
stantia quia nunc est secundum substantiam te-
mporis sicut prius dictum est et sic patet quo
tempus est numerus numeratus motus Nota secundo
quod eadem distinctio potest aliter formari Sic
aliquid numerari scilicet esse numerum numeratum
est dupliciter uno modo a forma et sic aliquid men-
suratur a suis partibus sicut a quantitate vel
a medietate quia illa aliquotiens
sumpta constituit ipsum Alio modo ipse
et sic aliquid potest dici numerari a sua
[margin: iiius] causa Tertio nota quod littera elicit con-
clusionem secundariam Tempus est numerus numera-
tus motus Ista probatur tempus numeratur
a motu ergo tempus est numerus numeratus motus
consequentia tenet per diffinitionem illius
termini numerus numeratus antecedens patet in littera quia
prius posterius tempus numeratur et a primo
a posteriori motus Nota dicitur in littera
quod motus facit tempus esse numerum debet
sic intelligi quod tamen considerans aliquid

moveri mensuratur durationem alicuius
motus et sic motus est causa
ipsius quod tamen est tempus et sic mo-
tus facit tempus esse numerum Non
dicitur in littera quod prius et posterius
motus sit causa prioris et
posterioris temporis sic debet intelligi
quod tamen considerat corpus cele-
ste esse motum et esse move-
ndum hec est aptitudo hec quod aliquid
hoc in prius est esse motum et
movebitur cuius motum tamen con-
siderat per motum celi Sexto
nota quomodo numquam sit substantia
temporis et quomodo sit aliquid secundum
substantiam prius dictum est Se-

Iste aliomodo considerat

hic est quinta pars principalis
illius partis in qua albertus
ostendit quod tempus sit numerus
numeratus motum et dicit sic Iste
aliomodo considerat numerus quoque
est tempus ut est mensurans redde-
est tempus quantitatem motus et sic tempus
est numerus numerans motum efficiat
enim primo quantitas temporis communi-
cans preteritum et substantie sue
et hec efficiat motum et hec est
quod dicit aristoteles simpliciter in quarto
physicorum quod tempus numerus
numerus autem numerus est vigoti numerus duo
numerus autem numerus numeri numerati numerus autem numerus
numeri numerantis binarius unde
tempus numerat motum vel mensurat
eodem modo quo duo mensores
accepta computant partes alicuius
quantitatis divisas per partes
numeri unde tempus non multiplicat
numerum ultra duo scilicet prius et posterius

Non dicitur in littera

ipsum ... numerum ...

scilicet illa multotiens accipiuntur secundum
partes temporis motus in tota quan
titate motus et sic patet quo tempus
numerus sive mensura secundum prius et
posterius. Nota primo hic ubi
No(ta) primo dicit quod hic pro tanto capit tempus
secundum quod certificat quantitatem mo-
tus et sic est numerus numerans mo
tus secundum quod certificat motum hic
ipse declarat quia primo cer
tificantur partes temporis quibus certifi-
catis certificantur partes motus
et hoc ipse confirmat per Aristo-
telem in quarto physicorum qui
dicit quod tempus est magis numerus magis autem
numerus numerati est et secundum magis numerus
numerantis est numerans unde ergo tempus
est magis numerus tamen est numerans
vel duo et est iterum de eminentia temporis
sicut de aliquibus duobus
numerantibus per replicationem omnes partes
alicuius magnitudinis sicut etiam
prius et posterius in tempore numerant
omnes partes motus multotiens re
plicata et ex hoc dicit ipse patet
quo tempus sit mensura motus
et numerus motus. Secundo nota quo
Secundo no(ta) modo elicitur conclusio septima
decima tempus est numerus numerans motum
probatur sic quia certificat partes mo-
tus hoc est numerus numerans motum
scilicet tempus certificat motum igitur etc.
maior nota minor probatur in
littera circa illa rationem Albertus
sic procedit quod primo ponit con
clusionem secundo minorem con
clusionis probationem ~~primo~~ ibi et sic
tempus est / minore ibi certificantur
probationem ibi et hoc est quod dicit
Aristoteles ~~Tertio~~ tertio nota
quod primo certificantur partes temporis

et istis certificatis postmodum certificatur motus
hoc debet sic intelligi quod aliquid primo certificat
quantum secundum celum vel partes celi mo-
veantur vel sunt mote et consequentibus certifi-
catur tunc quantitate motus sicut verbi
gratia aliquid primo certificat quantitate solis
vel aliud corpus celeste moveatur
in una hora vel in uno die et ex hac certi-
ficatione certificat quantum diu aliquod mobile
sit motum verbi gratia est mutandum illud motum quod
sol est motus inter illa puncta signata
et sic certificatis partibus motus celi quod
vocantur hic tempus certificantur partes motus
mensurandi. Quarto nota circa istam
auctoritatem Aristotelis quod tempus est magis
numerus illa debet sic intelligi quod tempus nihil
numerat nisi duo quia duo est magis numerus
numeratus unitas enim non est numerus sed
principium numeri non ergo numerat etiam duo
scilicet duo prius et posterius in motu et ergo
est magis numerus numerans scilicet numerarius
Secundo nota ubi unde tempus numerat ibi 2o
Albertus ponit exemplum quia ista duo
scilicet prius et posterius temporis multotiens in-
plicata mensurant omnes partes motus
et est hic quod sicut aliqua duo sepius
replicata numerant vel mensurant partes
alicuius dispositionis secundum partes nu-
merantes sic illa duo prius et posterius
in tempore sepius replicata mensurant totum
motum ~~Sicut~~ verbi gratia capiatur lignum
duorum pedum sicut ulna illa sepius
replicata integrum pannum numerant sic etiam
prius et posterius in tempore replicatum multo-
tiens mensurant omnes partes motus quan-
tacumque parte motus data semper habet
prius et posterius pro toto motu quia est etiam
aliquid mensurans et idem corpus celeste per
quod mensuratur et sic patet tunc quo tempus est
numerus et mensura motus quod est propositum etc.

Et hoc etiam patet quod motus

hic est sexta pars illius particule et continuatur sic prius albertus ostendit quo tempore sit numerus motus hic ostendit per modum correlarium quod non eodem tempore est numerus motus et motus numerus temporis et dicit sic Ex hoc patet quod motus non potest esse numerus temporis per se sed per accidens sed sit causa temporis quia non est intrinseca sed causa efficiens // Nota primo ut dicitur quod licet motus sit numerus temporis ut prius dictum est et tempus sit numerus motus hoc est dissimiliter quia tempus est numerus motus per se id est licet est per se tempus est numerus motus sed motus est numerus per accidens id est sed per accidens motus est numerus temporis et est per accidens motus est numerus temporis. Secundo nota ibi licet sit causa ibi respondet obiectioni qua possit fieri aliquis posset dicere motus est causa temporis ergo est numerus per se eius et consequentia patet quia prius dicebatur / ad hoc respondet quod non sequitur quia motus non est causa intrinseca temporis sed solum causa efficiens Nota tamen hoc quod dicit quod motus est causa efficiens temporis quia duplex est efficiens quaedam quaedam est efficiens producens et sic motus non est efficiens temporis Alia est causa efficiens productum conservans et sic motus est causa efficiens temporis Alia quia quamdiu mobile movetur tamdiu esse est tempus quod mensurat motum Sequitur aliud

Preterea in motu non est idem

hic est septima particula illius partis et continuatur sic prius albertus ostendit quo tempore sit numerus motus hic ostendit differentiam inter tempus et motum et dicit sic Preterea in motu non est idem in tantum manens in substantia ut in esse et eodem quia illud quod accipitur est de motu non est permanens idem sed motum quod est accipitur de tempore est permanens idem in substantia et est loco unitatis iterate in motu sic patet quod est tempus quia quasi passio motus et quo mensuratur motus Nota Albertus ut dicit quod motus differt a tempore in hoc quod in tempore ibi est unitas idem manens secundum substantiam manens per totum tempus sed sic non est in motu quod sit aliquid idem manens per totum motum et tunc ipse concludit dicens quod sic patet quid sit tempus quia est quasi passio motus commensurans tempus mensurat motum Tertio nota dubitatur utrum hoc sit verum quod in motu non manet idem secundum substantiam per totum motum et videtur quod non quia per totum motum manet idem quia per totum manet idem mobile ergo per totum consequentia secundum substantiam consequentia tenet quia mobile manet idem secundum substantiam per totum motum consequens patet quia prius dicebatur Oppositum dicit albertus in littera ibi dico quod motus potest capi dupliciter uno modo pro mobili nominato ipsum moveri et sic certum est quod manet idem per totum tempus motus ut probat ratio Alio modo potest capi motus secundum quod movetur id est latitudo motus et in illa latitudine motus nichil est quod permaneat idem per totum motum et hoc est apertum hoc quod mobile est continue in alio et in alio loco et continue appropinquat termino ad quem et illa appropinquatione continue correspondet alia et alia pars latitudinis motus et sic debet intelligi dictum alberti in littera // 3º nota quod ex illa littera elicitur conclusio octuagesima [illegible] sed motus et tempus differunt illa probatur sic in tempore

motus differt a tempore

No

in motu manet idem primi ...

continue est unum et idem nunc manens
per totum tempus in motu aut omnino
aliquid unum et idem manens per to-
tum ergo tempus et motus differunt
consequenter probat quod sit differ-
re est aliquid afferre unus per
No in littera Quarto nota dicit in littera
quod nunc in tempore est loco unitatis
in motu hoc dicit sic intelligi quod sit
in motu unitas multotiens replicata
et sic per aggregationem unitatum constitu-
itur numerus sic etiam idem nunc secundum
substantiam in tempore multotiens repli-
catum secundum ymaginationem suam
constituit substantiam temporis ad intellec-
No tum prius dictum Quinto nota quod
conclusio sit propria passio motus
et quo mensurat motum prius dictum
est Sequitur littera

Sed nota quod nunc

sit est actiua per illius partes et
continuat sic prius albertus os-
tendit quo tempus et motus habe-
ant se adinuicem hic modo ponit
distinctiones de nunc quo accipitur
et dividitur in tres. Nam primo
ponit unam distinctionem de nunc
secundo incidentaliter ostendit con-
parat nunc in tempore ad punctum in
linea tertio declarat unum sup-
positum quod supponit in ista compa-
ratione secundum ibi et nota tertia ibi
No circa quod ante primam adhuc divi-
ditur primo ponit unam distinctionem
de nunc secundo aliam et si quis
vellet primo dicit sic Secundo nota
No quod nunc duobus modis accipitur
ut dicit avicenna supple in sexto
methaphisice sue scilicet primo nunc idem est
de substantia temporis de quo dictum
est et nunc significato Subdit
et illa duplex acceptio supple

nunc procedit id est accipitur ad similitudinem
ad similitudinem puncti ponamus enim quod
per impossibile sit punctus fluens per lineam
punctus ille fluxu suo continue faciet
lineam successivam quam permanentiam non
habet in partibus quam in qua linea substantia
non habet in aliquam nisi substantiam puncti habet
etiam bene habet alteram secundum quod punctum
sic vel ibi in loco longitudinis aut vel prius
et tunc isto puncto similitudinem habet nunc quod
est substantia prius et hoc modo accipitur quod
nunc temporis Subdit habet dicit in methaphisica
longitudo est punctus terminans et tunc
opposito similitudinem habet nunc secundum
quod est terminus temporis habet non terminus actu habet
in comparatione ad intellectum ut ad aliquid
motum. Nota primo quo albertus
facit mentionem de nunc quod sit substan-
tia temporis hic ipse ponit unam distinctionem
de nunc et vult secundum avicennam in sexto
methaphisice sue nunc capitur duplex uno
primo quod est substantia temporis de quo prius
dictum et hoc vocat nunc fluens Aliud
est nunc significatum aliam Secundo nota No
circa illam litteram et illa duplex acceptio
ibi declarat illam distinctionem per quandam
ymaginationem de puncto in linea et vult po-
natur per impossibile quod aliquis punctus
fluxu continue constituat unam lineam
successivam tunc talis linea non habet ali-
quam substantiam nisi punctum et est
unus et idem secundum substantiam per totam
lineam fluens Unde licet diversimode
respiciat partem priorem et posteriorem linee
sicut etiam est de nunc fluenti quod per
fluxu suo constituat tempus continuum
secundum ymaginationem alberti et est substantia
temporis ut prius dictum est et manet unum et idem
secundum substantiam licet varietur secundum esse
id est secundum rationem secundum quod prius et

positus in tpe g° pz exemplu p[ri]me ptis
distinctionis (Certo nota circa illa litera[m]
sz itm i mathematica logitudie ibi decla
rat sedm mebru[m] et vult dice q[uod] sicut
i mathematica logitudie id est i linea
e aliquis puctus t[er]mi[n]ans qui signatus
t[er]mi[n]at lineam vel eius ptem et sic est etiam
i tpe nunc nunc signatu[m] ab a[n]i[m]a sz t[er]minat
ptes tpis sed hoc no e actu sz i co[m]paratoe
ad a[n]i[m]am vel ad aliqua motu[m] (Quarto
nota de isto nunc signato nichil e plus
ymaginandu[m] nisi q[uod] a[n]i[m]a ip[su]m co[n]siderans
i eodem ptra[n]sisse aliqua ptem spa
cij co[n]siderat ip[su]m i toto illius spacij v[er]-
bi gratia ponat[ur] q[uod] aliq[uo]d mobile debeat p[er]
tra[n]sire aliq[uo]d spaciu[m] i vna hora ita q[uod]
i medio i[n]stanti illius hore ptra[n]sierit
medietate illius spacij tu[n]c qu[ando] hoc
mobile attigit punctu[m] co[n]t[in]uetem illas
duas medietates spacij tu[n]c hz mutatu[m]
tu[m] esse i[n] spatiu medietatis ptra[n]site
et tu[n]c hoc instans mediu[m] hore d[icitu]r nunc
signatu[m] i[n]ter instanti a[n]i[m]a sig[na]t ip[su]m mo-
bile et [ver]t magnitudis ptra[n]site et sic i[d]
i[n]stans signatu[m] e t[er]mi[nu]s p[ri]me medietatis
hore et hoc intedit albertus cu[m] d[icit] i fi[n]e
lre q[uod] nunc no e t[er]mi[nu]s i co[m]paratione ad
a[n]i[m]am vel ad aliqua motu[m] Sz nunc flu-
ens nichil aliud est n[is]i a[n]i[m]a co[n]siderans
ip[su]m mobile p[ro] quolibz i[n]stanti esse i alio
et i alio loco et sic co[n]sistus oibz co[n]sidera
tibus mensurat[ur] duratio[n]em illius motus
co[n]tinue et sic d[icitu]r tpe et sic pt i[n]telligi q[uod]
nunc e substa[n]tia tpis (Quarto nota
albertus d[icit] ponamus p[er] impossibile no
e[ni]m e possibile q[uod] puctus sit subiectus
co[n]siderat lineam nunc ymaginat[ur] ma-
the[ma]ticus sz solu[m] albertus poit p[er] ymagi-
nationem faciliore illius distinctionis non
e[ni]m exempla ponimus q[uod] ita sint sz ut se
tiat addiscens ut pz sed physicorum et
p[er] mathematica logitudinem ipe intelligit
lineam q[uam] ipe mathe[ma]ticus d[icit] co[m]poni ex

punctis alia q[uod] dicat[ur] extracta s[unt]
p[ro]p[ri]us Sequit[ur] litera

Si quis vellet dis

hic Albertus poit sc[un]dam disti[n]c-
tionem de nunc et d[icit] Si quis vel-
let distiguire sedm viam debe-
ret q[uod] nunc q[uod] e substantia tpis
d[icitu]r ipse instans et d[icitu]r instans
quasi no stans nunc aute[m] q[uod]
e t[er]mi[nu]s tpis i[n]tmet ipe nome
illius nunc Nota Albertus vult Nō
dice Si quis vel vellet pone[re]
distinctionem de nunc ip[s]ius abutere
q[uod] distinctio ia[m] est posita iste
pt dice[re] q[uod] nunc e substa[n]tia
i[n]stans quasi no stans q[uia] no
stat sz co[n]tinue fluit ut p[ri]us
dic[tu]m est sz sicut nunc signatu[m]
pt vocari semp[er] nunc Nota Nō
illo no obstate nunc signatu[m]
pt vocari instans q[uia] e t[er]mi[nu]s
tpis i[n]statis sicut c[on]t[ra]rio hoc p[ri]
s[e]cus nunc signatu[m] hoc e t[er]mi[nu]s
p[re]t[er]iti et e pricipiu[m] futuri etiam
pt vocari instans (Certo no Nō
q[uod] no obstate i illa diffinitioe
ad hunc vnus illorum t[er]minorum capi[tur]
i differenter p[ro] alio sz nunc p[ro]
i[n]stanti et eq[ui]° sicut bn pz q[ua]rto
physicorum et i alijs locis ubi
loquit[ur] aristoteles de hoc Seq[uitur]

Et nota q[uod] punctus

hic Albertus co[n]i[n]cidenti co[m]parat
ad i[n]vicem puctu[m] et nunc pe-
nes co[n]venie[n]tiam et diam et d[icit]
sic et nota q[uod] punctus ad linea[m] Nō
et nunc ad tpe i quibusda[m] simili-
se hz et i quibusda[m] ita dissimi-
lis videt[ur] dete[r]minado et co[n]t[in]uado

qz admodum similiter se hz sed in
essenciando non est et in substantia
nō hz se similiter qz punctus nō
facit lineam neqz fluens neqz
nō fluens sz nunc fluxum suo
facit tempus ut dictum est et io punc-
tus nō e substantia linee Nō
primo co quo albertus in comm-
plo poris lcē copauit nunc
ad punctum g° com cedenti ostendit
quo nunc et punctus differunt
et quo conueniunt w^c dicit q
nunc in tempore et punctus in linea
in aliquibus hz se similiter et in aliquibus
dissimiliter habet se enim similiter in hoc
q punctus nō continuat substan-
tiam sicut punctus terminat partes
linee ita nunc signatum terminat et
continuat partes temporis Sz habet
se dissimiliter in hoc q punctus nō
continuat substantiam et essentiam
linee fluens immo fluens
sicut nunc fluxum suo considerat
substantiam sicut prius dictum e
Nō Scdo nota co solucionem pt elici con-
clusio nonadecima sz q puncty
in linea et nunc in tempore aliqualiter
conueniunt et aliqualiter differunt
sz punctus et nunc sunt huiusmodi
in ista maior nota continuus minor
ponitur in lectione Tercio nota q
Nō punctus terminat et continuet lineam
qz capiatur una linea et sig-
netur punctus eius medius
sit secundum ymaginacionem mathemati-
cam ille punctus continuat illas
duas continentes linee qz est
terminus quibus earum et etiam terminat
illas duas medietates quia e
terminus utriusqz ut pz q dr in
predicamentis cum dr q partes li-
nee copulantur ad quem terminum

ad punctum Tercio nota q punctus nō con- Nō
stituit substantiam linee hic satis pz
qz linea e quoddam divisibile secundum longi-
tudinem et punctus e quoddam indivisibile
divisibile autem nō componitur ex indivi-
sibilibus ut pz sexto physicorum Sz di-
ces tu sic etiam tempus e unum continuum
divisibile et cum hoc componitur ex nunc in-
divisibilibus sicut sequens dicemus Ad hoc
dico q tempus componatur ex nunc hoc solum e
per ymaginacionem et nō e sic intelligendum
q tempus sit unum continuum permanens q con-
ponatur ex indivisibilibus nunc sz sola
ymaginatione dr hoc ut prius dictum est
Scdo nota dubitatur utrum punctus sit Nō
substantia linee et arguitur q sic linea
nichil aliud est nisi puncta igitur puncta
sunt substantia linee consequentia tz
ans probatur qz ubiqz in linea e punctus
g° linea nichil e nisi punctus conse-
quentia tz ans pz in ductione Oppositum
illius dt albertus in lectione dicens co
punctus nō e substantia linee Ad illam
racionem dico quod arguitur linea nichil
aliud e nisi punctus nego hoc hic et ad
probacionem ubiqz in linea e punctus igitur
linea nichil e nisi puncta nego con-
sequentiam et duas propositiones ubiqz in linea
e punctus illa pz in ductione Scdo punc-
tus nō e in linea ubiqz qz sic punc-
tus nō e in linea ubiqz qz sic lin
sequeretur q linea nichil esset nisi
puncta Sequitur lectio

Dicimus autem quod punctus

Hic albertus declarat suppositum di-
ces dicimus autem q punctus in continuan-
do et etiam terminando q in aliquo similiter se hz
qz in linea e actu duo terminancia
actu Sz avicenna probat q nunc nō est
actu in tempore eo q nō e incor-
ruptus temporis secundum naturam sz secundum in

intellectum vel secundum comparationem ad aliquid motum finitum simul punctus continuans est principium et finis et ideo quando utitur puncto continente bis utitur eodem et ideo quiescere accidit hoc est si motus sit super lineam ita quod mobile utitur puncto continente sub tempore in ratione finis ad precedentem magnitudinem et ita utetur eo in motu esse quod motum suum motus non est in fine alicuius magnitudinis ut probatur sexto physicorum Si autem utetur eo in ratione principii et utitur eo in ratione principii ut post quam motus in sequenti magnitudine Sed quicumque utitur puncto utitur eo in nunc sed utitur puncto id est utitur eo in duobus nunc secundum inter quibus duo nunc est tempus medium igitur in nunc quo utitur eodem puncto ut fine et principio erit tempus medium et in isto est quies et hoc est quod dicit philosophus quarto physicorum quod quando mobile uno puncto ut duobus utitur id est quiescere accidit est igitur dissimilitudo quod punctus continuans qui est in linea bis accipitur ut finis et ut principium ita quod nichil est medium sed nunc nunquam potest accipi ut finis et ut principium ita quod nichil est medium sed nunc nunquam potest accipi ut finis et principium nisi cadat tempus medium

Nota ad litteram quod albertus ad supponit quod nunc et punctus aliquo conveniunt sed in traendo et continuando illud suppositum hic declarat et vult dicere licet punctus et nunc conveniant in tando hoc tamen est dissimile quod in linea possunt assignari duo puncta actu lineam terminantia Sed albertus dicit quod in tempore non sunt simul accipere talia duo nunc terminantia actu sed solum secundum ymaginationem et intellectum in comparatione ad aliquid motum finitum simul idem punctus est finis et principium et hoc est verum de puncto continente et ideo quando mobile utitur puncto continentis necesse est ut utatur esse ~~in spatio magnitudinis pertransite~~ eo bis sed tamquam fine magnitudinis pertransite tunc sed in mutatu esse in spatio magnitudinis pertransite et non movetur quia in fine alicuius magnitudinis non est motus sed mutatum esse ut patet sexto physicorum Sed quando utitur isto puncto tamquam principio magnitudinis pertranseunde tunc etiam non movetur sed incipit moveri super longitudinem si utitur eodem puncto utitur eo in duobus nunc inter quibus autem duo nunc cadit tempus medium et in illo tempore quiescit et hoc est quod dicit aristoteles in quarto physicorum quando mobile utitur eodem puncto bis contingit quiescere Ille ergo brevis intellectus litere ~~probat~~ licet punctus et nunc similiter se habeant in hoc quod utrumque est terminus tamen hoc dissimile est punctus quia punctus est terminus actu nunc autem non tamquam est actu sed solum secundum ymaginationem in comparatione ad motum et ideo est quod non est aliqua in tempore tempus Secundo nota quod albertus dicit in littera in linea possunt accipi duo puncta actu terminantia hoc est verum secundum opinionem mathematicorum quam ipse sub presupposuit quia mathematicus sic diffiniunt lineam linea est longitudo sine latitudine cuius extremitates id est terminus sunt duo puncta sed philosophice tamen loquendo nulla linea habet punctus Tertio nota dicit quod in tempore non sunt duo nunc actu te-

diffinitio linee

terminata sed secundum intellectum hoc dicit
sic intelligi quod nunc nihil aliud
est nisi quod anima considerat ipsum
mobile indivisibiliter remanere
inter magnitudinem pertransitam et mag-
nitudinem pertranseundam et dico indi-
visibiliter non quod sit indivisibile
sed quia est quasi successione temporis et ergo
non est ponere sed duo nunc termi-
nantia actu duas partes temporis
sicut duo puncta terminantia du-
as partes lineae quia sic fiet in-
terruptio in tempore secundum totum hoc
est secundum intellectum comparantem mo-
bile ad aliquem motum transactum
vel ad spatium pertransitum Quar-
Nō to nota quod dicit punctus con-
tinuans est principium et finis
hoc dicit sic imaginari capiatur
una linea et capiatur punctus
medius qui secundum mathematicum con-
tinuat illas duas medietates
lineae ille punctus est terminus praeceden-
tis medietatis et est principium
et terminus in talibus medietatis
sequentis et sic idem punctus est
terminus et finis in se ipso divisarum
partium lineae et sic mobile quod utitur
ipso utitur ipso bis quia imaginetur
quod una musca moveatur super
lineam quam illa venit ad istum
punctum tunc est in fine primae me-
dietatis et sic habet mutatum esse
in se ipso primae medietatis et etiam
est in principio secundae medietatis
et sic incipit moveri ~~lineae ipsa~~
~~utitur eodem puncto continente bis~~
~~semel in ratione finis~~ super se-
cundam medietatem et sic comparatur
ad diversas medietates lineae ipsa
utitur eodem puncto continente bis
semel in ratione finis semel in
ratione principii et hoc est solum se-
cundum intellectum comparantem

mobile ad diversas medietates et sic debet
intelligi quod dicit in littera quod quodcumque mobile
utitur puncto continente utitur eo bis Ter-
tio nota circa illam auctoritatem sexto
physicorum quae dicit quod in terminis magnitudi-
nis non est motus sed mutatum esse
illius ratio est quia termini magnitudinis
sunt indivisibiles sicut punctus est ter-
minus lineae linea est terminus superfi-
ciei super indivisibile autem non potest
esse motus quia motus habet prius et
posterius a priori et posteriori magnitu-
dinis sicut prius dictum est et ergo mobile
tunc non movetur sed habet mutatum esse
Quarto nota dicit quod quodcumque mobile utitur
puncto utitur eo in fine hoc dicit sic intelli-
gi quod quando anima intelligit mobile in puncto
vel in termino magnitudinis tunc non
considerat ipsum moveri sed indivisibiliter
se habere et vocatur nunc Nota etiam
dicit quod inter quaelibet duo nunc cadit tempus
medium hoc dicit sic intelligi quod anima non
potest ipsum mobile considerare nunc indi-
visibiliter esse in una parte magnitudinis
et postea in alia nisi moveatur quia
transitus mobilis de una parte ad
aliam est motus omnis autem motus est
in tempore ergo inter duo terminantia nunc id
est tales duas considerationes animae cadit
tempus medium quod est mensura motus inter-
medii Ultimo nota circa auctoritatem
aristotelis quarto physicorum ubi dicit
quod quando mobile utitur eodem puncto bis
contingit quiescere hoc dicit sic intelligi quod
si una anima considerat bis ipsum ipsum mo-
bile super eodem puncto tunc contingit qui-
escere probatur sic exemplo quia quodcumque mo-
bile utitur puncto utitur ipso in nunc ergo si
utitur ipso bis utitur ipso in duobus
nunc ~~ergo inter illa duo nunc~~ illa conse-

quenca e plana i lica tuc voltra unitm
ipso i duobz nuc g° i ter illa duo nuc
cadit tpt medium cosequenca pbo quia
i ter qlibz duo nuc cadit tpt medium
vel g° i illo tpe motu est vel quiescit si
quiescit habet ppositu Si aute g° motu
est tuc duo nuc e sup eode puncto q e
contra capitulum coseqa tz aus pbat quia
mobile q movet localit no manet co
tinue i eode loco g° coclusio nota Circa
illa litteram e c diffiniendo ibi cocludit
principale intentu lre q licet punctu et
nuc conveniat h° tn e dissimode quia
punctus cotinuativus pt esse principium
et finis nisi mediet tpt

Et nota q substantia

Hic e nona et ultima particula illius ptis
i qua albertus i movet qddam dubium et
dicit sic Et nota q substantia dicitur
vno modo q quid erit esse et sic nuc non
e substantia tpis et divisible no e sb
stantia divisibilis Alio modo illud d esse
sbstantia q e res et sic bn pt esse aut
q i divisible sbstantia i divisibilis Sz cu
divisible ab alio erit et sic nuc e sbstantia
tpis cuius esse tn est a fluxu ipsius ut
de ptito in futurum// Nota primo circa litteram
dubium q albertus i movet intendit
i cedit sic prius dcm e q nuc e sub
stantia tpis aliquis forsan dubitaret
quo pt h° esse tpt e divisible nuc
aute i divisible i divisible aute no
est substantia divisibilis illud pueit
ptalem distinctionem et vt dice q h° nom
substantia dupl accipitur vno modo pro isto
q quid est eet id e pro illo a quo sumitur
diffinitio quidditativa sl ratio alicuius
sicut forma vl materia et sic nuc no
est substantia tpis nec aliq i divisible
e substantia divisibilis Alio modo d
substantia illud q e res ipsa et sic
i divisible pt esse sbstantia i divisibilis
licet tn illud i divisible habeat
rationem divisibilis ab alio Secundo
nota q p intellectu illius lre et
precedentis q motus tpt nuc
idem i stans isti termini significant
eandem rem quia motus sig
nificat aliq distinctu a mobili
pz q illa morum motus mobile
tpt instans significat eadem re
diversis tn rationibus qz d mo
bile scdm se consideratum Sz d
motus qn movet Sz d tpt
qn ipsa cosideratur move
ri qz tpt e prius et posterius
motus numeratum ab aia Sz dicitur
nuc i quantum aia cosiderat
ipsum i aliquo situ i divisibiliter
idem no moveri Sz diceres
tu tn dixisti prius q corpus
esset tpt et q aia esset tpt
dico q qn aia numerat motu
tali tuc celum e tpt Sz aia
vna d tpt effective quia effit
tpe qz posito si no esset
aia numerans motu no esset tpt
ex h° tuc pz formalit distinctio
q i stans pt dupl cosiderari
seu capi vno modo pro suo conno
tato vel sub ea ratione qz in
stans et sic no e tpt nec substantia
tpis et h° notat albertus in
lra q quid erat esse Alio
mo pt capi pro principali re
significato et sic instans est
substantia tpis ut idem e
qz eadem res q e tpt que
e tpt sic i telligitur distinctio
lre et sic pnt i telligi multe
ppones de tpe prius posite
quo scz nuc sit substantia
tpis et sic de aliis// Nota No

dicitur in littera quod tempus est divisibile et fluxum
vnum a praeterito in futurum sed debet intelligi
quod ipsa anima considerans ipsum mo-
bile in vna parte spatii et postea
in alia ipsum iudicat esse motum
omnis motus autem divisibilis et
successivus ergo mensurat et numerat
istum motum divisibile et hoc est
No tempus divisibile // ~~Nota~~ albertus
frequenter in ista particula ex-
emplificat de motu locali
quo mensuratur tempore propter hoc quia
iste est primus motuum et etiam quia
melius apparet in isto quam in
alio suo modo intelligendum est de
aliis motibus scilicet alterationis aug-
mentationis quod etiam mensurantur
tempore capiendo in alteratione qua-
litatem acquirendam loco spatii in
motu locali et in augmentatione
quantitatem acquirendam et applicanda
sunt exempla superius posita de
motu locali etiam ad illos
motus Sequitur littera alia

Restat dicere quid sit

hic est secunda pars principalis capituli
in qua Albertus continuat se
ad precedentem sic Prius ostenso quid
sit tempus hic ostendit albertus
quid sit esse in tempore et dividitur
quia primo ponit vnam distinctionem
scilicet quot modis aliquid dicitur esse in
tempore Secundo subdit alterum mem-
brum ibi et hoc contingit duobus
modis ad hoc dividitur primo in-
tendit secundo consequitur ibi ad hoc
sciendum dicit sic Restat dicere
quid sit esse in tempore et dicit
primo modo aliquid dicitur esse in tempore
ut in subiecto et sic passiones
temporis sunt in tempore ut longum breve
multum et paucum Subdit secundum
modum dicens ~~Secundo~~ modo aliquid

est in tempore sicut quod est substantialiter temporis Subdit
tertio modo dicens aliquid est in tempore sicut
et sic nunc signatum est in tempore Subdit
quarto modo est aliquid in tempore simpliciter
ut est in numero et hoc tempore vel partibus temporis men-
suratur // Nota primo circa primam litteram quod N
ubi dicit quid sit tempus modo vult dicere quod
res sit in tempore et ponit talem distinctionem
quod quadrupliciter aliquid dicitur primo modo est
aliquid in tempore sicut in subiecto sicut pas-
siones temporis et hoc modo debet intelligi sic quali-
que passiones sunt realiter in tempore sed logi-
caliter sic quod sunt aliqui termini qui veri-
ficantur de hoc termino tempus personaliter capto
tanquam quaedam passio de suo subiecto sed
isti termini longum breve multum paucum
et ergo logicaliter sunt in tempore Tunc ibi secundo
ponit secundum modum essendi in tempore et est quod se-
cundo modo aliquid dicitur esse in tempore quia
est in substantia temporis quo hoc sit intelligendum
deinde ~~Secundo~~ nota ibi posita ibi ponit tertium
modum et dicit tertio modo aliquid est in tempore tamquam
quantum terminus in tracto Tunc ibi Quarto ibi
ponit quartum modum et est talis quod quanto
illud est in tempore quod mensuratur tempore vel partibus
temporis et sic motus est in tempore et hoc vo-
catur continue esse in tempore Tertio nota N
quod ille passiones breves tempus paucum
longum et sunt passiones ut patet quarto
physicorum de tempore ubi dicitur quod velox et
tardum non sunt passiones temporis sed multum
et paucum Et dicit Commentator ibidem
quod tempus componitur ex duabus quantitatibus
continua et discreta ratione quantitatis
continue competunt sibi ille passiones
multum et paucum Sed dices quid est
hoc dicere quod tempus est compositum ex quanti-
tate continua et discreta Dico quod com-
mentator nichil aliud vult nisi quod tempus
duplex potest considerari uno modo ex principiis

signatus per motum vel mobile et sic est quan
titas continua Alio modo per suo connotato
vel per esse quod habet ab anima et sic est quanti
tas discreta quia est numerus prioris et
posterioris motus Quarto nota tempus
et secundum modum et secundum rei veritatem
idem nunc est signatum et fluens
sed cum sunt diversorum actionum secundum quod
anima ipsum mobile diversimode considerat
Quinto nota aristoteles quarto phy
sicorum ponit aliam distinctionem de hoc quod
esse in tempore et dicit quod aliquid est in tempore
multipliciter Uno modo quod est in tempore ut est quod
tempus est Alio modo est in tempore quod aliquid
temporis Tertio modo est in tempore quod mensuratur
tempore et illa distinctio convenit cum ista
Sequitur littera et hoc contingit

Et hoc contingit duobus modis

hic est secunda pars illius particule in qua al
bertus subdistinguit alterum membrum
subdistinctionis et dividitur in duo primo
ponit distinctionem secundo declarat membra
distinctionis ibi absolute et illa in duo
secundum quod declarat duo membra secunda
ibi per comparationem primo dicit sic et hoc conti
git duobus modis scilicet mensurari tempore per
partibus temporis tempore absolute per comparationem
Subdit absolute adhuc duobus mo-
dis scilicet prius et posterius per prius est
in tempore motus et mobile secundum quod est in
motu id est secundum quod movetur per prius
quies et quiescens secundum comparationem
ad motum Subdit per prius esse in tempore
dicitur adhuc duobus modis scilicet toto tempore
mensurari et partibus temporis mensurari to
to tempore sicut motus celi partibus temporis
Nota sicut alii motus // Nota primo ista
litteram subdividit hic quartum modum
essendi in tempore et sunt quartus modus
quod illud est quarto in tempore quod mensuratur

tempore per partibus temporis hoc autem con
tingit dupliciter absolute et per com
parationem supple actus Secundo
nota ibi absolute ibi de
clarat illud membrum quod illud
dicitur esse in tempore absolute et sub
dividit illud membrum et dicit
quod absolute sit aliquid esse
in tempore est adhuc duobus modis
scilicet prius et posterius prius in
tempore est motus et mobile secundum
quod movetur quia hoc primo et prin
cipaliter mensuratur tempore Sed per
posterius est in tempore quies et qui
escens secundum quod infertur ad
motum // ~~Tertio~~ nota ibi per prius Nota
ibi subdividit alterum membrum
et dicit quod aliquid esse in tempore
per prius est adhuc duobus mo
dis uno modo est iste motus per
prius in tempore qui mensuratur to
to tempore sicut motus celi
Alio modo isti sunt per prius in tempore
qui mensurantur partibus temporis
sicut alii motus inferiores
Quarto nota aliquid esse Nota
in tempore per prius et aliquid per po-
sterius hoc debet sic intelligi quod de
aliquo termino personaliter sup-
ponente prius naturaliter verifica-
tur esse in tempore et per posterius
sicut de hoc termino motus perso-
naliter sumpto prius verificatur
esse in tempore quam de hoc termino
quies Nota dubitatur utrum Nota
quies sit in tempore et arguitur
quod non quia tempus est propria passio mo
tus ergo non competit quieti
consequentia tenet quia propria
passio verificatur convertibiliter
de subiecto suo antecedens patet

est positum per albertum. Oppositum
dicit albertus ubi nota quod quie-
tem esse in tempore intelligitur dupliciter
uno modo quod per se et per se et sic nichil
est in tempore nisi motus unde qui
non potest sentire motum non iudi-
caret tempus sicut dicit aristoteles
in quarto physicorum de quibusdam
dormientibus in sardis et
sic quies non est in tempore sicut
bene probat racio. Alio modo potest
sic intelligi quod aliqua quies
mensuratur tempore inferendo ad
aliquem motum qui mensuratur
tempore sicut ubi gratia aliquis
ponens se dormitum in meri-
die et dormiens usque ad ve-
speras iudicat se quievisse per
duas vel per tres horas quoniam
quod videt solem tantum tempus pertran-
sisse ergo dicitur in littera quod quies
est in tempore secundum quod infertur
ad motum. Sexto nota quod dicitur quod
celum mensuratur toto
tempore hoc debet sic intelligi quod tempus
non precessit motum celi ut se
quitur motum celi quia si motus
celi esset unus alius motus
et prosequens istum ultimum motum
inveniret et per quem ultimum tempus
et ergo totum tempus adequatur
motui celi sed alii motus me
surantur partibus temporis hoc est
quod omnes alii motus preter mo
tum celi sunt temporales et ergo non
mensurantur toto tempore sed parte
eius correspondente. Sequitur littera

Comparacionem vero

quam albertus declarat secundum
membrum distinctionis scilicet quid
sit esse in tempore per comparacionem

et dividitur in tres secundum quod ponit triplicem
modum essendi in tempore per comparacionem
secundum ubi aut illud quod comparatur tantum
ibi aut utraque primo dicit sic per comparacio-
nem non esse in tempore dicitur tribus modis et
subdividit illud quod comparatur est immobile
secundum esse et posse et agere sed comparatur
ad rem mutabilem secundum durationem
per excellenciam eius in ante et post et sic dicitur
deus fuit deus est deus erit sensus
eius est ut dicit Jeronimus deus fuit
id est numquam desinit deus erit id est
numquam deerit deus est id est semper.
Nota circa litteram quod per comparacionem esse in tempore
nichil aliud est nisi quod comparamus aliquid
quod per se non est in tempore ad aliquid quod est in
tempore et sic est in tempore loquendo dicimus
ipsum esse in tempore et hoc est triplex secundum
quod triplex potest esse talis comparacio aut
enim illud quod sic comparamus est immobile
secundum esse id est secundum actum et secundum
esse id est secundum potenciam et secundum pos-
se id est secundum potenciam et secundum agere
id est actio eius non est in tempore sed non comparamus
ipsum ad aliquam rem que est in tempore et sic
verificamus de ipso verba importancia dif-
ferencias temporis sicut deus est mobilis
secundum esse et secundum posse et secundum agere
et aliquod excedit secundum durationem omnia
que sunt circa ipsum et quod ipsum et eius esse
comparamus ad res temporales mutabiles et mu
tabiles sed tunc diversas tales proponens deus
fuit deus est deus erit unde tamen
de illa verba scire secundum quod connotant
diversis temporibus sic tales propositiones essent
false sed tamen ad bonum debet sic intelligi
ut dicit albertus auctoritate Je-
ronimi scilicet deus fuit id est numquam de-
fuit etc. ut patet in littera Secundo nota quod s

ī mobilis scdm esse & posse h͡c pz ī mltis
antoib; cometatoris & aristotil ī duodecimo
primo methā & octavo physicorum & pt
pbari ratio sit illud q̄ ē actus purissi9
h͡c nullomō ē mobile s; deus ē actus pu-
rissi9 ī͡g & maior pbat. q͡r motus est
actus entis ī potentia si g͡o purissi9 actu
esset mobilis tūc aliqua potentia staret
cū actu purissio q̄ ē ī coueniens mōr
pz xoduodecio methā͡ce Tercio nota
dū q̄ deus excellat ul excedat an
& p9 nichil mutabile h͡c ē viij kathe
gorima͡ce loquēdo q͡r deus ē ī cui9 nō
huius principiū neq; finem ob aute
res mutabiles habet principiū & finē
g͡o eternitas excedit quā ī ante & q̄
ī p9 duratonē omī rerū mutabiliū //
Quarto nota dubitat͡r utrū deus sit
ī tpe & arguit͡r q̄ oīa q̄ sūt ī tpe se
nescūt & decrescūt cū tpe s; deus
n͡c senescit n͡c decrescit ī͡g & maior
ē aristotilis quarti physicorum mor
pz de se Oppositū ī mūt albertus
ī libro qui d͡r q̄ deus ē ī tpe ibi d͡r
q̄ deus nō ē ī tpe ppe loquēdo n͡
tūc vellem9 dicē9 q̄ ē ī tpe q͡r est
cū tpe est scdm q̄ hic d͡r h͡c ē solū
q̄ ad coparatonē nrām q͡r nos coparam9
esse dei ad esse rerū mutabiliū
q̄ sūt ī tpe & sic dicim9 illas ppos
deus fuit q̄ ponunt͡r ī libro Sequit͡r.

Dicit illud q̄ copatur scdm

hic albertus poit scdm modū quo ali-
quid ē ī tpe p coparatonē & dividit͡r
q͡r p͡o facit h͡c scdo cofirmat pdcm
augustini ibi & scdm h͡c q̄ dicat aug9
primo d͡r sic Dicit illud q̄ coparatur
scdm esse quidē ī mobile ē & scdm
posse quidē coniūctū motui ē mobile
scdm vicissitudines & sic angelus d͡r

esse ī tpe scdm ob dictis tpib9
q͡r potentia angeli vicissitudi-
nalis scdm actus intelligēdo
diūsa & volēdo & h͡c quātū ad
cognitionē vespertinā subdit
& scdm h͡c dicit aug9 q̄ deus
creatura spualē movet
p tpe creaturā uō corporalem
p tpe & locū // Nota primo circa
litterā vbi dicit q̄ scdomō ali-
quid esse d͡r ī tpe p coparationē
quū illud q̄ copat͡r ī mobile ē
& ī mutabile scdm esse & tn
ē mutabile scdm posse id est
scdm age h͡c ē tn dcm q̄ q̄
lz se sit q̄ scdm esse non
sūt ī tpe s; acto corp ē ī
tpe & talia dicunt esse ī
tpe p coparatonē sicut ange
li ul intelligentie illi nō sūt
separabiles scdm esse s; acto
corp h͡c ē cognitio vespertina
h͡c ē ī tpe & h͡c cōfirmat p
dcm btī augustini qui dicit
q̄ deus movet creaturā
spualem p tpe h͡c ē acto spū
aliū creaturā aliqua ē
p tpe scdm creaturā corpora-
lem movet p tpe & p locū
Scdo nota illud q̄ d͡r ī libro ē Nō
dcm theologicū & d͡r primo q̄
angeli nō sūt ī tpe scdm ee
h͡c pz adhuc prius q͡r oīa q̄
sūt ī tpe illa mutat͡r cū tpe
angeli & creature spuales nō
mutat͡r scdm mutationē tpib9
g͡o nō sūt ī tpe Tercio nota Nō
q̄ angeli habet duplicē cog-
nitionē sz vacua & vespertina
vacua cognitio ē qū cognoscit
creatorē ul qū cognoscunt

se et dicitur matutina quia clarior est vespertina propter nobilitatem obiecti et secundum illam non sunt in tempore sed in eternitate ut postea patebit quia obiectum eius cognitionis non est temporale sed eternum. Alia habet que dicitur vespertina et illa cognitione qua cognoscunt se et tamen hec alie res spirituales temporales cognoscendo sed quod creator etiam causa istorum et volendo etiam eas quod creator et secundum illam cognitionem sunt in tempore per comparationem ad obiectum illius comparationis in particulari cognoscunt enim quod fuerunt et cognoscent quod sunt et cognoscent quod erunt et illa cognitio dicitur esse vicissitudinaria quia cognoscendo se cognoscunt illas creaturas et cognoscendo alias creaturas et cognoscent se et sic vicissitudinaria dicitur albertus in libro et hoc confirmat per auctoritatem augustini sicut patet in libro non tamen est intelligendum quod ille cognitiones sint distincte secundum rem sed solum secundum rationem unde etiam sequitur aliquid designatum ad cognoscendum que in separatis animatis est idem cognoscens cognitio et cognoscibilis sed.

Aut ita quidam

hic albertus ponit alium modum quo aliquid dicitur esse in tempore et dividitur quia primo facit hoc secundo dividit illum modum ibi et hoc contingit duobus modis/ primo dicit sic Aut itaque quoddam sunt est in tempore per comparationem quod est res totum est simul secundum potentiam sed ad motum continuum ad dictum animi et subdit et hoc contingit duobus modis secundum duplicem modum potentie. Est enim potentia ad ubi tantum et potentia ad ubi et ad formam et primo modo celum est in tempore/ secundo modo generatio et corruptio sunt in tempore/ primo nota circa litteram quod triplex modus quo aliquid est in tempore ad comparationem est quando illud quod comparatur tempori est totum simul secundum esse sed [illegible] est in potentia ad motum continuum et hoc est duplex secundum quod duplex est potentia quedam solum sed potentia ad ubi id est ad motum localem et quedam ad ubi et ad formam primo modo dicitur celum esse in tempore quia eius esse simul est et non est successive productum sed tamen secundum potentiam ad ubi ita quod continue partes celi acquirunt novum ubi. Sed secundo modo generatio et corruptio sunt in tempore quia generatio sicut est et non successiva sed tamen illud quod generatur est in potentia ad ubi id est ad motum localem et ad formam id est ad alterationem et ad alias transmutationes. Secundo nota circa illam litteram ad dictum motus angeli ubi dicit ponere dictum in tempore primum motum et secundum quia ista que sunt in tempore illo secundo modo sed potentiam ad motum continuum et successivum sicut celum successive movetur et generabilia et corruptibilia Sed illa que sunt secundo modo in tempore non successive moventur sicut intelligentie et cognitio angeli non est successiva sed subita et ergo dicit ad dictum motus angeli. Tertio nota celum totum non movetur capiendo totum kathegorematice sed solum partes mutant ubi quia ista que nunc est orientalis postea fit occidentalis et sic de aliis Quarto nota dubitatur utrum motus celi sit in tempore et arguitur quod non quia illa que sunt in tempore continentur a tempore sed motus celi non continetur a tempore igitur etc. maior nota per aristotilem

motus celi sit in tempore

i quarto physicorum minor patet i octavo physicorum quod tunc non precessit motum celi nec erit tempus post motum celi Oppositum dicit albertus i lra ibi dico quod arguitur de quo est in tempore et dico quod hoc est unum de illis que proprie sunt i tempore ita quod esse eorum mensuratur in tempore sic autem non est in celo aliter posset dici quod aliquis motus celi scilicet revolutio hodierna bene potest dici a tempore non tamen totus motus celi potest dici a tempore Quinto nota videtur quod albertus sibi ipsi contradicat quia prius probavit i celo quod generatio et corruptio non sit i tempore hic dicit quod generatio et corruptio sit in tempore ad hoc dico quod albertus non contradicit sibi quia cum dicit huiusmodi esse i tempore hic et ubi probavit eum quod generatio et corruptio non sit i tempore proprie et absolute quod illa mutatio mensuretur tempore hic autem dicit quod sit i tempore per comparationem et sic non est contradictio Sequitur

Tempus autem dividitur

hic est tertia pars principalis capituli et continuatur sic prius albertus ostendit quid sit tempus et quid sit esse in tempore hic modo ostendit quod sunt differentie temporis et dividitur i duas partes primo ostendit quid sit differentie prime et principalis secundo que sunt differentie contrarie et consequentes ubi ca no dicit sic tempus dividitur partibus differentiis scilicet nunc preteritum et futurum preteritum quod fuit sed non est nunc est finis preteriti et initium futuri continuativa illud futurum est quod non est sed erit Nota circa litteram tres sunt differentie temporis scilicet nunc preteritum et futurum et illa distinctionem ponit aristoteles i quarto physicorum circa tractatum de tempore capitulo tertio tunc ibi diffinit illas differentias et dicit quod preteritum est quod fuit sed modo dicitur sic intelligi quod preteritum est motus primi mobilis abactus sed nunc est initium futuri et finis preteriti que sunt continuativa ad nunc istans hoc est nunc est ipsum mobile quod non considerat indivisibiliter nisi partem spatii pertransita et pertransenda Sed futurum est quod non est sed erit id est futurum illi

tempus sicut motum intendendum ab illa positione Secundo nota quomodo nunc sit finis preteriti et initium futuri nunc dicitur est et ymaginatione de puncto continue i linea (Tertio nota dubitatur utrum nunc i stans sit tempus et arguitur quod non quia tempus est divisibile nullum nunc ~~tempus~~ est divisibile igitur etc maior nota quia tempus hz prius et posterius minor probatur quia nullius temporis potest esse divisibilis sed nunc est huius ut patet in lra igitur etc maior patet octavo methaphysice et minor ponitur i lra ibi dico quod nunc dupliciter capitur Uno modo proprie vel proprie stati et sic non est tempus ut est pars temporis ut probat bene ratio sed continuum partium temporis Alio modo potest capi proprie prius et in sensibili et sic potest esse tempus vel pars temporis Sequitur lra

Iam primo est pars futuri

hic albertus ponit alias contrarias differentias temporis que reducuntur ad illas priores et dividitur quia primo ostendit quid sit iam secundo quid sit modo tertio quid sit olim quarto quid sit repente quinto quid sit subito partes patebunt Primo dicit sic Iam primo est pars futuri et proprie nunc ut satiat et sic est pars preteriti proprie nunc ut modo venit et sic dicit olim autem est quod procul est a preteriti nunc Subdit repente id est quod in sensibile tempus est propter parvitatem Subdit subito autem est ut dicit dyonisius i musica de yerarchia id est i libro suo id est de celesti yerarchia quod

Generatio et corruptio quod sit in tempore

No

quod post spacium id est ex improviso et quod
non apparente manifestum est eductum
est Nota primo circa litteram
quod ista nomina divisibilia et adverbia temporis
denotant sua verba sub aliqua
differentia temporali sed tamen ille differentie
reducuntur ad has tres differentias presens
scilicet preteritum et futurum / Dicit igitur primo
quod iam id est quod futurum quod est prope in-
stans ut quando dicitur iam faciam id est
cito post hoc instans et sic michil
reducitur ad tempus futurum Etiam
aliquando iam connotat preteritum tempus pre-
teriti propinquum presenti nunc ut quando
dicitur iam feci id est iam primo intellec-
tum hoc instans feci et sic iam
reducitur ad tempus preteritum Secundo
nota circa litteram modo autem ibi
dicit quod hoc adverbium temporis modo
connotat aliquid preteritum propinquum
presenti instanti ut quando dicitur modo
veni id est modicum ante hoc in-
stanti veni / Tercio nota circa
illam litteram olim autem ibi dicit quod
hoc adverbium olim connotat aliquid
preteritum diu ante hoc instans dicen-
do olim fuit hoc id est diu ante
hoc instans Quarto nota circa
illam litteram repente ibi vult dicere
quod hoc adverbium repente connotat
aliquid quod fit in tempore insensibili
propter parvitatem sicut dicitur in illumina-
tione sicut patet quod in aperiendo
aliquam fenestram intrat lux
et sic repente dicitur aliquid ad presens
sed modo et olim reducuntur ad
preteritum Quinto nota circa illam
litteram subito ibi vult dicere quod
secundum beatum dyonisium in libro suo
de celesti yerarchia subito
connotat aliquid fieri ex improviso
et sine spe sicut generatio simplex

fit subito Sed licet beatus dyonisius ponat
differentiam inter subito et repente idem tamen va-
lent ut patet per commentatorem quarto
physicorum Sequitur littera

Nota quod tempus nunc instans

Hic est quarta pars illius capituli et continuatur
sic Postquam albertus determinavit quid sit
tempus et quid esse in tempore et quedam temporis hic
ponit distinctiones temporis et dividitur in duas primo
ostendit quot modis dicitur tempus Secundo osten-
dit unum notabile per quod innuit conditiones
temporis secunda ibi et nota quod tempus proprie ad
hunc dividitur in duas primo ponit distinctiones temporis
secundo declarat eas secunda ibi tempus enim
Primo dicit sic Nota quod tempus multis modis
dicitur Quia enim tempus secundum quod adiacet mo-
tui id est secundum quod mensurat motum supple
naturalem proprie dictum aliter secundum quod adiacet
cuilibet mutationi sive ista sit naturalis sive
supernaturalis sive fit in formis sive sit spiritua-
libus / Nota primo vult dicere quod ille terminus
tempus dicitur multipliciter uno modo dicitur tempus quod est
mensura motus naturalis proprie dicti et sic
philosophus loquitur de tempore Alio modo dicitur
tempus quod mensurat qualemlibet mutationem in-
differenter sive ista mutatio sit naturalis sive
supernaturalis vel sive sit mutatio in formis
vel spiritualibus / Quarto nota eadem dis-
tinctio potest poni sub aliis verbis sic quod ille
terminus tempus aliquando capitur stricte et proprie sic
solum tempus est mensuratio motus localis
naturalis et proprie dictum dicitur tempus Alio modo
large et improprie et sic quelibet mutatio
potest dici in tempore sive sit corporalis sive sit
spiritualis / Tercio nota albertus innuit
unam distinctionem in littera quod duplex est mu-
tatio quedam naturalis quedam supernaturalis
Mutatio naturalis est que fit ab agentibus
naturalibus naturaliter agentibus sicut est
generatio naturalis alteratio augmentatio
Sed mutatio supernaturalis est que fit ab

agere non agere naturaliter sicut casus et
motus angeli et considerat etiam ista duo
supernaturalem quod non potest fieri ab agente
aliquo naturali naturaliter agere et illa est theo-
logica et non naturalis. Naturalis enim
non habet ponere aliquam actionem supernaturalem.
Secundo nota quod Albertus adhuc po-
nit unam aliam distinctionem in littera scilicet
quod quaedam est mutatio in formis corporibus
quaedam in formis spiritualibus ~~quaedam de vir-~~
~~tute in vicem fit mutatio~~ In formis cor-
poralibus est sicut est mutatio de albe-
dine in nigredinem et caliditate in fri-
giditatem et consimiles quia ille dicuntur cor-
porales qualitates proprie hoc quod principaliter
et successive per eundem producuntur. Sed illa
est mutatio in formis spiritualibus quando de vir-
tute in vicium fit mutatio et conversio
et etiam mutatio quae de ignorantia in
scientiam quia scientia et virtus sunt quali-
tates spirituales. Sequitur littera

Tempus enim quod adiacet

Hic Albertus declarat illas distinctiones
et dividitur quia primo facit hoc secundo ad-
dit tertiam acceptionem temporis ibi Et tertium tempus.
Prima dividitur adhuc in tres primo
declarat primum membrum prioris
secundo infert unum correlarium tertio ma-
gistraliter declarat qualiter motus ce-
li est mensura aliorum motuum. Secunda ibi
Unde tamen motus. tertia ibi Et hoc tempore.
Primo dicit sic Tempus enim quod adia-
cet motui naturali proprietas motus cui
adiacet et ideo naturam ipsius et principia
dependet a principiis motus et sic
est proprietas mobilis secundum quod mobile et
ideo principiatur ab ipso. Nota primo
primum membrum distinctionis prioris fuit
quod unio dicitur tempus quod adiacet motui naturali
hic Albertus declarat quid hoc sit quia non est
aliud nisi proprietas vel passio realis et propter
hoc naturam et principia ipsius temporis dependet
a motu sed motus est proprietas mo-
bilis secundum quod est mobile ergo etiam
principium motus dependet a
principiis mobilis. Secundo nota
quod dicitur in littera quod tempus adiacens mo-
tui naturali sit proprietas motus
naturalis de quo scilicet termino significative
motum naturalem verificatur igitur
ista propositio esset tempus vel habet
prius et posterius mensura cedit
tempore sicut haec est vera augmentatio
est in tempore et similiter haec omnis mo-
tus est in tempore. Tertio nota du-
bitatur utrum principia et natura
temporis dependet a motu et ar-
guitur quod non tempus nichil est nisi
motus ergo tempus non dependet
a motu consequentia tenet quia
idem non dependet a se ipso antecedens
patet per prius dictis. Oppositum dicit
Albertus in littera ibi ideo notandum
et dicitur quod illa propositio tempus dependet
a motu est multiplex habet enim
sensum proprium et transsumptivum. Sensus
proprius est quod tempus et motus sunt
distincte res quarum una de-
pendet ab alia et ille sensus
est falsus ut bene probat ratio.
Sed sensus transsumptivus est iste
quod de hoc termino tempus capto pro suo
significato formali sive pro
connotato non potest verificari
esse et consistere nisi mobile mo-
veatur et sic motus ubi generatur
hoc non potest esse verum tempus est ni-
si illa sit vera vel iste sit vere
aliquod mobile movebatur et ali-
quod mobile movebitur quia si hoc
non esset verum tunc non esset
prius et posterius motus et sic
non esset tempus quia tempus est mensura

V. natura et principia temporis dependet a motu

prioris et posterioris motus et hoc videtur per commentatorem quarto physicorum qui dicit si non esset motus circularis celi non esset tempus et sic patet consequens nam tempus dependet a motu. Quarto nota eodem modo debet intelligi quod dicitur consequitur in littera quod motus sit proprietas mobilis et quod principalis motus dependeat a mobili quia de aliquo termino significabile in mobile pro illo tempore quo motus verificatur moveri et sic moveri esse est proprietas localis mobilis secundum quod movetur et sic duo principalis motus dependet a mobili quia ad hoc quod ille processus sit verus immediate ~~immediate ante hoc mobile movebatur et immediate post hoc mobile~~ movebitur immediate ante hoc fuit motus et immediate post hoc erit motus necesse est quod ille sit verus immediate ante hoc mobile movebatur et immediate post hoc mobile movebitur et sic debet intelligi cum dicitur in littera quod motus dependet a mobili secundum esse.

Unde cum motus

Hic Albertus ponens dubium infert corelarium dicens sic Unde cum motus in natura sit divisibile et sit partitus a termino a quo et partitus in termino ad quem secundum hoc erit medium per quod movetur hoc ratione finibus et principiis ideo motus primus est imperfectus actus et hoc quod sit actus perfectus a termino ad quem quia ante sit actus hoc a termino a quo et similiter tempus quod adiacet ei cum priori et posteriori hoc prius et posterius quorum unum hoc a termino a quo scilicet prius et posterius et alterum a termino ad quem scilicet posterius quia de tempore est accipere est nunc fluens concretum a priori et posteriori et hoc est tempus in quo nunc continguit se nunc id est non sunt contigua nec consequuntur se invicem. Nota primo circa litteram ubi quod dicitur est in principio libri quod tempus est propria passio motus naturalis ideo hoc sequitur correlative quod sicut motus habet prius et posterius prius scilicet a termino a quo posterius a termino ad quem quod sic etiam tempus habet qualibet prius et posterius a termino a quo et posterius ad terminum ad quem et subdit quod in tempore sit accipere non esset duo nunc simul sed sunt tempore medio. Secundo nota quod tempus habeat prius et posterius a quo et terminum ad quem sic debet intelligi quod motus primus mobilis quo continue movebatur a termino a quo nuncupatur ab una dicitur prius in tempore et sic tempus habet prius a termino a quo sed motus mobilis continue movebitur a termino ad quem nuncupatur ab una dicitur posterius temporis et sic tempus habet posterius a termino ad quem. Tertio nota illa propositio quod ponitur in littera quod motus est divisibilis sic debet intelligi quod mobile divisibile movetur sic scilicet quod pertransit unam partem pertransibilem prius et aliam posterius. Quarto nota quod sicut medium pertransibile quod est motus habet prius et posterius et prius dicitur a termino a quo et posterius dicitur terminus ad quem sic etiam motus mobilis quo super partem priorem movetur dicitur prius et motus quo movetur per superiorem partem posteriorem dicitur posterius in terminum ad quem et sic debet intelligi quod dicitur in littera quod motus est partitus in termino a quo et partitus in termino ad quem. Quinto nota de hoc quod dicitur in littera quod motus est actus imperfectus debet sic intelligi quod primum mobile quamdiu movetur in perfectione habet actum illum quem acquirit per motum sicut verbi gratia ad mobile quod debet calefieri hoc continue dicitur in potentia ad illum gradum caliditatis quem acquirit

pmotu et d. actus in pfectus / quia licet
continue acquirat aliquid gradus actus
parti caliditatis quia diu movetur
nunquam habebit perfectam latitudinem ca
liditatis ac pmotu et sic d. esse in
actu tamen in pfecto ¶ Sexto nota d. i litt
q motus est actio aquo q fit actus
i pfectus / hic dz sic intelligi q quod mo
bile attingit terminum ad quem e motus
tunc est pfectum actu illius q erat
acquirendum pmotu et sic e actus p
fectus et tunc no movetur / hic desinit
moveri q habitibus partibus cessat
eius motus actus et sic est actio ad
quem q fit actus pfectus illud cale
factibile quod acquisivit totam latitudinem
caliditatis acquirendam tamen est pmotu
q fit actus pfectus illius p calidit
acquirendo secundum q fit actus est actio
aquo quia quo q mobile continue
recedit et elongatur actio aquo conti
acquisivit magis actus acquirendi pmotu
et sic actus licet ipfectus sicut calefactibile
sicut i eo hic q d. pducit
frigiditatem q e terminus aquo conti
accipit aliquid gradus caliditatis
et sic ptotum motum suum d. esse actus
licet ipfectus et sic pz quod hic intelligi
q sit actus termino aquo ¶ Septimo no
d. i litt q i tpe no possunt esse duo
nunc immediata vel se consequentia dz
sic intelligi q unum mobile p illo tpe
p quo movetur no pt signari bis
p aliud nisi inter ista duo nunc signifi
ta cadit tempus medium et ideo mobile
q movetur / sic p tpe continue aliter
et aliter se habet no pt bis signari
sup eadem magnitudine eodem tpo se
habens illud calefactibile q
calefacit continue acquirit aliu
et aliud gradum caliditatis et
g. no pluries signari ab aliud
sub eodem gradu caliditatis
sz unum mobile no pt aliter
se habere quam nunc tpe sz
suum motu ~~g.~~ oportet q inter
tales duas signationes cadat
motus eius et sic motus e
i tpe ut dictum g. inter quaelibet
duo nunc signata i tpe cadit
tpe medium ad intellectum
iam dictum sequitur

Et hoc tpe mensura

Hic Albertus ostendit quod
motus celi sit mensura aliorum
motuum ~~et dividit~~ primo facit
hic secundo i movet quoddam dubium
~~ibi~~ i eodem nunc manente primo
d. sic ~~et hic~~ tpe mensuratur
motus primi motus et p con-
sequens alii motus qui sunt
sicut motus celi et tunc oste
dit quo alii motus mensura
tur motu celi ~~dicens~~ Omnes ei
motus sicut d. ~~phs~~ mensura-
tur motu celi tamquam p sim
plicissimum sui generis et similiter
mensuratur primum motus celi
tamquam p intrinsecum adiacens
q no e i eodem genere / quia se
i tpe e esse i nunc sicut d.
~~phs~~ et subdit i movendo du-
bium i eodem nunc manente
possunt esse plura mutata pluries
eius res possunt i ferri ad unum
nunc ¶ Primo nota vi. dicit q
tpe p se dico mensurat motus
primi mobilis id est celi et
p consequens alii motus et tunc no

declaratur quo alii mensurantur per motum celi quia mensurantur per motum celi tanquam simplicissimo sui generis ut patet per philosophum in hoc libro concordat cum commentatore in quarto physicorum ubi dicit quod licet omnes motus mensurentur tempore non tamen eodem primo enim mensuratur motus celi tempore secundario alii motus Secundo nota ibi in eodem nunc manente primo removet dubium aliquis dubitaret tu dices quod motus celi primo sit in tempore et postea illi motus inferiores alii sunt in tempore ex hoc sequitur quod plures res possunt esse in tempore in eodem nunc manente vel prius mutare eodem nunc consequentia tenet quia in tempore est esse in nunc ut patet in libro sed falsitas videtur prius dese ad hoc respondetur quod hoc non est inconveniens quod plures mutantur eodem nunc manente sicut non est inconveniens quod ea dem ulna mensurantur plures pan nos sic etiam non est inconvenien ens quod motus celi et motus inferiores mensurantur eodem tempore quia tempus est numerus numerans motus ut prius dictum est Tercio nota quod motum celi mensurari tempore nichil aliud est nisi quod actu numerat prius et posterius celi et certificat motum celi et isto certificato consequenter per illam mensuram certificatam certificat alios motus ~~ubi gerd~~ sed primo certificat aliquod tempus unius

revolutionis et per illam certificationem secundum proportionem durationem motuum ad illam dure sive certificatam certificat alios motus Quarto nota quod motus celi sit sim plicissimus motuum ~~hoc patet~~ primo celi quia simplicissimo corpori est simplicissimus motus sed celum est corpus simpli cissimum ~~tamen minor~~ nota quod primo celi minor etiam patet quod ille simpli cissimus motus in genere motuum quia oportet quod unum quodque genere unum simplicissimum ut dicit metha[physice] ~~sic etiam~~ in genere motuum est unus simplicissimus qui est mensura aliorum hoc est motus celi Nota dicitur in libro quod motus inferiores mensurantur per primum motum celi tanquam per certificatum quod non est sui generis hoc ~~debet sic intelligi~~ quod prius et posterius mo tus celestis non est eiusdem generis uni tate et species cum prioribus et posterioribus illorum motuum inferiorum ~~hoc patet~~ quia superio ribus et inferioribus nichil competit univoca ce sed patet per commentatorem in de substantia orbis sed tempus per prius adiacet motui celi et per posterius aliis motibus Nota no illa auctoritas aristotelis que alle gatur in libro scilicet quod esse in tempore est esse in nunc patet quia tempus est numerus quod prius dictum est ergo quodque est in tempore est in nunc

~~Est etiam aliud tempus~~

Hic est quarta pars illius capituli et co ~~tinuatur sic~~ prius albertus declara vit unam acceptionem temporis hic decla rat secundam ~~et dicit sic~~ Et est aliud tempus quod adiacet mutationi supra naturam sicut est creatio quod licet non dicat mu tationem in creatore tamen quandam dicit mutationem

in creatiua quod mutacio creature nichil aliud
est quam posterioritas creature post non esse
in hac mutacione ut est accipere prioritatem
non tamen a quo nisi secundum racionem et secundum
esse omnium eius cum dicitur hic fit de nichi-
lo per hoc nichil non ponitur materia sed tantum
notatur ordo secundum racionem entis ad
prius non ens secundum rem enim non est or-
do inter non ens et illud tempus non est divi-
sibile sicut est ipsa mutacio simplex non
est divisibilis non enim est in ea accipere
racionem prioris et posterioris secundum quod est in
alio motu Nota in littera ubi dicit quod
secundo dicitur tempus quod adiacet mutacionem
supernaturali sicut est creacio anime intel-
lectivarum et illa mutacio non dicitur mutacio
in creacione sed in creatiua educitur de
non esse ad esse et de tali mutacione
non est materia subiecti nec est ibi terminus
a quo realiter positivus sed forte bene
secundum racionem illud potest esse indi-
visibile sicut et ipsa mutacio est indivi-
sibilis quia non habet racionem prioris et
posterioris sicut alii motus Nota secundo
quod tempus adiacet mutacioni supernaturali
debet sic intelligi nisi ipsa mutacio inter
ab illa consideracio nichil Tercio non
dubitatur utrum creacio sit in tempore et ar-
guitur quod non creacio fit in instanti
igitur non in tempore consequencia tenet cuius
ponitur in littera quod dicit quod illa mutacio
est indivisibilis Oppositum tamen vult Alber-
tus in littera ibi dico quod creacionem esse
in tempore potest duplex intelligi uno modo quod sit
in tempore sic quod mensuretur tempore ita quod una
pars sit prior et alia posterior et sic non
est in tempore ut bene probat racio Alio modo
potest intelligi quod sit inclusive in tempore sicut

si deus in hac die crearet v-
nam animam et tu consideraret
illam mutacionem sic in aliquo
instanti incluso in isto die et sic
diceret istam animam esse crea-
tam illo die et sic potest sustineri
creacionem esse in tempore ¶
Nota quod creacio est aliqua non
mutacio qua aliquid fit
de nichilo et preter materiam
subiecti illam ponit theo-
logi et fides katholica phi-
losophi autem naturales eam improbant quod
ex aliquo fiet de nichilo hoc
abhorruerunt eciam antiqui
philosophi eciam improbatur primo phy-
sicorum et primo de generacione
ubi dicitur quod cuiuslibet mutacionis neces-
se est esse materiam subiectam
creacio autem non habet materiam
subiectam ut dicitur in littera et hoc
est phisicum quod sit tamen se
credendum secundum fidem fidelibus
bene novit ¶ Nota quod creacio
non dicit mutacionem in crea-
tore hoc satis patet quia posito
quod deus creat postquam non
creavit non est mutatus et
posito patet quod de deo potest veri-
ficari et contradictoria sine
motu successive sine motu
et mutacione sicut ille potest
esse nec successive deus
creat deus non creat sine
dei mutacione ¶ Sexto nota
quod mutacio quod est in creacione
est in creatiua et ibi mutacio
sumitur satis large quia

creaturam mutare qui creatur
nichil aliud est nisi eam esse post
quam non fuit sicut patet in littera ¶ Sep-
no tio nota quod creatio non habet materiam
subiectam vel terminum a quo patet a quo
quia sic non esset de nichilo si
haberet materiam subiectam vel termi-
num a quo posita tamen hoc secundum ra-
tionem habet terminum a quo sicut de non
ente fit ens et de non musico
fit musicus tanquam a termino a quo
no ¶ Octavo nota circa illam litteram
tamen dicit hoc enim fit de nichilo quod in
propositio de diversas circumstantias
importat in diversis propositionibus Ali-
quando dicit circumstantiam cause materia-
lis ut cum dicitur cultellus fit de ferro
et sic non sumitur in illa propositione aliquid
fit de nichilo ut dicitur in littera quia
nichil non potest esse materia entis
Aliquando dicit circumstantiam cause effi-
cientis sicut quando dicitur de homine
generatur homo et sic etiam non sumitur
in ista propositione quia nichil vel non
ens non potest esse causa efficiens
entis / etiam aliquando dicit circumstantiam
ordinis ut hic de aurora fit dies
id est post auroram fit dies de
puero fit vir / [struck] postquam fuit
puer est vir et sic sumitur hic quando
dicitur hic fit de nichilo id est post
non ens fit ens ¶ Nono nota
no quod inter non ens et ens non fit or-
do secundum esse sed solum secundum ra-
tionem quia ista quod habet secundum
ordinem realem unum est prius a-
vel posterius sed non est nichil est prius
vel posterius ente nisi solum secundum
rationem quia sequitur non ens est
prius ente id est non ens est neque
do habet certam adiacentem id est se-

cundum adiacens ¶ Decimo nota quod creatio non
habet rationem perfecti et imperfecti hoc patet quia totum fit no
est et illud quod creatur totum fit producitur
ergo non secundum magis perfectum et minus perfectum quod
ratione tanto fit in instanti hoc patet quia si esset
in tempore tunc esset verus motus vel altera-
tio augmentatio quod est inconveniens Sequitur

Est in eternum tempus id est

Hic ponit tertiam acceptionem temporis et primo fa-
cit hoc secundo applicat illam acceptionem ad
motum angeli secundo ibi et similiter hoc tempus primo
dicit sic Est et tertium tempus id est tertio modo ac-
cipitur tempus quod adiacet motui anime cuius mo-
tus est actus perfecti dicit Averroys et
hoc intellige est quo movetur ad gratiam in quo
motu nulla est interceptio medii a quo
reducitur fluxus id est successio temporis
anima enim primo simpliciter est sub gratia vel sub
peccato nunquam secundum quid sub gratia et secundum
quid sub peccato sicut est de alteratione
de albedine in nigredinem ubi est interceptio me-
diorum colorum ¶ Nota primo circa litteram Alber-
tus who dicit quod tertio accipitur tempus pro
eo quod mensurat motum anime quo movetur
de gratia in peccatum vel de peccato in gratiam
et hoc secundum commentatorem est actus perfecti
quia in tali motu non est aliquod medium quod
causat [struck] successionem sicut est
in aliis motibus realibus ita quod who dicit
quod tertio vocatur tempus mutatio anime intellec-
tualis considerata ab ea ¶ Secundo
nota quod Albertus allegat dictum com-
mentatoris quod mutatio anime est actus per-
fecti hoc commentator dicit de mutatione
anime de ignorantia ad scientiam vel in scien-
tiam hoc enim ipse non est motus sed
est quidam saltus et perfectio ipsius anime
sicut est mutatio de peccato in gratiam est
actus perfectus ipsius anime ¶ Tertio nota no
quod nullum est medium inter gratiam et peccatum

q2 necesse e eorum alium esse igitur vel in
pcto et 2o no e aliqua successio i ista
mutatoe q2 successio i aliquo motu cau-
satur et divisibilitate medij i creaturis
vt e tm aquo et tm ad q i alijs vt
modibus e successio gtt intercepcionem
medij sicut de alteratoe de nigro i albu
medij coloris / Nota q duplex e pcca-
no tu mortale et veniale mortale pcm
e illud p quo debetur mors eterna
si quis vltimate pseueraret i illo et
illi opposita gratia / q2 lapsus i tale
pcm pdit gram dei et resurgens
a tali pcto p confessionem et cotricionem
ad gram consequendam et de isto vr e
q d in litra / q sp aia stat sub pcco
vel sub gra / Aliud est pcm veniale
et cu isto bn stat gra dei et d venia-
le quia facilius consequitur quis veniam
illius qua mortalis sicut p aspersionem
aque bndte et pcom dnicam et con-
no fessa / Nota q duplices sunt habitus
aie quidem sunt generati i aia p actio-
nibus sicut habitus virtutu moralium et
habitus scie / Alij aute sunt habitus
i fusi et sunt illi qui adeo i funduntur
sicut gra et karitas vllus enim p
suis opibus vel actibus pt habere
gratiam vel karitatem sed solu p gram
dei sequitur litra

Et similiter hoc tempus

Hic albertus applicat ~~...~~ illam
acceptionem tpis ad motu angeli et d
sic Et similit hoc tpe adiacet motui
angeli scdm q dicimus q angeli mo-
uentur i tpe et itelligit scdm cursu
angelice intelligencie sup res itelligi-
biles ut e vespertina cognicio / Dico aute
vespertina / q2 scdm cognicionem vesperti-
nam matutina attingit eternitatem

et illum motu tn aie quia ange-
li mensurat nunc successiua
tn scdm q aia vel angelus in-
telligit de vno intellectuali-
ter i aliud vt e de vno volu-
tate i alia et quilibet actus eo-
e pfecto et hoc e ~~q d ang~~
q deus mouet creaturam
corporalem p tpe et locu crea-
turam spualem p tpe tm i hoc
tpe no e i conueniens q nunc
sit consequens nunc sine medio 8 no
Nota primo circa litram q tpe
sit eo modo acceptu mensurat
eciam motu angeli dictu e
e prius q angeli scdm opari
e sunt i tpe sz scdm volunta-
tem et scdm intelligencia et scdm
vespertinam cognicionem et ibi ca-
pit tpe illo eomodo / Secdo no
circa illa pte litre Dico aute
vespertina ibi opponit se q di-
xit q angeli scdm vespertinam
cognicionem sunt i tpe hoc dicit
ad dram cognicionis matutine
q2 scdm illam sunt i eternitate
q2 obiectu cognicionis puta
deus e eternus / Sed unde aute
sit cognicio vespertina et matu-
tina dictu e prius et hoc confir-
mat pauctoritate augustini
q e eciam prius posita / Tercio no
nota q nunc successiuu
mensurat motu angeli et motu
aie hoc ~~sic intelligit~~ q idem
nunc iteratu et iteratu acceptu
mensurat illomodo motus hoc
est q possum nunc in tpe an-
gelu cognoscere cognicione
vespertina et postea aliud

sit tm q eodem mo se habent quo ad
et tpe angelus sit consideratus
ul aia vocat' nunc inessitudia
no tn Quarto nota d' in lra q
ob actus angeli e pfectus h' pz
sit qz tpe ille cogitacoes ul v-
olitates sunt sil' et no successive
no physicali autem pt esse magis
pfectu w' mui isspu eiusdem
g' ob tales mutacones sunt ac-
no tus pfecto Quinto nota d' i lra
q i tpe mensurat' tales motus
angeli unu nunc p9 esse coti
guu alti su tpe medio h' sit
pz q sicut ia dixi ppt hoc
angelus nunc unu ut et p'ea
aliud no oz ipm moueri ul
transmutari qz sedm esse est
in trasmutabilis ut patebit g'
no opz q sit aliqd tpe men-
surans aliqd motu g' et nunc q
itelligo angelu nunc aliquid vel-
lem et iter nunc q' itelligo ipm
postea aliud vellem no opz
mediare tpe et sit illa duo nunc
sint cotigua su tpe medio de'

Et nota q tempus

sit e ultra p9 illius pticule
i qua albertus ponit quomodo
notable una codicon apud et
dsit Et nota q tempus e cau-
sa corrupcois ut d' phs suple
i quarto physicoru magis q
gnacois ppt mutacoes quas me-
surat q sicut distare a principio
q cm antiquat' et senescit
ppe mitiu Et tunc Epylogat
dicens et h' de tpe sufficiant dicta
no ad pns Nota pmo q tpe est
magis causa corrupcois quam
gnacois ut pz p phm quarto

physicoru et ppt h' q tpe mensurat muta-
conem et mutatio ista est causa senectutis
et distare a principio et prosequens cor-
rupcois Sedo nota q lra eliciat' co- no
clusio tpt e magis causa corrupcois
quam gnacoius et e conclusio septade-
cim quarti physicoru et pbat' ibi sic trans-
mutatio e causa ubi corrupcois g'x
tpe consequencia tenet qz tpe mesu-
est nisi transmutatio muta ab aia
aut pz in lra qz transmutatio facit
distare a principio et quanto plus aliqd
elogat' a principio tanto plus appropinquat
i itum Tercio nota i quarto physicoru
ponit com dch' quo ppt tpe res senes-
cunt et antiquat' de veste perdente su
aliqua lesione ul alteracone pt tam
diu pede q cosumit' et ledit' quamvis tm
nullus vitat' ea Quarto nota q co-
mentator d' quarto physicoru q trans-
mutatio e causa corrupcois pse tpe
no patiendo h' q ita e pse transmutatio
e causa corrupcois h' sz tpe no per
accidens e causa corrupcois qz accidit
transmutacoi esse tpe ul mensurari
tpe Quinto nota dupx e corrupcio q-
dd e i transica sz qu aliquid corrupit'
a principiis intrinsecis puta a odisposicone
qualitatu intrinsecoru et sic corrumpit'
hō ul alia aialia Alia e corrupcio
ab extrinseco sz qu aliquis ab extrinse-
co aliquo corrumpit' sicut qu aliquis
corrupit' su iteficit gladio Sexto no'
quod transmutatio sit causa corrupco-
nis qz illa q sunt in tpe sicut gnablia
et corruptibilia illa habet mateiam trans-
mutabilem et qualitates contrarias qu
ante ille qualitates contrarie abinui-
ce transmutantur tunc sit disposicio iter-
eas et eande tenet' corrupcio Septio no

nota quod transmutatio facit distare a
principio quia quanto diucius transmuta
tur tanto distat ab ista proportione quam ha
bet a principio et sic senescit et appropinquat
interitu et tunc albertus epylogat et prohibet

Est autem dictum est de tempore quod

hic est capitulum duodecimum tractatus primi
et continuatur sic postquam albertus determina
vit de tempore quod est mensura temporalium hic mo
determinat de eternitate que est mensura eviternorum
et dividitur quia primo determinat de eter
nitate secundo de nunc eternitatis secunda ibi
sequitur de nunc eternitatis prima ad huc
dividitur in tres quia primo facit hoc quod dictum
est scilicet continuando illud capitulum ad precedens
secundo ponit quasdam divisiones valentes
ad vestigandum diffinitiones eternitatis tertio
diffinit eternitatem secundo ibi quoniam non sunt
tertio ibi eternitas est primo dicit sic Quoniam
dictum est de tempore quod est mensura temporalium di
cendum est de eternitate que est mensura eter
norum Nota primo circa literam videtur dicere
quod in precedenti est dictum et determinatum
de tempore quod est mensura temporalium nunc in isto
capitulo dicendum est de eternitate que est
mensura eviternorum et hoc nichil aliud est
nisi continuatio huius precedentis vel illius
capituli ad precedens Secundo nota quod albertus
in precedentibus capitulis determinavit materias
secundum librorum physicorum hic non debet tangere
materiam eius puta de eternitate mundi
et motus secundum et hoc non est theologicum nec theo
logi ponunt hic ergo ponit illam materiam
de evo et de eternitate propter illa Tertio
nota dubitatur utrum tempus sit sola men
sura temporalium et arguitur quod non tempus est
mensura motus celi id est est mensura alicuius
eternitatis consequentia tenet quia motus
celi est eternus ante patet ex precedenti
capitulo tunc ultra ex consequenti arguitur
tempus est mensura alicuius eterni
ergo non solum est mensura temporalium
Oppositum videtur velle alber
tus in litera ibi quod secundum intentionem
alberti et aliorum theologorum mo
tus celi non est eternus et sic ne
gatur consequentia prima argu
menti ad dictum ad probationem dico
quod ante est falsum sed ista aliquis
motus celi est eternus que una
contradictoria est vera scilicet nullus
motus celi est eternus sed per eam
intelligitur ab eterno celum est motum
et in eternum celum movebitur tamen
hoc bene stat quod nullo motu ab e
terno est motum nec ulli motu ab
eterno movebitur Sequitur litera

Quedam enim sunt ut

hic Albertus premittit quasdam
divisiones secundo ponit aliam divi
sionem ibi quia ille tres primo
dicit sic Quedam enim sunt ut dicitur
in libro de causis quod substantia
et actus sunt in tempore sicut materia
et forma id est illa in factione cuius
supple ratione esse est per generationem
Quedam non sunt quorum substan
tia et actio sunt super tempus sicut
natura superior simpliciter et felicius et
superstitius id est sicut trinitas Que
dam non quorum substantia coeva
tempori actio non in tempore sicut natura
media id est angeli et intelligentie
cuius esse est per creationem Quar
tum membrum non potest stare sic ex
esse alicuius actio prius quam sub
stantia ipsius quod est impossibile
Nota primo circa literam videtur tale
divisionem sufficientem quod de ens

vel habet se sic quod eius substantia et
et eius actio est in tempore. Vel sic quod eius sub
stantia et eius actio sit coeva tempori
vel supra tempus et eius actio est in tempore.
Vel sic quod eius actio sit coeva tempori
vel supra tempus et eius actio est in
tempore. Vel sic quod eius actio sit coeva
tempori et substantia in tempore. Illa divisio est
sufficiens, quia non possunt dari
plura membra illius divisionis.
Si est primo modo scilicet quod eius substan
tia et actio est in tempore sic sunt illa
inferiora generabilia et corruptibilia
et vocatur natura infima. Si autem
est secundo modo scilicet quod eius actio et sub
stantia est supra tempus sicut pater
et filius et spiritus sanctus, quae dicitur
natura simplicissima. Si autem est tertio
modo scilicet quod eius actio est in tempore et
substantia coeva tempori sic sunt an=
geli et intelligentiae, quia illa sunt
perpetua secundum substantiam quamvis tamen
actio eorum sit temporalis ut prius
dictum est. Et quartum membrum huius
divisionis non potest stare quia sic
ageret aliquid prius quam esset quod
implicat contradictionem et sic illa
contradictio est theologicalis et non
nota phylozophycalis. Secundo nota du=
bitatur utrum substantia sit in tempore
et arguitur quod non: nihil est in tempore
nisi motus; substantia non est mo=
tus; igitur etc. Maior nota quia tempus est
propria passio motus ut prius dic=
tum est, sed propria passio nulli con
petit nisi suo subiecto, igitur nulli
competit tempus vel esse in tempore nisi
motui; minor patet de se. Op
positum dicit Albertus. Ibi dico quod
aliquid esse in tempore intelligitur dupliciter:
uno modo per se et per se et sic nihil
est in tempore nisi motus ut bene probat

ratio Alanus praecedens et minor. Et sic potest
admitti quod substantia sit in tempore id est quod
sit temporalis incipiens et desinens in tempore.
Tertio nota quod dicitur natura simplicissima quia no
est nobilissima eius in genere entis. Sed illa
inferiora dicuntur natura infima quia sunt
ignobiliora respectu incorporalium. Sed angeli
et intelligentiae dicuntur natura media quia
participant naturam supremam et infimam. Participant
naturam supremam adhuc quod sunt perpetua et in
variabilia. Sed participant naturam infimam adhuc
quod sunt creatae secundum theologos et eorum
actio est in tempore. Quarto nota quod illa inferiora no
sunt in tempore secundum actionem et substantiam nihil
aliud est nisi quod sunt genita et corrupti
bilia in tempore et sunt temporalia. Secundum quod deus
est supra tempus nihil aliud est nisi quod
ipse numquam incipit nec numquam desinit
esse. Sed quod angeli sunt supra tempus secundum
substantiam nihil aliud est nisi quod sunt
perpetui et numquam desinent. Actio eorum
puta cognitio corporum respectu est in tempore
quod potest incipere et desinere ut prius dictum est.
Quinto nota si quartum membrum esset no
verum scilicet quod aliquid esset cuius actio esset
esset supra tempus et substantia in tempore et tunc
sequeretur quod aliquid ageret prius quam esset.
Hoc faciliter probatur quia eius actio coaequo
est supra tempus aeterna et numquam incepit
et eius substantia nihil esset quo est in tempore
aliquando incepit, ergo actio eius fuit ante
quam substantia inciperet, ergo ageret antequam
esset coaequo est in tempore aliquando incepit, ergo
actio eius fuit antequam substantia inciperet
ergo ageret antequam esset. Sed hoc includit contra
dictionem sicut manifeste patet. Sequitur alia.

Item iste tres mensure accipiunt

Hic albertus premittit secundum preambulum
et dicit sic. Item ille iste tres mensure

accipiuntur in comparatione ad durationem Est enim quedam duratio habens principium et finem sicut tempus Et est quedam nec habens principium nec finem ut eternitas Et est quedam habens principium et non finem sicut evum Illud membrum supple quod ad quam sit duratio que non habet principium et habeat finem stare non potest quia omne quod habet finem habet principium

Nota primo circa litteram notanter dicit quod ille tres mensure prius tacte possunt sumi in comparatione ad durationem rerum quas mensurant et innuit talem divisionem quod quedam duratio non habet principium et finem vel nec habet principium nec finem vel habet principium et non finem vel habet principium et non finem vel habet finem et non principium illa divisio est sufficiens Si est primo modo sic est tempus quia omne quod durat habet principium et finem Si autem est secundo modo sic est eternitas quia illa que sunt eterna non habent principium nec finem Si tertio modo sic sunt eviterna sicut angeli quia isti habent principium quia sunt creati sed non habent finem quia sunt perpetui Sed quartum membrum non potest stare scilicet quod aliquid habeat finem quod non habeat principium et illa divisio quo ad sua membra concordat cum priori Secundo notandum dubitatur utrum tempus habeat principium et finem et arguitur quod non quia sic tunc sequitur quod tempus incepisset et aliquando desineret esse consequentia patet de se falsitas probatur quia si tempus incepit vel ergo incepit in tempore vel in instanti sed nec sic ~~nec in ...~~ nota ex sufficienti divisione ~~...~~ probatur quia si incepit in tempore ergo prius fuit tempus ergo non incepit in tempore nec etiam in instanti quia omne instans est continuativum temporum ergo ante illud instans fuisset tempus non incepisset tempus quod est contra dictum Aristotelis octavo physicorum probat quod motus et tempus non incepissent

pro se oppositum tamen dicit Albertus in littera Ubi dico quod hec est vera theologice loquendo quia totum est theologicum quod dicit Albertus in ista littera seu in isto capitulo naturaliter tamen loquendo hec non esset vera naturaliter quod dicitur satis patet ad intellectum Alberti theologice loquendo Sequitur littera

Eternitas est interminabilis

Hic Albertus ponit diffinitionem ~~et continuatur sic~~ prius premisit quedam necessaria ad intellectum divisionis Hic nunc ponit diffinitionem eternitatis ~~et dividitur~~ quia primo ponit illam diffinitionem ~~secundo~~ ponit quedam notabilia circa eam secundo ibi Et nota quod eternitas adhuc primo per 2 dividitur primo ponit diffinitionem ~~secundo~~ ponit eius declarationem ibi ~~quod diffinitio et illa dividitur~~ in tot quot declarat membra divisionis diffinitionis partes patebunt ~~primo dicit~~ sic Eternitas est interminabilis vite tota simul id est non distans et perfecta possessio Subdit declarationem diffinitionis dicens quod diffinitio potest exemplificari possessio enim est communis omnibus mensuris omnis enim mensura possidetur ab eo cuius est mensura per se tamquam propria possessio eius et tunc subdit declarationem illius ~~secundo~~ membri per hoc quod dicit interminabilis vite tamen quod subiectum eternitatis ~~...~~ deum eternum non habere principium neque finem quod tamen nichil aliud est ab eternitate nisi secundum rationem Et tunc subdit declarationem tertium membrum et dicit perennis vite

quia esse post hoc inveniens differentiam
ab ea que sunt in eternitate in perennis
non haberem vitam beatam neque
iocundam licet vitam saltem ab
solute et qualibet vita et tamen hic
propter comparationem seu applicationem sumitur
pro vita iocunda atque beata tunc ibi
dicit quartum membrum declaratio-
nem dicens tota simul dicit ad
differentiam temporis quod non totum simul
est licet pars preterita et pars fu-
tura et ponitur ibi simul non pro si-
mulatione proprie sed dicitur simul id est
non distinctus et subdit declara-
tionem alterius membri perfecta dicit
ad differentiam eius quod non est simpliciter omnino
~~perfectum omnino~~ perfectum sed cum
sumitur pro simpliciter. Nota primo
no circa litteram diffinitio eternitatis
est quod eternitas est interminabilis
vite tota simul et perfecta possessio
et illa diffinitio non invenitur in
dictis philosophi sed ponitur in libro Bo-
ethii de consolatione philosophie quinto
libro et non datur aliter intelli-
gi nisi quod eternitas est deus
gloriosus qui est vita interminabilis
et ille omnes conditiones eternitatis
sunt tota simul et perfecta ideo id est
sunt ~~ipse~~ ipse deus met Secundo
no nota circa litteram illa que diffinitio
ibi declaravit membrorum diffinitionis
et primo ultimum scilicet quod eternitas
sit possessio et dicit quod talis possessio
est communis omnibus mensure sit quod omnis
mensura possidet ab eo cuius est
mensura ~~ergo~~ quo eternitas sit men-
sura ut dictum est competit sibi
et quod sit possessio. Tertio nota
no circa illam litteram post hoc quod dicit ibi

declaravit primum membrum scilicet quod interminabilis
vite et dicit quod dicitur in illa diffinitione interminabilis
vite innuendo subiectum eternitatis scilicet
deum qui non habet principium neque finem
et hoc subiectum scilicet deus non distinguitur
ab eternitate nisi secundum rationem unde hoc
nomen deus et hoc nomen eternitas unum
et idem et eandem rem significat sed tamen
diversis rationibus | quia deus significat
illam substantiam absolute | sed eternitas sig-
nificat eandem secundum quod consideratur non ha-
bens principium neque finem. Quarto no
nota circa illam litteram et dicit possessio ibi
declaravit secundum membrum in ordine scilicet
hoc vite et dicit quod possessio dicitur vite quia
esse propter illa que sunt perennis eternitatis sicut
sue eternaliter coequate | quod non dicitur
esse vite propter hoc quod non habet vitam be-
atam et iocundam et ideo non dicitur esse in
in eternitate quia licet ille terminus vita
indifferenter significat qualemcumque vitam seu
miseram seu beatam | tamen in ista diffinitione
eternitatis ponitur pro vita iocunda sive
beata propter applicationem vite beate ad eterni-
tatem. Quinto nota circa illam litteram tota no
simul ibi declaravit aliud membrum diffi-
nitionis et dicit quod in illa diffinitione dicitur
tota simul ad differentiam temporis | quia una pars
temporis preterita alia futura est et non est totum
simul et ibi simul non ponitur propter simulationem
proprie | sed simul enim non distinctus | eternitas
enim non distat neque differt ab eterno
quia omnia que attribuuntur deo sunt idem deo
Sexto nota circa illam litteram perfecta dicit no
ubi declaravit membrum aliud et dicit
quod in illa diffinitione perfecta ponitur pro sim-
plici ad differentiam aliorum que non sunt ita
simplicia | deus enim simplicissimus
omnia autem alia entia citra ipsum incidunt
in perfectionibus que deficiunt a perfectione dei

dicit theologus esse aliquo modo compo
sita ut prius dictum est et non tamen proprie
eternitatem quia deficiunt in aliquibus vel in a
liquibus condicionibus eternitatis ut pa
tebit illa diffinitio que est theologica et
non naturalis sit etiam declaratio est theo
logica et non tamen sicut quidquam mutari vel
declarari nisi dicatur secundum quod littera dicit
nisi quod eternitas est deus et ille condi
tiones que ponuntur in diffinitione eternitatis
significant idem quod deus sub diversis tamen
rationibus ut dictum est sicut tempus nichil
est nisi motus numeratus ab anima divi
se tamen supple rationes de motu et temporibus
sic eternitas nichil est nisi deus eternus
Alia tamen ratio est eternitatis et dei nulla
enim creatura citra deum est eterna sed
dicitur bene esse propter hoc quod participat ali
quas condiciones eternitatis et ut pa
tebit Deinde dubitatur utrum per
mitas sit possessio et arguitur quod non
quia omnis eternitas differt a possibilitate
sed eternitas non differt a possibilitate
sua ideo cuius est possessio ~~et maior~~
nota de se/ ~~minor~~ probatur in littera Oppositi
tum dicitur in ista diffinitione eternitatis ubi
dico quod illa verba que ponuntur in littera sunt
satis aliena sed debet sic intelligi quod de
termino significante rem que est eterna puta
de hoc termino deus verificatur adequa
te tamquam propria passio eterna sicut de hoc
termino motus personaliter supposito verifi
catur mensura scilicet tempus tamquam propria passio
passio Sequitur littera

Et nota quod eternitas per prius dicitur

hic Albertus ponit quedam notabilia de
eternitate ~~et dividitur~~ in tot secundum quod ponit
notabilia partes patebunt Primo dicit
sic Et nota quod eternitas per prius
dicitur de creatore per posterius
de creatura ~~et sic ponit secundum~~
notabile dicens tres sunt con
dictiones eternitatis que dicte
sunt simplex invariabile et immu
tabile secundum quod immutabile non
solum dicit privationem finis
sed etiam principium et sic soli cre
atori convenit ille enim solus
simpliciter invariabilis et immutabilis
sed creature quantum parti
cipant rationem immutabilis ~~sicut~~
suo modo sicut angeli et anime bo
~~ne dicuntur~~ bene et corpora supra
supercelestia participant rationem in
variabilitatis propter carentiam sui
et non principium et obliquus angeli ange
li et anime beate dicuntur eterna
propter immutationem et invariationem
in eternitate Nota primo circa litteram nota
quod eternitas competit creatori
per prius et creature per posterius
hoc ~~debet sic intelligi~~ quod esse et
nomen prius et principaliter et per se
primo debet verificari de deo
quia deus est substantia eterni
tatis secundum creaturis per poste
rius competit propter hoc quod partici
pat ad aliquas condiciones
eternitatis puta invariabilita
tem et immutabilitatem Secundo
nota circa illam litteram tres enim
sunt condiciones ibi ponit secundum
notabile et est tale quod tres sunt
condiciones que requiruntur ad re
ram eternitatem ~~scilicet~~ immutabili
tas ~~secundum~~ quod immutabilitas dicit

nota

quo intelligo quod sequitur
[illegible]
[illegible] in textu hoc
nota ut patet

participacionem finis et eciam principii et
immutabilitatis et simplicitatis ita
quod illud quod est eternum proprie hoc necesse
se est esse immutabile a parte ante
et a parte post et eciam necesse est tale
esse invariabile et simplex et secundum
nichil est eternum nisi solus deus
theologice loquendo quia ipsi soli
conveniunt ille tres condiciones ipse
enim solus est interminabilis termina-
bilis a parte ante et a parte post
et solus est invariabilis et solus
simplex quia est simplicissimus
et actus purissimus Sed alie cre-
ature aliquas participant illas con-
diciones eternitatis sicut ange-
li et anime beate et corpora post resur-
reccionem dicuntur eterna licet non
proprie quia hoc quod participant illam
condicionem eternitatis pro toto intermina-
bile et sunt in eternitate proprie hoc
quia sunt invariabilia Tercio
nota dubitatur utrum aliqua creatu-
ra citra deum sit eterna et arguitur
quod non per illud quod prius dixi
scilicet quod eternitas nichil est nisi deus
Oppositum dicit albertus in libro
ad hoc dico sicut dicitur in libro quod
accipiendo eternitatem proprie secundum
quod habet illas tres condiciones sic
nichil est eternitas nisi deus
Alio modo aliquid est eternum per par-
ticipacionem scilicet quod aliquas partici-
pat condiciones eternitatis ut
dicitur in libro Sequitur Item

Item quedam creature participant

Hic albertus ponit aliud no-
tabile de eternitate et dicit Item
quedam creature participant eterni-
tatem racione interminabilitatis
quia carent fine sicut anime tamen in premiis
eterne et in eternitate quia non participant
racione invariabilitatis invariabilitas
enim vero dicitur de se sed condicio que est simpli-
citas simpliciter in nulla creatura dei in-
venitur et similiter ponens aliud notabile
Item eternitas dicitur mensura correlle-
tive quantum ad utrumque terminum sed [illegible]
et sic creature que sunt generabilia et cor-
ruptibilia excluduntur ab eternitate sed
neque sunt eterna neque in eternitate Et
tunc subdit unam distinccionem dicens
Quedam sunt eterna et in eternitate per
partem proprie quedam non proprie et ille que
non sunt proprie in eternitate quedam sunt eter-
na et in eternitate per participacionem Item
quedam eterna per participacionem sed non in eter-
nitate quedam nec eterna nec in eternitate sed
excluduntur ab eternitate Quantum mem-
brum stare non potest scilicet quod aliqua sint
in eternitate per participacionem sed non eterna
hoc enim invariabile caret fine sed non
convertitur Nota primo circa literam ubi dicit
quod quedam creature participant eternitatem
racione interminabilitatis pro carencia finis
sed non sunt in eternitate proprie hoc quod non sunt
invariabiles et tales sunt anime que sunt in
premiis eternis ille enim participant intermina-
bilitate quia nunquam desinunt esse nec
habebunt finem et sic sunt eterna per par-
ticipacionem sed tamen non sunt in eternitate proprie
hoc quod deficiunt in illa condicione que est invari-
abilitas ipse enim continue sunt variabi-
les et transmutabiles per penas simplici-
tatis eciam invariabilitatis dicit vero esse ille
ante anime non habent vero esse sed mise-
re Sed tercia condicio eternitatis est sim-
plicitas et talis nulli creature compe-
tit nisi soli deo Secundo nota circa illam
literam Item eternitas ubi ipse ponit aliud

notabile et est tale quod eternitas est una mensura que precedit in ante et post mensuram temporalem. Hoc debet sic intelligi quod deus est eternus ante omnem creaturam que est in tempore sive et post omnem creaturam que erit in tempore et sic quedam creature clauduntur in eternitate id est concluduntur ab eternitate in ante et in post, que tamen nec sunt in eternitate nec sunt eterne sicut generabilia et corruptibilia; illa enim sunt eterna que habent principium et finem et non sunt in eternitate quia non sunt in eternitate quia non sunt invariabilia sed continue transmutantur. ¶ Tercio nota
no ibi quedam sunt ubi ponit distinctionem que includit omnia notabilia predicta et est tale: Quedam sunt in eternitate ipse ~~et quedam~~ ipse ¶ ipse sic nichil est eternum vel in eternitate nisi solus deus ~~ut dictum est~~. Sed illorum que sunt ipse eterna vel in eternitate quedam sunt eterna et in eternitate per participationem quia carebunt fine, etiam sunt in eternitate per participationem quia sunt invariabiles, sed aliter sunt eterna per participationem, sed tamen non in eternitate sicut anime miserorum que sunt in penis eternis, ille enim sunt eterne per participationem quia carebunt fine sed non in eternitate quia non sunt invariabiles ut prius dictum est. Sed alia sunt que nec sunt eterna nec in eternitate sed clauduntur ab eternitate sicut generabilia et corruptibilia, ista non sunt eterna quia habent principium et finem nec sunt in eternitate quia sunt continue transmutabilia sed clauduntur ab eternitate quia eternitas est una mensura precedens tempus in ante et post ut dictum est prius. Sed quantum ad membrum illius distinctionis non potest stare secundum quod aliquid sit in eternitate per participationem et tamen non sit eternum per participationem quia omne quod est in eternitate per participationem hoc est invariabile, omne autem quod est invariabile caret fine licet hoc non convertatur et omne quod caret fine hoc est eternum per participationem ergo

nullus potest esse in eternitate per participationem quin sit eternus et hoc totum est theologicum. ¶ Quarto nota no
quod hoc non tollitur quod omne quod est eternum sit in eternitate sicut sequitur econverso quod ~~omne~~ quod est in eternitate est eternum hoc patet ~~per demones~~ quia anime que sunt in penis eternis sunt eterne et tamen non sunt in eternitate ut dictum est. ¶ Quinto nota dubium no
utrum simplicitas secundum quod est condicio eternitatis sit invenitur in aliqua creatura citra deum et videtur quod sic aliqua figure non sunt composite ergo sunt simplices et si sic ergo simplicitas competit eis. Amplius patet de se de intelligentiis et corpore celesti circumscripto motore. ¶ Oppositum dicit Albertus in litera dicens sed condicio que est simplicitas etc. ¶ Ibi dico quod ille terminus compositio accipitur dupliciter uno modo stricte alio modo large. Stricte compositum sumendo sic illud quod est compositum ex partibus essencialibus vel integralibus dicitur esse compositum. Et per oppositum simplex dicitur quod sic non est compositum et sic nulla creature citra deum sunt simplices ut probatur ideo. ¶ Alio modo potest sumi compositio pro quodam imperfectione et sic simplex per oppositum sumitur vel dicitur quod est simpliciter perfectum et sic nichil est simplex nisi solus deus. ¶ Alia autem omnia citra deum ymmo sunt composita id est imperfecta et hoc etiam prius dictum est super illa parte ubi Albertus dicit quod creature spirituales composite ex materia et forma et sic debet intelligi dictum suum. Sequitur.

[illegible marginal note]

Sequitur de nunc eternitatis

Hic est secunda pars principalis capituli
~~et continuatur~~ sic, quia albertus de
terminavit de eternitate ~~hoc~~ deter
minat de ipso nunc eternitatis ~~et di
vidit~~ in tres partes, primo diffi
nit nunc eternitatis ~~secundo~~ amovet
quoddam dubium ~~et tertio~~ exponit que
dam dicta in theologia, ~~secundo~~ ibi scilicet
iam vides, tertia ibi exordas praeterea
adhuc ~~dividit~~ in duas, quia primo
ponit diffinitionem nunc eternitatis
~~secundo~~ eam declarat ibi quod melius
intelligitur. primo dicit sic Sequitur de
nunc eternitatis de quo dicit ~~boecius~~
in libro ~~de eternitate~~ quod nunc stans
et nunc movens facit se secundum quod est nunc
nō eternitatis. Nota primo circa litteram
quod postquam ostendit quid sit eternitas
nunc vult ostendere quid sit nunc eterni
tatis et ponit diffinitionem ~~boe
cii~~ quod nunc eternitatis est nunc stans
et non movens se, hoc est non flu
nō ens. Secundo nota quod nunc eternitatis
proprie loquendo nichil est nisi deus
consideratus ut esse quod est eternus,
sicut nulla eternitas non est aliud
nisi deus consideratus ut esse
quod est eternus, et nunc temporis nichil est
nisi mobile consideratum abstractive
nō sicut se habet nunc. Tertio nota quod
dicitur in libro quod nunc eternitatis est
simpliciter stans et non fluens, nichil
aliud est nisi deus gloriosus est
invariabilis et intransmutabilis
ita quod sicut nunc concipio deum esse
sic ab eterno fuit et in eternum erit
et non transmutabitur secundum se. Sequitur

Ex prius dictum est melius

Hic albertus declarat aliam
diffinitionem comparando nunc eternitatis

~~ad nunc temporis et dicit sic quod superius prius dictum~~
est melius intelligitur. Secunda comparacione su
per nunc eternitatis ad nunc temporis. Verbi gratia
ymaginetur itaque linea a. c. et sit b. punctus
et moveatur ad lineam a. b. c. distinguens
partem primam a posteriori, a. b. et c. dicimus
esse pertransitam, posteriorem vero non. sed in
telligo per a. c. totum tempus, per b. autem intel
ligo nunc temporis quod continue movetur. a. b. a
nunc, et quod pertransitum est dicimus preteritum et
quod non pertransitum est dicimus futurum, et sic
in linea b. movens semper subtrahit a poste
riori et addit priori, sic ipsum nunc semper sub
trahit futuro et addit preterito et certum si b.
punctus staret in linea tunc non moveretur
non esset prius et posterius in linea. Sic sic
si nunc temporis non esset in principio temporis non
fuisset preteritum in futuro cum hoc autem nunc
temporis ymaginarentur nunc aliquid quod stetisset
ab eterno in omnino ista eternitate esset pre
teritum et futurum, sed totum prius et totum sit
in eternitate et non in tempore tota enim eternitas
est quoddam nunc indivisibile. Nota primo circa
litteram ~~notandum~~ dicere quod illud quod dicitur nunc eternita
tis possemus melius ymaginari et compre
hendere si faceremus comparacionem nunc eternitatis
ad nunc temporis, quo scilicet hoc possit ymaginari
quod nunc eternitatis sit stans et non fluens
ad ostendendum igitur quo nunc temporis fluat ipse
ponit quod sit una linea a. c. et quod sit punc
tus b. qui fluxu suo constituat lineam
illam secundum ymaginacionem prius dictam, tunc
in tali linea erit pars prior et posterior pro
eo quod ille punctus unam partem linee per
transivit et aliam non. Similiter ipse ymaginatur
quod sit unum tempus a. c. et sit nunc b. quod fluxu
suo causet illud tempus secundum ymaginacionem
prius dictam et fluat continue a. b. c. tunc
in isto toto tempore a. c. erit una pars preterita et
alia futura, sicut in linea una pars dicitur

praeterita et alia praeterfluenda si modo illud
nunc non flueret sed staret fixum tunc non
esset prius et posterius in tempore sicut nunc in
linea si ille punctus non moveretur tamen
illo ergo nunc fluere ymaginamur unde nunc
quod non fluxit sed stetit aeternum fixum et
tale non causavit prius et posterius et sic
nunc aeternitatis est tale stans et non fluens
ergo in aeternitate non est prius et posterius sed
tota aeternitas est nunc indivisibile sic per yma-
ginationem quod nunc aeternitatis stet et non fluat
et haec est intentio litterae. Secundo nota quod ex littera
patet aliqui duplicem differentiam inter nunc aeternitatis
et nunc temporis. Prima est quod nunc aeternitatis con-
tinue manet idem secundum esse ut prius dic-
tum est. Secundo differunt in hoc quod nunc aeterni-
tatis stat et non fluit nunc vero temporis conti-
nue fluit. Tertio nota quod dicitur in littera quod punctus
sic motu suo causat lineam et nunc flu-
xu suo causat tempus hoc secundum rei verita-
tem non est ita nisi per intellectum prius po-
situm. Sed Albertus dicit haec [?] similia
in ymaginationem exempla ponimus non quod
ita sint secundum quod distat ad discentes. Quar-
to nota quod dicitur in littera quod nunc temporis abstrahit
futuro et addit praeterito hoc debet sic [struck] quod
ipsum mobile continue elongatur a termino a quo
et appropinquat termino ad quem. Quinto nota dicitur
in littera quod nunc aeternitatis semper stat et non movetur
hoc sic debet [struck] intelligi quod gloriosus deus qui est
nunc aeternitatis non est mutabilis sed continue
in eodem statu permanet. Unde aeternitas et
nunc aeternitatis est unum et idem secundum
rem sed differunt secundum ~~rationem~~ quia deus
dicitur aeternus in quantum consideratur carere prin-
cipio et fine sed dicitur nunc aeternitatis in quan-
tum consideratur nunc esse. Sexto nota dubi-
tatur utrum nunc aeternitatis semper stat et arguitur
quod non ubi est prius et posterius hoc non
semper stat sed in nunc aeternitatis est prius et po-
sterius [struck] maior nota quia illa quae habent
prius et posterius sunt res fluentes sicut
tempus et motus minor probatur quia nunc aeterni-

tatis quo considero deum nunc esse
est prius illo quo considerabo eum
tantus [?] esse. Ad illam ~~rationem~~ respon-
deo negando [struck] applicationem
[struck] quod hoc solum est ad considerationem
intellectus [?] in se autem et absolute
nunc aeternitatis est idem. Sequitur

Iam vides unum immutabile

Hic est secunda pars illius particulae
et continuatur sic. Prius Albertus osten-
dit quid sit nunc aeternitatis
hic commovet quasdam dubita-
tiones orientes circa differentiam
et dividitur in duo secundum quod ponit
duas dubitationes [struck] ibi Nunc
hic est quoddam mutabile. Prima ad-
huc dividitur primo commovet illam
dubitationem secundo solvit possibile ibi
Exemplum autem huius. Primo dicit
sic. Iam vides quoddam unum
immutabile quia ipsum nunc aeternitatis
cum sit quoddam indivisibile tamen se
extendit per totum tempus carens
tempore infinitum. Patet totum tempus cur-
sum stat cum quolibet instanti tempo-
ris. Subdit solvens illam dubitationem
per similem et dicit Exemplum autem
huius ponimus de anima quae est in toto
corpore et tota tamen in qualibet eius
parte eadem et si parte anima est sim-
plex et non habet partem et partem sed
corpus cum per totum corpus se exten-
dit. Nota primo dubitatio insur- no
git sic quia dictum est prius quod nunc
aeternitatis est indivisibile et quod con-
tinue nunc se vel includit totum tempus
hoc videtur esse valde mirabile et
per formari ratio dubitationis
sic ipsum indivisibile includit di-
visibile. Sed quo extendit divi-

sibile mot continuatus e i divisibile i
cz maior nota q q coitedit i di
uisibile h e i diuisibile sz maior
pz ex prius dictis ¶ Secundo nota ibi
nota Exemplum aute huius ibi solvit
h p exemplum et d q similitu
do illius est i aia intellectiva q
licet sit i divisibilis cu ipa e
i qualibz pte corporis et i toto cor
pe sit etia mot continuatus q
ius sit i divisibile tn coextendit in
quolz instanti temporis et e cu quolz
i stati temporis et g° no e h im
no possibile ¶ Tercio nota quo aia
intellectiva sit in toto corpore et in
quolibz pte corporis magis vi
debit in quinto tractatu huius
pmit sup secundo Sequitur litera

Adhuc est quoddam mirabile

Hic albertus imovet secundum du
bium et dividitur q primo movet
illud dubitationem secundo solvit ibi
Exemplum adhuc tale est pro
dicit sit ¶ Adhuc e quoddam mi
rabile q i mot continuatus q in
divisibile e continuatur tpe q di
uisibile i finitum et q ptes prio
res habet et posteriores et Subdit
solutio dicens Exemplum adhuc ta
le est q in eodem instanti
temporis e radius i orientalibus oriete
et i occidente subito totum min
emisperium illuminans h cotigit re
pur q i uno mot temporis e prius
et posterius i infinitum q valet
et non secundum tpe primo illuminatur
appropinquior pars id e appropinquissima pars
qua illa q e remotior e magis
et sic contingit i finitum ptes in
no venire ¶ Nota primo circa literam
dubitatio qua albertus movet

i cadit sit quia prius dicit q mot continuus
coextendit se p toto tpe et e tn qualibet
instanti temporis h videtur valde mirabile
et pt formari dubitationis talis
q no lz ptem priorem et postio
rem no pt coextendi illi q lz ptem p
orem et posteriore sz mot continuatus no
lz ptem priore et posteriorem g° no pt
coextendi ipsi q lz ptem priorem et po
steriorem maior nota q contigeres dz ad
equari cotinens dz adequari cotento
minor pz ex prius dictis ¶ Secundo nota ibi Ex
emplum ibi ponit exemplum de h mo
q h e possibile et d q sicut radius solis
est i eodem instanti i oriete et illuminat
subito totum min emisperium et tn valet
illuminat ptem appropinquiorem seu eo quod
remotiorem et tn i toto medio infinite at
sint ptes quarum una e prior alia illumina
ta valet pz q i eodem instanti i finita
sint priora et posteriora et sic tenet possibile
q mot continuatus e i divisibile ¶ Tercio nota
q emisperium dicitur ab emi q e dimidium
et sperarum quasi dimidia spera quia totius
spere celestis dimidia e pars sup orizo
tem et illuminatur de die a sole et alia pars
e sub orizonte supposito dicto auctoris
spere qui dicit q ubicumque homo sit sp
sex signa oriuntur ei et sex occidunt
¶ Quarto nota dubitatur utrum illuminatio
possit fieri i instanti et arguitur q non quia
si sic sequeretur q visio fieret in stati
cosequentia tenet quia e quoddam indicio
consequentia tenet quia e quoddam indicio
visibilis sup visum falsitas pz p secundum
perspective prime ptis q d visio
q videtur tpe comprehendit ¶ Oppositum d
albertus i litera q dicit q radius solaris
i eode instanti e i oriete et occidente et
sic i eode instanti illuminat orientes et occidentes
et p consequens totum emisperium ibi dico

q ibi quedam phi et quedam perspectivi dicitur
dit quidem enim phi sicut commentator dicit
q illuminatio fiat in instanti et de medio illorum e
dus albertus sicut pz in libro Sz perspec
tivi dicunt q illuminatio fiat in tempore et pillus
e ratio ad ducta et plures ut e alicuius
opiniones quilibet parte sunt probabiles et
habet rationes hinc inde de quibus vide
sup sedes Sequitur libro

Expositio pz d nunc eternitatis pz

Hic e tertia pars principalis illius particule
~~et continuatur~~ sic primus albertus in move
bat quasdam dubitationes q possunt oriri circa
dicta hic posteriis pro ponit quasdam propositiones
~~theol~~ theologicales ~~et dividitur~~ q primo
facit hic ~~secundo~~ solvit quandam dubitationem
~~secundo~~ ibi pz et primo ~~d sic~~ Ex parte
dictis pz de nunc eternitatis pz quo dz
intelligi iste propositiones theologice deus
est deus fuit deus erit dicit enim
sic intelligere q deus est de nunc eterni
tatis cum stat tempore presenti et futuri Sub
titatis cum stat tempore preterito et futuro Sub
dit nota ibi patet ergo Ibi solvit a
dit nota ibi patet ergo ibi solvit a
liam dubitationem quidam enim dicunt q quam
q deus sciat nunquam potest scire eius contra
dictorium oppositum sicut si sciat sorte se
dere nunquam potest pro eodem scire sortem
no sedere et hic probat sic nullus potest scire
duo contradictoria in nunc temporis quoniam in nunc
nunc eternitatis ~~consequenter~~ probat quia
nunc eternitatis infinitum est simplicius
quam nunc temporis sz quicquid q deus sit hic
sciat et nunquam duo opposita et nunc eternitatis
~~g~~ no potest scire duo contradictoria sunt
cessive sz arguit principale sz q in eode
nunc temporis nullus potest scire duo contra
dictoria hic ~~pz~~ q duo contradictoria no possunt
verificari sine motu sz motus no potest
esse in instanti ~~rursus~~ Sz q ultimum consequens
sit falsum scilz hic deus no potest scire
duo contradictoria successive hic ~~pz~~ quia
deus sciat me esse dum sum et sciat me
non esse dum no sum Sz me esse
et no esse sunt contradictoria ~~rursus~~
Ad hoc dicit albertus q potest solvi
pro prius dictis q nunc eternitatis
sit simplicius nunc temporis cum corres
pondeat cuilibet parti temporis ut prius dic
tum e et sic in eo possunt sciri duo con
tradictoria successive q in tempore
potest hoc fieri Tertio nota q deus nō
sciat me esse dum sum et me no
esse dum no sum hic e verum theo
logice loquendo ~~naturaliter~~ ~~philo~~
~~sophice~~ loquendo esset hic fal
sum q deus nichil intelligit extra
se ut pz in tertio de anima et xii duode
cimo ~~metaphysice~~ q in separatis idem
e materia vel e intelligens et intellec
tum et intellectus Sequitur capitulum ultimum

Sequitur de evo q sic dicitur

Hic e capitulum duodecimum et ul
timum illius tractatus ~~et continua~~
sic primus Albertus determinavit
de tempore q e mensura eternorum
~~hic determinat~~ de evo q e mensura
sura eternorum et ~~dividitur~~ in tres
partes primo diffinit evum ~~secundo~~
ponit opiniones de evo Tertio
ponit unum notabile ~~secundo~~ ibi Et
nota tertio ibi pro superioribus primo
~~dicit~~ sic Sequitur de evo q sic
~~diffinitur~~ potest Evum e mensura
habentium principium et no finem nō
Nota primo circa litteram q diffi
nitio e hec evum e mensura ha
bentium principium et no finem
Secundo nota q illa diffinitio dz sic
intelligi q evum e una substan
tia q hz principium et non finem
sicut angelus vel anima intellec
tiva considerata sub ea ratione

sz no habes principiu et finem
no Tercio nota eviu solu ponit scdm
theologos phylozophyce supflue
ponit qz phylozophyce nichil e
q hz principiu et non finem oibz
enim rebz phylozophyce loquedo
e gnablibz et corruptiblibz et sic
mesurat tpe vel e etna et sic
mesurat etnitate et sic supfluet
eviu Sequit lra

Et nota quot isde

Hic e scda ps principalis capli
i qua albertus ponit opiones
de evo et dividit i duo scdm q
ponit duas opiones ibi scda ibi
alij dicut Primo dicit sic et nota
q quidem dicut q sicut tpe e
i uno motu sz primi moblis quo
motu mesurat ob motus i ferio=
res tamqua sui gnis primo et sim=
plicissio et p cosequens mesura
motus primi moblis sit eviu et in
uno eviternorz simplicissio quo et
oia eviterna mesurantur Et sub=
dit ponens scdam opione Alij aut
dicut q no scdm q qlibz eviter
nu hz suu eviu nllm enim eviter
nu e causa aliorz sicut motus
primi e causa aliorz motuu
no Nota albertus vt dicit q qdam
opinat q sicut e unu tps q
primo mesurat motu primi mobi
lis et p cosequens alios motus
q etia sit unu eviu q sit me
sura primi eviterni tamqua simpli
cissi9 illius gnis et postea sit
mesura omni aliorz eviternorz
no Scdo nota ibi alij aute dicut
ibi ponit scdam opionem et dicit q
alij dicut q no sit ita sz ql q
libet eviternu mesurat pprio
evo et no sit unu eviu q sit causa aliorz
sicut e uni9 motus moblis causa aliorz
motuu Tercio nota illa opio scda phy
lozophyce loquedo videt esse pbacior
et etia theoloyce loquedo qz eviu nichil
est nisi ipm eviternu sicut aliqua sut
plura eviterna sic etia erut plura evi
Quarto nota q quo motus celi mesu=
rat tpe et quo sit causa aliorz motuu
dictum est supra Sequit lra

Ex supradictis colligitur

Hic e tcia ps principalis capli i qua al
bertus ponit unu notable dicens Ex su=
pradictis pt colligi q angeli quatu
ad subiecta sut i evo et quatu ad agere
simplicit sicut e cognitio vespertina cog
noscunt in tpe quatu pt aute ad agere
sicut i cotemplaut sut i etnitate tuc epi
logat dicens q h dca i prima pte suffi=
ciat Nota primo circa lram notable q
ponit e tale q ex dictis q sut dca de
evo et de etnitate pt colligi tale nota=
ble q ipsi angeli quo ad substantiam
sut evi sz acto eorz q e cognitio eorz
vespertina e tpalis sz acto eorz q est
cognitio matutina vl cotemplaco e etna
Scdo nota ex illo notabli pt colligi the
oloyce loquedo q felicitas humana in
tbus cosistit sz in fruitoe dei et i du
ratoe illius fruitonis et i gaudeo illi9
fruitonis Tercio nota videt q alber=
tus hic cotradicit i eo q prius dixit
q i possible est q alicuj acto sit pri9
qua sit substantia eius hic modo dicit
q acto angelorz sit etna et no habz
principiu neqz finem et substantia eorz
sit etna et sic hz principiu etnu aut
est prius habenti principiu i acto e
prior sba ibi dico p negado q cotra
dicat sibi ad pbacom dico q no est

dicere quod cognitio angelorum matutina sit eterna quia solum proportionem concedo quod est in creatura sicut illius et inmutabilis quia obiectum illius cognitionis est invariabile scilicet deus / sed cognitio vespertina est temporalis quia obiecta illius sunt variabilia sicut sunt alia entia creata et dictum est theologice et tunc epylogat ut patet in libro Et sic completus est tractatus primus Anno domini mº ccccº xviii in vigilia sancti francisci confessoris Incipit alius tractatus

Quid corpus humanum sensui agitur sic et anima

Istam propositionem scribit seneca in epistolis suis ad lucillum primus introductione Nota quod corpus humanum et statura hominis sensui eligitur exigitur dispositione materie ut vel hoc appetit quod eciam mens ad superiorum contemplationem est contollenda et ergo bene dicit seneca Et sicut corpus humanum sensui exigitur sic et mens ubi superius Imperius ergo ubi breviter duo exigitur primo corpus et anime conformitas / secundum ultimate finis anime necessitas / Primo dico quod in istis libris exigitur corpus et anime conformitas et illa exigitur ibi cum dicitur sicut philosophus animalis adubium similitudinis / Secundo dixi quod exigitur ultimati finis anime necessitas et hoc cum dicitur sic et anima sensui exigitur Primum scilicet quod anima sit conformis corpori illud probatur sic Et est perfecto et finis corporis hoc est conforme corpori scilicet anima est huiusmodi ~~ergo etc maior nota~~ de se ~~minor patet~~ scilicet quod anima sit perfecto corporis secundo de anima et quod sit finis corporis patet quod forma est finis materie / Secundo probatur hoc idem quorum sunt conformis que sunt ultima proportionis naturalis anima et corpus sunt ~~huiusmodi igitur maior~~ nota de se ~~minor patet~~ per coniunctionem suarum secundo de anima sic quod patet primum corporis et anime conformitas / Secundo dixi principaliter quod exigitur ultimatus finis anime humane scilicet quod sensui exigitur hoc probatur sic quod speculatio superiorum sit ultimatus finis anime humane Illud est ultimatus finis anime humane per quod ultimate perficitur scilicet per contemplationem superiorum anima ultimate perficitur ~~ergo etc maior probatur~~ quantumcumque nobiliores et perfectiores obiecta anima ~~specu~~latur humana speculatur eo plus perficitur scilicet speculanda entia superiora speculatur nobiliora in toto genere entis ergo sic speculando plus perficitur maior nota quia nobilitas accionibus vel passionibus attenditur penes nobilitate agentis vel obiecti / ~~minor~~ patet de se quod entia superiora omnibus inferioribus sunt perfectiora / Secundo probatur hoc idem quod humana anima sit finaliter ordinata ad superiora contemplanda et hoc sit idem est finis anime humane ad quod anima humana est ordinata et data corpori humano scilicet propter contemplationem corporum superiorum humana anima est data et coniuncta corpori humano ~~ergo etc maior nota minor~~ probatur per senecam dicentem datus est nobis intellectus ut animus se retrahat in celum ubi aliud divinum consistat quod solum ipse est capax Tercio probatur hoc idem sic illud est finis anime humane quod si anima non consequitur non dicitur talis / sed si perspeculationem in superna non exigitur non dicitur talis ~~ergo etc maior~~ nota quia quilibet res secundum finem in quo non potest dicere tale et in quo dum potest dicitur tale scilicet dum non potest non dicitur

tale nisi equivoce sz consequentia p
bat q ho derelinques hac spe
culaciõ supiorum ad heres desideio
desiderys carnalibus assilatur
bestys ut pz p eustachiũ sup
primo ethicorum qui dicit de bobis
hoibz qui demio bestiarum mitati
estis delinquentes h. diuinũ q
i bobis e z de illis loquitur dere
lictia felicitate q consistit i ista
speculacoe huana desiderys
carnalibus h. idem pz p aristo
telem i libro de pomo dicentem
Ille dic q no habet posse re
dire ad locũ q sursũ est pz
g° q aĩa illa contemplacõ dere
linques apostata z demat z
p consequens illa speculacõ e finis
om̃ a⁹ illa speculacõ hortat
nos i libro suo de pomo ubi d.
philozophus p finis dz abire
passioes z oĩa desideria no
aĩa i comessacionibz potibz et
carnalibus acquiret felicitas q
illa corrupcionẽ i ducit sz i illa
speculacoe q e felicitas huana
i hac vita sit g° pz q speculacõ
suprema e ultimatus finis vite
huane z g° bñ dicit Generali
Et sicut corpus huanũ su
sũ cuitet sit z aĩa illa pfec
tõm no pt aĩa attinge huana
nisi p doctrinã z opacitũ g° ne
cesse e aiam talibz doctrinis
imbui qui ad cogicõm supiorum
eleuet z g° iste tractatus
illius sume naturũ sit de natũ
corporum supcelestiũ su supiorum
utile e vite huane huius trac
tatus documentis i struit z ad
supiorum cognicõm erigi z g°
ad eius exposicõm accedamus

de causis autẽ z alys accidentibus i primis
dictũ est quedã breviter primo supse
deo sequitur Quia dictũ

Quia dictum est de corpore mobili

Iste tractatus correspondens libro de celo
et mũ⁹ subiectũ est mobile contrahitur
ad ubi tm z cõtinuat. sic ꝑꝫus Alber
tus determinant de ente mobili secundum
se z absolute sumpto z eius passionibz
hic determinat de ente mobili put h
eius mobile contrahitur ad differentiam
sz ad ubi sz de ente mobile ad ubi
Et dividitur ille tractatus i septem ca
pitula Primo capitulo albertus probat
q tm un⁹ sit mundus z no plures
In secundo probat q celũ sit finitũ In tercio
probat q oĩa corpora sint i celo z nullum co
rpus In quarto probat q celũ nec e ele
mentũ nec compositum ex elementis In quinto
determinat de nobilitate celi In sexto
de motu celi In septimo declarat corpora
celestia z speras celestes Secundum capi
tulum incipit ibi antequam probemus Tercium
ibi nunc probare debemus Quartum ibi
nunc debemus ostendere Quintum ibi nobilitas
celi Sextum ibi z quia celũ Septimum
ibi z nota q octaua spera Primum capi
tulum adhuc dividitur i duas partes p°
premittit iterorum suũ loco probemus Secundo
probat q sit tm un⁹ mundus Secunda ibi
q mund⁹ corporalis Prima adhuc dividi
i tres primo premittit continuacõm ad pre
cedentes tractatus Secundo dat causam
continuacionis In tercio dicit ordinem dicendorum
secundo ibi Et eius dicit Aristoteles i tercio
ibi primo g° ostendendum est Primo dicit
sic Quia dictum e de corpore mobili
secundum se dicendum e consequenter de corpore

mobili continuato et de ingenerabili et incorruptibili quod est celum Nota primo circa litteram volens dicere ex quo dictum est in primo tractatu de corpore mobili secundum se et eius passionibus id est de hoc communi corpus mobile quod est dicendum de corpore mobili continuato id est prout contrahitur ad aliquas differentias sicut sunt ille corpus mobile ad ubi et ad formam et primo in isto tractatu est determinandum de ente mobili ingenerabili et incorruptibili scilicet de celo et sic patet continuatio illius tractatus ad precedentem Secundo nota quod ens mobile et corpus mobile sumuntur pro eodem et quia primo determinatum est de ente mobili quod determinatur de corpore mobili ad ubi Tercio nota ipse dicit in littera quod nunc est dicendum de corpore ingenerabili et incorruptibili dicens tamen cum hoc etiam de aliis corporibus generabilibus et corruptibilibus dico quod principaliter et specialiter agitur hic de corpore celesti Sed si dicitur aliquid de aliis hoc non est ita principaliter et specialiter Sequitur

Ut enim dicit Aristoteles in primo

Hic Albertus distinguit rationem istius continuationis et dicit sic Ut enim dicit ~~ari~~ aristoteles in primo physicorum de universalibus in signa devenire Unde principio primo omnes viros patres et postea ~~determinat~~ determinant unumquemque Nota primo circa litteram dicit enim in precedenti libro quod postquam ~~tractatum~~ vel determinatum est in precedenti tractatu de ente mobili in communi quod postea dicendum est de ente mobili prout contrahitur et ratio illius est quia dicit ~~aristoteles~~ in primo physicorum quod oportet procedere ab universalibus id est communibus ad singularia id est ad minus communia quia aristoteles ponit ibi exemplum quod in principio pueri appellant omnes viros patres et omnes mulieres matres postea determinant id est determinate sciunt unumquemque scilicet quod ille vir est suus pater et illa mulier sua mater et quia scientia precedentis tractatus est communior quam scientia illius tractatus ergo post tractatum precedentem debet sequi iste Nota illud est conclusio una primi physicorum quod investigando principia naturalia investigando et procedendo est a communibus ad minus communia et probatur quia ab isto est incipiendum in processu scientie quod est nobis notius sed universalia sunt notiora quam singularia naturaliter in [illegible] maior nota quia debet fieri processus a notioribus ad ignorantiora minor patet in libro ibidem Tercio nota dubitatur utrum sit procedendum in processu scientie ab universalibus ad particularia et videtur quod non particularia sunt nobis magis nota quam universalia vel particularibus debemus procedere ad universalia consequentia tenet quia procedendum est a notioribus sive notioribus ad ignotiora patet prima pars quia magis nota sunt singularia nature quam sunt nota si sunt universalia Oppositum dicitur in libro ibi dico quod duplex est processus quidam est a causa ad effectum et talis processu proceditur ab universalibus ad particularia id est a communibus ad minus communia et sic intendit albertus Alius est ab effectibus ad causas et ibi procedendum est a particularibus id est a minus communibus ad magis communia Sequitur

Ergo ostendendum est quod unus

Hic Albertus ostendit ordinem dicendorum in hoc tractatu et dicit sic Ergo ostendendum est quod unus mundus et non plures Secundo quod celum est finitum Tercio quod omnia corpora sunt in celo et nullum extra celum Quarto quod celum neque est elementum neque elementatum

no[ta]

probat ratione physice esse bona etc. ratione sit

no[ta]

argumentum [illegible]

Quinto dicendum est de nobilitate
celi. Sexto de motu celi. Nota
primo albertus vult dicere quod qui sunt
determinando in hoc tractatu et primo
scilicet quod tantum sit unus mundus et non
plures. Secundo procedendum est quod celum
est infinitum. Tertio procedendum est
quod omnia corpora sunt in celo et infra
concavum celi. Quarto probatur quod
celum non est elementum neque ele-
mentum compositum ex elementis. Quinto
determinat de motu celi sexto de
nobilitate et sic patet ordo dicendorum.
nō Nota dices tu tu dixisti quod
iste tractatus dividitur quod in sep-
tem capitula, tamen albertus dividit
eum hic in sex. Ibi dico quod sextum
capitulum includit in se duo et sic ad
huc sunt septem ut prius patuit.
Sequitur litera

Mundus corporalis est

hic est secundum pars principalis illius
capituli primi et continuat sic. Plus
albertus continuavit istum tracta-
tum ad precedentem et tum premisit or-
dinem dicendorum. Hic modo probat pro-
positum scilicet quod tantum sit unus mundus
et non plures et illa pars manet
indivisa et dicit sic. Quod mundus
corporalis est tantum unus et non plures
aristoteles sic probat supple in primo
celi dicens ponimus si sit duo mun-
di et ille alius similis illi mundo
in rebus aut in nomine tantum. Si in rebus
ergo illa terra similis est illi terre et eo-
dem modo et illa aqua similis erit illi
et sic de aliis. Sed quod sunt eiusdem
nature ad eundem locum tendunt
ergo illa terra et illa terra ad eundem locum ten-
dunt et illa aqua cum alia et sic de aliis
sed quod tamen tendunt ad eundem locum sunt res
eiusdem mundi ergo omnes ille sunt eiusdem
mundi ergo tantum est unus mundus corporalis et
non alius. Et si dicatur quod sit ille similis
in nomine tantum ergo cum non sit alie res quam
res illius mundi nomine iste mundus in realis
sed tantum intellectualis scilicet architectus de
quo non est dubium quid sit. Nota primo
circa literam vult dicere quod non sit plures
mundi corporales quam unus quod probat aris-
toteles in primo celi et mundi sic si est pos-
sibile quod sunt plures mundi ergo illi duo
mundi vel plures sunt eiusdem speciei vel
conveniunt in rebus vel in nomine tantum vel in rebus
tantum. Si dicatur primum quod conveniunt in rebus ergo res
illius mundi essent similes rebus illius
mundi ergo terra illius mundi esset similis vel e-
iusdem rationis cum terra illius mundi et si-
militer aqua illius mundi esset eiusdem ratio-
nis cum aqua illius mundi et sic de aliis.
Sed quecumque sunt eiusdem rationis moventur
ad eundem locum ergo terra illius mundi move-
bitur ad centrum illius mundi et aqua illius mun-
di movebitur ad locum aque illius mundi
et sic de aliis. Sed quecumque moventur ad eundem
locum sunt res eiusdem mundi ergo stat ad
hoc quod non sit nisi unus mundus. Si autem
dicatur quod illi duo mundi non conveniunt in rebus
sed tantum in nomine ergo ille alius non est rea-
lis sed tantum intellectualis ergo sequitur ad
huc quod non sit nisi unus mundus corpora-
lis. Secundo nota quod ex litera elicitur conclusio
prima illius tractatus et est hec tantum est
unus mundus corporalis et non plures.
Unde mundus capitur hic pro toto universo.
Illa conclusio probatur per rationem illam dic-

tam et sic informa sic si sunt plures mundi cor-
porales sunt ergo duo iste et alius mundus vel ergo
illi duo conveniunt in nomine vel in rebus vel in nomine
tantum sed siue sic siue sic sic sequitur quod sit nisi unus
mundus. Item 2a maior nota pro sufficienti di
visione maior probatur quia si conveniunt in rebus
ergo res illius mundi sunt eiusdem rationis
cum rebus illius mundi ergo mouentur ad eundem
locum cum ipsis consequentia tenet quia que sunt
eiusdem rationis mouentur ad eundem locum sed
quecumque mouentur ad eundem locum sunt res
eiusdem mundi ergo sequitur quod non sit nisi unus
mundus. Si autem dicatur quod non conveniunt in
rebus sed in nomine tunc ille alius mundus
non est realis sed intellectualis et sic sequitur
adhuc quod non sit nisi unus mundus. ¶ Ter-
tio nota illa ratio secundum quod patet clericaliter
videtur esse defectuosa quia dato quod essent
duo mundi et quod elementa alterius mundi
mouerentur ad loca elementorum illius mundi
adhuc illa possunt esse elementa alterius
mundi si non sequitur aliud inconveniens sed
si adducta aristotiles addit in primo celi
addatur ista tunc est ratio sufficiens unde
aristoteles adducto ratio primo celi ut
dominus albertus / sed hec consequens sequitur
quod terra alterius mundi moueretur ad motum
terre illius mundi adducit alia duo incon
venientia primum est hoc quod sequitur quod grauia
ne potest ascendere sursum et leue secundum
est quod patet si scissio sperarum celestium ista
sunt impossibilia ¶ Impossibilitas prime
patet in primo celi quia graue naturaliter descen-
dit et tertium celum non est passibile nec
transmutabile ergo non potest dividi probatur
consequentia quia si terra alterius mundi
deberet moueri ad terram illius mundi
oporteret quod penetraret circumferentiam alterius
mundi et sic moueretur ad circumferentiam
et sic mouetur sursum et similiter ignis
si deberet moueri ad locum ignis illius
mundi oporteret quod penetraret ad circum-
ferentiam illius mundi sui mundi
et descenderet a concauitate
ultime spere ad concauum orbis
lune et sic mouetur deorsum contra
et sic descenderet / sed consequentia
pro alia parte patet quia terra et ignis
non possunt penetrare mundum illum nisi
inciderent circumferentiam illius mundi
et scinderentur spere celestes ¶
Quarto nota quod dicitur in libro quod illa
que sunt eiusdem rationis mouentur ad eun-
dem locum patet hoc per aristotilem
tertio physicorum ubi dicit quod ad
eundem locum mouentur terra et partes
eius ¶ Quinto nota quod mundus
archetypus secundum theologos est
exemplar illius mundi realis in
mente diuina secundum quod exemplar
formauit deus istum mundum et
dicit alius albertus quod nulli
dubium sit quin ille sit quia theo-
logi ponunt eum et dicitur archetypus
ab archos quod est principium et typus
figura quasi principalis figura
philosophice tamen loquendo non
est sufficiens forsan ponere istum
modum. Sequitur in libro

Antequam plenius celum

hic est capitulum secundum illius tracta-
tus et continuatur sic quia sicut
Albertus probauit quod tantum sit
unus mundus corporalis et non
plures sic modo probat quod ce-
lum sit finitum et dividitur illud
capitulum in duas partes principales
quia primo facit unam digressionem
de infinito secundo probat quod celum
non est actu infinitum illa ibi restat
probare primum adhuc dividitur

mittes primo ponit modum acceptiones
infiniti secundo comparat adinvicem accep
tiones infiniti / tertio diffinit infinitum
secunda ubi et hys ... ultimis modis
tertia ubi et secundum hec / prima adhuc
potest dividi in tot partes secundum quod quot
acceptiones infiniti partes patebunt
Primo dicit sic Antequam probemus
utrum esse infinitum ¶ Nota primo quod
sicut dicit aristoteles in tertio physicorum
infinitum multis modis dicitur Uno
simpliciter dicitur infinitum quod impossibile est
pertransiri ut est vox invisibilis et sic
dicitur infinitum negative quasi non finitum
seu non terminatum et sic deus est infinitus.
Subdit secundum modum dicens Alio
modo dicitur infinitum habens transitum
perfectum quamvis non aptum natum
sit habere transitum non tamen licet sit
pertransit aliquis spatium et non pervenit
ad finem et sic dicitur infinitum privati=
ve Quibus duobus modis aliquid
dicitur infinitum actu Subdit tertium mo=
dum dicens Tertio modo dicitur infinitum
secundum aptitudinem et appositionem si=
cut in quantitate discreta id est
in numero / et subdit quartum modum di=
cens ¶ Quarto modo dicitur infinitum
secundum divisionem sicut in quantitate
continua Et Subdit quintum modum
dicens Quinto modo dicitur infinitum
utroque modo ut tempus ¶ Nota secundo
no circa litteram ubi dicit Antequam pro=
bemus quod utrum sit finitum et non
infinitum vult premittere distinctionem
infiniti quam ponit aristoteles in
tertio physicorum et tunc ponit primum
membrum illius distinctionis et dicit
quod primo modo dicitur aliud infinitum quod
impossibile est pertransiri / sicut est
vox quia illa non potest pertransiri
et sic dicitur infinitum negative

quasi non finitum et sic deus etiam potest dici
infinitum quasi non finitus quia deus non
est finitus quia non est quantus / sed finitum
et infinitum quam et congruunt Secundo nota
ibi Alio modo ubi ponit secundum modum accep
tionis infiniti dicens quod alio modo dicitur
infinitum quod habet licet aptitudinem ut pertran
seatur sed tamen non pertransitur propter aliquod im
pedimentum / sicut aliqua via vel aliquod
spatium quod habet licet terminum / sed tamen ille terminus non
potest attingi propter obstacula sicut profundum
maris licet sit tale tamen difficulter
possit intelligi attingi propter impedimentum
obstacula et sic dicitur infinitum privative hoc
enim secundum rei veritatem non est infinitum
sed habet comparatione ad nos quia numquam pos
sumus finem attingere Subdit quod hys duobus
modis aliquod habet potest esse actu infinitum
Tertio nota circa litteram tertio modo ubi ponit
tertiam acceptionem infiniti et dicit quod tertio
modo dicitur infinitum secundum appositionem et
hoc est tale cui non finitum potest fieri ad
dico sicut est quantitas discreta id est
numerus quia quocumque numero dato infinitum
plures unitates possunt sibi addi per
appositionem ¶ Quarto nota ibi Quarto
modo ubi ponit quartam acceptionem infini
ti et vult dicere quod quarto modo aliquid dicitur
infinitum per divisionem et est tale quod infinitum
potest dividi sicut est quantitas conti
nua quecumque enim partes proportionales ad
continuum dividat in infinitum in plures
potest dividi ¶ Quinto nota circa illam litteram
quinto modo ubi ponit quintam acceptionem
infiniti et vult dicere quod quinto modo dicitur
tempus infinitum utroque modo id est tam
appositione quam divisione et sic tempus est
infinitum tempus enim est continuum quedam
et sic infinitum est divisibile etiam est quan=
titas discreta / quia numerus motus et sic

sufficiencia accepcionum infiniti vide Johannes Sc magistri

infinitum potest si sibi addito secunda utroque modo est infinitum Septimo nota illae acceptiones infiniti possunt sumi in quadam sufficientia sic Vel quod est infinitum vel est infinitum privative vel negative Si primo modo sic est primus modus Si secundo modo hoc est dupliciter vel infinitum privative actu vel tantum potentia Si primo modo sic est secundus modus Si secundus modus hoc est tripliciter vel enim est infinitum potentia per appositionem vel divisionem vel utroque modo Si primo modo sic est tertius modus Si secundo modo sic est quartus modus Si tertio modo sic est quintus modus Sexto nota videtur quod illa sufficientia infiniti sit insufficiens quia adhuc contra illos modos adhuc est infinitum rigore et infinitum intensive Ibi dico quod solum Albertus dividit vel distinguit infinitum in quantitate et contra intensive et per hoc dicit tot modis et non pluribus de aliis aut infiniti acceptionibus non curat ad primus quia non sit appositum Octavo nota dubitaret aliquis quare non distinguit etiam finitum cum tantum probare videtur cetera finitum Dico quod distinctione finiti habetur ex distinctione infiniti quia quot modis dicitur unum oppositorum tot modis dicitur et reliquum quod Nono nota ille terminus infinitum capitur aliquando kathegorematice et sic capitur in primis duobus acceptionibus Aliquando autem capitur sinkathegorematice et sic capitur in reliquis tribus acceptionibus Decimo nota contra hoc quod dicitur quod deus est primo modo infinitus negative si hoc esset tunc sequeretur quod in deo esset aliqua imperfectio hoc consequens est falsum igitur illud ex quo sequitur falsitas probatur et consequentia probatur quia sic in deo esset quedam potentia non reducibilis ad actum et talis potentia ingeneret imperfectionem Dico quod deus sit infinitus

Vide opposit[illegible] ... ra ... [illegible]
sep ... [illegible]

negative hoc non arguit aliquam imperfectionem nisi quo ad nos nos enim sumus apti nati in hac vita deum perfecte cognoscere sicut vox non est apta nata pertransiri quantum est visibilis Vel

Et hiis tribus ultimis

Hic Albertus capit illas acceptiones infiniti combinatim et dicit sic Et hiis tribus ultimis modis nichil est infinitum actu sed tantum potentia Et subdit diffinitionem dicens Et secundum hoc est infinitum et diffinitur sic Infinitum est cuius quantitatem accipientibus semper aliquid accipere contingit Nota primo circa litteram videtur dicere quod isti tres ultimi modi infiniti differunt a primis duobus in hoc quod in primis duobus potest aliquid actu esse infinitum Sed in ultimis modis non sed tantum potentia quia nullus potest esse tantus numerus actu quod sit infinitus Sed infinitum potest augeri per additionem unitatum vel potest esse aliquid continuum quod potest esse actu divisum in tot in quot est divisibile Sed in infinitum potest dividi quantitas quod sit divisum sicut est de tempore nullum est tempus actu infinitum sed quodlibet tempus in infinitum potest addi tempus Secundo nota ibi et secundum hoc ibi ponit infinita potentia Et dicit quod infinitum captum simpliciter in potentia hoc cuius quantitatem accipientibus semper est aliqua quantitas extra illam sicut non possum ymaginari tantum numerum quin adhuc extra illum sit aliquis

nus qr additio isti facit maiorem
num similiter non possum ymaginari tm
sit quod contra illud sit adhuc sit
q additum isti facit adhuc maius
similiter possum ymaginari aliquod co-
tinuum in tot partes esse divisibile
quod sit divisibile in plures et sic pz
q sic est aliquid aliquod contra in-
finitum secundo non dictum / Tercio non
dices tu quare Albertus non dif
finit infinitum actu / dico q apert
h q infinitum nullum tale sit sed
q oe q totum in comparatione quo ad
nos sequitur litera

Restat probare q celum

Sit e tercia ps principalis illius
capituli et continuatur sic / quibus Alber
tus premisit distinctionem de infinito
hic non probat q celum non sit infini
tum q actu est q3 aliud corpus
et dividitur in tres secundum q probat
tribus rationibus / primo probat hoc
ex parte quantitatis corporis celestis
secundo probat illud ex figura celi / tercio
probat illud ex parte motus celi / secundo
ibi Iterum specialiter tercio ibi Iterum celum
probatur ce primo dicit sic Restat pro-
bare q celum non sit infinitum actu
et primo probans q nullum corpus
quantitativum sit infinitum et hoc sic omne
corpus h3 superficiem et omnis sup-
ficies h3 terminum ergo omne corpus est
terminatum sed idem terminatum e finitum
ergo omne corpus e finitum / consequentia
patet in ferri sic / sed celum e corpus
ergo celum e finitum / Nota primo
Albertus vult dicere q premissis istis
distinctionibus infiniti restat probare
nunc principaliter intentum scilicet q ce-
leste actu sit infinitum et non

infinitum et primo probat h3 de omni corpore q e
finitum actu sit / Omne corpus h3 sup-
ficiem e terminatum q superficies e terminata
h3 oe q e terminatum e finitum ergo omne
corpus e finitum patet tunc ultimus in fecit
h3 celum e corpus igitur / Secundo nota concl
cludit conclusio secundo illius tractatus et e
Celum e actu finitum probatur in forma sic
omne corpus e finitum celum e corpus
igitur probatur sic omne habens superficiem e termina
tum sive finitum omne corpus h3 superficiem
probatur q omne corpus habens sup
ficiem e terminatum in finitum consequentia
tenet cum minus probatur q superficies
est figura omnis autem figura terminatur in
fine ut in terminis ergo omnis superficies est
terminata Minor principalis est q celum
sit corpus h pz de se / Tercio nota d
in litera restat probare q celum est finitum
actu q e tamen infinitum potencia additum
intellectu quibus dictum q e continuum continuum
infinitum divisibile / Quarto nota dubi-
tatur utrum omne corpus h3 superficie et ar-
guitur q non q si sit secretum q superfi-
cies distincta a corpore consequentia probatur
q nichil h3 secundum falsitas pz per
communem opinionem / Ubi dico si h in
telligitur mathematice tunc est idem unum
sicut una sonat / q oe corpus h3 su-
perficiem tm methaphorice loquendo
Si autem capitur phylozophice loquendo
et nichil tunc licet e ut et ipso amphiy-
bologia in quo unus sensus et alius trans-
sumptum sensus primus est ille / q oe corpus
h3 aliquid q est superficies et ille sen-
sus e falsus secundus sensus transsumptivus
est q oe corpus e superficietenus finitum
et ille est verus sequitur litera

Item specialiter plenius

Hic Albertus deducit illam racionem quae deducitur ex parte figurae ipsius caeli per quam probat quod caelum est finitum et dividitur quia primo ponit aliquas suppositiones ex quibus eliciuntur racio illa secundo format racionem declarat illius secunda ibi Deinde procedit dicit primo sic Iterum specialiter probemus caelum esse finitum supposito igitur quod infinitus id est in capitulo sequenti probabitur quod omne corpus est in caelo et nullum extra caelum / Deinde sic inter omnia corpora nobilius est caelum caelum enim est ingenerabile et incorruptibile virtute activam habens respectu inferiorum / omne autem agens nobilius est patienti / sed corpori nobiliori detur nobilior forma igitur caelo detur nobilior forma / sed forma sperica est nobilior aliis formis sive figuris corporalibus propter sui capacitatem et in terminabilitatem non enim habet principium neque finem circa superficiem totam igitur sperica forma detur caelo igitur caelum est rotundum / Tunc declarat hoc in exemplo dicens Praeterea videmus quod luna est semiplena / illa figura est circularis quia non est nisi circulo circulus enim solus est in corpore rotundo igitur luna est rotunda eadem racione sol et alia omnia corpora superiora caelestia igitur caelum est rotundum / Tunc ultimus format racionem dicens Deinde procedit sic corpus rotundum sive spericum est cuius medio punctus est a quo omnes lineae ductae sunt extremales igitur caelum habet medium et omne medium habet extremum sed quod habet extremum est terminatum sive finitum igitur caelum est finitum / Nota primo circa litteram Albertus primo ponit tres suppositiones sine quibus intendit racionem suam et est prima talis Quod omne corpus continue continetur in fine circumferencia caeli et nullum corpus est extra illa suppositionem demonstrat probando in

capitulo sequenti Secundo nota circa illam litteram Deinde ibi ponit secundam suppositionem et est talis Quod corpus tale caeleste est nobilissimum inter omnia corpora et haec est conclusio tercia illius tractatus et probatur sic illud quod est ingenerabile et incorruptibile et habet virtutem activam respectu aliorum hoc est nobilissimum caelum est huiusmodi igitur ~~maior nota ex~~ littera / quod agens est praestancius passo minor patet in littera / Tercio nota circa illam litteram Sed corpori nobiliori ibi ponit terciam suppositionem et est quod caelum est spericae figurae et haec est conclusio quarta illius tractatus et probatur sic / nobiliori corpori debetur nobilior figura sed caelum est nobilius corpus ex suppositione secunda igitur sed inter omnes figuras figura sperica est nobilior sive nobilissima igitur ista debetur corpori caelesti igitur corpus caeleste est spericum illa tota racio ponitur in littera / Quarto nota circa illam litteram Praeterea videmus ubi declarat per experienciam quod caelum est spericum spericae figurae quia videmus in augmentacione lunae lunae quod quando luna est semiplena tunc circa quod tunc figura eius est circularis vel nonacularis haec non esset nisi corpus lunae esset spericum / quia in nullo corpore est circulus nisi in spera et qua racione luna est sperica eadem racione sol et alia corpora caelestia cum sint eiusdem racionis igitur patet quod caelum est spericae figurae / Quinto nota ibi Deinde procedit ibi tunc deducit

racionem recte et e contra secunda pro-
clusione secunda et formatur sic omne
corpus spericum est finitum / celum
est corpus spericum ~~ergo~~ maior
probatur in libro de corpore sperico
habet medium et extrema in de corpore
sperico est finitum consequens probatur
quia de quo habet extrema hoc est fini-
tum ~~eius probatur~~ / quia corpus spe-
ricum est in cuius medio contingit
ymaginari punctum a quo omnes
linee ducte ad circumferenciam sunt
equales ut patet per diffinicionem
spere ergo corpus spericum habet
medium / sed medium dicitur respectu
extremorum ergo eciam habet extre-
ma / sed minor principalis patet
per suppositionem terciam / Sexto nota
nota circa primam suppositionem / dubitatur
utrum possibile sit extra celum
esse aliquod corpus et videtur quod sic
quia posito quod sit aliquis homo
in ultima superficie ultime spere
tunc ~~queritur / utrum~~ talis posset
extendere manum suam ultra super-
ficiem convexam illius spere vel
non Si sic ergo ibi potest esse aliquod
corpus puta illa manus Si non
hoc maxime esset propter hoc quod aliquod
corpus impediret et sic adhuc
esset ibi aliquod corpus Ibi dico
quod ille casus qui ibi ponitur est
impossibilis ergo si admitteretur possi-
bilis sequerentur plura inconveniencia
Sed tamen supposito quod ibi esset ad
hoc non posset extendere manum
suam / quia vel extenderet eam ad ple-
num vel ad vacuum Sed nullum illorum
est ~~ergo maior~~ patet ex sufficienti di-

visione / minor patet quia extra celum nichil
est sed non est plenum nec vacuum ut patet
primo celi Septimo nota circa terciam suppo-
sicionem quod figura sperica inter omnes figuras
corporales est nobilissima propter sui capa-
citatem / quia omnium corporum ysoperimetrorum
spera est capacissima eciam propter sui inter-
minabilitatem quia non habet principium neque
finem sed ubi incipit ibi terminatur Sed
~~dices~~ tu videtur quod alie figure sunt per-
fecciores / quia continentur pluribus superficie-
bus ubi spera continetur una sola dico
quod verum sit composiciores ergo non perfecio-
res ymmo imperfecciores / Octavo nota no
illa diffinicio spere data in libro ele-
mentorum euclidis spera est corpus ro-
tundum una superficie contentum in esse cuius
medio est ymaginari punctum a quo omnes
linee ducte ad circumferenciam sunt equa-
les Sed ~~dices~~ tu quid valent prime
due suppositiones / quia per solam terciam pro-
batur intentio / dico quod prima valet adhuc
quod per eandem probacionem probatur quod quelibet
corpus est finitum / quia de corpore con-
ficitur in celo et celum est finitum ut pro-
batur ~~ergo~~ de corpus est finitum Sed per
secundam suppositionem probatur tercia Sequitur

Iste celum probatur esse finitum

Hic Albertus adducit terciam racionem
per quam probat celum esse finitum et sumitur
ex parte motus celi et ~~dividitur~~ / quia primo
facit hoc ~~secundo~~ probat minorem sue racio-
nis ibi quod autem motus primo dicitur sic
Item celum probatur esse finitum in compara-
cione ad motum et mensuram ipsius motus
quod est tempus / omne enim quod movetur in finito tempore
vel finito tempore finitum est / sed celum movetur
in finito tempore / quia uno die naturali circumvolvitur

ergo celum est finitum. Nota primo quod illa litera sumitur ratione terre probans ratione sola predictam in forma tali. Omne quod movetur in certo tempore et finito illud est finitum; sed celum movetur in certo tempore et finito ergo etc. ~~maior~~ nota quia motus infinitus non potest esse finito tempore ~~minor~~ patet quia celum revolvitur in die naturali. Secundo nota hic fuit opinio antiquorum quod celum non moveretur sed terra movetur sicut videtur nobis propter motum terre quod celum moveatur sicut sedenti in navi videtur quod luna vel sol movetur ad motum navis; sed illa opinio est falsa ut probatum secundo celi. Quarto nota si celum esset infinitum in quantitate non posset circumvolvi in die naturali et in aliquo tempore finito maior probatur quia si traherentur due linee a centro ad circumferentiam iste linee in fine distarent versus circumferentiam quia quanto plus tales linee egredientes a centro ad circumferentiam protrahuntur tanto plus distant. Si ergo celum esset infinite quantitatis tunc ille linee protraherentur in infinitum et sic distarent infinite et sic inter eas esset distantia infinita; sed distantia infinita non potest pertransiri tempore finito quia tempus et motus debent esse commensurata; sed tempus infinitum non est commensurabile motui finito ergo nullum corpus celeste posset in die naturali vel in aliquo tempore finito illam distantiam inter duas lineas pertransire. Oppositum experimur quia videmus quod sol hodie oritur in oriente et cras iterum videmus eum oriri in oriente hoc non posset esse nisi celum esset revolutum. Quinto nota quod quedam sunt dies naturales et quedam artificiales. Dies naturalis est in quo et per quod totum celum solis revolvitur. Sed dies artificialis per illud tempus per quod sol movetur super nostrum orientem. Et sic etiam quedam sunt noctes artificiales et est tempus per quod movetur sol sub orizonte et dies et noctes artificiales semel vel bis in anno sunt equales ~~etiam~~ dies artificiales et noctes artificiales sunt equales die naturali. Sequitur.

Quod autem motus infinitus

Hic Albertus probat maiorem rationis sue posite ~~et dividit~~ in duas secundum quod hoc ~~dupliciter~~ probatur ~~secundo~~ ibi Secundo demonstratur. Primo ~~dicit sic quod autem motus infinitus~~ motus non possit mensurari tempore finito sic demonstratur sit illud tempus A, B et dividatur per quascumque partes una per tempus mensurat unam partem motus et alia aliam partem motus; motus autem cum sit infinitus ~~non~~ nondum totus est mensuratus a tempore finito. Secundo ~~secundo~~ Inde demonstratur quod motus infinitus non demonstratur tempore infinito dividendo motum tempore infinito per quascumque partes proportionabiles debent etiam esse motus et tempus et solum in proportione eius ita quod neutrum excedat in aliquo et sic hoc tempus mensurans motum est finitum et motus est finitus corpus et si motus est finitus corpus quod movetur est finitum restat quod celum est finitum. Primo nota circa litteram maioris rationis prioris fuit hec: Illud quod movetur tempore finito hoc est finitum illam vult probare in illa litera quia si aliquid infinitum movetur in tempore finito sequeretur quod motus infinitus mensuraretur finito ~~consequeretur~~ ~~probatur~~ quod hoc corpus cum sit infinitum eius motus est infinitus. Si ~~ergo~~ hoc corpus movetur

nota

nota

in tempore finito tunc patet consequentia. Sed falsitas probatur in littera quia si est possibile hoc tempus finitum mensuret motum infinitum precise sit ergo illud tempus a b et motus infinitus c et dividatur tempus a b in quatuor partes et auferantur a motu infinito partes equales istis quatuor, equalia istis quatuor partibus temporis; tunc adhuc totus motus non est precise mensuratus per totum a b, sed solum ille quatuor partes que sunt equales quatuor partibus temporis.

no. Secundo nota circa litteram secundam partem secundo modo demonstratur. Ibi probat conclusionem quod nec motus finitus potest precise mensurari tempore finito si esset, et hoc probat in eo: dico quod dividatur ille motus finitus in quatuor partes et auferantur a tempore finito quatuor partes mensurabiles quatuor partibus motus, quia semper tempus et motus debent esse proportionabiles; tunc ergo tempus illud sit infinitum et infinitum plures partes habet quam illas quatuor, ergo hoc totum non mensurat precise illum motum. Sed dices tu: illa deductio supponit unum falsum, ergo non concludit consequentiam. Tenet cum probatur quia supponit quod infinitum habeat partes; hoc autem est falsum, quia si infinitum esset, quia ille partes quotiens replicantur constituunt totum, illud autem constituitur ex infinitis et finitum. Ibi dico quod hoc nomine partes aliquando sumitur proprie et sic partes proportionabiles et quantitates dicuntur partes, et sic infinitum si esset non haberet partes ut ratio bene probat. Alio modo capitur improprie et sic quodlibet quod est de integritate

integralibus alicuius vocantur eius partes licet sint incommunicabiles, et tales partes per ymaginationem potest habere infinitum quod dicitur in primo celi, quod ab infinito licet auferri quantumlibet, et ille deductiones sunt supra in secundo physicorum ubi diffusius pertractantur.

Tertio nota quod in littera potest sic conclusio incidentalis illa: Nullus motus infinitus potest mensurari tempore finito nec aliquis motus finitus potest mensurari tempore infinito; illius prima pars probatur in prima parte littere, quia igitur motus infinitus potest mensurari tempore finito, sit illud tempus finitum a b et dividatur in quatuor partes et sit motus infinitus c et auferantur a c quatuor partes et sic motus infinitus c et auferantur quatuor partes a c equales quatuor partibus a b, quia tempus et motus debent esse proportionabiles; ille quatuor partes a b non auferantur, mensurantur nisi illas quatuor partes ablatas, ergo non mensurant totum motum quod est contra ypothesim. Sed secunda pars probatur in secunda parte littere, scilicet quod motus finitus non potest mensurari tempore infinito eodem modo, quia dividatur motus in quatuor partes et auferantur a tempore infinito quatuor partes proportionabiles quatuor partibus motus; tunc ille motus non mensuratur precise illo tempore infinito, quia tempus infinitum adhuc excedit motum.

Quarto nota dicitur quod tempus et motus debent esse proportionabiles sicut subiectum et propria passio sunt convertibilia, et quidquid competit uni proportionaliter competit alii; sic ergo tamen isti motus et tempus habet se ut si hoc est unus motus est finitus tunc hoc est unum tempus est finitum et econverso.

Quinto nota circa hoc quod dicit si motus finitus corporis quod movetur est finitum, hoc patet quia in omni corpore infinito non potest esse motus finitus ut patet sexto physicorum et primo celi sed

Modo debemus probare quod

hic est capitulum tertium illius tractatus et continuatur
sic. Postquam Albertus probavit quod tantum sit
unus mundus et quod ipsum celum sit finitum, hic
modo probat quod nullum corpus sit extra celum
sed omnia corpora sunt in celo, et dividitur illud
capitulum in tres partes, quia primo probat quod nullum
corpus sit extra celum naturaliter. Secundo pro-
bat quod nullum corpus potest esse extra celum
violente, secunda ibi secundo patet. Ad hoc dici-
tur quia primo proponit intentionem suam, secundo
consequitur intentum, secunda ibi quia nullum cor-
pus. Primo dicit sic: Modo debemus probare
quod omnia corpora sunt in celo et nullum extra et
primo probabimus quod nullum sit extra celum naturaliter,
secundo quod nec accidentaliter nec violenter, et subdit
secundo consequendo intentum, quod nullum corpus sit
extra celum naturaliter probatur sic: tantum sunt genera
corporum, scilicet elementum et elementatum et celum,
et quod celum non sit extra celum sic probatur,
quia nichil est extra se ipsum vel extra se ipsum,
ergo celum non est extra celum, quia inter omnia
elementa infimus est terra, supra quam aqua,
supra aquam aer, et eadem proportione sub
celo constans est quod nullum corpus sit
extra celum naturaliter. Nam grave naturaliter
tendit ad centrum deorsum, leve sursum
ad circumferentiam ad celum et non ultra. Ergo
nullum elementum fertur extra celum naturaliter.
Similiter patet quod nullum elementatum sit extra
celum. Omne enim elementatum constat ex
elementis, sed nullum elementum est extra ce-
lum ut probatum est, ergo nec elementatum naturaliter.
no[ta] Nota primo circa litteram ubi dicit ex quo
iam probatum est quod celum sit finitum, modo de-
bemus probare quod nullum corpus sit extra
celum, et primo volumus probare quod nullum corpus
sit extra celum naturaliter, secundo quod etiam nullum
sit extra celum violente.
Secundo nota circa illam litteram quia nullum nota
corpus ibi probat quod nullum corpus
sit extra celum naturaliter, et oppositum est
licet conclusio quinta illius tractatus,
scilicet hec: nullum corpus est extra ce-
lum, probatur sic: si aliquod corpus
esset extra celum, vel esset ibi na-
turaliter vel violente, sed nullo
modorum, igitur consequens, maior nota ex suf-
ficienti divisione, maior probatur
quo ad primam partem in littera et ad probandum
illam maiorem supponit supponit
unam suppositionem, quod omne corpus
vel est celum vel elementum vel
elementatum, id est compositum ex
elementis, et ex illa suppositione
tunc arguit probando primam partem
minoris sic: si aliquod cor-
pus naturaliter esse extra celum,
vel hoc esset celum vel elementum vel
elementatum, sed nullo modorum, igitur
consequens, maior nota ex suppositione,
sed minor quo ad primam partem probatur sic:
quod celum non sit extra celum, quia
sic idem esset extra se ipsum, con-
sequentia tenet, sed falsitas
sequentis probatur, quia implicat contradictionem.
Secundo nota circa illam litteram similiter nota
quod elementum ibi probat secundam
partem minoris, quod elementum
non sit extra celum ex ordine
et situ elementorum, quia inter omnia
elementa terra est infimus eleme-
ntum et est sita in centro mundi, et
supra illam est aqua et supra a-
quam aer, et supra illum est ignis
in concavo orbis lune. Patet quod nullum

elementum est contra celum quia omnia
continentur infra circumferentiam celi | Tertio
nota nota etiam illa litteram contra grauia
ibi probat eandem partem minoris
sic ubi contra celum esset uel pos-
set esse aliud elementum naturaliter
tunc aliud elementum posset ~~fieri~~
moueri contra celum consequentia
probatur | quia elementa mouentur ad
loca sua naturalia | sed falsitas con-
sequentis probatur | quia omne elementum
aut est graue aut est leue grauia
ut sicut terra et aqua | leuia sicut
ignis et aer | sed grauia moue-
ntur ad medium mundi leuia ad
circumferentiam et non ultra ergo nullum
naturaliter contra | Quarto nota ibi
nota similiter patet ibi probat tertiam partem mino-
ris scilicet quod nullum elementum possit
esse contra celum et hoc sic ubi
non potest esse aliud elementum ibi
non potest esse aliud elementatum
igitur consequentia maior nota quia omne elementatum
est compositum ex elementis | minor patet
ex iam probatis | Quinto nota circa sup-
nota positionem quod omne corpus est celum
uel elementum uel elementatum sic
patet quia omne corpus uel est simplex
uel est compositum Si simplex hoc est
~~duplex~~ uel est generabile uel corrupti-
bile uel ingenerabile uel incorrupti-
bile | si primo modo sic est elementum
si secundo modo sic est celum | si autem
est compositum sic est elementatum
nota Sexto nota Albertus notanter
dicit naturaliter | quia theologice aliqua
corpora sunt bene contra celum sicut
corpora glorificata sed illa probatio
procedit ex principiis naturalibus | Oc-
nota tauo nota quod ille ordo elemen-
torum quem albertus ponit in

littera et inter illos ordines habetur secundo de
generatione Sequitur littera

Secundo patet quod nullum corpus sit extra

Hic est secunda pars tertii capituli in qua Albertus
probat secundam partem minoris principalis
et eam diuiditur quia primo facit hoc secundo
infert conclusionem ibidem secundum ubi et sic
patet primo ~~dicat~~ sic Secundo patet quod nullum corpus
sit contra celum accidentaliter siue uiolenter
In quocumque enim loco quod corpus est naturaliter
in eodem est possibile esse aliud corpus uiolenter
ubi uero impossibile est aliud corpus naturaliter
ibidem impossibile est aliud corpus esse
accidentaliter uel uiolenter Sed contra celum nullum
corpus est naturaliter ut probatum est ergo nec uiolen-
ter et sic patet quod nullum corpus sit contra
celum uiolenter | et confirmat hoc per auctori-
tatem Damasceni dicentis | et hoc est quod dicit
Damascenus quod celum est continentia uisibi-
lium et inuisibilium creaturarum | Nota primo
secunda pars minoris principalis fuit hec
Contra celum nullum corpus esse potest
uiolenter | secundum probat hic | quia ubicumque
potest esse aliud corpus mobile ibidem potest
esse aliud corpus naturaliter ut probatum est
Nota secundo inter potest formari in forma
sic Si contra celum esset aliud corpus
uiolenter tunc sequitur quod ibi potest esse
aliud corpus naturaliter consequens est falsum
ut iam probatum est igitur et antecedens consequentia
probatur | quia ubicumque est aliud corpus uio-
lente ibi potest esse aliud corpus naturaliter
et econuerso | Tertio nota hoc probat | quia ubi-
cumque potest esse aliud corpus uiolente
quod ibi etiam potest esse aliud corpus natura-
liter | uel possit esse | quia elementa sunt
distincta per grauitatem et leuitatem | uel quod
quedam sunt leuia sicut ignis et aer et quedam
grauia sicut terra et aqua sed grauia mouentur
ad centrum, leuia uero sursum ergo in quocumque

loco est aliud corpus naturaliter ibi potest esse aliud violente ~~et econverso~~ ubi potest esse aliud violente ibi potest esse aliud naturaliter sicut ignis violenter esset violenter in centro mundi si esset ibi et terra violenter esset in concavo orbis lune si esset ibi ergo aliquod corpus esset in centro mundi naturaliter puta terra et aliud esset in concavo orbis lune naturaliter puta ignis. Ergo patet quod ubicumque est aliquod corpus violente quod ibi aliud potest esse naturaliter. Sed si extra celum esset aliud corpus violente hoc est elementum vel elementatum vel celum, sed non celum, quia esset extra seipsum, sed si elementum tunc aliquod aliud elementum posset ibi esse naturaliter. Si autem esset elementatum tunc movetur ad motum elementi predominantis et ad hoc stat quod ibi possit esse aliud elementum naturaliter, quia compositum ex elementis est ibi violente. Quarto nota quod albertus confirmat illam conclusionem per dictum damasceni qui dicit quod celum est continentia creaturarum visibilium et invisibilium scilicet spiritualium quam corporalium et si sic ergo nulla creatura est extra celum quod est propositum. Quinto nota dubitatur utrum extra celum sit aliquod corpus et utrum omnia corpora sint in celo et arguitur quod non, quia si omnia essent in celo tunc omnia corpora moverentur ad motum celi consequentia probatur quia moventur omnia que in nobis sunt vel que in ipso sunt. Sed falsitas probatur quia celum movetur circulariter, inferiora autem moventur quedam motu recto sicut elementa, quedam motu progressivo sicut animalia. Oppositum probat albertus in littera. Ubi nota quod aliquid dicitur esse in alio uno modo subiective sicut accidens est in subiecto. Alio modo contentive sicut contentum in continente. Correlarie infero aliquas propositiones. Nullum corpus est in celo subiective, hoc patet

quia sic fieret coincidentia dimensionum. Secunda omne corpus est in celo contentive, illa patet auctoritatibus damasceni adductam. Tertia nullum corpus est extra celum illa probat albertus in littera, quia hoc ad rationem qua arguitur sequeretur quod omnia corpora moverentur ad motum celi nego consequentiam, ad probationem dico verum est quidquid continetur in corpore subiective hoc bene movetur ad motum corporis sed sic non sunt omnia corpora contenta in celo etc.

Tunc debemus ostendere

Hic est capitulum quartum et continuatur. Sic prius albertus probavit quod tantum unus sit mundus et quod celum est finitum et quod extra celum non sit aliquod corpus, hic probat quod celum non est elementum nec compositum ~~et dividitur~~ quia primo facit hoc, secundo ~~concludit~~ infert quoddam correlarium, secunda ibi Oportet. Prima adhuc ~~dividitur~~ quia primo probat dimissio quod celum non sit elementum nec elementatum, ~~secundo~~ probat continuitatem, ~~secunda~~ ibi Sunt simul. Adhuc dividitur quia primo probat quod celum non sit elementum, secundo quod non potest esse elementatum, secunda ibi ~~eodem~~ patet. Adhuc dividitur quia primo ponit intentum suum, secundo consequitur ibi quod celum ~~primo dicit~~. Dicit tunc debemus ostendere sic quod celum nec est elementum vel elementatum. Subdit quod celum nec non elementum nec elementatum patet quia de proprietate omnis elementi est habere contrarium, agere in proprium

sed mergitur ei corrumpendo ipsum et ge-
neranda et salvatur in sua specie. Si
ergo celum esset elementum tunc omnia ce-
lestia haberent se ad celum sicut
punctus ad totam terram iam dudum cor-
rupisset et omnia esset celum quod non
videmus. Nota primo conclusio elicitur
~~correlario secunda~~: quod celum non est ele-
mentum, antecedens probatur sic: si celum esset
elementum, sequitur quod celum dudum
corrupisset omnia alia elementa et
convertisset ea in naturam celi, consequens
falsum ut videmus ad experientiam.
Probatur consequentia, quia omne elemen-
tum habet contrarium et quantum illud potest
agere et ipsum corrumpere si est sibi suf-
ficienter approximatum et si habet sufficientem
dominium super ipsum. Si autem ipsum ce-
lum esset elementum ipsum esset con-
trarium omnibus aliis elementis et
haberet sufficientem dominium super omnia
quia omnia elementa respectu celi sunt
sicut punctus respectu totius
terre ergo dudum potuisset ea corrum-
pisse. Nota probacio illius conse-
nota quentie fundatur super aliquas
propositiones et illa prima est quod ele-
menta sunt sibi invicem contraria
racione qualitatum illa patet quia
ignis est calidus et siccus et aqua
est frigida et humida et hec sunt
qualitates contrarie, ergo illa
duo elementa sunt contraria. Si-
militer aer est calidus et humidus
et terra est frigida et sicca et ille
qualitates etiam sunt contrarie
ergo etiam illa elementa. Secunda pro-
positio est illa, quod omne elementum
potest agere in aliud si sibi approxi-
matum fuerit probatur, quia contrarium

contrariatur contrario si habet dominium sufficiens
super ipsum non potest suspendere actionem suam.
Tertia propositio est, quod elementum fortius
potest corrumpere debilius et convertere ipsum in
naturam suam, probatur quia unum contrarium
si habet sufficientem dominium super ~~omnia elementa~~
ipsum potest ipsum corrumpere. Quarta propositio
est si celum esset elementum ipsum habe-
ret sufficientem dominium super omnia elementa
illa patet in litera, quia omnia elementa sunt
sicut punctus respectu totius terre sicut
dicit auctor spere, quia terra est sicut
punctus respectu firmamenti. Ex istis quatuor
propositionibus probatur illa consequentia suf-
ficienter que prius est formata. Tercio nota
Commentator dicit in octavo physicorum quod
experimentum sermonum verborum est quod sensus
et experientia concordat cum racione et qui
dimittit sensum et sequitur racionem debilis
est, modo videmus ad experientiam quod
elementa non sunt corrupta a celo ergo
melius isti racioni credendum est, scilicet
quod celum non est elementum. Quarto nota
quod Albertus probat hic quod celum non sit
elementum, quia prius dixit in precedenti
capitulo quod celum esset corpus ut ostenderet
quale corpus sit celum. Quinto nota
ex isto patet falsitas Platonis, qui dicit
quod celum erat ignis et ignee nature sit
etiam dixit quod esset totum celum, quia
eadem esset causa totius et partis et
quod hoc sit falsum patet ex illa racione, quia si
celum esset ignis cum ignis sit unum
elementum inter omnia elementa et celum sit
maius omnibus elementis iam celum corrupisset
omnia illa in fervore. Sequitur litera

Eodem modo patet quod celum non est

hic Albertus probat quod celum non sit elementum ~~et dicit~~ sic Eodem modo patet quod celum non est elementum, quia de elementatum est minus ele-mento ex quibus componitur. sed celum est maius de elemento ergo celum non est elementum ¶ Nota primo circa litteram elicitur enim conclusio septima illius tractatus et est hec celum non est elementum probatur si celum esset ele-mentum tunc esset minus elementis/ consequens falsum sic et ma[ior] falsitas patet quia omnia elementa sunt quasi punctus respectu ce-li ut prius dictum est, consequentia probatur quia de mixtum ex elementis est minus ele-mentis ¶ Secundo nota quod de mixtum ex ele-mentis sit minus elementis patet quia miscetur ex omnibus elementis totis sed ex partibus ele-mentorum sicut tota terra et tota aqua et sic de aliis elementis non ingrediuntur mixtionem quia tunc non haberemus nisi unum mixtum quod esset mixtum ex totis speris elemen-torum et sic non haberemus elementa sim-plicia cuius oppositum videmus ¶ Tercio nota quod si aliquod elementatum esset mixtum ex omnibus elementis totis, adhuc non esset tantum quantum esset celum quia si quantitas omnium elementorum esset coniuncta adhuc quanti-tas illa non posset adequari quantitati ¶ Quarto nota dices tu/ Ex quo celum non est elementum nec elementatum quid est tunc/ dico quod sicut patet in de substantia or-bis quod transcripto motore celum est corpus simplex et non compositum ex materia et for-ma et est neque grave neque leve &c.

Item similiter patet quod celum nec est elemen[tum]

hic Albertus probat similiter quod celum nec est elementum nec elementatum ~~et dividitur~~ quia ~~primo facit~~ hoc secundo inmovet quandam obiectionem ibi sed diceret aliquis primo dicit sic Item similiter patet quod celum nec est elementum nec elementatum nec de quod est quod habet motum hoc est deor-sum ad medium et sursum a medio sed celum non habet motum circularem ergo non est elementum nec elementa-tum Subdit inmovendo dubium Si diceret quod motus circularis est eis naturalis circulariter accidentalis tunc contra/ motus accidentalis incedit et amittitur/ si ergo motus celi circularis esset celo accidentalis incederet et amitteretur hoc autem non videmus sed contrario mo-tus celi est uniformis ¶ Nota nota primo volens dicere quod celum non sit elementum nec elementatum/ hoc sic ~~probatur sic~~/ de elementum vel elementatum movetur motu rec-to celum non movetur motu rec-to igitur et illa ~~ratione~~ probatur alie conclusiones priores/ illa ratio fundatur super duabus propositionibus prima est illa quod de elementum vel elementatum movetur motu recto illa patet quia de elementis quoddam movetur sursum ut ignis quoddam movetur deorsum ut aqua terra/ sed motus sursum et de-orsum sunt motus recti &c. Sed de elementis patet/ quia de elementa-tum movetur ad motum elementi predominantis in ipso ut patet ex primo celi ergo etiam movetur a medio ad medium sicut elementum pre-dominans ¶ Secunda propositio est talis ce-lum non movetur motu recto illa patet quia movetur circulariter circa me-dium ¶ Secundo nota circa illam litteram nota

Sed si dicatur ibi vult dicere q si a-
liquis diceret q motus circularis
e celo accidentalis vel violento et
motus rectus e ei naturalis hoc non
valet / qz motus violentus
e intensibilis et remissibilis et
i velocitate et tarditate / sed
motus celi non intenditur neq re-
mittitur vt apparet ad experienciam
qz videmus q motus celi est
nota uniformis / Tercio nota conclu-
sio elicitur conclusio octaua 19
tractatus / motus circularis
celi non e violentus illa probatur
sic qz si sic tunc esset intensibilis
et remissibilis i velocitate conse-
quens falsum igitur et antecedens falsitas
consequentis patet ad experienciam
consequencia probatur qz omnis motus vio-
lentus e remissibilis et inten-
nota sibilis / Quarto nota q omnis
motus accidentalis vel violentus
possit intendi vel remitti hoc patet
qz eis impellentis et mouentis
violente pot fortificari vel de-
bilitari et ad fortificacionem et ad
debilitacionem potencie mouentis
sequitur intensio et remissio motus
nota in velocitate / Quinto nota
dubitatur utrum celum moueatur
motu recto et arguitur q sic par-
tes celi mouentur motu recto ergo
totum celum pot moueri motu
consequencia probatur qz omne cor-
pus celeste sunt eiusdem nature
antecedens probatur qz sol et luna et
alij planete mouentur a medio
ad medium igitur mouentur motu recto
consequencia tenet / qz motus
ad medium e motus descensus
et motus a medio e motus

V motus celi sit uniformis

V celum moueatur motu recto

diurnus [?] planetarum

ascensus / ascensus autem et descensus sunt
motus recti igitur et antecedens probatur quia quando sol
mouetur ad oppositum augis sui eccentri-
ci tunc mouetur ad medium mundi et tunc
approximatur centro Sed quando mouetur ad
augem tunc mouetur a medio / qz tunc e-
longatur a centro mundi similiter e de alijs
planetis / Oppositum dicit Albertus
in textu / ad illam racionem dico / sic quando ar-
guitur partes celi mouentur motu recto
nego antecedens Ad probacionem quando dicitur
planete mouentur motu recto nego hoc
et ad probacionem quando dicitur ipsi mouentur a medio
ad medium ergo mouentur motu recto nego
consequenciam sed ad medium secundum rectam li-
neam ergo mouentur motu recto et sic ne-
getur antecedens / Sexto nota dubitatur utrum nota
motus celi sit uniformis et videtur
q non partes celi mouentur difformiter
ergo motus celi non est uniformis con-
sequencia tenet ~~antecedens~~ probatur quia pla-
nete mouentur difformiter i suis eccen-
tricis et epiciclis quia aliquando mouentur
velocius ut quando sunt directi aliquando
tardius ut quando sunt retrogradi / Se-
cundo probatur illud antecedens qz partes propinquio-
res centro tardius mouentur i eodem
tempore quam ille que sunt remociores quia
maiores circulos describunt ergo totum celum
mouetur difformiter / Oppositum dicit
textus ibi nota q duplex e motus celi
quidem diurnus / quidem ab oriente in
occidens et dicitur in oriens et vocatur
motus primi mobilis / qz primum mobile
illo motu semel i die naturali revoluitur
trahens secum omnes alias speras plane-
tarum inferiores / Alius e motus pla-
netarum qui e ab occidente i oriens
et contrario i occidens / Secundo nota aliqui nota

Summa f 3 117
114

motus uniformis
duobus modis quo ad tempus quo ad subiectum

motum esse uniformem ~~intelligitur dupliciter~~
uno modo quod sit uniformis quo ad tempus ita
quod ipsum mobile in equalibus temporibus equalia
spacia pertranseat Alio modo est unifor-
mis quo ad subiectum ita quod quelibet pars
mobilis equa velocitate moveatur ad subiec-
tum ita quod quelibet pars mobilis velocitate moveatur
cum toto / Quo habito pono aliquas propositiones / prima
est motus primi mobilis diurnus est unifor-
mis quo ad tempus illa ~~probatur~~ sic quia in equa-
libus temporibus equalia spacia pertransit igitur
propositio vera consequentia tenet per notabile antecedens patet
ad experientiam / Secunda motus primi mobilis
est difformis quo ad subiectum illa probatur
sic quia partes ipsius mobilis difformiter moventur
Propositio vera consequentia tenet per notabile antecedens patet
per rationem adductam / quia partes propinquiores
centro tardius moventur quia minores circu-
los describunt / Tercia motus planetarum
sunt difformes quo ad tempus et quo ad
subiectum illa probatur quia corpora planetarum
temporibus equalibus aliquando inequalia spa-
cia describunt igitur sunt difformes quo ad
tempus consequentia tenet ~~per dictis~~ antecedens patet quia
planeta directus plus movetur motu
proprio quam quando est in retrogradus etiam move-
tur difformiter quo ad subiectum quia partes
inferiores centro moventur tardius quam su-
periores propter causam dictam quia describunt
inequalibus temporibus minores circulos Sequitur

Ex predictis etiam patet quod celum non sit

hic est secunda pars principalis ~~et continuatur~~
sit primo Albertus ~~continuatur~~ determinat
quod celum nec est elementum nec elementatum
hic conclusio infert correlaria ~~et dividitur~~
in tres secundum quod ponit tria correlaria prima
ibi ex predictis patet ~~tria~~ ibi [illegible] patet
primo ~~dicit sic ex predictis~~ etiam patet quod celum
non sit generatum ~~esse~~ nec etiam quod generatur

ex principio contrario generatur ut dicit
Aristoteles in libro de celo et
mundo / Plato tamen dicit in thymeo
quod est generatum et principium habens
sui / Nota primo circa litteram ut
dicitur conclusio quod ibi probatum est scilicet
quod celum non est elementum nec com-
positum conclusio sequitur correlarie
quod celum non est generatum generatur
ex principio contrario celum autem
non habet contrarium / tunc tangit opi-
nionem platonis dicens / tamen pla-
to dicit in thymeo in isto libello
quod celum sit generatum et habeat
principium sui / Secundo non complica-
citur conclusio ~~celum~~ non est ge-
neratum probatur complicatur sic Omne
quod generatur generatur ex contrario
celum non habet contrarium igitur non est
generatum maior patet ex primo celi
et primo physicorum et primo
de generatione quia dicit quod generatur habet
habet materiam cui est annexa privatio
scilicet privatio et forma sunt contraria
principia ut patet ex primo phisi-
corum et prius in primo tractatu
huius / scilicet ~~minor probatur~~ quia celum
ex quo non est elementum nec
elementatum non habet contrarietatem
ex parte qualitatum primarum
etiam materie celi non est annexa
privatio ut patet in de substantia or-
bis / Nota quod dicit elementum vel
elementatum habeat contrarium
~~probatur~~ primo faciliter de eleme-
ntis patet quia illa sunt contraria
secundum qualitates ut prius dic-
tum est Secundo elementata vel mixta
presupponunt mixtionem elementorum

nota

nota

et qualitates mixtorum resultant ex
actione et passione qualitatum elemen-
nota torum. Tertio notandum sicut dicit primo
celi triplex fuit opinio de celo qui-
dam dixerunt quod esset genitum et
corruptibile et ista improbatur faci-
liter quia omne quod corrumpitur corrum-
pitur a suo contrario sed celum non
habet contrarium ergo etc. maior nota quia
nichil corrumpitur a se vel sibi simi-
li patet etiam secunda opinio fuit hec
platonis quam tangit in libro et illa
improbatur in primo celi quia omne ge-
nitum est corruptibile ut probatur ibidem
Tertia opinio est quod celum nec sit
genitum nec corruptibile et illa est
opinio aristotelis. Quarto nota
nota quod illa opinio platonis videtur concor-
dat cum opinione theologorum qui
dicunt quod celum sit creatum et non
sit corruptibile. Si quis tamen vellet
salvare platonem philosophyce
posset dicere quod celum non habet principium
in genere cause efficientis sed bene in
genere cause finalis quia a primo
ente dependet celum et tota
celum sit cali[illegible] natura sed in genere cause finalis
sequitur littera

Ex predictis etiam patet quod celum

hic albertus infert secundum corre-
larium ex predictis et dicit sic. Ex
predictis etiam patet quod celum non
calefit nec frigefit quia non
est elementum nec elementatum
quia ille sunt proprie qualitates ele-
mentorum scilicet calidum frigidum et
humidum et siccum et cum non recipit
huiusmodi impressiones constat quod non
est magis vetus quam fuit a principio

a principio sue creationis et etiam constat quod quam-
vis per aggregationem luminis quod a sole provenit
ad nos calorem sentiamus tamen corpus su-
periora non sunt calida [sicut dicunt] ca-
lida sicut sol calidus et luna frigida
et sic de aliis quia per effectum suum agunt
in illa inferiora et non econverso quod patet
videmus enim quod quando luna est plena in
lumine suo tunc mare crescit et in decre-
mento sui luminis mare decrescit. Unde
patet quod luna est mater omnis humiditatis. Unde
dicit aristoteles in de proprietatibus elementorum
quod quando planete fuerunt coadunati in
signo piscium factum est diluvium quando coad-
unati fuerunt in signo geminorum factum est
mortalitas id est pestilencia. Nota nota
primo ad litteram volo dicere quod correllario sequitur
secundo quod celum nec sit calidum nec frigidum
nec humidum nec siccum hoc patet quia ille qua-
litates sunt proprie qualitates elementorum
ex quo ergo celum non est elementum nec
elementatum ideo non competunt sibi iste
qualitates ex hoc ultimus sequitur quod ce-
lum non veterescit quia non competunt sibi
ille qualitates et ille impressiones. Se- nota
cundo nota dicunt aliqui tamen nos per-
primus calefactionem corporum supercelestium
quam propriis calefactionem solis etiam per-
cipimus humiditatem lune quia quando luna est
in incremento sui luminis tunc crescit mare
et sic omnes aque et omnes humores quod tunc
est fluxus menstruorum et patet hoc per aristo-
telem in de proprietatibus elementorum qui
dicit quod quando omnes planete erant coniuncti in
signo piscium tunc erat factum magnum
diluvium sicut fuit temporibus noe. Et
quando omnes planete fuerunt coniuncti in signo
geminorum tunc fuit facta magna mortali-
tas et pestilencia. Ad hoc volo respon-

respondere per unam distinctionem quod corpora celestia
esse calida humida frigida et sicca potest
intelligi dupliciter uno modo formaliter alio modo
virtualiter primo modo non sunt calida nec frigi-
da etc. sed secundo modo bene. Tercio nota quod
sicut dicit conclusio decima illius trac-
tatus celum non est calidum nec frigidum
formaliter probatur quia sicut ipse sunt qua-
litates proprie elementorum ergo non possunt at-
tribui celo consequentia tenet quia celum non
est elementum nec elementatum. Tercio
nota quod illa licet tamen non inveniatur et dicit
conclusio undecima Celum non est magis ve-
tus quam fuit a principio probatur sic illud
quod non est transmutabile hoc non veterescit
celum est huiusmodi igitur etc. maior nota quia trans-
mutatio est causa vetustatis ut pa-
tuit in primo tractatu huius minor patet quia
non habet contrarietates elementorum que sunt inhi-
tem transmutabiles. Quinto nota quod quo-
modo aggregatione luminis solis generetur in
istis inferioribus calor quia certe calor est corporis
densum et aptatum et tale corpus aptu-
natum est inflectere radios radii autem solis
incedentes super superficie terre inflectuntur
a superficie terre et tali inflexione radii
multiplicantur et concurrunt et exinde fit ca-
lor hic super superficie terre quod autem ex
tali aggregatione radiorum possit fieri calor
patet ad experientiam in speculo concavo ubi
in puncto concursus radiorum inflexorum aspe-
cto incenditur stuppa. Sexto nota contra
hoc quod dicitur quod in augmento luminis lune cre-
scunt humores hoc patet quia luna est mater humidi-
tatis unde Albertus magnus distin-
guit quatuor quartas lune prima quar-
ta est ab incensione usque quo luna est
semiplena et illa est calida et humida
secunda alia quarta ab illo tempore usque dum
luna est plena lumine et illa est cali-
da et sicca. Tercia est ab illo tempore
donec luna decrescit ad medie-
tatem et illa est frigida et sicca
Quarta est ab illa usque ad a-
liam incensionem et illa est frigida
et humida et ita videtur velle quod
illa ultima quarta plus humescit
Septimo nota de hoc quod dicit quod
quando omnes planete fuerint coniuncti
in signo piscium quod tunc fuit factum
diluvium magnum illius causa fuit
quia pisces est signum aquaticum et
humide nature in quo virtus influere
planetarum fortificatur quando sunt
in domibus vel in signis conformita-
tibus sue nature et debilitantur quando
sunt in signis contrarie nature in quo
tunc omnes planete erant coniuncti in
piscibus tunc influencia plane-
tarum humidorum huiusmodi est lune ve-
neris et ceterorum sunt fortificati a
qualitate signi et virtus planeta-
rum siccorum huiusmodi sunt martis et sa-
turni fuit debilitata a contra-
rietate nature signi et sic influ-
encia humidorum prevaluit et sic in-
fluebat magnam aquositatem
Octavo nota contra hoc quod dicitur quod quando
omnes planete fuerint coniuncti
in geminis quod tunc erit facta mag-
na mortalitas vel pestilencia
illius causa est quia geminus est
signum calidum et humidum et ergo
planete calidi erant ibi forti-
ficati ex qualitate signi et frigi-
di erant retardati in suis influ-
encijs et sic incendebat et consicca-
bat corpora nata et illa consicca-
to est mortificata quia vita con-

sistit in calido et humido unde di-
citur quidem quod in novissimo die ob con-
iunctionem planete in signo et calido
sicut est leo et sic perhibet mundus
periculum. Et sequitur litera.

Item patet quod celum non sit colora-

tum. Hic Albertus infert tertium corre-
larium et dicit sic. Item patet quod celum
non sit coloratum, quia color causatur
ex qualitatibus elementorum. Nota
nota primo circa literam ex litera elicitur
conclusio duodecima. Celum non est
coloratum probatur quia quod est coloratum
hoc est elementatum, celum non est
elementatum igitur etc. Maior nota ex
litera, quia color est qualitas in
qua insultat ex commixtione qualita-
tum primarum adinvicem et quidquid
quod est coloratum hoc est mixtum ex
qualitatibus elementorum et elemen-
tatis, sed minor patet ex prius dictis.
nota Secundo nota duplices sunt qualita-
tes. Quedam sunt qualitates prime et
sunt quatuor scilicet caliditas frigidi-
tas siccitas humiditas et ille
dicuntur qualitates elementorum et
dicuntur prime quia sensibus aliis pri-
oribus se cognoscerent. Alie sunt
qualitates secunde sicut colores
dulcedo amaritudo grave et
leve durum et molle et ille di-
cuntur secunde quia fiunt ex commixtione
qualitatum primarum et ideo patet quod
quidquid est coloratum quod hoc habet quali-
tates elementorum. Et salve similes
illis qualitatibus. Tertio nota
nota quod duplices sunt colores, quidam
sunt extremi sicut albedo et ni-
gredo et quidam medii sicut rube-
do viriditas glaucitas et diffe-
rentia istorum adinvicem quia colores extremi
mediate insultant ex commixtione et actione
qualitatum primarum, sicut ex commixtione
frigidi et calidi ubi dominatur frigiditas
ibi causatur albedo quia frigiditas est
mater albedinis. Sed ex actione calidi et frigi-
di ubi dominatur calidum fit nigredo, sed colo-
res medii insultant ex diversa commixtione
colorum extremorum adinvicem sicut ex
commixtione albi et nigri ubi dominatur al-
bedo ibi insultant colores medii sed
plus declinant ad albedinem sicut glau-
citas et consimiles. Sed ex commixtione albi
et nigri ubi dominatur nigredo insultant colo-
res medii qui plus declinant ad ni-
gredinem sicut rubedo et huiusmodi. Hoc satis
patet in de sensu et sensato. Quarto notatur
nota dubitatur utrum celum sit coloratum et ar-
guitur quod sic, omne visibile est coloratum
celum est visibile igitur etc. Maior nota ex
secundo de anima, quia color est obiectum visus.
Minor patet ad experientiam quia nos videmus
stellas. Oppositum dicitur in litera ubi dico
quod color capitur dupliciter uno modo stricte et
sic est qualitas secunda et subiectum est in
mixtis elementis. Alio modo sumitur
large prout est communis colori stricte cap-
to et luciditati, pro hoc dico ad argumentum
quod arguitur omne visibile est coloratum
concedo maiorem secundo modo et similiter
minorem et conclusio est quia celum est luci-
dum et ideo est large coloratum ut patet ex
notabili. Aliter patet negando maiorem
omne visibile sit coloratum quia non oportet
sed sufficit quod sit lucidum, quia non solum
color est obiectum visus sed etiam lux
ut patet in secundo de anima. Sequitur

Nobilitas celi sive corporum

Hic est capitulum quartum illius tractatus

et terminatur. Sic patet Albertus ostendit quod celum non sit elementum vel elementatum. Hic probat quod corpus celeste sit nobilius omnibus corporibus istis inferioribus et dividitur illud capitulum in tres partes secundum quod probat hec tria conclusiones. Secunda pars ibi Ostendit nobilitatis corporum / tertia ibi Ostendit nobilitatis corporum. Primo dicit sic Nobilitatis celi sui corporum superiorum manifestum per elevationem sui super omnia corpora inferiora quanto enim corpus nobilius tanto altius debetur ei locus.

no Nota primo quod sententia vult dicere quod corpus celeste est nobilius corporibus inferioribus generabilibus et corruptibilibus hoc probatur per eius loco quia est elevatum super omnia corpora inferiora / sed illud quod est nobilius corpus illi debetur nobilior locus ergo quia celum habet nobiliorem locum ergo est nobilius corpus.

no Secundo nota per illam elicitur conclusio quanta decima Celum est nobilius corpus in istis inferioribus probatur sic celum habet ~~alterius locum~~ altiorem locum istis inferioribus ergo est nobilius corpus consequentia probatur quia nobiliori corpori debetur altior locus antecedens patet in littera quia celum est elevatum super omnia ista inferiora.

no Tertio nota quod nobiliori corpori debetur altior locus sic probari per ordinationem elementorum quia inter omnia elementa terra est ignobilissimum quia est fex omnium elementorum ut dicitur in de proprietatibus elementorum et ergo tenet locum infimum et aqua est nobilior terra ergo habet altiorem locum et aer est nobilior aqua ergo est supra aquam et ignis quia est nobilissimum ergo habet altissimum locum inter elementa sic etiam dicunt quidam quod sit est in speris planetarum ita quod nobiliores spere habeant altiorem locum / quia luna est fex omnium planetarum ergo habet infimum locum in ordine planetarum et sic consequenter alii planete secundum ordinem nobilitatis ordinantur super illam.

Contra dicens tunc tamen sol est nobilissimus planetarum / quia illuminat omnes planetas et tamen non habet altissimum locum // Ibi dicunt astronomi quod natura ordinavit solem in medio planetarum propter hoc quod tam superiores quam inferiores recipiunt influentiam ab eo. Unde dicunt quod sol habeat se ad alios planetas sicut cor in corpore animalis habet se ad alia membra / cor ponitur in medio corporis ut omnibus influat vitam quia sic sol ponitur in medio planetarum ut omnes illuminet.

Quarto nota dubitatur utrum celum sit nobilius omnibus corporibus inferioribus et arguitur quod non nullum in natura est nobilius natura celum est in natura planetarum corpora inferiora sunt natura ergo celum non est nobilius istis inferioribus. Oppositum dicit littera Ibi dico quod hoc sit intelligi quod celum sit nobilius omnibus corporibus inferioribus preciso motore et hoc est falsum ut probat ratio quia homo et anima alia sunt nobiliori corpori celesti precluso motore quia celum ut sic est in natura Alio modo sit intelligi incluso motore et sic est verum et sic Albertus intelligit. Secundo dubitatur utrum celum habeat altiorem locum et videtur quod non. Celum nullum habet locum ergo non habet altiorem locum consequentia tenet. Antecedens probatur quia celum non est in loco / quia totum celum non est tunc vel locus ut prius dictum est. Oppositum dicit littera. Ibi dico quod duplex sit illegi. Uno modo ut totum celum est

tota illa essentia sit i loco ut ha-
beat aliquē locū et hc ē falsū ut
pbat ratio q ultima spha no est
in loco Alio mō q quedā spere
celestes sūt in loco et ille habet
aliquē locū quā ille inferiores
sūt illa inferiori et hc ē verū q
qlibz sphā maior locat minorem
quā includit eam et hc suffit
pro illa ratione q ratio includit
q aliqua corpa celestia sūt
nobiliores istis inferiorbz et q
ratio illa eadem ratione alia
tū oīa sit eiusdē rationis Sc

Nobilitas corporū superiorū

hic ē scdm pars illius capli i qua
Albertus ponit scdam ratiom pbādo
totū celū esse nobilius corpus
istis inferioribz et primo facit hoc
scdo pro hc infert qddā corre-
lariū ibi et pro h pz primo dicit
sic Nobilitas corporū superiorū
pz pro forma sū pro figura rotūda
q ē rotūditas rotūditas enī
nobilior est oībus aliis figuris
ut dt aristotiles in libro de ce-
lo et mundo q pz pro eo q oēs
alie figure habet terminos rotū-
dos aut figura hz formā circula-
rem et circulus no hz principiū ne-
qz finem sz in se terminatus est
q aute corpa superiora sūt ro-
tūda supra visū est Nota
nota primo circa litterā correlariū elicitur
ratio pbans conclusiū in pdicta
et ē in forma hec Illud est
nobilius q hz nobilissimam figurā
sz celū ē huiusmodi igitur etc maior nota
q nobiliori corpi debet nobili-
or figura ~~minor pz~~ q celū habz

figuram circulare vel spericā et illa est
nobilissima figura sicut pz p aristotilem
i scdo celi et mundi Scdo nota q nobi-
litate figure sū pt cognosci nobilitas
corporis q qlibz corpus determinat sibi
ppriam figuram et q° ergo nobilius corpus
determinat sibi ppriam figuram Tercio
nota q figura rotūdalis sperica sit
nobilissima figurarū hc pz et ~~pbat sic Cir-~~
culus ē figura pfectissima sz figura speri-
ca ē circularis igitur etc an ~~maior~~ pbatur
q circulus non hz terminū sicud figure an-
gulares sed semp terminat i seipo principiū
distas a fine ~~minor~~ pz de se Quarto
nota q figura circularis sit nobilissima hc
ergo pbat sic Illud q ē capacissimū
hc inter oēs figuras ē nobilissimū sz figura
sperica sū circularis ē capacissima inter
oēs figuras igitur etc maior nota pro terminis
minor pbat q nulla alia figura angu-
laris ē ita capax sicut sperica q
oīa corpora pportione sphā ē capacissima
Quinto nota adhuc pt aliter pbari q
figura sperica sit nobilissima figurarū
illa figura ē nobilissima q ē apta ad
motū aptissimū sū spericū figura spe-
rica ē huiusmodi igitur etc ~~maior~~ nota pro terminis
minor pbat pro scdo celi qa motus circu-
laris ē nobilissimus oīm motuū ut pz
ibidem et ad illū figura sperica ē ap-
tissima ut pz ~~scdo celi~~ ubi dicit q nulla
figura est est ita apta ad motū circula-
rem sicut sperica q aute celū habe-
at figuram spericam prius pbatū est Sc

Et ob hoc quod celi ē corruptibile

hic Albertus pro illa ratione infert qddam
correlariū ~~et dividit~~ q primo facit hc
~~scdo~~ ponit qddā notabile ibi ~~et nota~~

primo d' sit Et ob hoc q celum e rotundu
oia corpa inferiora sut rotunda / et ex h' ul
timus infert correlariu dicens Et ob hoc
finitu oe rotundu s3 mediu et oe mediu
s3 extrema et q s3 extrema est finitu
Et Subdit q aute oia illa corpa sut
inferiora sut rotunda p3 p3 igms cu cotmet
in celo q e rotundu cotmet figura ro
tundam / sicut d' in libro de celo et mundo
et ob h' finitus e et aer cu cotmeat ab
igne profudo rotundus est et ob h' finitus
et silit in alijs Et nota q tra e discoo
perta / q deus voluit hoies habere in
ea / Nota ex illa elicit corclusio co
clusio tricadecia Oia elemeta sut cor
pa rotunda / illa pbat' / oe q cotmetur
a corpe rotundo et adequate incluidit
in ipo h' e rotundu elemetu q libet
e hmoi i' ergo maior p3 / qa cotetu figurat
ad figuram cotinetis / minor p3 in ltra / q
ignis cotmet a spera lune q e rotunda
g etia spera ignis e rotunda et spera
aeris includit a spera ignis q e rotunda
i' et aer et sic de alijs Nota ex illa
lra Et ob h' elicit colusio quartadecia
et e correlariu illius correlarij positi
oia elemeta sut corpa finita / q illa pro
bat' sic Omne corpus rotundu e corpus
finitu / oe elemetu e corpus rotundu
i' ergo maior pbat' q oe rotundu s3 extre
ma et h' e finitu / s3 minor p3 ex coseqte
priori S3 aliquis dicet / tu aqua non e
sperica / q no cotedat tota tra ex oi
pte Ad hoc respodet in lra / q h' est
ppt h' / q deus voluit ista quarta tre
inhabitabilem ab aialibz esse discoopta
aqua ad cocedu vita aiantiu / quia aia
lia respirancia et inspiracia no possut ha
bitare sub aqua / quia no pnt ibi respi
rare et inspirare / ut g' aialia non peri

ret voluit deus illa pte tre disco
operire ab aqua Nota adhuc no
obstante illo / adhuc aqua e spe
rice figure sicut pbat' in scdo
celi et p auctoritate celi spere
expienciam / Unde ptes aque sut
sperice figure i' et tota aqua
cosequencia tenet / quia e eade
e racio totius et ptis / ppt hoc
quia aqua e corpus omogeneu
ius aute p3 p3 quia gutte
aque sut rotunde sicut p3 in
guttis roris et hoc ide pbat
auctor spere expiencie sit Si ali
quis existens in navi signat me
tu vel nota in littore et naviget
a littore / tu diu donec existens
in pede mali no videt illa nota
si aute ascedit malu videbit
illud quam no potuit vide in pe
de mali et h' no e ppt aliud
nisi ppt tumorem aque g' aq
est tumida et declinet ad speri
citatem Nota dicens tu existo
videt' in forma q prima racio
auctoris no bn stat / quia p'a
racio pbavit celu esse nobilius
alijs corpibus / ppt h' q s3 figuraz
nobiliorem / sic nu dicit q
elemeta habeat illa figuram
g' celu ppt h' no est nobilius
elemetis Ibi dico q corpus
celeste principalit et ex se vel
s3 figuram spericam / elemeta
aute habet ea ppt h' q inclu
dut' in corpe celesti loniab Ve

Ite nobilitas corpor

Hic Albertus post certifica
cionem ad pbadu nobilitatem
celi et est pbs principalis

capituli [struck: et dicitur sic]. Item nobilitas corporum superiorum patet ex comparatione inferiorum, sunt enim ingenerabilia et incorruptibilia, virtute activa tamen respectu inferiorum habentia. Nota tamen litteram ex littera elicitur ratio tertia ad probandum nobilitatem celi, et est illa: omne corpus ingenerabile et incorruptibile vel impassibile est nobilius corporibus passibilibus et generabilibus et corruptibilibus; sed corpus celeste est ingenerabile et incorruptibile et impassibile. Corpora autem inferiora sunt generabilia et corruptibilia et passibilia, igitur etc. Maior et minor patet [struck: satis]. Secundo nota quod celum sit impassibile, hoc probatur ex antedictis. Omne quod est passibile hoc est elementum vel elementatum; celum non est elementum nec elementatum, igitur etc. Maior nota quia actio et passio est inter qualitates elementorum vel inter qualitates consultantes ex qualitatibus elementorum. Sed minor patet ex prius dictis. Tercio nota quod celum sit ingenerabile et incorruptibile, hoc etiam probatur [struck: ex prius dictis], quia omne quod generatur vel corrumpitur, generatur vel corrumpitur a suo contrario; celum non habet contrarium, igitur etc. Maior et minor patet ex prius dictis. Quarto nota quod celum habeat virtutem activam respectu inferiorum, hoc etiam patet quia generat in inferiori et alterat inferiora; hoc bene patet ex primo metheororum ubi dicit quod ille mundus inferior contiguus est superiori lationi ut virtus eius inde gubernetur. Hoc patet etiam secundo physicorum ubi dicit quod homo generat hominem et sol

et in secundo de generatione ubi dicit quod latio solis in obliquo circulo est causa generationis et corruptionis istis inferioribus. Quinto nota dubitatur utrum celum sit impassibile, et arguitur quod non, quia celum est mobile, igitur passibile. Consequentia probatur quia moveri est pati, movere non agere, ambo patet de se. Oppositum dicit Albertus in littera. Ad illam rationem dico: quando arguitur celum est mobile, ergo est passibile, nego consequentiam. Ad probationem cum dicitur movere est agere, moveri non pati, ut patet per commentatorem [struck: tertio physicorum], quia omne agens movet, non autem omne movens agit, sic omne patiens movetur, sed non omne quod movetur patitur. Aliter potest dici quod duplex est passio: quedam est passio corruptiva vel cum abiectione contrarii, et tale non patitur celum. Alia est passio salvativa vel perfectiva, cuiusmodi est illuminari, et tale bene patitur celum quia illuminatur ut patet ad experientiam. Sequitur littera.

Et quia celum nobilius sit omnibus

Hic est capitulum sextum illius tractatus et continuatur sic: prius Albertus determinavit de nobilitate corporis celestis, hic [struck: modo] determinat de motu celesti et [struck: dividitur] in duas partes: primo probat quod motus celi sit perpetuus, secundo quod motus celi nec sit naturalis nec violentus, secunda ibi quod motus celi ut sit. Prima [struck: dividitur] in tres secundum quod probat hoc tribus rationibus, scilicet quod motus celi sit perpetuus. Secunda ibi item quod nobilitas celi circularis, tertia ibi primo motus celi. Prima adhuc dividitur quia primo ponit intentum suum, secundo consequitur; secunda ibi quod autem motus celi primo dicitur sic. Et quia celum nobilius sit omnibus corporibus inferioribus, propter hoc [struck: debet] ei motus nobilior scilicet circularis secundum naturam perpetuus

ab omni fatigatione et pena alicuius. Subdit postea
rationem probantem motum celi esse perpetuum
dicens, quod autem motus celi sit perpetuus
manifestum est ex eo quod principium motus
ipsius non potest separari ab ipso. Illud enim prin-
cipium est sibi coniunctum vel unitum. Si contin-
git motus celi esse accidentalis sive vio-
lentus, sed omne accidentale sive violentum
velociter transit sicut dicit Aristoteles in
libro de celo et mundo. Sic ergo motus celi
iam dudum transisset; restat ergo quod illud
principium non potest ab eo separari. Sed omne
quod est unitum hic est nisi per passionem vel alicuius
contrarietatem, sed celum est impassibile
non habens contrarietatem, ab unitum ergo illud
principium non removetur ab ipso, ergo motus ce-
15 li est perpetuus. Nota circa litteram primo quod
dicit quod celum est nobilius istis inferioribus
corporibus inferioribus ut iam dictum est,
ergo sibi debetur etiam nobilior motus. Sed
motus circularis qui est perpetuus ab omni
pena et fatigatione alicuius. Quod autem motus
celi sit ~~perpetuus sic probatur~~ sic quia principium
motus non potest separari a motu, ~~ergo~~ conti-
nue et perpetue ipsum movebit. Quod autem non possit
ab eo separari ~~hic patet~~ quia vel est unitum celo
vel coniunctum celo, non coniunctum quia sic motus
celi esset violentus quia fieret a principio ex-
trinseco non conferente vim passo et sic non
esset perpetuus quia nullum violentum perpetuum
ut patet primo celi; ~~ergo est~~ unitum ipsum celo,
sed omne quod est unitum aliquid non potest ab eo
separari nisi per passionem; celum autem non est
passibile sed impassibile, ergo ~~motor non potest~~
ab eo sic separari, ergo movebitur perpetue. Secundo
16 nota hic elicitur conclusio sextadecima: mo-
tus celi est perpetuus et illa debet sic intelligi
quod celum perpetue movebitur, et probatur sic:
Cuius motus cuius motor non potest separari ab
ipso mobili est perpetuus; motus celi
est huiusmodi igitur etc. ~~Minor patet~~ quia si non potest
separari a mobili hic continue mo-
vebit ipsum. ~~Sed minor~~ probatur sic: vel
motor celi est unitum celo vel coniunctum;
non potest dici quod sit coniunctum, quia sic
motus celi esset violentus quia
fieret a principio extrinseco et per
consequens non esset perpetuus quia
nullum violentum perpetuum, quia vio-
lenta successive transeunt ut patet
primo celi. Ergo relinquitur quod est unitum
celo; tunc ultra arguitur sic: illud
quod unitum aliquid ab ipso non
potest separari nisi cum pena vel pas-
sione; ergo motor celi si deberet
ab ipso separari separaretur cum pena
et fatigatione; sed celum non est passi-
bile, ergo motus celi non est separa-
bilis. Tercio nota etiam elicitur nota
per eandem circa conclusio septimade-
cima: motus celi est nobilissimus motuum;
probatur sic: Ille motus qui est no-
bilissimi corporis est nobilissimus motus;
motus celi est huiusmodi igitur etc. Maior
nota quia nobiliori corpori debetur
nobilior motus, ~~minor patet~~ ex precede-
nti capitulo. Quarto nota quod secta nota
non physicorum ~~probatur~~ adducit aliam
rationem quod motus celi sit eternus
sic: Omne movens quod movet sine
fatigatione et pena illius motus
est eternus; celum est huiusmodi igitur etc. Maior
nota de se, sed minor ponitur in littera
quia dicit quod secundum illam perpetuus
sine pena vel ab omni pena et fati-
gatione. Galienus et probatur ratione
~~utraque~~ ubicumque motus in eo quod
movet non movetur per se non per
accidens, ~~ibi~~ movet sine fatigatione

sed motor celi in eo quod movet nec
movetur ipse non paciendo ergo mo
vet sine fatigatione / patet minor / quia
si non movetur tunc non fatigatur
sed minor patet celi non inheret corpori
celesti. Quinto nota dubitatur
utrum motor celi sit intra celum
et videtur quod non / quia si sit in
eo quod movetur movetur paciendo
consequens ut iam dictum est conse
quentia probatur / quia motus nobis
movetur omnia / que in nobis sunt. Ibi
dico quod motorem celi esse in celo
potest intelligi dupliciter: uno modo sic / quod
sit ibi inherens et sic est falsum
ut probat ratio / Alio modo quod sit ibi
per operationem et sic debet intelligi quod
operatio motoris celestis non potest
separari a celo. Sexto nota quod celum
sit impassibile hoc patet quoniam corpus deus
quia non est receptivum peregrinarum
impressionum. Sequitur littera

Quod motus celi circularis

Hic Albertus ponit secundam rationem
ad probandum conclusionem predictam
scilicet quod perpetuus ~~et dicitur sit~~ Item
quod motus celi circularis sit perpetuus
secundum naturam patet in eo quod non habet
intensionem vel remissionem sed semper
est uniformis. Et subdit tertiam
rationem nec magis tendit ad atti
ngendum illud ubi vel illud propter
causam motus celestis non ten
dit ad aliquem finem acquirendum
ergo est perpetuus secundum naturam
Nota primo circa litteram quod littera dicit
sicut ratio secunda ad probandum con
clusionem secundam decimam / ~~et talis~~

ille motus qui non intenditur nec remittitur
et semper est uniformis ille est perpetuus motus
celi est huiusmodi igitur etc. / ~~maior~~ patet / quia nullus
motus difformis est perpetuus / sed ~~minor~~
~~potest probari per predicta sic~~ Ille motus est
uniformis qui fit a motore movente sine
fatigatione / sed motor celi movet sine fa
tigatione celum est huiusmodi igitur etc. / ~~maior nota~~
quia fatigatus movens sine fatigatione movet uni
formiter / ~~minor~~ patet ex predictis. Secundo nota
circa illam litteram Nec magis intendit
Ibi subditur ratio probans conclusionem predic
tam et formatur ~~et informatur~~ sic. Ille
motus qui non est propter aliquem finem
vel aliquam perfectionem acquirendam ille est
perpetuus motus celi est ~~huiusmodi igitur etc.~~
~~maior nota~~ quia omnis motus qui est propter
aliquem finem / vel propter aliquem finem illa
perfectione acquisita cessat motus
quia habitibus presentibus cessat omnino actio
ex primo de generatione ergo ex opposito motus
qui non est propter aliquam talem perfectionem est
perpetuus sed ~~minor~~ patet in littera, quia motus
celi non est plus ad unum ubi quam
ad aliud nec est propter aliquam perfectionem
acquirendam sed propter perfectionem habitam
conservandam. Tertio nota / dubitatur utrum
motus celi intendatur vel remittatur
vel non. Vel utrum sit uniformis et videtur
quod non / motus planetarum est motus
celi et ille est difformis igitur motus celi est
difformis consequentia tenet / antecedens quoad primam
partem patet / quia planete sunt corpora ce
lestia / sed quoad secundam partem patet / quia pla
nete moventur aliquando tardius ut quando sunt
retrogradi aliquando velocius ut quando sunt
directi / talis autem motus / qui aliquando
est velocior et aliquando tardior est diffor
mis igitur etc. Oppositum dicit in littera. Ibi dico
quod illud quod dicitur in littera debet intelligi de

motu diurno primi mobilis / quia qui ipsum secum omnes speras planetarum / de motu autem proprio planetarum non intelligit nec sic procedit ratio. Quarto nota circa litteram secundam sive partem huius secunde utrum motus celi sit propter aliquem finem vel perfectionem videtur quod sic / quia si non sequeretur quod deus et natura facerent aliquid frustra consequens falsum [struck] falsitas consequentis patet primo celi / quia movet celum et non propter aliquem finem ergo frustra / patet secundo motus celi est propter continuationem et generationem illorum inferiorum ergo non est frustra consequentia tenet / antecedens patet per ipsius dictis / Oppositum dicitur in littera [struck] ratione dico quod duplices sunt motores quidam sunt qui movent propter aliquem habitum de motu acquirendum et tales non movent perpetue / Alii sunt qui movent propter aliquid de novo acquirendum / sed et habitum conservandum / et tales sunt motores celestes qui non movent propter aliquid de novo acquirendum / sed ut perfectionem quam habent conservent ut dicitur in duodecimo methaphisice / Post hoc dico ad rationes ad primam quando arguitur sequitur quod deus et natura etc. nego consequentiam / Ad probationem dico quod licet non moveat propter aliquam finem acquirendum tamen movet propter habitum et finem conservandum et sic non movetur frustra / Ad secundam quando arguitur / celum movetur propter continuationem illorum inferiorum concedo totam rationem / quia probat quod celum movetur propter aliquem finem / sed tamen ille finis non est intrinsecus celi vel motoris sed alterius / sed littera intelligit quod non movetur propter aliquem finem sibi de novo acquirendum / Sequitur littera

Motus celi non est naturalis

hic est secunda pars illius capituli ~~continuatur~~ sicut Albertus probavit quod motus celi sit perpetuus / ~~hic probat~~ quod non est naturalis nec violentus / ~~et dividitur~~ quia primo probat / quod non sit naturalis / secundo quod non sit violentus / ibi quod autem motus celi non sit violentus / prima dividitur adhuc in duas / primo probat hoc in una ratione secundo alia / secunda ibi Est quod motus celi / primo dicit sic / Est motus celi non est naturalis nec violentus patet quod eo quod omnis talis motus [illegible] est / ponamus ergo quod aliquod corpus sive naturaliter sive violenter moveatur per aliquam lineam sive spatium finitum / et cum spatium finitum est / illud corpus aliquale pertransit spatium illud cum finitum sit / aut ergo stabit ibi aut non / Si stabit ergo quiescit in puncto / ergo motus celi non est perpetuus / si vero non stabit / ergo relinquit in eodem tempore aliud in alio / Si in eodem ergo sic in eodem tempore ibit et redibit / ergo duo opposita erunt in eodem tempore quod est impossibile / Si ergo quiesceret in medio illorum temporum ergo cessavit ille motus id est non est perpetuus / licet probatum est quod motus celi non est perpetuus secundum naturam nec erit talis nec violentus

no Nota primo circa litteram quod littera ~~conclusio octauadecima~~ illius tractatus et est hec motus celi non est naturalis et probatur quod littera sic nullus motus naturalis est perpetuus motus celi est perpetuus ~~igitur non est~~ naturalis ~~maior probatur~~ sic ~~nullus~~ motus circularis est perpetuus ~~omnis~~ motus naturalis est rectus igitur etc ~~maior probatur~~ quia capiatur quod aliquod corpus quod mouetur motu recto per aliquod spatium tunc necesse est quod hoc aliquando perueniat ad finem istius spatii ~~quia hoc spatium~~ est finitum quia nullum spatium est infinitum secundum extensionem ut ~~prius probatum~~ est quod cum ergo perueniet ad finem illius spatii uel tunc stabit uel non stabit. Si stabit tunc quiescet et per consequens ille motus non erit perpetuus quod est oppositum. Si autem non stabit ergo redibit quia non potest ulterius procedere cum sit in fine spatii illius ergo oportet quod redeat per idem spatium. Sed ergo redibit in eodem tempore quo prius mouebatur ~~uel in~~ alio. non potest dici quod in eodem quia sic sequeretur quod aliquid moueretur in eodem tempore oppositis motibus hoc est ~~falsum~~ ut patet ex hiis secundo physicorum ~~consequentia~~ tenet tamen illud mobile mouetur ad oppositos terminos ergo oppositis motibus. Si autem dicatur quod in alio tempore redibit ergo tempore medio inter illa duo tempora quiescit et per consequens talis motus desinit esse ~~ergo~~ non est perpetuus

~~Sed minor~~ scilicet quod ~~omnis motus naturalis~~ sit motus rectus quia hic capitur motus naturalis pro motu elementorum et elementatorum sursum uel deorsum et quod ille sit rectus patet. Sed ~~minor~~ primi sylogismi scilicet quod motus celi sit perpetuus iam probatum est. Secundo nota quod illa ratione sic probatur quod motus celi non sit naturalis nec violentus quia eadem esset si poneretur aliquod corpus moueri violenter ubi ponitur quod moueatur naturaliter. Tertio nota ~~dubitatur~~ utrum motus contrarii uel ad contrarios terminos possit fieri in eodem tempore et videtur quod sic. talis motus possit fieri sine quiete media ergo possunt fieri ~~in eodem~~ tempore consequentia tenet de se antecedens probatur in tali casu ponatur quod aliquis magnus lapis sicut molaris descendat deorsum et proiciatur versus prius lapillus sursum donec tangat istum magnum lapidem uel tunc immediate descendit uel quiescit. Si dicatur quod statim descendit ergo simul ascendit et descendit in eodem tempore nulla quiete intercedente media ergo in eodem tempore mouetur contrariis motibus ~~scilicet~~ ascensus et descensus hoc est oppositum. Si autem dicatur quod quiescit ~~ergo~~ in isto tempore quietis sustentat istum magnum lapidem ne descendat et videtur esse inconueniens. Oppositum ~~patet~~ in littera quia super hoc fundatur tota ratio. ubi dicunt quidam qui arguunt talis motus potest esse sine quiete media ipsi negant antecedens ad probationem de isto lapide dicunt quod aer qui impellitur ab isto magno lapide prius

tangit primo lapidem qui est ita mag-
nus et ille facit eum quiescere et postea de-
scendere quia tangitur a magno lapide. Aliter
potest dici quod in primo instanti contactus
desinit ascendere et incipit descendere et sic
utitur in eodem puncto bis et sic contingit
ipsum quiescere ut patuit in primo tractatu
tu. Sequitur litera

Item talis motus intenditur et re

Hic Albertus adducit secundam rationem
ad probandum conclusionem predictam ~~et dicit~~
sic. Item talis motus intenditur et re-
mittitur ergo motus celi non est naturalis
quia omnis motus est ab aliquo. Et sub-
dit tertiam rationem ad idem probandum dicens
Item adhuc probat quod motus celi non
sit naturalis quia omnis motus naturalis est
ab aliquo in aliquid et semper intendit ad
acquirendum aliquid quo acquisito quie-
scit illud mobile, motus autem celi non
acquirit aliquid in quo quiescat, ergo
[nota] non est naturalis. Nota primo circa literam
quod prima parte litere elicitur ratio talis et
est secunda probans conclusionem secundam in
forma. Hec omnis motus naturalis intenditur
et remittitur, motus celi non intenditur nec
remittitur ergo non est naturalis ~~maior~~ nota ex
prius dictis in primo tractatu, quod motus
naturalis est in principio tardior et in fine
velocior intensior, ~~sed minor~~ patet ex prius dictis
quod motus celi est uniformis. Secundo
[nota] nota circa literam ~~ubi adhuc~~ ubi sumitur
tertia ratio ad eandem conclusionem proban-
dam et probatur sic et formatur sic omnis
motus naturalis est propter aliquid acquiren-
dum quo acquisito mobile quiescit
Sed motus celi non est propter aliquid
acquirendum quo acquisito quiescit

~~ergo et maior~~ patet in inductione, quia
grave descendit propter hoc ut ac-
quirat locum deorsum et leve
ascendit propter hoc ut acquirat lo-
cum sursum quo acquisito quiescit
~~sed minor~~ patet ex prius dictis, quia
motus celi non est propter aliquid
de motu acquirendum. Tertio [nota]
nota causam quare motus natura-
lis est in principio remissus et
in fine intensus. Ratio est hec [nota]
quia in principio est maior resistentia
quam in fine, quia in fine resis-
tentia est corrupta, plus quam
in principio ubi autem est maior
resistentia respectu eiusdem agentis
ibi est tardior motus quam ubi
est minor. Quarto nota quod ille [nota]
rationes omnes bene probant quod
motus celi non est naturalis, sic quod
celum moveatur naturaliter motu intrinseco
non tamen probant quin sit sit naturalis
quod non est violentus quia
non sit a principio extrinseco non
conferente vim passo. Sequitur

Ex hiis sumitur ratio quarta

Hic Albertus adducit quartam
rationem ad probandum conclusionem
predictam scilicet quod motus celi
non sit naturalis et dicit sic. Ex
prius litera sumitur ratio quarta ad
probandum conclusionem predictam
et est in forma hec. Si motus
celi esset naturalis tunc sequeretur
quod omnes spere moverentur versus
eandem partem consequens fal-
sum ergo et antecedens. Falsitas conseque-
tis in secundo celi et per astrono-
mos communiter qui dicunt

quod octava sphera movetur ab orien-
te in occidens redeundo in oriens
redeundo in occidens, sed certum est
quod oriens et occidens sunt oppo-
sita probatur consequentia quia omnia
que moventur naturaliter si sunt speciei ~~naturaliter~~
eiusdem et eiusdem nature ~~tunc~~
ergo si ~~moverent~~ moventur naturaliter ~~moventur~~ moventur
ad eundem locum tunc movetur ad
eundem locum sicut levia moventur
sursum et omnia gravia moventur ~~deorsum~~ deorsum
ad centrum mundi, sed certum est
quod omnes sphere celestes sunt eiusdem
speciei et eiusdem nature ergo si mo-
verentur naturaliter moverentur ad eundem
nota locum. Secundo nota circa illam litteram
quartam alia ratione, ubi sunt ~~tres~~
probantes conclusionem predictam ~~et formi~~
~~sunt~~ Ille motus est causa omnium
motuum naturalium non est naturalis sed
supra naturam, sed motus celi est
causa omnium motuum naturalium ~~ergo~~
~~maior probatur quia~~ causa melior
naturaliter est prior causato, sed
minor patet expositus, quia motus
celi est causa quod illa inferiora
generantur et corrumpuntur et alterantur
no Tertio nota quod omnia que sunt eiusdem
nature moventur ad eundem locum
motu naturali patet per Aristotelem in
tertio physicorum, ubi dicit quod ad
eundem locum tota terra movetur
et quelibet eius glebus. Quarto
no nota videtur quod omnes partes celi
moveantur versus eandem partem
quia omnes moventur ab oriente
in occidens et econverso in oriens
redeundo in uno die naturali ergo
omnes moventur eodem motu. Ubi dico
quod duplex est motus celi quidam

est motus celi primi mobilis et vocatur
motus diurnus, quia completur in die naturali
in isto motu moventur omnes sphere cele-
stes versus eandem partem, quia primum
mobile rapit secum omnes spheras inferiores
Alius est motus planetarum proprius et
ille est ab occidente in oriens et vocatur
motus immissionis ab astronomis, quia est contra
incessum primi mobilis, ut dicitur in littera et istum
motum quidem planete complent citius
et quidem tardius, quia luna complet
eum in uno mense, sed sol in uno anno
et sic de aliis ut habetur videlicet in spera
et in aliis libris astronomorum. Quinto no
nota ~~dubitatur~~ circa litteram utrum motus
planetarum sit ab occidente in oriens
~~et videtur quod non~~, quia si sic tunc idem
moveretur contrariis motibus consequens
falsum est ~~et minor~~, falsitas probatur in quinto
physicorum et consequentia probatur, quia si
planete moverentur ab occidente in ori-
ens cum etiam moveantur motu primi mo-
bilis ab oriente in occidentem, sic moue-
rentur versus oriens et occidens et hii sunt
contrarii motus igitur etc. Ubi dico quod ratio
bene concluderet, si esset idem motus esset
super eisdem ~~possibilibus~~ polis et super eisdem
spaciis et hoc non est, quia motus primi
mobilis et motus raptus planetarum
est super polis mundi, sed motus immissionis
planetarum est super polis zodiaci igitur etc.
Sexto nota quod motus celi sit motus no
inferiorum prius dictum est. Dicit littera
sic Tertia alia ratio probatur quod motus
celi non sit naturalis, quia ea que moventur
naturaliter sunt eiusdem speciei et eiusdem
nature moventur versus eandem partem
sicut omnia gravia descendunt deorsum
et omnia levia ascendunt ad superiora ergo

cum mitu celum sit eiusdem speciei et eiusdem nature si motus eius esset naturalis moueretur sub eadem parte sicut omnia grauia descendunt ad centrum et omnia leuia ascendunt ad superiora ergo cum celum sit eiusdem speciei et eiusdem nature si motus eius esset naturalis mouetur sub eadem parte et illa est ubi dicitur de diuersitate sed probatum est in astronomia et aristoteles dicit in libro de celo et mundo quod octaua spera mouetur ab oriente in occidentem et alie septem spere mouentur contra in cessu primi mobilis ergo non mouetur sub eadem parte ergo motus celi non est naturalis Et subdit quandam rationem dicens Item alia ratione probatur quod motus celi non est naturalis quia motus celi est principium nature rerum naturalium quia mediante motu illo omnes res naturales generantur et corrumpuntur et alterantur Illud autem quod est causa alterius fortius est nobilius eo cuius est causa et ita cum motus sit principium rerum naturalium non est subiectus nature ergo non est naturalis sed supra naturalem Sequitur licet

Quod autem motus celi non sit

hic Albertus probat quod motus celi non sit violentus ~~et dividit~~ quia primo facit hoc secundo probat etiam quod non est naturalis Secunda ibi ~~Sibi~~ ostendendum est primo dicit sic Quod autem motus celi non sit violentus probatum est supra de eo cum violentum velociter transit Nota
no primo quod hec conclusio cum conclusio nonadecima illius tractatus et est hec motus celi non est violentus et probatur sic quilibet motus violentus est non perpetuus motus celi est perpetuus ergo non est violentus ~~maior~~ patet consequentia quia violentum velociter transit sed minor probatur quia prius probatus est

Secundo nota eadem conclusio potest probari aliter sic Si motus celi esset violentus sequeretur quod diu transisset consequens falsum ut patet consequentia tenet ut prius no

Tertio nota quod violentum velociter transit Cuius ratio est quia violentum dicitur hic quod competit alicui contra inclinationem naturalem hoc autem non potest diu sustineri quod est contrarium rei Quarto nota quod omnis motus qui mouet violenter mouet cum pena et fatigatione Si ergo motor celestis moueret violenter moueret cum fatigatione et pena et sic non moueret perpetue nec uniformiter cuius oppositum prius dictum est Sequitur

no 3 ratio no 4

Similiter ostendendum est

hic Albertus probat quod motus celi non est naturalis et ~~dividit~~ quia primo facit hoc secundo ostendit dicit qualis sit motus celi Secunda ibi Preter hoc ergo motus ipsius ad hunc modum sed quod ponit duas rationes probantes hoc Secunda ibi Item talis motus Primo dicit sic Similiter ostendendum est quod non sit naturalis quia dicit ~~aristoteles~~ quod motus naturalis non fit sine pena et alteratione et labore et fatigatione ergo motus celi non est naturalis Et subdit secundam rationem dicens Item motus celi intenditur et remittitur motus

celi non intendit nec remittitur
ergo non est naturalis. Nota primo
no solam elicit conclusio vicesima
motus celi non est naturalis probatur
primo sic omnis motus naturalis est
cum pena labore cum fatigatione
et eternatus motus celi non
est cum fatigatione nec labore ~~et~~
maior ~~probatur~~ quia natura movet cor
pus contra inclinationem naturalem quia
natura movet corpus progressive
corpus ~~et sic non~~ est aptum na= — motus celi sit naturalis
tum moveri progressive sed motu
recto ergo natura inclinationem habet
ad motum quod movet ipsam natura
omnis autem motus qui est contra
inclinationem naturalem ille est cum
pena et labore et cum resistencia
et prosequens cum fatigatione et
prosequens est terminatus vel
terminabilis quia nullus motus qui
est cum fatigatione potest esse per
petuus sed minor probatur scilicet
quod celum moveatur sine labore
et fatigatione quia celum non habet
aliquam inclinationem ad aliud mo
tum quam ad istum quo utitur
movetur a suo motore et prose
quens non est ibi aliqua re
missio ~~etiam~~ probatur secundo quia
motus celestis in eo quod movetur
nec movetur ipse nec partes eius
quia non est contrarius materialis
~~et per~~ consequens non est fraccibilis
~~et per consequens~~ movet sine pena
et dolore et per consequens movetur
perpetue. Hec autem patent conclusione
no dictis. Secundo nota circa illam tertiam
ita talis motus ibi sunt contra
secundum probans conclusionem predictam
sic omnis motus naturalis intenditur

et remittitur motus celi non intenditur nec
remittitur ~~et si maior probatur~~ per dictum in primo
tractatu in capitulo de motu. Ibi dicit
quod motus naturalis est in principio remissus
et in fine intensus et in sic remissus ~~et~~
intenditur et remittitur. ~~Sed minor~~ patet conclusione
dictis quia motus celi est uniformis. Tertio no
nota dubitatur utrum motus celi sit naturalis
~~et arguitur quod sic~~ motus celi est ab natura
ergo motus celi est naturalis ~~consequentia tenet~~
ipse ~~aut probatur~~ in secundo celi ubi dicit
quod celum est quoddam naturale et patet per oppositum
in de substantia orbis. Oppositum dicitur in littera.
Ubi dico quod motum esse naturalem intelligitur
dupliciter uno modo quod sit ab natura in herere et in
informatione quod sit per mobilis ~~et sic~~ non
est naturalis. Alio modo potest intelligi quod fiet ab
natura separata quod non sit per mobilis sed
concurrat solum per perfectionem et sic potest dici natura=
lis quia motus celi potest vocari natura celi
et sic per auctoritates quod allegatur in littera.
Deinde dubitatur utrum motus celi sit sine
resistencia et arguitur quod non quia corpus
celeste est inclinatum ad quietem ergo
motor movet ipsum contra inclinationem
naturalem et movet ipsum cum labore et fatiga=
tione consequentia tenet conclusione dictis.
Minor patet. De oppositum dicitur in littera. Ubi
dico quod duplex est inclinatio corporis mo-
bilis quedam est ad motum contrarium et
talis est causa resistencie et laboris.
Alia est inclinatio ad quietem et talis est
causa laboris vel resistencie. Sequitur.

Preter hos ergo motus

Hic est ultima pars illius capituli in qua Al
bertus ostendit qualis sit motus celi
et dicit Preter hos ergo motus celi
oportet ponere alium motum celi scilicet circula
rem sicut dicit Aristoteles in libro
de celo et mundo de quo dicit Avicenna

quod non simpliciter animalis sed per similitudinem / quia
sicut humana anima movet corpus humanum
et corpus obedit ei ita angeli ex quo cog-
noscunt et vident suum creatorem ex dilectione
et desiderio movent illas speras ita quod
prima spera que est maioris sphere ex tali
desiderio movetur a principio ordine unde
ipse appellat istum motum spiritualem motum de-
siderii et sic secunda spera movetur illo or-
no dine et sic de singulis per ordinem / Nota
ipse dicit quod angeli sunt quasi ~~angeli~~ anime
non tamen simpliciter sunt anime et ideo motus
ille celestis dicitur motus animalis / No-
no ta ex illa litera elicitur conclusio universalis
prima / motus celi est animalis illa patet
auctoritate aristotilis primo celi / Secundo
nota circa litteram de quo dicit / Avicenna
dicit quod motus celi quodammodo assi-
milatur motui animalis et hoc sicut anima
humana movet corpus et corpus obedit
ei / sic intelligentia vel angelus movet
celum ex desiderio / et differunt in hoc
a motu animalis quod non est cum fatigatione
et pena sicut motus animalis / Tercio
no nota quod intelligentia motus effective
movet primum orbem puta octavam
speram et ~~ergo~~ dicitur de ordine primo / Secundo
movet secundum orbem puta orbem
saturni et ergo dicitur de ordine secundo / et sic con-
sequenter de aliis et sic non sunt plures
intelligentie moventes effective quam
orbes moti / Sed prima intelligentia vel prima
causa non movet effective / sed in ra-
tione finis / et Avicenna dicit / quod illi an-
geli vel intelligentie sunt quodammodo anime non
no tamen sunt simpliciter anime / Quarto nota Avi-
cenna appellat ~~mot~~ motum celi motum
desiderii / quia ut patet per commentatorem
secundo methaphysice / intelligentie movent
sicut animantes desiderantes quia
ex eo quod cognoscunt primum et cog-
noscunt se non posse consequi
in sua perfectione nisi per motum
ergo continue appetunt movere
et sic movent sicut animantes de-
siderantes / sed primum movet
sicut amatum et desideratum / quia
omnia movet propter finem / primum
ut assimilentur primo quantum est
possibile / Secundo nota circa hoc no
quod dicit prius probatum est quod
motus celi non sit naturalis /
quia naturale capitur dupliciter uno modo
large prout distinguitur contra
violentum et sic quidquid non
est violentum est naturale et sic
motus celi est naturalissimus / Alio
modo motus naturalis dicitur quod
fit a natura intrinseca / sicut mo-
tus gravium et levium fit a gravi-
tate et levitate intrinseca
et sic motus celi non est na-
turalis ut probat racionibus / Sex- no
to nota circa hoc dicit quod ange-
li de primo ordine movent primum
orbem hoc est theologice quia
theologi ponunt plures ordines
angelorum / philozophus autem
non ponit plures intelligentias
nisi quod sit motus spiritualium or-
bium / sed potest glosari sicut prius
dictum est / Sequitur capitulum

~~Et nota quod octo dicti~~

hic est capitulum septimum et ultimum
illius tractatus ~~et continuatur~~ sic
prius albertus determinavit de
motu celi / hic determinat de

partibus celi fit de speris celestibus
et dividitur in duas partes / quia primo
enumerat speras celestes / secundo
movet quandam dubitationem et
solvit ibi et nota quod motus / primo
dividitur in tres / primo ponit numerum
sperarum celestium secundum philoso-
phos naturales / secundo secundum astronomos /
tertio secundum theologos / secunda ibi
ptolomeus autem / tertia ibi / the-
ologi vero / primo dicit sic ~~et no~~
quod octo distinguuntur spere celes-
tes / quarum prima est spera fir-
mamenti in qua stelle fixe sunt
immobiles ut dicit aristoteles
secunda spera est saturni in qua solum
modo est saturnus / tertia est iovis
quarta martis / quinta solis
sexta veneris / septima mercurii
octava lune ~~vel octo sunt spe-~~
~~re quas sit potius firmare~~ /
~~celum stellatum saturnus iupiter~~
~~et mars sol venus hos sequitur~~
~~postea luna stebat~~ / sub qua non
sunt nisi res corporales / sicut ig-
nis aqua aer terra et alia corrup-
tibilia sicut dicit macrobius / Nota
no primo circa litteram octo sunt spere
celestes sicut ~~per~~ per aristotelem
secundo celi / prima spera dicitur firma-
mentum / vel orbis stellarum fixarum
in quo sunt stelle fixe infinite
secunda spera est saturni / tertia iovis
in qua iupiter / quarta martis in
qua mars / quinta solis in qua
sol / sexta veneris in qua venus
septima mercurii in qua mercurius
octava lune in qua luna / et illa
est ultima et minus et ordo sperarum

declarata patet per versus subpositos in littera / et
sub illa spera scilicet lune sunt quatuor spere elemen-
torum que componunt speram generabilium et corrup-
tibilium / Secundo nota aristoteles in secundo celi no
septimo capitulo de duobus diffinitionibus que-
stionibus movet illam questionem / quare
hoc sit quod octava spera sit infinite stelle
et in speris planetarum est solum una
stella / et solvit dicens quod hoc est propter no-
bilitatem / quia octava spera est nobilior
aliqua alia / tertio nota quod quidam astrologi no
sunt diversificati in ordine planetarum quam
albertus ponit in littera quidam dicunt quod sol
immediate locatur post lunam et alii dicunt
sicut autor dicit in littera / Sed ptolomeus et
plures astrologi concordant in hoc quod sol lo-
catur in medio ~~ordine~~ omnium planetarum ut illumi-
net superiores quam inferiores / Quarto nota no
~~dubitatur utrum~~ stelle fixe sunt immobiles
vel utrum sit infinite secundum numerum et videtur
quod non / quia si sic tunc esset aliquid
infinitum secundum multitudinem actu conse-
quens falsum est et minus falsitas conseque-
tis patet / ~~tertio physicorum~~ consequentia patet quia stel-
le fixe sunt immobiles ut dicit in littera et
hoc non est propter aliud nisi constituunt numerum
infinitum / quia quilibet numerus finitus est mobi-
lis / Ibi dico quod non sunt mobiles nobis
tamen non sunt mobiles secundum se ut pro-
bat textus Sequitur

Ptolomeus autem assignat

Hic albertus ponit numerum sperarum celestium
secundum opinionem et dicit sic Ptolomeus
autem assignat aliam speram super illas
in qua sunt angeli et res spirituales et in-
corruptibiles et ista est ~~immobilis~~ nona
Nota circa litteram notandum quod ptolomeus

et sui sequaces ponunt ad hanc nonam speram vel tam istam et dicunt illam esse immobilem et in ista sunt creature spirituales et non corporee sicut sunt intelligencie. Et nota quod
no secundum rei veritatem non fuit de intencione ptolomei quod illa nona spera sit immobilis ymo dicit quod est mobilis motu diurno et non habet aliquem alium motum nisi istum / sed octava spera non solum movetur motu diurno sed eciam motu quodam accessionis et recessionis non in mille annis gradu uno et per illam nonam speram salvat multas apparencias quas non potest salvare de solo motu octave spere. Tercio nota quod intencio
no illorum ponencium illam nonam speram est talis quia oportet omne difforme reduci ad uniforme, modo motus octave spere est difformis / quia habet diversos motus. Ergo oportet quod ponatur spera que moveatur uniformiter uno motu et hec est noticia sperarum. Se

Theologi vero distinguunt septem speras

Hic Albertus ponit numerum et ordinem sperarum celestium secundum opinionem theologorum ~~et dicit~~ sic Theologi vero distinguunt septem celos scilicet spirituales ~~scilicet~~ aereum / ethereum / igneum / sydereum / cristallinum / olympium / empireum trinitatis. Et ~~Nam celorum sit ordo notetur ecce Empireum post hoc aqueum est cristallum quod lumine Sydereum post hoc igneum sub stat olympium Ethereum post aereum sequitur locus ymus et subdit~~ unam sufficienciam illarum sperarum et dicit. Et horum numerus sic potest accipi / quia celum vel nominat rem creatam vel increatam. Si increatam sic est celum trinitatis. Si creatam vel nominat rem corruptibilem vel incorruptibilem. Si corruptibilem vel quantum ad extremum vel quantum ad medium. Si quantum ad extremum sic est celum aereum et igneum. Si quantum ad medium sic est celum ethereum. Si vero nominat rem creatam et incorruptibilem hoc iterum est dupliciter vel quantum ad extremum vel quantum ad medium. Si quantum ad extremum sic est celum sydereum et celum olympium. Si quantum ad medium sic est cristallinum. Nota pro textu primo circa litteram / theologi ponunt septem celos. Primum celum est celum trinitatis et in illo celo est trinitas ~~scilicet pater~~ filius et spiritus sanctus / ~~et vocatur~~ empireum et dicitur empireum ab en quod est in et pir ignis quasi intus igneum propter claritatem. Post hoc ponunt celum quod vocatur olympium quasi totum igneum et transparens et in illo dicunt esse angelos archangelos. Secundum ponunt celum quod vocatur cristallinum quod est clarum quia perspicuum ad modum cristalli et in illo dicunt esse animas sanctorum et animas beatas / quartum ponunt celum sydereum vel stellatum et hoc est quantum ad essenciam suam octava spera et septem spere planetarum scilicet supra. Quintum ponunt celum igneum et hoc est spera ignis. Sextum ponunt celum ethereum et hoc est superior pars aeris et ordo illorum in versibus in littera positus.
Secundo nota circa litteram. Et horum numerus. Ubi ponit / sufficienciam illorum celorum ~~et n~~ dicere quod hoc nomine celum vel significat rem creatam / vel increatam no

Si significat rem increatam sic est in celo
trinitatis Si autem significat rem
creatam vel significat rem corrupti-
bilem vel incorruptibilem scilicet Si significat
rem corruptibilem hoc est adhuc du-
pliciter vel significat rem corruptibilem
quantum ad medium vel quantum ad ex-
tremum Si significat rem corrupti-
bilem quantum ad extremum sic est
celum igneum et aereum et illa sunt
extrema quorum est ethereum Si
significat rem corruptibilem quo
ad medium sic est medium ethereum
Si autem significat rem creatam
et incorruptibilem hoc est iterum dupliciter
vel quo ad medium vel quo ad ex-
tremum Si quo ad extremum sic
est celum olympium et sydereum quod sunt
extrema inter que mediat cri-
stallinum Sed si significat rem creatam
incorruptibilem quo ad medium
sic est cristallinum Quarto nota
dices tu quare non vocat aquam
et ignem celos sicut aerem et ignem
Dico quod ideo non vocat aquam celum
quia non est perfectione sphericum sicut
superius patuit terram autem non vocat
celum quia non est transparens
Quarto nota quod illa littera potest
solui questio talis Ubi deus
fuit antequam crearet mundum
dicendum quod in celo trinitatis in hoc
quo fuit ab eterno et est increa-
tum ut dicitur in littera Quinto nota
theologice loquendo tunc habet quod
dicitur in littera sunt vera quo tamen phy-
losophice et naturaliter sit loquen-
dum prius dictum est Sequitur

Et nota quod motus octa

ue sphere Albertus ponit unum notabi-
le de motu celi ~~et primo facit hoc~~ Secundo
mouet unam dubitationem et soluit ibi Qua-
re autem ~~primo dicit~~ sic Et nota quod
motus octaue sphere dicitur uniformis
motus autem planetarum et aliarum sphe-
rarum inferiorum dicitur esse ~~duplex~~ sicut mo-
tus solis dicitur ~~duplex~~ scilicet tropicus et
diurnus ~~motus~~ diurnus dicitur motus re-
uolucens in die naturali ~~motus~~ autem tropicus
dicitur motus continuus Unde ob plane-
te dicuntur tropici quia retrogradiuntur
a motu primi mobilis quod est tunc tanto
desiderio quod ob speciales inuoluunt Nota
primo circa litteram cum dicit quod motus oc-
taue sphere est uniformis quia mouetur
totum uno motu scilicet motu inuolutionis
diurno et hoc est verum secundum intentionem
aristotelis in secundo celi Sed tamen secundum the-
ologos et astronomos octaua sphera
mouetur pluribus motibus quia mouetur
motu diurno et mouetur motu acces-
sus et recessus sed planete mouentur
pluribus motibus uno motu inuolutio-
nis quo scilicet inuoluuntur primo mobili et hic
vocatur motus raptus et motus inmissionis
ab occidente in oriens et ille vocatur
motus tropicus quasi conuersiuus a
tropos quod est conuersio quia est contra in-
cessum firmamenti et ideo ob planete
vocantur tropici quia sic incedunt versus
suum contra firmamentum Nota motus
raptus planetarum ille fit ab intellige-
ntia mouente primo mobili Sed motus tro-
picus cuiuslibet fit ab intelligentia sibi
appropriata Tertio nota quod motus diurnus
planetarum completur ab omnibus in uno die
naturali Sed motus inmissionis in diuersis temporibus
Saturnus enim complet cursum suum in triginta an-
nis Jupiter in duodecim annis et sic de aliis
ut patet per auctorem sphere Sed octaua sphe-

ra secundum illos qui ponunt eam habere aliud
motum quam motum diurnum et complet cursum
suum in triginta et sex milibus annorum ¶ Quarto
nota quod omnes planete habent plures
motus patet de luna ille habet unum motum
diurnum et alium motum revolutionis totius
spere habet tertium motum in eccentrico in suo pro-
prio circulo et habet quartum motum epicicli
in eccentrico habet quintum motum corporis lune in
epiciclo consistit constituit et ymaginandum
de aliis planetis quod habeant plures motus
hoc magis est videndum in theorica planetarum
¶ Deinde nota dicitur quod motus primi mobilis
est cum tanto desiderio quod rapit secum orbes ali-
os speciales inferiores hoc patet ex prius dictis
quia dictum est quod motus celi est motus de-
siderii | ~~quarto~~ quo aliqua intelligentia est
superior tanto desiderio movet | sed quia
intelligentia primi mobilis est suprema ergo mo-
vet cum maiori desiderio ¶ Sequitur littera

Quare autem spere

Hec est ultima pars illius capituli in qua Alber-
tus movet unam dubitationem et solvit eam
dicens sic Quare autem spere planetarum
contra incessum primi mobilis ut dictum est
supra a diversis diversimode assignatur ~~ratio~~
nes | qui dicunt quod hoc sit ad retardandum
motum primi mobilis nisi enim ille motus
retardaretur ut dicunt propter nimiam sui velo-
citatem totum frangeretur vel diu iam frac-
tum esset | Subdit oppositum autem dicunt
quod hoc est propter homines et animalia que sunt super
terram ut homines possent vivere et tunc conclu-
dit istum tractatum dicens et hec de circulo
dicta sufficiant ¶ Nota primo circa litteram ex
quo prius dictum est quod primum mobile movetur
uno motu uniformi | sed alii planete
moventur contra incessum primi mobilis dubium
est quid sit causa huius ¶ Ad hoc respondit Al-
bertus quod a diversis assignantur diversimode
rationes illius et Subdit unam solutionem

dicens quod quidam dicunt quod est propter
retardationem motus primi mobilis
qui est ita velox quod si non retar-
daretur quod totum firmamentum iam
diu esset fractum ¶ Secundo nota
circa illam litteram | Oppositum autem
dicunt ibi reddit aliam rationem
et vult dicere quod quidam dicunt quod
esse hoc est propter homines et alia a-
nimalia viventia super terram | motus
enim primi mobilis est cum tanto
desiderio et tam velox ut iam
dictum est quod si non retardaretur
nichil posset crescere et per consequens
homines et alia non possent vivere
animalia super terram ¶ Tertio notandum
quod prima solutio modicum valet quia
supponit quod celum sit frangibile hoc
autem est falsum | quia non est possibile
ut prius dictum est | et etiam conse-
quentia quod incessio est aliqua vio-
lentia consequens est falsum ut patet
~~ex prius~~ dictis probatur consequentia
quia illa retardatio primi mobilis
est violenta propter eandem rationem de-
ficit ¶ Secunda solutio quia dicit mo-
tum primi mobilis retardari qui
est semper uniformis et eiusdem
velocitatis ¶ Quarto nota Aris-
toteles in secundo celi in secundo capitulo
de duabus diffinitionibus questio-
nibus movet illam eandem questionem
sed aliter solvit et dicit quod causa
est quia diverse spere non possunt ge-
nerari in istis inferioribus nisi salva-
ri primo simplice motu et sic
generatio diversarum sperarum est cau-
sa et non retardatio primi mobilis
¶ Quinto nota Albertus excusat
se de ulteriori pertractatione de-

celo ut p3 in litt(er)a et sic finitur se-
cundus tractatus illius summe naturalium
qui tractatus correspondet libris
de celo et mundo et sic est finis

Incipit tercius tractatus summe naturalium

Postquam dictum est de corpore mo

hic est tractatus tercius correspon-
dens libro de generatione et corruptio-
ne et continuatur sic quia Albertus
determinavit de corpore mobili secundum
se et in communi et eciam determinavit
de corpore mobili ingenerabili et incor-
ruptibili sicut de celo. Sic modo
determinat de corpore mobili simplici
sicut sunt elementa et dividitur
ille tractatus in quinque capitula. In
primo capitulo premittit quandam conti-
nuam ad suum propositum. Secundo recitat
opiniones antiquorum de generatione
et corruptione. In tercio determinat de
primis qualitatibus elementorum
In quarto determinat de generatione
elementorum adinvicem. In quinto
determinat de alteratione et augmentatione
et aliis speciebus motus. Secundum
capitulum incipit ibi De elementis
diverse sunt opiniones. Tercium ibi
Restat nunc dicere. Quartum ibi
Et quomodo elementa generantur. Quintum
ibi Alteratio est motus. Primum capitulum
dividitur adhuc in duas partes princi-
pales quia primo premittit intencionem

suam et ordinem dicendorum. Secundo ponit conti-
nuationem declarando elementa. Secundo ibi
Antequam ponamus opiniones. Prima adhuc
dividitur in duo quia primo premittit intencionem
suam et continuationem. Secundo ponit ordinem dicen-
dorum. Secunda ibi in primo ergo ponamus. Pri-
mo dicit sic Postquam dictum est de cor-
pore mobili ingenerabili et incorruptibili dicen-
dum est de corpore mobili generabili et corrup-
tibili, et primo de simplici secundo de composito
Corpora autem generabilia et corruptibilia
simplicia sunt elementa. Unde nunc dicendum
est de elementis que distincta sunt sub celo
in suis situbus ita quod illud est subtilius aliis
quod est propinquius celo sicut ignis est subtili-
or aere propinquior est celo quam aer et
aer quam aqua et aqua quam terra. Notandum no
primo circa litteram in precedenti tractatu de-
terminavit de corpore mobili ingenerabili et in-
corruptibili et consequenter ordo illius trac-
tatus ad precedentes quia sicut ingenerabile
et incorruptibile prius est generabili et corruptibili
sic iste tractatus de generabili et corruptibili
precedit tractatum de generabili et corruptibili
quia de priori prior est speculatio. Secundo
notandum ipse dicit quod primo velit determinare no
de corpore simplici composito corruptibili. Secundo
de corpore generabili simplici et corruptibili
composito in sequenti tractatu, quia sicut
simplex ad compositum sic tractatus unius
precedit tractatum alterius. Tercio notandum no
circa illam litteram sicut dicendum est ibi
post ordinem et situm elementorum sub ce-
lo et cetera dicere. Et quanto elementum est
subtilius tanto eius locus est propinquior
celo et ergo ignis quod est subtilissimum eleme-
tum est propinquissimum celo, et quia aer est sub-
tilior aqua ergo est propinquior celo, et quia
aqua est subtilior terra et ergo est propinquior

celo quam terra autem cum sit grossissime
elementum maiore distat a celo et ideo vocatur
a philozophis fex elementorum Quarto non
no dubitatur utrum elementa sint simplicia et ar-
guitur quod non quia illa que sunt composita ex materia
et forma hec non est simplicia elementa sunt
huiusmodi igitur consequentia maior patet de se minor patet quia ea
quod sint corpora naturalia Oppositum est Albertus
in littera dicens Corpora autem generabilia et
corruptibilia simplicia sunt elementa Ibi
dico quod elementa esse simplicia potest du-
pliciter intelligi Uno modo quod sunt simplicia id est
positione contraria et hec est falsum ut probat
argumentum quia sunt composita ex materia et forma
Alio modo possunt dici simplicia respectu mixto-
rum et sic est verum et ideo aristotiles supra vo-
cat ea corpora elementa Quinto nota
no dubitatur utrum elementa sint generabilia et cor-
ruptibilia et arguitur quod non probatur eterna
est generabile et corruptibile elementa sunt
eterna igitur consequentia nota de se maior patet quia
mundus est eternus ut probatum est supra igitur etiam
omnes partes mundi sunt eterne sed elementa
sunt partes mundi igitur sunt eterne Oppositum dicitur
in littera Ibi dico concedendo maiorem et ad
minorem dico quod elementa esse corrupti-
bilia potest intelligi dupliciter Uno modo quod tote spe-
re elementorum semel sunt generabiles
et semel sunt corruptibiles et hec est falsum
naturaliter loquendo ut probat ratio Alio modo
quod partes elementorum sunt generabiles et
corruptibiles et hec est verum et sic intelligitur
no littera Sexto nota dubitatur utrum ignis
sit in concavo orbis lune et arguitur quod non
quia sic sequeretur quod possit videri consequens
falsum probatur consequentia quia ignis
est lucidus sed antecedens quod est lucidum illo
loco tantum hoc est visibile Oppositum vult Al-
bertus in littera Ibi dico quod arguitur sequere-
tur quod possit ibi videri nego consequentiam
Ad probationem dico quod nichil est visibile nisi
sit ita densum quod possit terminare visum
ignis autem non est ita densus ergo et ci-
am ignis non lucet in propria spera
sicut patet in nocte in absencia lu-
cis stellarum Sequitur littera

Primo ponamus opinionem

Hic Albertus ponit ordinem dicen-
dorum et dicit sic primo ponamus
ordinem opinionem aliorum philosophorum
de elementis Secundo dicemus de
quatuor qualitatibus primis ele-
mentorum Tertio de generatione et corrup-
tione elementorum ad invicem Quar-
to quaeremus de alteratione et
de aliis speciebus motus Nota primo
circa litteram vult dicere quod modus pro-
cedendi sit ille quod primo ponit
opinionem antiquorum de elementis
ut visis opinionibus eorum et de-
fectibus facilius cognoscatur veritas
quia dubitatorum solutio est veritatis
inquisitio Secundo nota circa illam nota
litteram Ibi vult dicere
quod prius hic vult determinare de primis
qualitatibus elementorum quia quedam
sunt generabilia ad invicem et trans-
mutabilia ratione qualitatum earum
naturae est ut dicitur de qualitatibus
elementorum quia diverse fuerunt o-
piniones antiquorum de illis qua-
litatibus quidam enim dixerunt quod
essent forme substantiales ut dicit
commentator super celi Tertio nota nota
dum ibi generationem cuius Ibi vult dicere
quod habet meliorem cognitionem quomodo
elementa ex se generentur ex se invi-
cem et quomodo mixta generantur
ex elementis vult determinare de
alteratione et mixtione quia de genera-
tione ad superiorem procedit alteratio
ideo etiam mixta non generantur ex e-
lementis nisi elementa conmisceantur
ad invicem Sed dices tu ex quo

altera(ti)o
generatio precedit generationem quare g(enerati)o
no(n) determinat prius de alteratione q(uam)
de generatione Ubi dico q(uod) alteratio
bene precedit generationem non tamen precedit
eam notitia quia generatio elementorum
est nobis notior quam eorum alte
ratio Et de notioribus procedendum
est ad ignotiora g(enerati)o d(icitu)r de genera
tione simplici quam de altera
tione Sequitur lit(tera)

Antequam ponamus opinin

Hic Albertus ponit unam distinctionem
elementi et dicit sic Anteq(uam)
ponamus de elementis nota
opiniones ¶ Nota q(uod) multis mo-
no dis d(icitu)r elementum ~~nomine~~ dicit(ur)
elementum principium actus con-
plexionis ut illud de toto est
magis sua parte Unde dicit A-
ristoteles in libro ~~physicorum~~ q(uod)
dispositio scientie et virtutis est in
hiis que sunt principia aut ele-
menta ibi appellat elementa
principia Subdit d(icitu)r etiam eleme
tum ut d(icit) ~~aristoteles~~ in quinto
~~metaphysice~~ commune omnibus rebus q(uod)
est principium cuiuslibet in quolibet
genere et lit(ter)a est principium primum
sicut lit(tere) dicuntur elementa vo-
cis significative ad placitum et si-
militer in aliis Subdit d(icitu)r etiam
elementum secundum specialem intel-
lectum principium cuiuslibet corporis
mixti et secundum diffinitionem quinto
~~metaphysice~~ elementum est illud ex
quo componitur res prima et est
in eo et non dicitur secundum for-
mam sed species in alia formam
~~ubi generationem~~ mixto sicut aqua
cuiuslibet pars est aqua et similiter in aliis elementis
et secundum hoc distinguuntur elementa scilicet ignis
aqua aer terra quia omnia in materia con
veniunt scilicet non secundum formam frigidum hu-
midum calidum siccum et ~~dicitur~~ contraria
ratione suarum formarum Unde substantie
nichil est contrarium secundum materiam sed
secundum formam substantie aliquid est contra
rium ¶ Nota primo circa litteram ubi dicit no
Antequam ponatur opiniones antiquorum
de elementis videndum est una distinctio
q(uot) modis d(icitu)r elementum Subdit ponens
unam acceptionem elementi dicens quod
elementum accipitur uno modo pro principio
conplexionis alicuius substantie sicut est
hoc principium de toto est sua parte magis
vel hoc de quo affirmatio vel negatio
et de nullo sic et sic accipit ~~aristoteles~~
elementum in libro physicorum ubi d(icit)
q(uod) dispositio virtutis et scientie est in prin
cipiis et elementis ibi vocat principia
prima elementa ¶ Secundo nota circa litteram no
illam d(icitu)r etiam elementum Ubi ponit
secundam acceptionem elementi dicens q(uod)
~~secundo~~ d(icitu)r elementum illud q(uod) est co
mune omnibus rebus alicuius generis et ex
quo componuntur omnia que sunt et sic lit(tere)
dicuntur elementa vocum significativarum
quia omnes voces componuntur ex litteris sic
etiam lapides et ligna dicuntur eleme
ta domus ~~tertio~~ nota circa illa litteram
dicitur etiam ubi ponit tertiam acceptio
ne elementi dicens q(uod) proprissime accipie
do elementum tunc illa dicuntur eleme
ta ex quo componuntur mixta et illa
sunt quatuor ut patet in lit(ter)a ut ignis
aqua aer terra ¶ Quarto nota circa il
la litteram et secundum hoc diffinitur eleme
tum ubi ponit diffinitionem elementi quam

aristotiles ponit in secundo metaphysice Sed alber-
tus allegat in quarto quia quartus liber
aristotilis metaphysice est iste quia primum
unum ~~aristotiles~~ non composuit et est hec
quod elementum est ex quo res componitur
primo et quod est in re et non dicitur per formam
In illa diffinitione tanguntur tres ~~diffinitio~~
conditiones elementi secundum deum Prima est
quod mixta debet componi ex illis ele-
mentis Secunda quod debet esse in mixtis
Tercia quod non sunt divisibilia secundum for-
mam id est non divisibilia secundum partes
formarum diversarum quia sunt omogenea quia
qualibet pars ignis est ignis et sic de aliis
nota Quinto nota circa illam litteram quod omnia in
materiam conveniunt Ibi ponit aliquas con-
ditiones elementorum ~~et est prima ista~~
quod omnia elementa conveniunt in materia id
est habent materiam eiusdem rationis
alias enim non essent adinvicem trans-
mutabilia si non haberent subiectum com-
mune Alia conditio est quod sunt contraria
secundum formas id est secundum primas qua-
litates ~~sic patet~~ quia caliditas contrari-
atur frigiditati et humiditas siccitati etc
nota Sexto nota circa illam litteram unde sub-
stancie Ibi inmovet unum dubium Aliquis
dubitaret tu dicis quod elementa sunt
contraria Si hoc esset verum tunc substancie
esset aliquid contrarium Ipse respondet
quod elementa non sunt contraria secundum
substantiam que est materia quia in illa omnia
conveniunt sed bene contraria sunt se-
cundum formas id est secundum qualitates
nota accidentales Septimo nota circa primam
acceptionem elementi quod duplicia sunt
principia scilicet incomplexa et in com-
plexa In complexis sunt termini Sed com-
plexa sunt ille propositiones per se note

que vocantur dignitates sicut est illa
omne totum est sua parte maius
Octavo nota quod physica accep- nota
tio nominis elementi est vera Sed
alie ab dicuntur ad similitudinem
Nono nota quod illa diffinitio nota
elementi que ponitur in littera et in
secundo metaphysice potest principaliter
exponi de materia prima ut patet
per ~~commentatorem~~ ibidem quia illa
est unum elementum quia ex ista res
componuntur et ista manet in re et
non dividitur secundum formam sed etiam
potest applicari ad ista quatuor
elementa Sed quomodo mixta com-
ponuntur ex illis et quomodo ista sunt
in mixto videtur postea quando
dicetur de mixtione Decimo nota nota
Albertus vocat primas qua-
litates elementorum formas
eorum quia dicit commentator in
secundo celi quod forme substancia-
les elementorum sunt nobis ig-
note quia non percipimus earum
operationem quare aliqui forme ac-
cidentales pro formis substan-
cialibus quia sunt notiores Sequitur

De elementis divise

Hic est capitulum secundum illius trac-
tatus et continuatur sic Postquam
Albertus premisit ordinem dic-
torum et unam distinctionem ele-
menti hic modo recitat opini-
ones antiquorum phylozopho-
rum de elementis et dividitur
quia primo ponit opiniones alio-
rum ponencium plura elementa
Secundo recitat opiniones pone-

tum unum elementum / secundo ibi contra quod dicebat prima dividitur in tres secundum quod tres recitat opiniones / quia primo recitat empedocles et aristo secundo recitat opinionem democriti et
no leucippi / Tercio recitat opinionem anaxagore / secundo ibi democritus tercia ibi Anaxagoras autem Prima adhuc dividitur quia primo premittit intentum suum / secundo dem tentum consequitur secunda ibi empedocles et aristoteles Primo dicit fuit de elementis diverse diversimode fuit opiniones / quidam enim ponebant plura elementa quidam unum / inter eos qui ponebant plura fuit diversitas / Nota
no primo circa litteram quod omnes antiqui phylosophi concordabant in hoc quod elementa essent principia rerum / sed discordabant in modo ponendi elementa / quia quidam ponebant plura / quidam unum solum / Secundo
no nota quod illi qui ponebant plura elementa adhuc fuerunt diversificati / quia quidam ponebant infinita sicut anaxagoras / quidam non infinita sicut empedocles
no Tercio nota quod illi qui ponebant plura elementa unum elementum item fuerunt diversificati quidam ponebant illud unum immobile et quidam ponebant ipsum mobile Sed tamen nullus eorum dixit de materia prima nisi aristoteles ut patet per commentatorem primo phisicorum / quia aristoteles fuit primus inventor prime materie Sequitur

Empedocles nichil etiam

hec Albertus recitat opinionem empedoclis cum suo motivo et dividitur quia primo facit hoc / secundo ponit eius improbacionem ibi podictis empedocles primo dicit Empedocles nichil etiam dixit / de hoc ponebat enim ista quatuor elementa esse principia materialia omnium corporum et ponebat duo formalia principia scilicet litem et amiciciam et dicebat quod qualitates sive differencie ille calidum et humidum frigidum humidum et siccum separabantur ab eis tunc conclutiabantur ad unam massam per amiciciam et postea illis qualitatibus sive differenciis advenientibus separabantur per litem et hoc contingebat et hoc contingebat per magnum annum id est post xx milia annorum Subdit eius improbacionem dicens Ex istis dictis empedocles nesciebatur utrum elementa essent principia istius masse vel massa esset principia elementorum / Nota primo circa
no litteram Empedocles et aristoteles ambo conveniunt in hoc quod ponunt quatuor elementa scilicet illa ignem aerem etc Sed differunt in modo ponendi ut patet Se-
no cundo nota modus ponendi empedocles est ille quod ipse dicit quod illa quatuor elementa sunt principia materialia omnium corporum et cum illis ponit duo principia formalia scilicet litem et amiciciam que sunt activa ad generacionem et corrupcionem Unde dicit quando qualitates auferuntur ab elementis tunc habet amiciciam / quia tunc non sunt amplius contraria / sed tunc per amiciciam conclutinatur illa massam et illa massa vocatur chaos confusa postea iterum advenientibus qualitatibus habet litem quia sunt tunc contraria in illa massa et similiter dicit democritus et quod illa conclutinacio in aliam massam fit semel post xx milia annorum et hoc

vocat magnum annum Tercio nota contra illam
licenciam quod dicit empedoclis ubi probat opinionem
empedoclis et dicit quod opinio empedoclis
est insufficiens quia licet hoc quod non potest haberi a dicen-
tibus sub utrum illa massa sit principium
elementorum vel utrum elementa sit principia
illius masse sed hoc oporteret si deberet
esse opinio sufficiens et quod hoc non potest haberi
a dicentibus sub hoc probatur sic quia elementa
que segregantur ab illa massa tunc illa
massa est principium elementorum que ab illa
generantur Sed quia elementa conglutinantur
in massa tunc elementa sunt principia illius
masse quia ex elementis componitur illa mas-
sa et sic non potest dici si a dicentibus empedo-
clis quod illorum sit principium alterius Quar-
to nota quod eadem littera elicitur conclusio
prima illius tractatus et hoc est opinio empe-
doclis qui ponit elementa conglutinari in
chaos confusum est insufficiens probatur sic
illa opinio est insufficiens que nichil certi dicit
de illo de quo deberet dicere sed illa
opinio est huiusmodi vel maior nota ex terminis
minor probatur in littera Quinto nota quod
opinio empedoclis etiam est insufficiens
adhuc quia in multis legitur in aliquibus hysto-
riis quod aliquibus precepit talem conglu-
tinationem Sexto nota quod ex illa opinio-
ne empedoclis sequitur modum generandi
monstrum sic quod aliquando illa separatio de
ista massa fieret ita velociter quod par-
tes aliquando ut planetarum in debite ymagi-
narentur et conglutinarentur diverse species non
prius sicut aliquando contingeret propter velocita-
tem velocem separationem quod caput asini ca-
deret super corpus hominis et sic ge-
neraretur homo habens caput asini et sic

similiter dicit de aliis Septimo nota
empedoclis defendebat opinio-
nem suam sic quod dicebatur sibi si
sic esset tunc utique videremus
vel perpenderemus quod aliquando adhuc
dicit quod quamvis hoc quamvis raro contingit post
longum tempus quod etiam illud potest recor-
dari de hoc quod sit post magnum an-
num quem ipse dicit esse xxxvi milia
annorum sed tamen astronomi dicunt
quod sicut sexaginta quatuor milia
annorum quia nunc capit magnum
annum penes involutionem octave
spere per motum accessus et recessus
et ita completur in isto tempore quod
octava spera movetur in centum
annis uno gradu sed triceties
sexagesies centum anni faciunt
triginta sex milia annorum Octa-
vo nota aliquis forsan diceret
salvando empedoclem empedo-
cles intelligit per chaos confusum
materiam primam et in illa omnia
resolvuntur quia in fundamento nature
id est in materia prima nichil est
distinctum ut patet per commentatorem
secundo methaphysice quo dicendum
dico quod intellexerit adhuc non
posset sic certificatio utrum eleme-
nta sint principia materie prime vel
econverso per conglutinationem sive primo
de conglutinationibus quam ipse ponit
sequitur

Democritus au-

ctor Albertus recitat opinionem
democriti et leucippi et primo re-
citat opinionem et motum eorum

secundo improbat et solvit eorum motum ibi Contra hanc probacionem et primo dicit sic Democritus autem ~~et Leucippus~~ ponebat corpora indivisibilia esse principium omnium corporum et ea athomos appellabat. Hec infinita dicebat et sua posicione sic probabat: possibile est corpus dividi in infinitum. Ponatur ergo aliquod corpus dividi in infinitum; aut ergo aliquid remanebit aut nichil. Si nichil ergo aliquid constaret ~~ex non corporibus~~ ex nichilo quod est impossibile. Si aliquid remanet aut est corpus aut non corpus. Si non corpus ergo aliquod corpus constaret ex non corporibus quod iterum est impossibile. Si autem est corpus aut divisibile aut indivisibile. Si divisibile hoc est contra positum, positum enim est quod in infinitum usque dum dividi non possit ultimus. Si autem indivisibile habeo propositum, scilicet quod corpora indivisibilia sunt principia omnium corporum. Et subdit improbacionem eius dicens et hanc probacionem respondet Aristoteles quod corpus est divisibile infinitum potencia non tamen actu, sed ipsi intellexerunt corpus esse divisibile infinitum actu, id est divisibile usque ad ultimum quod ulterius dividi non ~~potest~~ possit. Nota primo circa

no litteram ~~Democritus~~ et Leucippus dicunt quod corpora athomaticalia essent principia et elementa omnium corporum naturalium, id est corpora indivisibilia; huiusmodi dixerunt esse illa que videmus in radiis solaribus et dicuntur athomi ab a quod est sine et thomos divisio, quasi sine divisione, id est indivisibilia. Secundo nota quod

no probabat opinionem suam sic: ex quolibet corpus est compositum in quo resolvitur; sed corpora naturalia resolvuntur in indivisibilia, ergo etc. ~~maior~~ Nota quia elementa sunt principia composicionis et resolucionis primo de quantitate ~~minor probatur~~ quia corpus est divisibile infinitum, ponatur ergo in esse quod dividatur in infinitum, qua divisione facta vel aliquid est residuum vel nichil. Si nichil ergo corpus erit compositum ex nichilo quod est falsum. Si aliquid hoc est corpus vel non corpus. Si est non corpus ergo aliquod corpus fuit compositum ex non corporibus quod est falsum. Si autem est corpus hoc est divisibile vel indivisibile. Si dicatur quod est indivisibile hoc est contra positum, positum enim est quod hoc corpus deberet dividi infinitum tamdiu quod non possit ulterius dividi. Si autem est divisibile habetur propositum quod ultima facta divisione corporis remanet corpora indivisibilia; ergo ex quolibet erit compositum. Tercio nota circa illam litteram Contra hanc probacionem ubi Albertus ponit improbacionem illius opinionis et vult dicere quod ipsi supponunt falsum quia supponunt quod continuum posset actu dividi in omni in quo est divisibile, sed hoc est falsum, sed bene in potencia est in infinitum divisibile, id est non tamen divisibile est quin sit ulterius divisibile. no

Quarto nota concordie littere licet ~~conclusio~~ secundum illius tractatus: hec opinio ~~Democriti et Leucippi~~ est falsa; probatur: illa opinio est falsa que supponit falsum, sed ista opinio est huiusmodi, igitur. Consequentia maior nota, minor probatur in littera quia hoc Aristoteles solvit racionem quia supponit falsum. no

Quinto nota ~~Democritus~~ et Leucippus ponebant illa indivisibilia esse diversarum figurarum quia dixerunt esse figure circularis et quedam figure angularis ~~etc.~~

huiusmodi secundum quod sunt diverse figure et per hoc
solvit diversitatem in entibus naturalibus per diversita-
tem figurarum athomorum ut dicitur primo de generatione
Sequitur litera

Anaxagoras autem ponebat

hic Albertus recitat opinionem Anaxagore et di-
uiditur quia recitat opinionem secundo ponit improba-
tionem aristotelis illius opinionis secunda ibi
Aristoteles autem primo dicit sic Anaxagoras
autem ponebat in figura elementa et dicebat
contrarium aristoteli et empedocli dicebat
enim quod illa quatuor elementa ignis aer
aqua terra essent elementa et omnia alia essent
elementa sicut ignis aer ligna lapides et
sic de aliis caro et quod illa postea in sunt
mundi dicens quod illa quatuor elementa sunt
et omnibus constat caro sicut lapis vel consimilia et
illa caro que constat ex eis aut est in eis aut
non Si non est in eis ergo ex non entibus consta-
ret eius quod est falsum Si non est in eis caro ergo
eadem ratione ossa et medulla ergo ea que sunt
motus sunt elementa et alia quatuor ignis
aqua terra sunt elementa Item Subdit Ana-
xagoras dicebat quod quodlibet esset in quolibet
dixit enim quod in carne essent os et caro et in
illa osse et carni nervi et vivi in nervis et
sic in infinitum Nota circa literam Anaxa- no
goras ponit infinita elementa et tamen quatuor
sunt elementa et in hoc contradicit aristoteli
et empedocli quia isti dicunt quod illa quatuor
ignis aqua aer terra sunt elementa et omnia
alia puta ligna lapides etc. sunt elemen-
ta Anaxagoras autem dicit quod omnia alia
cum istis quatuor elementis sunt elementa
Secundo nota circa illam literam quod ita esse
ibi albertus ponit probationem Anaxagore
per eam pro formam rationem sic omnia ista
sunt elementa que sunt de elementis sed
omnia que sunt preter illa quatuor sunt in istis
quatuor elementis id est maior patet quia
elementa componuntur ex elementis sed mino-
rem ipse probat sic Itu dicens quod caro ge-

neretur ex istis quatuor elementis vel
non Si est in ipsis vel non Si non ergo eius
constituet ex non entibus quod est
falsum Si autem est in ipsis tunc ha-
betur propositum scilicet quod caro est in ipsis
istis et eadem ratione probatur quod
os et medulla et omnia alia preter
illa sunt in istis et hoc est propositum
et cum infinita sunt talia patet quod in-
finite erunt elementa Tertio no
nota circa illam literam Item Ana-
xagore Ibi recitat Albertus
opinionem Anaxagore et dicit quod
Anaxagoras dicit quodlibet esse
in quolibet et motivum suum fuit quia
vidit quod quodlibet generabatur ex quolibet
etiam ex hoc probavit quodlibet esse in
quolibet per rationem que ponitur in litera
Quarto nota Aristoteles ponit
latitationem formarum scilicet quod omnes
forme essent actu in materia et
nihil esset generatio nisi manife-
statio forme latitantis et alii
dixerunt quod illa quatuor scilicet ignis
aer etc. essent principia materialia
rerum ex hoc ipse conclusit quod in
istis quatuor essent omnes forme
et prosequens illa essent elementa
que sunt composita ex formis omnium
aliorum entium Sequitur litera

Aristoteles autem improbat

hic Albertus ponit improbationem
aristotelis qua improbat opinionem
predictam et dicit sic Aristoteles
autem improbat illam opinionem
primo physicorum sic dicens
Aliqua caro est minima ita quod si
divideretur illa caro non esset
caro in illa ergo minima carne esset
ea ut dicit et in illo osse alia
caro ergo illa que est in illa est

est alia quia dicit quod continetur in minori eo quod continetur et ista caro est minima ergo aliquid est minus minimo quod est impossibile vel implicat ergo opinio Anaxagore falsum esse. Nota primo circa litteram ubi dicit quod Aristotiles primo physicorum improbat illam opinionem et supponit quod est dare minima carne quod si divideretur non subsisteret caro. Si ergo in illa carne minima pars est os igitur isto osse ultimus est caro illa caro est minor illa minima carne data probo quia contentum est minus ~~contento~~ continente sed illa caro que est in osse continetur in minima carne data ergo est minor ea quod hoc est impossibile quia sic daretur minus minimo quod implicat contradictionem. Quarto nota quod ex littera elicitur conclusio contra illius tractatus et est illa quod opinio Anaxagore que recitatur est impossibilis ~~ad quam sequitur impossibile~~ probatur sic illa opinio est impossibilis ad quam sequitur impossibile sed illa est huiusmodi ergo maior nota de se sed minor probatur quia aliquid ea sequitur quod aliquid sit minus minimo sed quod hoc sit impossibile probatur quia implicat contradictionem sed quod sequitur ex illa positione probatur ex deductione littere. Quinto nota quod hoc suppositum sit verum quod sit dare minimam carnem quod si divideretur non subsisteret caro hoc probat commentator primo physicorum quia forme naturales determinant sibi certas et determinatas quantitates ~~ut patet secundo de anima~~ quia omnium natura constantium est certus terminus magnitudinis et augmenti

ergo certa caro determinat sibi quantitatem sub qua sua forma permaneat ergo contingit dare minimam carnem sic scilicet daretur minor ea non possit sub tam parva quantitate forma carnis subsistere. Quinto nota dubitatur hic utrum sit dare minimam carnem et arguitur quod non quia omnis quantitas in infinitum est divisibilis caro est quantitas igitur etc. ~~maior~~ nota considerantibus ~~minor~~ patet de se. Ibi dico quod corpus in infinitum esse divisibile potest ~~intelligi dupliciter~~ uno modo in quantum corpus in continuum et hoc probat ratio quod sit caro in infinitum divisibilis. Alio modo in quantum corpus naturale et sic non est in infinitum divisibile et sic datur minima caro. Quinto notandum Anaxagoras potest respondere qui querit utrum caro sit in elementis aut non dicendum quod non est in actu ibi sed potentia id est forma causans potest deduci de potentia materie. Ad improbationem que dicit quod aliquid fiet ex non ente dico quod illud propositio est ~~multiplex~~ uno modo potest ~~intelligi~~ quod li ex dicat differentiam cause materialis et sic est falsum quia nichil fit ex nichilo. Alio modo potest li ex dicat differentiam termini a quo et sic est verum quod aliquid fit ex non ente. Secundum litteram Eorum vero qui

Eorum vero qui ponebant

Hic Albertus ponit secundam partem capituli illius et continuatur prius Albertus posuit opiniones ponentium plura principia seu elementa. Hic recitat opinionem ponentium unum principium et dividitur quia primo recitat opinionem ~~Parmenidis et Melissi~~ secundo recitat opinionem ~~naturalium~~ ibi ~~naturalium~~ ante primo ~~dicit sic~~ Eorum qui ponebant unum principium esse elementa quidem ponebant quod unum tantum esset principium id est unum tantum esse continuum

et in mobile et probabat in hunc modum quod esset
immobile aut aliquis movetur aut nichil ut
supra de motu in prima parte. Nota primo illi
no qui ponebat unum elementum erat adhuc
diversificati quia quidam dixerunt quod illud
esset immobile sicut parmenides et melissus
quidam autem dicebat quod esset mobile ut
no eraclitus. Secundo nota quod opinio parmenidis
et melissi est secundum quod sit unum principium
continuum et etiam immobile quod hoc principium
sit immobile sic probat nichil est mobile
ergo illud principium est immobile consequentia
tenet antecedens probatur quia vel aliquid movetur
vel nichil si nichil habetur propositum. Si
movetur aliquid aut in pleno aut in vacuo
et ultimate sicut iam est deducta in
primo tractatu de motu. Tertio nota quod
no tamen esset unum principium hoc probat sic eius
et unum continetur sed omnia sunt entia ergo omnia
sunt unum vel ergo omnia sunt unum continuum
vel discretum. Si unum continuum habetur
propositum. Si autem discretum tunc non esset
unum sed plura sed illa procedit per fallaciam
accidentis quia ibi causatur medium scilicet unum
quia in illa entis et unum continetur capitur
unum prout est passio entis sed in alia capitur
de ente est unum ibi capitur unum prout
no est principium unum. Quarto nota aristo-
teles dicit in primo physicorum quod contra
parmenidem et melissum non est disputandum
naturaliter quia contra negantem principia non
est disputandum. Sed principium naturalis physice
est esse motum et pluralitatem in entibus
et hoc principium ipsi destruunt ergo non est
contra ipsos disputandum. Quinto nota
conclusio que elicitur conclusio contra opinionem
~~parmenidis~~ et melissi negantem motum
et pluralitatem entium est erronea probatur
contra litteram illa opinio est erronea que ne-
gat sensum illa est huiusmodi ergo maior nota
~~minor~~ patet quia ad sensum apparet esse

plura entia hoc tamen negat illa
opinio. Sexto nota ad rationem
illius opinionis respondetur sicut
fuit dictum in primo tractatu quod
movetur in pleno vel in actu vel
in potentia ut dicebatur ibidem. Secundo

Eraclitus autem dicit

hic Albertus recitat opinionem Era-
cliti et ~~dicit sic~~ Eraclitus et
dicit quod esset unum solum elementum
materiale et mobile sicut ignis
et quod illa essent duo formalia
principia scilicet rarum et densum et
probat in hunc modum ~~de corpus~~
est mobile et omnis motus est ab
igne quia nullum corpus est aliud mo-
~~bile~~ ergo ignis est elementum omnium
aliorum corporum in fieri et secundum quod
condensatur fit aer et quando plus
condensatur fit aqua et quando iterum
magis fit spissus vocatur terra
quare solum ignis est elementum
Nota primo contra litteram quod opinio no
eracliti fuit quod tamen est unum ele-
mentum materiale scilicet ignis et duo
formalia scilicet rarum et densum
et hoc probat sic illud a quo omnia
fiunt illud est principium omnium aliorum
sed ~~ab igne~~ ab igne omnia fiunt
ergo etc. maior patet minor probatur ipse
sic quod quando ignis condensatur ali-
qualiter fit est aer et quando plus
condensatur fit est aqua et quando iterum
plus condensatur sic fit terra.
Secundo nota hoc idem probat ipse per no
aliam quia omne corpus est mobile
et omnis motus est ab igne ergo omne
corpus est ignis consequentia
tenet ~~antecedens patet prima parte suppositum~~

et p(er) s(e)c(un)da(m) p(ar)te(m) ipse p(ro)bavit q(uod) ultim(um)
elementu(m) e(st) ita mobile sicut ignis
no Tercio nota ipse vidit q(uod) p(er) co(n)de(n)-
sac(i)o(n)e(m) ex igne g(e)n(er)at(ur) aer et aqua
et t(er)ra et e (con)v(er)so p(er) rarefac(i)o(n)em ex
aere g(e)n(er)at(ur) ignis (ergo) ipse dixit q(uod)
rarum et densu(m) esset p(ri)ncipia for-
malia g(e)n(er)ac(i)o(n)is Quarto nota
no q(uod) aristoteles dicit i(n) p(r)i(m)o physicor(um)
q(uod) eraclitus melius et naturalius
dicit q(uam) p(ar)menides et mellissus
q(uia) ip(s)e ponit motu(m) qua(m) alij
no negant Quinto nota Albertus
non implicat illas duas ultimas
opiniones q(uia) p(ri)ma e(st) i(m)p(ro)bata(m)
p(ri)mo tractatu et s(e)c(un)da p(atet) de se
q(uod) sit falsa q(uia) videmus q(uod) qua(tu)or
elementa sunt Unde eraclitus b(e)n(e)
dicit in h(oc) q(uod) ignis e(st) mobilis
s(ed) male dicit in h(oc) q(uod) dicit o(mn)em
motu(m) esse ab igne q(uia) t(er)ra et a-
qua habet motu(m) et ille non e(st)
motus ignis q(uia) ille e(st) (con)trari(us)
illi eciam male dixit i(n) h(oc) q(uod) d(icit)
aere nichil aliud esse nisi ig-
ne(m) co(n)de(n)satu(m) et sic de alijs
no Sexto nota q(uod) l(itter)a possit s(e)c(un)d(u)m
co(n)clusio(n)e(m) qu(a)m illius tractatus
s(ed) hec opi(ni)o eracliti e(st) falsa
q(uia) p(re)supp(oni)t falsu(m) s(ed) opi(ni)o eracli-
ti est hui(us)mod(i) i(gitu)r (et)c(etera) maior nota
minor q(uia) p(re)supp(oni)t q(uod) o(mn)is motus
sit ab igne s(ed) q(uod) h(oc) sit falsum
p(atet) (con)sequ(itu)r l(itter)a

Restat nunc dicere

hic e(st) capitulu(m) t(er)ciu(m) istius tracta-
tus et (con)tinuat(ur) sic p(ri)us Alb(er)-
tus i(m)pugnavit opiniones a(n)tiquor(um)
phylosophor(um) de elementis hic

det(er)minat de p(ri)mis qualitatib(us) elementor(um)
et dividit(ur) illud capitulu(m) i(n) duas p(ar)tes
p(r)i(n)cipales i(n) p(ri)ma p(ar)te ostendit nu(m)(erum) p(ri)-
maru(m) qualitatu(m) et elementor(um) s(e)c(un)do dif-
finit p(ri)mas qualitates s(e)c(un)da ibi rede-
am(us) i(gitu)r p(ri)ma adhuc in duo q(uia) p(ri)mo po(nit)
nu(m)(erum) p(r)imaru(m) qualitatu(m) et elementoru(m)
s(e)c(un)do p(ro)bat q(uod) ille qualitates sunt p(ri)me
s(e)c(un)da ibi differunt aute(m) ille qualitates
p(ri)me p(ri)ma adhuc dividit(ur) q(uia) p(ri)mo po(nit)
nu(m)(erum) qualitatu(m) s(e)c(un)do (con)cl(udi)t nu(m)(erum) ele-
mentor(um) s(e)c(un)da ibi quatuor eni(m) qualita-
tes p(ri)mo d(icitu)r sic Restat nunc dice(re) de
p(ri)mis qualitatib(us) co(n)tinuis elementor(um)
q(ue) sunt calidu(m) frigidu(m) siccu(m) humidu(m)
a quib(us) det(er)minata sunt elementa Ignis
eni(m) e(st) calidus et siccus Aer calidus
et humidus Aqua humida et frigida
Terra frigida et sicca Nota p(ri)mo l(itter)a(m)
licet(er) vult dice(re) q(uod) recitatis istis opinio-
nib(us) antiquor(um) restat nunc dic(er)e de quo-
lib(et) elementor(um) et tunc po(n)it nu(m)(erum) quali-
tatu(m) p(ri)maru(m) et dicit sic q(uod) quatuor
sunt qualitates p(ri)me ut p(atet) i(n) l(itter)a
S(e)c(un)do nota q(uod) talia det(er)minant sibi illas
qualitates et sunt det(er)minata p(er) illa qua-
tuor qualitates q(uia) ignis e(st) calidus
et siccus (et)c(etera) sicut p(atet) in l(itter)a Quarto no
nota sicut recitat comentator sup(er) q(uar)-
to celi opi(ni)o allexandri fuit q(uod) ille qua-
litates essent forme substanciales
elementor(um) ita q(uod) q(uo)lib(et) elementu(m) de-
t(er)minat sibi una(m) qualitate(m) p(ro) forma
substanciali et alia(m) tanqua(m) i(m)mediate
sequente(m) ista(m) forma(m) sicut ignis de-
t(er)minat sibi caliditatem p(ro) forma substa(n)-
ciali et siccitate(m) p(ro) forma accidentali
S(ed) comentator i(m)p(ro)bat Unde ibi sit si

hoc esset unum sequitur quod substantia esset in uno et accidens in alio consequens est falsum quia quod unum est nulli accidit ut patet primo physicorum consequentia tenet quia secundum Alexandrum caliditas est forma substantialis ignis et tamen est forma accidentalis aeris et ergo concludit quod ille qualitates non sunt forme substantiales elementorum. Quarto nota dubitatur utrum aer sit calidus et humidus et videtur quod non quia in medio interstitio aeris est perpetuum frigus ergo aer non est calidus. Ibi dico quod aer de sui natura est calidus sed per accidens infrigidatur. Ubi sed patet hoc quod in medio aeris generantur ille impressiones frigide etiam quia ille locus multum distat a superficie terre ubi est calor propter reflexionem radiorum solarium et ergo per accidens aer infrigidatur. Sequitur litera Quatuor cum quod

Quatuor cum qualitates

Hic Albertus ponit qualitatum primarum infert iiii elementorum et dicit sic Quatuor cum qualitates predicte faciunt sex combinationes quorum quatuor sunt possibiles et duo non possibiles calidum humidum frigidum et siccum quare illis combinationibus duabus unum elementum determinat contraria cum sit in eodem esse non possunt. Nota primo circa literam quod possibilis quatuor qualitatibus primis possunt fieri sex combinationes quorum quatuor sunt possibiles et determinant quatuor elementa predicta. Sed duo sunt impossibiles scilicet combinationes qualitatum contrariarum quia contraria non possunt simul stare in eodem. Sed primo combinatur caliditas cum siccitate et sic fit ignis. Secundo combinatur frigiditas cum humiditate et sic fit aqua. Tertio combinatur caliditas cum humiditate et sic fit aer.

Quarto combinatur siccitas cum frigiditate et sic fit terra et quatuor combinationes sunt possibiles. Quinto combinatur caliditas cum frigiditate et illa combinatio est impossibilis quia contraria non possunt sibi compati in eodem. Sexto combinatur siccitas cum humiditate et illa etiam est impossibilis propter eandem rationem.

Secundo nota quod ex litera elicitur conclusio septima et est talis tantum sunt quatuor elementa et non plura probatur tot sunt elementa quot sunt combinationes qualitatum primarum possibiles Sed quatuor sunt qualitatum primarum combinationes possibiles ergo patet in litera (nota: quia frigidi et calidi sit impossibilis combinatio similiter humidi et sicci)

Tertio nota circa illam literam due [illegible] impossibiles ibi sunt conclusio octava de non sex combinationum qualitatum primarum due sunt impossibiles probatur contrariarum sunt combinationes qualitatum sunt impossibiles sed ille due sunt combinationes contrariarum qualitatum ergo in litera quia contraria non possunt simul stare in eodem patet quia ille due sunt combinationes calidi cum humido frigido et sicci cum humido. Quarto nota dices tu quid est causa illius quod in quolibet elemento sunt due qualitates primo dico quod illius causa est quod ex quolibet elemento fit generari aliud ut supra patebit et hoc non posset esse nisi prima actione et passione elementorum modo quolibet (nota: quia sibi [illegible] combinatio)

elementum habet duas qualitates
unam ratione cuius est activum, aliam
ratione cuius est passivum sicut ignis
ratione caliditatis est activus
ratione siccitatis est passivus. Quin-
no to nota dubitatur utrum tantum sint
quattuor qualitates prime et non
[...] qualitates / plures ~~et arguitur~~ quod sint plures
esse probat [...] 4 quia octo sunt consequentia ~~[...]~~ probatur
quia quattuor sunt elementa ut dicitur
in littera et quodlibet habet duas qualita-
tes ut patet in littera precedenti sed bis
quattuor sunt octo ~~[...]~~. Oppositum
dicit Albertus in littera quattuor enim
sunt qualitates. Ibi dico quod tantum quattuor
sunt esse qualitates potest intelligi
dupliciter ~~uno modo~~ secundum numerum et sic sunt
plures ut probat ~~ratio~~. Alio modo
secundum speciem id est quod sunt quattuor
tantum specifice significantes omnes
primas qualitates et hec sunt tantum iste
quattuor caliditas frigiditas etc.
[...] 4 [...] / Sexto nota dubitatur utrum tantum
sunt quattuor elementa et arguitur quod sunt
plura quia infinita sunt elementa ~~igitur~~
plura quam quattuor consequentia ~~[...]~~ ante
~~probatur~~ quia infinita sunt elementa
~~igitur~~ infinita sunt elementata con-
sequentia probatur quia quodlibet elementatum
constat vel consistit ex quattuor elementis.
Oppositum dicit Albertus in littera.
Ibi dico sicut iam patuit quod dicitur
~~potest intelligi uno modo~~ secundum numerum
et sic bene sunt plura ut probat ratio.
Alio modo secundum speciem et sic sunt tantum
illa quattuor ignis aer etc. Septimo
An qualitates / no nota ~~dubitatur utrum~~ ille qualita-
[...] / tes quattuor possunt simul stare in elemento
et videtur quod sic quia ille possunt simul

stare in elementatis igitur in elementis conse-
~~quentia~~ tenet quia non est maior ratio de uno
quam de alio antecedens hoc patet quia lignum constat
ex quattuor elementis. Oppositum dicitur in
littera. Ibi respondeo negative quod contrarie
qualitates non possunt stare formaliter
in eodem subiecto ~~[...]~~ quando dicitur
constat simul in elementis nego antecedens et
dico quod non sunt ibi formaliter simul sed sunt
ibi virtualiter. Sequitur littera Dicuntur autem

Dicuntur autem qualitates

Hic Albertus probat quod iam supposuit ~~scilicet~~
quod ille qualitates ~~quattuor~~ sunt prime qua-
litates ~~et dicuntur~~ quia primo facit hoc.
Secundo ostendit quod sunt due qualitates
secunde ibi contrarie autem. Primo dicit sic
Dicuntur autem ille qualitates prime quia non
fluunt ab aliis, quia omnes alie qualitates fluunt
ab eis sive procedunt ab illis. Unde caliditas
non procedit nec dependet a siccitate nec
econverso nec frigiditas dependet aliqualiter ab
humiditate nec econverso ~~et sic de aliis et~~
quod hoc sit verum ~~probatur~~ sic, quia si caliditas
dependeret a siccitate ~~igitur~~ quidquid esset
summe siccum esset summe calidum ~~et sic~~
ignis qui esset summe calidus esset
summe siccus hoc est falsum sicut probatur
in fine predicti capituli siccitatis, quia terra est summa
sicca eodem modo in aliis et sic patet quod una
contrarietas non dependet ab alia que
dicuntur prime qualitates ut dictum est.
Subdit ostendendo quod sunt due qualitates
dicte secundarie autem sunt que causantur
ab istis sicut durum molle dulce
amarum album nigrum et similia. Nota
circa litteram Albertus primus supponit quod ille qua-
litates quattuor sunt prime hoc modo probat

et est conclusio nona illius tractatus quae est quod [qua]litates primis cum istis sunt prime qualitates. Illa probatur sic: ille qualitates sunt prime quae a nullis prioribus se dependent, sed ille sunt huiusmodi, igitur. Maior nota, sed ~~minor~~ probatur ipse in littera, quia si ille qualitates dependerent ab aliis, hoc maxime esset quod una contrarietas dependeret ab alia, sicut caliditas a siccitate et frigiditas ab humiditate, consequens est quia non potest aliter ymaginari quis dependet ab aliis nisi dependeat ad se invicem mutuo. Sed falsitas consequentis ~~probatur~~ quia si caliditas dependeret a siccitate, tunc illud quod esset summe calidum inter omnia elementa esset summe siccum ~~consequens est~~ quia ex quo caliditas dependet a siccitate, ergo maior caliditas fit a maiore siccitate et maxima a maxima per regulam topicam. Sed falsitas ~~consequentis~~ patet quia ignis est summe calidus inter omnia elementa et tamen non est summe siccus, quia terra est summe sicca ut patet, et sic patet quod ille qualitates non dependent ab aliis nisi ad se invicem mutuo, ergo sunt qualitates prime.

no Secundo nota circa litteram: Albertus sic procedit, quod primo ponit conclusionem, secundo minorem, tertio probat minorem, secunda ibi quia non fluunt, tertia ibi dum caliditas. Tertio nota quod illa littera secundario autem ibi sunt conclusio de ista durum et molle et alie qualitates ipsis quattuor dicuntur qualitates secunde. Illa probatur: ille qualitates que sequuntur primas et a primis causantur sunt qualitates secunde, ~~sed ob~~ alie qualitates sunt huiusmodi, igitur maior

no patet et minor etiam. Quarto nota illarum duarum quedam resultat a primis qualitatibus immediate et quedam mediate. Immediate sicut qualitates extreme sicut album et nigrum et consimiles qualitates. Mediate mediate resultat ex commixtione primarum qualitatum, sed mediati sicut qualitates medii sicut colores que resultant immediate ex commixtione suorum extremorum sicut albi et nigri.

Quinto nota quod ille qualitates prime sunt obiecta tactus ut patet secundo de anima, et tamen quedam qualitates secunde sicut gravitas et levitas, durum et molle, asperum et leve, et quedam qualitates secunde sunt obiecta visus sicut sunt colores et lux, et quedam obiecta gustus sicut amarum et dulce, et sic de aliis quinque sensibus ut patet secundo de anima. Sexto nota dubium utrum ille qualitates sunt prime quattuor, et arguitur quod non, quia alique qualitates sunt eque prime cum ipsis, ergo ipse non sunt prime. Consequentia tenet per propositionem superlativi, antecedens patet quia caliditas aeris est eque calida cum caliditate ignis. Ibi dico quod ille superlativus prime potest dupliciter exponi, scilicet positive et privative. Uno modo quod sensus propositionis est: ille qualitates quattuor sunt prime et nulle sunt eis priores ex quibus resultent, et hic est verum. Alius est sensus: ille sunt prime qualitates, id est cunctis aliis priores, et nulle sunt eque prime cum ipsis, ergo licet ille sunt priores tamen secundis qualitatibus. Sequitur littera Revertamur igitur.

Revertamur igitur ad phic est secunda pars principalis capituli et ~~...~~ sic prius Albertus ostendit numerum primarum qualitatum et probavit eas esse primas qua

litates sicut modo diffinit eas Et di
uiditur in quatuor partes secundum quod diffinit
ordinate illas quatuor qualitates
ibi frigidum autem terra ibi
humidum vero ibi siccum autem
prima adhuc diuiditur quia primo ponit
diffinitionem calidi secundo opponit
contra diffinitionem esse soluit ibi
obicitur contra diffinitionem predictam
Reuertamur ad qualitates
tates diffinitiones illarum qualitatum
scilicet calidi sicci etc Subdit calidum
sic diffinitur ab aristotile in libro
de generatione et corruptione Ca
lidum est congregatiuum homogeneorum et
disgregatiuum ethrogeneorum congre
gat enim aurum cum auro et separat
aurum a ferro et plumbum ab argento
Subdit et dicuntur omogenima que
sunt eiusdem generis et speciei Ethro
genea dicuntur ab ethro quod est diuersum
et genos unde dicuntur ethrogenea
que sunt diuersarum specierum et diuersorum
nota generum Nota primo circa litteram
dicit postquam patefactus est nobis
elementorum et qualitatum primarum
modo reuertamur ad diffiniendum qua
litates primas Calidum
diffinitur ab aristotile in secundo de
generatione et corruptione sic Ca
lidum est congregatiuum omogeniarum
et disgregatiuum ethrogeniarum sicut
calidum congregat aurum cum auro
que sunt homogenea et disgregat
a ferro et plumbo ab argento que
sunt ethrogenea Secundo nota circa
nota litteram illam et dicuntur omogenea ibi
exponit illos terminos homogenium
et ethrogenium et dicit quod hoc nomen
omogenium dicitur ab omos quod humidum
et genus inde homogenium quod est eodem generis
id est eiusdem materie vel nature vel speciei et
ethrogenium dicitur ab ethros quod est diuersum
et genos inde ethrogenium quod est diuersi
generis vel nature Et nota Exolia pro sui
Calidum est congregatiuum
homogeneorum et disgregatiuum ethroge
neorum illa probatur exemplariter in littera
Quarto nota ista diffinitio Calidi non
est proprie dicta diffinitio sed quedam descrip
tio vel notificatio que fit per effectus calidi
quia sicut transmutatio facit fieri materiam
sic operatio formam quia caliditas sit
quedam forma ille operationes disgre
gare congregare ducunt in eius cognitionem
Quinto nota quod ille operationes congrega
re non sunt actus primi primus calidi quia
actus primus est calefacere sed sunt actus
consequentes actum primum ut patebit De

Obicitur contra diffinitionem

Albertus mouet instantiam contra
illam diffinitionem calidi datam et diuiditur
quia primo mouet eam soluit eam
ibi Ad quod respondetur primo dicit sic Obicitur
tamen contra diffinitionem predictam quia videmus
quod adueniente calore congregat paleam
cum luto que sunt ethrogenea ergo non disgre
gat ethrogenea Subdit soluendo Ad hoc
respondetur quod principalis est actus calefacere
secundarii vero sunt condensare disgregare
subtiliare et huiusmodi et isti actus secundarii
non sunt conditionate agentis sed condi
tionate materiarum in quibusdam enim materiis
habet subtiliare sicut in cera in quibus
dam condensare sicut in luto diffinitio
ergo data est in comparatione ad actum se
cundarium quo ad quandam materiam et non
quo ad omnem Nota primo circa litteram ista
circa contra litteram sic dictum

est q calidu cogregat omogenia et disgre
gat ethrogenia cotra h' distat sic oppositu
enim videmus q advenite caliditate solis
cogregat et costringit lutu cu palea et illa
tn sunt ethrogenia Scdo nota circa illam
litteram Ad q i respodetur ibi Albertus solut
h' et videt innuere una distinctionem talem
q ~~duplex~~ e actus calidi quidem actus e
primarius quidem secundarius actus primarius
e calefacere et ille semper e idem in omnibus et no
diversificatur Sed actus secundarij sunt isti s[cilicet] co
densare et disgregare et subtiliare et
illi diversificantur secundum diversitate materie ca
lidu in aliqua materia subtiliat sicut in
cera qua liquefacit et in alia materia con
densat sicut in luto ~~gelf~~ tunc solut et
dicit q diffinitio calidi prius data est
intelligenda quo ad actu secundariu quo ad aliq
materiam et non quo ad omnem itaque vult dicere
q no est intelligendu q calidu semper disgre
get ethrogenia sed in aliqua materia et in
aliqua non Tercio nota q de agentibus quo
ad actu suu primariu semper e aptu natu
facere h' idem sed quo ad actus secundarius
aliquando sunt in actus oppositos ratione diversitatis
materie sicut calidu semper aptu natu cale
facere sed aliquando disgregat aliquando cogre
gat qui sunt actus oppositi secundarij
Quarto nota isti actus codensare et
subtiliare dicuntur actus secundarij quia
sequuntur primarios calidu enim nichil sub
tiliat nec codensat nec aliqua operationum alia
facit secundaria nisi primo calefaciat Secundo

Frigidu e cogregatiuu homoge

Hec e secunda pars illius particule in qua Al
bertus diffinit frigidu et dividit q
primo facit h' secundo ponit unu notabile circa
dictu ~~scdo~~ ibi Nota q principalis actus
primo dicit sic frigidu e cogregatiuu ho
mogeniorum et ethrogeniorum ~~Unde~~
cogregat auru cu auro et arge
tu cu argento et ferru cu argento
q no facit calidu ymo videmus
in estate q cutis aperitur et pori
aperiuntur et humiditas naturalis exit
et sudor in hyeme autem costringitur
cutis ita q humiditas non exit
et inde est q celebrior e dige
stio in hyeme quam in estate
Nota primo circa diffinitionem frigi
di et est h' frigidu est q co
gregat homogenia et ethroge
nia et hec e conclusio duodecima
illius tractatus et probatur experi
mentaliter in litteram q frigiditas co
gregat auru cu auro ~~argentu~~
~~cu argento et ferru cu argento~~
~~q no facit calidu ymo videmus~~
in estate q sunt homogenia et
ferru cu auro q sunt ethrogenia
Secundo nota circa illa litteram videmus
ymo in estate ibi probat per sen
sibilem experientiam dictu suu sed
q frigidu costringit vel cogre
gat q in estate per calorem
aperiuntur pori in cute naturalis et
evaporat calor naturalis et insudat
sudor In hyeme vero illi pori co
stringuntur et calor naturalis intus manet
et ventres homines sunt in hyeme ca
lidi ~~et sic prius~~ q frigidu e con
gregare et disgregare costringere
Tercio nota circa istam litteram unde
e ibi posita experientia infert cor
relarium et e tale q melior et
perfectior e digestio naturalis in hye
me quam in estate Et ratio est
quia in estate quando pori sunt aperti
tunc calor naturalis exit et evaporat
per poros et sic calor intrinsecus de

debilitat' quia calor naturalis est in estate
membra digestionis ut patet Secundo
ergo digestio debilitat' sed in hye
me tunc propter frigus circumstans ca
lor naturalis inflectitur ad intra et sic
fortificatur digestio et ideo hoc est
quod homines facilius incidunt morbos
in estate quam in hyeme Quar
no to nota dubitaret aliquis contra hoc
quod dicit quod frigidum congregat
aurum et ferrum quia nichil videtur
esse congregabile nisi sit congela
bile modo aurum et ferrum non sunt
congelabilia ergo videtur quod non sint
per frigus congelabilia congregabi
lia Dico quod littera Alberti debet
sic intelligi supposito sufficientia
agentis et dispositione materie quod
frigus posset esse ita intensum quod
bene congelaret aurum cum ferro vel
argento sicut videmus quod propter inten
sum frigus dura corpora valde
congelantur sicut lapides et huiusmodi
no Quinto nota dubitaret aliquis
contra hoc quod in estate digestio est de
bilis propter hoc quod calor naturalis exit
per poros Quia diceret aliquis
Si calor naturalis exit tunc calor ex
trinsecus econverso intrat et sic adhuc
potest fieri bona digestio Dico quod per
calorem solis extrinsecum non fit di
gestio sed per calorem naturalem solum
et membris naturalibus Sexto nota quod illa
no diffinitio frigidi eciam non est proprie
diffinitio sed quedam descriptio
vel diffinitio quod nobis sequitur

Et nota tamen quod principal'

Hic Albertus ponit unum notabile
contra dicta de frigido et dicit Et nota
~~tamen quod principalis actus frigidi est frige~~
facere secundarii autem actus sunt congregare
homogenea et etrogenea et alii quamplures
sicut ingrossare condensare quia unius enim rei
unus est actus principalis sicut dicit Avi
cenna plures sunt actus secundarii Unde dicit
Aristoteles in 4to methaurorum ~~octavo physicorum~~ quod calidum
hic frigefacit frigidum calefacit Ubi gratia
adveniente calore solis pori aperiuntur et
humores naturales exalant ita quod corpus in
terius frigescit Sed frigus constringit po
ros et ideo humores calidi moventur in
corpore et ita corpus efficitur calidum isti
autem effectus sunt per accidens Nota primo no
contra litteram ubi dicit quod sicut actus secundarii
calidi sic eciam sunt actus secundarii plures
frigidi sicut constringere condensare et huiusmodi
Secundo nota quomodo elicitur conclusio tracta tus
tus illius tractatus Congregare homo
genea et ethrogenea est actus secundarius
frigidi probatur quia illi actus sunt secunda
rii frigidi qui sequuntur actus primarios
vel primos sed isti sunt huiusmodi ~~ergo~~ maior
nota et minor similiter Tercio nota Alber
tus ubi dicit unam obiectionem contra litteram
dicens Aliquid unius rei unus est actus
ergo frigidum non habet plures ~~actus eiusdem~~
~~rei plures sunt esse actus secundarii~~
unum est quod unius rei unus est actus prin
cipalis cum tamen hoc eiusdem rei plures pos
sunt esse actus secundarii Quarto nota contra no
illam litteram Unde Aristoteles ibi confirmat hoc
per Aristotelem qui dicit quod calidum frigescit per
accidens et frigidum calescit per accidens
et sic unum et idem ~~frigidum~~ duos actus et hoc
accipitur sic quia ut prius dictum est in estate
per calorem extrinsecum pori aperiuntur et exalat
calor naturalis et sic interiora aliqualiter relinquuntur
frigida et sic calidum frigescit per accidens

et frigidum calefit calefit patiendo et sic unum et idem sub duobus actibus et hoc accipit sic quod ut prius dictum est in estate propter calorem constrictivum pori aperiunt et exalat calor naturalis et sic interiora aliquantum remanent frigida et sic calidum frigescit patiendo quia ad talem aperitionem pororum accidentaliter sequitur exalatio caloris naturalis in hyeme econverso pori constringuntur per frigidum et sic calor confortatur in eius interiora et calidum calefiunt quia ad talem constrictionem pororum sequitur calefactio interiorum ¶ Quinto nota no
ex hoc patet quod unum et idem agens potest in actus contrarios in uno per se in alio patiendo quod calidum per se calefecit et patiendo frigescit calefacere et frigefacere sunt actus oppositi etc Sequitur textus

Humidum vero est quod est male

hic est secunda pars principalis capituli in qua Albertus diffinit humidum et conmunicat sic prius Albertus diffiniebat calidum et frigidum sic modo diffinit humidum et dividitur quia primo facit hoc secundo tunc infert corelaria secunda ibi Unde patet et illa etiam in duo secundum quod ponit duo corre laria primo dicit sic humidum vero est quod est male terminabile proprio termino bene autem termina bile termino alieno Subdit autem inferendo correlarium unde patet quod aer sit humidior quam aqua quia magis est fluxibilis et ex hoc etiam patet error illorum qui di xerunt quod omne corpus sit porosum quia si aer esset porosus haberet concavita tes ad quas terminaretur et sic bene esset terminabilis termino proprio quod est falsum ¶ Nota
no primo circa textum istam diffinitionem humidum est male terminabile proprio termino et bene terminabile termino alieno et hec est conclusio quarta decima et probatur ex textu sic Omne fluxi bile est bene terminabile male terminabile proprio termino et bene terminabile termino alie no ergo humidum est fluxibile et est maior nota quia fluxibile potest difficulter contineri ne fluat sed tamen quia est molle et liquidum bene ergo bene continetur ab alieno et suscipit impressionem alterius sed minor principalis patet de se ¶ Secundo no
nota circa illam textum unde patet ibi infert correlarium et est conclusio quintadecima Aer est hu midior quam aqua et probatur sic Aer est fluxibilior et facilius terminatur difficilius terminatur termino proprio ergo est humidior consequentia patet ex diffinitione humidi quod ponitur in textu antecedens patet de se ad experientiam ¶ Tercio nota circa illam textum ex no
hoc etiam patet ibi infert secundum cor relarium et est remotio cuiusdam opinionis antique et dicit conclusio diffinitione humidi patet quod aer non est porosus et ex hoc patet error eorum qui dicunt quod omne corpus sit po rosum sed quod aer non sit porosus probatur quia sicut esset terminabilis termino proprio consequens est falsum ex diffinitione humidi in textu quia aer est humidus consequentia probatur quod si esset porosus haberet foramina et concavitates ad quas terminaretur et sic esset bene termina bilis termino proprio ¶ Quarto no no
dubitatur circa diffinitionem humidi positam utrum humidum sit termina bile termino proprio et arguitur quod sic quia omne cuius natura est bene terminabile termino proprio humidum est cuius natura etc maior patet ex secundo de anima ubi

dicit quod omnia ista consistunt circa terminos magnitudinis et augmenti / sed minor patet de se / ubi dico quod illa ratio bene probat quod humidum sit terminatum et terminabile termino proprio / sed non probat quod humidum sit bene et faciliter terminabile termino proprio et ergo non procedit contra litteram
nota Quinto nota commentum hic quod dicitur quod aer est humidior quam aqua ~~confirmatur~~ quia iuvenes mulieres citius et facilius patiuntur menstruum quam senes, quia in mulieribus est ille humor aereus et ergo est fluxibilior et difficilius terminabilis et retentabilis et in senibus est aquaticus et confirmatur hic quod quanto mulieres fuerint pulcriores et meliores complexionis tanto citius patiuntur fluxum menstruorum / sed forte non tamen fluxum patiuntur sicut senes quia in eis est fortior calor digerens
nota humorem illum Sexto nota commentum hic quod dicit quod si aer esset porosus quod tunc esset bene terminabilis termino proprio illa consequentia ~~probatur~~ sic Omne densum est bene terminabile proprio termino sed aer si esset porosus esset multum densibilis ergo esset bene terminabilis ergo ~~consequentia maior~~ patet per oppositionem eius patet quod omne porosum est multum rarum et ergo est bene condensabile ~~Sequitur~~ littera Siccum autem

Siccum autem est quod est bene

Hic est quarta pars illius in qua Albertus diffinit quartam qualitatem scilicet siccum et dividitur quia primo facit hoc / secundo ponit quaedam notabilia ibi ~~Et nota primo~~ dicit sic Siccum autem est quod bene est terminabile termino proprio et male terminabile termino alieno et hic est conclusio sextadecima illius tractatus et probatur sic exemplariter in littera quod lapis et terra et homines sicca sunt bene terminabilia terminis propriis et male terminabilia terminis alienis / Nota primo commentum litteram hic est diffinitio sicci / quod siccum est bene terminabile termino proprio et male terminabile termino alieno sicut lapis terra et ligna etc. Secundo nota Siccum est bene terminabile termino proprio propter hoc quia partes bene adhaerent sibi mutuo et non diffluunt et ergo possunt figurari bene et continuari proprio sed male est terminabile termino alieno quia propter eius duritiem difficulter recipiunt figuram alicuius alterius continentis sicut patet ad experientiam / si lapides vel aliqua alia dura ponuntur ad aliud quadratae figurae propter hoc non fiunt quadratae figurae nisi tamen cum magno labore Tertio nota diffinitiones sicci et humidi sunt oppositi ut patet sexto topicorum sed siccum et humidum sunt opposita ut prius dictum est quia oppositorum diffinitiones sunt oppositae Quarto nota quod iste diffinitiones primarum qualitatum non sunt diffinitiones proprie dictae / sed sunt quaedam descriptiones quia accidentia non possunt diffiniri diffinitione proprie dicta ut per commentatorem patet septimo metaphysicae Sequitur littera Et nota

Et nota ut dicit Aristoteles

Hic Albertus ponit notabilia de istis qualitatibus primis et dividitur in duo et secundum quod ponit duo notabilia Secundo ibi Et nota Primo dicit sic Et nota ut dicit Aristoteles humiditas est causa grossitiei quia inducit grossitiem humorum Siccitas autem causa subtilitatis quia compositatem praecedit subtilitas Et subdit secundum notabile dicens Et nota quod ut dicit Aristoteles praedictarum qualitatum duae sunt activae scilicet calidum frigidum et duae passivae scilicet humidum siccum et dicuntur passivae quia non sunt adeo vehementis actionis sicut aliae duae / Aliquando non contingeret optima generatio aquae nec ignis / vel cum elementa conveniunt in frigiditate nisi ergo ... siccum

tie et humidum aque esset actio et passio non conti-
gueret ipsa generari adinvicem / generatio enim non
fit nisi in habentibus contrarietatem actionis et
passionis eodem modo intelligitur de aere et
de igne / Similiter alie due sunt calidum et fri-
gidum dicuntur active non quod omnino non sunt pas-
sive / sed quia minus sunt passive quam humidum et
siccum / aliquando ex aqua non fieret aer qui
conveniunt in humido nec contra ignis quia quod
conveniunt in siccitate vel in sicco // Nota primo
circa litteram ubi dicit quod humiditas est causa
grossiciei et siccitas est causa ~~siccitatis~~
subtilitatis et hec est conclusio septimadecima et
probatur per effectus / quia humiditas introducit
grossiciem sicut patet in pinguibus / sed sicci-
tas subtilitatem sicut patet in colericis //
Secundo nota circa illam litteram Itaque nota ubi su-
mitur conclusio octavadecima / calidum et frigi-
dum sunt qualitates active humidum et siccum
sunt qualitates passive Illa probatur sic quia
calidum et frigidum sunt vehementis actionis
et humidum et siccum sunt vehementis passionis
~~et conclusio~~ nec consequentia tenet ut patet in littera
in experientia // Tertio nota circa litteram Ali-
quis dubitaret contra conclusionem / quia si
esset vera / sequeretur quod terra non posset generari ex
igne nec econverso et quod aqua non posset genera-
ri ex terra nec econverso sed hoc consequens falsum
quia quodlibet elementum potest generari ex alio con-
sequentia probatur / quia illa possunt generari ex in-
vicem nisi inter que est actio et passio modo
ignis et terra conveniunt in siccitate / sed diffe-
runt in caliditate et frigiditate Si ergo
ille qualitates solum sunt active et non
passive / ergo ignis et terra non sunt activa
et passiva adinvicem et per consequens non
possunt generari ex invicem / Similiter est de terra
et aqua illa conveniunt in frigiditate et diffe-
runt in humiditate et siccitate ~~et ergo~~ humidi-
tas et siccitas sunt solum qualitates
passive et non active / terra et aqua tunc
non sunt adinvicem activa et passiva
et per consequens non generabuntur ex in-
vicem Ad illam in scripto Alber-
tus respondet in littera et dicit quod cali-
dum et frigidum non dicuntur passive qua-
litates quia sint passive / sed quia
plus sunt active quam passive
et sic non procedit in scripto Quar- nota
to nota circa hoc quod dicitur humiditas est
causa grossiciei et siccitas causa
subtilitatis / si hoc esset verum sequere-
tur quod terra esset subtilior aere et
aqua consequens falsum igitur falsitas
consequentis patet quia aqua est in du-
plo subtilior et aer est in centuplo
subtilior / consequentia tamen patet quia
terra est siccior quam aqua et aer
Ubi dicitur aquibusdam / quod siccitas cum
caliditate est causa subtilitatis et
sic ignis est subtilis Sed siccitas
cum frigiditate est causa grossi-
ciei et sic terra est grossa / similiter
humiditas cum caliditate est causa
subtilitatis et sic aer est subtilis
Sed humiditas cum frigiditate est
causa grossiciei et sic aqua est
grossa Sequitur littera Et quia

Et quia elementa

Hic est capitulum quartum illius trac-
tatus et continuatur sic Prius Al-
bertus determinavit de primis
qualitatibus elementorum / hic modo
determinat de modo generandi eleme-
ntorum ex invicem et dividitur in du-
as partes / quia primo ostendit utrum
elementa sint generata vel non / secundo
ostendit quod sint generata primo / vel
quomodo elementa sunt generata ex invi-
cem secundo ibi post hoc secundum

prima ad hunc dividitur in duo quia primo proponit intentum suum, secundo prosequitur. Secunda ibi Sed quia aristoteles in libro etc. Illa dividitur in tres: primo recitat opinionem illorum qui dixerunt elementa primo creata, secundo illam opinionem improbat et in tertio infert unum corelarium, secunda ibi [secunda ibi] Contra quod sic obicitur, tertia ibi relinquitur ergo. Primo [dicit sic quia] elementa generantur ad invicem ex uno enim pugillo terre fiunt decem aque, et ex uno pugillo aque x aeris, et ex uno aeris x ignis, [...] est nunc de generatione corporum perscrutando primo an aliquod sit generata vel creata. Nota primo circa litteram ut dicit manifestum est quod elementa generantur ad invicem quia ex uno pugillo terre generantur x aque et ex uno pugillo aeris generantur x ignis ergo videndum est de generatione elementorum a quo generantur et est primo investigandum [...] sit primo generata vel creata et ex hoc patet continuatio et propositum intenti. Secundo nota quod ex littera elicitur conclusio non adeo illius tractatus elementa generantur ad invicem illa probatur sic ex uno pugillo terre generantur x aque et ex uno pugillo aque generantur x aeris [secunda] sicut dicitur in littera ergo conclusio vera consequentia tenet antecedens probatur in littera. Tertio nota pugillus terre dicitur tantum de terra quantum potest comprehendi in manu et similiter pugillus aque et aeris et dicitur a pugno quod habet quantitatem pugni. Quarto nota quod ratio illius quod ex uno pugillo terre [fiunt] x aque et ratio illa quod terra est in decuplo densior

quam aqua et eadem ratione de aliis. [Quinto] Quinto nota quod ex uno pugillo terre significat x aque [sic debet] sic intelligi ymaginari oportet unus pugillus aque et unus pugillus terre et dividatur ille pugillus terre in x partes, tunc si quelibet partibus terre debet generari aqua oportet quod tunc requiritur quod quelibet sit tantum sicut ille pugillus aque et sic suo modo ymaginandum est de aliis et sic de uno pugillo terre fiunt x aque. Sexto nota ex illo patet quod ex uno pugillo terre generantur x aque et centum aeris et mille ignis quia semper unum est decuplum alio. Sequitur littera

[Super quo elementa fiunt]

Hic Albertus recitat opinionem illorum qui dixerunt elementa esse primo generata et dicit sic Super quo scilicet elementa fiunt primo generata aristoteles in primo libro celi et mundi simpliciter in tertio ponit opinionem quod dicitur fuisse ptolomei, quia elementa primo facta fuerunt per motum celi. Subdit improbando illam opinionem contra quod sic obicitur vel iste motus fuit in aliud corpus vel in materiam nudam. Si in materiam nudam hoc est impossibile quia materia nunquam nuda est quod sic ostenditur ponatur quod aer agat in ignem corrumpendo ipsum aut eius materia nuda erit aut non. Si non habeo propositum. Si sic ergo non est separata alicui loco quia si esset in loco esset sub corpore dato ergo non est maior ratio quare debetur ei igneitas magis in isto loco quam in alio. Sed non videmus ubi est actio ibi est potentia igneitatis ergo non separatur alicui loco sub corporeitate ergo nunquam erit nuda. Si vero agit in corpus aliud preter elementa ergo illud corpus fuit ante elementa et sic elementa non fuerunt prima et sic etiam non esset elementa quod est contra

Subdit inferendo correlarium dicens relinquitur
ergo quod elementa non sunt generata sed creata, quod
concordat cum augustino qui dicit quod omnia
elementa idest id est omnes partes mundi simul cre-
ata sunt in materia et forma. Nota primo
nō circa litteram dicitur fuisse opinio ptholomei
quod elementa sint generata per motum celi ergo
sub elementum cecidentibus deorsum et super
illud cecidit aqua et super illud aer et su-
per illud subtilissimum puta ignis. Secundo nota
circa illam litteram contra quod obicitur ibi Albertus
improbat illam opinionem et sumitur conclusio
conclusio directa illi contrarietatem et est hec elementa
non sunt generata per motum celi et probatur quoniam
sic. Vel ergo celum egisset in aliud corpus aut
in materiam nudam non potest dici quod egisset in
materiam nudam, quia materia numquam est
nuda. Si autem dicatur quod egit in aliud corpus
ergo aliud corpus fuit prius elementis ergo
elementa non sunt elementa, quod est contra probata
consequentia quia non sunt principia omnium
corporum. Tercio nota circa illam litteram quod sunt
ostenditur ibi probat quod proponit scilicet quod materia
numquam stetit nuda, ponatur quod aer agat
in ignem corrumpendo ignem. Vel tunc corrup-
to ipso igne materia stat nuda vel non.
Si dicatur quod non habeo propositum. Si autem
dicatur quod sic ergo materia illa non esset in loco
quia nichil est in loco nisi corpus. Si ergo esset
in loco tunc esset corpus et per consequens non
esset nuda. Sed falsitas consequentis patet quia si
non esset in loco et non esset intus quare ignis
forma fuit ignis fuit sibi coniuncta in isto
loco plus quam in alio. Quarto nota
circa illam litteram relinquitur ergo per modum cor-
relarii infert conclusionem intentam et est con-
clusio directa prima elementa non sunt ge-
nerata sed creata illa probat per auctoritatem
sancti augustini ut patet in libro. Quinto nota
quod phylozophice loquendo elementa non
sunt generata neque creata sed ab eterno fuerunt
una cum mundo et hoc est unum de locis spe-

rus elementorum 2e libro Post hoc

Post hoc sciendum

Hic est secunda pars principalis capituli
et continuatur sic prius Albertus
probavit quod elementa non sunt
generata a principio. Hic modo probat
sed diffinit generationem et dividit
quia primo facit hoc secundo ponit
quedam notabilia ibi et notandum
quedam dicimus. Prima adhuc dividitur
primo ponit unam divisionem secundo
consequitur membra divisionis secundo
ibi generatio simplex primo dicit sic.
Post hoc sciendum quod duplex est generatio
scilicet generatio simplex et generatio quedam
et secundum quod simplex est generatio
forme substantialis. Sed generatio
quedam et secundum quod est alteratio vel
mutatio id est producit forme
substantialis accidentalis. Subdit
Unde generatio simpliciter potest diffinire
sic, generatio est materiam conspoli-
ari a forma substantiali et mo-
veri in aliam formam substantialem
cum ergo ubi conspoliatio fit a con-
trario aptum generationem et corrup-
tionem sed mediantibus contrarietati-
bus primarum qualitatum. Et sub-
dit inferendo correlarium. Unde
circa patet quod materia est ingenita
et incorruptibilis, quia si esset
generata hoc esset ex alia materia ergo
materia haberet aliam materiam
et sic infinitum esset procedere
hoc autem est falsum ergo materia non
est generata sed creata. Nota primo nō
circa litteram divisio constat in hoc
quod quedam est generatio simplex et que-
dam secundum quid. Generatio simplex
est generatio forme substantialis
Sed generatio secundum quid est generatio

accidentalis communi primi sicut generatio
hominis dicitur generatio simplex, communi secundi sit
generatio albedinis dicitur generatio secundum
no quid. Secundo nota secundum quod dicitur in secundo
de generatione generationum quedam vo-
catur generatio secundum quid, quedam vocatur
substantie seu simplex. Generatio sub-
stantie simplex quando generatur substantia nobilior ex
corruptione ignobilioris ut quando generatur ignis
ex terra. Sed generatio simplex secundum quid
dicitur quando generatur ignobilior ex nobiliori
sicut quando generatur terra ex igne. Tertio
nota nota sit et in generatione accidenta-
lium formarum, quia quedam generatio for-
me accidentalis dicitur simplex ~~et quedam~~
secundum quid ~~comm~~ primi sicut quando generatur
forma nobilior formarum communis
formali dicitur generatio ~~simplex~~ sicut quando
generatur calidum ex frigido, quando autem
econverso minus formalis formatur
de formatione tunc vocatur generatio
secundum quid, sicut quando generatur frigidi-
tas ex caliditate. Quarto nota
no circa illam litteram unde generari simpliciter
potest sic diffiniri: generari simpliciter est ex
spoliari materiam aliqua substantiali
et mutari ~~in~~ ad aliam. Sed etiam potest dif-
finiri generari secundum quid quod est solum
ex spoliari aliqua forma accide-
tali et moveri ad aliam. Vel potest sic
diffiniri ~~generatio simplex~~ est spoliatio
materie de forma ignobiliori et
motus ad formam nobiliorem et generari
~~et secundum quid~~ potest sic diffiniri generari
secundum quid est ex spoliari materiam
forma nobiliori et moveri ad for-
Quinto no mam ignobiliorem. Secundo nota sicut
distinguitur sic distinguitur corruptio
quia quedam est corruptio simplex quando
corrumpitur forma substantialis vel
forma nobilior. Et quedam est

corruptio secundum quid quando corrumpitur forma acci-
dentalis vel forma ignobilior. Quinto nota circa no
istam litteram cum generatio omnis ex spoliatio fit accidenta-
rio et generatio est talis ex spoliatio generatio generatio
fit accidentario et maxime generatio elementorum
hec est ratione contrarietatum primarum quarum.
Sexto nota circa illam litteram unde etiam patet
quod ibi infert correlarium tale quod ex hoc sequitur
quod materia prima est generata et incorruptibilis
et si esset generata esset generata ex materia
consequenter probatur ex dictis, quia generatio est ex
spoliatio materie una forma et inductio alterius
ergo si materia esset generata materia materie esset
spoliata forma et reciperet formam sed sic
patet quia sic materiam haberet materiam
et illa iterum aliam materiam et sic procederet in in-
finitum sed ille processus est prohibitus ut patet
duodecimo metaphysice. Sequitur littera

Nota differentiam inter creare

hic Albertus ponit notabilia ~~et duo dicit~~
secundum quod ponit duo notabilia ~~secundo~~ ubi no-
tat quod generatio prima ad hoc in duo: primo ponit
notabile, secundo infert correlarium ~~dicendo~~
dicens patet. Primo dicit sic: Nota differentiam inter 1m
generare et creare et facere. Generare est aliquid
facere ex aliquo, creare vero est aliquid facere
ex nichilo. Facere vero est quod ad utrumque. Sub
dit correlarium patet quod illa elementa facilius
transmutantur ad invicem que conveniunt in aliqua
qualitate quam illa que in nullo conveniunt, facilius
enim est vincere unam quam duas ut terra facilius
transmutatur in aquam quam in aerem
conveniens enim cum aqua in una qualitate
cum aere non in nulla ~~et~~ et hoc est quod ipse dicit
Aristoteles in secundo de generatione et corruptione
quod habet similitudinem ideo est convenientia ad invi-
cem. Facilior est eorum transmutatio, quia facilius
est vincere unam quam multa transmutare. Nota 2m

primo potest dici creationem generationem et
factionem et est sic Creatio est productio rei non
presupposito subiecto Generatio est productio rei non aliquo
presupposito subiecto Sed factio est commune ad utrumque
et generamus quia creamus dicimur facere Secundo
nota quod creatio theologice loquendo bene potest
sed philozophice autem est impossibilis quod
confirmatur primo physicorum quod omnes philosophi hoc for-
midant quod ex nichilo aliquid fiat Tertio
nota circa illam litteram corporibus patet ubi in-
fert correlarium corporibus quod dicitur
quod elementa transmutantur adinvicem
sequitur correlarie quod illa elementa citius
transmutantur adinvicem que conveniunt in ali-
qua qualitate quam illa que in nulla conveni-
unt et ratio est quod citius et facilius transmutatur
una qualitas quam due ubi quam citius
generatur aqua ex terra quam aer quia aqua et terra
conveniunt in una qualitate scilicet frigiditate
sed terra et aer in nulla conveniunt quia terra et
aqua conveniunt in frigiditate et ergo in ge-
neratione aque ex terra facilius est cor-
rumpere solam siccitatem quam in generatione
aeris ex terra frigiditatem et siccitatem
quia in hiis ambabus qualitatibus contrari-
atur terra aeri Nota quinto ex littera eli-
citur conclusio sed secunda illius textus
Elementa que conveniunt in aliqua qualitate
citius transmutantur adinvicem quam illa
que in nulla conveniunt et probatur sic quia illa ele-
menta transmutantur citius adinvicem quorum
qualitates quam illa que in nulla conveniunt
quorum qualitates facilius se mutuo
vincunt sic est de illis in aliqua qualitate
maior probatur quia transmutatio elementorum
fit per actionem et passionem primarum qualitatum
dictum est videlicet quod facilius est transmutare
et vincere unam qualitatem quam duas et illa
conclusio confirmatur per auctoritatem aristotelis

in secundo de generatione minor patet in littera
Quarto nota quod qualitates
symbole dicuntur ille ut patet secundo de
generatione in quibus conveniunt duo
elementa ut in caliditate conveni-
unt aer ignis Similiter aqua aer
conveniunt in humiditate et aqua terra
in frigiditate et terra et ignis in sicci-
tate et ille tres dicuntur symbole
Sexto nota quod illa qualitas sym-
bola manet in eodem in generato et
in corrupto et ergo non oportet eam
corrumpi sicut quando generatur ignis
ex aere tunc non oportet corrumpi ca-
liditatem aeris sed utrum illa qua-
litas symbola maneat
eadem in uno generato que fuit in cor-
rupto vel eadem specie debet fuit
diverse opiniones ut patet secundo de
generatione Sequitur littera Nota quod ge-

Nota quod generatio unius

Hic Albertus ponit secundum notabile
et est ultra propositum illius capituli et dicit sic
Nota quod generatio unius elementi est
corruptio alterius et econverso quia
dicit quod generatio et corruptio idem
sunt in subiecto differunt tamen secundum
terminos sicut eadem est via de a-
thenis ad thebas et econverso dif-
ferens tamen secundum terminos Aly dicunt
quod non sit idem et probant ubi sed
generatio unius et corruptio alterius
probatur sic ad generationem sequitur
corruptio alterius et econverso Pro
primo circa litteram vult dicere quod generatio
unius elementi est corruptio alterius
et probatur sic Si generatio unius non
esset corruptio alterius sequeretur
alterum istorum duorum inconvenientium
aut quod due forme substantiales

distincte in formalibus succedit sibi in
eadem materia vel materia pro aliquo
tempore staret nuda de medietate a for-
ma illud autem inconveniens est
ergo illud ex quo sequitur falsitas
primi probatur / quia unius materie est actus
sed pluralitas sed patet per secundum de generatione
quod materia numquam separatur a ma-
teriis et passionibus consequentia
probatur / et pono quod in hoc instanti ge-
neretur forma ignis quaero tunc vel
ergo in eodem instanti corrumpitur for-
ma aeris vel non si sic habeo proposi-
tum quod generatio ignis est corruptio
aeris si non vel ergo prius vel in
aliquo instanti priori corrumpetur
sed non sequitur primum scilicet quod forma
aeris et ignis stant simul in eadem
materia si autem dicatur quod in aliquo
instanti posteriori corrumpitur ergo in isto
toto tempore corrumpitur intermedio
materia stabit sub forma ignis
et sub forma aeris si autem dicatur
quod est ante hoc instans corrumpitur
capiatur illud instans in quo cor-
rupta fuit et sit a / et iterum c / et inter
instans mediat tempus et illo tempore
materia stetit nuda quod est secundum te
inconveniens / probatur consequentia / quia
in a instanti forma aeris corrumpe-
batur ergo prius a instans non fuit et
in hoc instanti forma ignis aeris
corrumpebatur ergo prius a instans non
fuit et in hoc instanti forma ignis
primo generatur si autem ante hoc
instans non fuit ergo in tempore inter-
medio inter a et c instans
materia nec fuit informata for-
ma ignis nec forma aeris ergo stetit
nuda cum in ea non sit aliqua alia
forma introducta ut patet per processum

Secundo nota contra illa littera videtur quod dicat
quod propter hoc quod generatio et corruptio sunt idem
secundum subiectum id est sunt una et eadem mu-
tatio / sed differunt secundum terminos / quia terminus
generationis generationis a quo est non esse vel non
pura sed terminus ad quem est esse vel forma
econverso terminus a quo corruptionis est esse
esse a forma vel forma sed terminus ad quem
est non esse forme quod declaravit Aristoteles quia
eadem est via ab athenis ad thebeas
inter illas duas civitates ~~et econverso~~ ad the-
beas ad athenis / sed tamen ~~dicit~~ secundum terminos
a quo et ad quem sic etiam est de generatione
et corruptione quod est una et eadem mutatio
sed ~~dicit~~ in terminis / ~~tertio nota~~ possumus diffi-
nire generationem et corruptionem / Quia
generatio est motus rei vel materie de non
esse in esse sicut mutatio non musici in
musicum est generatio sed corruptio est motus
ab esse ad non esse id est mutatio materie
ab esse forme ad non esse sicut quando ex
musico fit immusicum / Quarto nota contra no
illa littera dicit quod generatio et corruptio
non sunt idem secundum subiectum hoc dupliciter
intelligitur uno modo quod sit idem quod generatur et quod
corrumpitur et hoc est verum alio modo quod non
sit eadem mutatio que est generatio unius et
corruptio alterius et hoc est falsum / Quinto no
nota contra glosam que ponitur in textu generatio
unius est prius corruptio alterius / si ibi post
dicit posterioritatem temporis falsum est quia
in uno et eodem instanti est generatio et
corruptio simpliciter sed li post dicit posterio-
ritatem nature sic est verum quia naturaliter corruptio
est prior generatione / quia naturaliter oportet primo for-
mam corrumpendam corrumpi antequam for-
ma generanda generetur / Sexto nota quod generatio no
substantialis capitur dupliciter uno modo capitur
generatio simpliciter id est generatio forme sub

stancialis. Alio modo sumitur generacio pro disposicione prima et illa est in tempore, similiter est de generacione et corrupcione quia quedam est corrupcio simpliciter et est corrupcio forme substancialis, et quedam secundum quid scilicet est corrupcio forme secundum accidentalis vel est disposicio ad corrupcionem. Primo modo dicte correspondet corrupcio primo modo dicta et econverso et generacioni secundo modo dicte correspondet corrupcio secundo modo dicta et econverso. Septimo
no nota quod hic Aristoteles in secundo de generacione probat perpetuitatem generacionis, quia generacio unius est corrupcio alterius et econverso et sic continue. Sequitur littera Alteracio est motus

Alteracio est motus

Hic est capitulum quintum illius tractatus et continuatur sic: Postquam Albertus determinavit de generacione elementorum et commixtorum, hic pro meliori intellectu dictorum determinat de speciebus motus et dividitur in tres partes, quia de tribus speciebus motus determinat per ordinem: primo de alteracione, secundo de augmentacione et diminucione, tercio de motu locali. Secunda ibi Sequitur de augmentacione, tercia ibi sequitur de loci mutacione. Prima adhuc dividitur in duas, quia primo diffinit alteracionem, secundo ponit differenciam inter alteracionem et generacionem simpliciter, secunda ibi Differt alteracio a generacione. Primo dicit sic: Alteracio est motus de una qualitate in contrariam qualitatem et subdit declarando eam, id est hoc quod dico qualitate, intelligo qualitatem accidentalem sicut sunt sanitas, egritudo, rotunditas et angularitas, dulcedo et amaritudo, albedo et nigredo, calidum et
no frigidum. Primo nota circa litteram illa est diffinicio alteracionis que ponitur in primo de generacione, in tractatu secundo, quod alteracio est transmutacio de qualitate contraria vel de contraria in media vel de media in contrariam extremi, sicut transmutacio de sanitate in egritudinem vel de calido in frigidum et sic de aliis qualitatibus in littera positis, secundo sicut transmutacio de albo in medium colorem puta in viridem et in rubeum, tercio sicut transmutacio medii in extremum sicut rubei vel viridis in album vel in nigrum. Secundo nota circa litteram quod hic no
quod dico ibi opponit se quidam intelligit per qualitate quod dicitur alteracio est motus ad qualitatem et videtur innuere talem distinccionem quod cum sit qualitas essencialis, sicut vocatur forma substancialis, et motus ad illam non est alteracio proprie dicta sed generacio. Alia est qualitas accidentalis et tales sunt que nominantur in littera quia et tales de illis intelligitur hoc nomen qualitas positum in diffinicione alteracionis.
no Tercio nota quod illa diffinicio alteracionis sit bona patet, quia est conposita ex genere et differencia patet, quia transmutacio ponitur ibi tanquam genus et ad qualitatem tanquam differencia, quia per hoc quod alteracio est motus ad qualitatem differt ab omnibus aliis motibus. Quarto nota quod quedam no
sunt qualitates prime et quedam secunde illorum que nominantur in littera et de utrisque qualitatibus intelligitur illa diffinicio alteracionis. Quinto no
nota dubitatur utrum transmutacio de rotunditate in angularitatem vel econverso sit alteracio et videtur quod non quia illa qualitate de quarta specie qualitatis est motus, rotunditas et angularitas sunt

qualitates de quarta specie qualitatis
maior patet septimo physicorum
minor probatur quia rotunditas et angu
laritas significant figuram Opposi
tum innuit albertus in libro ponens illas
qualitates inter alias Ubi nota quod al
teratio capitur duobus modis uno modo stricte et
proprie et sic est inter reales qualita
tes contrarias et medias et sic
cum obiectione contrariis et ceteris
conditionibus quae requiruntur ad conditiones
ad alterationem et sic accipiendo alte
ratio est subiectum ad qualitatem
de tertia specie qualitatis ut patet sep
timo physicorum et sic mutatio de
rotundo et angulari non est alteratio
ut probat ratio Alio modo alteratio sumitur
large et sic mutatio quae licet per quam
subiectum recipit aliam denominationem
potest vocari alteratio et mutatio
de rotundo in angulare potest dici al
teratio Sequitur littera

Differt autem alteratio

Hic est secunda pars illius particule in qua
Albertus ponit differentiam inter alterationem
et generationem simpliciter et dicit sic
differt alteratio a generatione quia
in alteratione est mutatio de quali
tate accidentali ad qualitatem
accidentalem in generatione est mutatio
de forma substantiali ad substan
tialem Quo dicit quod in alteratione
necesse est manere idem subiectum
sensibile in generatione non sed
secundum totum sit transmutatio et
dicit subiectum sensibile propter
materiam primam quae licet maneat
etiam eadem in generatione tamen
quia talis non est sensibilis Primo
nota quod sunt conclusio haec no

prima quarta Secunda alteratio et generatio simpliciter
differunt probatur primo ex libro ille muta
tiones differunt quarum termini a quibus et ad
quos differunt generatio et alteratio sunt huius
modi maior nota quia diversitas mo
tuum sumitur a diversitate terminorum ad quos
minor patet in libro quia terminus ad quem altera
tionis est qualitas accidentalis secundum terminus
ad quem generationis est forma substantialis
Secundo nota circa illam litteram quod in alteratione no
ubi sunt rationes secundum per eandem conclusionem Secundo
ille mutationes differunt quarum subiecta
differunt alteratio et generatio simpliciter sunt huiusmodi
maior patet quia ad unitatem motus re
quiritur unitas substantie minor patet in libro
quia in alteratione manet idem subiectum
ut patet sed in generatione simpliciter non manet
ergo non est idem subiectum generationis et altera
tionis Tertio nota ex illa ratione patet quod no
mutationes distinguntur uno modo penes ter
minos ad quos hic patet in prima ratione
Alio modo distinguuntur penes subiecta hic patet
in secunda ratione Quarto nota quod in gene no
ratione simpliciter non maneat idem subiectum
sensibile hic sic patet quod nihil est sensibile
nisi per formas accidentales quia accidentia
solum per se sunt sensibilia ut patet secundo de
anima Sed forme accidentales non possunt esse
a materia nisi mediante forma substantiali
ergo corrupta forma substantiali non manet
illa accidentia et per consequens subiectum
non manet sensibile In alteratione autem
licet fiat transmutatio in uno accidente tamen
adhuc plura manent ratione quorum sub
iectum est sensibile Quinto nota circa litteram
Subiectum sensibile dico Ubi vult dicere
quod materia prima bene manet eadem secundum
substantiam in generato et in corrupto tamen non
sub eisdem dispositionibus manet et ergo non
est sensibilis in quantum est subiectum for

me qualitatem que est ens in pura potentia et non
qualificatur aliqua qualitate ratione cuius sit
sensibilis. Sexto nota dubitatur hic utrum in generatione
simplici maneat subiectum simpliciter et
sequitur quod sic, quia in generatione elementorum ex
invicem que habent symbolum manet qualitas
symbola et illa est sensibilis, igitur consequentia
tenet. Et quod prima parte patet ex dictis et pro
secunda parte patet, quia qualitates prime sunt ob-
iectum sensus tactus. Ad oppositum dicitur in litera
Ubi dico quod litera debet intelligi quod subiectum non
sensibile ratione alicuius quod sit qualitas
illius quod est corruptum et per hoc patet ad rationem
quia licet qualitas symbola maneat tamen
ipsa non manet qualitas eiusdem subiecti
quia post generationem est accidens geniti. Sequitur

Sequitur de augmentatione

Hic est tractatus illius capituli quinti et continetur
sic, quibus Albertus determinavit de una specie
motus scilicet de alteratione hic determinat de
alia specie scilicet de augmentatione et diminutione
et dividitur quia primo diffinit augmentationem
et diminutionem, secundo ponit quedam notabilia
circa augmentationem et diminutionem. Secunda ibi et
nota quod augmentum primo dicitur sic. Sequitur
de augmentatione et diminutione. Augmentum
sic solum diffinitur. Augmentatio est de minore
quantitate in maiorem. Diminutio est motus
de maiore quantitate in minorem. Nota
no primo circa literam videlicet dicere postquam dictum
est scilicet de alteratione dicendum est de secunda
specie scilicet de augmentatione et diminutione
et subdit diffinitionem atque augmentationis
et est hec quod augmentatio est motus de minore
quantitate ad maiorem, sed diminutio est
de maiore quantitate ad minorem et ille di-
ffinitiones sunt sufficientes quia componuntur
ex genere et differentia propinqua. In diffinitione autem
augmentationis ponitur ly motus pro genere, sed
hoc totum de minore quantitate in maiorem
loco differentie et per hoc differt augmentatio ab omnibus

aliis speciebus motus ut sic patet de
diffinitione diminutionis. Secundo no
nota dubitatur hic, quia Albertus
dicit hic quod augmentatio et diminutio
sunt motus et prius dixit quod alte-
ratio esset mutatio. Ubi patet quod ratio
illius est, quod omnis augmentatio et di-
minutio est successiva et quod omnis ta-
lis motus est, sed non omnis alteratio
est motus vel successiva, sed quedam
alteratio est subitanea sicut altera-
tio in qualitatibus de prima specie qualitatis
et ideo dixit quod omnis alteratio est
mutatio. Tertio nota quod augmen- no
tatio et diminutio sumuntur dupliciter
uno modo proprie et sic solum est in rebus
animatis. Alio modo sumuntur large et improprie et
sic est in natura duplex augeri et
minui, secundum ille diffinitiones con-
veniunt utrique augmentationi et dimi-
nutioni. Sequitur litera

Augmentum et augmentans

Hic Albertus ponit notabilia circa
augmentationem et diminutionem et dividitur
in tres, quia primo facit hoc probando
augmentationem et diminutionem esse
motus, tertio probat augmentationem
et diminutionem differre ab alte-
ratione, secunda ibi, quod autem augmen-
tatio sit motus, tertia ibi differunt
autem. Primo dicit sic: Et augmentum
augmentans necesse est esse similia
et diversa. Similia quidem in materia
diversa sunt contraria in formis et
ratio est, quia agentia et patientia
ad invicem necesse est ad invicem
esse diversa et similia. Augmentans
autem et augmentum agunt et pa-
tiuntur. Nota primo circa literam quod no
quedam hic habet quod augmentans

et augmentum sunt similia et diversa et tunc per augmentativum intelligitur calor naturalis et per augmentum intelligitur alimentum. Alio modo sic habet augmentum vel augmentum sunt similia et diversa, tunc per auctum intelligitur corpus animatum quod augetur et per augmentum intelligitur cibus, quia cibus et membrum augmentando conveniunt in materia et differunt
no in formis. Secundo nota correlarium elicitur conclusio decisiva quantum illius textus auctum et augmentum sunt aliquo modo similia probatur sic quecumque habent se sic sicut agens et patiens illa sunt quo modo ut dicendo similia et quo modo ut dicendo diversa sed illa sunt huiusmodi ergo etc. maior nota ex primo de generatione quod agens et patiens in principio sunt dissimilia et in fine similia quando agens assimilat sibi passum sed minor ponitur in littera ubi augmen-
no tatur autem. Tertio nota circa textum secundo de anima movet illam questionem utrum alimentum alatur simili vel dissimili et solvendo dicit quod alimentum in principio antequam decoquatur est dissimile post decoctionem autem quando assimilatum est est simile sicut ubi generatum, quia cibus quo nutritur vel augetur primo contrarius in principio et dissimilis carni sed in fine post decoctionem assimilatur carni et transmutatur in naturam car-
no nis. Quarto nota quod quando dicitur in littera quod augmentum et augmentans sunt contraria, debet intelligi contraria recte large sumpta id est sunt
no disparata. Quinto nota quod augmentatus et augmentum sunt similia secundum materiam hec patet quia omnia generabilia et corruptibilia communicant in materia
no ut prius dictum est. Sexto nota

quod augmentatus et augmentum agunt et patiuntur. hec patet quia virtus in augmentando animam scilicet vegetativam quod agit in alimentum decoquendo ipsum et transmutando ipsum in naturam membri alendi sicut patet de cibo assumpto qui decoquitur et alteratur in digestione et postea superfluum digeritur. Sequitur littera Quod autem augmentum

Quod autem augmentatio sit motus

Hic est sententia prius illius particule in qua albertus probat quod augmentatio sit motus et dicit Quod autem augmentatio sit motus manifestum est oportet enim quod alimentum sive cibus transmutetur et subintret formam carnis scilicet [illegible] carneitate sive ossa et [illegible] illam subintrationem [illegible] sive ob [illegible] in superfluis et talis actus sive alteratio est motus [illegible] sequitur prius diversa in qua ponit differentiam inter augmentationem et divisionem et alterationem [illegible] autem augmentatio et diminutio ab alteratione quia alteratio est in qualitate augmentatio vero et diminutio in quantitate. Nota no
primo correlarium elicitur [illegible] sit augmentatio est motus probatur correlarium sic dilatatio successiva est motus ergo augmentatio est motus consequentia tenet quia talis augmentatio est dilatatio [illegible] ut dicitur in littera et per eandem litteram potest elici conclusio [illegible] diminutio est motus probatur [illegible] successiva est motus sed diminutio est motus consequentia tenet quia diminutio est [illegible] successiva [illegible] patet ex diffinitione diminutionis. Secundo nota circa litteram declarationem maioris illius [illegible] quia sicut aliquid [illegible] debet augeri oportet quod [illegible] in naturam alimenti vel augendi et coniungatur sibi ut si cibus debet augeri [illegible] puta carnem vel os et coniungatur et

sub mittit cum non vel ob sz p pos fuit
optet q prorsens cum dilateret et cedat
quia alias fiet penetratio dimensionum
et talis dilatatio e quedam motus g° aug
mentatio e motus ¶ Tercio nota circa illam no
titulum differunt tu q ibi ponit differentiam
inter augmentationem d et diminutionem ex una
parte et alterationem ex alia et pt ibi sui co
elusio septuagesima secunda augmentatio et
diminutio differunt et alteratio ¶ Probatur sic
Illi motus differunt quorum termini ad quos
differunt sz termini ad quos illorum motuum
differunt ¶ Consequencia nota ut prius minor
pz qr terminus ad quem alterationis est qualitas
sz terminus augmentationis et diminutionis e q
titas ut pz in litera unde terminus ad quem aug
mentationis e terminus a quo diminutionis et
econverso q sit pz qr augmentationis e ad
maiorem quantitatem tamquam ad terminum ad quem
et diminutio e a maiore quantitate tamquam
a termino a quo ¶ Quarto nota augmentatio no
non pt fieri nisi alteratio sit prima ut pz
qr alimentum alimentum oportz decoqui et non
pt fieri sine generatione simpliciter qr optet
alimentum in naturam aliti transmutari et cum
augmentatio nec e generatio nec alteratio simpliciter
et pl prout solum fuit in spacie cotid
litteram ¶ Quinto nota q illa de cotto ali no
menti fit per calore naturalem in strumentaliter
et per naturam vegetativam effective et vocatur
digestio qr ibi separatur purum ab impuro
et e bn tripx digestio vel dupx vel qua
drupx ¶ Prima digestio fit in ore ibi
superfluum resolvitur in salivam et in flecma
secundum aliquos et purum mittitur ad stoma
chum et ibi fit secunda digestio et separatur
purum ab impuro et impurum emittitur
per secessum et purum vero mittitur ad epar
et ibi celebratur digestio tercia et impurum
mittitur ad vasa urinalia puta ad pelli

ficam sz purum ulterius mittitur ad
cor et ibi celebratur ultima dige
stio et ibi impurum segregatum
mittitur ad vasa seminalia et tunc
purum e illud q mittit et auget
¶ Quinto nota dubitatur utrum no
augmentatio et diminutio sint secundum
quantitatem et arguitur q non quia
si sit sequitur q ad quantitatem
esset motus consequentia tenet qr
augmentatio et diminutio sunt motus
falsitas probatur qr si sit tunc quan
titati esset aliquid aliquid contrarium
falsitas consequentis pz per oppositum
mentis consequens probatur qr motus
est inter contraria ¶ Oppositum dicit
Albertus in litera ¶ Ad illam in contra
rio quando arguitur sequitur q ad
quantitatem esset motus concedo
consequentiam et consequens ad impro
bationem sequitur q quantitati esset
aliquid contrarium nego consequentiam
¶ Ad probationem quando dicitur q motus e
inter contraria ibi contraria sumitur
valde large et est sensus q
de isto q movetur verificantur con
traria termini logicaliter quorum e terminus
a quo et quorum e terminus ad quem qui
non possunt simul de eodem verificari
et taliter est bene quantitati ad eo
trarium ita q sint termini de genere
quantitatis qui non possunt simul et
semel verificari de eodem sed
sunt isti bicubitum tricubitum etc.

Sequitur de loco animarum

Hic e tercia pars principalis capituli
et continuatur sic prius Albertus de
terminavit de duabus speciebus motus
sz de alteratione augmentatione

hic determinat de tercia specie scilicet de loci
mutacione et dividitur quia primo diffinit
motum localem secundo dividit eum
ibi et talis motus est Primo dicit
sic Sequitur de loci mutacione
Mutacio loci est motus de uno lo-
co in aliud Subdit dividendo eum
dicens ipse est motus scilicet violentus
naturalis vel naturalis de quibus dictum
nota est supra in primo tractatu Nota
primo circa litteram diffinicio motus
localis est hec motus localis est
motus de uno loco ad aliud et
illa diffinicio est sufficiens quia ibi est
genus et differencia sufficientes distinguentes
diffinitum ab aliis suis generibus quia
ibi ponitur motus tamquam genus
et hoc totum de loco ad locum tamquam
nota differencia Secundo nota quod motus dicitur
ad ubi quia in motu locali mobile
continue acquirit novum et novum ubi
nota Tercio nota quod motus localis dicitur
primus omnium motuum et maxime motus
localis celi ut patet ex octavo physicorum
nota Quarto nota quod ipse est motus lo-
calis quidem naturalis quidem violentus
quidem naturalis et de illis speciebus
dictum est in primo tractatu Sed di-
ces tu racione est motus celi motus
localis quia non continetur sub aliqua
istarum specierum trium Dico quod sic quia
reducitur ad motum naturalem quia naturale
distinguitur contra violentum Sequitur

Transeundum est in dicendo

hic est capitulum ultimum illius tractatus
et continuatur sic Postquam albertus de-
terminavit de generacione elementorum
et de speciebus motus hic modo
determinat de mixtione elementorum
et dividitur in duas partes quia primo
determinat de tactu qui est necessarius ad
mixtionem secundo determinat de ipsa mixtione
secunda ibi sequitur de mixtione Prima adhuc
dividitur quia primo ponit unam distinctionem
de tactu secundo eligit membrum hic intentum
secunda ibi tactus Primo dicit sic Transeundum
est in dicendo de mixtione ut patet in littera
Nota primo circa litteram ubi dicit Post hoc
dicendum et transeundum de mixtione quia
tactus necessarius est ad mixtionem ergo
dicendum est de tactu et hec est conclusio
octuagesima secundum illius tractatus Tactus
est necessarius ad mixtionem probatur illud
est necessarium ad mixtionem sine quo mixtio
non potest esse tactus est huiusmodi ergo maior
nota consequens minor patet quia miscibilia oportet
esse activa et passiva sed actio et passio
fit per contactum ut patet primo de generacione
Secundo nota quod tactus dicitur tripliciter Primo tactus
in contiguus et hec est applicacio duarum specierum
methaphorice secundum similitudinem id est duorum
corporum secundum superficies sine medio Se-
cundo dicitur tactus methaphorice secundum
similitudinem et sic dicimus quod aliqua res
tangit contristans nos et non tangimus eam
Tercio dicitur tactus in continuus et sic di-
citur se tangere partes continue que copulantur
ad terminum communem sicut dicimus quod partes li-
nee tangunt se in puncto et hoc est quod dicit
aristoteles in sexto physicorum quod mediante
puncto ut tangunt Tercio nota quod tactus
primo modo dictus est tactus ipse dictus
et ille est necessarius ad mixtionem quia
est necessarius ad actionem et passionem et
diffinitur sic Tactus est applicacio duarum
superficierum sine medio sed quod activa et
passiva oportet se sic contingere quia si dicis
actio et passio aliqua in corpore celesti in quibus

misciobz oportet ut corpus celeste primo agat in
ignem ut ignis ultimus agat in aerem et sic
consequenter per tactum. Quarto nota circa litteram
no Unde dicitur quod activus. Ubi vult dicere quod contactus
est causa ad aptas mediorum actionis et passionis
ad agendum et patiendum. Secundo luxo est causa ad
aptas colore ad movendum licet enim color sit
obiectum visus tamen non potest actu videre dya
phano non illuminato et ergo luxo habilitat colo-
rem ad movendum visum sicut etiam licet cali-
dum et frigidum sint activa et passiva non
tamen possunt actu agere et pati nisi se contingant
no Quanto nota dubitatur utrum tactus sit neces-
sarius ad actionem et ad passionem et videtur
quod non multa sunt perfficit activa que tangunt
sua passiva ergo hoc primum consequentiam tenet
ans patet quia superiora agunt in illa inferiora
et tamen non tangunt ea. Similiter adamas attrahit
ferrum et tamen non tangit ferrum et sic de aliis multis.
In oppositum est littera. Ubi dico quod duplex est actio
quedam est proprie dicta que est inter contraria et in qua
agens repatitur et ad talem actionem et passionem
necessarius est tactus. Alia est actio metha
phorica et est ubi passio non contrariatur agenti
nec agens repatitur et ad illam actionem non requiritur
tactus et talis actio superiorum in illa superiora
Secundo de adamante dicitur quod alterat medium et sic
mediante medio agit per contactum et sic patet
per rationem adducta. Sequitur littera

Sequitur de mixtione Et nota quod

hic est secunda pars illius capituli et continuatur
sic prius Aristoteles determinavit de tactu qui
requiritur ad mixtionem hic modo determinat de
ipsa mixtione et dividitur in duas partes
quia prima facit hoc secundo ponit differentiam inter con
positionem confusionem et mixtionem. Secundo re
movet unum dubium secunda ibi dividitur
autem elementa prima adhuc dividitur quia
primo facit hoc quod dictum est secundo infert quoddam
correlarium secunda ibi Unde patet prima adhuc
dividitur primo facit hoc secundo ponit unum

notabile ibi et nota primo differentia sequitur
de compositione Subdit et nota quod duplex
est mixtio quedam est ad sensum vel minus
proprie et est quando ordo miscibilium
mixto et illa quedam videtur esse mix-
tio et non est aliter secundum veritatem
et illa diffinit aristoteles in primo
de generatione et corruptione. Mixtio
est miscibilium alteratorum unio. Et sub
dit ponendo notabile dicens. Et no-
ta quod omnia que sunt miscibilia oportet esse
agentia et patientia agentia in eo
quod dividunt patientia in eo quod di
viduntur. Subdit inferendo correlarium
Unde patet quod ea que non habent contrarietatem
non sunt miscibilia. Subdit inferen
do secundum correlarium patet etiam quod e-
lementa possunt misceri et facere compo-
situm aliquod quoniam quodlibet elementum
est contrarium alteri. Nota primo no
circa litteram vult dicere quod duplex est
mixtio quedam est mixtio proprie dicta
et illa est quando miscetur ordo cum fir-
mato et ista vocatur mixtio ad sensum
quia illa miscibilia manent salvata
et possunt discerni per sensum quid sit
unum et quid aliquod. Alia est mixtio
proprie dicta et illa diffinitur in fine primi
de generatione sic quod est miscibilium
alteratorum unio. Secundo nota circa illa no
litteram et nota ubi ponit unam condi-
tionem miscibilium et est quod omnia misci
bilia debet esse activa et passiva
ad invicem et ratio est quia oportet
quod miscibilia dividat se mutuo
et dividantur sed dividere et dividi
est agere et pati. Tercio nota circa no
illa litteram Unde patet ubi infert cor-
relarium et est conclusio manifesta
secundum quecumque non habet contrarieta-
tem non sunt activa et passiva
ad invicem probatur sic quecumque non

sunt activa et passiva non sunt miscibilia
sed quecumque non habet contrarietatem non
sunt activa et passiva igitur consequens maior nota
ex lit(tera) minor patet quia activa et passiva
sunt contraria ¶ Quarto nota circa illa no(ta)
litteram patet causa ubi infert aliud cor
relarium et est conclusio tertia illius
tractatus ¶ Elementa sunt adinvicem
misceri et generare ex se unum mixtum
differens ab miscibilibus ¶ Illa probatur
quecumque habet contrarietatem et sunt
activa et passiva adinvicem et illa
sunt adinvicem misceri elementa sunt
huiusmodi igitur consequens maior nota ex litt(era) minor
patet ex prius dictis ¶ Quinto nota pro
bat propter mixtio est miscibilium altera no(ta)
tio per unionem ¶ Dubitatur utrum miscibilia
maneat in mixto et sunt multe opinio
nes et rationes hinc inde quas
causa brevitatis relinquo sed breviter
dico quod elementa non virtualiter manet
formaliter ¶ Non formaliter hoc patet quia
tunc esset compositum et non mixtum et
causa non virtualiter probo quia sicut mix
tum est alterius speciei quam fuerunt
miscibilia sic et eius qualitates sunt
alterius speciei ¶ Sed mixto sic fit quod cor
ruptis elementis mixtis resultat
unum tertium differens specie ab utroque
miscibilium et hoc vocatur mixtum et sic
non manent miscibilia sed corrumpuntur
¶ Sed illa propter diffinitio mixtionis debet
sic intelligi quod mixtio est generatio
unius mixti ex miscibilibus generatis
alteratis et corruptis et illa ex dicat
contrarie ordinis id est prius miscibi
lia alterata ¶ Sequitur littera

Dividitur autem elementa

Hic Albertus inmovet unum dubium
et dividitur quia primo facit hoc secundo ponit
unam proprietatem mixtionis ibi Item

nota primo dicit sic ¶ Dividuntur autem elementa
in mixtione non usque ad indivisibilia ¶
Omne corpus est divisibile ¶ sed ad quasdam
minimas particulas aliquas determinatas ¶ sed usque
ad minima secundum speciem ¶ Subdit ponendo proprie
tatem mixtionis ibi ¶ Item nota quod proprietas
mixti est quod quelibet pars mixti et debet esse
homogenia id est debet esse eiusdem
speciei cum suo toto quia si alterius esset non
esset mixto secundum veritatem ¶ Nota primo no(ta)
ex quo prius dixit quod miscibilia debet di
vidi in mixtum et resolvi et ex hoc aliquis du
bitaret utrum debet dividi ad indivisibi
lia ¶ Ad hoc respondet quod non quia nullum corpus
est resolubile ad indivisibilia causa tunc illud
mixtum corporeum esset compositum ex illis
indivisibilibus quod est falsum ¶ Secundo nota dicens no(ta)
quo ergo debet dividi respondet in littera quod
debet dividi in minutissimas partes deter
minatas secundum speciem quod scilicet ulterius divide
retur non retineret illam speciem et sic Aris
toteles in primo physicorum concedit minima
naturalia secundum speciem non secundum qualitatem
¶ Tertio nota circa illam litteram Item nota no(ta)
ubi ponit proprietatem mixti et est illa quod
quelibet pars mixti debet esse homogenia id
est eiusdem speciei cum toto sicut quelibet
pars carnis est caro et quelibet pars ossis est
os et sic de aliis quia tunc non esset mixto
secundum veritatem et ideo dicit Aristoteles in primo
de generatione quod quelibet pars mixti debet esse
mixta ¶ Quarto nota dicens tamen homo no(ta)
est unum mixtum et tamen non quelibet pars hominis
est homogenia cum toto igitur videtur hoc esse
falsum ¶ Dico quod homo non est unum mixtum sed
compositum ex pluribus mixtis sicut ex carne
et osse et sic de aliis ¶ Quinto nota ex prima no(ta)
parte littere elicitur conclusio tertia prima ele
menta in mixtione non dividuntur ad in
divisibilia probatur ¶ Nullum corpus est divisi-

-bile in indivisibilia elementa sunt corpora etc.
maior nota quod primo de generatione minor patet
de se. Sexto nota quod illa parte licet sint
conclusio tertia secundum quamlibet partes mixti debet
esse homogenea cum toto probatur quia si non
tunc non esset mixtum secundum veritatem. Sequitur

Et nota differentiam inter

hic est ultima pars illius capituli in qua albertus
ponit differentiam inter compositionem confusionem
et mixtionem et dicit sic. Et nota differentiam inter
compositionem confusionem mixtionem et subdit Com-
positio est quando utraque componentium manet
in sua virtute et ponuntur partes mixta ad partem
sicut quando ponitur ordeum cum frumento. Subdit
confusio non est quando non proportionantur virtutes et
trahuntur ad speciem et tunc ~~epylogat dicens~~
quod de elementis dicta sufficiant. Nota primo
circa litteram ut ponatur differentia inter compositionem con-
fusionem et mixtionem et est sic. Vel compositio est
quando componuntur partes quarum quaelibet retinet
suam virtutem et suam formam sicut quando miscetur
ordeum cum tritico tunc ponitur ordei granum
circa granum tritici et tamen quodlibet retinet suam
formam et suam virtutem. Sed confusio est quando
illa quae componuntur non habent debitam proportionem
ad invicem ut sunt activa et passiva et species
alterativa non resultat aliqua nova species
vel nova forma et sic ~~intelligit~~ auctor cum
dicit et non trahuntur ad novam speciem id est
inde non producitur nova species ~~ubi gene-~~
ratur vinum cum aqua sub eadem quan-
titate et confunduntur illa non retinet suas
virtutes quia hic potest dici vinum nec potest dici
aqua sed est quaedam confusio quod tamen non est alicuius
speciei ab istis confusis. Sed mixtio est
quando virtutes miscibilium sunt proportionate
et trahuntur ad speciem id est producitur unum
tertium alterius speciei a miscibilibus sicut vir-
tutes elementorum sunt ad invicem propor-
tionate quia elementa sunt activa et passiva

ad invicem. Actio autem fit ex certa pro-
portione agentis ad passivum et trahun-
tur ad speciem quia ipsis corruptis
generatur unum mixtum alterius speciei sed
patet in diversis speciebus mixtorum. Se- no[ta]
cundo nota quod post illam elicitur conclusio
tertia tertia et ultima illius tracta-
tus scilicet haec: Compositio confusio
mixtio differunt ~~probatur~~ illa diffe-
runt quorum descriptiones differunt
illa sunt huiusmodi igitur etc. maior nota quod
primus minor patet in littera. Tertio nota
quod tunc epylogat in littera et patet et sic
finitur summa tractatus tertii et sic est finis.
Explicit dicta super tertium tractatum
summe naturalium et incipiunt dicta super
quartum tractatum illius summe
qui tractatus correspondet quatuor
libris methaurorum

Incipit quartus liber de elementis

Dicto de corpore mobili simpliciter dicendum est nunc de corpore etc.

Hic est tractatus quartus illius libri
et continuatur sic. Prius Albertus de-
terminavit de corpore mobili generabili
corruptibili simplici. Hic nunc de-
terminat de generabilibus et corruptibi-

libus inmotis et in aliatis ~~et cuiusdam~~ in prima
capitula secundum quod ipse de pluribus determi-
nat et illa capitula patent in legendo
secundum partes ~~capitulum dividitur~~ in tres partes
primo premittit intentum suum secundo conse-
quitur ponendo unam distinctionem demon-
tibus et inmixtionibus ~~tertio~~ intelligit illa
que dixit in illo capitulo secundo ibi de
quibus primo notandum ~~tertia~~ ibi sit igitur
elementorum et ~~primo dicit sic~~ Dicto
de corpore mobili generabili et simplici
dicendum est nunc de corpore generabili
mobili composito scilicet de elementis
no. Nota primo circa litteram ubi dicit quod
in precedenti tractatu dictum est de ente
mobili generabili et corruptibili simpliciter
dicendum est nunc in illo tractatu de cor-
pore mobili generabili corruptibili com-
posito scilicet mixto sicut de elementis
~~et compositis patet~~ ordo illius tractatus ad
precedentem quia simplex precedit com-
positum / sic tractatus de simplici
precedit tractatum de composito / patet
etiam ordo dicendorum quia ubi hic
no. dicit [supra: dixit] de elementis Secundo nota quod
causa illius ordinis est / quia tracta-
tus illius libri ordinatur correspon-
dentes libris magne philosophie naturalis
Aristotelis Sicut secundo ~~Aristoteles~~ or-
dinavit librum de generatione ante librum
metheororum Sic tractatus precedens qui
correspondet libro de generatione or-
dinatur ante istum quia ille correspondet
libro metheororum Alia etiam cau-
sa quia de generatione prius est speculatio
sicut prius dictum est Sed quia scientia
tractatus primi qui est de ente mo-
bili ad ubi tamen est generalior quam scientia
ad ubi et ad formam / simpliciter qui tracta-
tur in isto tractatu et scientia de ente
generabili et corruptibili simplici est.

prior quam scientia de ente mobili generabili et corrup-
tibili composito qui tractatur in isto tractatu ergo
debito ordine primus tractatus precedit secundum
et secundus tertium et tertius istum Tertio nota
quod impressiones metheologice de quibus hic
determinatur cuiusmodi sunt grando nix et similia
non sunt simplicia elementa sed sunt mixta
et generantur ex vaporibus qui sunt resoluti ex
aqua et terra ut patebit Quarto nota quod
quedam sunt mixta perfecta et quedam imperfecta
Mixta perfecta sunt mixta animata de quibus
determinatur in sequenti tractatu et in libro de
animalibus et vegetabilibus et plantis Sed mixta
imperfecta sunt duplicia quedam sunt imperfecta et
quedam imperfectiora Imperfecta sunt ut mineralia
sicut sunt metalla aurum et argentum etc
et illa non cito resolvuntur in ista ex quibus sunt
generata Sed mixta imperfectiora sunt impressio-
nes metheologice cuiusmodi sunt nix grando
etc et illi cicius resolvuntur Quinto nota nos
videmus multos mirabiles effectus contingere
in aere circa impressiones metheologicas sicut
aliquando coruscus perutit et scindit aliquem
gladium et non ledit vaginam interficit hominem
et non apparet in eo lesio et sic de aliis ef-
fectibus mirabilibus et quia miramur de illis
effectibus investigamus causas ~~eorum~~ priorum
quia propter admirari inceperunt antiqui sacerdo-
tes in egypto phylozophari ut patet primo
methaphysice et secundo in isto tractatu albertus
investigat causas istorum effectuum mira-
bilium Sequitur littera de quibus primo

De quibus primo Ex quo

hic est secunda pars principalis illius capituli trac-
tatus quarti in qua Albertus consequitur
intentum suum ~~et dividitur~~ illa pars in duas partes
~~in prima~~ parte determinat de mixtis prime
mixtionis / secundo determinat de mixtis secunde
mixtionis vel compositionis / ~~tertio dicit~~ / quod sunt
mixta tertie mixtionis quarto ostendit quod

sut qite mixtionis et quarto q sut mixta qte mixtionis / secundo pb ibi qui cum eleuet sup terram / terra ibi sut aute quatuor elementa quanta ibi et q vapores quanta ibi et hoibz aute / primo dicit sic suppleo ex quo hic dicendum e de elementatis primo Notandum e q quatuor sut elementa prime compositionis sicut vapor resolutus ex aqua et terra et per calore sed manet clausus in visceribz terre sed eleuet in aere plus et minus mixta tpx in estiuum aeris vnde q etiam causatur abipso diuerse passiones sed in impressiones aeris ¶ Nota primo qualiter litteram in textu alberti est li q tpx e gradus mixtionis quatuor enim sut mixta prima mixtionis et quatuor sut mixta secunde mixtionis et sic illa dicuntur simplicia at ex quibz illa miscentur dicuntur elementa Secundo nota q vult dicere q vapor sit elementum prime mixtionis q resoluitur immediate ab aere et terra vel aqua et ex hoc patet error quorundam antiquorum qui dixerunt q vapor erat elementum Et patet q e elementatum per albertum in litteram ¶ Tertio nota dicit notanter ex terra et aqua ad denotandum q illa duo elementa aqua et terra solum sut vaporabilia et non aer vel ignis et hoc patet q ois vapor e grossior aere vel igni et subtilior terra et aqua resolutum et sic debet esse subtilius illo ex quo sequitur resoluitur ergo patet q ex aere vel igne non resoluitur vapor / q ois vapor e grossior illis ¶ Quarto nota dicit resolutum per calore solis per hoc tangit efficiente resolutionis vaporis hic e calor solis Sz diceres tu nunquid etiam alij planete possunt resoluere et eleuare vapores dico q sic ymo mars et alij planete resoluunt et eleuant vapores / sz tn non tot vel tantos sicut sol et ideo principaliter attribuitur soli per excellentiam q sol maior et calidior e alijs ¶ Quinto nota q sol e aliquando e ita debilis q non potest eleuare vaporem / sed bn potest resoluere eum et tunc manet inclusus in visceribz terre et ex eo generantur metalla et fiunt terre motus et hoc tangit ibi cum dicit sed manet inclusus in visceribz terre ¶ Aliquando autem e ita fortis q sufficit eum hic eum eleuare et hoc diuisimode aliquando eleuat eum altius quando est fortioris virtutis / sol aliquando eleuat eum minus alte et secundum hoc distinguitur tpx in estiuum tota id est spacium aeris diuiditur in tres partes que vocantur interstitia / primum interstitium e pars aeris inferior prope terram et vocatur infima regio aeris et ad ipsam eleuet vapor quando virtus solis e debilis et ibi generantur alique impressiones sicut pruina ros et nebula ¶ Aliquando autem quando virtus solis e fortior et eleuat vaporem ad medium partem aeris que vocatur media regio aeris vel medium interstitium et ibi generantur impressiones frigide sicut grando nix et ¶ Aliquando autem virtus solis e fortissima et tunc eleuat vaporem ad supremam partem que vocatur regio suprema et ibi generantur impressiones ignite et calide / cuiusmodi sunt comete et stelle ¶ De modo autem generationis illorum dicetur in processu et hoc tangit albertus cum dicit sed eleuetur in aerem plus sed minus in mixta tpx interstitium aeris ¶ Sexto nota secundum albertum super primo metheororum duplex e vapor quidam e calidus et humidus et ille proprie vocatur vapor ¶ Aliter e calidus et siccus et ille proprie vocatur exalatio / Item ibidem dicit q ois vapor per se e frigidus / et ratio est quia resoluitur ab elemento frigido

gradu puta aqua vel terra sed accidit
taliter calefit per virtutem solis / Sep-
timo nota Albertus tangit in littera
duplicem causam in passionum metheorolo-
gicalium scilicet causam materialem que
est vapor et causam efficientem que
est calor solis et celi locum genera-
tionis quia corpus intrinsecum aeris
Octavo nota dubitatur utrum vapor
solum resolvitur ex aqua vel solum ex
terra et videtur quod non quia si sic fie-
ret aliquod ~~elementum~~ inmotum ex
uno elemento cum falsum consequens
tenet de se. Oppositum patet in littera
ubi dicit quod potius proprie non resolvitur
vapor nisi aqua, sed ex aqua mix-
ta vel terra mixta, qualis est hic
apud nos et hec satis probat ratio
Sequitur littera Qui enim vapor

Qui enim vapor ele

hic Albertus ostendit que sunt ele-
menta secunde mixtionis et dividitur
quia primo facit hoc secundo movet
dubium ibi elementorum ~~primo dicit~~
sic Qui enim suple vapor elevatur
super terram primum est eorum que fiunt in
aere secundum diversa intrinseca sicut
sunt comete tonitrua fulgura
et coruscationes nubes pluvia grando
nix pruina ros qui non in visce-
ribus terre manet ipse calefacit
fontes in hyeme ipse etiam est
principium terre motus ex eo generantur
corpora mineralia sicut sulphur ex
cuius combustione sunt terme id est
balnea calida, lapis vivum arge-
ntum quod est principium omnium metallorum
sicut sunt plumbum stannum es aurical-
cum cuprum argentum et aurum Subdit

inmovendo dubium dicens Effectum autem non
est simpliciter metallum quod quidem fit ab arte et
non quale a natura melius est et illa sunt elementa
secunde compositionis Nota primo circa litteram ut
dicit quod in passiones metheorice que manent
in terra et que generantur in aere sunt mixta secunde
compositionis et mineralia puta metalla et
sulphur et argentum vivum sunt mixta secunde
compositionis, ratio est quia illa sunt plus
alterata quam vapores quia immediate re-
sultant ex vaporibus que sunt mineralia prime
mixtionis. Secundo nota prius dictum est
ab Alberto quod vapor per calorem solis ele-
vatur in aerem et tunc generantur ex eo in
passiones que fiunt in aere sicut comete
et tonitrua et sic que manent in terra aliqui
autem manet inclusa in visceribus terre
et tunc generatur ex eo motus terre et mineralia
et metalla sicut est aurum et argentum et alia
que manent in terra / ~~Tertio~~ nota vapor inclusus
intra terra calefacit fontes in hyeme probatur
modo vapor ille est calefactus a sole
et in hyeme pori terre sunt clausi per frigus
contrarium circumstantiis et sic vapor talis manet
intus et calefit aquas subterraneas que
sunt fontes et hoc Albertus tangit cum dicit
qui non manet in visceribus terre ipse cale-
facit fontes in hyeme / Quarto nota
ex illo vapore incluso generatur sulphur dicitur
sulphur generatur ex vapore viscoso terrestri
combusto per calorem solis etiam ex illo va-
pore generatur argentum vivum et illa duo
sulphur et argentum vivum sunt principia
omnium metallorum sicut dicit Albertus in
mineralibus unde dicit quod in compositione me-
tallorum argentum vivum sicut materia est ultimata
scilicet sulphur tamquam pater sive forma et ex diversa
commixtione sulphuris cum argento vivo ge-
neratur diverse species metallorum / de diversis
constellationibus unde sub domo Saturni ge-
neratur tamen plumbum quia Saturnus est deus

plumbum. Et sub domo Jovis generatur es quia Jupiter est dominus eris. Sub domo martis generatur cuprum quia mars est dominus cupri. Sub domo solis generatur aurum quia auri dominus est sol. Sub domo mercurii generatur argentum vivum quia mercurius est dominus argenti vivi. Sed sub domo veneris generatur stannum quia venus est dominus stanni. Sed sub domo lune generatur argentum quia luna est dominus argenti ~~et hoc~~ sciunt alchimiste sub quibus constellationibus debet metallorum species fabricari et ideo in alchimia nomina metallorum vocantur per nomina planetarum sicut argentum vivum vocatur ~~mercurius~~ et sic patet quod secundum diversam mixtionem sulfuris cum argento vivo generantur diverse species metallorum quod cum predominatur sulphur in mixtione tunc generantur que habent colorem sulphuris sicut aurum cuprum es quod autem econverso predominatur argentum vivum tunc generantur que habent colorem argenti vivi sicut argentum stannum plumbum quod autem generantur dicit albertus in suis mineralibus Sed dicens ~~contra~~ Avicenna dicit in suis mineralibus sciant autem ~~artifices~~ alchimiste species rerum transmutare non posse ~~quod~~ videtur quod ex argento vivo et sulphure non generantur alie species metallorum ~~dico~~ quod verum est quod aliqui alchimiste non possunt simpliciter transmutare species rerum sed per magnas transmutationes primas ut faciunt argentum ex argento vivo certis corrosivis (?) et declarat hoc ipsi dictum est quod salvia (?) et species sunt diversarum specierum et tamen salvia potest transmutari ut inde generentur serpens (?) sed exemplum est plurimo modo Capiatur salvia sub domo scorpionis et ponatur in aliquo vase sub fimo per aliquod tempus tunc ibi salvia putrescat et ex ista materia putrefacta generatur serpens et si hoc possibile est non minus possibile est generari aurum vel argentum ex sulphure et argento vivo sub debita constellatione sic ~~quod per~~ quod argentum vivum et sulphur sint principia omnium metallorum ¶

no ¶ Quinto nota ex combustione sulphuris generantur ~~calida balnea italia~~ plurime modo vapor sulphureus est calidus et quod pori terre sunt clausi quod non potest exire tunc confortatur et inflammatur ex repercussione ex superficie terre et quod tunc terra aqua ex motibus vel ex motibus (?) ubi est aliquis vapor inflammatus aqua calefit ab ipso vapore sulphureo et sic generantur ibi balnea calida sicut contingit ~~in ytalia~~ et in [illegible] et in aliis locis ¶ et hoc patet ad experientiam quod talis odorat ex sulphure et hoc tingit albus in linum tunc dicit ex cuius combustione terrene id est balnea calida generantur

¶ Sexto nota contra illam literam Electrum ibi ante ponit notabile tale quod electrum non est simpliciter metallum quia aliquod fit ab arte ex mixtione sed ex mixtione auri vel argenti vel stanni vel eris ¶ aliquod fit natura et hoc est melius electrum quam illud quod fit ab arte no

¶ Septimo nota dubium utrum metalla sint elementa et arguitur quod non sit quia sit terre mixtionis quia ex vapore melioso in terra primo generatur sulphur et argentum vivum ~~quod~~ sunt secunde mixtionis et ex illis ultimo generantur alia metalla ut prius dictum est ergo videntur esse terre mixtionis ¶ Oppositum dicit Albertus in libro dicens et illa sunt elementata secunde compositionis Ubi dico quod gradus secunde mixtionis non stat in indivisibili sed habet adhuc alios gradus sicut in primo gradu secunde mixtionis sicut sulphur et argentum vivum et in secundo alia metalla quia in illis contrarietas magis melius perfecta est ¶ ~~ulterius~~ gradum sunt metalla non mixta sicut est electrum et auricalcum ¶ Sequitur litera Sunt autem quedam

Sunt autem quedam

Hic Albertus determinat de elementatis
terre mixtionibus ~~et dicit~~ sic Sunt autem
quedam elementata media que nec sunt sub
terra nec super terram Et horum quedam fixe
sunt terre sicut terre ~~nu~~ nascencia ut sunt
plante arborum et herbarum Et quedam non
sunt sic infixe terre sicut animalia Videtur
ponitur tamen quedam media esse inter ani-
malia et plantas ut spongia marina que
nutriuntur ut plante et tactu senciant
ut animalia // Sed horum principia sunt
vapores / qui cum generantur primo plante
generantur ex fetore terre vel mediante
pluvia sine nutrimento nutriuntur cum
terre nascencia commixtione terre et aque
et ille sunt ~~terre~~ mixtionibus secundum composi-
tionis in qua compositio iam constructa
est contrarietas que prohibeat elemen-
ta prime et secunde composicionis habe-
re animam ut plante habent animam vege-
tabilem / Nota primo circa literam
ut dicit quod plante et herbe sunt ele-
mentata terre mixtionibus et racio con-
trarietas elementorum est plus reducta
ad medium quam in elementis
prime et secunde mixtionibus et ideo habent
animam vegetativam quam non ~~pot~~ possunt
habere elementata prime et secunde
composicionis / Secundo nota quod dicit
nota: illa sunt media inter sensibilia Hoc patet
quia elementata prime mixtionis puta
vapores sunt super terram totaliter ultima
terra terram totaliter Sed elementata
secunde mixtionis quedam sunt supra terram
sicut impressiones metheologice / quedam
sunt intra sicut metalla / illa autem
sunt mixta terre mixtionibus tenent
medium partim sunt intra per radices
et partim supra terram sicut sunt per

ramos / hoc Albertus tangit cum dicit / quedam
elementata media que nec super terram nec sub
terra sunt / Tercio nota quod mixtorum terre mix-
tionibus sunt / quedam sunt infixa terre sicut
terre nascencia puta plante et arbores / et
quedam non sunt infixa terre sicut animalia
imperfecta / Quarto nota quod ~~animalia imperfecta~~
quod inter animalia et plantas sunt media spongie
marine et alia animalia affixa petris quia
illa sunt perfecciora plantis quia habent sensum
tactus et in hoc conveniunt inter cum animalibus
sed nutriuntur per radices et in hoc assimilantur
plantis / Quinto nota quod elementata terre
mixtionibus nutriuntur ex elementis prime mixtionis
sicut arbores crescunt ex seminibus et nutriuntur
ex aqua pluviali et commixtione terre et aque
sicut patet quia coloni fundunt super radices
arborum mixturam aque et fimi ut
eo melius crescant et hec est mixtura aque
et terre Sed dices tu / tamen videmus quod si aqua
funditur super radices arborum imbibitur et
attrahitur ab ipsis ergo videtur quod possint nu-
triri pura aqua Ubi dico quod illa aqua
que est apud nos non est pura sed est mixta
ex vaporibus terre ergo nichil nutritur apud
nos pura aqua Sexto nota quod anima non
potest esse nisi in corpore disposito et orga-
nico et ideo quanto aliquod corpus melius est
reductum ad medium et melius dispositum
tanto nobiliorem animam recipit et ideo mixta
terre mixtionibus sunt melius disposita quia
contrarietas est ibi ad medium melius
reducta ideo habent animam vegetativam quam non
potuerunt habere mixta prime mixtionis
et secunde et hoc Albertus tangit cum dicit
In qua commixtione iam constructa est contrarie-
tas / Septimo nota dubitative quare Albertus
non locavit alia animalia imperfecta sicut sunt
spongie marine inter commixta ~~terre~~ mixtorum
terre mixtionibus sicut alia animalia / ubi dico

q̄ ꝫ̄ hoc q̄ ipa habet sensum tactus multum di
minute. q̄ nō sentiunt nisi valde dolorose
g° contrarietas nō est in eis ita bñ reducta
admedium sicut in alijs animalibus ¶ Octauo nō
no dubitatur utrū adhuc de illis spongijs mari
nis utrū debeant dici plante vel animalia ubi
dicit q̄ est quedam piscis ī ꝯ firide maris
secundum aliam partem sentit q̄ constringitur esse
si pungitur et dilatatur si de sentit delectabi
le est g° est dicendum q̄ licz sensum tactus
h3 ~~dicebatur~~ quod est g° dicendum ad aucto
torem qui dicat q̄ est medium inter plantas
et animalia | dico q̄ sic dz intelligi q̄ aliquas
h3 condiciones plantarum et aliquas animalium
habet quedam sensum tactus ut animal sunt
nutrimentum p partes affixas sicut plante
p radices terre in fixas Sequitur litera

Et quia vapores sunt pri

Hic Albertus determinat de elementatis
quantum mixtionibus ~~et dicit sic~~ Et quia vapo
res sunt principia terre nascentium et ex terre
nascentibus generantur humores animalium ex quibus
humoribus ipa animalia nutriuntur et semen vel
ova generantur formantur de quibus animalia ge
nerantur ¶ manifestum est q̄ vapores sunt pri
cipia animalium irracionabilium q̄ sunt quantum
compositionis et alia racionabilia hominum q̄
est contrarietas quam ~~inter~~ in terre nascentibus
ideo recipiunt nobiliorem animam sz sensibilem
no ¶ Nota primo circa literam ubi dicit q̄ animalia
irracionabilia bruta sunt quantum mixtionis
q̄ in eis est contrarietas melius reducta
ta quam in elementis terre mixtionibus et g°
recipiunt nobiliorem animam secundum animam se
no sitiuam ¶ Secundo nota q̄ contrarietas eleme
torum vocatur contrarietas ex parte primarum
qualitatum et de mixtione illa contrarietas
rest refringitur id est remittitur q̄ sptz misti

bilia actiua esse et passiua admixtione
ut dictum est in precedenti tractatu
~~et g°~~ unum contrarium remittet aliud
~~et g°~~ qualitates contrarie in sunt
remissiores et magis refracti quam
qualitates contrarie miscibilium
quanto ~~g°~~ maior sit mixtio tanto
maior refractio et p consequens no
bilior forma mixti resultat et per
feccior et g° in mixtis quantum
mixtionis est maior refractio
quam in mixtis terre vel fide mix
tionis ~~et g°~~ resultat ibi nobilior
forma mixti quam in alijs puta
anima sensitiua ¶ Tercio nota dicitur in
litera q̄ vapores sunt principia ter
re nascentium ~~hoc pz~~ q̄ ex vapori
bus generantur pluuia et ros et huiusmodi
et ex illis crescunt plante et herbe
et g° dicunt coloni q̄ plus prodest
aqua pluuialis ad arbores quam nota
alia aqua ¶ Quarto nota q̄ ex
terre nascentibus generentur humores
hoc pz q̄ ex fructibus arborum et
herbarum sumptis ab animalibus generatur
humor vel humidum animale et g° ex
spiritus ultimus generatur semen in viris
et menstruum in mulieribus et ex illo
procreantur propagacionem tam animalia
racionalia quam irracionalia etiam
ex istis humoribus in animalibus vola
tilibus fiunt ova ex quibus generantur
animalia volatilia volatia unde
ovum nichil est nisi semen licet
differat disposicione a semine ani
lium ¶ Quinto nota p quomodo nota
generatur semen ex terre nascentibus pot
commentator in secundo colliget ubi
ponit tres digestiones in stomacho primo quomodo generatur

ibi cibus assumptus digeritur et illius superfluum est urina et stercus. Secundum
ponit in epate et illius superfluum est
menstruum. Tertium ponitur in corde et illius
superfluum est semen vel sperma et sic
patet quod optime nascentibus comestis
cibaribus generatur semen et quo
ultimus alia aliqua generantur. Sexto
nota quod dicitur patet quod vapores
sunt principia omnium terrestrium mixtorum
tamen ante quod immediate sunt principia
mixtorum secundum mixtionibus mediate
autem sunt principia mixtorum terre
et quante mixtionis et quante etc.

In hominibus autem

Hic Albertus ostendit quod sunt mixta
quante compositionis et dividitur quia
primo facit hoc secundo infert unum cor-
relarium secundum ibi: ergo homo. Primo
dicit in hominibus autem quia maior
est deperancia et maior decoctio
vetate actu ideo eorum corpus
humanum ad nobiliorem et digniorem
animam habet dispositionem quam alia
ideo recipit animam nobilissimam scilicet
rationabilem et nobiliorem et dig-
niorem inter homines habuit. Nota
primo circa litteram ut dicitur quod ele-
menta quante mixtionis ut ho-
mines in illis contrarietas optime
consistit ad medium corpus huma-
num scilicet dispositionem ad recipiendam
nobilissimam animam. Secundo nota
quod inter omnes homines Christus habuit
nobilissimam formam et optimam dis-
positionem et ergo dicunt quidem propter
nobilitatem compositionis Christi et bo-
nam compositionem Christus potuisset eternaliter
vixisse si non fuisset morte interfectus violenta et reddunt rationem quia
materia Christi fuit sub nobilissima forma et
ergo potuisset habere vel habuisse appetitum
ad aliam formam sed ut prius dictum est
corruptio in entibus generabilibus et corrup-
tibilibus contingit ex hoc quod materia habet appe-
titum ad aliam formam ergo Christus potuisset
naturaliter in eternum vixisse. Hoc bene tenet theo-
logi quod philozophice esset bene ante di-
ctum. Tertio nota circa litteram dicitur quod Christus
habuit nobilissimam animam quam aliquis
alius homo prout dicitur intelligi secundum speciem quia
sic Christus excessisset speciem humanam quod est falsum
sed debet intelligi quo ad operationem quia anima sua
in corpore melius complexionato et disposito
ideo potuit perfectius operari. Quarto
nota circa litteram utrum corpus
humanum propter hoc sit susceptivum nobilitatis
anime eo quod est nobilius reductum ad medium
et videtur quod non quia anima intellectiva que
est forma hominis illa optimus infunditur et non
resultat ex aliqua mixtione. In oppositum
videtur innuere Albertus in littera. Ubi dico quod
in facto contrarietatis in homine non requiritur
propter eductionem forme sed propter dispositionem
corporis ad receptionem forme. Anima enim in-
tellectiva non in quodcumque corpus infunditur
sed in corpus dispositum. Aliter potest dici
quod anima cognitiva hominis est forma in herens
et consistens extensa et ista resultat ex
mixtione. Sequitur littera

Nulla igitur homo inter omnes

Hic Albertus secundus infert unum corre-
larium et dividitur. Primo facit hoc. Secundo infert
perfectionem universi ibi: In universo. Primo dicit
sic: Nulla igitur homo inter omnes creaturas summa
temperancia et ideo ex hoc continet animam nobilio-
rem et ideo dicitur omnium creaturarum

(Heus in eternum vi-
vere potuisset
misi [illegible] orinis)

Unde aristoteles in secundo physicorum sumus et
quodammodo nos finis omnium / finis autem hominum
est christus / quia homo est finis et consumatio omnium crea-
turarum aliarum / christus autem est finis hominum
omnium recte dicitur in psalterio finis omnis consuma-
tionis est christus / Nota primo circa litteram contra-
rium madet sic / quia prius dictum est quod
homo habet nobiliorem temperanciam et constitucionem melius
redactam et propter hoc habet nobiliorem animam quam
aliquis aliorum et etiam est dictum quod christus
habuit nobiliorem complexionem quam aliquis
alius homo quo posito sequitur quod homo sit finis omnium
aliarum creaturarum ad se quia omne quod est nobi-
lius ordinatur in nobilius et perfectius tamquam
in finem et hoc patet per aristotelem secundo phy-
sicorum qui loquens de homine dicit sumus et
nos quodammodo finis omnium etiam sequitur eodem
modo quod ipse christus est finis omnium hominum et aliorum
creaturarum quia omnia ordinantur in ipsum / secundum magis
perfectum et minus perfectum et quarto psalmista loquens
omnis consumationis vidi finem ibi I vocat
christum consumationem finis / Secundo nota
ut elicitur prima illius tractatus et
est hec christus est finis omnium creaturarum pro-
batur omnia ordinantur in christum tamquam minus per-
fectum in perfectum christus est finis omnium consequen-
ter tenet antecedens patet in littera / Tercio nota dubi-
tatur homo sit finis omnium creaturarum et videtur
quod non / quia si sic tunc esset finis angelorum
consequentia tenet falsitas probatur quia angeli sunt
nobiliores et perfectiores hominibus / Oppositum
videtur innui per albertum in littera ubi dico
quod theologice loquendo homo est nobilior an-
gelo quia hominibus datum est a deo tincture
corporis christi quod non est concessum angelis / quia
angeli etiam sunt deputati in ministerium hominum
et sic ordinatur in hominem tamquam in finem
licet non ultimatum philozophice loquendo

ut dici quod intelligencie sunt fines
hominum quia sunt nobiliores eis vel
possunt dici quia ut possunt elici ex dictis
commentatoris duodecimo metaphy-
sice intelligencie primo movent ho-
minem propter consumationem in fine
et sic movet quodammodo propter illa
in finem tamquam propter finem etc.

In unione enim divini

Hic Albertus in dictis ostendit per-
fectionem universi et dividitur quia primo
facit hoc secundo inmovet dubium
ibi nec est dicendum Primo dicit sic
In unione enim divine et humane
nature ordo universitatis completus
est sunt enim alterne primo tamen
personarum in una natura scilicet patris et filii
et spiritus sancti et in principio creationis
id est angelice sunt unio unius
nature in una personarum ut patet in an-
gelo et patet hoc sunt unio duarum
naturarum in una persona ut in homine
habet videri et ut ultimum correspondens
primo optime de iure complexionis
universi / quod sicut primus homo fuit unio
primo fuit unio trium personarum in
una natura / ita quod ultimo esset unio
trium naturarum in unam personam
quod completum est in christo / et ipse sic
ex humanitate et divinitate unitur
nobis deo per fidem et karitatem
ut sic reducat hominem ad primum a quo
factus est et sic divina natura est ubique
essencialiter quod appropriatur potencie pa-
tris et in sanctis per graciam / quod appropriatur
spiritui sancto et est in homine per unionem
quod appropriatur filio et sic est unita natura
humana in persona filii sicut natura fi-
lii in celo localiter correspondens

ei quod est esse ubique in pluribus altaribus
in sacramento quod respondet ei quod est
esse in sanctis et in divina natura per uni-
no — one que correspondet tercio modo. Nota
primo circa litteram ex precedenti litera dicit
quod Christus est finis consumacionis, modo
vult ostendere quomodo ordo universi completus
et consumatus est per Christum et vult quod
in nativitate Christi ordo universi fuit
completus et consumatus id est hunc modum
quod ab eterno fuerunt tres persone divi-
ne unite in una essencia et in
una natura postea quando deus creavit
angelum fuit una persona unita
uni nature quia angelus est una perso-
na et una simplex essencia postea
in creacione hominis fuerunt due nature
scilicet corpus et anima racionalis unite
in una persona puta in homine. In
nativitate autem Christi fuerunt
tres ~~persone~~ nature unite in una per-
sona sicut ab eterno erant unite
tres persone in una ~~persona~~ naturam scilicet
natura ~~divina~~ divina et natura anima racio-
nalis et natura corpus ~~vel~~ fuerunt
unite in persona Christi et sic ultimum
correspondeat primo et sic ordo
universi fuit completus quia in tali
ordine debet ultimum correspondere
no — primus. Secundo nota quod adhuc deus
cottidie unit tres naturas in una
persona scilicet animam racionalem et cor-
pus humanum et cum hoc unit seipsum
per karitatem et ideo dicitur quod karitas
est indissolubile vinculum uniens
nos deo et sic et ~~deus~~ reducit hominem
ad primum principium unde sequitur.
nota — Tercio nota essencia divina est
ubique ~~et hoc~~ et hoc competit persone patris
et est in sanctis per graciam et hoc competit
spiritui sancto et est in homine per unionem et hoc competit
filio. Sic eciam natura humana assumpta a Christo
est in celo et hoc correspondet ei quod est esse
ubique et est in sacramento in pluribus alta-
ribus et hoc correspondet ei quod est in sanctis et u-
nitur homini per karitatem et hoc correspondet
unioni filii in divina natura et sic ultima natura
correspondet prime unioni trium personarum Christi
in unam essenciam et sic ordo universi est com-
pletus per Christum. Quarto nota dices — no
tu quomodo est hoc possibile quod persona filii
unitur humane nature et tamen manet semper in toto
cum patre dicendum quod est possibile et po-
nunt theologi exemplum de hoc sicut sol mittit
lumen ad illa inferiora tamen semper habet lumen
sic pater misit filium in mundum et tamen semper cum
eo mansit. Secunda litera

Nec est dicendum quod Christus

Hic Albertus removet unum dubium et dicit
sic. Nec est dicendum quod Christus fuit sexte
composicionis sicut prius homines quinte quia
talis unio non dat ei aliquam novam com-
posicionem que apponatur simpliciter quia ex duabus
naturis non est una natura simplex media
nec eciam est mixcio vel confusio sed unio. Com-
posicio quando ex pluribus fit unum in manentibus
partibus principalibus et secundariis ut patet ex
pariete et tecto et fundamento fit domus.
Confusio est quando ex pluribus fit unum in manen-
tibus partibus secundariis et non principalibus ut
ex modio frumenti et ordei fit unum.
Mixcio est quando ex pluribus fit unum non re-
manentibus partibus principalibus nec secundariis
ut ex aqua et melle fit ydromel.
Unio est quando plura remanencia in sua
natura conveniunt in aliquo sicut plures homines
uniuntur in tractacione manus et due nature scilicet
humanitas et divinitas in una persona sicut
in Christo. Nota primo circa litteram dubium — not.
incidit sic quia iam dictum est quod Christo

et natura divina quod non est in aliis hominibus, propter hoc si a-
liquis crederet quod Christus fuit ex parte mixtionis
hoc Albertus removet et dicit non
est dicendum quod Christus fuit ex parte mixtionis
quia talis commixtio divine nature cum humana non
fuit compositio neque confusio neque mixtio, sed fuit
unio, sed si ibi non fuit nova compositio vel
nova mixtio non debet dici ex parte mixtionis
nota vel compositionis. Secundo nota quod in Christo non
fuit compositio nature humane cum divina, quia compo-
sitio est quando plura componuntur et componunt unum
tertium distinctum ab ipsis sicut parietes et tectum
et fundamentum componunt et constituunt domum re-
manentibus tamen partibus principalibus et secundariis et
per partes primarias intelligit partes formales
sed partes secundarias intelligit partes
materiales, modo in compositione domus ma-
net partes formales, sicut manet lapis et
lignum etiam et eadem ratione manent partes
materiales vel secundarie, sed in unione divine
nature et humane nichil novum quod prius non fuit
resultavit. Tertio nota declarat quod illa
nota natura divina cum humana non fuit confusio, quia
confusio est quando ex pluribus fit unum remanentibus
partibus secundariis et non principalibus ut patet quando
miscetur modius frumenti cum modio ordei
ibi manent partes materiales, quia non alteratur
sed tamen non manent partes formales quia hoc
totum non potest dici ordeum vel frumentum, sed
hoc non fuit in unione illarum secundariarum naturarum
ut ibi utraque natura remansit. Quarto nota
nota dicit quod illa unio non fuit mixtio et hoc sic
mixtio est quando ex pluribus fit unum non remane-
tibus partibus principalibus nec secundariis sicut quando
ex aqua et melle fit ydromel, ibi non ma-
net partes formales quia non est unum dicere
quod hoc sit aqua vel mel, nec etiam manent
materiales quia miscibilia sunt alterata sed
autem non fuit in Christo quia ibi mansit utra-
que natura salvata. Secundo nota. Quinto nota

quod illa unio nature fuit unio, quia
unio est quando plura remanentia in
sua natura conveniunt in aliquo sicut
plures habentes intentionem na-
vis sic fuit in Christo quod ille due
nature humana et divina permanentes in
sua natura fuerunt unite in persona
Christi quia ergo in unione illarum na-
turarum non est facta aliqua nova compo-
sitio vel mixtio ergo Christus non debet dici
ex parte mixtionis vel compositionis.
Sexto nota quod compositio debet nota
fieri quando alique partes componunt
aliquod totum sine alteratione, sed
confusio fit quando ex pluribus fit unum
cum alteratione imperfecta, sed mixtio est
quando ex pluribus fit unum et miscibilia
alterantur alteratione perfecta. Septimo nota
nota illa tria compositio confusio mi-
xtio habent quendam ordinem sic
quod posterius semper presupponit prius, sed
non debet fieri mixtio oportet primo quod
miscibilia componantur, etiam oportet
quod ibi sit confusio antequam miscibilia
se mutuo corrumpant et sic tandem
fit mixtio perfecta. Hec littera

Sic igitur elementatorum

hic est secunda pars et ultima principalis
illius capituli in qua Albertus epylo-
gat et resumit dicta in illo capitulo et
in duas partes quia primo
resumit distinctionem mixtionis dicens
inducit causam et occasionem di-
visionis hujusmodi, ibi et nota
quod hec dicit sic. Sic igitur ele-
mentatorum quedam sunt prime composi-
tionis ut vapor virtute solis re-
solutus ex terra et aqua que est prin-
cipium omnium aliorum compositionis

ut mineralia, terre mixtionis ut terre nascentia ut vegetabilia, quarte compositionis ut animalia bruta, quinte compositionis ut homines. Subdit et nota quod elementatorum quintuplex divisio potest induci ad similitudinem. Si enim elementatorum quedam sunt animata quedam inanimata, inanimatorum quedam sunt immediate causata ab elementis sicut vapores, quedam mediate sicut corpora mineralia. Subdit animatorum quedam non mutant locum motu progressivo sicut plante herbarum et arborum, quedam mutant locum et illorum quedam agunt anima sicut irrationabilia, quedam vero a voluntate moventur sicut rationalia. Subdit de elementatis et inanimatis dicendum est prius.

nota Nota primo circa litteram ut dicit quod compositus dicitur potest quod quedam elementata sunt prime mixtionis sicut vapores qui resolvuntur in terra et aqua qui sunt principium omnium elementatorum, et quedam sunt mixta vel ~~secunde mixtionis~~ sicut sunt inanimalia puta metalla et huiusmodi que generantur in terre concavitatibus, et quedam sunt mixta ~~terre mixtionis~~ sicut terre nascentia sicut plante et herbe que habent animam vegetativam, et quedam sunt mixta ~~terre co~~mpositionis sicut terrenascentia sicut ~~pl~~ plante et herbe que habent animam vegetativam ~~et quedam sunt mixta~~ quarte compositionis sicut animalia bruta perfectum, et quedam sunt mixta quinte compositionis sicut homines.

nota Secundo nota circa litteram. Et nota quod hic forte aliquis diceret quod illa divisio mixtorum esset mala quia omnis bona divisio debet esse

Imp[illegible] vel [illegible] inter impositioni[bus]

similitudinem. Hic dicit quod illa quintuplex divisio potest induci ad similitudinem sic. Elementatorum quedam sunt mixtorum, quedam sunt animata, quedam inanimata. Si inanimata hoc autem dupliciter est vel enim immediate causantur ab elementis et sic sunt elementata prime mixtionis puta vapores, vel causantur ab elementis mediate et sic sunt mixta secunde compositionis puta mineralia. Si autem sunt animata hoc iterum dupliciter vel enim movetur motu progressivo vel non; si non tunc sunt mixta terre mixtionis puta herbe et arbores. Si autem movetur motu progressivo hoc etiam adhuc dupliciter vel enim movetur tali motu naturali vel voluntate. Si primo modo sic sunt mixta quarte mixtionis puta animalia bruta. Si autem movetur voluntate ut sunt mixta quinte compositionis puta animalia rationalia puta homines et inter illa enim in illo tractatu dicendum est de inanimatis. Tertio nota quod quidam dicunt quod impressiones metheorologice sunt secunde compositionis que resultant in concavitatibus que sunt prime mixtionis. Alii autem dicunt quod sunt prime mixtionis et illius intentionis videtur esse Albertus in libro qui dicit esse mineralia secunde compositionis tractando de impressionibus istis. Sequitur littera.

Restamus ergo ad una

Hic est capitulum secundum illius tractatus et continuatur sic. Postquam Albertus premisit unam distinctionem de elementatis, hic modo redit ad propositum de tractando de impressionibus metheorologicis et in illo capitulo ostendit materiam et causam efficientem et locum generationis impressionum illarum ~~et dividitur illud capitulum~~ in tres partes principales. In prima parte ostendit quod sit causa materialis illarum impressionum. Secundo ostendit quod sit locus generationis. Tertio ostendit quod sit causa efficiens

secundo ubi loca generationis sunt / tertio ubi causa ef-
ficiens / quarta ibi hic dividitur quia primo propo-
nit intentum suum secundo consequitur / ibi secundum
in primo dicit sic redeamus ad vaporem
ex quo causantur elementata generata circa
sublimi que in superioribus terre. Subdit secun-
dum in quo omnis vapor / aut est ab aqua
vel terra / aer enim vaporabilis non est / aut
enim rarefieret ultra illud quod est sue nature
et tunc statim erit ignis / aut inspissatur
amplius et tunc non est vapor / quia vapor
generatur per subtilisationem et rarefactionem / sed
aer tunc efficitur aqua et terra supple quando
sic inspissatur. Subdit hic in dupliciter vapor
causa materialis est illorum corporum que in imo
vel in alto generantur et distinguamus eos sic
quia vel in impressionibus aut est ex vapore sicco
terreo tantum vel humido tantum / vel ab utroque. Nota
nota primo circa litteram quod dicit notanter redeamus
innuit per hoc in precedenti capitulo digressionem
nota fecisse. Secundo nota ubi dicit quod omnis va-
por resolutus vel est ab terra vel ab aqua
quia aer non est vaporabilis / quia si aer
subtiliatur ultra naturam suam tunc fit ignis
et non vapor. Si autem inspissatur vel conde-
satur ultra naturam suam tunc vero non fit
vapor / quia vapor fit per subtiliationem et
rarefactionem et tunc generatur aqua vel terra
nota Tertio nota quod licet dicatur generaliter secundum
illius tractatus omnis vapor resolvitur a terra
vel ab aqua probatur quod licet ~~sit aer et ig-~~
nis non sunt elementa vaporabilia ergo omnis
vapor resolutus ab elementis resolvitur a terra
vel ab aqua consequentia tenet contra autem
probatur de aere in littera et formaliter tamen
sic. Si aer esset vaporabilis vel hoc esset
per subtilisationem vel per inspissationem nullo modo
~~in fumum~~ primo sed ~~minor~~ probatur / non per sub-
tilisationem / quia quando aer subtiliatur ultra suam
naturam subtiliatur tunc fit ignis non ergo

per inspissationem quia vapor est
subtilior eo a quo resolvitur
ergo fit per subtilisationem eodem modo probatur
quod ignis non sit vaporabilis quia ignis
non potest subtiliari / sed quando inspissatur
ultra naturam suam fit aer. Quarto nota
nota quod ab isto vapore resoluto a
terra vel ab aqua generantur omnia que ge-
nerantur in alto id est in aere et in imo
id est in visceribus terre. Quinto nota
nota quod quidam vapor est calidus et siccus
sicut iste qui resolvitur a terra et quidam
est calidus et humidus et sicut ille qui
resolvitur ab aqua. Sexto nota circa
nota illam litteram et distinguamus ubi dicit
quod quedam sunt impressiones que generantur
ex vapore sicco et calido sicut impres-
siones ignite vel comete et talia
que generantur ex vapore humido tantum id est
ex vapore humido et calido sicut
grando imber et pluvia et quedam ex utroque
sicut de illis postea videbitur. /
nota Septimo nota dubitatur utrum ille va-
por sit materia corporum generatorum in
alto et imo et videtur quod non quia
si sic tunc materia generata et cor-
rupta esset eius in actu consequens
falsum ut dictum est in primo terre
tamen probatur consequentia quia vapo-
res isti sunt entia in actu unde
ut dicit Albertus in littera. Ubi dico quod
materia prima dupliciter potest capi uno modo
circumscriptis dispositionibus et vocatur
materia prima et illa est eius in potentia
ut probatur ratio. Alio modo pro materia
disposita et materia secunda et sic va-
pores possunt esse materia generabilium
et corruptibilium. Secundum litteram

Loca autem generationis

hic est secunda pars principalis illius

capitulo et continuatur. Sic postquam Albertus
ostendit causam materialem in impressionibus
metheorologicis, hic modo ostendit
loca generationis in quibus generantur
et dividuntur, quia primo facit hoc, secundo
ostendit qualitates locorum, secunda
ibi Superior autem. Primo dicit sic:
loca autem generationis sunt quattuor,
scilicet superior regio aeris que continuatur
ad ignem, que nominatur a philosophis estus,
et media sive secunda regio que vocatur
locus frigoris, et inferior pars non
longe super terram habens aliquid ca-
loris et aliquid frigoris que vocatur
venter terre. Nota primo circa litteram
(nota) quattuor sunt loca in quibus generantur
ille impressiones, scilicet suprema regio
aeris que vocatur estus a philoso-
phis propter hoc quod est vicina igni in
qua generantur impressiones ignite
sicut cometa, sub ascendens et con-
fila. Secundus locus est media regio
aeris sive medium interstitium et
illa vocatur secunda sive locus frigoris
in qua generantur impressiones frigide
sicut grando, nix, et tercius locus
est regio inferior aeris que non multum
distat a terra in qua generantur impressi-
ones que generantur circa terram sicut
est ros et pruina. Et quartus
locus est venter terre id est interior
terre ubi generantur terre motus. Se-
(quare suprema regio dicatur estus, media frigoris locus — nota) cundo nota quare suprema regio
vocatur estus et media regio ae-
ris locus frigoris et quare in-
fima regio habet aliquid caloris
et aliquid frigoris in subsequen-
tibus dicetur. Tercio nota quod
(nota) per ventrem terre dicunt aliqui quod
Albertus intelligit aerem sub
centro terre. Alii dicunt quod intelligit

superficiem terre. Alii dicunt quod intelligit par-
tes interiores terre prope superficiem, et hoc
forte est verisimile. Sequitur

Superiori autem pars aeris

Hic Albertus ostendit qualitates illorum lo-
corum et dividitur in quattuor partes secundum quod
ostendit qualitates illorum quattuor regio-
num sive locorum predictorum, quia primo declarat
qualitates superioris loci, secundo ostendit
qualitates tercii loci, tercio ostendit qualita-
tes quarti loci, quarto ostendit secundi loci,
secunda ibi Inferior autem, tercia ibi Velut, quarta
ibi Regio autem aeris. Primo dicit sic: Supe-
rior autem pars aeris pura et rara et est
subtilis propter vicinam ignis et est vehementer
calida propter radios stellarum et luminum
ipsarum, que sibi sunt vicinio viciniores simpliciter
quam alie partes aeris, et est luminosa
magis et magis tranquilla et magis
subtilis quam simpliciter alie partes aeris.
Subdit hic autem locum non ab igne ratione
sed vicinitate stellarum, quia umbra terre ibi
contrahitur et moritur, propter quod radii solis di-
rectus moritur in ea. Ideo illa pars aeris
est locus inflammatus ipse. Nota primo
circa litteram ut dictum est quod primus locus sive suprema
regio aeris est ita pura et rara propter vici-
nitatem ignis, quia supra ignis est sibi vicina.
Ignis autem hic purificatur, rarificatur. Secundo (nota)
nota quod illa eadem regio est vehementer
calida et hoc est uno modo propter vicinitatem
ignis, alio modo est propter vicinitatem stellarum
que habent caliditatem et quia radii stellarum
perveniunt ad istam partem aeris ad hoc for-
tiores sunt quam quando perveniunt ad alias
partes propinquiores sunt suo fonte luminoso.
Tercio nota illa regio est luminosa et hoc (nota)
dicit Albertus quod in iudicio suo magis
fit virtute stellarum quam ab igne, quia

ignis in spera sua no lucet sed illuiat' astel-
lis alias videremus igne in spera sua si lu-
ceret. Quarto nota dicit q illa regio est
tranquilla et subtilis illius racio e, qr ibi
no fiut tales impetus ventorum et aliarum im-
pressionum sicut in aliis ptibus, sz est valde
subtilis ppt vicinitate ignis. Quinto no
q albertus dicit q causa luositatis fit
illius regionis q umbra tre totaliter
et diminuit' ibi ~~et generaliter~~ radii solares diucius
morat' i ista regione aeris quam in aliq
aliarum et raro est luosior et hoc dz sic
ymaginari quia aliq corpus luosum pro-
icit radios suos ad unum corpus densum
opacu q e mi9 eo / tunc vero illud opa-
cu fit una umbra cuata sev pyramidalis
et illa umbra ppe opacu est latissia et
quato plus elongat' ab opaco tanto fit
stricior et minor sit e de sole q e corpus
luosum et tra e corpus opacu et densum
sol e maior tra go qn sol spargit radios
sup tram tunc ex alia pte tre fit talis
umbra et illa i ptib3 aeris ppe tra est
lata et in pte remociores tra puta in
suprema regione aeris e stricior et sic ra-
dii solis diucius morat' ibi quam in ali-
qua alia pte aeris ~~et gne~~ qn in oppo-
sicione luna submittit illam orbem um-
bram totaliter vl scdam ptem tunc fit
eclipsis lune totalis vl ptialis. Sexto
nota dicit ille locus e locus i flamatus
ipse et hoc pz qr ibi generant' ille impressio-
nes ignite q generant' ex vapore inflam-
mato &c. Lra Inferior aute

Inferior aute vero cu sit ita

Hic Albertus ostedit qualitates terciu
loci sz inferioris regionis et dicit sic
Inferior aute vo cu sit circa tram et supra
tram habes quidem ex se frigus ppt
aquam et tram / Calidu aute ex repercussione
sev ex reflexione radiorum solis
ad solidu id e duriciem et pla-
niciem tre id e superficies tre
et aque efficit' illa regio non
inflamado flamas, sz quasi in
forti spumis vapore sui nam
q prohibes siple vapore ut eo
buint' vl inceditur ex reflexione
et fit radiorum cuorilla spumis
ex se vaporem. Primo nota circa
tram Albertus vult dice q in-
flamato aeris q e hic circa
nos illa vocat' tercius locus
et illa aliqualiter e frigida et
aliqualiter calida Est enim fri-
gida, qr e aliqualiter ppe tram
et aquam q sunt elementa frigi-
da, sz e calida ex repercussione
sev reflexione radiorum solarium
et densa superficie tre, quia ra-
dii solares reflexi a superficie
tre multiplicant' qr tunc con-
gunt' radii incidentes et refle-
xi et qr sol calefacit p radios
multiplicat' calor et sic illa re-
gio inferior calefit. Scdo no
dicit q illa regio non inflamat
vaporem sicut superior, sed
ppt frigus ferri quod prohibet
intensionem vaporum, sed tn ppt
caliditatem sua ex spirat eos
id e impellit eos ad latus
vl in sinus. Tercio nota illa re-
gio posset calefi ex reflexione
et q talis reflexio generat ca-
lor hoc pz per experienciam de spe-
culo comburente qr ppt reflexionem
radiorum et speculo concavo in
puncto census radiorum fit tantus ca-
lor q incendit stuppam et aliq

nota
nota
nota
nota
nota

combustibile. Quarto nota secundum perspectivum secundo de anima dicentem est inflexio scilicet directa et indirecta. Directa est quando radius perpendiculariter incidit et in se inflectitur et ex illa non generatur lux vel talis incensio quia non multiplicantur radii. Alia est indirecta quando radii oblique incidunt et ex tali inflexione fit lumen et calor. Sequitur littera

Ultima vero regio

Hic Albertus ostendit qualitates quarti loci scilicet ultime regionis et dicit sic: Ultima vero regio scilicet inferior que est circa nos tangit elementum solidum quod est politum et plane superficiei sicut est aqua ~~et ideo fit~~ hic inflexio radiorum magna unde ex ea dicitur lux hic generari. Nota primo circa litteram notanter dicit quod infima regio est luminosior quam aliqua aliarum et illius ratio est quia ipsa tangit elementum bene politum et plane superficiei et ab illo fit bona inflexio et quia ex inflexione generatur lux ideo fortior lux generatur ibi. Secundo nota aliqui exponunt illam litteram et dicunt quod Albertus per illam regionem intelligit illam que est in visceribus terre puta in cavernis aquosis terre, ille tangit hoc elementum politum et planum puta terram et aquam. Alii dicunt quod per illam regionem intelligit aerem hic circa nos qui est mediate circa terram et quia ille est iuxta terram et aquam a quibus fit bona inflexio et ergo ipse fortius

eius illuminatur. Sed diceres tu: ubi ergo locat Albertus terciam regionem? dicitur ipse quod locat illam in aere distanti aliquantulum licet modica forte modica sit illa distantia. Sed quartam regionem locat in aere contiguo terre et aque et consequenter patet quod ipse veritate terre primus intellexerit illum aerem contiguum terre, ratio est quia ipse solum diffinit regiones aeris in quibus generantur impressiones meteorice. ~~tercius~~ Diceres tu: Albertus videtur sibi contradicere quia primus dixit quod suprema regio esset luminosior, hic modo dicit quod infima sit luminosior. Ubi dico quod suprema regio est luminosior per se quia est vicinior illius, sed illa est luminosior per accidens ratione inflexionis radiorum. Quarto nota quod ad hoc quod sit bona inflexio requiritur quod illud corpus a quo fit inflexio sit densum et non porosum et quod sit planum et non asperum et ergo aspecto fit bona inflexio. Sequitur littera

Regio autem aeris que est prope

Hic Albertus ostendit qualitates medie regionis aeris ~~et dividitur~~ quia primo facit hoc, secundo regreditur ad ostendendum qualitates regionis terre, secunda ibi regio que est inter illam. ~~primo dicit sic~~ Regio autem aeris que est prope distantia supra ab aliis duabus frigida est valde propter causam appositam. Nota primo circa litteram ubi dicit de qualitatibus medie regionis aeris et dicit quod illa regio sit per eque distantiam ad regionem superiorem et inferiorem et hoc non debet intelligi quod sit in medio spere aeris eque distans aliquantum a superiori regione quia Albertus dixit supra primo ~~mathematicorum~~ quod nix et grando generantur usque ad distantiam sex miliarium aliquantum et illa generantur in media regione ut dicitur in littera modo tota

spera aeris est multo spissior quam duodecim mi
liaria ita quod sex sunt miliaria usque ad me
diam eius regionis et sic patet quod non dicitur me
dia regio propter hoc quod directe sit in medio
superioris et inferioris et in medio totius
spere aeris sed intelligi quod sunt per equalem
distantiam illuminationis et caloris ita quod sicut
superior regio est calida illuminata propter vicini-
tatem stellarum et inferior regio est calida
et lucida propter reflexionem radiorum sic illa
est media quia neutram causam habet illuminationis
vel caloris. Secundo nota dicit quod media re-
nota gio aeris sit frigida illius ratio est quia
caret utraque causa caliditatis quas habent
superior et inferior regio. Superior enim regio
est calida ut dictum est propter vicinitatem
ignis et radiorum stellarum, modo media re-
gio non est propinqua igni nec stelle et illa
inferior regio est calida propter reflexionem radiorum
solarium etiam modo in media regione aeris
propter [illegible] fit reflexio talis radiorum quia aer non
est densus sed est transparens modo reflexio
non fit nisi a corpore denso polito et tale fit
est speculum vel terra vel humor. Tertio nota dicit
nota quod illa regio media est obscura quia caret
utraque causa illuminationis quam habent alie
regiones, superior enim est lucida propter vicini-
tatem lucis stellarum et inferior est lucida
propter reflexionem radiorum, modo media regio
caret utraque causa, modo enim est vicina stel-
lis ut dictum est nec fit reflexio radiorum
ibi ut supra et ideo caret utraque causa
nota illuminationis. Quarto nota dicit quod illa re-
gio est impetuosa et caligosa illius ratio
est quia ibi generantur tempestates et ideo
est grando nix et pruina ut supra dicitur.
nota Quinto nota dicit quod quidam sic dicunt
quod in media regione aeris sit infernus

et ibi sunt demones et hoc ipsi probant
sic quia demones generant ventos
et faciunt ventos et tonitrua ut
timeant homines et confirmant per hoc
quia aliquando in aere audiuntur soni tanquam
mugitus vel ululatus
quod ille sonus sit demonum in inferno
et ideo quod sunt illius opinionis fuerunt
contra quidem philosophi unde dicit contra
aristoteles in secundo posteriorum quod quidam
dixerunt quod tonitrua fiunt ut time-
ant hii qui sunt in tartaro. Sexto nota
nota quod tonitrua et choruscatio
sunt effectus naturales et non sunt a de-
monibus etiam illi soni qui audiuntur
in aere fiunt per percussionem vaporum
vaporis aliquando tamen condensantur quia
percussione corporum fit sonus sicut
percussione corporum durorum unde
sic dicit aristoteles in de proprietatibus
elementorum quod circa mare sunt
quidam montes ardentes in quibus
fiunt mirabiles soni percussione
lapidum ita quod naute transeuntes
credunt ibi esse infernum quia vident
ibi ignem et audiunt sonum. Sep-
nota timo nota contra hoc quod prius est dictum
quod media regio aeris sit frigida
aer de sui natura est calidus ergo
media regio aeris cum sit pars ae-
ris non est frigida sed calida. Ad hoc
dico quod aer bene per se est calidus
et tamen per accidens infrigidatur, quia
multi vapores frigidi [illegible] ele-
vantur ad illam regionem aeris media
cum aer sit faciliter passibilis in
frigidatur ab illis vaporibus. Oc-
nota tavo nota dubitatur utrum illa me-
dia regio aeris sit obscura

⁊ videt q non qr ad ea ptigat ra
dij solares g° non e obscura consequen-
ter cum qr radij solares illuminant aut
pz ibidem dico q ad illuminacom sensi-
bilem no sola sufficiunt radij sola-
res sz requirit reflexio radiorum
⁊ illa non e ibi Sed Regio aute

Regio autē q̄ est inter

hic Albertus regreditur ad ostende
dum qualitates regionis terre et
dividitur qui primo facit hoc scdo
epylogat Scdo ibi Sic i. declaratu
est Primo dicit sic Regio aute q
est int illa media q dca est ⁊
locu habitacionis terre quantu est
de se e temperate frigida suscipiens
aliquid abutraque dispositione sz
superiore ⁊ inferiore p accidens quia
ipsa e in temperate calida scdm q o-
ritur ab inferiore quibusda no
temporibus temperata in potius equali ra-
tione temperiem educitam Et tunc
epylogat dicens sic i. declaratu e
de materia vaporis in genere ⁊ de loco
illorum Nota Albertus p regionem
mediam intelligit regionem q e int
illa media regionem de qua dictu
est iam ⁊ int infimam regionem q
e prope superficiem terre Scdo nota
ubi dicit q illa regio quantu e
de se e temperata qr sz aliquid ca-
loris ex reflexione radiorum atia
infimam regionem ul sz aliquid
frigoris ex propinquitate medie
regionis Tercio nota q aliquo
p accidens illa regio fit in temperate
frigida sicut ex contigit in hye
me sole existente in Capricorno
ul in aquario qr tunc radij solis
multu obliqui incidunt ⁊ g° debi

liter reflectuntur ⁊ g° modicum calefaciunt ⁊ g°
tunc media regio nimis infrigidat etiam
tunc sol attrahat vapores frigidos atia
ex aqua ⁊ non sufficit eos modicum elevare
ut consuevit ul illa tunc intendit ista regionem
Quarto nota ista regio in aliquibus ptibus
e successiue calida qn vincitur a regione
inferiore sicut accidit sole existente in cancro
⁊ in leone ⁊ tunc radij solares sunt p
pendiculares propter consimilem propter elevacom so
lis ⁊ g° fortior fit reflexio ⁊ g° fortior ca-
lor ⁊ qn sol e in leone tunc e in domo sua
⁊ g° tunc sz maiore virtutem calefaciendi
qua in alio signo Quinto nota q in aliquibus
temporibus illa regio e bn temperata sic q non e
bn frigida nimis nec nimis calida sicut
in vere ⁊ in autumpno qr tunc no nimis ca-
lefit propter reflexionem radiorum solis nec nimis
infrigidatur propter mediam regionem Sexto
nota ipse tunc epylogat dicens q sic pz
in genere q sit causa materialis omn impressionum
⁊ q sunt ~~bona~~ loca generacionis Sequitur lra

Causa efficiens istarū impressio

hic e scda ps principalis illius capli tercio
~~tractat~~ sic prius Albertus ostendit causam
materialem impressionum metheologicarum et
~~bona generacionis~~ loca generacionis earum
hic determinat de causa efficiente earum
~~⁊ dividitur~~ qr primo distinguit causas efficien-
tes in generali scdo in speciali Scda ibi Dico
aute ~~primo dicit~~ sic Causa efficiens
istarum impressionum in speciali e multiplex sz
in genere no e nisi ~~duplex~~ sz solis elevando
eciam vapore ⁊ loci calidum disgregando
et inflamando elevatum Nota primo circa
litteram albertus innuit talem distinctionem Q2
cause efficientes illarum impressionum sunt du-
plices quedam speciales ⁊ quedam generales Spe-
ciales cause efficientes sunt multiplices
scdm q postea de singulis dicetur Sz cause
communes sunt tantum due sz calor ⁊ frigus

nota Nota secundo ubi calidum autem ubi distinguit de calido et dicit quod duplex est calidum quoddam elevat vapores et hoc est calor solis et quoddam est calidum quod elevatum vaporem disgregat et incendit et hoc est calor loci et cetera ad quam elevatur vapor scilicet superioris regionis aeris. Tertio nota quod calor solis est causa efficiens elevationis et exalationis vaporum sed tunc calor locorum superiorum disgregat et incendit vel constringit et conglutinat elementum elementatum vaporem et sic diverse species impressionum generantur ut patebit. Secunda littera Dico autem calidum

Dico autem calidum solis duplex

Hic Albertus distinguit calorem solis et dividitur quia primo facit hoc secundo distinguit etiam frigus secundo ibi frigus etiam. Primo dicit sic Dico autem calidum solis duplex scilicet adveniens et evocans quorum unum sufficit in proposito nostro et subdit. Adveniens autem duabus de causis quarum una est directa suppositio aut fere directa in sole consistente in signis in septentrionalibus propinque tamen circa tropicum estivale ut sunt gemini cancer leo virgo et tunc radii sui in directis suppositis regionibus incidunt tamquam ad modum perpendiculi cadentes de centro solis et reflectuntur in se ipsis et efficiunt infiniti et ducunt intensum calorem advenientem et ideo tunc non spirat in illis locis aliquid de terra sed totum comburetur antequam elevetur in locis autem diversis quam per latitudinem recedunt ad aquilonem id est ad septentrionem quanto plus recedunt a via solis tanto plus oblique inspirant super ea radii solares et anguli radiorum magis amplificantur et minor gradu fit calor et magis convenit et magis evocans spiritum vaporis sed ut portionibus et sic secundum latitudinem vie solis sub equinoctiali facile est proprie portionem caloris plus et minus in descensu

nota Nota primo circa litteram videlicet dicit quod calor solis est duplex ut sufficit in proposito quoddam est calor adveniens et hoc est calor qui consumit et incendit vapores antequam elevetur. Alius est calor evocans qui contrahit vapores et elevat eos ad aerem et ideo vocatur calor spirativus vaporum. Secundo nota quod duplex est causa quod calor solis sit adveniens quarum una est quod ille regiones sunt subiecte signis septentrionalibus ita quod quando sol est in illis signis tunc directe est super caput eorum et ideo radii eius sunt perpendiculares super eos et sic sunt fortissimi et quando inflectuntur in se et generant calorem fortissime advenientem sed forte sunt sicut ethiopes et Judei. Alia est causa quia illi qui morantur contra viam solis versus septemtrionem illi habent solem aliquando magis elevatum super orientem eorum sicut tunc quando est in signis septentrionalibus et maxime circa tropicum estivalem scilicet quando sol est in cancro in leone et in geminis et ideo radii solis incidunt perpendiculariter et ideo fortiorem calorem generant ad orientem fortius. Tertio nota circa hoc quod dicit solem consistere in signis septentrionalibus quod quedam signa sunt meridionalia et sunt illa sex libra scorpio sagittarius capricornus aquarius piscis et dicuntur meridionalia quia sunt in illa medietate zodiaci que declinat versus meridiem. Alia autem dicuntur septentrionalia et sunt illa sex aries thaurus gemini cancer leo virgo et

dicitur septentrionalia quia in illa medietate
zodiaci in qua sunt illa declinant ad
sub septentrione ¶ Quarto nota circa hoc
nota quod circa tropicum estivalem quod circulus
minimus quem describit sol quando est in primo
puncto cancri vocatur tropicus estiva-
lis a tropos quod est conversio quia tunc sol con-
vertit quia non plus elevatur super orizonte
nostrum Similiter circulus quem describit mo-
tu diurno quando est in principio capricor-
ni vocatur tropicus hyemalis eadem
ratione est quia tunc sol convertitur et non
plus declinat ab orizonte nostro ¶
nota Quinto nota circa hoc quod dicit quod radii in-
cidunt ad modum perpendiculi ¶ Ubi nota
quod ille regiones que habitant in terra sub-
posito orizonte qui est inter equinoctiale
et tropicum cancri sunt directe supposite
soli sic quod aliquando sol pertransit per tem
capitis eorum et tunc radii solis sunt
perpendiculares super capita eorum et in-
cidunt admodum perpendiculi et reflectuntur
in se ¶ quia omnis radius perpendicularis re-
flexus in se reflectitur et sic nimis sol
calefacit et adurit illas regiones
nota Sexto nota circa illam literam et ideo
tunc nichil spirat quod in illis regionibus
vapores generantur et consumuntur a sole
antequam eleventur et ideo ibi terra non spirat
vaporem ergo forte raro pluit et
ningit ibi quia vapores ibi consumuntur
nota a sole ¶ Septimo nota circa illam literam
in locis autem que per latitudinem aut
quod longitudo regionum causatur versus
oriens et occidens per distantiam
meridianorum regionum Sed latitudo
causatur versus septentrionem et meri-
diem per altitudinem poli et distan-
tiam eorum ab equinoctiali nam illi qui
morantur versus ~~septentrionem~~ septentrionem quanto
plus declinant versus septentrionem
tanto maiorem habent latitudinem et
tanto radii solares sunt eis minus.

perpendiculares et obliquiores et per consequens debi-
liores et quia reflectuntur anguli incidencie et
reflexionis sunt ampliores et radii solares
minus adurent Sed plus evocant spiramen
et sic secundum distantiam regionum versus septen-
trionem proportionabiliter maior et minor pars fit
porcio caloris magis et minus ad [illegible] Sequitur

Duplex est enim frigus constringens

Hic Albertus distinguit frigus ~~et dicit frigus enim~~
decretio ~~duplex~~ est enim frigus constringens et plus
constringens constringens quia sol elevatur vel evocatur
et hoc impedit omnem vaporem constringens partem
terre et super faciem aque ne radiis solis in-
cidentibus in ea possit extrahere vaporem Est
enim frigus temperatum continens quidem solem
ut incedat sed non prohibens ne noceat et
huius enim est causa ~~latitudo~~ regionum via
solis et motus solis ~~secundum~~ latitudinem equi-
noctialis in meridionalem plagam tunc enim
sole existente circa tropicum hyemalem sed ~~in sagitta-~~
~~rio capricorno in aquario valde~~ removetur
a climatibus septentrionalibus et ideo radii sui
non nisi valide obliqui inspirant habitacionem
illorum climatum Quapropter venit frigus locis
illis et absconditur evaporabilitas in constrictione
superficierum terre et aque ~~sicut apparet dicendo~~ quod
i. dicta sunt de causis efficientibus eorum
Nota primo circa literam ubi dicit quod duplex est nota
frigus quoddam est frigus constringens et hoc impe-
dit simpliciter omnem evaporacionem sicut in hyeme
quando est tantum frigus quia porositates terre constringuntur
et superficies aque congelantur tunc non fit evapo-
racio Aliud est frigus temperatum quod non impedit
solem quin evocet sed bene impedit eum ne in-
cedat hoc est in vere quando elevantur seu evocantur
vapores sed non incenduntur sed generantur impressi-
ones humide sicut in ... gradu pluvia ¶ Secundo nota
nota circa hanc literam quod alia frigoris constringentis
causa est declinacio regionum versus septentrionem
et declinacio solis versus meridiem ille enim
regiones que declinant multum versus septentrionem
ab illis multum removetur sol quando est in signis me-

meridionalibus circa tropicum hyemalem scilicet in signis ~~tauro capricorno et aquario et ge~~ radii solis multum oblique inspiciunt eos et valde debiles sunt ~~et fit~~ frigus vincit super calorem solis et constringit terram et aquam quod non possunt vaporare. Tertio nota tunc epylogat dicens quod sic sunt decem cause efficientes earum et loca generationis impressionum et causa materialis earum

Sic expeditis igitur divi

Hic est capitulum tertium illius tractatus et continuatur sic prius albertus premisit communia de divisionibus vaporum et locorum generationibus et causarum efficientium illarum impressionum | hic modo descendit ad specialia determinando de singulis impressionibus in speciali ~~et dividitur~~ in duas partes in prima premittit aliqua valentia ad intentum suum secundo consequenter secunda ibi Si autem est vehementer calidus Adhuc dividitur quia primo proponit intentum suum secundo ponit unam divisionem valentem ad propositum secunda ibi item quod in alto ~~primo dicit~~ Sic expeditis igitur divisionibus locorum vaporum et causarum simplicium illarum impressionum determinabo quodcumque simplex in speciali et causam cuiuslibet subdendo et assignando Tunc ponit illam divisionem dicens Omne quod in alto vel infimo generatur aut generatur ex vapore sicco tantum vel ex humido tantum vel ex utroque ~~scilicet sicco et humido~~ | si ex sicco tantum tunc materia illius impressionis erit talis qualis vapor terre. Cum autem terra sit elementum solidum id est densum et frigidum et siccum naturaliter in gressu in se calorem continet fortius quam solidum et in se facilius quia siccum et efficitur acutior id est penetrativus quia siccum non recte dividitur de facili id est non incurvatur faciliter et ideo talem vaporem dividimus per tria loca | scilicet magis calidum et minus calidum | et causabo consequenter admirandas impressiones apparentes in aere et de aliis si que apparebunt erit

nota Nota primo circa litteram quod diversitate vaporum et locorum generationis et causarum efficientium diversificantur impressiones et quia in precedenti capitulo distinguebat vapores et loca generationis et causas efficientes | modo vult subiungere causas in speciali singularum Secundo nota circa eam litteram Omne quod in alto vel prius in pri sio ut prius dictum vel generatur ex calido vapore et sicco singularium impressionum vel ex utroque Si generatur ex vapore sicco tantum hic est talis vapor qualis est vapor terre Tertio nota quod quia terra est elementum densum et compactum et siccum et ergo ex calido et vel vapor in solutum erit est densus et siccus et propter hoc quod est densus receptum calorem bene retinet quia materia densa fortius tenet impressum quam rara sicut patet quod ferrum est multum calidius quam stipula propter densitatem materie etiam ille vapor est penetrativus propter hoc quia est siccus quia siccum non inflectitur ita faciliter a frigore sicut humidum et ideo licet circiter vapor ille penetrandi materiam medium regionem aeris usque ad supremam regionem etiam ille vapor faciliter incedit propter hoc quia siccus est et ideo corpore elevato ad superiorem regionem aeris generantur impressiones ignite Quarto nota Albertus dicit quod vult istum vaporem dividere per tria loca scilicet supremam regionem aeris que est magis calida et inferiorem regionem aeris que est minus calida et medium interstitium aeris quod est frigidum et sic vult ostendere quomodo secundum diversa loca generantur consequenter diverse impressiones ignite et si alique que sunt impressiones ignite preter illas tunc cause earum inducuntur ad istas Quinto nota dubitatur circa litteram utrum ille vapor siccus terreus moveatur ad superiorem regionem aeris

nota

nota

et videtur quod non quia si sic sequeretur quod grave nullus ascenderet sursum quod est falsum ut patet consequentia probatur quia ille vapor terreus est gravis cum sit ne[illegible] terrestris. Oppositum videtur dicere Albertus in littera ubi dicit quod ratio bene probat quod ille vapor de sui natura non moveretur illuc et hoc est verum si movetur illuc tractus per calore solis sicut adamas movet ad ferrum. Secunda littera

Si autem ille vapor

Hic Albertus prosequitur intentum suum et dividitur quia primo declarat de illis impressionibus siccis que generantur ex vapore calido illa ibi Si autem vapor ~~primo dicit sic~~ Si enim ille vapor est vehementer calidus et siccus pertingit ad duas regiones aeris scilicet in frigore et mediam eo quod frigus non potest continere ipsum ad aliam regionem transibit que dicitur estus ad supremam regionem aeris et ibi fiunt fiunt que quia in impressiones ignee. Subdit autem quidem in omnibus partibus est subtilis equaliter et bene tenuis prius inflammationem caloris loci, aut inequaliter. Si inequaliter quia habet in finibus partes multas terrestres dilatabiles aut non similiter pruinas. Si multa terrestria habet in finibus tunc densitate ibi dilatabitur quia illud terrestre ibi habundans impugnat elevationi ad equalitatem aliarum partium sursum et calidum ignis rarefacit et dilatat illas partes et plus calide generat plus et plus reddit rotundum et efficitur ipsum sicut columpna pyramidalis et propter longitudinem videbitur desuperiori esse divisum sicut predictum quod in finibus habet massam et [illegible] usque ad lumine lucet candi[illegible] hoc sic incensio aliarum loci et hic

et philosophus dicitur ignis perpendicularis. Subdit Si autem est aliquantum calidum et subtile subtus non habet multa terrestria que dicitur dilatatur querit per causa dicta tunc ex eadem causa inflammabitur et vocabitur lancea propter longum subtile et protenditur in fine et stat erectum acuminibus sursum sicut ignis perpendicularis. Si autem ille supple vapor est aliquantum subtilis et tenuis aptus inflammationi tunc etiam equaliter ascendit in omnibus partibus saltem est equaliter disgregabilis calore in partem dimensionis et sic efficitur latum quasi rotundum natans in superficie aeris et illud est quod vulgo vocatur candela accensa. Subdit licet enim latum sit in superficie tamen videtur rotundum et speciem et propter longitudinem visus [illegible]. Subdit aut equaliter subtilis sed non est extensibilis in unam partem propter pravitatem materie sicut totum quod tamen ad unam partem extenditur contrahitur ad aliam et tunc vapor ille ascendens. Subdit aut est equaliter subtilis sed non tamen continuus nec adherens sibi sed una pars aliquantulum distat ab alia et tunc videbitur ascendens prius [illegible] sicut stelle si evolaret deformate et hec quoque impressiones dicunt conveniunt in hoc quod cum elevatur sursum in igne et nichil corpus descendit deorsum. Nota primo circa litteram quod quando est ille vapor siccus est vehementer calidus tunc elevatur ad superiorem regionem aeris que vocatur estus, ideo generantur quedam impressiones ignite secundum diversitatem illius vaporis quia vel ille vapor sit vehementer calidus est equalis caliditatis et subtilitatis in omnibus partibus vel inequalis. Si est inequalis hoc est dupliciter adhuc quia vel habet multas partes terrestres et grossas in finibus vel non multas. Si habet multas partes et grossas in finibus sic generatur una impressio ignita que vocatur ignis perpendicularis a philosophis et illa est disposita

sicut perpendiculum quia habet in fine massam et continue superius cordam vel filum propter hoc vocatur ignis perpendicularis. Causa illius dispositionis est quia partes illius vaporis grossiores sunt, non possunt tamen elevari et ideo manet in fine grossum, sed partes subtiliores et calidiores elevantur super terram et tendunt in acutie et sic fit talis figura et dicit quod apparet superius divisum hoc est propter deceptionem visus quia decipitur ibi propter distantiam et hoc est prima illarum videlicet impressionum puta ignis perpendicularis. Secundo nota illa impressio ignita que generatur ex illo vapore vehementer calido vocatur ignis longus vel lancea ardens et generatur in hunc modum quando ille vapor est inequaliter subtilis non tamen habet multas partes grossas in fine tunc non fit in fine multum dilatatum et quia ibi sunt partes subtiliores et leviores ille tendunt sursum et sic faciunt acutiem sicut in igne perpendiculari et sic hoc est longum et superius acutum et non latum quia non habet multas partes grossas dilatabiles ~~et ideo~~ patet in aere sicut hasta cuius sit superior versa et ideo vocatur lancea ardens. Tertio nota tertia impressio ignea que generatur ex illo vapore vehementer calido vocatur vulgariter candela accensa et generatur sic quod aliquando ille vapor est equalis subtilitatis et caliditatis in omnibus partibus et tunc equaliter elevatur in omnibus partibus et quia habet multam materiam propter hoc est bene disgregabilis in omnem partem et sic fit quoddam latum quadratum ut candela in aere que vocatur candela accensa. Quarto nota contra illam litteram licet etiam Albertus inmovet unum dubium. Aliquis diceret tu dicis quod candela accensa sit late et quadrate figure et tamen apparet nobis sperice figure. Ad hoc respondet Albertus quod est propter deceptionem visus quia visus decipitur ibi propter distantiam et ideo non potest discernere figuram visibilem. Quinto nota contra illam litteram aut est equaliter subtilis. Albertus vult dicere quod illa quarta impressio generata ex isto vapore vocatur assub ascendens et fit hoc modo quod aliquando ille vapor licet equalis sit subtilitatis in partibus non tamen est bene disgregabile in omnem partem propter

puritatem materie sed solum est extensibilis in latum ut apparet sicut corium quod cum in una parte distrahitur in alia parte contrahitur propter puritatem materie et quia sic dilatando se ascendit sursum ideo vocatur subascendens. Sexto nota aut est equaliter subtilis sed non bene continuus. Albertus vult dicere quod quinta impressio que generatur ex isto vapore vehementer calido vocatur assub ascendens post assub et fit hoc modo quia ille vapor equaliter subtilis in partibus est extensibilis solum ad unam partem et tamen est discontinuus et sic una pars ascendit post aliam sicut una inflammatur post aliam ~~et ideo~~ vocatur assub ascendens post assub et differt a subascendente in hoc quod iste vapor est discontinuus ille autem continuus et sic una pars ascendit post aliam et sic apparet sicut stelle volantes de fornace. Septimo nota contra illam litteram et hec quoque. Albertus vult dicere quod ille quoque impressiones conveniunt in hoc quod omnes elevantur sursum ad ignem sed non descendunt deorsum et ratio est quia materia illa est clara et ideo subtiliatur et incenditur ab igne. Octavo nota diffinitionem illarum quoque regionum et sic sunt quod ille vapor sit vehementer calidus ex quo omnes generantur et est equaliter subtilis et calidus in omni parte vel inequaliter. Si inequaliter hoc est dupliciter quia vel habet multas partes grossas residentes in fine vel paucas. Si primo modo sic est impressio prima ignita scilicet ignis perpendicularis. ~~Si secundo modo~~ Si sic est secunda impressio ignita scilicet lancea ardens. Si autem ille vapor est equaliter subtilis et calidus in omnibus partibus vel ergo est disgregabilis in omnem partem vel unam

nota

solam. Si primo modo sic est tertia impressio scilicet candela ardens. Si autem secundo modo hoc est dupliciter vel enim ille vapor est continuus vel discontinuus. Si primo modo sic est quarta impressio scilicet a sub ascendens prius a sub. ¶ Nono

nota ille os quinque impressiones generantur in superiore regione aeris que vocatur estus et ergo dicuntur impressiones ignite et quia sunt composite sicco et calido et ergo ille vapor elevatur sursum et transit per mediam regionem aeris et per consequens sit quod frigidum aeris medie regionis non potest ipsum vincere.

nota Decimo nota quod ille impressiones apparent moveri ab oriente in occidens. Illius ratio est quia aer in superiori parte sic movetur. Sed dices tu quare est hoc quod ille impressiones non diu durant sed cito evanescunt. Dico quod illius ratio est quia ille vapor est siccus et non habet multam materiam quia rarus est et ideo cito consumitur a caliditate loci. Undecimo nota quod os ille impressiones quinque sunt eadem formaliter sed differunt materialiter secundum diversitatem vaporis qui est illarum causa materialis. Sed dices tu que sunt ergo cause illarum impressionum. Dico quod causa materialis est vapor sic diversificatus. Sed causa efficiens est caliditas superioris regionis aeris que istum calorem incendit. Locus generationis est superior regio aeris. Sequitur litera.

Si autem ille vapor

Hic est secunda pars principalis illius capituli in qua Albertus ponit modum generandi illarum impressionum ignitarum ex illo vapore sicco non vehementer calido. Et dividitur quia primo facit hoc secundo epylogat summam illius capituli secunda ibi Et sic patet. Circa adhuc advertendum est quod ponit impressiones causatas ex isto vapore partes patebit in processu vel in legendo literam. Si autem ille vapor non vehementer calidus et siccus est tunc non potest penetrare mediam regionem aeris que est frigidissima et tunc causabo iterum quinque impressiones de illo vapore. Subdit si autem ille vapor calidus et siccus est bene continuus ita quod eius partes fortiter cohaerent licet est disgregatus id est divisus scilicet est disgregatus tunc propter calorem quem habet in se qui est in aere inferiore si occurrit ei frigida nubes fugiendo illam confricat partem ad partem et ex illa confricatione inflammatur et quia partes eius disgregate sunt ideo apparet quod ignis divisus et quia fugit frigidam nubem tangentem se ideo videtur disgregata congredi supple talis impressio sicut si stuppa incensa sufflaretur de canna. ¶ Nota primo circa literam quod aliquando ille vapor siccus non est vehementer calidus non potest penetrare mediam regionem aeris quia media regio est frigidissima ut prius dictum est et ergo vincit propter caliditatem illius vaporis et repercutit eum et sic ex ista repercussione generantur quinque impressiones ignite secundum quod ille vapor diversificatur. Secundo nota vel ille vapor est bene continuus in partibus sic quod partes eius formaliter cohaerent vel est discontinuus vel disgregatus. Si est disgregatus tunc propter calorem quem habet in infima regione aeris si occurrit sibi aliqua nubes frigida repercutitur quia non potest transire propter debilitatem caloris et sic partes eius confricant se et ex illa confricatione incenditur ille vapor et sic successive descendit quia discontinuus est in partibus ac si ignis sufflaretur ex canna id est ex fistula et propter hoc vocatur vulgo ignis divisus. ¶ Tertio nota quod aliquando tantus generatur ignis talis quod dicitur quod pluit ignis et destruuntur civitates castra et ville sicut accidit Sodome et Gomorre

nullos civitatibus ¶ Quarto nota quod illam impressionem vocat aristoteles in primo methaurorum capram saliens quia propter disgruentiam partium unit et sic unit et illic sicut capra saliens ¶ Quinto nota quomodo accidit confricatione vapor incenditur quia ille vapor ut iam dictum est non est tam calidus ut possit medium igneum aeris et tamen est calidus et siccus quod ergo sic occurrit nubes frigida impediente eum et non permittit ascendere sursum et sic permittit partes versus nube reflectitur deorsum et ibi sunt partes calide et sicce que appetit ascendere sursum et sic ibi primum reflexivum et incendentium ascendere et sic commotu et illi confricatione generatur ignis et inflammato vapore sicut per confricatione duorum lapidum generatur ignis Secunda littera

Si uero vapor continue est

hic Albertus ostendit quomodo generatur illa impressio que generatur corpore et vapore non vehementer calido et dicit sic Si non vapor continue est et compellitur a nube frigida tangere et sic est compactus et globatus et fortis sub/aut est modicus non multum compactus Si non est multum compactus vel multum tunc cadit continue deorsum et non dividitur sed propter continuum casum videtur quasi stella cadens longa que relinquens vestigium sui casus post se et vocatur a philosophis candela accendens candelam continue quia dividitur per decessum ¶ Nota primo circa litteram posuit in precedenti littera unam divisionem quod aliquando ille vapor non vehementer calidus est continuus aliquando discontinuus Si est discontinuus generatur ex eo illa impressio que vocatur ignis divisus Subdividit alterum membrum et dicit et cetera Si ille vapor est continuus hic est ad huc duplex quia vel est multum vel conglobatus et bene compactus in partibus aut est modicus et non fortiter compactus Si est secundo modo scilicet quod est varius et non bene compactus tunc impulsus a nube frigida inflamatus continue cadit deorsum

et propter hoc vocatur vulgo stella cadens sed a philosophis vocatur vel candela accendens candelam quia relinquit post se vestigium sui casus propter hoc quia non est multum compactus sed varius Secundo nota quod ille vapor cum impellitur a nube frigida et sic confricatione prius inflamatur et etiam frigus loci est causa efficiens illius impressionis ¶ Tertio nota aristoteles vocat illam impressionem in primo metheororum dales et eges sed vulgares vocant stella cadens sed propter figuram casus Secunda littera

Si uero est multum materia

hic Albertus ostendit quomodo generatur illa impressio que generatur ex illo vapore non vehementer calido et dicit sic Si non est multum materia conglobata tunc recipit tres diversitates ad visum que sibi accidunt in aere et videtur hic est quod dicitur discurrentes in nocte dicunt esse lumine precedens eos ¶ Nota primo circa litteram quod aliquando ille vapor est continuus et bene compactus et conglobatus in partibus tunc generantur ab eo tres impressiones secundum quod circa diversificantur in aere vel eum elevatur ad aerem et tamen una nubes occurrit que ipsum reflectet et ita incenditur confricatione sursum per fundum et prius aliquando duo in aere et hic vocantur ambulantes in nocte lumen precedens eos ¶ Secundo nota ille vapor incenditur propter hoc quod frigus loci comprimit partes et sic constringitur adinvicem et ex tali confricatione incenditur ut prius dictum est quia frigus non est tam

mit possit sim(pliciter) depelle(re) et g(rati)a q(uan)do au-
ra e(st) tranquilla stat prope sicut in
nota aere. Tercio nota Albertus dicit
in p(ri)mo metheor(orum) de illa impressione
q(uod) fit solu(m) i(n) regionib(us) calidis et non in
regionib(us) frigidis q(uia) in regionib(us)
calidis ibi ille vapor contrahitur
aloris paludosis et terra pingui et
sic ille vapor e(st) pinguis et cito in-
nota flammabilis. Quarto nota causa il-
lius q(uod) vide(tur) vulgarib(us) ambulantib(us)
q(uod) illa impressio precedit eos est q(uia)
illis q(ui) distant ab eis p(er) duo milia-
ria vel p(ro)p(ter) circa et q(uia) ip(s)is ambulan-
tib(us) gemine e(st) ad oculos app(ar)et eis
q(uod) precedit eos. Quinto nota dubi-
nota um frigidu(m) loci possit vapore(m) in-
cende(re) et vide(tur) q(uod) non q(uia) si sic tunc
frigidu(m) posset eciam calefacere co(n)-
sequens falsum q(uia) sic eadem causa
posset p(ro)ducere oppositos effectus con-
sequens falsum q(uia) idem in quantu(m)
idem sp(ecie) e(st) aptum face(re) idem conse-
quens p(ro)ba(tur) q(uia) frigidu(m) frigefa(cit)
et sic g(rati)a cu(m) h(oc) calefacit p(ate)t co(n)seq(uen)-
cia. Oppositu(m) p(ate)t in l(itte)ra q(uia) ob ille
impressiones incendu(n)t(ur) a frigore
circu(m)stante. Solutio dico q(uod) frigus p(er) se
no(n) incendit s(ed) p(er) accidens q(uia) frig(us)
circu(m)stans co(m)primit p(ar)tes frigoris
vaporis et in illa co(m)pressione p(ar)tes co(n)-
fricant(ur) et sic commotu co(n)fricacio(n)is
incendit(ur). Ad racionem in oppositu(m)
qu(ando) arguit(ur) seq(ui)t(ur) q(uod) frigus ca-
lefaceret concedo p(er) accidens. Ad
p(ro)bacionem sequit(ur) q(uod) eadem causa
p(ro)duceret oppositos effectus con-
cedo in unu(m) p(er) se et in aliud per
accidens. Ad p(ro)bacionem dico q(uod) i(st)a
auctoritas s(olum) intelligi(tur) q(uod) idem i(n) quantu(m)
sp(ecie) e(st) aptu(m) face(re) idem p(er) se &c.

Si autem aliquid occurrit

hic Albertus ostendit quo g(e)n(er)at(ur) quarta im-
pressio q(ue) g(e)n(er)at(ur) ~~ex isto~~ ex isto vapore
no(n) vehemente(r) calido et dicit sic. Si autem
aliquid occurrit ei in aere aut h(oc) desup(er)
expellens ip(su)m in finib(us) et h(oc) vocat(ur) a vulgo
stella cadens a philos(ophis) asub assedes. Nota
p(ri)mo circa l(itte)ram aliqu(ando) ille vapor e(st) bi(ne) co(n)-
tinuus et aliqu(ando) conglobatus et q(uan)do eleuat(ur)
s(ursu)m occurrit sibi frigida nubes expellit
ip(su)m in finib(us) et sic ex confricacione p(ar)cium in-
flamat(ur) et descendit et vocat(ur) vulgo stella
cadens vel p(ur)gacio stellarum a philos(ophis) aute(m) vo-
cat(ur) asubassedens et p(otes)t vocari ut p(ate)t
~~a philos(ophis)~~ p(ri)mo metheor(orum) egres et dales. Secundo
nota q(uod) eciam vocat(ur) vulgo capra saliens
q(uia) h(abe)t quasdam p(ar)tes sursum extensas p(ro)p(ter)
levitate q(ue) apparent quasi cornua et aliq(ua)s
grossiores in finib(us) q(ue) apparent quasi pedes
et sic app(ar)et quasi capra saliens. Tercio
nota q(uod) in medio interstitio aeris sunt tal-
es nubes frigide et grosse quas vapor
ille no(n) p(otes)t pe(ne)trare cu(m) no(n) sit ve-
hemente(r) calidus ~~et g(rati)a~~ qu(ando) tangit ad illas
vehemente(r) expellit(ur) et in illa expulsione
p(ar)tes co(n)fricant(ur) et inflamant(ur) et sic descendit
q(uia) materia e(st) terrestris q(ue) no(n) p(otes)t sustineri
sursum. Sequitur l(itte)ra

Aut frigida nubes est ad latus

hic Albertus ostendit quo g(e)n(er)at(ur) quinta im-
pressio q(ue) g(e)n(er)at(ur) ex illo vapore non vehe-
menter calido et dicit sic. Aut frigida nubes
e(st) ad latus unu(m) et calida ad latus aliud
et tunc p(ro)p(ter) convenienciam quam h(abe)t cu(m) calida
nube contrahit(ur) ad calidam nubem et frangi-
git aliqua incendit(ur) p(ost)q(uam) p(ri)ma p(ar)tem et dila-
tat(ur) in media et eleuat(ur) p(ro)p(ter) inclusionem p(ar)tis
unius et contracte alterius vers(us) humidum et
frigidum et h(oc) efficit(ur) ut ~~draco volans~~
q(uia) altior p(ar)s accensa vide(tur) quasi spuma
draconis, media aute(m) e(st) incurvata quia
attrahit(ur) a p(ri)ma p(ar)te accensa et ibi incur-

nat se ut serpens et sic volat ad illud latus
ubi constat esse nubes calida quia simile attrahit
simile et contrarium expellit contrarium ¶ Nota primo
no circa literam quia impressio concilia vapore generata
non vehementer calido generatur sic quod quando illa materia
est mixta et conglobata et ascendit sursum tunc oc-
currit nubes frigida non superius sed ad latus
sed ad aliud latus occurrit sibi nubes ca-
lida et tunc propter convenientiam quam habet vapor cum
cum nube calida attrahitur a nube calida et
expellitur a nube frigida et sic prima pars in-
ceditur a nube calida et attrahit alias partes
et propter talem attractionem a nube calida et ex-
pulsione a nube frigida fit quedam actuatio
et propter hoc apparet in medio quasi venter draco-
nis et in priori parte vapor est gracilis et incen-
sus et ideo apparet quasi spiritus draconis
et hanc impressionem vulgares videntes dicunt
se vidisse draconem volantem et ideo vocatur
nota draco volans ¶ Secundo nota quod ille vapor ali-
qualiter est ventuosus et humidus et ideo cum
contingunt a nube fumat sicut lignum humidum
contritum et hoc est quod dicit Albertus in litera et fumat
antequam inceditur per primam partem ¶ Tercio nota
nota quod quia ille vapor non habet nubem superius de-
primentem sed ad latus expellentem ideo cadit
deorsum statim et non potest ascendere sursum propter
medium interstitium aeris ut prius dictum est
ideo movetur ad latus ~~et ideo~~ dicitur volare in aere
et hoc est quod dicit in litera quod volat sic ad illud
latus calidum quia attrahitur et expellitur versus
illud latus ubi est nubes calida ¶ Quarto
no nota quod habet figuram draconis quia in anteriori
parte ubi partes sunt graciles vapores et ubi sunt
incensi ibi habet dispositionem colli draconis
spirantis in medio autem quia partes attra-
huntur a nube calida et expelluntur violente
a nube frigida ideo intumatur et apparet quasi ven-
nota ter draconis ¶ Quinto nota quod vulgares di-
cunt et Albertus dicit in primo metheororum compertum
esse quod in terra ubi cadit draco vel unde
venit sit argentum et aurum et alia metalla

et ratio est quia ille vapor est pin-
guis et salsus circa sulphurea
ubi autem est terra sulphurea ibi ge-
nerantur metalla ut prius dictum est
sulphur est principium omnium metallorum
Consequenter litera Si autem vapor

Si autem ille vapor est

hic Albertus ostendit modum secunde
impressionis que generatur ex illo vapore
non vehementer calido et dicit sic
Si autem ille vapor est siccus et te-
nuis et inflammabilis medio modo
tunc pertingit ad regionem et non potest
penetrare ipsam tunc generatur tercium
casus quia ille vapor a frigido sive
a frigore loci expellitur et quia multe
nubes sub eo sunt ideo descenden-
do et cetera Circa literam primo nota ¶ Sex-
ta impressio que generatur ex vapore ca-
lido sicco et non vehementer calido
generatur sic quod aliquando est vapor tenu-
is etiam medio modo inflammabilis
et elevatur sursum usque ad medium
interstitium aeris et quia non potest pene-
trare mediam regionem aeris ideo
expellitur et ex confricatione inceditur
et quia habet sub se multas nubes ideo
quando penetrat illas nubes occul-
tatur propter densitatem nubium et iterum
quando egreditur apparet et iterum quando in-
greditur aliam nubem occultatur et sic
aliquando apparet et aliquando non ideo vocatur
nphijs ascendens quando apparens
quandoque non ¶ Secundo nota quod preter illas nota
videntur impressiones ignitas aristo-
teles in primo metheororum auctoritate
senece enumerat alias impressiones
de quibus non dicit hic unde quedam
vocatur ignis magnus ~~et quedam~~ dolen
ardens ~~et quedam~~ trabes ardens et
alia vocatur faxo ardens ~~alia vo-~~
catur spirans volans ~~et alia vocatur~~

ignis fluens sicut illas albertus non ponit
hic quia non differunt ab istis nisi secundum
paucitatem et multiplicitatem materie
nota Tercio nota sicut prius dicebatur quod licet
quinque impressiones que generantur ex vapo-
re vehementer calido non differunt specie
sed solum numero sicut etiam patet de istis
sex. Quarto nota quod sicut alie im-
pressiones conveniunt in hoc quod ab ascendunt
sursum ad ignem ab ille sex conveniunt
in hoc quod descendunt ab. Quinto nota
nota quod ille impressiones ignite non appa-
rent ab in omnibus regionibus sed aliquando
sunt quod tamen apparent in calidis regi-
onibus et in calidis temporibus. Sexto notandum
nota epylogat etiam dicendo quod sic dictum est
quando generantur videlicet impressiones
ex vapore sicco in talibus regionibus aeris
etc. capitulum Nunc autem transibimus

Hic est capitulum quartum illius tractatus
~~et continuatur sic prius~~ Albertus dete-
minavit de impressionibus metheologicis
que generantur ex vapore sicco tamen hic
nunc determinare de illis que generantur
ex vapore humido et premittit quoddam no-
tabile sibi valentia ad propositum secundo
consequenter secundo ibi Si igitur sit prima
ad hoc ~~dividitur~~ primo premittit inten-
tum suum secundo consequenter ibi Sciendum
autem primo dicit sic Nunc autem
transibimus ad ea que generantur ex vapore
humido tamen sicut grando nix stille
ros seu gutte magne que quandoque ca-
dunt in estate. Nota primo etiam licet
non dicit suple postquam dictum est
de impressionibus metheologicis que
generantur ex vapore sicco tamen Nunc
transibimus et dicemus de illis que ge-
nerantur ex vapore humido tamen sicud
sunt illa que videntur in littera. Secundo notandum
nota aliquis diceret prius erat determin-

nandum de illis que generantur ex vapore humido
quam de illis que generantur ex vapore sicco quia
vapor humidus est nobilior sicco quia vapor
siccus est terrestris humidus autem est aqueus
aqua autem est elementum nobilius terra. Ibi
dico quod vapor siccus potest dupliciter considerari
uno modo in quantum est frigidus et siccus
et sic est terrestris et ignobilior vapore
humido. Alio modo in quantum est calidus et siccus
et sic est igneus et sic est nobilior etiam vapore
humido et etiam est materia igniti impressionum.
Tercio nota quod aliquando est vapor tamen siccus nota
qui sit mixtus humiditate et sic est bene ar-
dens et inflammabile. Quarto dices quare tunc
Albertus dicit quod quedam impressiones generantur
ex vapore sicco tamen. Dico quod vocat vaporem
siccum ubi dominatur siccitas et vocat vaporem
humidum ubi dominatur humiditas. Quarto nota
quod impressiones que generantur ex vapore humido
sunt iste que ~~generantur in littera~~ videlicet in littera
ros pruina et nix et magne gutte unde
aliquando in estate cadunt magne gutte sole
splendente et dicit aristoteles in tertio me-
theororum quod ille gutte gutte sunt specula so-
lis quia radii solis lucent ab eis sicut
speculis. Sequitur

Hic Albertus ponit notabilia et dividitur
in quatuor secundum quod quatuor ponit notabilia
secundo ibi ad huius non secundum tertio ibi tertium
notandum quarto ibi dico autem primo dicit
Sciendum autem quod vapor humidus quod tamen sit
aqueus non est inflammabilis et hoc quod duabus
qualitatibus igni contrariatur scilicet in quantum
frigida potentia et humida licet in actu
sit calidus et siccus tempore. Subdit secundum
notabile Ad huius non sciendum requiritur ut sciatur
quid est concretivum et cuius est potens vapo-
rem in aquam et quid constringens et constringere
potens aquam in glaciem. Subdit igitur id
uerte vaporem est primum in spissando ad na-
turam aque redigere. Cum autem frigoris

fit inspissare sicud calidi disgregare pz quia
cum gustio vaporis fit per frigus congelatio aut
fit propter frigus magis congelatum et constringens
aquam que glisa est Nota circa litteram primum nota
bile stat in hoc quod vapor humidus aqueus non est
inflamabilis et racio est quia contrariatur igni in
duabus qualitatibus est enim humidus potencia ubi
ignis est siccus hoc pz quia est insolubilis in aqua
eciam est potencia frigidus ubi ignis est calidus
et hoc pz quia impressiones generate ex illo vapore
sunt frigide et tamen ipse actu calidus et siccus
separate Secundo nota circa litteram ad huiusmodi vero sciam
et ubi ponit secundum notabile et stat in hoc quod
ad huiusmodi sciam requiritur ut sciatur quod fit co
~~nemens~~ ucites vapore in aqua et congelans
aquam glisam et tunc ostendit quid fit gustio
vaporis dicens Est gustio vaporis nichil aliud
est quam ipsum inspissando in aquam convertere sed
aqua convertitur in aquam pluvialem Subditur oste
dens quid fit convertens vaporem in aquam
dicens quia frigoris est inspissare et constrin
gere sicud calidi est disgregare et rarefacere
ergo pz quod talis gustio cum fit quedam inspissacio
fit a frigore et ~~generatur~~ quod frigus loci ad quam ele
vatur ille vapor puta medium interstícium aeris
convertit ipsum et tunc ostendit quod fiat congelacio aque
gluse dicens Est frigus convertens sed frigus loci
congelat aquam glisam et tamen tunc est forcius frigus
et magis constringens quod congelat quam illud quod
solum convertit Tercio nota dubitatur circa hoc
quod dicit quod vapor aqueus non fit inflamabilis
Contra est quia aqua est convertibilis in ignem ergo
multo magis vapor aqueus consequenter et per locum
a maiori arguitur probatur quia quodlibet elementum est gene
rabile ex quolibet Ubi dico concedendo totam racionem quia
vapor aqueus potest inflamari sed tamen hoc est post
magnam transmutacionem et eius corrupcionem et sic
manet sub dispositione aqua et hoc vult Albertus
quod manens sub dispositione aqua non potest in
flamari Quarto nota circa hoc quod dicit quod
vapor aqueus est potencia frigidus et humidus
hoc pz quia actu est calefactus per virtutem solis
et aliquantulum siccus sed tamen potencialiter id est

virtualiter est frigidus et humidus
Quinto nota circa hoc quod dicit quod frigus nota
loci convertit et constringit vaporem quia
media regio aeris dividitur in tres
partes in partem superiorem que appropinquat
superiori regioni et in partem infimam
que appropinquat infime regioni aeris
et medium interstícium inter illa duo et
~~fit~~ et hoc medium est excellenter frigidum
et potest convertere vaporem et conversum constrin
gere in frigore aute propter medie regio
nis sufficit bene convertere sed non constrin
gere ~~et multo~~ magis infima propter me
die regionis consequenciam ~~et~~ tamen pz
in hyeme quod infima regio aeris
constringit sed hoc per accidens conferre
gelliditati terre et aque Sexto nota
illud notabile videlicet id est quod postea
dicitur quia quedam sunt ~~impressiones~~
sunt impressiones que generantur ex va
pore solum converso et non congelato
ut pluvia et quedam que generantur ex
vapore converso et congelato ut nix
grando et cetera Sequitur littera Tercio nota

Hic Albertus premittet tercium notabile
dicens Item nota quod aliqua in
bes glisa in partibus suis scilicet que est
aqua sicud et aliqua est in via co
nversionis scilicet illa que est in aqua fieri
Subdit de his iterum oppositum loque
batur est postea quia sepe venit in
tractatu id est sermone Subdit
quartum notabile dicens dico igitur
quod quedam generantur ex vapore humido
nichil est inflamabile Tercio quia aqua
est elementum magis tenue quam
terra propter hoc calor solis attrahens
tales vapores non multum intenditur
~~abisso~~ abissus vaporibus sed opposi
tabilis est per frigus constringens va
porem et ideo nullus vapor talis

pertingit per regionem frigoris ad regionem e-
stus, sed eleuetur plus ad regionem fri-
goris conflatis convalentis vel tepate
et secundum quod calidiores sunt vel minus cali-
nota di. Nota circa litteram tertium notabile stat
in hoc quod quedam nubes actu est conversa in
aquam et quedam est adhuc in via conversionis
et in fine aqua et hoc tamen valet quod con-
versio nubis in aquam fit successive
et hoc per commentatorem super quarto celi
ubi dicitur quod generatio elementorum
est successiva etiam successive
generatur aqua aliquando aliqua
nubes partes aquose est actu et aliqua
est in fiendo aqua de
pluvia que successive cadit propter hoc
vapor ille successive generatur, si enim
totus simul converteretur tota simul ca-
nota deret pluvia. Secundo nota nubes est
vapor ingrossatus qui est in dispositione
propinqua ut convertatur in aquam et hoc est
contra quosdam qui dicunt quod nubes
sit actu aqua quia tunc tota caderet
nota simul et non successive. Tertio nota de-
scribens nubem compressius dicetur postea
quia sepe veniunt ad propositum sed nunc
est tamen dictum quod nullus vapor aqueus
nota potest inflammari. Quarto nota quod ibi est
quod aqua que ibi potest sunt quiescentibus
notabile quintum et stat in hoc quod dicit
aqua est elementum magis tenue quam
terra et vapores attracti per solem sunt
etiam magis tenues quam vapores
terrestres et igitur calorem non fortiter
retinet quia materia aerea non fortiter
retinet et ideo cito convalet calor per
frigus loci circumstantis et sic potest ille
nota vapor generari in aquam. Quinto nota
quod ex illo sequitur quod ille vapor aqua-
ticus quia potest elevari ultra mediam
regionem aeris et illius causa est in loco
dicta et propter eius tenuitatem non

retinet fortiter calorem et igitur per frigus medie
regionis contingit in eo cito calor et sic non
potest ultimus eleuari sed tamen bene eleuetur plus
et minus in media regione que est aliquando magis
et minus calida. Sexto nota quod illa quatuor nota
notabilia valent ad dicendum de impressionibus fri-
gidis quia per primum notificatur materia illarum
impressionum per secundum notabile innuit causam
efficientem puta frigus per tertium innuit modum
generandi quia successive per quartum innuit locum
generationis puta mediam regionem aeris. Deinde

Si ergo sit vapor humidus

hic Albertus in textu consequenter dicendo de
partibus in impressionibus frigidis et diuidi in tot
partes quot sunt impressiones partes patebunt in
legendo. Prima adhuc in duo quia primo osten-
dit modum generandi grandinis secundo declarat
hoc per signum signa sunt primo dicit sic Si
ergo sit vapor humidus calidus valde erit
vapor ille valde rarus ascendens usque
ad regionem frigoris cum autem sit rarus
frigus circumstans in loco penetrabit profunde
undique eo quod rarior in plus ubique ingressum
dat frigori cum autem ingreditur frigus con-
strictum egreditur calor frigus incipit generare
et contrahit id est in spissitate diuisas partes
vaporis et quia forte est frigus incipit velo-
citer partes defluere ad partem et quia est valde
durus constringit aquam conversam et generat inde
grandinem magnam vel paruam secundum quod est
frigus magis vel minus potens super vaporem
Nota primo sententia littere stat in hoc quod grando nota
generatur sic quod ille vapor humidus aliquando non
est satis calidus elevari usque
ad mediam regionem aeris et quia ille vapor
est rarus propter hoc quia calidus et frigus
medie regionis penetrat profunde illius
illius vaporis propter hoc quod materia rara dat
bonum ingressum frigori et in ingressu frigoris
calor expellitur et frigus condensat et in-
spissat partes vaporis et propter hoc forte frigus
congelat partes et constringit eas velociter et sic

generatur grando aliquid magna aliquid parva secundum
quod hoc frigus est magis vel minus circumstans super va-
porem secundo nota quod ex illo dicto littera habetur quae sit
causa materialis grandinis quia vapor humidus etc.
habemus quis sit locus generationis grandinis
quia dicit quod est medium mediae regionis aeris
et sic habemus quae sit causa efficiens quia frigus
illius loci Tertio nota quod quando frigus est
nota fortius tunc generantur grandines maiores
et quando est minus forte tunc generantur minores et
ratio est quia frigus fortius supprimit maio-
res partes vaporis congelando quam debilius
Quarto nota quod ex isto dicto littera habemus
nota quod cum cadunt magnae grandines quod tunc mi-
nus illa in qua generantur fuit altius ime-
dio regione aeris quia frigus constringens
fuit fortius Quinto notandum quod aristoteles
no in primo metheororum tractatu primo movet
talem quaestionem quare aqua guttatim ex qua
generatur grando non prius descendit antequam
congeletur et solvit sic quia motus congelatio-
nis est velocior quam motus descensus et ergo
citius congelatur quam descendat Sequitur

Huius autem grando sic generatur

hic declarat dictum suum per quaedam signa et dividi-
tur in duas partes secundum quod ponit duo signa
secundo ibi Aliud signum primo dicit sic Huius au-
tem supple quod grando sic generatur signum et sic quod
unum est quod grando non cadit nisi in temporibus
calidis et proprie in vere et tempore fructuum
sicut in autumpno quia tunc calor advenit
incipit et multum confortatus et calefaciens va-
porem et alte elevans ipsum sicut ad me-
diam regionis et consequenter vapor calidus undi-
que circumpositum frigori dat ingressum et eo
fugit fortissime sicut aqua calefacta conpo-
sito. Subdit ergo in hyeme autem aqua cali-
da plus congelatur quam frigida in eodem
loco posita eo quod aqua calida magis ra-
ra magis dat ingressum frigori Nota
no

primo ita littera dictum est in praecedenti
lectione quod grando generatur ex vapore humi-
do calido hoc ipse declarat per signum
tale quia videmus quod grandines non
generantur in temporibus calidis sicut in vere
et tempore fructuum sicut in autumpno
quia tunc calor solis est fortis et multum
calefaciat vaporem et alte elevat
et consequenter sequitur quod tunc grandines
sicut ver et autumpnus Sed dices tu
quare non grandines in estate dico
quod propter hoc quia in estate radii solis
ut plurimum sunt adurentes et consumunt
vapores vel inflamant eos et sic
generantur impressiones ignitae Secundo nota
nota dictum fuit quod ille vapor co-
rarus fortius congelatur propter hoc quia
est rarus et undique dat introitum
frigori hoc ipse declarat per signum
quia si sunt in hyeme aqua calida
et aqua frigida et ponantur sub tecto
et aqua frigida et ponantur sub tecto
id est ad aliquem locum extra domum
tunc aqua calida fortius congelatur
quam aqua frigida et ratio est
quia aqua calida est rarior quia vapo-
res grossi exhalat et sic frigus a-
lia vel
rius penetrat et exhalo quia fri-
gus applicatum suo contrario puta
calido fortificatur et sic fortius in-
frigidat sic est in proposito quod ille
vapor est rarus fortius penetrat
ipsum frigus et fortius congelatur
Tertio nota aristoteles dicit primo nota
metheororum quia piscatores in hyeme
calefaciunt aquam maris et faciunt
eam congelari et ligant adiecta ut
trahat retia ad profundum hoc est propter
hoc quod calida aqua fortius congelatur
quam frigida et ergo plus cadit frigori Sed

Aliud signum quod

Hic Albertus ponit signum secundum dicens
Aliud signum quod grando non est recte ro-
tunda sed in forma lentis deposita
guttis congelatis et hoc accipit ex hoc
quia tunc vapor esset expansus in latum
frigus contrahens ipsum magis contra-
hit de materia lateribus quam a superi-
ori vel inferiori parte et non esset frigus
magnum congelant partem antequam a-
lia fluet ad ipsam et ibi aqua co-
lisa fluens ad ipsam adhesit ei
sicut gutta congelata Ubi autem quandoque
invenitur grando rotunda hoc est per acci-
dens et est propter illam causam propter
quam superius est liquescens et non sicca quia
quando cadit in regione frigoris tran-
sit per inferiorem aerem qui ex reverbe-
ratione radiorum calida et aqua et per
inmixtione vaporum est sparte calidus
et ideo ex motu et caliditate aeris
illius liquescit exterius et invenitur
no cadens liquida Nota primo circa
litteram Albertus declarat per aliud
signum quod ille vapor a quo generatur
grando est valde calidus illius sig-
num est quia grando non est directe ro-
tunda sed est forme lenticularis et illius
causa est quia frigus plus contrahit
de materia lateribus quam a superiori
vel inferiori quia ille vapor fuit multum
in latum expansus et hoc est signum quod
fuit calidus dilatat se et exte-
no dit Secundo nota quod grando non est
perfecte rotunda cuius racio est quia frigus
prius congelavit unam partem ante-
quam alia effluxerit et sic alia pars
adhesit parti congelati prius sicut una
no gutta congelate alie Tercio nota
forte aliquis diceret contra hoc quia
videmus aliquando quod grando est rotunda
tunc respondetur quod hoc est per accidens sicut

hoc eciam est per accidens quod grando cadens super
est liquida et tamen in medio interstitio est sicca et
fortiter congelata cuius utriusque causa est hec
quia quando grando cadit de medio regione tunc
pertransit per illam regionem inferiorem que est ca-
lida ex reverberacione radiorum calidorum cum
illo aere et sic partes extremales liquescunt
et sic cadens grando est liquida et sic eciam
partes tortuose liquescunt sic quod aliquando est rotunda
et tamen in media regione est lenticularis figure
et cum hoc sicca et fortiter congelata Quarto
nota quod sic per auctorem assignantur due cau-
se quare grando liquescat et aliquando est rotun-
da Est enim una causa caliditas regionis
per quam transit Alia est velocitas motus
quia motus calefacit ut patet secundo celi Sequitur

Fit autem quo ad tempus

Hic est secunda pars principalis capituli ~~et continuatur~~
sic Prius Albertus ostendit modum generationis
grandinis hic modo ostendit modum generationis
nivis et dividitur in tres quia primo facit hoc
secundo ostendit dictum suum per quedam signa
tercio dat causas quorundam accidencium circa
nivem secunda ibi et hoc signum tercia ibi hec
in accidit Primo ~~dicit~~ sic Prius autem quo
ad tempus contrario se habet grandini in quibusdam
in materia conveniunt eo quod supple nix ge-
neratur ex vapore calido glosa sicut gran-
do Nota primo circa litteram dicit quod nix habet se no
contrarie grandini quo ad tempus quia grando
generatur in tempore calido sicut in fine veris et in
principio autumpni nix autem generatur in tempore fri-
gido puta in hyeme et sic patet tempus generationis
nivis Secundo nota dicit quod grando et nix no
conveniunt aliqualiter in materia quia utraque generantur
ex vapore humido et calido tamen vapor ex quo
nix generatur non est ita calidus sicut ille ex
quo generatur grando et in hoc differunt Ter-
cio nota aliquis diceret quis est generationis locus no
generationis nivis Ubi dico quod infima pars
medie regionis que est subiecto loco in qua gran-

nō grando Quarto nota quod ex illo potest elici modus generationis
nivis quia in hyeme calor solis est debilis
et ergo non multum calefacit fortem vaporem quem
contrahit ergo ille vapor non potest alte elevari
nec est ita rarus sicut vapor grandinis ita maxime
circa verticem medie regionis et tunc frigus illius
loci sufficit istum vaporem quantum et congelare in gla-
ciem imperfectam et sic cadens vocatur nix
Sed dices quod potest in hyeme calor solis elevare
tales vapores cum tamen prius dictum sit quod frigus
constringens impedit elevationem vaporum dico quod ca-
lor solis aliquando in hyeme sufficit contrahere
vaporem licet non sufficiat ipsum formaliter
calefacere etiam non est semper in hyeme tale frigus
nō constringens Quinto nota Albertus post grandinem
statim declarat de nive quia grandini et nivi aliqua
conveniunt Sequitur littera et huius signum est

Et huius signum est prognosticatio

Hic Albertus declarat dictum suum per quoddam signum
et dividitur in duas secundum quod ponit duo signa
secunda ibi Aliud non signum verius est Primo
dicit sic Supplete quod modo generetur sic huius
signum est prognosticatio rusticorum qui in hyeme
quando immittitur frigus conspiciunt nivem nisi sint
nubes obscure Subdit ostendens secundum signum
Aliud non signum verius est ergo absurum et
non in eo supple signo fu-
turum inveni fallaciam in eo supple signo fu-
tunc lucidus et pallens est et videtur in-
et hoc est signum raritatis quamdiu durat stat
et hoc est signum calo-
macie quoque per octo dies et hoc est signum calo-
nō ris Nota primo circa litteram dictum fuit quod nix
generatur ex vapore humido et calido sicut grando
non tamen ita calido sicut est vapor gran-
dinis hoc ipse declaravit per duo signa Primum
est prognosticatio rusticorum quod in hyeme quando
frigus immittitur conspiciunt nivem quia vapor
nivis est calidus et aptus tempore in quo elevatur
esse aliqualiter calidus et hoc est signum quod ille va-
nō por calidus est Secundo nota secundum signum eiusdem
est quod vapor nivis est lucidus et pallidus
et hoc est signum quod est rarus propter hoc est bene perspi-
cuus et quod est rarus est signum illius quod est cali-
dus quia caliditas rarificat Tertio nō
nota ibi quod ibi quamdiu stat in aere scilicet
per octo dies vel plus et hoc est etiam
signum caloris et propter hoc stat diu
in aere non potest faciliter consumi a frigore
nec generari Quarto nota Albertus dicit nō
quod rustici in hyeme immisso frigore
conspiciunt nivem nisi nubes sint ob-
scure illius ratio est quia si nubes
sint obscure tunc citius generatur plu-
via quam nix quia nubes aquo-
sa generat pluviam et obscura propter hoc quod
est densa Quinto nota quod dicit quod nō
signum secundum est verius quam primum
huius ratio quia secundum signum dicit propter quid
et causam et ergo certius est quam primum
Sequitur littera Sed non elevatur

Sed non elevatur

Hic Albertus dat causam quorundam
accidentium circa nivem et possunt dividi
in tot secundum quot declarat accidentia
partes patebunt Primo dicit sic Sed
non elevatur nisi tempore hyemis supple
vapor nivis et hoc est ideo quia sol
tunc debilis est et ideo cum adiuto-
rio lune vel alicuius alterius stelle vel
plurium stellarum sufficit tunc istum
vaporem elevare et non sufficit ip-
sum attenuare et calefacere sicud in
estate Deinde infert causam secundi
accidentis secundo dices hoc ergo accidit
quia vapor nivis pertingit usque ad re-
gionem frigoris sed manet citra in
regione prima frigida frigide cum
regioni de qua dici convenior quantitate
Deinde infert causam tertii accidentis
dicens et ideo quia frigus quod non
adeo forte super ipsum supple vaporem
nec vapor adeo rarus ut det in-
gressum frigori ideo contingit
quod vapor nivis fit continuus et conge-
latur Deinde infert causam quanti-

accidentibus dictis et quia in gustione est
diffusus vapor sicut carpmata lana
ideo nix cadit lata sicut partes lane
sparse Deinde infert causam quarti acci-
dentis quia non fit frigus non fuit for-
te super illud vaporem ideo in ipso in-
gressu caloris congelatur et quia ipse
vapor ingrediens aliquantulum resolvit
illud quod est debiliter congelatum ideo nix
est mollis et faciliter comprehensibilis quod non
esset si esset omnino glacies sicut gran-
do Deinde infert causam sexti acci-
dentis dicens hic autem locus supple
in quo generatur nix est inferior quam locus
grandinis ideo in estate non potest fieri
nivem quia tunc reflexio radiorum sola-
rium est nimis fortis ideo illud frigus
est insufficientius congelationi quia nix sufficit
congestioni sicut accidit in pluviis ut
postea statim dicetur Nota primo circa
no litteram quamvis prius hic incidit sic quia
quereret aliquis quomodo potest vapor ni-
vis elevari in hyeme cum tamen radii so-
lares propter obliquitatem super nos e-
xistentem sunt valde debiles Ad hoc re-
spondet albertus quod in hyeme calor so-
lis de sole non solum sufficit elevare
vapores sed adiutorio lune vel alterius
planete sufficit bene elevare sed non
sufficit incendere vel calefacere ut in
no estate Secundo nota causa debilitatis
caloris solis in hyeme est obliquitas
radiorum quia quando sol est in signis
meridionalibus radii oblique incidunt
ad nos et oblique respiciunt emisperium
nostrum magis quam in estate sed
quanto aliquis radius est obliquior
tanto debilius incidit et ideo debilius
lumen et calorem generat Tertio nota
tibi hoc ideo accidit ibi ponit secundam
causam quia aliquis quereret quare
vapor nivis non elevetur ad mediam

regionem aeris sicut vapor grandinis Respon-
det albertus quod est propter debilitatem caloris quia
licet sol adiutorio stellarum sufficiat at-
trahere calorem vapore non tamen alte elevare
sufficit propter resistentiam frigoris et ideo vapor
nivis manet circa regionem mediam tamen propinquior
manet medie regioni quam prime sic et ideo
illo patet causa quare in altissimis montibus non generatur
nix vel pluvia quia cacumina montium illorum
pertingit ultra locum generationis nivis vel
pluvie Quarto nota circa illam litteram et ideo no
quia frigus ibi dat causam tertii accidentis
quia diceret aliquis quare vapor nivis non
convertitur prius in aquam et postea congelatur
sicut vapor grandinis Respondet albertus
quod hoc est propter hoc debilitatem frigoris quia
frigus illius loci non est tantum sicut frigus
medie regionis circa vapor ille non est adeo
calidus quod det ingressum frigori undique et
ideo simul generatur et congelatur Sed si aliquid generatur
in aquam et generatur pluvia contra illo vapore hoc
est per accidens quia frigus est ita debile
quod non potest ipsum congelare Quinto nota circa no
istam litteram et quod in gustione ibi reddit causam
quarti accidentis Quereret aliquis quare
est hoc quod nix cadit sparsa et lata sicut lana
carpmata Respondet quod illius causa est
quia in gustione illius vaporis vapor dis-
persus sicut lana carpmata et quia frigus
non sufficit vaporem constringere ideo cadit sicut no
lana dispersa Sexto nota circa illam litteram
Quia non frigus ibi reddit causam quinti
accidentis diceret enim aliquis quare est hoc
quod nix est mollis et bene comprehensibilis cum tamen
grando sit dura Ad hoc respondet albertus quod
frigus loci in quo generatur nix est debile
ideo non potest calorem omnino expellere sed debi-
liter congelat et calor exiens resolvit illud
aliquantulum quod est debiliter congelatum et sic nix
est mollis et bene comprehensibilis quia non est
glacies ac tamen compacta sicut grando et secundum
quod frigus fuit fortius vel debilius secundum

no hic nix est durior vel mollis Septimo nota circa
istam literam hic aut locus ubi reddit
causam sexti accidentis Diceret aliquis quare
nix non potest generari in estate in illo loco in quo
generatur in hyeme Respondet quia in estate locus
ille calefit ex forti reflexione radiorum so-
lium calidum et ideo non sufficit congelationi nivis
sed nix sufficit conversioni vaporis in aquam
pluvialem sicut postea dicetur quando dicetur
de generatione pluvie Secundum literam ex hiis duabus

Ex hiis duabus causis

hic est quarta pars principalis capituli et conti-
nuatur sic Superius philosophus ostendit modum genera-
tionis grandinis nivis hic modo ostendit mo-
dum generandi parvorum grandulorum et dividitur
in duas partes primo ostendit modum generandi
eorum secundo declarat per signum secunda ibi et
huius signum est Primo dicit sic ex hiis duabus
causis scilicet grandinis et nivis concluditur causa
grandulorum que calide consueverunt in martio
et aprili in nostris climatibus id est in sexto et
septimo et ultra in parte octavi supple climatis
que supple pars plus distat a via solis quam
alia supple pars climatis Videmus enim gran-
dula rotunda et frequenter habeant rectis talis
grani rotunde habere formam et generantur ex ea
mixta ex utroque horum supple vaporum scilicet vapore
magis calido et magis elevato quam nix sed
minus quam grando et in utroque duorum locorum nota
torum et in mixtus hic raritate nivis sed non mol-
liciem eo quod magis frigus viget super ea
mixtus extinis non tendit ad grandines eo
parato eum autem generatur aliquantulum ille va-
por ex gravitate subitus dilatatur et superius
magis attrahit de calido subtili et ideo ef-
ficitur acutum Deinde declarat dictum suum
per signum dicens Signum est quod licet in mediis
temporibus generatur in vere et in principio ve-
ris magis quam sub medium tempus yemis tamen
sole consistente in piscibus et in principio arietis
no nota primo circa literam quod granula de quibus

dicitur in litera sunt quedam impressiones que
generantur et cadunt in vere et sunt parv-
ula et alba que sunt densiores quam
nix et duriores quam grando
Secundo nota quod litera habet materia
illorum granulorum generatur ex communi
duriori quam sit vapor nivis et ex
tepidiori quam quam sit vapor gran-
dinis Tercio nota quod litera circa habet no
locus generationis illorum granulorum
que generantur in loco medio inter locum ge-
nerationis grandinis et locum genera-
tionis nivis et ratio est quia vapor
ille est durior et calidior quam va-
por nivis potest altius elevari
quam vapor nivis et minus calidus
quam vapor grandinis non potest tantum
elevari et sic manet in medio tamen
duorum locorum predictorum Quarto nota no
dicitur in litera quod granula sunt mixtus
habentia raritatem nivis et non
molliciem illius ratio est quia ex
quo vapor ille non est rarus sicut
vapor grandinis ergo frigus loci
non penetrat tantum eum et sic partes
in profundo apparent rare sicut nix
et non compacte sicut grando et quia
frigus loci magis viget super eum
quam nivem ergo cicius congelantur
et non sunt mollia sicut nix Quinto no
nota quod ille vapor licet superius partes
subtiliores ergo inferius dilatatur et
superius acuitur hic apparet quod in forma
peryramidali Sexto nota quod ille no
sit modus generandi illorum grani-
lorum scilicet quod generantur ex vapori calidi-
ori quam nix et minus calido quam
grando hic declarat per signum quod
tempus generationis illorum granulorum
est medium inter tempus generationis nivis
et grandinis hic apparet quod nix generatur

in hyeme et grando in fine veris illa non granula generantur in principio veris sicut in marcio et in aprili et dicit quod generacio eorum cessat sole consistente in fine piscium et in principio arietis sed in mediis climatibus scilicet in sexto et septimo climate et in parte octavi quod magis est remota a via solis quod frequencius generantur in aprili et in marcio. Septimo nota aristoteles in primo metheororum tractatu ~~quarto capitulo secundo~~ dicit quod tres impressiones generantur in loco frigoris non constringentis secundum diversitatem materie quia materia que est multa tunc generatur nix, quando autem materia est pauca et frigus forte tunc generantur [illegible] et hec sunt illa granula de quibus dicitur in littera quando autem materia est multa et frigus debile tunc generatur pluvia ut dicitur. Octavo nota ~~dicens~~ tu auctor ponit octo climata et tamen auctor de spera ponit nisi septem. Ubi dico quod forte temporibus auctoris spere ille partes que vocantur octavum clima non fuerunt habitabiles vel potest dici quod sapientes communiter inhabitabile ~~dicunt~~ dividunt in septem climata, octavum autem non est conveniens inhabitabile propter frigus. Secunda littera Vapor vero aqueus

Argumentum contra auctorem in posicione climatum

Vapor vero aqueus

de generacione pluvie

Hic est quinta pars principalis capituli et continuatur sic. Postquam Albertus determinavit de generacione grandinis minus granulorum ~~hic movet~~ determinat de generacione pluvie et dicit sic Vapor vero aqueus ut frequenter non est rarus subtilis et calidus sed pocius est humidus grossus et fumosus et ideo alte non ascendit ad regionem magni frigoris ~~sed manet~~ in inferiori regione cuius frigus sufficit conversioni sed non congelacioni nisi per accidens et ideo ex tali vapore

recedit aqua fluens. Subdit dico autem per accidens quia ex frigore accidentali consistente in aere ipse gutte pluvie antequam veniant ad terram congelantur et cadunt ut glacies. Nota primo circa litteram quod littera habet materiam pluvie que est vapor humidus et fumosus et non multum calidus. Tercio habet locus generacionis pluvie quia inferior regio que sicut regio ubi generatur nix. Secundo nota quod modus generacionis est ille quod vapor humidus est aliquid grossus et fumosus et non multum calidus ~~et ideo~~ non potest alte elevari et ideo elevatur in inferiorem regionem, ideo frigus sufficit solummodo conversioni vaporis in aquam sed non congelacioni et sic vapor conversus in aquam pluit. Tercio nota circa illam litteram dico autem, ibi auctor dicit quod aliquando per accidens contingit quod gutte pluviales congelantur quando transeunt per inferiorem regionem que aliquando est frigida et sic per accidens congelantur gutte pluvie et cadunt quasi grandines. Quarto nota diceret aliquis hic Albertus dicit quod ille vapor pluvialis non sit calidus et postea declarabit [illegible] quod est calidus quia habet virtutem constipativam veris ergo videtur sibi contradicere hic et ibi. Ubi dico quod non vult dicere quod non sit calidus sed vult quod non sit adeo calidus sicut vapor de quo generatur nix vel grando et ideo non elevatur ita alte et ideo locus generacionis pluvie est infra locum generacionis nivis. Quinto nota diceret aliquis quare auctor non dicit tempus generacionis pluvie sicut dixit in aliis. Dico quod pluvia potest generari in qualibet parte anni indifferenter et ideo non competit sibi tempus speciale. Secunda littera In estate vero

In estate vero cum est calor fortior

Hic est sexta pars principalis capituli et generatur sic. Postquam Albertus determinavit modum generacionis nivis grandinis et sic ostendit modum generacionis magnarum guttarum que aliquando cadunt in estate ~~et descendunt~~ in duas

partes quia primo facit hoc quod dictum est secundo declarat dictum suum per signum ... quod autem sit hec generatio primo dicit sic quod in estate non quia tunc calor fortior est quam in aliis temporibus anni ideo tunc impetuose elevat vaporem non bene conglutinatum qui simpliciter vapor divisus in partes grossas elevatur parum subdesursum sed partes frigide invente in aere ducuntur a calore elevante vaporem supra partem vaporis spissi et sunt ibi circa nube aqua et frigida et ideo frigus illud sic fugiens tangit partes grossi vaporis stantis in nube ibi et subito convertit eas et inde fiunt gutte magne cadentes in estate sine tonitruo et videtur per lumen solis transire vel circumdare pure et sunt calide et multum humectantes Nota quod gutte magne que quandoque cadunt in estate generantur sic quia ille vapor aquaticus grossus et fumosus aliquando in estate elevatur impetuose sursum et divisim ita quod partes sunt disiuncte et tunc quando venit ad regionem frigoris statim generatur in aquam et cadunt ille gutte magne Secundo nota quod colliguntur ille gutte magne habetur materia illarum guttarum quia est vapor valde grossus elevatus cum aliis vaporibus pluvialibus et causa habet locus generationis causa quia est alter locus generationis pluvie ... hoc quod impetuose a calore solis elevatus elevatur causa habet causa efficiens quia frigus loci convertens Tertio nota dicit aliquis ... quia ille vapor elevatur cum alio vapore pluviali quare ergo citius convertitur quam ille dico quod ille vapor est grossior et ergo citius convertitur in aquam Quarto nota dicit in littera quod ille gutte transeuntes per radios solares apparet quasi quedam stella vel candele illius ratio est quia cum ille vapor sit grossus aqua generata est grossa et ergo sit inde fortior reflexio radiorum solarium quam ab aliis pluvialibus guttis et ergo sit ibi luminositas et sic apparet quasi candele Quinto nota dicit quod iste gutte cadunt sine vento et ratio quia citius convertitur quam vapor ventus appellatur et sic bene sequitur eas ventus

sed non precedit Sexto nota dicit quod ille gutte sunt calide et multum humectates illius ratio est quia ille vapor fuit grossus ergo bene retinuit calorem in passo et quia gutte sunt magne et multum aquatice ergo multum humectant quia magna pars aque plus humectat quam parva Secunda littera hec sit

Hec sit generatio pluvie

Hic Albertus declarat illam generationem illarum guttarum per signa et dicit sic Dicit hec sit generatio pluvie et guttarum magnarum signum est quod in aquis pluvialibus eo quod rapiendo vaporatum vel vaporantem non abeat in motum et ideo manet in eis vis constipativa ventris aqua enim pluvialis constipat ventrem et valet dissentericis id est patientibus fluxum ventris Nota primo contra quam dictum est quod pluvia generatur ex vapore humido grosso in superiori parte medie regionis aeris et sunt gutte magne ideo ubi est frigus generans sed non congelans quod hoc sic verum declarat per signum quod patet hoc quod pluvia et ille gutte non congelantur quia non omnino evaporavit calidum in passo a sole quia per congelationem plus compellitur calor quam per conversionem aqua pluvialis et aqua illarum magnarum guttarum habet virtutem constipativam ventris et ergo valet patientibus fluxum ventris Secundo nota quod aqua pluvialis vel aqua illarum magnarum guttarum constipat ventrem illius ratio potest esse duplex prima quia illa ... calore evaporato et ille impedit digestionem et sic restringit fluxus Alia potest esse causa quia illa aqua est grossa et non bene digestibilis et ergo

attendit digestionem et constringitur fluxus
no Tertio nota dicet aliquis quae est
causa quod illud calidum evaporatum
impedit digestionem dico quod tale ca-
lidum est calidum solis cuius proprium est
aperire poros et sic aperit poros et
exit calor naturalis et debilitatur di-
gestio propter hoc quia calor naturalis non
potest super calore solis. Quarto nota
no dissenteria curatur fluxus ventris
unde dissentericus qui patitur flu-
xum talem et illi vult bibere aquam plu-
vialem propter dictas causas. Quinto
nota nota quod propter eandem causam aqua
pluvialis plus valet segetibus et
aliis crescentibus quam aqua alia
quia ab adhuc habet calorem quem non
habet alia aqua. Sequitur littera Consequenter vide-

Consequenter videtur

Hic est septima pars principalis capituli
et continuatur sic quia prius albertus ostendit
modum generationis grandinis nivis et
hic ostendit modum generandi roris et
dividitur quia primo facit hoc secundo ponit
quo vapor roris congelatur secundo ibi Fit
enim conversio ~~primo dicit fit~~ Conseque-
no nter videtur etc. Nota primo circa litteram quod
quod ros habet similitudinem cum pluvia hoc
patet quia congelatur in aquam et non conge-
latur sicut etiam pluvia. Sed tamen dif-
fert a pluvia quia non generatur in eodem
loco etiam non ex eodem vapore et non
ex eadem causa etiam dicit quod
pruina habet similitudinem cum nive quia
etiam congelatur in glaciem in superficiem
sicut nix et tamen differt a nive in loco
generationis et in materia. Secundo nota
no quod habet causam materialem roris
quia est vapor grossus magis quam
vapor pluviae et minus calidus. Ter-
no tio nota quod habet locum generationis
roris et est in infima regione aeris quia

ros generatur prope terram aliquando ad spissitudinem unius
cubiti aliquando unius palmi aliquando ad latitudinem
unius tibie et ratio est quia vapor iste non est
multum calidus et etiam habet multum vaporis terrestris
admixtum et ideo non potest alte nimium elevari.
Quarto nota quod etiam habet tempus generationis no
roris quia generatur in tempore temperato ~~scilicet in vere et in~~
~~autumpno~~ non in tempore magni caumatis et caloris
nec in tempore magni frigoris sed in tempore temperato scilicet in
vere et in autumpno. Et ratio est quia tempore magni
frigoris constringitur terra et non exalant va-
pores. Sed tempore magni caumatis consumitur
a calore solis qui est tunc fortis prope terram.
Nota aristoteles dicit in primo metheororum no
tractatu quarto capitulo secundo quod ros fit a va-
pore qui facilis generabilis in aqua et hoc probat
ex tempore generationis quia generatur in tempore ~~generato~~
temperato et ideo vapor non est multum calidus et ideo
cito convertibilis. Sequitur littera Fit enim conversio

Fit enim conversio duplex

Hic albertus ostendit quae sit causa effectiva
roris scilicet quid generat ~~primum~~ in aquam et dicit
sic Fit enim conversio etc. Nota primo circa litteram no
duplex est causa efficiens convertens vapo-
rem roris una est per se alia est per accidens.
Causa per se est frigiditas aeris de nocte
quia de nocte quando sol recessit ab hemispe-
rio tunc aer infrigidatur et illa frigidi-
tas aeris sufficit convertere vaporem in a-
quam et ratio est quia ille vapor habet modi-
cum calorem et ideo cito convertitur a debili fri-
gore. Secundo nota quod de die sol cito con- nota
sumit rorem et citius quam aliam aquam et
illius ratio est quia vapor suus generabatur
fuit parva hora et ideo cito consumebatur.
Tertio nota quod calor solis multum attrahit no
rorem sicut expertus est quod si sumatur testa
ovi et impleatur aqua roris et ponatur ad
solem iuxta unam hastam et per attractionem solis
illa testa ascendit iuxta illam hastam.
Quarto nota alia est causa conversionis

roris per accidens et illa est resolutio multi vaporis
in se et ad aquam inflectens. Unde cum vapor fuit
multus et fuit inflectens ad aliquam superficiem ex
illo frigiditas vaporis fortificatur et sic per acci-
dens convertitur in aquam. Quinto nota auctor de-
clarat illam generationem roris per accidens per aliquod
signum quod ponitur in littera. Primum est quod in olla
bulliente et cooperta propter percussionem fumi resoluti
ab illa aqua ad illud coopertorium generatur aqua ex
sua inflexione sicut in rore aqua. Unde patet ad
experientiam quod illa coopertoria sunt intus humida.
Aliud signum est in instrumentis illis cum quibus
fit aqua rosacea ubi propter inflexionem vaporis re-
solutorum a rosis ad illud coopertorium compositi
causa generatur aqua rosacea. Aliud signum est
quod aliquando cenamus de vespere in crepusculo in
granariis accidit quod mensa inferius est humida propter
inflexionem vaporis roris qui ibi convenerant
rore et inflexione mense convertitur per accidens ille
vapor et generatur ros et sic patet modus generandi
roris quia fit in tempore tranquillo ex vapore grosso
non multum calido per generationem frigoris aeris
prope terram vel propter percussionem alicuius densi prope
terram ad modicam distantiam. Sequitur pruina autem

Pruina autem est vapor

Hec est octava pars principalis capituli in qua
albertus ostendit generationem pruine ~~et dividitur~~
quam ~~pro facere~~ hec secundo regreditur ad ostendendum
unam aliam generationem roris specialiter dictam
secunda ibi fit autem quidem generatio roris // pruina
ad hunc ~~in tribus primo~~ ostendit generationem pruine
secundo declarat dictum suum per signum / tertio dicit
causam cuiusdam accidentis pruine // secunda pars ibi
Vel autem cum sit / tertia ibi diversi autem
Primo dicit sic et patet in littera. Nota primo circa litteram
no̅ quod pruina habet causam materialem pruine quia est vapor
eiusdem nature cum vapore roris qualis autem
autem sit ille vapor dictum est. Item pruina
habet causam efficientem pruine quia frigus constans
iuxta terram quod generat illud illum vaporem et conge-
lat ipsum et ponit autem sicut alias tempore generationis

eius quia yemalis in principio hyemis no̅
quia tunc aer circa terram est frigidus. Secundo
nota quod potest sic modus generandi
pruine fit quod quando ille vapor humidus
grossus resolvitur circa non potest alte
elevare quia modicum caloris habet
et ergo manet circa terram et tunc frigus
constans terram generat et congelat ipsum
et sic tunc generatur pruina. Tertio nota no̅
circa illam litteram quia non frigus magis
est. Ubi vult dicere quod in corporibus densis
sicut circa lapides et in hiis est forte
~~lapis~~ frigus propter densitatem materie
quia retinet frigus suum impressionem accep-
tam et ergo frigus egrediens ab
illis corporibus duris fortiter congelat
vaporem circumstantem se et sic ut semper
circa talia corpora dura magis est
pruina quam alia. Quarto nota circa no̅
illam litteram Vel autem sit cum ibi
declaravit dictum suum per signum et
vult quod hec est verum simpliciter quod pruina generatur
hec patet in hyeme quia tunc spi-
ramen expiratum ab ore animalium
~~hoc est~~ humidum quod emittitur ex ore
super vestes vel super pilos statim frigus
circumstans congelat ipsum et sic circumstat
vestes et pilos sicut pruina ut patet
de illis qui ambulant in hyeme. Ergo
circa consilimo ille vapor humidus
constringitur a frigore circumstante terram
et generatur pruina. Quinto nota quod spiritus nota
ramine hominis et aliorum animalium fit
grossus et humidus in hyeme quam
in estate hoc patet quia in hyeme potest
hoc spiramine videri et non in estate
et hoc est propter grossiciem / sed causa quare
est humidus quia est de natura flegmatis
quod magis humidum in hyeme propter
conformitatem temporis. Sexto nota nota

tra illam literam diuersi autem Albi
dicit aliquis quare est hoc quod pruina
est rigidior quam nix illius causam
reddit quia in niue ut prius dictum est
est calor successiue conpulsus et agit
et in conpascendo resoluit aereum vapo-
ris congelati et sic apparet liquida
In pruina autem quia frigus circumstans terram
et corpora densa est valde intensum et
ideo conpellit totum calorem ab illo va-
pore et sic manet ibi quod mollefiat
sed pruina manet rigida et eadem est
causa quare pruina est frigidior niue
quia totus calor est conpulsus Sexto
no nota aristoteles dicit in primo metheo-
rum quod pruina et ros non generantur nisi
in tempore tranquillo quia si esset venti non
generarentur et racio est quia venti disper-
geret vaporem et non permitteret con-
gelari et eciam quia illi vapores
ventorum sunt calidi Sequitur litera Fit autem

Fit autem quedam roris

Hic Albertus ingreditur ad ostendendum
alium modum generacionis roris et diui-
ditur ~~quia primo~~ facit hic ~~secundo~~ ostendit
quid ex illo vapore pronosticatur de
accidentibus futuris ~~secundo~~ ibi Et pronosti-
catur hijs duo accidencia Primo dicit
sic Fit autem quidam roris generacio
plus a pastoribus quam a phisicis inventa
cuius defectum ego edoctus conpasto-
ribus frequenter obseruaui et diligenter
Videlicet est autem vapor ille multum
spissus id est fumus olei uel aceti
uel alterius adipis id est pinguedinis
et ille vapor est generatus ex conmixcione
duorum elementorum ~~terre~~ et aque aeris
et calidum ignis est in eo vigens id est
calidum solis et ideo efficitur ex eo quedam
humiditas unctuosa valde dulcis
ad modum mellis et quando cadit super

talis dulcis unctuositas super super vegetabi-
lia et super super plantas et herbas primo efficitur
talis planta uel herba quasi perunctum melli
uel perfusa postea autem euaporato humido
subtili aereo remanet grossus terrestre
et quia bene permotum et digestum erit et videtur
quasi fuma molendini sparsa super folia ar-
borum olerum et herbarum conspicatur quoque
intrat illa folia et contrahit et sic inducit
subtilitate plantis quoque eciam euaporante
calido ex se ipso ad superficie contrahit seu
humiditatem et confrigore aeris generatur
pellicula ex totius circa talem folium et ideo
aer inclusus super in tali pellicula ge-
neratur ad speciem sensibilem id est ex eo
generantur species animalium sicut vermes et parue
musce Nota primo circa literam quod ad hoc est no
alia generacio roris a priori et dicit Albertus
quod illam plus obseruauerunt pastores quam
phisici quia forte ~~aristoteles~~ autem de illa
dixit et dicit se ex informacione pastorum ob-
seruasse et conpertum fuisse illum rorem Secundo no
nota ponit tunc causam materialem illius
roris et dicit quod est quedam mixtum ex aere
aqua et terra et quando hic conuenit fit quedam hu-
miditas unctuosa que est valde dulcis
propter hoc quod calidum solis bene digessit illud
humidum ~~et ideo~~ quando spargitur supra folia plan-
tarum et herbarum faciunt quasi sint mel-
le perunctum ~~et ideo~~ vocatur ros mellicus
Tercio nota quod ille ros sepe cadere solet no
in estate post pluuiam quia fit ex humido
pluuiali permoto Quarto nota quod po- no
stea quando per calidum solis humidum illius roris
consumatur tunc remanet siccum terrestre et
quia humidum fuit bene digestum ideo residuum
apparet quasi fuma molendini sparsa
super folia herbarum et olerum et ideo rustici so-
lent nominare illum rorem rore fume ~~meltaw~~
Quinto nota quod illud siccum ibi no

imaneus qd contrahit folia et attrahit hu
hiditatem aplatis et sic plate fiunt steriles
no Secundo nota qd illud sicud sic contrahit hu-
miditatem aer cristtanus generat in superficie
foliorum quandam pelliculam et tunc aer inclu-
sus in illa pellicula petit et ortum movetur
hinc et inde et sic putrefactione solis corruptio-
hinc fiatque generatur ibi spiritus vivus et sic generantur
in illa pellicula quedam animalia pure musce et
alie et hoc apparet quoniam in arboribus Tercio
no nota dubitatio de hoc quod dicit quod ille vapor
generatur ex commixto vapore ex tribus elementis
aqua et terra et aere et sic videtur sibi contradicere
quia prius dixit quod aer non esset vaporabilis
quia quando rarefieret fiet ignis et quando condensa-
retur fiet aqua vel terra hic autem dicit quod
ille vapor resolvitur ab aere ergo videtur sibi
contradicere Ibi dico quod prius dixit quod aer se
solo et seorsum sumptus non est vaporabilis hic autem
dicit quod coniunctus tribus scilicet aqua aere et terra
resolvitur vapor mixtus et hoc bene stat scilicet cum
predicto Sequitur littera et pronosticatur

Et pronosticatur in hoc tecte

Hic Albertus ostendit causam cuiusdam accide-
tis quod rustici pronosticantur ex generatione illius va-
poris ~~et dividitur~~ quia ~~primo~~ facit hoc ~~secundo~~ ita
petulat et ponit unum accidens quod oritur
in passionibus generatis ex vapore humido et sicco
~~secundo~~ ibi in utrisque ad hoc ~~dividitur~~ in duo secundum
quod assignat duas causas illius accidentis
~~secundo~~ ibi Alia causa primo ponit duo acci-
dentia secundo reddit causam ibi et huius causa
Primo dicit sic et pronosticatur in hoc supple ex re
duo accidentia ut frequenter et quoque tempus quod
duo primorum supple accidentium unum est morbus
ovium et pecorum sed precipue ovium Subdit
causam dicens et huius causa duplex assignatur quarum
una est quod ex dulcedine tunc comedunt inde
quod fel earum ex multa colera augmentatur ita quod
frangitur et per intestina diffunditur ex multitudine
et acumine sui scindit ea et prosequens innata
moriuntur Subdit secundam causam Alia causa
est quia oves inde sumendo dulce re-
plentur corpus et multum nutrimentum at-
tractum ab ipso corpore tunc non potest ul-
timo digeri sed supple mittitur ad ali-
a membra propter repletionem venarum
corporis et ibidem manens supple
nutrimentum coagulatur et ebulit et illam
ebulitionem sequitur putrefactio et prin-
cipium corruptionis ex quo sequitur transfor-
matio id est nova generatio vel
putrescit in epate et generatur inde
~~sanguinis sanguis et~~ et replet totum corpus
et subdit et utriusque ovibus corruptionis
et tunc epylogat et dicit quod hec dicta
sufficiunt de vapore humido generato
no in sublimi Nota primo circa litteram quod
quod generatur talis ros de quo dictum
est supra ex hoc rustici pronosticantur
aliqua accidentia quorum unum est
no morbus pecorum et maxime ovium Secundo
nota quod causa illius quod oves mo-
riuntur ex isto rore est ut dictum est
quia prius gramina et herbe infecte illo
rore sunt multum dulces ~~et quod~~ oves
et alia pecora multum delectantur
comedere herbas illo rore perfusas
et tunc comedunt quod humor colericus
fellis nimis augmentatur quia secundum
medicos ex dulce augmentatur hu-
mor colericus ~~et quod~~ ex tali dulce
tunc augmentatur humor fellis quod vel-
licula gemens istum humorem rumpitur
et sic fel diffunditur per totum corpus
et per omnia intestina et quia fel acutum
et mordax et corrosivum corrodit in-
testina valde et ex illa corrosione
intestinorum moriuntur animalia Tercio nota
nota circa illam litteram Alia causa
Ibi reddit aliam causam eiusdem et
est illa quod propter dulcedinem herbarum
et graminum illo rore perfusorum oves
tunc sumunt de alimento quod corpus
non potest digerere et tunc propter nimia

complexionem nutrit partes nutrimenti indige-
sti ad alias partes corporis et alias venas
et reliquum manet indigestum in epate
et hoc ebulit et putrescit et generantur
inde vermes illi qui dicuntur sanguisuge
et ibi consumit epar naturalis et sanguinem
et sic animal moritur et dicit albertus quod
ipse vidit utriusque actibus sub(?) cla-
nota ro nota ipse dicit quod tamen prognosticat
accidentia inde et dicit tunc solum cum
serum unius quod sit quo aliud duo dico
quod secundum est subtilitas herbarum et planta-
rum et illius causa est quia siccum re-
lictum corrore consumpto attrahit cum
humiditate in herbis et plantis et sic
fiunt steriles Tertium autem accidens
est pestilentia hominum et illa est propter
consilem causam sicut in omnibus quia ho-
mines nimis comedunt de herbis et
fructibus isto rore confusis et sic acci-
dit eis sicut omnibus Quarto nota e-
pilogat tunc et dicit quod nunc dicta
sufficiant de impressionibus genitis ex
vapore id est humido in sublimi Sed

Universaliter autem perhabitis

hic Albertus declarat unum accidens
quod accidit tam genitis ex vapore
sicco quam illis que generantur ex vapore
humido ~~et dividit~~ quia primo facit hoc
~~secundo~~ declarat dictum suum per signum
~~secunda~~ ibi et huius signum est prima ad
hunc ~~dividitur~~ in duo secundum quod assignat
duas causas illius accidentis ~~secunda~~
ibi natura tamen prime ~~prima dicit sic~~
Universaliter autem perhabitis se generatis
ex vapore humido et generatis ex vapore
sicco inflammabili et est unum accidens
quod non est preveniendo silentio id est
quod non debet subire sed quod ~~quamque est tem-~~
~~pestuose~~ quod est subito tempestuose
descendunt supple impressiones ille et
quamque suaviter et morose cadunt et huius

~~dupex~~ est causa frigus compellens contrarium sibi
et una sicut accipit in consubascendente et in stella
cadente et in dracone volante primum movetur
ad latus non directe in finis quia ille vapor non
est equaliter levis et gravis et ideo est in tantum se
per motum nubium et inflammatur concofrictione
supple vaporis ad nubem quod ~~aliud~~ unum latus
pellit frigus obvians et calidum consilie id est
calida nubes attrahit eum ad alterum latus
consub autem descendens cadit compulsum contrarii
quod supple contrarium inclinat se ad unam plagam
mundi et dicit maimonij quod ventus sub illis
sufflat ad secundam partem supple impressionem illam
et subdit albertus puto verum esse Subdit
allegando secundam causam dicens Alia causa est
fortissima impulsio conduplici impellente quorum
unum est frigus loci ut dictum est Subdit
declarando dictum suum per signum dicens ~~et huius~~
signum est quod funditur ignis in aquam circa ibi
sit impulsio et compulsio eius ab alto subita
et impetuosa Aliud supple impellens est va-
por siccus compellens humidum et converso et huius
supple signum est quod impetuosa in fluenta est
vento procedere et volvere et impulsare supple
aerem ~~et tunc epylogat~~ dicens ~~hec dicta~~
sufficiant de generatis in alto ex vapore sicco
inflammato vel de vapore humido non inflammato
Nota circa litteram dicit albertus quod accidens nota
est quod tamen impressionibus que generantur ex vapore sic-
co inflammabili quam illis que generantur ex va-
pore humido inflammabili et hoc non est pretendum
sub silentio et hoc accidens est quod aliqui ille impres-
siones descendunt valde tempestuose aliqui
autem descendunt suaviter et morose sicut videmus
de stella cadente ~~vel~~ de consubascendente quod ali-
qui valde velociter descendunt et aliqui valde
morose sicut de dracone volante videmus quod
aliqui volat velociter et aliqui successive et
morose que sit causa illius Secundo nota quod illius no
velocitatis albertus assignat ~~duplicem~~ causam
quarum una frigus compellens vaporem quia
ut prius dictum est Vapor unde generatur draco

~~volans non e equaliter gravis et levis et subtilis~~ in oibz ptibz ~~et ge~~ ptes graviores sunt in fine et leviores supius ge in tnat. in medio etiam ut prius dictum e i tnat. ppt intactum nubis calide et oppulsionem nubis frigide intequas icludit et ge oprosictaoe pcum intedit et q tunc fortiter oppellitur a nube frigida et fortiter a nube calida ge velociter volat et hec e causa una

no Tercio nota q stella cadens seu a sub ascendens oppellitur a frigore sibi obviante qm ascendit vapor si ge illud frigus e forte fortiter oppellit ipm et sic velociter descendit Si aute non e forte tunc ipellit eum successive et sic morose descendit Quarto nota

nõ q illa stella cadens vel a sub descendens s movetur ad una plagam mundi puta deorsum ~~et ge~~ dicunt navigantes i mari qm movetur ad aliquam plagam mundi q ab inde fiunt venti flatus unde venit q ventus prellit

nõ Quinto nota cum illa litteram Alia e causa Ibi assignat aliam causam et dicit q illius impetus due sunt cause quarum una e frigus locum impellens sicut iam dictum est q aute frigus oppellat calidum et econverso hoc patet q si generat ignis ad aquam ibi fit subita oppulsio unius ab alio sed ad impellens e vapor humidus qui oppellit siccum et econverso siccum humidum q aute vapor humidus oppellat siccum illius signum est q qm pluvia cadat impetuosa et tunc precedit ob ~~et siccus raro~~ est quia vapor sed generatur pluvia e humidus ~~et vapor sed~~ generatur ventus e siccus ~~et ge~~ q vapor humidus oppellit siccum precedit ventus et sic patet causa illius accidentis Sexto nota q qm illa impellentia sunt fortia tunc impulsum velociter et impetuose movetur qm aute non sunt fortia tunc descendit successive Septimo nota

nõ tunc epylogat circa finem illorum duorum capitulorum et dicit q hec dicta de generatione impressionum q generantur ex vapore sicco i flamabili et etiam de illis q generantur ex vapore humido sufficiant Sequitur capitulum quintum de ventis

Capitulum de ventis

Nunc omnis ventus

Hoc e capitulum quintum illius tractatus ~~determinat~~ sic quibus albertus determinavit de impressionibus generatis ex vapore sicco et inflamabili et de generatis ex vapore humido hic determinat de impressionibus generatis ex vapore sicco terrestri et non inflamabili sicut sunt venti et dividitur i duas ptes principales in prima parte determinat de ventis in generali ~~secundo~~ determinat de ventis in speciali ~~secundo~~ ibi hys visis ponamus venti prima adhuc in duo q primo ostendit generationem ventorum secundo ostendit causam quorundam accidentium circa ventos ibi sic i determinata prima ~~dividitur~~ in tres primo ostendit causam materialem ventorum ~~secundo~~ ostendit causam efficientem ~~tertio~~ ostendit locum generationis ~~secundo~~ ibi deficientes autem ~~tertio~~ ibi locus aute generationis primo dicit sic ~~dicendum est de ventis et~~ causam materialem ventorum efficientem et locum generationis eorum Subdit ostendendo causam materialem dicens ventus i fit ex vapore sicco terrestri materialiter Subdit causam efficientem dicens Efficientes aute calore solis hoc vapore super ventum et non solum hoc consumit Subdit declarationis hoc per signum dicens huius signum est q venti fortes precipue sunt in autumpno sole consistente circa equinoctium autumpnale et q sol comburendo consumit elementa et ideo vapor e elevatus et magis e siccus et tenuis et ideo i autumpno dicitur complexione tunc frigida et sicca ~~et tunc subdit~~ declarando locum generationis dicens Locus aute generationis e circa mediam regionem q super mediam regio e

frigoris illuc ascendit vapor terreus
et eum sic primum gravius et frigidus
simpliciter ille vapor obviat ei frigus
loci et inspissat et gravat ipsum et facit
descendere aliquantulum ~~calor~~ autem solis
qui est in ipso non est similiter separabilis
ab ipso quia simpliciter calor solis magis
confortatur in sicco terrestri quam simpliciter
in vapore humido et ideo iterum reelevat
ipsum et adeo fit involuta impulsio
aeris que ventus vocatur. Nota primo
no circa litteram quod causa materialis ipsorum
ventorum est vapor terrestris grossus
et ille vapor propter grossiciem non est
inflammabilis sicut vapor terrestris sub-
no tilis. Secundo nota circa illam litteram efficiens
dicit ibi quod causa efficiens venti potest
esse duplex. Una disponens et hec est
calor solis qui elevat istum ~~et~~ vapo-
rem sed tamen non consumit ipsum sed causa
principalis ipsius venti est frigus. No-
no tertio circa illam litteram ~~sed frigus~~ Ibi Al-
bertus declarat hec per signum quod vapor
ventorum sit elevatus a sole et non con-
sumptus ab ipso quia experimentum quod ~~in aut~~
~~tumpno~~ sepe fiunt fortes venti quando
sol est circa equinoctium autumpnale ~~ratio~~
illius est quia tunc sol combussit elementa
et attrahit vapores illos siccos et
tunc propter debilitatem ipsius non sufficit
eos consumere et sic generantur venti. Nota
no quarto circa illam litteram propter locus ge-
nerationis Ibi dicit quis sit locus
ipsorum generationis ventorum est infima pars
medie regionis aeris quia frigus ibi
existens sufficit expellere istum va-
no porem. Quinto nota ex isto dicto
potest colligi modus generationis ventorum
quia quando vapor ille grossus terrestris
elevatur donec ad infimam partem medie
regionis aeris et tunc frigus ibi ex-
istens ingrossat eum et pellit eum de-
orsum et quia ille vapor est desubtus qui
est materie terrestris ergo faciliter retinet

calorem sibi a sole impressum et calor iste iterum eo
elevat eum et tunc frigus obvians iterato re-
primit eum et iterum calor relevat eum et sic conti-
nue generatur involuta impulsio aeris que vocatur
ventus. Sexto nota dubitatur utrum ventus no
generetur ex vapore terrestri et videtur quod non
quia si sic tunc videtur quod ventus deberet esse
grossior quam ille vapor. Sed ~~hec consequens est~~
falsum ut patet ad experientiam ~~probat~~ tamen consequentia
quia est coperterior quam ille vapor. Oppositum dicit
Albertus in littera. Ibi dico quod de sui natura ventus
deberet esse grossus ~~et hec probat~~ sed motus ad
ductum sed tamen valet in clausus ~~nota circa hec quod~~
~~dicit quod locus generationis ventorum~~ rarefacit
eum et subtiliat et sic sed est subtilior. Septimo no
nota circa hec quod dicit quod locus generationis ventorum
sit in fine partis medie regionis aeris et videtur
quod non quia Aristoteles dicit ~~in fine~~ metheororum in
principio tractatus secundi ubi sic loquitur de ve-
tis quod velit determinare de illis que generantur circa
terram sicut sunt ventus et terre motus ergo etiam
videtur innuere Aristoteles quod ventus generetur
circa terram et non in infima parte medie regionis
aeris. Ibi dico quod generatio venti est in loco predicto
licet status eius est hic circa terram. Octavo no
nota quare hec quod dicit quod autumpno datur com-
plexio melancolica quia totus est quadripartitus
in quatuor partes et quelibet quarta habet complexionem
correspondentem ~~humori~~ humori in corpore animalis
quia ver est calidum et humidum sicut est sanguis
Sed estas est calida et sicca sicut est cole-
ra. Autumpnus autem frigidus et siccus sicut est
melancolia. Yemps vero est frigidus et humidus
sicut est flegma. Sequitur Sic igitur determinata

Sic igitur determinata causa

Hic Albertus determinat causas quorundam acciden-
tium circa ventos et dividitur in quinque partes secundum
quod quinque sunt accidentia. In prima parte ostendit cau-
sam quare ventos sequuntur a lateribus et
non de sursum. In secunda parte ostendit causas
quare flat discontinue. In tertia parte ostendit
causam tortuositatis ipsius venti. In quarta parte
parte ostendit cessationem ipsorum ventorum. In quinta

parte dicit causam quare ventus non cadit directe
super nos sicut pluvia vel nix secundum quod ibi causa
autem terrea ibi huius causis, quia ibi gelu, quia
ibi gelu cetera liquet primo dicit sic Igitur
declarata causa materiali et efficienti et loco in
quo venti in quo optime magis ad speram id est
ad spericam naturae ut sciatur quare ventus super-
venit a lateribus nubis et non descendit in pectu
flata sive de sublimi de sursum quemadmodum
pluvia. Et ut reddit causam dicens Dico ergo quod
locus generationis venti secundum quod flare incipit est
in extremis terrae et non super terram directe
Causa autem huius est quod inflexio radiorum in extre-
mis est debilis et in medio fortis et hoc est propter
angulum incidentiae qui est in extremis ob-
tusus valde sed in medio terrae valde erectus
vel acutus vel rectus cum igitur causa efficiens sit
calor debilis et evocans tunc est conformiter venti
in extremis terrae inter habitationes et non directe
super terram. Nota primo circa litteram quod in predicti
no littera albertus ostendit causam efficientem et materia-
lem loci generationis ventorum in quo hic modo
videtur naturae ad magis specialia et videtur reddere
causam quorundam accidentium circa ventos et est
unum accidens quod ventus flat a latere a borre-
a vel ab occidente vel ab alia plaga mundi et non
directe flat a sursum sicut pluvia quod sit cau-
sa illius videtur dicere. Secundo nota circa litteram
no illa Dico ergo ubi reddit causam et dicit quod causa
est quia ventus generatur in extremis terrae inter
habitationes et ergo ab illis extremitatibus
et ab illis lateribus flat. Tertio nota dicet
no aliquis quae est causa quod magis generatur in extre-
mitatibus terrae quam directe super terram respon-
det et dat causam causa autem dicens quod causa
est quod calor solis est debilior quam directe super
terram et quia calor elevans materiam ventorum est de-
bilis quia evocat solum et non consumit et ergo ille
calor generat ventos. Quarto nota dicit aliquis
no quare est hoc quod in extremitatibus terrae inter habi-
tationes calor solis est debilior quam in medio
ad hoc respondet Albertus quod est propter hoc quia calor
solis generatur a stellis in fioribus per inflexionem radiorum

contra ubi est debilis inflexio ibi est debilis
calor et ubi fortis inflexio ibi fortis
calor. Quinto nota dicet aliquis quare no
est hoc quod in extremis terrae est debilis re-
flexio magis quam in medio respondetur
quod hoc est propter hoc angulum incidentiae Vnde
angulus incidentiae vocatur ille angulus
quem constituit aliqua linea incidens contingens
radium cum circumferentia radii cum autem
terra sit figurae sphericae et radius solaris
imaginetur tamquam linea ille angulus
quem facit radius solis incidens oblique
ad circumferentiam terrae pro in proposito vocatur
angulus contingentiae et ille idem angulus
vocatur angulus incidentiae quia fit a radiis
incidentibus circumferentiam terrae quando ergo radius
oblique incidit tunc ille angulus fit
acutus et radius modicum frangitur in terra
et sic radius generat debilem calorem
et sic est in extremis terrae quando autem
incidit directus tunc ille amplior
fit angulus et sic radius fortior fran-
gitur et per consequens fortior calor genera-
tur et sic est in medio terrae. Sexto nota quod
ventus non semper generatur in extremis
terrae sed in extremis inter habitationes
terrae et adest dicendum quod generatur in extremis
terrae quia apud vulgares quod extremum
terrae inter habitationes fit extremum sim-
pliciter licet non sit vere. Septimo nota
quod de hoc dubitatur quod dicitur quod ventus
generatur in extremis terrae quia prius dicitur
quod generatur in inferiori parte mediae regionis
aeris. Dico quod non sic est intelligendum
quod generatur supra terram in extremis terrae
sed generatur in infima parte mediae regionis
aeris quae est circa extremitates terrae
secundum litteram Causa autem quare flat

Causa autem quare flat

Hic Albertus reddit causam secundum accidens
circa ventos et dicit sic Causa autem
quia flat ventus desquamme unum flatum
et cessat ad horam et iterum flat est

debilitas caloris solis qui est in isto vapore
et frigus loci est etiam causa istius natura
enim vaporis est talis quod superior pars de-
primit inferiorem partem vaporis valde
vehementer et quia ille vapor sit latus
ratione quod est inspissatus a frigore minus
augmentat aerem et dat flatum continue
donec descendat confusio superioris extremi-
tatis sufficienter terre deinde insurgit
calor ~~superiorem~~ circa terram ardoris so-
no lis ¶ Nota primo circa litteram quaeritur aliquis
quae sit causa quod ventus flat discontinue
sic quod nunc facit unum flatum et manet
ad horam facit alium flatum iterum ¶ Secundo
no nota quod causa illius accidentis est
quod vapor venti elevatur ad locum fri-
gidationis tunc frigus ibi existens in-
spissat et impellit partes superiores de-
orsum usque ad terram et sic fit unus flatus
~~deinde~~ calor solis existens circa terram
elevat eum econverso et multiplicat sibi plus
de materia et calefacit ibi et rarefacit
et sic pellitur sursum et hic est secundus flatus
et tunc iterum per horam ibi inspissatur et iterum
depellitur et iterum calefacit et pellitur
sursum et sic continue et propter hoc flat
no discontinue ¶ Tertio nota circa illam litteram
Oportet nos quaerere Vult dicere quod vapor terrestris
non potest equaliter elevari in omnibus partibus
quia in eo sunt virtutes contrarie scilicet cali-
ditas solis et frigiditas terre et ideo pars
calidior ulterius elevatur et pars frigidior
inferius manet et sic elevatur conversus
ad locum generationis et terram sicut pellitur
et latitudo illius est versus ad nos et
ideo venit nobis ventus a latere ut
no dictum est ¶ Quarto nota aristoteles
in secundo metheororum solvit hic quod hic mo-
vet talem distinctionem quod vapor venti potest
~~dupliciter~~ considerari ~~a motu~~ quo ad ma-
teriam id est quantum terrestris et sic sit
descendit et quia motus descensus est

ascensus non potest esse ~~quia~~ flat discontinue Se.
hys visis facilius est

Hys visis facilius est videre

¶ Hic albertus declarat causam ~~cuius~~ accidentis
et dividitur quia primo facit hoc secundo ~~infert~~ causam
ventorum sonorum secundum ibi et est causa primo dicit
sic ¶ Hys visis facile est omnino videre quare
unus flatus venti fortior est alio et quare corus est
fortior quia cum superior extremitas est inspissata
a frigore loci descendit et inspissat aerem fortius
impellit quam ceteri et ideo fortior est flatus
descensionis quam ascensionis ¶ Autem propter ista ascen-
sionem et descensionem vaporis venit ipse motum
tortuosum terrestris vaporis et etiam venit impetu va-
pore ipse magis firmum propter sui terrestreitatem
et vapore aqueo magis ipse dicitur vocari ipso
vice vaporem ¶ Subdit hic autem non est fac-
le quod aer est elementum obediens impulsioni et fortiter
cuius motus fit ad omnem partem propter naturam sui id est
ad omnem differentiam positionis et signum ~~huius est~~
projectio sagittarum in aqua levi impulsa violente
fortissime impellitur aqua et inundat et propter hoc
impellit quousque cessat vis violente ~~sagittam~~
primum est pellentis adeo forte dat sibi motum
non est mirandum si fumus latissimus dat flatum huiusmodi
fortem et fortem motum aeri ¶ Tunc infert causam
soni dicens hec etiam est causa soni venti quod fit
ad motum undarum constringentium ~~sisi~~ quia ille quando
complicatur quod una inundatio aeris succedit alia
et effundit se super eam ¶ Nota primo circa litteram no
tortuositas venti venit generatur ex duobus flatibus
quorum unus ascendit et alter descendit et quia illi
obviant sibi quod descendens deprimit ascendentem
et descendens resistit ascendenti et sic fit tortuosus
motus ventorum et inclinatio ¶ Secundo nota quaeritur de eo no
quae est causa tortuositatis ventorum adhuc respondet
albertus in littera quod causa illius est quia superior
pars illius vaporis inspissatur a frigore tunc de-
scendit et deprimit inferiorem que adhuc est calida
et inferior que adhuc est calida et calefacta propter calorem
appetit ascendere quod tunc sibi mutuo occurrunt
tunc involvuntur et fit motus inclinatus quia

inferior quam egredi alicuius et sic fit tortuositas in motu venti. Tertio nota quod conprobatur dictis patet quod flatus sit fortior utrumque ascendens vel descendens quia flatus descendens est fortior quam ascendens quod patet, scilicet quia superior pars vaporis inspissata a frigore impellit fortius spissum aerem quam inferior et ergo flatus descensus est fortior quam ascensus.
no Quarto nota circa illam litteram sicut natura est solo quod aer est elementum fluxibile obediens omni impulsioni et est de facili mobile ad omnem partem positionis et ergo impulsio vaporis dat forte sonum et huius signum est quia si proiciatur sagitta vel aliquid aliud ad aquam tunc quomodo impulsu violente aqua impellitur et pars impulsa impellit aliam et sic continue donec cessat vis impellentis ut patet quia ut continue fiunt inundationes quasi circuli quando proiciatur lapis ad aquam. Si ergo tam parvum impellens dat forte tam forte sonum movendo aquam non est mirum si ille vapor latus impulsus et aggregatus frigore facit forte motum aeris quia aer est nobilior quam aqua. Quinto nota circa illam litteram
no Iter est causa etiam reddit ibi causam quare venti sibi faciunt sonum fortem sicut unde vel procelle aquarum se invicem constringentes dicit quod illius causa est quia una inundatio aeris percutit aliam et effundit se super eam et cum tali percussione generatur sonus ventorum sicut sonus aquarum percutientium. Quod patet quod inundatio aquarum effundit se super aliam et cum tali percussione fit sonus in undarum. Sexto nota dicit quod vapor tristeris
no dicitur fumus et quia habet siccitatem generat ventuositates et fumus sicut patet de ratione quod generant ventuositates in ventre. Hic littera Ex hijs

Ex hijs que dicta sunt de pluvio

Hic Albertus reddit causam quare accidit et dicit sic Ex hijs supple que dicta sunt de pluvio patet causa abscisionis ventorum quare frigus est intensum frigus et intensus calor et hec duo abscindunt ventos simpliciter causa est pluvia sequens ventum et hec supple pluvia abscindit ventum secundum quod quia frigus abscindit sic patet quia constringit poros terre et non permittit terram aperire ut elevet fumum sursum secundum quod intensus calor etiam abscindat ventum patet quia comburit fumum de vapore. Etiam quod pluvia sit causa abscisionis venti patet consequenter quia pluvia infrigidat aerem et debilitat vaporem iterum et generat ipsum quod cum descendit subito quod potest elevare a debili calido. Etiam pluvia humefacit terram et obstruit poros superficiei per quos exiit vapor et ideo abscondit materia augmentans ventum et quia quoque non continue generatur et regeneratur cito deficit ideo cessat ventus post magnas pluvias. Sed quia cessante pluvia iterum insurgit calor intrinsecus et inmanet et excitat et elevat vaporem venti et frequenter post aliquam horam quando pluvie cessant iterum insurgit ventus. Pluvia sit valde longa quod post multam frigiditatem facit victoriam in fine venti.
Nota primo circa litteram ipsius est causa no [illegible]
cessationis et intensionis ventorum primo est intensum frigus et hoc constringit poros terre quia vapores non possunt elevari et sic vapor venti elevatus consumitur quod non elevatur. Alia materia ad augmentum eius et sic intensum frigus abscindit ventum et facit eum cessare. Secundo nota
no quod causa effectus ventorum est intensus calor quia comburit et constringit terram et calor quia comburit omnem vaporem antequam generetur et sic abscindit ventum. Unde ventus et sic abscondit ventum et sic intensus calor et intensum frigus ipse dicit omnem generationem impressionum sicut prius dictum est sed tamen calor temperatus et frigus temperatum promovent generationem earum.
no Tertio nota tertia causa faciens cessare ventos est pluvia ita quod quando fuerint venti et sequitur pluvia in adventu pluvie cessat venti illius causa est quia vapor pluvie infrigidat et inspissat aerem ita quod vapor venti descendens non potest

fecit elevari ex calore loci. Alia causa est quod pluvia impellit poros terre humiditate et obstruit poros quod non potest elevari aliqua exalatio terrestris que istud vapore venti augeat et ideo vapor venti elevatus cito deficit. Quarto nota quod pluvia non abscidit ventum simpliciter sed adhuc cessante eam pluvia iterum aer calefit et pori humidi exsiccantur et sic iterum elevatur vapor venti et sic ventus et ideo ut sepe post pluviam redit ventus nisi fuit pluvia ita diu durauit quod terram infrigidauit et tantum humectavit quod non possit de facili calefieri et exsiccari tunc bene post tempore suspendit pluvia. [illegible]

Ex hys ergo patet iz

Hic Albertus reddit causam quare ventus non cadit directe supra nos sicut alie impressiones puta pluvia nix et cetera. Primo nota primo circa litteram quod veret aliquis quare est hoc quod vapor venti non cadit directe deorsum supra nos sicut pluvia vel sicut nix sed ante tamen a latere illius in littera assignat duplicem causam in littera et hec est quarto accidens circa ventum. Secundo nota circa illam litteram hunc secundum circa superiorem ibi reddit causam unam que est principalior et est hec quod vapor venti est siccus propter hoc quod est terrestris et ideo non est bene generabilis sed dispergitur sicut [illegible] aliquid humidi quod est [illegible] quod tunc materia venti resolvitur tunc non manet [illegible] ut sensibiliter descendat sicut pluvia vel nix quarum partes bene coherent sed dispergitur commodum ad [illegible] dispergitur in aere tamquam illa minima corpora que videntur in radijs solaribus. Tercio nota circa illam litteram Alia est causa ibi assignat aliam causam et est quod vapor non apparet supra nos sicut vapor pellit pluvie vel nivis sed generatur in extremo terre et ideo venit de late et non directe desursum. Quarto nota Aristoteles et Albertus dant aliam causam huius et est quod vapor venti propter calorem solis est levis et ideo aer impellit eum quod non potest ita perpendiculariter descendere ac si esset gravius et ideo non directe descendit sicut pluvia vel nix et hoc videmus ad experienciam quod grave sicut lapis vel ferrum descendit multo perpendicularius quam leve aliquid sicut penna vel huiusmodi propter eandem causam. Quinto nota circa illam litteram dico autem quod concedo ibi videtur removere dubium quia dixit quod ventus generatur in extremo terre vel in extremo alicuius [illegible] terre habitabilis. Moveret aliquis [illegible] terra est rotunda quare potest dici extremum terre quod in circulo non potest capi principium neque finis. Ad hoc ipse respondet quod non generatur simpliciter in extremo terre sed in extremis terre in qua flat quia aliquis flat in una regione et non in alia et tunc generatur circa terram [illegible] concepi correspondentis illi regioni desuper [illegible] terre quia licet terra sit spherica tamen propter eius quantitatem et magnam [illegible] vicinitatem non consideramus convexitatem terre in qua nos habitamus sed credimus eam esse planam. Secundo

Hijs visis ut supra

Hic est secunda pars principalis capituli et continuatur sic quoniam Albertus ostendit causas quorundam accidencium circa ventos hic determinat modo in speciali de ventis et dividitur in duas partes. Prima parte ostendit distinctiones ventorum secundum loca. Secunda parte ostendit declarat causas accidencium circa ventos speciales secunda ibi que autem de dextris. Primo dicit sic hijs visis et cetera. Nota primo circa litteram quod ventus in speciali denominatur ventorum et loca generacionis et numero eorum. Secundo nota generaliter [illegible] quod digniores sunt venti et illorum sunt quatuor principales illi scilicet qui flant ex principalibus plagis et angulis terre et alij octo sunt collaterales qui sunt medij inter illos. Tercio nota quod inter ventos principales primus est boreas et ille flat a polo artico versus

meridiem et flat ab angulo septentrionali. Secundus principalis est subsolanus qui flat ab angulo orientis contra occidentem. Tertius principalis est auster qui flat ab angulo meridiei versus septentrionem. Et quartus principalis est favonius qui flat ab angulo occidentis in orientem. Et patet quod boreas et auster directe contrariantur, et similiter subsolanus et favonius qui veniunt ex oppositis plagis. Quinto nota quod inter boream et subsolanum sunt duo venti collaterales scilicet aquilo ille iuxta boream et vulturnus ille iuxta subsolanum. Sicut inter subsolanum et austrum sunt duo collaterales scilicet eurus qui est iuxta subsolanum et nothus qui est iuxta austrum. Similiter et sic de aliis ut dicitur in littera. Quinto nota circa illam litteram "inter duos eorum angulos" ibi vult quod aliqui ponunt adhuc duos ventos principales illos sed tamen illi possunt reduci ad illos et sic patet quod quarto ventorum illa sit in figura. Sexto nota illa loca ventorum possunt disponi in figura sic describatur circulus et trahatur linea ab oriente in occidentem et ab oriente ponatur subsolanus et ab occidente favonius. Similiter trahatur linea a meridie in septentrionem et ex parte meridiei ponatur auster et ex parte septentrionis boreas. Alii autem collaterales ordinantur in circulo qui dicitur linea. Septimo nota quod isti venti principales sunt illius complexionis: boreas est frigidus et siccus et auster ex quo opponitur boreae est calidus et humidus. Sed subsolanus est calidus et siccus; favonius autem ex quo sibi opponitur est frigidus et humidus. Collaterales autem venti participant illas complexiones secundum magis et minus secundum appropinquationem et remotionem a principalibus sibi sequitur.

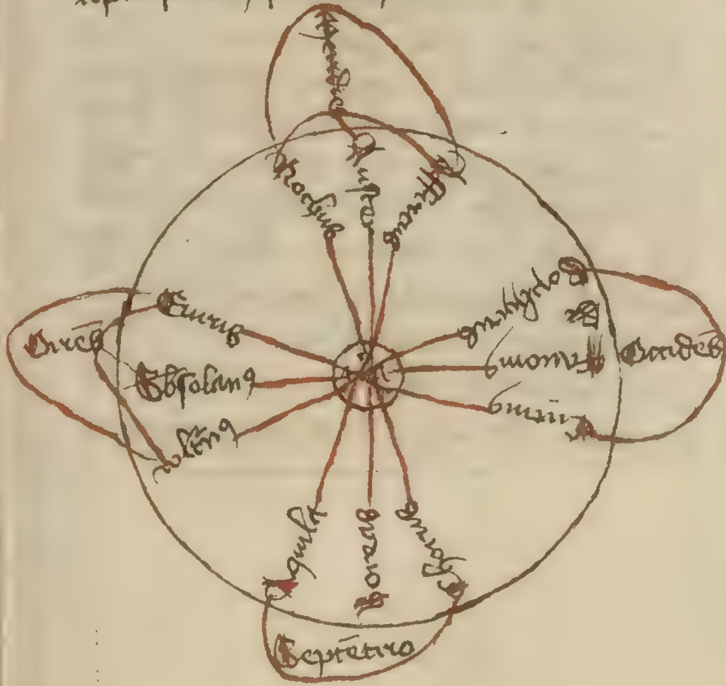

Super est autem

Hic Albertus declarat causas quorundam accidentium circa ventos speciales et dividitur in quatuor partes. In prima parte ostendit accidentia boreae seu septentrionalium. In secunda parte ostendit accidentia ventorum australium seu meridionalium. In tertia parte ostendit accidentia ventorum orientalium. In quarta ostendit causam accidentium ventorum occidentalium. Secunda pars est ibi "meridionales autem". Tertia pars est ibi "Subsolanus autem". Quarta pars est ibi "Favonius autem". Prima pars adhuc dividitur in duas quia primo facit hoc, secundo declarat dicta sua per quoddam signum. Secunda pars est ibi "et huius signum". Primo dicit sic "Super est autem" etc. Nota primo circa litteram vult dicere quod nunc est dicendum de accidentibus ventorum quae habent diversa accidentia seu diversos effectus; quidam enim sunt fortis flatus et paucae pluviae sicut sunt venti septentrionales. Alii autem sunt debilis flatus et cum hoc multae pluviae sicut sunt venti meridionales; illorum effectum seu actus hic dicetur. Secundo nota quod subsolanus et favonius conveniunt in hoc quod sunt fortis flatus ambo sed tamen differunt in hoc quod subsolanus [illegible] pluvias sed favonius multiplicat pluvias. Tertio nota circa illam litteram "Sed autem ubi" vult dicere quod boreas et sui collaterales sunt fortissimi flatus et hoc est unum accidens eorum et illius accidentis causa est quia veniunt a loco frigore scilicet a polo arctico ubi est locus frigoris propter causam prius dictam scilicet propter nimiam distantiam solis et ergo frigus inspissat istum vaporem et condensat eum et ergo talis vapor fortius flat et fortius impellit ipsum aerem. Quarto nota quod secundum acci-

dens illorum ventorum septentrionalium est
illud quod abscondit et tollit pluviam
causa illius est illa quia propter frigidi-
tatem constringit partes terre quod non possit
vapores emittere deorsum aut abscondere
eo materiam pluvie puta vapores
abscondit etiam et pluviam. Quinto
nota ille ventus frigidus etiam constrin-
git partes corporum nostrorum ne calor natura-
lis possit exalare a nobis et sic fla-
te illo vento calor naturalis fortificatur
in naturalibus. Sexto nota dicit quod quidam
ventus sunt corrumpentes aerem glosa potest
dupliciter intelligi uno modo sic quod faciunt
aerem nubilissimum seu nebulissimum
sicut sunt isti qui generant pluvias
Alio modo potest intelligi sic quod faciunt aerem
sanum insanum. Septimo nota dicit litera
quod venti boreales. Contra hoc aliquis
diceret illud quod contrariatur principiis
vite hoc non est sanum sed ille ventus
borealis seu septentrionalis est huiusmodi
minor patet maior probatur per exemplum, amor probatur
quia principia nostra sunt calidum et humidum
vita enim consistit in calido et humido
ille enim est ventus frigidus et siccus
ergo contrariatur principiis vite. Ad solu-
tionem dico quod ille ventus borealis
non est sanus per se ut probat argumentum
sed tamen est sanus per accidens quia con-
stringit partes corporum et confortat ca-
lorem naturalem quia quando pori sic sunt con-
stricti et clausi tunc calor naturalis non
potest habere exitum et per consequens for-
tificatur in corpore naturalis. Octavo nota
medici dicunt quod ille ventus septem-
trionales excitant passiones (?) horum et
generant tussim et hoc patet ad experientiam
in hyeme illo vento flante et nulla litera
patet quod per ventum septentrionalem est signum
serenitatis et cessatio pluvie. Secundum litera

Et huius suple quia iam dictum

nota

nota

nota

nota

quomodo bor-
eas dicitur esse
sanus vide
per tertiam sol-
utionem (?)

hic Albertus declarat dicta sua per quedam signa et
dividitur in duo secundum quod ponit duo signa secundum
ibi Aliud est quod habetur primo dicit sic Et huius
suple quia dictum est pono duo signa quorum
unum est Ypocras talis ingenii dicit in hyeme
ventres animalium calidiores esse quam in estate
huius causa est eadem tunc ponit aliud signum
dicens quod aliud signum est quod habetur pontifico (?)
iacob ysaac viri qui posuit virgas ad aquam
quam primo fuit admissura suple ovium ad arie-
tes id est in tempore coytus ovium et hoc fuit quando
flavit aquilo sicut ista propositum quia tunc
aquilo constringit poros feminis in generatione quod
virtutes non possunt evaporari et quod materia non debi-
litetur conceptus tunc subdit Et Aristoteles
dicit in libro de animalibus quod pastores quando volunt
quod oves generent masculos faciunt ascensiones
ovium versus aquilonem tempore venti aquilonaris
Subdit hoc etiam ventus suple boreas et sui
collaterales dicunt aliqui flare recte idest di-
recte non motu elevationis vel depressionis
in fine flatus et illius causa est quanto plus
flatus eius ab aquilone in meridiem tanto et
quanto plus venit in meridiem tanto plus as-
cendit ad calidum propter quod rarificatur vapor et
subtiliatur et non deprimitur sed elevatur. Nota nota
primo circa litteram dictum est venti boreales con-
stringunt poros hoc declarat per duo signa
seu per duas experientias primum est quod Ypocras
dicit in libro amphorismorum quod ventres
animalium sunt calidiores in hyeme quam in estate
et ratio est quia in hyeme ut plurimum flant venti
boreales et illi constringunt poros animalium in cor-
pore et sic calor naturalis manet intra et calefacit
interiora et ergo tunc est melior digestio quam
in estate et animalia plus possunt sufferre de ali-
mento quam propter fortem calorem et ergo sunt
famosa (?). Secundo nota circa illam litteram Aliud
est quod habetur ibi declarat idem per certificum (?)
iacob filii ysaac legitur enim in Genesi quod
iacob fugatus esau fratrem suum venit ad La-
ban avunculum suum et fecit pactum secum ut
pasceret sibi oves pro filia sua pulcriore

rachel ehepsib ~~in septem annis~~ laban decepit
eum tradendo sibi lyam que erat deformior ra-
chel / tunc iacob videns se deceptum fecit tale
pactum cum laban quod omnes oves que generarent habentes
maculas vel colorate quod ille essent sue et albe
essent laban quo facto accepit virgas et coloravit
eas diversis coloribus et posuit eas ad aquam
unde bibebant oves in admissura ad arietes
id est tempore coytus et sic ymaginatione ovium super tales
virgas oves genuerunt agnos coloratos et pelle-
bat eas contra aquilonem ut constringerentur po-
ri ne fetus debilitaretur / Tercio nota quod
no in hoc signo duo inveniuntur inveniuntur enim primo quod
ventus aquilonaris fuit causa quod oves ge-
nuerunt masculos et illius causa est quod dicitur in littera
quia ventus tales constringit poros ne ventus se-
minis evaporat et sic semen fortificabatur et genera-
batur masculi quia fortior ventus requiritur ad generacionem
masculi quam facere seu femelle / Et invenitur hic
quod ille virge colorate fuerunt cause illius quod isti
agnelli generabantur colorati illius racio est quia ex
forti ymaginacione illarum ovium super illas virgas se-
cundum huiusmodi coloratas figuris mutabatur et per
consequens semen et imprimebatur secundum figuram
et formam illarum virgarum et sic generati arietes
fuerunt consimiles coloris virgarum / Sed quod talis
ymaginacio habeat efficaciam hic albertus probat
alibi experimento tali / fuit quedam regina que
tempore coytus vidit unum depictum ethyopem
et tamen ymaginabatur super illo quod concepit ethyopem
et tempore partus peperit ethyopem / licet tamen ~~...~~
~~...~~ tamen ipsa quam ipse fuerunt albi / Aliud
experimentum quedam gallina debuit incubare ova
vidit ante se sedentem accipitrem et ex forti
ymaginacione super accipitre incubavit tamen
tes accipitres et sic fuit in proposito hic / Quar-
to nota circa illam litteram et dicit aristoteles
/ ubi confirmat dictum suum per auctoritatem ari-
stotelis in libro de animalibus qui dicit quod quando pa-
stores volunt quod oves generent masculos tunc
pellunt eas contra aquilonem flante vento aqui-
lonari propter causam dictam scilicet ut constringantur
pori et fortificatur semen et ventus seminis et sic
nota generantur masculi / Quinto nota circa illam litteram

Sic etiam ventus / ubi reddit causam cu-
iusdam accidentis ventorum borealium et
est talis quod venti boreales semper flant di-
recte quod non elevantur nec deprimuntur
~~et illius racio~~ est quia illi venti flant con-
tra meridiem et quanto igitur est frigidior
tanto plus subtiliatur ille vapor calide
et quanto plus subtiliatur tanto directius
procedit et non incurvatur et illa est causa
quod directe incedit / Sequitur littera

Meridionalis autem ventus

Hic albertus ostendit accidentia circa
ventum meridionalem et causam eorum
~~et dividitur~~ in tres partes primo facit hoc secundo mo-
vet quoddam dubium ~~tercio~~ ostendit tempus
flatus istius venti / secundo ibi hora autem
~~tercia~~ ibi / tempus autem flatus / primo dicit
sic ~~meri~~dionalis autem ventus oppo-
situs de causis et esse / Prima nota circa litteram no
dicit quod ventus meridionalis sit con-
trarius accidentia septentrionali per oppo-
sitas causas quia isti venti sunt oppo-
siti patet quia veniunt ex oppositis locis
et venti capiunt suam complexionem ex
proprietate locorum / Secundo nota in littera cir- no
ca accidentia venti meridionalis ad
unum est quod ventus meridionalis ad-
ducit morbos illius racio est quia ille
ventus est calidus propter hoc venit a loco
calido et ergo dissolvit et aperit poros
corporis animati et sic evaporat calor natura-
lis et submittit calidum aereus qui est
corruptum et sic inficiuntur animalia et
fiunt morbida / Tercio nota secundum no
accidens illius venti quod tangitur in littera
est tale quod ventus meridionalis flat
tortuose et non recte illius causa est
quia flat a meridie que est regio cali-
da et sic propter frigiditatem aquilonis in-
spissatur et per consequens incurvatur
et sic flat tortuose / Quarto nota sed
tercium accidens quod causatur in littera est

quod ventus meridionalis adducat pluui-
as et illius causa una est quia est calidus
et ideo aperit poros terre et facit vaporem
pluuialem exalare. Alia causa est
quia cum venit versus aquilonem inspissat
vapores pluuie inuectos in aere con-
stringit eos propter frigiditatem loci et sic fiunt
deorsum cadere pluuiam. Sequitur littera

Nec autem ductum est unum

Hic Albertus innuit quoddam dubium et
dicit sic. Nec autem ductum est unum
duorum ventorum scilicet meridionalem et
septentrionalem flare tortuose puta
meridionalem et alterum dicunt puta
septentrionalem licet quandoque in predicta
procedens sicut dicit aristoteles quod
in ista tormentum id est calorem insulam
flat aquilo tortuose et hoc contingit
propter inundationem in undatis vapores
ad quosdam montes altissimos ibidem
consistentes et sic econuerso quandoque ventus
meridionalis transit per loca calida
et propter hoc dirigitur eius flatum. Subdit
eadem de causa in nostris climatibus
scilicet sexto et septimo auster non conducit
morbos eo quod nunquam ad nos veniat
in frigidatur nubibus motum in aere
septentrionali et non aperit poros corporis
adeo id est in tantum poros corporis quod noce-
at multum sanis. Nota primo circa litteram
dictum est prius quod venti septentrionales
flant directe meridionales non tor-
tuose. Contra hoc dubitaret aliquis
quia videmus aliquid oppositum. Ad hoc re-
spondet albertus quod procedens in predicto
hoc aliquid procedens etiam contingit
quod boreas flat tortuose et hoc est in
terra tortuosa seu montosa. Subdit
aristoteles in libro metheororum dicit quod
circa tormentum talem insulam boreas
flat tortuose quia impetuatur ab al-
tissimis montibus ibidem consistentibus et
sic procedens in tantum. Secundo nota quod

etiam aliquid fit procedens quod venti meridiona-
les flant recte et hoc quia transierunt aliqua per
regiones calidas et sic subtiliantur et non impedia-
tur nec tortuose flant. Tertio nota circa illa
litteram eadem dicta ubi vult dicere quod propter eandem
aliquid accipit procedens quod venti australes
non inducunt morbos et hoc in sexto et septimo
climate et ratio est quia antequam veniat ad
illa climata infrigidati sunt per montes altis-
simos quos pertransierunt et sic non sunt ita ca-
lidi quod possint poros aperire tantum quod noceat
sanitati sed in tertio et quarto climate inhabili
nocet sanitati propter causam superius dictam. Sequitur

Tempus autem flatus

Hic Albertus ostendit tempus flatus illius venti
et dicit sic. Tempus autem flatus ipsius aqui-
lonis est in vere plus et in autumpno minus
et primi quidem temporis causa est quia ratione frigoris
in hyeme multi vapores conclusi congregati sunt
qui tepiditate veris euocantur et fiunt ven-
tos et proprie in aquilone id est versus septen-
trionem ubi magis est de frigore et tenuis ca-
lor qui non potest consumere. In autumpno autem
terra est consumata calore solis et non sunt tot
vapores in terra in autumpno sicut in vere et tunc
quia calor solis debilis est id est tenuis de
facili euocat vapores eo quod terra non est con-
stricta et cum egreditur vapor siccus est valde
et ibi eleuatur alte ad aerem et incipiunt
flare et ideo prouerbium vulgi est quod alte flant
in autumpno. Nota primo circa litteram tempus flatus
ventorum et maxime borealium est in vere et
in autumpno magis tamen in vere quam in autumpno
quia in hyeme propter frigus superficies terre sunt
conclusa sic quod vapores terre non poterant exire
et ideo interea erant congregati et conclusi multi va-
pores et tunc in vere propter calorem solis qui
tunc fortior est quam in hyeme tales vapo-
res eleuantur et multi venti generantur et maxime
in partibus septentrionalibus quia ibi calor solis est
debilis non potest consumere vapores sed tamen ele-
uare et ideo multum ille vapor continuatur etiam

multi sunt venti in aere in inuris (?) partibus. Tertio
nota in autumpno tunc sunt pauciores quia in estate
precedente calor solis ad vires (?) coarctavit (?) terram
et consumpsit vapores sic quod calor solis in autum-
no paucos possit. Quarto nota quibusdam vul-
gare quod venti in autumpno flant alte illius causa
est quia vapores tunc elevati sunt sicci et ideo possunt
alte elevari quia propter siccitatem bene sustinent calorem.
Quinto nota dicit aliquis non flant isti eciam
isti in aliis temporibus dico quod sic non tamen ita frequenter
sicut istis propter dictas causas. Secunda littera

Subsolanus autem ventus

Hic Albertus ostendit causas accidentium subso-
lani id est venti orientalis et dicit sic Subsolanus
autem ventus est calidus et siccus abscondens plu-
vias sicut aquilo abscondit autem pluvias eo
quod generatur ipse circa partes sequenti solem qui siccus
est et motus eciam firmamenti iuvat adhuc quia
illud est motus venti illius et motus diurnus
et ideo dissolvitur vapor scilicet pluvie et consu-
mitur. Nota primo circa litteram quod subsolanus est
calidus et siccus et eius effectus est quod est ab-
scondens pluvias et illi gratia est quia est calidus
et siccus et ideo contrariatur vapori pluvie et sic
consumit eum. Secundo nota quod subsolanus non tamen
pluvias abscondit sicut aquilo vel boreas propter
hoc quod non stringit poros terre sicut illi et ideo habet
vaporem elevatum consumens eum non impellit quia
materia alias elevatur. Tertio nota dicit quod ille
ventus movetur circulariter ad motum diurni firma-
menti illi gratia est quia ille vapor siccus est calidus
et elevatur alte usque ad aerem et quia aer movetur
circulariter ad motum firmamenti ideo ille vapor
eciam movetur circulariter motu aeris. Unde Aristo-
teles dicit in libro metheororum quod ultra pyreneas (?)
altissimorum montium aer movetur circulariter. Quarto
nota alia causa est potest esse quia ille vapor
sequitur solem quia proporcionabilis est soli in
qualitatibus quia est calidus et siccus et ideo consumitur (?)
et consumit in meridie. Secunda littera Favonius autem

Favonius autem propter cau

Hic Albertus ostendit causam accidentium
circa favonium et dividitur in tres primo facit
quod dictum est secundo ostendit naturam ventorum
collateralium tertio ponit unum notabile
secunda ibi De mediis autem tertia ibi Item
est notandum. Primo dicit sic Favonius autem
propter causas oppositas adducit pluvias.
Secunda littera De mediis autem intelligendum est
mixtum secundum naturam ventorum mixtorum
scilicet ventorum principalium. Nota primo
circa litteram dictum est in precedenti littera quod
subsolanus propter hoc abscondit pluvias
quia est calidus et siccus hic autem dicitur
quod favonius adducit pluvias propter hoc
quia ipse est opposite complexionis et ideo
habet oppositos effectus. Sicut ideo sub-
solanus abscondit pluvias sic ille
augmentat et propter hoc quia favonius est humidus
et frigidus ideo est consimilis complexionis cum va-
pore pluvie ideo augmentat eum. Secundo
nota circa illam litteram De mediis autem ibi
vult dicere quod venti medii sunt collaterales
habent mixtum secundum naturam ventorum prin-
cipalium sicut aquilo qui est medius
inter boream et subsolanum participat na-
turam eorum et sic in aliis et tamen plus par-
ticipat naturam boree et propinquior est boree
quam subsolano sic est eciam in aliis.
Tertio nota dubitatur utrum vapor favo-
nii adducat pluvias et videtur quod non
quia est frigidus igitur non adducit pluvias
consequencia probatur ex prius dictis quia frigidum
constringit poros terre et abscondit pluvias
minus patet in littera ibi dico quod verum est
frigus excellens bene abscondit pluvias
sed tale non est frigus favonii sed parvum (?)
boree. Secunda littera Item est notandum

Item est notandum quod ut

hic Albertus ponit quedam notabilia et
dividitur in duo quia primo facit hoc secundo epy-
logat dicta sua in illo capitulo secundo ibi
et hec determinata sunt primo dicit sic
Item est notandum quod ut frequenter demane
ante diluculum est ventus et numquam
cessat de die et flat de nocte vel econ-
verso huius autem causa est de mane
emittitur radiis vapor compressus frigidi-
tate noctis in aere et ideo elevatur
nimis et ipse enim frigiditate loci desce-
ndit et sic facit ventum qui quoque cessat
sole adveniente quoque confortatur quando
sol sufficit non sufficit vincere sed suffi-
cit elevando inpugnare continue impressioni va-
poris i. frigidus compellitur de nocte
et elevatur de die et vincit econverso vapor
calidior vincitur de die et aliquantulum
de frigore noctis deprimitur et per calorem
enim illud elevatur et ideo ventat de noc-
te Tunc epylogat dicens hec determinata
sunt de generatione vaporis sumptis humido
et sicco in loco alto et tunc ponit versus
de ventis dicens Sunt subsolanus dicens
vulturnus eurus eos id est orienti favonius
occasui zephyrus favonius afflat
At die medio nothus euro et aff-
ricus auster conveniunt aquilo boreas et
chorus abartico id est a septentrione
Nota primo circa tertium reddit causam ve-
torum accidentium in primo et est unum accidens
quod aliquando fit ventus de mane in ortu
solis vel circa quando tamen non fit in nocte
et cuius causa est quia vapor ille est
fuit depressus per frigiditatem noctis
quod non potuit flare de mane autem
adveniente sole calefit a sole et tunc
relevatur et flat Secundo nota quod aliquando
ille ventus de die in meridie ces-
sat aliquando autem confortatur et fit fortior
causa primi est quod aliquando vapor est

paucus quod non potest consumi a sole et sic elevatio
sole consumitur et cessat ventus Secunda causa secundi est
quod aliquando est tantus vapor quod non potest consumi a sole
sed per radios solis augmentatus vaporis nimis
elevatur a sole et sic fortificatur Tertio nota no
tertium accidens est quod aliquando flat ventus de
die et cessat de nocte huius causa est quia vapor
venti tamen deprimitur per frigiditatem noctis quod non potest
relevari in absentia solis et sic manet compressus
et non flat Quarto nota quod aliquando ventus flat no
de nocte et cessat de die huius causa est et hoc est
tertium accidens et illius causa est quia vapor
venti tamen deprimitur est ita calidus quod non potest per
frigiditatem noctis tamen deprimi quin relevet
se per calorem solis et sic flat de nocte de die
autem tamen rarefit a calore quod non potest flare vel
aliquando consumitur a sole Quinto nota circa illam litteram no
et hec determinata et ibi epylogum illius capituli
et ponit quattuor versus in quibus tangit nomina ven-
torum per ordinem et in quolibet versu ponitur nomina duo-
rum ventorum flantium ab una plaga quorum unus est prin-
cipalis et alii duo collaterales sicut patet Sed
Deinceps in mentione

Deinceps vero intentio

hic est capitulum sextum illius tractatus et continet
sic quibus Albertus determinavit de generatione
ventorum hic modo determinat de generatione tonitrui
et choruscationis et dividitur primo proponit intentum
suum et modum procedendi in sequenti parte determinat
de generatione tonitrui et choruscationis tunc ostendit
quomodo fit sonus in nubibus secundo ibi Dico autem
tertio ibi considerandum tamen est primo dicit sic supple-
tur quod postquam dictum est de impressionibus
que generantur ex impressione simplici Deinceps vero
post hec in mentione ostendit tangere causas
impressionum compositi vaporis sicut est impressio
que generatur ex vapore sicco et sicco et sicut est in
que generatur ex vapore sicco et humido et sicut est impressio que generatur ex
vapore sicco et sicco et sicut est impressio que generatur

corpore humido cum humido commixto cum lumine solis
et aliarum stellarum quia tunc habebis omnia que generantur
in alto corpore. Subdit primo autem compositio va-
poris humido cum sicco non commotis vaporibus
sed distinctis et illa compositio causat tonitrua et
choruscationes. Subdit secundo dabimus causam ter-
remotus id est de terremotu qui causatur corpora-
lis sicco non commixto sed incluso in elemento sicco
et solido sicut est terra. Tertio dabis causam de
vento turbinis qui causatur a vento sicco obviante
vento sicco in composito. Subdit in fine causabis
iridem et colores nubium et nebulas et come-
tam et galaxiam et tunc percipiens omnia
nō que generantur corpore in alto. Nota primo circa
litteram ordo illius capituli ad precedens patet quia primus
dictum est de illis que generantur corpore simplici
hic autem dicetur de illis que generantur corpo-
ribus compositis sicut quo simplex est ad compositum
nō sic illud capitulum precedit illud. Secundo nota quod
auctor non aut hic determinare de corpore com-
mixto compositis vaporibus non mixtis sed dis-
tinctis quia aliqui plures vapores diversi distincti
generant ad generationem unius impressionis ut patere
nō libet. Tertio nota in libro inveniatur ordo dicendorum
talis quia primo dicendum est de tonitruo et choruscatio-
nibus que generantur ex prima compositione vapo-
ris scilicet sicci cum humido. Secundo dicenda est causa
terre motus qui fit ex compositione sicci cum hu-
mido non tamen commixto sed incluso in terra. Tertio
dicendum est de vento turbinis qui generatur ex contra-
riis ventis siccis sibi occurrentibus ex opposito.
Quarto erit determinandum de iride. Quinto
de coloribus nubium. Sexto de nebulis. Septimo
de cometa. Octavo de galaxia et sic
nō est finis illius tractatus. Quarto nota quod ga-
laxia vocatur via illa alba que nobis videtur
in celo ubi est multitudo stellarum et vocatur via
lactea vel circulus lacteus propter eius albedinem
et cetera libro. Dico autem quod materia

Dico autem quod materia tonitrui

hic Albertus consequitur in textu suo [illegible]

Dico autem quod materia tonitrui est certa
et aliquis locus vel vas generationis eius
materia autem eius est vapor siccus val-
de et calidus ille enim simplex calidus
vapor et siccus de facili inceditur
totus. Tunc declarat dictum suum per
signum [illegible] signum est sicut thus
cum concremetur in composito in vento siccitatibus
ventis quia que sicca sunt et terrestres
ideo cum usse si modicum tangitur ab
igne inflammatur et crepitat [illegible]
[illegible] locus generationis [illegible] locus
autem et vas materie illius est nubes
aquosa et cum ea elevetur id est forti
calore imbibitur fiunt vapores scilicet aqueus
nubis et ille siccus cum autem vapor
terrestris non sit adeo dissolubilis com-
primitur circa ipsum sicut retortum et quia
vapor grossior est humidus iterum autem
siccus grossior fugit contrarium ipso
fundo nubis grossioris grossior autem
locus frigiditate constringitur et cum
plus inferiorem congregat et inferior
congregatus inflat partem et parte ad
lateris grossioris et grosso illo motu et
porositate constringit ipsum igniri
ignis autem expellitur a suo contra-
rio et cum ignis scindit nubem aque-
am et in scissura illa accidit corus-
catio et sonus qui fit sunt tempore et non
fit complicatio quia visus velocior
est auditu et hec est summa Aristotelis nō
Nota primo circa litteram. Alia est materia
thonitruis et coruscationis et alius
est locus generationis eorum et hoc
patet quia materia est vapor calidus et
siccus valde sed generationis est nubes
aquosa frigida et cetera et quia illa
[illegible] patet et cetera quo habetur materia
et locus generationis tonitruus et corus-
cationis. Secundo nota ille vapor nō

siccus et calidus est de facili inflama
bilis et sic declinat in terra exempla
de ventositatibus ventris que emisse si
tangunt lune vel ignem propter hoc quod sunt
sicce et terrestres frangitur in reditum
et manet. Hinc inde trepidatio et hoc
quod licet male sonet tamen est conven
nota ciens appositum. Tercio nota dices tu
in terra habet materia et locus generationis
que est ergo causa efficiens. Dico quod causa
efficiens est duplex calor solis qui istos
vapores scilicet aqueum et siccum simul elevat
et frigus loci quod per accidens in eodem
vapore siccum coarctatione preciperet. Quar
nota to nota quomodo solet possit haberi modus
choruscationis et tonitrui et ille est
quia calor solis est fortis sicut in estate
et in fine veris et in principio autumpni
tunc elevat simul vapore aqueum et ter
restrem ad mediam regionem aeris et tunc
vapor terrestris non ita bene dilabilis
est sicut aqueus propter grossiciem et ergo
aqueus dilatatur undique circa ipsum et
includit ipsum undique quia sicut cortex
vel corticum et vapor terrestris siccus
manet inclusus et quia vapor inclusus
est contrarius continens quia est calidus
et siccus et interior est humidus et frigidus
ergo fugiendo contrarium fugit in profundo
nubis illius aquose et nubes aquosa
vel vapor continens propter hoc quod continuatur
a frigore loci magis agitat vaporem
inclusum et sic vapor continens agitatur
coarctatione premit ad invicem et adla
tera attingens fit ignis incendit fit
ignis et quia ignis contrariatur omnibus qua
litatibus nube frigida circumstante fugiens
contrarium violenter scindit nubem aquo
sam et facit sonum qui vocatur toni
truus et ignis egrediens vocatur corus
nota catio. Quinto nota quod semel fit toni
truus et coruscatio. Sed patet quia quam cito
ille vapor inflamatur tam cito egreditur
Sed dices tu tamen prius videmus ignem

antequam audiamus sonum respondet albertus quod
hoc est propter hoc quod visus est velocior quam auditus
id est citius apprehendit suum obiectum et illius
exemplum ponit albertus super secundo metheororum
de mulieri lavante vestes et percutiente cum ligno
et primo videmus ictum ligni quam audiamus sonum
Sexto nota dubitaret aliquis de hoc quod dicit
quod simul fit coruscatio et tonitruus quia aliquando vi
demus ignem quando non audimus sonum. Ibi dico quod
simul fit sed aliquando sonus non auditur propter distantiam
quia est modicus illius causa superius dicetur
secundum textum observandum tamen est

Observandum tamen est

Hic Albertus ponit secundam partem capituli et continetur
sic. Primus albertus ostendit modum generationis
tonitrui et coruscationis. Sic ostendit quod modis
fit sonus tonitrui in nubibus et dividitur quia primo
facit hoc. Secundo ostendit quod modis egreditur
vapor de nube. Secunda ibi tertius autem egreditur
~~primo dicit fit~~ Observandum tamen est quod tribus modis
fit sonus in tonitruo in nube sicut probatur prout suo
tempore et tribus modis fit egressio vaporis unus
ab alio sicut dicit aristoteles in secundo ~~metheororum~~
quandoque autem non fit egressio violenta sed va
por paulatim scindit nubem suam in qua est et
paulatim egreditur et invenit aliam nubem strictam
et spissam et cadit in illam et ex collisione
facit sonum cum coruscatione quandoque scilicet inflamatur
et quandoque sine coruscatione scilicet quando sonum colliditur
Tercio autem modo egreditur vapor purgatus
et flamatus nube tenui et non aquosa et tunc
videtur ille ignis sub alba flamma propter multum fu
mum et non facit sonum in ipsa nube sed obviat
ei alia nubes valde aquosa et spissa et
ideo quia debilis est in flamma contingit et illa
nube aquosa fumando pocius quam scindendo
sicut ferrum ignitum fumat proiectum in aquam
Nota primo circa litteram quod vapor egrediens nota
de nube facit tripliciter sonum et sic observandum tempore
tonitruus et primus modus est quod tempore vapor
aliquando violenter ~~expellitur~~ de nube aquosa
et scindit eam et sic fit ex tali violentia ge

nerat magnum sonum. Secundo non fit sonus talis
quod vapor non egreditur nec expellitur violenter
de nube ipsa sed paulatim exit sed invenit subisse
aliam nubem aquosam spissam et illam pene-
trando facit sonum et hic est secundus modus. Tertio
no nota tertio generatur sonus quando ille vapor est te-
nuis et rarus et nubes in qua continetur est
tenuis et tunc videtur per illam nubem sicut flam-
ma alba per fumum et non facit sonum in ipsa nu-
be sed tamen obviat sibi alia nubes aquosa
valde et spissa et tunc ille vapor cum sit te-
nuis et tenuis et debilis extinguitur ab illa
nube aquosa et tunc facit sonum et fiat sicut
ferrum calefactum extinctum in aqua ille sonus quem
facit ferrum vocatur fumigans nomine onomatho-
no peyon. Quarto nota quod primus sonus vocatur
ruptura secundus autem vocatur murmuratio tertius
no vocatur fumitus. Quinto nota quod ad primum so-
num requiritur quod ille vapor sit fortis et multum
terrestris et nubes continens ipsum sit multum a-
quosa et frigida et tunc fortiter expellitur a nu-
be et exitus impeditus nube spissa facit
nota rupturam magnam et sonum magnum. Sexto nota
quod ad sonum secundum requiritur quod ille vapor sit
fortis et ipsa nubes continens ipsum sit tenuis
et nubes obvians sit spissa tunc cum paulatim
egreditur per ipsam nubem et paulatim ingre-
ditur secundam et sic facit sonum vel murmurationem.
nota Septimo nota quod ad tertium sonum requiritur quod va-
por terrestris inflatus sit debilis et quod nubes
ipsa sit tenuis et nubes obvians sit fortis
et sic tunc sufficit extinguere istum debilem va-
porem et generare talem fumitum. Octavo nota
nota sonus secundus et tertius differunt a primo in hoc quod
primus fit in ipsa nube secundus autem et tertius
non. Etiam differunt in hoc quod materia vel vapor
est magis vel minus calidus et nubes continens
magis vel minus spissa et secundum hoc diversificatur
soni. Sequitur littera. Tripliciter autem egreditur

Tripliciter autem egreditur

Hic Albertus ostendit triplicem egressum va-
poris illius de ipsa nube et dicit sic Tripli-
citer autem egreditur vapor ex ipsa nube
scilicet ante inflammationem et in inflammatione
ipsa et post inflammationem. Subdit autem
qualibet inflammationem quando incipit eo
primo infundens acumen sui eo quod
siccus est et penetrat nubem et egre-
ditur ad aerem et motu ipsum fortiter
vel debiliter secundum diversitatem sue virtutis
et hec est causa quare in tonitruo fiunt
venti validi et fortes. Subdit ipsa
autem inflammatione egreditur quando vir-
tus simplex vapor sed includens et in-
clusus fit rarus et debilis et tunc
quia non invenit resistens egreditur
circa cum sono et vento qui proveniunt
etiam auditum in sicut in estate cir-
ca diem in serotinis pluribus coruscationibus.
Subdit quod postquam ille vapor in-
flamatus quamquam est parvus tunc scindens
nubem facit sonum debile sed nunquam
pertransit nubem extinguitur et tunc
auditur sonus sine coruscatione. Subdit
et ille diversitates in paucis conside-
rate sunt sed eas invenit per experientiam
circa signa obscurabit nocturnas au-
ras in estate. Nota primo circa lit- nota
teram quod triplex est egressio vaporis
de nube ipsa et aliquando egreditur
ante inflammationem aliquando post inflamma-
tionem et aliquando in inflammatione. Secundo nota
nota quod ille vapor terrestris aliquando
multum comprimitur a nube circumstante et
generali compressione multum acuitur et ita
prius penetrat nubem antequam inflam-
metur agitetur et quando sic penetrat nu-
bem ante inflammationem tunc commovet
aerem et facit multos ventos et hoc
est signum quod vapor est terrestris et multum
aptus inflammationi et ideo in estate
quando multi venti precedunt aliquam nubem
signum est quod in illa nube generantur
multe coruscationes et tonitrua quia

cotinet in se intensos vapores terrestres

nota Tercio nota q vapor ille aliquando in inflammatione egreditur et ingrediendo inflammatur et hoc est tunc quando vapor ille est rarus et debilis et nubes continens ipsum est tenuis tunc non invenit fortem resistenciam et ideo egreditur sine magna violencia et non facit sonum perceptibilem a nobis et sic accidit aliquando in estate de vespere quando videmus coruscaciones et non audimus sonum propter hoc quia ita parvus est quod nobis non perceptus ~~sit~~ potest esse propter distanciam quamvis sub maiorem distanciam perciperet suum obiectum quam auditus || Quarto

nota nota q aliquando vapor egreditur post inflammacionem et hoc contingit tunc quando vapor est parvus et nubes est spissus sic enim sibi contingit antequam penetrat nubem et sic aliquando audimus sonum quando non videmus coruscaciones quia vapor prius extinguitur antequam appareat aspectui nostro et dicit albertus quod ille differencie apparent si consideraverit || Sed tamen sic verum et prout conparari signis absurdum audivi in estate de nocte || Quinto nota haly super

nota secundo metheororum dubitacionem movet quare vapor ille magis egreditur contra partem nubis quam contra aliam et solvit dicens quod hoc est propter hoc quia nubes est in una parte rarior quam in alia et ibi potest exitus contra hoc licet (nota)

Nunc divisitatem

Hic est tercia pars principalis illius capituli in qua albertus ostendit diversitatem nubis continentis tonitrua et diversitatem coruscacionum ~~et dividitur~~ in duas quia in prima parte ostendit diversitatem nubis continentis tonitrua || In secunda parte ostendit colores coruscacionum ~~fit~~ ibi valde ob-scurade sunt primo ~~adhuc dividitur~~ primo proponit intentum suum secundo ~~consequenter~~ diversitate nubium secundo ibi Est autem nubes ~~et dividitur~~ in tot quot ponit diversos colores nubium prout patebit ~~primo dicit~~ Dicit ergo quod diversitate nubis continentis tonitrua et postea diversitate vaporis qui simpliciter ignitur secundum calorem ignis in ipsa nube et eandem diversitate ascensionis eius ad nos Nunc consequenter in textu suo dicens Est autem nubes que continet tonitruum forte ut frequenter quadruplicis disposicionis scilicet nigra rubea viridis et alba aliquantulum declarat primum membrum dicens Nigra quidem nubes est spissa propter frigiditatem et ideo non dat locum radiis solaribus ut dealbet ipsam penetrando et ideo quia spissa est fortius comprimit vaporem et ignit et dat forte tonitruum si vapor intrinsecus fuit intensus et spissus / Declarat secundum membrum dicens / Sed rubescens nubes componitur ex nube magna et vapore valde ignito quod illucet per ipsam et ideo illa frequenter dat fortiorem ictum simpliciter tonitrum quam nigra Declarat tercium membrum dicens Viridis autem nubes in quanta ingreditur et proprio ruborem est perfectam omnium nubium et maiore timenda si directe sit supra aliquas civitates quia habet intensam rubedinem et intensam materiam vaporis propter ingredientem et intensam habet naturam propter viscositatem et ideo fit pugna fortissima calidi cum frigido et humidi cum sicco Item quod frequenter ista nubes emittat sublimia magnorum lapidum qui descindunt muros et scindunt domos et homines / tunc declarat quartum membrum dicens / Alba autem non oportet timere quia parva habet de utraque materia et ideo si flamma eius cadit super edificia statim extinguitur antequam incendat ea nisi sit valde sicca et cremabilis || Nota ... nota primo circa litteram expositam elicitur quod quadruplex est color nubis continentis tonitrua quia

quedam est nigra et quedam rubea et quedam viridis
nota et quedam alba. Secundo nota nubes nigra continens
forte tonitruum et est signum forte tonitruus ex
una parte scilicet ex parte nubis continentis. Unde ad
forte tonitruum duo requiruntur primo quod vapor
terrestris ~~sit multus~~ inclusus sit multus et for-
tis scindendo nubem faciat magnam rupturam
modo illarum causarum una est in nigra nube
nubes est spissa ex opposito frigoris ~~et ideo~~ non dat in-
gressum radiis solaribus qui rarefaciendo de-
albent eam et quando tunc vapor inclusus est mul-
tus et nubes continens est fortis tunc fit magna
ruptura et forte tonitruum. Tercio nota quod
nota illa licet etiam habeat causam quare illa nubes
est nigra quia ipsa est spissa et radii solares
non possunt ipsam penetrare qui facerent eam
albam et propter illam spissitudinem fortiter con-
tinet materiam inclusam ~~et ideo~~ vapor inclusus
exiens cum difficultate penetrat nubem
et exiens facit magnam rupturam et sic est
nota signum magni tonitrui. Quarto nota quod [illegible]
tam rubescens quod rubea nubes significat
multitudinem utriusque vaporis scilicet inclusi et
includentis quia propter rubedinem significat multi-
tudinem vaporis igniti transparentis per ipsam
et etiam multitudinem vaporis nubis aquatici
et continentis et sic potest facere fortiorem sonum
et etiam ictum quam nigra quia nigra solum significat
spissitudinem nubis continentis illa autem sig-
nificat multitudinem utriusque. Quinto nota nu-
nota bes viridis est fortissimi ictus propter hoc quia
significat fortitudinem utriusque vaporis quia
est mixta ex rubedine et nigredine ~~rubor~~ autem
quia significat multitudinem vaporis ignis
inclusi et nigredo significat multitudinem
nubis continentis et fortitudinem ~~et viror~~ sig-
nificat maiorem aquositatem quam in nube ru-
bea ~~et ideo fit~~ ibi fortissima pugna calidi cum
frigido et humidi cum sicco et ideo exiens vapor e
dat fortissimos ictus. Sexto nota quod corusca-
nota tiones ille in nubibus sunt maiore timende ubi
illa nubes fuit supra aliquam civitatem
vel regionem quod vel frequenter comburit domos

et homines et est difficulter extinguibilis
etiam tonitruum est timendum quia aliquando
fiunt de nube magni lapides qui
rumpunt tecta et muros ~~et ideo~~ est
quia ille vapor propter fortitudinem con-
tinentis nubis fuit fortiter compactus
et compressus et quia fuit materia compressus
terrestris ~~et ideo~~ extinguitur cadit quasi
sicut lapis et propter duritiem difficulter
dissolvitur. Septimo nota quod citrinus color
nubis est albus et ideo non est mul-
tum timendum quia significat paucitatem
et debilitatem utriusque vaporis
scilicet continentis et contenti et ideo si co-
ruscatio cadit super aliquam edificiam
extinguitur antequam descendat nisi
tunc esset valde sicca et cremabilis
sicut stuppa vel sicca ligna vel huius-
modi. Que licet valde obscure sint

valde obscure sunt

Hic Albertus ostendit diversitatem
colorum coruscationis ~~et dividit~~ in
duo quia primo ponit hoc ~~secundo~~ ostendit
causas illorum colorum ibi prius causatur
~~primo dicit sic~~ Colores choruscationum
valde obscure sunt quia isti
sunt multiplices enim eos dicens
scilicet ~~rubeus clarus et albus flame~~
~~us et russus quasi vinosus~~ Et de-
clarat ~~ipsum colore dicens~~ primo co-
lor causatur ex vapore non multum sic-
co humido quia dat ei colorem
rubeum sicut est flama viridium lig-
norum ~~et est timendus~~ color ille quia
humidum continet materiam quod non cito
dissipatur et ideo facilius et etiam for-
tius incendit. Tunc ostendit causam
secundi coloris dicens flamme albe ca-
lor simpliciter causatur ex vapore sicco et-
~~tunc~~ est dispositus sicut flamma lig-
norum siccorum et ideo cito dissipatur et
non cremat nisi facile cremabilia
sicut est stuppa et huiusmodi. Declarat

causa trium colorum Color autem ruffus
vinosus prenotabilis id est valde no-
tandus est eo quod coruscatio illius va-
poris est conglutinati vaporis valde
terrestris et ut frequenter sic cadit et
nota incedit Nota primo tamen literam quod coruscatio
habet tres colores coruscationum
qui valde sunt obseruandi quia coruscatio
unius vaporis magis est humida et non
nota vna quam alia Secundo nota quod primus
color est rubeus et clarus et ille cau-
satur sic quia vapor inclusus in nube
est terrestris admixtus cum humiditate
et ideo apparet illa coruscatio sicut flama
viridium lignorum combustorum ubi etiam
siccitas cum humiditate permixta et ideo
apparet ita rubei coloris et clari
et propter hoc talis coruscatio est timenda
quia humiditas continet materiam ne dis-
pergatur et ideo quando quod tangit cito et for-
nota titer incedit Tercio nota secundus color
est albus et flameus et ille causatur
quando vapor est multum siccus in ventre
nubis et inflamatur quia siccitas
illius vaporis est causa illius cla-
ritatis ut appareat coruscatio illa
sicut flama ubi comburuntur sicca lig-
na et ille non est multum timendus quia
propter hoc quod materia est sicca cito disper-
gitur et non incedit nisi valde com-
bustibilis sit sicut stuppa vel ligna
sicca et huiusmodi faciliter cremabilis
nota Quarto nota quod tercius color corus-
cationis vocatur rubeus vinosus
et ille fit quando materia terrestris bene com-
pacta et conglutinata et non apparet
ita ruffus sicut prius sed apparet
ruffus propter terrestreitatem et appa-
ret admixtus nigredine propter compac-
tionem et sic apparet quasi vinosus
id est color rubei vini et est prenotabi-
lis et valde timenda propter hoc quia ma-
teria est fortiter compacta et ideo quod quando

tangit fortiter scindit et faciliter incedit Quinto
nota quod ille vapor convenit cum vapore pri-
mi coloris in hoc quod est humidus sed differt in
hoc quod est compactior et ideo incedit fortius
vel scindit Sexto nota ille omnis coruscationes
conveniunt in hoc quod incedunt et scindunt sed tamen
coruscatio ruffa flamea et ruffa vinosa
plus incedunt et fortius scindunt quam alie
etiam alba non scindit nisi faciliter scissibilia
et propter hoc est minus timendus ille color quam
aliquis alius Sequitur littera descensus ignis

Descensus illius vaporis

Hec est secunda pars principalis illius capituli in qua
Albertus ostendit diuersitatem descensus descen-
sus vaporis de nube et cum hoc ostendit tem-
pus tonitrui et coruscationis et diuiditur
in duas partes In prima parte ostendit diuer-
sitatem descensus eius de nube et secundo osten-
dit tempus in quo generatur tonitruus et corus-
catio secunda ibi et hoc intelligendum est prima
pars diuiditur in quinque partes secundum quod ponit
quinque seu quintuplicem modum egressus de
nube partes patebunt primo dicit sic Autem
post descensus sulphureus illius vaporis sicut
generatur coruscatio et tonitruus est quintuplex
quorum descensuum primus est quod aliquando cadit va-
por inflamatus de nube viridi et profundo
Subdit et hic sulphureus vapor generat lapidem
qui vocatur telum tonitrui et ille sulphureus lapis
generatur hoc modo quod commixtio fit terrestris va-
poris et ille vapor tunc incedit et tunc va-
poris ... nubem quia est in generatione
et aquam tunc ille vapor conglutinatur sulphure
in lapidem sicut firma conglutinatur in pastum
aut post fortissima incensio obviat Nota nota
primo tamen literam quod quintuplex est modus casus
tonitrui et coruscationis de nube et primus
modus est quando de nube viridi cadit va-
por ruffus vinosus et hic est valde timendum
quia ibi est periculum ut prius dictum est propter
nubis quod est densa et propter vaporis et co-

~~infectionis ruffe rimose que est valde tenuis sicut~~ dictum est. Secundo nota Albertus dicit quod coruscatio est tenuis quia ex congelatione illius vaporis generantur lapides qui vocantur tela tonitrui et illi cadunt quod qui obviat et dicuntur tela quia mittuntur impetuose de nube sicut telum de balista. Tercio nota modus generandi illius lapidis est talis ut patet ex predictis quia ille vapor terreus est aliqualiter humidus sic quod est bene conglutinabilis sicut terra que vocatur glis et ergo conglutinatur in nube conglutinatur impastum et quia tunc agitatur et a nube expellitur incenditur et incensus a forti calore decoquitur sicut later in fornace et sic emittitur de nube et ille lapis est acutus in inferiori parte et in superiori grossus propter hoc quia in fundo partes inferiores vaporis distillant et sic est acutus in inferiori parte. Quarto nota ille lapis propter hoc quod est durus et compactus et quia infusus est acutus et quia impetuose emittitur a nube ergo scindit quidquid antequam umquam semper ... sicut arbores lapides et huiusmodi et quia materia est compacta et densa et continet fortiter ignem et ergo fortiter incendit. Quinto nota dubitatur utrum in illa nube posset generari lapis ille vel alius et videtur quod non quia in mineralibus assignantur loca in quibus possunt generari lapides et illorum nulla est illa nubes etiam lapides generantur ex terra et aqua. Oppositum patet in littera quia est possibile. Ibi dico quod auctor in mineralibus loquitur de generatione lapidum naturali et successiva iste autem lapides generantur pracedens. Ibi dico quod licet ibi non sit terra vel aqua tamen est ibi materia vapor terreus et aqueus et hoc sufficit pro materia illius lapidis. Et hec littera secundus modus.

Secundus modus suple descensus

Hic Albertus ponit secundum modum descensus de nube vaporis ~~et dicit sic~~. Secundus modus suple descensus vaporis suple de nube est quando vapor minus conglutinatus et est in nube minus aquosa et tunc non continetur ille vapor sed quando incensus est egreditur cum impetu et cadit et incendit sed non tamen scindit nisi ligna et non lapides nisi in tecto scindit et comburit pulsu et incendit cum inflammatione. Nota primo circa litteram ~~secundus modus~~ descensus illius vaporis de nube est quia quoque vapor est minus conglutinatus est quando vapor est in nube minus aquosa quando vapor primo non egrediens et ergo non continuat ut generet lapidem sed quando est inflammatus egreditur cum impetu et etiam scindit et incendit sed non scindit nisi ligna et alia faciliter scissibilia et non lapides et cadit cum pulsu et incendit cum flammatione. Secundo nota dicit quod non scindit lapides nisi in tecto quia aliquando in muro iacent lapides antiqui qui sunt faciliter scissibiles propter vetustatem. Tercio nota quod ille vapor non est ita bene conglutinabilis sicut vapor primo modo descendens de quo prius dictum est quia non habet tantum de humido et etiam quia non est ita grossus et terrestris et quia non habet ita fortem calorem non incenditur ita forti calore ergo non dico quare non fit hic lapis. Causa autem quod non incenditur ita forti calore est quia nubes aquosa continens ipsum non est tamen spissa et ergo est ita aquosa non tamen fortiter agitat ipsum et ideo non incenditur ita fortiter. Quarto nota Albertus super secundo metheororum dicit quod ille vapor vel illa coruscatio ... corpora que non sunt ~~ita dura~~ mollia reddit dura sicut corpora mollia reddit tenera et totaliter incendit et ponit ~~exemplum~~ de duobus fratribus nobilibus in via quorum unus fuit totaliter

inclusus in cineribus et alteri nichil nocuit
et causa est quia propter eius densitatem for-
tius penetrat et minus incendit corpora
rara que sibi submittuntur. Sed littera Tertius

Tertius modus descensus

Hic Albertus ponit tertium modum descensus
illius vaporis de nube et dividitur in
duas partes secundum quod ille tertius modus
simplex descensus subdividitur in duos mo-
dos secunda pars est ibi Aliquando modo primo dicit
fit tertius modus simplex descensus va-
poris est vaporis rubei clari qui numquam
facit lapidem sed cum sua flamma non se-
paratur a vapore et sic simplex vapor numquam
scindit nisi valde compacta corpora que
non sunt maioris quantitatis quia si esset
magna corpora resisteret ei et sic ille
vapor inficit homines et apparet in
eis odor combustionis et non videtur
vulnus quia cum sit subtilis submittit sine
vulnere et si ille vapor invenit aurum
in bursa comminuit aurum et bursam non
ledit quia bursa est corpus rarum dans
locum intranti et ergo faciliter transit eam
aurum autem est corpus compactum et
resistit vapori et ideo comminutum quasi
in partes quasi in pulverem id est in minimas
partes. Subdit et hoc idem accidit temporibus nostris
quia simplex ille vapor gladium custodia
perforavit et non lesit vaginam et com-
minuit primo lapidem. Nota primo
nota circa litteram quod vapores primi et secundi
modi descensus conveniunt in hoc quod sunt
coloris ruffi cinerosi cadentis de
nube viridi sed utrumque secundum magis et
minus ut patuit vapor autem tertii
modi descensus est ruffus clarus
et cadit de nube nigra. Secundo nota
nota quod ille vapor est subtilis et ergo non
facit lapidem et propter hoc non scindit
nisi corpora compacta que non sunt magne
quantitatis quia si esset magne quan-
titatis resisteret sibi ergo non potest penetrare
magna sed parva. Tertio nota quod ille vapor no[ta]
interficit homines propter hoc quod caro hominis est poro-
sa ergo penetrat eam et consumit intus humidum
radicale et per consequens sequitur mors hominis. Quar- not[a]
to nota quod in istis hominibus sic infectis a ful-
mine sentitur odor combustionis et tamen non videtur
vulnus et ratio primi est quod licet non sit combusti
exterius tamen sunt combusti intus et ergo habent o-
dorem combustionis. Sed causa secundi est quod
vapor est subtilis et ergo submittit poros sine
vulnere. Quinto nota ille vapor aliquando commi- no[ta]
nuit aurum in bursa et tamen bursa videtur ille-
sa et illius ratio est quia bursa est corpus
rarum porosum et ergo vapor penetrat ipsam
sine lesione aurum autem est compactum et resistit
vapori et ergo fortiter scindendo comminuit ipsum
quasi in partes. Sexto nota Albertus dicit no[ta]
quod temporibus nostris accidit quod fulmen perforavit
gladium cuiusdam et non lesit vaginam et illius
causa est ut dictum de bursa et ergo solet vulga-
res dicere quod tempore choruscationis et tonitrui
dyabolus intrat vaginas gladiorum ut abscondat
se ab ictu tonitrui et quando tunc invenit gladium
lesum et non vaginam dicit dyabolum hoc fecisse
Albertus dicit in littera quod temporibus suis iste vapor
comminuit primo lapidem qui erat tam bene
scissibilis. Sed littera Alius autem modus

Etiam alius modus descensus

Hic Albertus declarat alium modum descensus
illius vaporis dicens Etiam alius modus
simplex descensus eiusdem vaporis magis
rari et communis aquea nube egredientis et ita
submittit et non ledit dividendo nec aperte incre-
dendo sed simplex occulte incedendo sed corus-
catio est valde rubea et valde nociva et illa
coruscatio nocet vineis et precipue botris
et dixerunt vinitores et maiores illis botris
qui sunt multis foliis cooperti tamen propter fortem
aliquando illa coruscatio generat illum vaporem illuc
cum calido suo et nocet simplex vineis eo idem
propter hoc quod iste vine lese vaporibus non possent

simplex propter multitudinem foliorum et hec coruscatio
non est tamen nociua corporibus simplex super que cadit di-
recte sed etiam suis radiis est nociuus per-
aspectum. Vnde hec dicunt qui inspicientes inflati sunt
in facie et quidem in oculis corrosi. ¶ Nota se-
nota cundum litteram aliud est modus descensus vaporis
rubei clari et est quod ille vapor est minus den-
sus et descensus de nube minus aquosa quam
ille de quo dictum est in precedenti littera et corus-
catio illius vaporis non scindit sicut coruscatio
istius vaporis propter hoc quod vapor non est tantum
compactus et non incedit ita aspere sicut ille sed
tamen occulte incedit corpora interius aliquid que
submittat. ¶ Secundo nota quod illa coruscatio nocet
nota fructibus quod consumit fructus et maxime
nocet vineis et botris qui sunt cooperti multis
foliis sicut dicunt vinicatores et illius ratio
est quod per aliquas formas descoopertas radius
illius coruscationis submittit super botros et te
vapor manet ibi et consumit botros quia
non potest consolidari virtute solis propter latitudinem
et multitudinem foliorum. ¶ Tertio nota quod corus-
nota catio illius vaporis non solum nocet illis qui
directe tangit sed etiam nocet illis qui radium
aspicit vel illis quem radium aspiciunt et sic ali-
quando vnius botros super quem non cadit ille radius
directe consumitur propter hoc quod radius incidens
super botrum sibi propinquum inspicit eum oblique
etiam propter hoc quidem aspicientes illam corus-
cationem sunt inflati in facie et dispositi ut
leprosi propter hoc quod ille radius submittens
poros cutis in facie inficit carne
et qui inspicientes consumpti sunt quod ille va-
por submittens poros oculi consumit humores
oculi. Secunda littera Quartus modus

Quartus modus descensus

Hic Albertus ostendit quartum modum egres-
sus vaporis istius de nube dicens Quar-
tus modus simplex descensus est vaporis al-
bi qui egreditur de nube inflammata sicut nisi

condensata et ideo iste vapor spargitur
in aere sed cum egreditur cum magno impe-
tu propter confundendum nubem in qua est
que est aquosa multum et ideo scindit et
scindendo contingunt ita quod ea que scindit
videtur alba et signa combustionis
non apparent in eis que simplex scindit et ille
vapor quoque inficit quoque eius in-
pulsus est bene fortis et quod propter
sui disgregationem percutit vnum in
loco vno et non ledit forum eius
iuxta eum stantem sed percutit vnum
alium qui stat a remotis quoque
etiam est vapor inflexus apparente
vno progreditur ad alium et percutit
eum qui stat ibi et quod talis vapor
est debilis tunc consumit tamen vestem
et contingunt et cessat eius violentia
et non ledit hominem et dicit Albertus
nota quod talis casus accidit sibi. ¶ Nota
prima secundum litteram Quartus modus
egressus illius vaporis de nube
est quod egreditur vapor albus
clarus de nube aquosa et ille va-
por diffunditur in aere propter hoc quod est
siccus cum humiditate humiditas enim
est causa conglutinationis vaporis
et ideo spargitur quod non habet humiditatem
conglutinatam sed cum ascendit aliquando
quoque cum magno impetu propter confundendum
nubem aquosam de qua egreditur
quod illa impetuose expellitur propter
hoc quod est multum contraria vapori quia
vapor calidus est et siccus et nu-
bes frigida et humida et ille vapor
fugit propter impetum sed non fortiter
comburit propter disgregationem quod scin-
dendo contingunt et ideo illa que scindit
ab illo vapore apparent alba alba
et tamen apparent in eis signum combustionis

nota Secundo nota ille vapor quando ita impe-
tuose cadit de nube quod interficit homines
quia submittit poros corporis et ledit in
testina vel consumit humorem vitalem / sed
valde miraculose interficit homines / quia
aliquem interficit et non ledit socium suum
stantem cum statim / sed pertransit istum qui stat
in monte ab isto aliquem inflectit ab uno
pariete et pertransit istum qui est iuxta aliud
parietem et hoc totum fit propter disgregationem
vaporis qui sic subito propter subtilitatem
dispersa est. Tertio nota quod aliquando ille
nota vapor est ita debilis quod non interficit
homines sed bene comburit vestimenta corporis
et hoc est propter debilitatem quia comburendo
vestimenta consumitur et non procedit
ulterius et dicit Albertus quod talis casus
accidit sibi. Sequitur littera quintus modus

Quintus modus est egressus

Hic Albertus ponit modum egressionis
quintum illius vaporis et dicit sic Quintus
modus est egressus eiusdem vapo-
ris simplex albi de nube multum debili
et ille vapor nichil nocet quia statim
attactu aeris consumitur et recedet
ita quod sic cessat eius impressio et viole-
ntia eius impulsionis. Primo nota
nota circa litteram quintus modus sic casus
de nube est quando ille vapor albus
flammeus cadit de nube debili que
non est multum spissa nec multum aquosa
tunc non sit impetuosa ~~compressio~~ compul-
sio vapor est debilis et nubes est
debilis et combustio illius vaporis
nichil nocet quia vapor consumitur
ab aere antequam venit ad terram
non enim cadit quia non eiicitur impe-
tuose de nube nec etiam incedit
quia debilis propter raritatem. Secundo nota
nota quod isti vapores ob quintuplicis casus
conveniunt quod ob conveniunt in materia
sed tamen differunt secundum magis et minus
forte quia primus est fortissimus et ul-

timus est debilissimus intermedie autem variantur
secundum magis et minus sicut dictum est. Tertio nota
nota adhuc quod aliquando vapor fortiter cadit
vel incedit non sufficit fortitudo nubis
solius nec solius vaporis sed requiritur for-
titudo utriusque tunc enim fortiter incedit et
cadit quando fortis vapor est fortis et nubes
est continens et spissa et aquosa ut patet in vapore
primi modi. Sequitur Sed hoc ~~dicendum~~ advertendum

Sed hoc est dicendum

Hic Albertus declarat quando tempore tonitrui et
coruscationis in speciali in diversis climatibus
et dividitur in tres partes primo facit hoc
secundo removet quoddam dubium tertio declarat
dictum suum per experientiam rusticorum secundum ibi
nec est contrarium / ~~tertium~~ ibi Unde rustici primo
dicit sic Sed hoc advertendum quod quando tempore tonitrui
est in frigidis regionibus scilicet in climate sexto
et quinto septimo et calidis scilicet in quarto cli-
mate tertio et in secundo et primo in regionibus
enim frigidis raro tonat fortiter nisi sole acce-
dente ad tropicum estivalem qui est in capite
cancri eo quod tunc calor solis fortis existens
fortiter elevat vaporem aque et terre quibus
mixtis causatur tonitruum in aliis autem scilicet
calidis regionibus generantur tonitrua in equi-
noctio hoc est sole existente in capite arietis
et libre / quando enim est in cancro tunc recenter
recedit vapor quem elevat / Nota primo circa nota
litteram ut dicit quod non est idem tempus generatio-
nis tonitrui et coruscationis in omnibus regionibus
sed aliud est tempus earum in regionibus calidis et
aliud est tempus earum in regionibus frigidis ~~et hec~~
~~causa est diversitate~~ distantie regionum ab
equinoctiali. Secundo nota quod quintum et sextum nota
et septimum clima vocantur regiones frigide propter
hoc quod plus distant a via solis quam alia
ut patet in spera sed primum et secundum et tertium dicuntur
regiones calide quia plus appropinquant equi-
noctiali. Tertio nota quod tempus generationis to- nota
nitrui in regionibus frigidarum in quinto sexto

et septimo climate cum sole consistente circa tropicum esti-
valem id est in principio cancri et ratio est quia
tunc sol maxime appropinquat capitibus illorum
in regionibus et illius radii sunt directiores quam um-
quam in anno et ergo fortior fit reflexio et generatur
fortior calor et ergo calor fortis potest tunc elevare
vapores terrestres et aqueos ex quibus fit materia
fit tonitruus et coruscatio ut prius dictum est.
nota Quinto nota tempus generationis tonitrui et corus-
cationis in regionibus calidis scilicet in primo in
secundo tertio et quarto climate cum sole consistente
in signis equinoctialibus scilicet in ariete vel in libra
quia tunc calor solis est ita fortis quod potest istos
vapores terrestres et aqueos elevare sed non con-
sumit eos. Sole autem consistente in cancro vel ge-
minis non fit ita forte tonitruum quia tunc sol
transit prope capites eorum et non elevat va-
pores quia consumit eos. Quinto nota dubitatur
de hoc quod dicit sole consistente consistente circa tropicum
estivalem fiunt fortes coruscationes in regio-
nibus frigidis illius oppositum est prius dictum ergo
alterum illorum est falsum consequentia tenet antecedens
probatur quia prius dictum est quod quando est excellen-
tissimus calor tunc non elevantur vapores sed for-
tissimus calor consumit eos sed hoc est in illis regionibus sole con-
sistente in cancro et in leone ergo tunc non elevantur
isti vapores. Ibi dico quod prius dictum est quod quando
sol vel excellentissimus calor solis quod non possunt ele-
vari illi vapores subtiles ex quibus generantur
grandines et grandula et huiusmodi et hoc est quod prius
dictum est et sic hoc albertus hic intellexit. Sicut autem
bene conceditur quod vapores grossi bene possunt eleva-
ri qui non possunt consumi a sole cuiusmodi sunt vapo-
res isti. Sexto nota dubitatur de hoc quod dicit de
nota in regionibus calidis sole consistente in cancro non
fit coruscatio propter hoc quod eos vapores consumit
calor solis ~~illius contrarium~~ videtur esse prius
dictum quia dictum est quod sole consistente in cancro
calor solis potest elevare illos vapores grossos
sed non potest eos consumere. Hic autem dicitur quod consis-
tentis in cancro potest eos consumere. Dico quod non est
simile in climatibus sexto quinto et septimo sicut
in primo in secundo et tertio et quarto, quia in primo et

secundo et illis que appropinquant equinoctiali
qui sol est in cancro et in geminis tunc
transit prope capita eorum et ergo radiis
solaribus perpendiculariter incidunt isti et hic
et ergo fortissime reflectitur et generatur
fortissimus calor qui sufficit consumptioni
cuiuscumque vaporis. Sed sic non est in clima-
te sexto et septimo quod sole consistente
in cancro radii perpendiculariter incidunt
et ergo non generatur tunc tantus calor qui
sufficiat illos vapores grossos con-
sumere. Septimo nota dicet aliquis
quare non dicit hoc etiam de octavo
climate sicut prius dixit. Dico quod simi-
liter intelligendum est de octavo sicut de
septimo. Sequitur littera Nec est contrarium

Nec est contrarium illud

Hic albertus innovet dubium dicens
Nec est contrarium illud quod prius diximus
supple illi quia prius diximus scilicet quod
sol in estate abscindit consumendo va-
porem pluvium quem elevat hoc enim
verum est de vaporibus debilibus
sed tamen fortis caloris potest consumere
vaporem grossum. Nota primo circa litteram nota
quod ita tactum est aliquis posset albertum
obicere sui contradictoria in [illegible]
prius posuit quod prius dixit quod in estate
non elevaret vapores sed consumeret
tamen sed elevaret in vere et in autumpno
hic autem dicit quod elevet sole consiste-
nte in cancro et tunc est estas illis
qui habitant in regionibus remote a
via solis. Ipse solvit et dicit quod prius
dictum est debet intelligi de vaporibus
debilibus qui non possunt tunc elevari. Hic
autem intelligit de vaporibus grossis
et fortibus. Secundo nota ipse ponit nota
quoddam dubium quod videmus quod aliquando mag-
nus ignis elevat ligna incensa

et facit ea volare per aerem. Sed etiam fortis
calor elevat grossos vapores. Tercio
no nota in estate tunc isti vapores ter-
restres et aquatici sunt multi et grossi tunc
vapor terrestris est fortis et nubes a-
quatica est densa et sic fiunt magne
rupture nubium et per consequens fortia
tonitrua etc. Unde rustici

Unde rustici observaverunt

Hic Albertus declarat dictum suum per
quandam experienciam rusticorum et dicit
sic Unde rustici observaverunt simpliciter
unum experimentum quod ego expertus sum
esse verum et illud experimentum est quod
qui audivit tonitrua in duobus signis
hyemalibus scilicet capricorno et aquario
quod tunc ~~sunt multi~~ venti et forte protunc
annus plus victualiter quam in alio anno
~~et huius causa~~ est quia illa tonitrua
significant multam materiam vaporum et
ventorum esse in aere que materia non
absconditur de facili etiam protunc.
no Nota primo circa litteram albertus primus
dicit quod in regionibus in motibus circa solis
elevantur multi vapores terrestres
aquei in estate et postea generaret for-
cia tonitrua. Hic declarat hic per
experienciam vulgarium quod aliquando tot
vapores elevantur in estate quod etiam
in hyeme coruscationes fiunt sic ut
vicario litteram legi. Alio modo ut litteram legi
quod albertus respondet tacite questioni
quia diceret aliquis quomodo primus dicit
quod proprium tempus tonitrui et chorusscacionis
est estate utrumque etiam non ut sic in hye-
me. Ad hoc respondet quod expertus sit
quod audita sunt tonitrua sole con-
sistente in aquario vel capricorno
que sunt signa hyemalia. Tercio no
nota quod vulgares per observacionem habent unum
experimentum et dicit albertus se expertum
esse ~~sic~~ quod qui audivit tonitrua
sole consistente in illis signis hye-
malibus quod hoc significat magnum ventum protunc
ubi et protunc annum sequentem plus victualiter
quam in anno et causa est quia tonitrua que
tunc fiunt significant multos vapores terrestres
esse in aere qui non possunt abscondi protunc
anni et postea generabuntur venti etiam naute
solent post hoc considerare protunc anni in tempore
aeris. Quarto nota quod talia tonitrua etiam
aliquando fiunt in hyeme ex alia speciali constel-
latione quando appropinquant planete qui elevant
multos vapores etc. Licet videbitur autem

Videbatur autem adminis phylozo

Hic est quarta pars principalis capituli in qua albertus
declarat quosdam effectus mirabiles toni-
trui et coruscationis ~~et dividitur~~ in duas primo
enumerat illos effectus secundo declarat cau-
sas naturales eorum secundo ibi sicut ~~generantur~~
sunt ~~primo~~ ad hoc ~~dividitur~~ quia ponit intentum
suum secundo consequenter ibi ~~propter quod in inventum~~
~~primo dicit sic~~ Videbatur autem admirabiles phys
id est naturalibus quod tonitruum esset res divina
propter mirabilitatem et diversitatem effectuum eius
sed precipue diceres coruscaciones esse res divi-
nam fuerunt et magni phylozophi in di-
vinis ydolorum partes scilicet ~~[illegible]~~ et Seneca
et isti dixerunt iovem esse causam illorum
eo quod diversa erat in mirabiles effectus eius simpliciter
coruscacionis tunc consequenter enumerando illos
effectus dicens Effectus primus est chorusscacio
quod coruscacio aliquando videtur ledere flores vi-
nearum et nucleos avellanarum et tamen nunquam
apparet in eis signum combustionis. Secundus
effectus est quod coruscacio videtur aliquando liquefacere
aurum et non ledere crumenam seu saccum in quo
est. Tercius effectus est quod coruscacio ali-
quando comminuit seu liquefacit gladium et perfora-
tis multis foraminibus absque lesione vagine.
Quartus effectus est quod coruscacio aliquando
comburit calceos unius et non ledit pedem.
Quintus effectus est quod coruscacio aliquando adurit
crines alicuius in toto corpore suo et non ad-
urit corpus eius et dicit albertus Vidi ac

pilos tamen in igne id est virga virili quam sub a-
scellis id est sub brachiis et ceteris locis occultis
et non advertit suple circa vel brachia quia
ignita vel ascellas aperuit. Sextus effectus est
corpus aliquod alterat colorem alicuius hominis
vel alterius quod percutit et nichil aliud facit
Septimus effectus quod aliquando coruscatio inficit
hominem vel aliquod aliud animal et nullum signum
sive vulneris adustionis sive percussionis apparet
in eo. Octavus effectus est quod aliquando una inter-
ficit quod in corporibus apparet signum divisionis et non
adustionis et hoc est proprie in lignis percussis
a tonitruo que inveniuntur albissima in loco divisionis
Nonus effectus est qui est dignus admiratione
prioribus quod dicit Seneca quod sicut coruscatio ali-
quod percutit licet advertit dolium et tamen aliquod
percutit stat vinum quod non defluit et effluit
Decimus effectus quod sicut de aliquibus ~~phisicis~~ quod
venenatum percussum a tonitruo emittit vene-
num et huius signum quod serpentes a fulmine percussi
infra paucos dies inveniuntur putrefacti quod
non facit serpens aliter in effectus eo quod ve-
nenum phisicis omnes mansi et coco cibari [?]. Un-
decimus effectus est quod omnibus fulminatis acci-
dit quod ae percussum a fulmine habet odorem sulphu-
reum. Duodecimus effectus est quod animal percussum
a fulmine semper vertit caput contra impetum ful-
minis arbor autem vel planta si percutit ha-
stulas evulsas fulminem contra fulmen erecte
erigit. Subdit et alia multa in effectibus
fulminis sunt notata a phisicis mirabilia propter
hoc homines qui antiquitus theologizabant dixe-
runt quod fulmen dirigeret in Iove id est ab
aere dei et attribuebant sibi effectus illos
regi deorum quem appellabant Iovem. Nota
nota primo circa litteram quod antiqui phisici videntes mi-
rabiles effectus tonitrui et coruscationis non
potentes causas eorum reddere dixerunt
quod esset opus divina et attribuebant ea diis
et hoc fuit illi mirabiles effectus quod narrata
nota sunt in littera. Secundo nota motum corporum tale fuit
quod ab effectus naturales quod procedunt ab eadem causa

vel consimili sunt eidem vel consimiles quod idem
in quantum idem semper aptum natum est facere
idem. Sed effectus fulminis ut patet in littera
sunt multum diversi ergo non sunt effectus
naturales sed divini. Tercio nota auctor nota
dicit quod isti duo phisici ytamus [?] et Seneca
fuerunt principales inter illos qui di-
xerunt quod fulmen esset res divina et
illi fuerunt magis in plus imputati
pallys [?] et fuerunt periti in divinis ydo-
lorum id est plus sapiebant de ydolis
animus quam alii et pro ydola divina intel-
ligit planetas qui agentibus colaune [?]
ut dii. Quarto nota dixerunt quod Iupiter nota
esset causa tonitrui et coruscationis
et illorum effectuum mirabilissimorum quia
ipse est princeps ~~[struck]~~ deorum id est
planetarum dixerunt antiqui phisici
quod in istis verbis illius actionis tonat
fulminat intelligitur iste Iupiter
qui autem sunt effectus eius patet in littera
Secunda littera Sicut ergo

Sicut ergo narrata est

hic Albertus reddit causam illorum
effectuum duodecimorum et dividitur quia
primo proponit intentum suum secundo
sequitur ibi ~~dicamus~~ ergo et illa dividitur
in duodecim secundum quod reddit causam
~~duodecimorum~~ illorum effectuum ordina-
tim in littera partes patebunt. Primo dicit
sic. Sicut ergo narrata sunt ita redden-
tur... damus causas eorum naturales quia error
attribuere ea diis et postea reddemus
causam si Iupiter qui est unus planeta-
rum habeat aliquid virtutis in
tonitru et fulmine. Nota primo circa nota
litteram auctor vult causas naturales
illorum effectuum enumerare
ut appareat quia error est attribuere
illas operationes et postea vult dicere
si Iupiter habeat aliquam virtutem
supra tonitrua et coruscationes

nota ~~Unde nota~~ potest sumi talis conclusio quod illi errant qui attribuunt effectus tonitrui et coruscationis ipsis diis illa gubernantur (?) sic quod illi effectus quorum potest assignari causa naturalis non sunt attribuendi diis isti effectus sunt huiusmodi igitur etc. quia quae sunt per deos sunt miraculose. minor patet in littera.

nota Tertio nota dicitur notanter in littera quod velit causas reddere illorum sicut sunt enumerati propter hoc quod sicut sunt enumerata sic solvit ea. Sequitur Dicamus ergo.

Dicamus ergo quod in ante

Hic Albertus reddit causam primi effectus et consequenter aliorum et dividitur quia primo reddit causam illius effectus de vineis et avellanis, secundo ponit unam distinctionem de lignis, tertio ibi inter ligna porosa. ~~Primo dicit~~ sic: Dicamus ergo quod in ante habitis patet quod in fulmine aliquis vapor descendit in terram et aliquis extinguitur antequam descendat. Subdit ille autem qui non descendit debilis est et non adurit et non penetrat. Ille autem qui descendit aliquis subtilis aliquis grossus. Subtilis autem penetrativus est valde quia commiscetur aeri qui attrahit lu[minoso (?)] fumoso igne sive vapore et efficitur ad hoc magis subtilis et ideo quando non sunt magis porosa penetrat et ea citius comburit licet non videatur vestigium adustionis sicut ligna vinearum flores et avellanas ratio quia lignum illud valde est porosum.

nota Nota primo circa litteram auctor volens reddere causam effectuum enumeratorum infert quasdam distinctiones vaporis tonitrui prius positas et est prima talis quod aliquis vapor ille et coruscationes tendit ad terram aliquis autem extinguitur antequam veniat ad terram qui extinguitur hoc est propter debilitatem et tunc non incendit nec scindit nec aliquem alium effectum facit.

nota Secundo nota quod illa distinctio est quod vapor qui venit ad terram aliquis est grossus tunc fortiter percutit sed non bene penetrat propter grossitiem, aliquis autem est subtilis et tunc bene est penetrativus et subintrat aliqua corpora quae scindit sic quod non apparet vestigium et tunc etiam calefacit aerem et incendit ipsum suo calore.

nota Tertio nota quod ille tunc reddit causam primi effectus prius dicti scilicet quare coruscatio illius vaporis scindit vineas et avellanas et non apparet signum combustionis ratio est quia illa ligna sunt porosa et vapor est subtilis ergo vapor subintrat et penetrat faciliter et non facit vestigium combustionis sicut patet. Sequitur littera Inter ligna poro[sa].

Inter ligna porosa sciendum est

Hic Albertus ponit differentiam inter ligna porosa quia melius potest intelligi causa illius effectus et dicit Inter ligna porosa sciendum est quod aliud habet poros directos, aliud obliquos sive tortuosos sicut limonis (?) et illa ligna nodosa. Subdit lignum autem non habens poros rectos non recipit subtilem vaporem sive inflatum aerem in profundum sui ideo non adurit in flore. Quod autem habet poros rectos ~~duplex~~ habet eos aut etiam habet eos ascendentes ab imo id est ab imis suis per longitudinem sive ligni scilicet nutrimenti radice (?) aut habet eos de medulla venientes ad superficiem ligni in circuitu sicut radii alicuius stelle dicuntur venire a centro uno. Subdit et illud quod habet primo modo poros non habet eos patulos id est aptos contra fulgur et ideo aliquid de facili aduritur a fulgore propterea si habet corticem durum et spissum sicut quercus et pinus et malus sive ille arbores. Hoc autem quod habet secundo modo poros habet eos patulos id est aptos ad fulmen undique in circuitu recipiunt et hauriunt ignem subtilem emissum a fulgore et propterea habet corticem de materia rara (?) id est raram et subtilem quasi nichil advenientem. Subdit et ideo propter illud in flore lignum vitis aduritur

quia secundum poros taliter dispositos et corticem suum
non bene adheret ei subdit quod sic disponatur
pori sui quibus scilicet vitis viridis incidatur in modo
tunc apparet radii albi pororum de medulla
simpliciter ad corticem continentium ad modum ra-
diorum stelle ad superficiem et retro descentium
nota Nota primo circa litteram conquo fecit mentionem
de lignis porosis et est distinctio talis quod quedam
ligna porosa secundum poros rectos secundum rectitudinem
scentes in superficie/ alia autem habent poros
obliquos vel tortuosos id est valde transcen-
tes oblique sicut sunt ligna nodosa ut buxus
et huiusmodi Secundo nota quod ligna non habentia po-
ros rectos sed tortuosos et cum hoc habentia corticem
durum et bene adherentem eis illa non adurunt in
flore a fulgore propter quod non recipiunt istum vapo-
rem subtilem Tertio nota hic quod lignum habens po-
ros rectos duplex secundum eos quia vel secundum eos ascende-
tes ab imo sursum per unum quod suscipit nutrimentum
ascendere sursum vel secundum eos transcendentes a me-
dulla directe ad corticem in circuitu sicut ra-
dii alicuius stelle procedunt a centro ad circumferentiam
nota Quarto nota quod lignum habens poros rectos
primo modo non secundum eos patulos id est apertos
directe contra fulgur et ideo non potest faciliter
comburi in flore quia fulgur non intrat faciliter
dum non etiam secundum corticem durum et bene adherentem
sicut secundum quercus pinus et malus et huiusmodi
nota Quinto nota quod ligna habentia poros et cor-
ticem demarcatum id est rarum et non bene eis
adherentem illa facilius comburuntur a fulmine
quia habent ignem subtilem fulminis per poros
et talis secundum poros lignum vitis et ideo facilius
aduritur in flore quam alia Sexto nota quod
nota de ligno habente poros procedentes de medulla
ad superficiem secundum eos poros ascendentes ab
inferiori ad superius quod egreditur alimentum secundum hic
non comburitur Septimo nota circa illam litteram Et
nota sic disponatur ibi ostendit quod lignum vitis habet
et poros egredientes a medulla ad superficiem
quia incidatur vitis viridis in nodo tunc apparet
radii albi pororum continentium de medulla ad
corticem sicut radii alicuius stelle egreditur
nota de centro ad circumferentiam Octavo nota circa illa

litteram Et ideo in gemmata ibi infert con-
relarium tale conquo vitis secundum cortice
intus et inviscatum et facilius leditur
quam aliqua alia planta generata in
gemosa exit circa cum dedit sibi lata
folia quibus defendit se et fructus
suos ab huiusmodi tempestatibus Nono nota
nota circa illam litteram quod faciunt sapie-
tes ibi infert aliud correlarium
conquo quod sapientes vinitores vincarum
debent coadere folia quando vitis flo-
rescit et debet cooperire fructus quod
non tangantur ab istis tempestatibus tempore
autem maturationis debet auferre
folia ut sol possit tangere uvas et ma-
turare Decimo nota quod eodem modo dice- nota
dum est de avellanis quod sunt ligna
porosa et ideo eadem de causa accidit
eis combustio quam vitibus Undecimo nota
circa istam litteram hec eadem causa
ibi reddit causam alicuius accidentis
concadem et dicit hec eadem causa
est quod in spinceribus fulgur tuescunt
in facie et aliquando comburuntur quia cutis
hominis est porosa et ideo vapor sub-
intrat et calore suo rarefacit et
contendit et facit tumorem et maiorem
oculis rarus et ideo ingrediens oculum
ledit humores oculi et sic comburit
Duodecimo nota quod considerans per causam nota
primi effectus et etiam per quam non
signum combustionis in lesis a fulgore
quia vapor est subtilis et intrat sine
vestigio combustionis Et Si fuit ignis

Si fuit ignis chorusca

hic albertus reddit causam secundi ef-
fectus et dicit Si fuit ignis co-
ruscationis magis adherens sibi
non spissus sed subtilis et bene compacti
non spissus vaporis ille penetrat
et communi vaporis ille penetrat
porosis sicut certa quasi non re-
sistentia et frangit dura sicut aurum
et ferrum et ideo est in eo aut maior in

petus ictus quam caloris et quod comminuit ferrum quod tangit vel forte quam caloris corpo- rat in pulverem/ tunc reddit causam tercii effectus dicens Si autem est ibi impetus ictus et caloris sufficit aurum vel ferrum et non corium eo quod propter porositatem corii vel ligni congregatur minus ignis ut diu stat in partibus ipso sed transit per ipsum nichil enim probibet quod ignis in vapore diffuso non adurit qui cum congregatus in duro corpore comprimente ipsum efficitur fortissime adustionis Subdit decla- rando per signum dicens et huius exemplum est calor frigidi in qua est diffusus ignis qui non congregatur ad unum locum exemplum quod expellitur ignis in quibusdam partibus caliditatis ad alias quasdam per aquam frigidam infusam calci efficitur adurens
nota Nota primo circa litteram secundus effectus supra enarratus fuit quod coruscatio aliquid comminuit vel pulverisat intra in bursa et tamen non ledit bursam/ illius causa est quia aliquid ignis coruscatio- nis est magis adurens sibi quam ille de quo dictum est in precedenti libro et magis comminuit et subtilis et secundum forte in potentia adurendi quam ad ignem et tunc quia est subtilis penetrat corium burse sine resistentia quia non resistit sibi aurum aut quia resistens est co- minuit ipsum et pulverisat quia propter re- sistentiam durities ictus quod fuit prius sp- se comminuitur et sic fortius agit et sic comminuit illud durum aurum vel ferrum
nota vel simile aliud// Secundo nota circa illam litteram Si autem est impetus ibi red- dit causam tercii effectus sine accidentis et fuit tercium accidens quod aliquid corusca- tio liquefacit aurum in bursa et gla- dium in vagina et tamen non nocet burse nec vagine illius causa est eadem quod prius quia ille vapor est diffusus et ideo penetrat porrum quod est porosum quia non frangitur ibi sed transit sicut in

unitur et fortificatur super forte resistens et quia ma- iore secundum virtutem caloris quam ictus quod liquefit aurum vel ferrum quia non est impossibile ut dicit littera quod ignis in vapore diffuso non adurit quod quod est in corpore duro comprimente ipsum efficitur fortissime compunctionis sic fit hic quia vapor penetrans corium vel vaginam est spissus et ideo adurit/ sed quod frangitur in corpore denso tunc congregatur et fortificatur et adurit vel scindit//
nota Quarto nota illius exemplum ponit albertus de calce quia calx secundum calorem diffusum ipse ad huc exemplum combustione quod tunc infunditur aqua frigida sed tunc partes calide expellitur in illis partibus et congregatur in aliis et tali compres- sione calidi contingit calcem igniri per infusi- onem aque frigide ut patet ad experientiam Sequitur littera Sex autem dicitur

Sex autem dicitur quod secundum choruscatio

hic albertus reddit causam quarti effectus prius dicti dicens quod autem dicitur quod secundum coru- scatio adurit calceos vel alias vestes et non ledit hominem/ dicendum quod ille vapor de- bilis est adustionis alterius combustionis sicut quod tangit in medietate et non potest nocere homini vel alicui alii quod secundum humiditatem suam magis vel alterius contingeret ignem infusum/ ~~tunc red- dit causam~~ quinti dicti dicens debilissimus autem vapor est et dimanat valde et est unius qui tamen pilos comburit qui pili sunt fumus in aere compositi sicci valde et faciliter incensi et ideo vapor ille nichil alterat propter flammam sue debilitatem/ Deinde reddit cau- sam sexti effectus dicens vapor autem subtilis aliquis est magis fortis ictus quam adurens inficit percussi calorem et facit currere sanguinem
nota Nota primo circa litteram quartus effectus prius dictus fuit quod coruscatio aliquid adurit calceos vel vestes hominis et non ledit pedem/ vel cor- pus hominis Causa est quia aliquis vapor illius coruscationis est ita debilis quod non potest incende- re nisi valde sicca et parva contingunt et quia ad- urit vestes vel calceos/ quia illa sunt sicca

et non potest penetrare corpus quod contingit ab humore corporis scilicet sudore vel a sanguine. Secundo nota
nota quod in illo vapore coruscationis coruscatio est debilior quam in precedentibus et ideo patet quod diversitate vaporis secundum magis forte vel minus forte diversos efficit effec-
nota tus. Tercio nota circa illam literam debilissimus autem vapor ubi reddit causam quarti effectus et fuit quod coruscatio aliquando adurit pilos in capite et in toto corpore hominis et non ledit corpus illius. Et ratio est quia ille vapor est debilissimus et est multum diffusus et ideo non potest adurere nisi valde sicca et sic adurit pilos et illi sunt multum sicci quia sicut fumus congelatus est in aere. Quarto nota me-
nota dici dicunt de pilis quod pilus est fumus vaporis in aere congelatus et naturali calore eductus propter defensionem membri hoc patet in pilis capitis qui sunt propter defensionem cerebri. Quinto nota
nota circa illam literam Vapor autem subtilis ubi reddit causam sexti effectus et fuit quod aliquando coruscatio alterat colorem hominis scilicet facit eum glaucum vel alterius coloris et metallis plus facit et illius causa est quia ille vapor est subtilis et est fortis ictus et ideo subintrat cutem et conturbat calorem naturalem et facit sanguinem discurrere sub cute de loco uno ad aliud et sic cutis discoloratur sicut videmus et percussa sanguinis pilus discoloratur. Sexto nota quod
nota hoc sepius contingit in facie quam in aliis partibus quia facies est magis subtilis cutis et porosa et ideo citius subintrat ille vapor. Septimo nota
nota circa illam literam Vapor autem si fuerit ibi causam septimi dicti effectus et fuit. Septimus effectus quod aliquando coruscatio interficit hominem vel aliud animal et tamen nullum signum combustionis vel divisionis est in illo. Huius ~~causa est~~ quia ille vapor est subtilis et est fortissimus ictus ~~et ideo~~ penetrat ad membra interiora vitalia et percutit ea et sic magis ledit ictu quam calore quia propter rarefactionem et subtilitatem penetrat quod non apparet vulnus. Octavo nota quod membra
nota vitalia dicuntur cor iecur et pulmo et dicuntur vitalia quia sunt interiora adiuvantia vitalis vita quod quando idem aliquod eorum leditur animal non potest
nota vivere. Nono nota aliquando homines moriuntur a tonitruo propter timorem quia mulieres vel sunt melancolica multum propter horribilitatem soni tonitrui et ideo sanguis currit ad cor ad subveniendum ei et derelinquit alia membra et sic suffocatur cor et homo moritur. Decimo nota circa illam literam Si autem sit grossus ubi reddit causam octavi effectus et fuit quod coruscatio aliquando interficit hominem vel alia animalia et apparet in eis signum combustionis vel vulnera et illius ratio est quia aliquando ille vapor est grossus et fortiter adurit et est fortiter calidus propter adhesionem materie et tunc subintrando facit vulnus et propter caliditatem illius ~~facit~~ vulnus vestigium adustionis et propter ligna a tonitruo percussa apparent in fissuris alba quia calor consumpsit humiditatem ligni et sic apparent ligna alba et sic sunt valde sicca illa ligna propter eandem causam. Circa vulnera que facit apparet ac si sit adusta cum ferro ignito et habet odorem sulphureum propter causam prius dictam et dicit Albertus quod hoc frequenter videtur et sepe fit contingit Secundum literam Seneca reddit causam

Seneca reddit causam

Hic Albertus reddit causam noni effectus prius dicti et dividitur in tres quia primo reddit causam Senece ~~…~~ improbat eam tercio reddit causam suam ~~…~~ ibi Hec autem solutio ~~tercio ibi~~ Secundum autem ~~…~~ sic Dicit primo Seneca reddit ~~causam~~ rationem de dolio percusso a fulmine dicens quod vinum adhuc stat ex fulgore quia quidem spiritus remansit super vino qui humidum coegit … et conglaciavit Subdit quod verisimile non est cum allegavit potuisset non aliud adductum sibi addictum. Tunc improbat illam opinionem suam solutionem dicens ~~Hec autem solutio~~ non est conveniens quia spirituale non

~~continet corporale~~ quale est humidum vini
Subdit ad hoc non est sufficiens supradicta
solutio quod scitur quod aliquid continet sed debe-
ret ostendi quid illud esset et hoc non
potest haberi ex dictis ponentis. Tunc ponit
propriam solutionem dicens secundum quod proprie-
tas vini fulminati sicut omnis liquoris
percussi est quod efficitur pestiferum et si quis
bibit illud moritur vel debilitabitur ut
oleum fulminatum fulmine enim illud vino
sive vel oleo vel cuicumque liquori quod
percutit immiscet vaporem viscosum
corruptum et sulphureum qui cum liquo-
re contrahitur liquorem ad modum pellis
viscose et illa pellis continet liquorem
ad tempus ne defluet diu tamen non conti-
nebit eum tunc declarat dictum suum
~~dicens~~ per signum dicens. Cuius autem sig-
num est si spolium talis herba misceatur
vino in magna quantitate contrahit
vinum viscositatem multam ex eo quod
cibus quod est viscosum valde et illa vis-
cositas propter calorem vini expellitur
circumcirca undique et ibidem inspissatur
quod non inspissata fuit etiam si trahitur
spina de dolio vini ad magnum tempus
nihil exibit. Nota primo circa litteram
nota — Primus effectus recitatus fuit quale-
quid fulmine percutit dolium cum vino
quod vinum stat ad tempus percusso dolio
ne defluat et hoc dicit ~~Seneca~~ illius
~~effectus~~ dedit talem quod ex fulmine
manet aliquid quod de spiritu qui continet
vinum ad tempus sed non potest diu continere
et hoc dicit esse verisimile quod dolium
non potest alligari nisi est aliquo alio
vinculo alligatum. Secundo nota Alber-
nota — tus in littera dicit esse solutionem esse
insufficientem ~~propter duo~~ primum est quod
spirituale non potest tenere corporale ~~sed~~
isti spiritus sunt ~~corporales~~ spirituales ~~vinum~~
autem est corporale. Secundo sic secundo est insuffi-
ciens ad hoc ex illo quod licet sciatur quod aliquid
continet vinum illud quod oportet dici

~~quod sit illud sed hoc non potest haberi ex dictis~~
Senece ergo solutio sua est inconveniens. Tertio
nota Albertus non reddit ~~causam~~ istius et dicit
quod vinum illud fulminatum tunc est viscosum propter
vaporem fulminis sulphureum immissum vino
et fit pestiferum sicut oleum etiam fulminatum
et quilibet alius liquor ita quod quicumque bibit
moritur vel debilitabitur et etiam est viscosum ad
modum pultium coctarum et ex tali viscositate
contrahitur et fit quedam pellicula in circuitu
et illa continet per tempus vinum ne defluet sed non
diu. Quarto nota ponit exemplum dicens nota
et dicit si sumatur herba que vocatur psilium in
magna quantitate et misceatur cum vino tunc
vinum fit viscosum propter hoc illa herba et illa
viscositas expellitur ad extremitatem ex
calore vini et sic generatur ibi pellicula ex
tali viscositate quod continet vinum sic quod aliquid si
extrahitur spina de dolio vini ad magnum tempus
nihil exibit propter pelliculam illam et sic etiam
est possibile in proposito ex viscositate quod generetur
talis pellicula que continet vinum per tempus.
Quinto nota quod causa quare liquores ful- nota
minati sunt pestiferi illa est quod illa viscosi-
tas que contrahitur in ipsis ex ~~sulphureo~~ vapore
sulphureo commixto eis corrumpendo istos
liquores etc. Sicut autem coruscatio

Sicud autem choruscatio liquida

Hic Albertus ostendit causam decimi effectus
et vult ~~dicit~~ autem quod sicut coruscatio li-
quida inficit et efficit pestifera ita similia
venenata comedita a veneno quod calore
suo exigunt in eis male humidum quod erat
venenosum et postea paulatim exspirat ab
eis vapor sulphureus et sic liberantur cada-
vera ab utroque veneno scilicet ~~humido naturali et~~
etiam vaporis sulphurei et tunc comedantur
talia corpora id est ex eis generantur vermes. Tunc
~~reddit causam~~ undecimi effectus ~~dicens~~
quod autem omnia fulminata habent ~~vaporem~~ odo-
rem sulphureum et sunt fetida valde hoc
est propter vaporem sulphureum qui sic generatur
ex ambe ~~et~~ siccitatis ignis est mixta cum terra

restrinctiue calor corrumpere et producere supple
istum vaporem usque ad untuositatem sulphuream
et talis vapor procedit de nubibus aquosis iste
terrestres vapores viscositates habentibus et sub
dit albertus et hec est generatio sulphuris ¶ Nota pro
nota tercia littera decimus effectus fulminis prius enumeratus
fuit quod fulmen percutit aliquod animal venenosum
putrefit spiritu vel huiusmodi tunc post percussionem pu
trescit et vermiculat quod tamen non faceret si esset aliud
non infectum. Illius causa est quia ille vapor con
tingunt humidum naturale in illis animalibus quod fuit ve
nenosum ergo quando ille exalatur commixta venenositas
non gravitatem vermiculant sicut alia cadauera sed
quando aliquo modo infirmatur tunc venenum non contingit
sed manet et hec non permittit generari vermes ¶
nota Secundo nota undecimus effectus fuit quod omnia percussa
a fulmine habent odorem fetidum sulphureum. Illius
ratio est quia emissus de nube aquosa et est composi-
tus ex terrestreitate et aquositate et ergo est conflis
materie unde generatur sulphur et ergo habet odorem sul-
phureum et dicit albertus quod consimilis materia unc-
tuosa commixta terra et aqua generatur sulphur ut
ipse in libro suo de mineralibus dicit ¶ Tercio no
nota duodecimus effectus fuit ille quod animalia percussa
a fulmine habent caput versus fulmen et hastu-
le ligni scisse a fulmine sunt erecte contra ful-
men. Istius causa est quia naturale animali est quod vitat
nocumentum et sic non
se contra nocivum comprehenso nocumento et sic non
fuit inde de qua preveniat nocumento per
cussionis et sic caput versus contra fulmen ¶
nota Quarto nota albertus dicit quod augures so-
lent prognosticare multa consimilibus effectibus sed de
illis prognosticationibus non est hic videndum sequitur
littera Oportet autem

Oportet autem inquirere etc.

Hec est septima pars principalis illius capituli in qua
dicit quid illud sit quod descendit de nube in
ictu tonitrui seu fulminis et dividitur in duas par-
tes quia primo iterat unam opinionem et illam impro-
bat secundo ostendit opinionem suam ibi propter illud et
huius similia. Primo dicitur ~~secundo~~ Oportet autem inquirere
nota Nota primo circa litteram quia prius dictum est quod
aliquid descendit de nube in ictu tonitrui et
scindit fortiter lapides et ligna dubium est
de hoc utrum hoc sit vapor solus vel aer
vel utrumque coniunctum vel neutrum ¶ Secundo nota nota
quod ad illam dubitationem quidem dixerunt
quod illud quod descendat de nube in ictu tonitrui
~~tonitrui~~ tonitruo non est aer non est vapor et primum
motiuum corpus fuit tale quod illud quod descen-
dit de nube minuit corpora dura sed
non aer non vapor potest minuere corpora
dura si est maior patet ad experientiam
sed minor probatur quia aer est corpus te-
nue et debile et sic similiter vapor ergo
non possunt diminuere corpora dura et ergo
dixerunt quod illud descendens esset
aliud corpus minerale compactum sicut
ferrum et huiusmodi ¶ Tercio nota secundum motiuum nota
fuit corpus est tale illud quod a quo corpore
tum corpus est tale illud quod ab eo corpore
faciliter impellitur hoc non potest fortissime
impellere alia sed aer est huiusmodi igitur
maior nota quia si cuilibet corpori cedit
non potest faciliter impellere alia sed
minor patet quia aer est obediens et
impulsioni ut prius dictum est et
similiter vapor et quia illud quod descendit
de nube fortissime impellit ut visum
est ergo non potest esse aer nec vapor nota
¶ Quarto nota tercium motiuum
corpus fuit hoc quod aliquod ferrum vel aliud
corpus minerale cecidit de nube
etiam dicit ~~albertus~~ quod corpus animalis
perfecti cecidit de nube sicut corpus
vituli mortuum sed generatio horum non
est ex simplici elemento ergo sequitur
quod non sit aer nec vapor quod descendit
de nube ¶ Quarto nota albertus dicit nota
quod illa ratio movebat antiquos
ad ponendum seu dicendum quod tonitruum
esset res divina ita quod deus faceret
in ictu descendere quidquid sibi placeret
propter hoc ut terreret homines ut dixit
~~pythagoras~~ quod Iupiter tonat ut timeant
hii qui sunt in tartharis ~~ut dicit aristoteles~~

in secundo physicorum. Sequitur littera. Si autem concedi[tur]

Hic Albertus improbat illam opinionem et ponit
aliam opinionem et veriorem et dividitur
quia primo facit hoc, secundo solvit motiva eius
opinionis ~~secunda~~ ibi quod autem obicitur. Prima
adhuc dividitur in duo: primo improbat istam
opinionem, secundo ponit opinionem propriam secunda
ibi quapropter hec et huiusmodi. Prima primo dicit sic
Si autem simpliciter predicta conceduntur termi-
nota nat opus nature etc. Nota primo circa litteram
Albertus improbat opinionem prius positam
duplex ~~primo~~ sic quod illa opinio esset vana scilicet
quod deus de nube quicquid sibi placeret
et quod effectus coruscationis esset opera
dei immediate tunc sequitur quod periret
opus nature et quod nulli illas habere opera-
tiones consequentes ~~ff~~ quia multa sunt opera
nature consequentia probatur quia si deus imme-
diate sine causis naturalibus produceret
illos effectus eadem ratione produceret
omnes alios effectus et sic periret omnia
opera nature et contra hoc est ~~commentator~~ octavo
tertio physicorum qui dicit primum auc-
tum non agit nisi secundum antiquissimum
id est prima causa non agit aliquid
nisi mediantibus causis secundariis scilicet cor-
poribus celestibus et illa sunt agentia na-
nota turalia etc. ~~Sedo~~ Nota secundo improbat hoc
quod aer et vapor non possunt scindere cor-
pora dura sicut ipsi dicunt quia aristo-
teles dicit in secundo de anima quod aer in
ictu tonitrui scindit ligna, modo lig-
na sunt corpora dura, ergo aer vel vapor
nota possunt comminuere corpora dura. Tertio
nota secundum veritatem potest dici quod deus
sit causa efficiens illorum effectuum me-
diantibus causis naturalibus quia ipse est
supremus rector nature ut dicitur duodecimo
methaphisice quod natura regitur ~~ab intelligentia~~
non errante ~~et ge~~ cause naturales sunt
a nobis querende et investigande et quia
sunt nobis propinquiores quam prima causa

quia scientia abstractorum est a nobis multum difficilis
ut patet secundo methaphisice. Quarto nota ponit nota
tunc opinionem propriam quod illud descendit de nube
et quod sic impellit est aer et vapor simul, aliquando
autem est aer solus quando vapor non impellitur
usque ad terram, nunquam autem est vapor solus
quia semper vapor est in motus aeris. Quinto non nota
probat tunc quod vapor et aer possunt facere for-
tissimos ictus, quia illud quod fortissime impellit
et fortiter a primo impellente hoc potest facere for-
tes impulsus sed aer et vapor sunt huiusmodi
etc. ~~maior~~ nota quia motus violentus est
semper fortis in principio et debilis in fine sed
~~minor~~ patet quia primum impellens puta frigus
loci fortiter impellit vaporem et vapor im-
pulsus impellit aerem et aer fortiter impul-
sus fortiter impellit alia. Sexto nota de-
clarat per signum quod aer vel vapor fortiter
impulsus possit impellere ~~hoc~~ patet in ventis
quia vapor venti impulsus aliquando media regionis
facit fortes impulsus ventorum similiter in terre
motu vapor impulsus aliquando terre fortiter
amovet terram et sic patet quod vapor impulsus et
aer possunt alia impellere. Sequitur littera Si autem ob[icitur]

Hic Albertus solvit motivis predicte opinionis et
~~dividitur~~ quia primo solvit duas rationes predicte
opinionis ~~secundo~~ solvit duo experimenta eiusdem
rationis sive reddit causam naturalem duorum ex-
perimentorum adductorum secundo ibi quod autem inveniuntur
~~prima dicit sic~~ Quod autem obicitur primo et secundo
id est in primo et secundo argumento facile solvitur.
Nota primo circa litteram opinio quod dicit quod descen- nota
sus de nube in ictu tonitrui non esset aer
nec vapor, solvit per se duas rationes quas
albertus ponit in littera et fuit prima talis quod
illud quod est tenue et facile cedens non potest co-
minuere dura corpora sed vapor est huiusmodi etc.
Ad hoc respondet albertus quod aer et vapor possunt
dupliciter considerari uno modo secundum se et absolute
accepto impulsu violento, alio modo secundum
quod sunt violenter impulsa modo ~~primo modo~~ conside-

circa talem faciunt impulsum vel violentiam. Secundo
modo considerata faciunt fortissimos impulsus. Secundo
nota nota quod aer tunc dicitur esse cum impetu et similiter vapor
quando vapor impellitur fortissime a frigore medie re-
gionis et vapor impulsus impellit aerem for-
titer cum enim illa duo descendunt cum magno im-
petu et faciunt magnam violentiam scindendo corpora
nota dura. Tercio nota secundum intencionem corpus sunt quod illud
quod facilius impellitur a quolibet alio hoc non impel-
litur fortiter alia sed aer et vapor sunt huiusmodi ergo
etc. Ad hoc respondet Albertus negando maiorem
quia illa que facilius impelluntur illa facilius susci-
piunt impressionem violentem et sunt subiectum violen-
tie intensius et hoc possunt alius fortius impellere
alia quam illud quod recipit violentiam et impulsum
extrinsece tantum et sic aer et vapor intensius et po-
tius violentiam recipiunt et impetum et sic violenter
possunt fortius impellere quam aliud corpus du-
rum quod recipit solum impressionem extrinsece et non in-
nota trinsece. Quarto nota quod illa dicuntur recipere vi-
olentiam intensius et potius que recipiunt eam in pro-
fundo et superficiem illa autem potius tantum que
suscipiunt eam in superficie. Modo aer et vapor
quia sunt tenues et rari possunt impelli in profundo quia
non resistunt. Alia autem corpora dura non possunt quia
resistunt et ergo illa dicuntur solum recipere violentiam
impetus extrinsece tantum est sed corpora dura
suscipere sic violentiam intensius et potius multo
fortius impellerentur quam aer vel vapor nec
autem non tunc quia non tam fortiter impelluntur nec
possunt impelli. Sequitur ~~[illegible]~~ textus ut metalla

Hic Albertus solvit illa duo argumenta que ad-
ducit illa questio et potest dividi in duas partes secundum
duo argumenta secundum ibi corpora autem talium
~~primo dicit sic~~ textus ut metalla cadunt de
nube contingit propter commixtionem vaporum elevate
totum etc. Nota primo circa litteram prima opinio
nota illorum opinionis fuit hec quod aliquando cadit ferrum vel
aliud corpus metallicum de nube illorum causa assig-
nat Albertus ~~dicens~~ quod aliquando elevantur ad aerem
vapores terrestres turbulenti qui declinant
ad naturam sulphuris et argenti vivi commixtione

illius fit ferrum vel tale corpus metallicum
quia ex sulphure et argento vivo generantur
omnia metalla ut prius dictum est. Secundo nota
nota ipse dicit quod ferrum frequentius
cadit quam aliud metallum de nube
et ideo est quod ferrum generatur ex vapore terrestri
luculento et viscoso et talis vapor sepe
elevatur ad aerem. Tercio nota illa nota
massa ferri que cadit de nube est disposi-
ta ac si sit composita ex parvis granu-
lis puta milii vel piperis. Illa causa est
quia cum ille vapor viscosus elevatus
est ad nubes tunc constringitur ad latera
nubis et quia est viscosus conglobatur
et sic a nube vicina distillat sicut
guttule pluvie et sic congelantur et manent
sic distincte tamquam pluvie guttule. nota
Quarto nota secundum commentatorem fit
quod aliquando cadit corpus ac talibus [illegible]
de nube sicut Avicenna dicit semel
vidit cadere de nubibus corpus vi-
tuli et dicit Avicenna hoc fuit propter for-
tem celi et forti constellacione qui
ponit vaporem figurate ad modum
vituli. Quinto nota quod hoc non fuit nota
verus vitulus nec corpus vituli sed
fuit vapor ad formam vituli figura-
tus. Sexto nota ostendit quod vero nota
contingit quod sic cadit corpus talis
de nube quia vero est constellacio tam
fortis quod possit vaporem vigorare
ad formam vituli. Septimo nota dicit nota
quod omnia metalla que cadunt de nube
composita quod non possunt fabricari
quod fabricabile debet esse tale quod
cum igne liquescat sed illa metalla
non liquescunt sed ignita resolvuntur in
cineres et hoc est propter siccitatem.
Octavo nota quod quidam dicunt
quod massa ferri que cadit de nube
generatur sic quod viscosum terre humidum
constringitur ad latera nubis frigide
et ex tali constrictione calescit et ex-
stillat corpore humiditas guttatim

~~et collis guttis congelatis generatur massa~~
alij autem dicunt quod ex collo terrestri mane-
te tunc generatur et hec est magis conforme
lre quod dicit quod talis massa sit collecta
ta. Nono nota epylogat autor dicta
et dicit quod sic sunt dicte cause naturales
effectuum predictorum sequitur lra tertia at

Tempus autem hab[et] in

hic est septima pars illius capituli in quo
albertus ostendit tempus universale corus-
cationis et tonitrui et diuidi[tur] in tres
quia primo facit hoc secundo ostendit locum
generationis earum tertio ostendit quod Jupiter
habeat uirtutem super tonitrua et co-
ruscationes secundum ibi eodem autem fa
cilius sunt tertia ibi quod autem uirtutem
habeat Jupiter prima adhuc diuiditur
quia primo facit hoc secundo eodem infert
correlarium secundum ibi quod autem sunt
prima adhuc diuiditur in tres secundum
quod probat dictum suum in talibus rationibus
secundum ibi adhuc autem tertia ibi amplius
quanto primo dicit sic. Tempus autem
habent impressionum que sunt tonitrua
et coruscationes sunt precipue de estate et
nota primo circa lram conclusio una
et est talis quod tempus generationis ipsi-
orum illarum tonitrui et coruscatio-
nis est in estate illa probatur sic in
lra simplici ratione prima est hec quod ille
impressiones generantur ex vapore ter-
reo ex sicco terre sed quod generantur in estate
tempore magni caloris consequentia
probatur quia ad educendum vapores de
visceribus terre requiritur fortis calor et
talis est in estate ~~aut tunc~~ probatur
quia isti grossi vapores non eleuantur
a superficie terre ubi terra est rara et
subtilis et similiter aqua et ex sicco ubi
terra est grassa et aqua ~~sic~~ ergo vapores
ex quibus ille vapores generantur eruuntur
in visceribus terre quod autem terra et aqua
sint in superficie subtiliores qua

in profundo hoc est propter calorem solis lenificantem
et subtiliantem ea in superficie. Secundo nota ibi nota
sunt ~~secundo~~ ratio ad idem probandum et formetur
sic illud quod generatur ex vaporibus terrestribus siccis
et adustis hoc generatur tunc in estate sed ille impressi
ones ~~sunt huius~~ igitur ~~maior nota~~ quia calor
adurens est tunc in estate sicut prius dictum est
sed ~~minor~~ patet etiam ex prius dictis. Tercio nota nota
ibi amplius ibi sunt ratio tertia et potest formari
sic illud quod fit a frigore fortissime impellente
hoc fit in estate tunc sed ille impressiones sunt
huius igitur maior nota quia in estate est frigus
medie regionis fortissime impellens sicut
patet ex prius dictis. Quarto nota auctor reddit nota
causam in lra quare in estate frigus impellens
quia in estate impellitur frigus ad unum locum scilicet ad
mediam regionem aeris et ergo unitur et fortificatur
ibi quod autem sic pellatur patet quia calor est fortis
circa terram ex reflexione radiorum solarium
talle pellit de frigus hoc circa terram ad mediam
regionem. Quinto nota diceret aliquis tamen auctor
prius dixit quod tonitrua et coruscationes
haberent fieri circa equinoxia et hoc est in vere
et autumpno ~~uno dicit oppositum~~ dico quod prius
dixit intelligendum est in aliquibus climatibus
hic autem loquitur videtur de communi tonitruo. Sexto
nota diceret aliquis ~~ac~~ auctor videtur nota
esse superfluus quia etiam prius dixit de tempore
generationis illarum impressionum et nunc idem
in sui. ~~dico~~ quod non quia prius dicebat tempus
earum in speciali in quibusdam climatibus
et concedente hic autem ostendit tempus gene
rationis earum videtur quantum est de se. Sed
diceres tamen tamen prius dixit quod aliquando audiuntur
tonitrua in hyeme dico quod hoc est per accidens
et ergo lra dicit precipue et lra eodem autem sunt

Ex hoc autem quod dictum est

hic infert correlarium eodem et diuiditur
quia primo facit hoc secundo remouet instantiam
ibi licet autem aliquando primo dicit sic ex
hoc autem quod dictum est sequitur quod generatio illorum scilicet
tonitrui et choruscationis et. Nota primo nota

cum litteram dictum est prius quod ille due impressiones scilicet
tonitruum et coruscatio non generantur nisi in estate
propter magnum calorem et tempore magni caumatis. Postea
infert talem conclusionem quod postea sequitur quod generantur
post serenitatem aeris licet tamen in
generatione earum obnubiletur quia ille impressiones
non generantur post serenitatem nisi sint nubes. Secundo
nota ut sit completum habet duo primo quod ille
impressiones generantur post serenitatem [struck through]
est quia in serenitate est fortis inflexio radiorum
solarium circa terram ex qua generatur fortis calor
qui potest illos vapores extrahere secundum si esset
nubes ipse impediret fortem inflexionem quia
impediret inflexionem radiorum in superficie terre
ergo quia est fortis calor hic circa terram impellit
totum frigus ad mediam regionem aeris et ex congre-
gatione illorum vaporum frigorum sunt fortia
contra contrario quia isti vapores grossi non possunt
tamen elevari tempore nubiloso sicut sereno. Ter-
tio nota [struck through] quod habetur [struck through] est quod quia licet
ille impressiones generantur post serenitatem quando
tamen generantur sunt nubes et ratio illius est quia
tonitruum nichil aliud est nisi ruptura nubis a-
quose et coruscatio nichil aliud est nisi vapor
inflammatus et expulsus de nube frigida ergo
necesse est esse nubes in generatione earum. Quarto
nota circa illam litteram licet autem ubi innuit
instantiam. Diceret aliquis contra hoc quod hic dicit
quod numquam sunt ille impressiones nisi aer sit nu-
bilosus quia videmus aliquando in estate co-
ruscationes de vespere et cum tamen est serenitas
et non sunt nubes. Ad hoc respondet Albertus quod ubi-
cumque sunt nubes ubi generantur coruscationes licet
nos propter distantiam videamus et huius signum est
quod tales coruscationes apparent supra orizonte
et ubi apparet aliqua nigredo in illa nube
cum color albus et lucidus potest videre in moenibus
quando color niger et ignis coruscationis est ta-
lis coloratus nubes ubi est nigra ergo videmus
coruscationem et non nubes. Secundo continens autem ostenso

Generatis autem similiter fatur

hic Albertus ostendit loca generationis earundem
et dicit sic. Secundo continens autem similiter fatur
duplex locus illarum impressionum scilicet lo-
cus ubi generantur secundum formas suas et
locus unde extrahitur et elevatur materia
illarum. Nota primo circa litteram quod duplex
est locus generationis illarum impressionum
sicut aliarum scilicet locus ubi generantur
et locus unde extrahitur materia. Secundo
nota quod locus in quo generantur ille
due impressiones est altus in media
regione aeris quam loca in quibus
generantur alie impressiones humide et
illius [struck through] est causa quoniam una
tangitur in littera [struck through] quod frigus fortiter
depellitur a calore hic circa terram et
ergo fortius fortificatur in terre medie
regionis et ergo tunc potuit vapo-
rem fortius congregare et facere for-
cia tonitrua. Secunda causa est quia
ille impressiones ut dictum est ge-
nerantur in tempore quo est fortis calor
et tunc possunt vapores altius elevari.
Tertio nota declarat hic per signum
quod ille impressiones generantur altius quam
alie impressiones humide quia quando sunt
fortia tonitrua tunc est magnum spatium
temporis inter hoc quod videmus coruscationem
et audimus sonum tonitrui et hoc arguit
longinquitatem ipsius tonitrui ab au-
ditu nostro quod tarde sunt sicut soni mul-
tiplicantur nobis. Quarto nota quod locus
unde illa materia extrahitur est grossus
et humidus habens humorem aque et terre
sine conglutinatum quia ille vapor propter
sine conglutinationem potest a calore nubis for-
tius condensari et inspissari et ille
locus est in profundo terre ubi terra est
grossa et aqua terrestris. Secundo diceres
tu quod est causa illius quod aqua et terra
in profundo terre sunt grossiores quam hic
in superficie supra nos. Dico quod ratio illius
est quia terra hic apud nos in

supficie qui cadunt arridis solaribz
et isti pcilorem subtilitate eam in supe
ficie et situ e de aqua &c. Et ut dicitur

Et autem virtutes habe

Hic albertus ostendit virtutes quas habz
iupiter sup tonitrua et corusc. quia
primo facit hic ~~secundo epylogat~~ ita dicta
sua in illo capitulo ibi et hic de tonitruis
~~primo dicit~~ Et autem virtutes ha
beat iupiter in tonando etc. Nota primo
no circa literam Albertus vult hic reddere cau
sas quare philosophi attribuerunt Jovi to
nare quia non sua causa et non vult red
dere eas augurum qui continuantur
no in his physis. Secundo nota quare iupiter
dicitur habere virtute tonandi e quia iupiter
e planeta calidus et humidus ergo
pt levare multos vapores unde ge
nerantur tonitrua et maiore quando co
iungitur in aliquo aspectu forti h aspi
cit marte in estate scz in signis
septentrionalibz ut geminis vel i ~~canc~~
no cancro vel in leone. Tertio nota quod
iupiter et mars sunt in tali constellatione
ut dicitur in litera coniunctis pnt duo pnosti
care primo quod in isto anno erunt multe
coruscationes et tonitrua ppter ~~causam~~
causam iam dictam in litera. Secundo pt p
sciri quod erit pestilencia hominum ppter
corrupcionem aeris corruptis vaporibus
quia sol et iupiter elevat istos vapo
res et mars coburendo incendit eos
vapores et sic aer cui comiscetur
no fit venenosus. Quarto nota alia
causa erit eiusdem pt esse quia
mars e siccus et siccat humidum
radicale in hominibz et aliis animalibus
et cum tempore etiam sit siccum ppter talem
siccitatem sive coniunctionem ppter alicui
accidere mors. Quinto nota quod tali
etiam constellacione martis et iovis
pt pdici sterilitas terre quia mars
coniunctando coburit terra etiam conced

constellatione pnt pdici bella et multitudines
guerrarum quia mars coniunctando facit homines
colericos et quod cito commovent ad litem et ma
iore facit pnopes colericos et bellicosus
quia illi habent humidum subtile quod cito conficitur
et cito calescunt et tunc epylogat ut patet in
litera &c. ~~capitulum~~ Terre motus

Terre motus autem

Hic e capitulum octavum illius tractatus et
~~terminat~~ sic prius determinavit de tonitru
et coruscacione que generantur ex vapore sicco h
modo determinat de terre motu et ~~corusc~~ in
tres. In prima parte ostendit causam materialem
terre motus et locum generationis et causam
efficientem. In secunda parte ostendit terre egressum
eius de terra ~~tertio~~ declarat quedam accidentia
circa ipsum. ~~secunda~~ ibi ~~corpus~~ autem duobus
tertia ibi egressus autem eius. ~~prima adhuc~~
~~corusc~~ in tres quia primo ponit causam ma
terialem secundo causam efficientem ~~tertio~~ locum
generationis eiusdem. ~~secunda~~ ibi efficientem
autem. tertia ibi locum autem. ~~primo dicit~~
Terre motus autem habz causam materialem
vaporem grossum siccum valde terrestrem etc. no
Nota primo circa literam primo habet causa
materialis terre motus et est vapor grossus
terrestris scz dicebatur talis vapor e ma
teria ~~vaporum~~ ventorum ergo non e materia terre
motus. et cum illi sit distincte in pmissiones
dico quod ille vapor grossus terrestris duo
pt considerari uno modo prout elevetur supius
ad aerem. alio modo prout manet inclusus
in visceribz terre. primo modo e materia ventorum
secundo modo e materia terremotus. Secundo nota no
~~complicata~~ habemus causam efficientem terre
motus et e causa efficiens eius vapor
salis qui e penetrativus et penetrat ve
ntre terre et complicatur ut patet ad generationem terre motus
requiritur fortis calor quia talis pt pene
trare adventre terre. Tertio nota complicata no
habetur locus generationis terre motus et e
locus complicata et constricta in superficie

est venter terre cuius pori sunt constricti in superficie
no — Quarto nota auctor assignat tres causas quare terra est opilata et est prima talis quia quedam terra non est arenosa et tamen est propinqua mari ita quod fluxus et refluxus maris sit ad terminos eius et humiditas maris replet poros terre et sic terra opilatur quia humidum replet poros.
no — Quinto nota quod secunda causa opilationis terre est quia quando sunt multe pluvie continue tunc similiter cum humiditate replentur pori terre et sic terra opilatur.
no — Sexto nota tertia causa opilationis terre est quia aliqua terra est multum saxosa et minerosa ita quod in ea generantur multe lapides et minere et propter hoc est solida et constricta et vapores non possunt exire.
nota — Septimo nota quod tunc habetur modus generationis terremotus et est talis quia quando calor solis est fortis et penetrat ad ventrem terre contrahit multos vapores grossos siccos et calefacit eos et quia tunc terra est opilata quia isti vapores non possunt exalare per poros sed manent inclusi et multiplicantur quia fortiter agitantur a contrario scilicet a frigiditate terre et tunc petunt exitum et tunc violenter exeundo scindunt terram et commovent eam aliquando ad magnum spatium ab isto loco propter hoc quia iste vapor diffusus fuit in terra et talis vapor exprimendo ad partes frigidas inflammatur et sic generatur ignis de terra et incendit edificia.
no — Octavo nota auctor ponit quandam distinctionem vaporis qui est materia terremotus dicens quod aliquando est multus aliquando paucus aliquando est subtilis et aliquando grossus aliquando est calidus adustus aliquando est frigidus in potentia et secundum talem diversificationem diversificatur et terremotus. Hec lectio capituli ante.

Exitus autem

Hec est secunda pars principalis in qua albertus ostendit tempus egressus illius vaporis de terra et cum hoc ponit multiplicitatem modi generationis terremotus et dividitur in duo primo facit hoc secundo inmovet dubium. Ubi videamus tamen primo dicit sic capitulo ante duobus scilicet loco et materia

nota — Nota primo tertium tempus quando terremotus est circa equinoctia id est sole existente circa arietem et libram et ratio est quia tunc sunt multi vapores terrestres et grossi in visceribus terre et illa non possunt contrahi per virtutem solis nec possunt exire propter opilationem terre et quia violenter exeundo scindunt terram et faciunt terremotus.

nota — Secundo nota dicit aliquis et tamen semel in lombardia erat terremotus per longum tempus sole existente circa tropicum hyemalem quare videtur quod hoc sit falsum. Respondet albertus quod accidit per accidens quia in estate erant multi vapores terrestres et grossi resoluti per calorem solis et non contracti de terra et illi erant confusi in terra et erant diffusi per totam yemem et tamen in hyeme pori terre essent opilati et isti vapores terre ad hoc agitarentur violenter et impetus commovebant terram et fiebant motus terre et durabat diu terremotus bene per ... dies propter hoc

nota — quia vapores erant multi. Tertio nota quod ille terremotus cessabat de die et veniebat de nocte circa mediam noctem et illius ratio est quia in die per calorem solis subtiliabatur quod non potuit movere terram in nocte autem ad hoc movebatur nocte inspissabatur et sic movebat in nocte.

nota — Quarto nota quod tempus speciale terremotus est quod si essent eadem ma[teria] quod esset de mane et in meridie quam in aliqua alia parte diei et ratio est illius quia aliquando ille vapor est paucus et fuit condensatus ad hoc quod non movebat de mane et noctis quod non movebat de mane ad adveniente sole quia paucus est subtiliatur et movet de mane. Aliquando autem est multus et grossus et tunc non potest subtiliari per virtutem solis nisi circa meridiem quando sol est fortis et ...

nota tunc venit ad meridiem. Quinto nota quod
frequentius est de nocte terre motus quam
de die, sed aliquando per accidens est de die
quando non est tanta subtiliatio de nocte aut
tunc condensatur frigus et sic fortior
ad commovendum de die. Autem ut frequen-
tius subtiliatur de sole quod non potest facere
fortem motum. Et cetera. Littera Egressus autem

Egressus autem

Hic Albertus ostendit divisionem acciden-
tium terre motus quia facit
sic. Secundo ponit unum exemplum de terre
motu. ubi exemplum autem de
terre motu in tot
secundum quod ponit effectus terre motus
prout patebit . Dicit autem
quod sed egressus terre motus quando va-
por est paucus subtilis et pori terre
sunt laxi id est non multum oppilati
et tunc potest sine sono et non inducit nisi
parvum tremorem. Nota primo circa
litteram Albertus in littera ponit alias
divisiones et conditiones terre motus
ex quibus ipse inducit causas effectuum
et est prima talis quod aliquando ille vapor
est paucus et subtilis et pori terre sunt
laxi id est non multum constricti et tunc
potest sine sono et inducit parvum tremo-
rem. Quia ille vapor est pau-
cus et subtilis et tunc egrediens
facit parvum tremorem et parvum sonum
sicut sonum serpentis. Secundo nota
nota quando vapor cum sit paucus et sub-
tilis et pori terre sunt laxi egreditur
sine tremore et sine sono quia est paucus
et non potest fortiter movere et quia subti-
lis transit per poros terre non multum
constrictos sine violentia et facit sonum
nota Tertio nota causam illius quod vapor
est subtilis et paucus et pori terre
sunt oppilati fortiter quod tunc facit sonum
vel unum sibilum et quia est paucus et non
facit sonum et quia debilem cuiusmodi

est sibilus. Quarto nota ubi divisio que nota
invenitur in littera est talis quod quando ille vapor
est grossus et spissus et pori terre sunt fortiter
constricti. Quinto nota divisio quod invenitur in littera nota
quod sic si talis vapor est spissus et grossus
et pori terre sunt fortiter constricti et non adinvicem
a calidus a adinvicem. Sexto nota quarta nota
divisio est illa quod ille vapor aliquando est vapor
unius venti et aliquando autem vapor ventorum opposi-
torum sicut aquilonis et austri subsolani et fa-
vonii. Septimo nota quinta divisio est quod terre nota
motus est aliquando est in loco ubi sunt aque
sicut sunt in littore maris vel alicuius aque
aut in loco ubi non sunt aque. Et cetera. Littera Sic

Si est nimius frigidus

Hic Albertus ponit divisionibus premissis red-
dit causas effectuum terre motus
nimis frigidus in loco non aquoso
et multus et pori terre oppilati. Nota primo nota
circa litteram si ille vapor est multus et frigidus
in loco ubi non sunt aque tunc elevabit terram
et facit motum et videbitur sicut montes et col-
les. Secundo nota quod aliquando talis vapor nota
est ita fortis quod terram elevatam prout de lo-
co suo et tunc manet una parte mons et
in alia parte vorago. Si autem non est ita fortis
tunc postquam iste vapor exibit de terra ergo
residet ad fundum ad locum suum et sic patet quod
aliquando ex terre motu generantur montes et [illegible]
terre [illegible] sunt ut plurimum [illegible]
constrictam [illegible] non potest vapor [illegible] et sic
aliquando elevat terram et hoc est primum accidens
terre motus. Tertio nota circa illam litteram nota
Si autem est frigidus multus ubi vult dicere
si ille vapor est frigidus multus et pori terre
sunt oppilati et est in loco ubi sunt aque supra
faciem terre et tunc aliquando ille vapor absorbet
illas aquas ad quas dominatur de illa terra eleva-
ta residet ad fundum. Quarto nota de hoc nota
ponit Albertus exemplum quod in partibus suis
in loco qui dicitur [illegible] et fuit [illegible]
fluvius absorptus per unam [illegible] terre motum

De terre motu

propter unum de tribus iam sentiebat diminutio aque
supra vel infra et hoc habebat pro magno
miraculo / postea vero terra que fuit elevata re-
sidente redivit aqua in locum suum tempore super-
veniens videtur hoc factum ex terre motu et propter hoc
est etiam quod dicitur de tumulis [...] quod transit
per [...] quod aliquando intrat voragines terre
et transit sub terra per quinque leucas vel plus
hoc factum per terre motum quod sic percussit terram de
loco suo et fecit voragines quas dicunt vul-
gares in infinitate profunditatis ex quo non
potuit mensurari profunditates earum et hoc tangit
cum dicit Si autem fuerit in profundo terre aperit
terram et facit eam aperiri / Quinto nota circa illam
no litteram Si autem vapor siccus ibi vult dicere
quod aliquando ille vapor est siccus adustivus
et est in loco opilato non aquoso tunc egredi-
ens de terra exsufflat cineres combuste terre
ita quod aliquando operit civitates vicinas et
destruit eas sicut quidam dicunt accidisse
illis civitatibus sodome et gomorre quod tamen
non est credendum / Sexto nota circa illam litteram
nota quandoque etiam Ubi innuit aliud accidens et dicit
quod aliquando ille vapor de quo dictum est prius
quod obstruit hostia fluviorum et compellit quod pro-
icit terram ad fluvios et sic obstruit meatus
fluviorum in una parte et faciunt eos transire
per aliam ubi prius non transierunt et compellit pt
sic quod locus ubi prius transiunt aqua fit te-
rridus et terra et hoc contingit in prius aquis in
magnis tamen non contingit nisi per virtutem celi
no Septimo nota ibi Si autem est vapor oppositus
Ubi vult dicere quod quando ille vapor est vapor
ventosus oppositorum hoc est valde commixtus
quod tunc unus occurrit alii et inviat eum ele-
vare terram et facit magnas voragines
et unus movet aquam veniens ab una parte
et alius ab alia parte ~~et sic~~ in occursu aquarum
faciunt aliquando diluvium periculosum et
propterea quod obstruit hostia fluviorum
ad fluxum consuetum quia tunc aqua intrans
voragines et inveniens meatus obstructos

et sic redundat cum impetu Octavo
nota quod aliqua littera dicit de vapore
oppositorum ventorum hoc est intelligendum
sub terra et non supra terram Secunda littera Exem-

Exemplum autem de

hic albertus ponit exemplum de hoc
quod sit terre motus et dividitur quia primo
facit hoc ~~secundo~~ ostendit signa prece-
dentia et sequentia terre motum ~~tertio~~ epy-
logat ~~secundo~~ ibi signa autem / ep[ilogat]
dicit sic ~~exemplum~~ autem de terre
motu ponitur in ovo et in castanea
quod si ponatur non confractis corticibus
ad Nota primo circa litteram Sic fuit nota
[...] imaginetur de motu terre auctor
ponit exemplum sensibile / Prima
quandoque ponitur ovum vel castanea ad
ignem non fractis corticibus tunc va-
por interior subtiliatur a calido et calor
rarefit ~~et ergo~~ hoc occupat maiorem
locum quam ante et ergo quando tamen rarefit
quod non potest continere in testa corrumpit
violenter testam et aliquando proicit ovum
vel castaneam ~~ab igne non confractis~~
~~corticibus~~ contra ignem et sic etiam
in terre motu quando terra est opilata et
vapor non potest exire commovet vio-
lenter terram et aliquando proicit eam de lo-
co suo ut prius dictum est / Secundo nota nota
signa precedentia terre motum sunt duo
primum est frigiditas circa terram quando
propter frigus homo sustinere manum non
potest circa terram et hoc est ~~circa terram~~ propter
vaporem frigidum insultantem de terra
Secundum signum est quod subterra au-
ditur quidem sonus sicut sibilus hoc
propter motum vaporis subterranei
ex hiis duobus signis potest prenosti-
cari terre motus / ~~tertio nota~~ quod signa nota
sequentia terre motum sunt caligines
et tenebre obnubilantes stellas et

etiam lumen et hoc propter vapores grossos posi-
teres de terra qui obumbrant aerem et
sic dicitur quod in passione Christi tenebre
facte sunt usque ad horam nonam qua
tunc fuerunt et multi terremotus Quin-
(no) to nota epylogat illud tempus de terra
sequitur tandem videre

Sequitur tandem videre

Hic est capitulum nonum illius tractatus
in quo albertus determinat de vento turbinis
quod primo facit hoc ostendendo
generationem eius per se secundo ostendit generationem
eius per accidens ibi fit etiam
quandoque turbo per accidens primo adhuc
duo primo ostendit eius ge-
nerationem ostendit eius effectus
secundo ibi effectus autem eius
sic Sequitur tandem videre de vento
turbinis aliud est nisi concursus
duorum ventorum eque fortium venientium
ex opposito obviantium sibi ex quibus
fit una convolutio ventorum ascendens
et descendens qui vocatur turbo et de
eius determinatione est facile scilicet per
dictum quod prius dictum est satis de ven-
tis et quod non differt ab aliis ventis
(nota) nisi per accidens Secundo nota dicitur notat
quorum unus est eque fortis alteri
si unus esset fortior altero tunc fortior
depelleret debiliorem et sic non
(no) fit ventus turbinis Tertio nota quare
ventus turbinis apparet circulariter in-
moveri in aere quia ex occursu illorum
duorum ventorum oppositorum fit quedam
convolutio et unus resistit alteri et removetur
versus plagam unde ipse venit
et sic fit quedam circulatio circularis
(nota) Quarto nota quod adiectum tonitruis
requirit duo primo quod sint duo venti
oppositi sicut orientalis et occide-
talis vel meridionalis vel septen-
tronalis secundo requirit quod sint equefor-
tes propter causam dictam Sequitur

Effectus autem eius est

Hic est secunda pars capituli in qua albertus ostendit
effectus turbinis Effectus autem
eius est quandoque elevatio pulveris de terra et
quandoque eradicatio arborum scilicet quod supple illi
venti sunt fortiores vel debiliores etc. Nota (nota)
primo circa litteram auctor dicit quod duo sunt effectus
turbinis scilicet quod elevat pulveres et alia cor-
pora levia de terra sicut sunt stramina vel ve-
stes Secundus effectus est quod eradicat ar-
bores et hoc quando illi venti sunt fortes Secundo (nota)
nota reddit causam illius quando elevat pul-
veres quia contingit aliquando quod ventorum ex oppo-
sito venientium unus est debilior alio et tamen
resistit sibi et tunc alius impellit eum et sic fit
quod pulvis elevetur et rapitur ab isto vento et
involvitur secundum circulum et tunc apparet turbo
moveri circulariter circa terram sicut rota mole
dum nunc ascendendo et nunc descendendo Tertio
nota quod multi alii effectus mirabiles contingunt (nota)
propter ventum turbinis scilicet subversio edificiorum et etiam
aliquando rapiuntur homines per istum ventum et ducuntur
ad aliquod spacium sicut quidam vectus per istum
ventum credidit se ductum esse a dyabolo et ergo
dicunt vulgares quod dyaboli sunt sic in istis
ventis qui ista operentur Quarto nota (nota)
turbo aliquando generatur per accidens quando unus ventus
non potest habere meatum sed impeditur in flatu
suo et hoc frequenter in strictis locis et an-
gulosis ubi ventus non potest habere meatum
Quinto nota quod illi venti turbinis generati per (nota)
accidens sunt etiam effectus tales scilicet elevant
levia de terra sed sunt alta sicut in vento tur-
binis per se generato et etiam aliquando elevat
homines de terra sicut accidit illis mercator-
ibus sedentibus ante civitatem in curribus
quod elevantur ab illo vento per cursum ad curribus
peritas et sic credit hoc a dyabolo factum esse
Sequitur restat videre

Restat videre

Hic est capitulum decimum illius tractatus et

determinat sic quibus albertus determinat de im-
pressionibus generatis ex composito generatis qui ymper-
ro irradiatur a sole vel stellis / hic incipit determinare
de illo qui generatur ex vapore coniuncto lumine solis
vel stellarum cuiusmodi sunt yris yris colores am-
bulacione et similia talium et dividitur prius capitulum in septem
partes primo ponit intentum suum secundo ostendit
generationem yridis tertio ostendit causam coloris y-
ridis quarto ostendit quod non fiet quinto
ostendit tempus yridis sexto ostendit quod antiqui
senserunt de yride septimo ibi sciendum quod yris
tertia ibi colores autem quarto ibi circulus ille
quinta ibi de ca... aristotiles ait sexta ibi
de yride dicit ysidorus primo dicit sic ostendit
vide causas generationis ex vapore / Nota primo
no quod omnes ille impressiones que generantur in litteris generantur
ex reflexione vel admixtione luminis solis vel
alterius stelle cum vapore / Secundo nota quod per cir-
no culum solis et parvulum lune auctor intelligit ha-
lo / Tertio nota quod deinceps determinat in fine
no per generationes alicuius quia cognito illarum
non potest haberi sine illis etc. licet sciendum quod

Sciendum quod yris sedum

hic est secundum partis capituli in qua ostendit generationem
yridis et dividitur in tres primo facit hoc secundo
declarat hoc per quoddam signum tertio respondet
tacite questioni secunda ibi huius signum potest
aristotiles tertia ibi et licet sol primo dicit
sic Et yris secundum aristotilem causatur
ex radio solis resplendente ad vaporem contra-
rium nubibus id est oppositum nubibus sicut
radius infulgens in aquam / Nota primo
nota quod auctor dicit quod yris nichil aliud est nisi re-
flexio radiorum solarium de nube ad vapo-
rem oppositum ita quod radius principaliter
ad nubem transit et reflectitur ad vaporem
et sic ibi causat yridem et ponit exemplum
illius sicut quando radii solares incurrunt ad
aquam et reflectuntur ad parietem tunc a-
qua principaliter et per reflexionem parietes c
no Secundo nota quod aliter albertus ymaginatur de y-
ride super tertio metheororum ubi dicit quod yris
nichil aliud est nisi inflexio radiorum
solarium de nube opposita ad nos et non

ad aliquem vaporem / Tertio nota dicit nota
in littera quod ad nubem in qua generatur
yris duo requiruntur primo quod sit spis-
sa et densa / secundum quod sit plana / ra-
tio primi est quia si non esset spissa
et densa radii non reflecterentur
absque (?) sed poros penetrarent quam-
ut prius est dictum super inflexiones
fit a corpore denso / ratio causa secunda est
quia a corpore terso et polito fit mani-
festior inflexio quam ab aspero ut
prius dictum est / Quarto nota quod nota
spissitudo nubis et planities in super-
ficie causatur ex confluentia partium quia
partes ipsius licet quod sint similes confluunt et
per talem fluxum inspissatur nubes et sic fit
similis superficiei / Quinto nota auctor nota
ymaginatur quod radii solares inflectuntur
de nube ad vaporem oppositum ac si
duo specula essent opposita et unum
imprimeret similitudinem alterius quia quando
res in aere illuminata opposita nata est
illuminare speciem suam / Sexto nota nota
auctor declarat dictum suum per signum
scilicet quod solis inflexio ad vaporem vel a
nube potest fieri multipliciter quia aristotiles
in tertio metheororum dicit de quodam viro
cuius visus debilis erat quod apparuit
sibi ad eum lumine ambulare et ipsius
causa fuit / quia visus eius debilis
fuit et inflectebatur ad aerem vapo-
rosum posteriorem in quo ... suum ut
... debilitate alibi videre dici-
tur invisibilia visibilia / aliqui vident
aliqua visibilia et aliqua non sicut quidem
potuit videre nigrum et non album sicut
videt corvum nigrum sedentem super do-
mum et non videt domum ergo possibile
est quod fiet talis inflexio a nube etc.

Et licet sol aut ymago

hic albertus respondet tacite questioni
dicens Et licet sol cuius ymago est
yris sit rotundus / tamen simpliciter sol non

no Nota primo circa litteram dicit aliquis
querere iris non est circularis cum tamen sol
a quo fit iris sit circularis sit cum lumen
sui sphericum descendit lumen suum sphericum
Ad hoc respondet albertus quod sol est multum
maior quam est nubes et ideo non potest
in nube sibi generare figuram similem sed
facit semicircularem Sed etiam ad oppositum
positum dicitur quod luminosum proportionabilis
quantitatis medium quod illuminat bene vel
explicat lumen sphericum et illuminat per modum
no sphericum. Secundo nota dubitatur quare
iris apparet arcualis figure et non
recte, ad hoc dicendum quia sol est
sperice figure ut iam dictum est et
illuminat nubem in extremitatibus
et non in medio ideo apparet figura
semicircularis et non recta. Tertio
no nota dubium est in qua distantia
iris generatur in terra et dicit albertus super
tertio metheororum quod ad distantiam unius mi-
liarium et ibi habent esse ille grosse
et spisse nubes ad quas fit reflexi-
no o. Quarto nota quod iris semper est
in opposito solis ut si sol est in oriente
iris est in occidente et econverso. Quinto
no nota dubitatur quod sit illius causa
quod dicitur in littera quod quanto sol est propinquior
orienti vel occidenti quod tanto iris est
maior ~~[illegible]~~ quod causa est quia quanto
est propinquior orizonti in occidente vel
oriente tanto radii eius sursum mit-
tuntur magis ad nubem et ideo maiorem
partem nubis illuminat et ideo fit maior
iris, quanto autem altius ascendit
tanto magis radii mittuntur sursum et ma-
gis deorsum, ad terram et fit minorem
partem illuminat nubis ~~et ideo maiorem~~
~~partem nubis illuminat et ideo fit maior~~
iris et minorem causat yridem
cum in meridie raro fit iris, quia
tunc sol est ~~magis~~ elevatus nimis
et radii eius magis perpendiculariter ca-

dunt ad terram. Circa litteram Colores autem yridis.

Colores autem yridis mutat

Hic est tertia pars principalis capituli in qua albertus
determinat de coloribus yridis ~~et dividitur quia primo~~
facit hoc secundum opinionem propriam secundo secundum opinionem
aliorum ibi quidem tamen dicunt, ~~prima adhuc~~
~~dividitur~~ quia primo ostendit unde causantur colo-
res, secundo quod sint colores secundum aristotilem secundo
ibi sunt autem colores ~~primo dicit~~ sic Colores
autem yridis causantur etc. Nota primo nota
circa litteram secundum aristotilem ~~tertio~~ metheororum
diversi colores yridis causantur ex hoc quod nubes
aquositatis habet aliquas partes clariores
et aliquas densiores et aliquas grossio-
res quas non potest radius solis penetrare
et alias subtiliores qui non possunt radii saltem
solis inflectere et ex tali diversitate partium nubis
huiusmodi permiscetur lux cum umbra et sic ge-
nerantur ibi mirabiles colores yridis. Secundo
nota quod ille sunt cause generales illorum colorum nota
sed si aliqui sunt speciales non licet physico dicere
sed perspectivis. Tertio nota quod secundum aristoti- nota
lem tertio metheororum tres vel quatuor sunt co-
lores yridis scilicet rubeus vel subrubeus
et ille est extremus in convexitate arcus et
ideo nubes est alta et spissa ratione altitu-
dinis apparet clara ratione spissitudinis
apparet quasi nigredine permixtus et sic est
subrubeus quasi vinum rubeum et istum sequitur
viridis et ille generatur in parte nubis despissa
et spissa ~~et post illum~~ sequitur albus qui generatur
in parte nubis rariori et altiori et post istum se-
citrinus et iste est in parte despissa et rara
Quarto nota quod pictores non possunt facere co- nota
lores similes coloribus yridis et maxime illi
intermedios ~~[illegible]~~ potest esse quod forte
nesciunt quomodo commiscentur illi colores, vel
quia non habent res ex quibus commisceantur. Quinto
nota ut dicit aristotiles in quarto me- nota
theororum quidam antiqui dixerunt quod quatuor
essent colores yridis et essent causati a quatuor
elementis ex quibus dicunt illam nubem ce-

esse compositum quia est rubea ab igne et punicea ab aere et glauca ab aqua et viridis atra ab terra. Sed illa opinio est reprobata ab Aristotele tertio metheororum quia illi colores non possunt causari ab elementis quia ab igne non generatur color quia ignis non est coloratus aliter possemus videre ipsum in sua sphaera quod est falsum. Sequitur littera. Arcus iste

Arcus ille simplex yridis

Hic est quarta pars principalis capituli in qua albertus ostendit quod diverse pronosticationes possunt fieri de yride in diversis temporibus sicut ~~ostendit arcus ille~~ simplex ille simplex ~~yridis~~ in diversis temporibus etc. Nota primo circa litteram ubi dicit quod yris apparens in diversis horis diei diversa significat quando apparet in meridie tunc significat multitudinem materiam aquarum et ventorum esse in aere quando autem apparet circa occasum tunc significat quod tonabit et pluet quando autem circa ortum solis tunc est signum serenitatis aeris future. Secundo nota quod causa primi scilicet quare yris apparens in meridie significat multitudinem aquarum et ventorum ratio est quia tunc sunt multi vapores grossi elevati ex quibus fiunt pluvie et venti aliter enim non fieret yris circa tempus. Tertio nota quod causa secundi scilicet quod yris apparens circa occasum solis significat pluvias est quia ille nubes aquatice ad quas fit yris non possunt consumi per calorem solis quia sol recedit tunc de emisperio et ideo inspissatur tunc de nocte et convertuntur in pluviam. Quarto nota causa tertii quare yris apparens de mane circa ortum solis est signum serenitatis est quia tunc ille nubes aquatice per calorem solis ascendentem consumuntur et sic serenabitur aer. Quinto nota quod non semper isti effectus sequuntur sed frequenter aliquando magis et minus sensibiliter. Sequitur littera de arcu ap

Aristotiles ait de arcu

Hic est quinta pars principalis capituli in qua albertus ostendit tempus apparitionis yridis ~~et docet~~ quia ~~primo~~ ostendit in quibus temporibus diei frequenter appareat ~~secundo~~ reddit causam quare non appareat in meridie ~~secundo~~ ibi temporibus non estivis ~~primo~~ dicit sicut Aristotiles ait de arcu yridis quod post equinoctium autumpnale qualibet hora diei etc. Nota primo ~~circa litteram~~ quod frequenter yris fit in autumpno et quia tunc elevantur et sunt elevati multi vapores ex quibus fiunt nubes aquatice in reflexione fit yris et propter eandem causam fit etiam in vere sed in estate non potest ita frequenter fieri quia ~~tunc~~ sol est calidus et consumit vapores grossos vel subtiliat eos tantum quod non possunt fieri nubes ad quas reflectantur radius solis et generetur yris quia tales nubes ut dictum est debent esse spisse et grosse et tales non sunt frequenter in estate. Secundo nota quod determinata altitudo solis requiritur ad generationem yridis ita quod si altius ascenderet vel si plus descenderet non posset bene fieri yris et illa determinata altitudo est in autumpno post equinoctium circa festum michahelis et ideo tunc qualibet hora diei potest fieri yris etiam circa horam quia sol non facit yridem nisi opponatur oblique nubibus sed in autumpno propter declinationem meridionalem qualibet hora diei opponitur oblique nubibus in terra. Tertio nota circa illam litteram temporibus non estivis ubi reddit causam quare in estate non potest fieri yris in meridie quia tunc sol transit directe supra nubes et non opponitur eis oblique et ideo consumit eas et rarificat eas et ideo non potest in eis imprimere ymaginem suam sed in principio vel declinatione diei quia tunc sol non est multum vapores colorans et etiam oblique opponitur nubibus et ideo potest de mane et de vespere fieri yris. Quarto nota solem opponi

nubibus intelligit ~~dispositionem~~ quod oppo-
nes secundum situm, ~~aliquando~~ secundum formam
~~[illegible]~~ apparent eis sed non secundum
nota Quinto nota aristoteles in tertio me-
theororum reddit causam illius quare a-
liquando apparent plures irides quam duo
sed quod radius solis aliquando reflectitur
ab una nube ad aliam oppositam et cau-
sat ibi ambabus irides. Sexto
nota nota aristoteles in tertio metheororum
dicit quod aliquando fit iris aliud sed illa
apparet circa et fit raro non nisi in
plenilunio. Sequitur littera de iride dicit ysidorus

De yride dicit ysidorus

Hec est sexta pars et ultima illius capituli
in qua albertus ostendit quid antiqui
dixerunt de yride dicens de yride
dicit ysidorus etc. Nota primo circa litteram
nota antiqui dixerunt arcum istum in celo
et ideo vocabant istum arcum celi. Sed hoc
secundum rei veritatem non est ita quia
fit in aere ut dictum est, sed aliquando
alte apparet in aere propterea vulgares
credunt eum esse in celo. Secundo nota
nota ponit tunc interpretationem illius nominis
iris et dicit sic iris quasi aeris
quia descendentibus per aerem ad terram
quod videtur hic videtur per aerem in terra
nota Tercio nota ysidorus ponit causas
diversitatis coloris quia aqua tenuis in
nube et aer lucidus et nubes ca-
liginosa illuminata a sole et cum hec di-
versitates nubis in commixtione et de
pressione et raritate et densitate
sunt cause diversitatis illius coloris
ut prius dictum est. Sequitur Circulus au-

Circulus autem

Hec est capitulum undecimum illius tractatus
~~[illegible]~~ in quo albertus de-
terminat de yride. Hic modo determinat
~~de halone~~ qui est circulus qui aliquando
apparet circa solem vel circa lunam
et dividitur in duas partes principales

~~primo determinat de quidditate illius circuli~~ ~~secundo~~ ostendit
quid significat ille circulus secundo ibi circuli isti pro-
~~dividitur~~ in tres. primo declarat quiditatem illius cir-
culi secundo inmovet dubium quoddam ~~secundo~~ ostendit in
quibus super appareat ille circulus secundo ibi et licet iste
circulus circa ubi et hic circuli ~~[illegible]~~ sic. Et ille
circulus qui aliquando videtur in circuitu solis etc. Nota nota
primo circa litteram quod ille circulus qui apparet circa
solem aliquando et lunam qui greci vocatur halo lati-
ne vero corona, ~~[illegible]~~ causatur materialiter
in vapore egresso vel humido multiplicato in aere
sed effective fit a lumine solis vel lune vel alterius
stelle irradiantis super illum vaporem et reflec-
titur ab isto vapore grosso et spisso causatur ille
circulus. Secundo nota quod aliquando ille circulus apparet nota
maior aliquando minor secundum fortitudinem et debi-
litatem visus nostri, quia si visus est debilis apparet
circulus magnus. Si autem est visus fortis apparet
circulus minor. Tercio nota exemplum illius quando no
halonis apparet in locis fumosis et vaporosis
sicut in estuario in quo si ponatur candela apparet
circa esse circulus circa lumen et maxime illi qui
habent debiles oculos sicut patet in habentibus
calorem oculorum qui si inspexerint oportet eis
talis circulus esse circa lumen. Quarto nota nota
auctor dicit ex vapore grosso multiplicato ma-
xime quia si vapor esset subtilis non fieret halo
quia radii non reflecterentur ab isto sed disgrega-
rentur ab isto pisto. Quinto nota auctor inmovet nota
dubium quia aliquis posset dicere ubi causaretur
halo circa esset circa stellas sicut apparet.
Adhuc respondet quod ille circulus non fit in more
circa et hic bene patet ex eo quia vapores illi grossi
si non possunt alte elevari sed ut apparet circa so-
lem vel stellas hoc est propter debilitatem nostri visus
quia visus noster contingit dupliciter circa dispo-
sitiones obiecti ex moderata distancia et
ex mala disposicione organi et ex mala dis-
posicione medii et propter debilitatem visus et
propter distanciam visus non potest discernere inter dis-
tanciam solis et illius circuli. Sexto nota dicit quod nota
ille circulus frequencius apparet circa lunam et a-
lias stellas lumen habentes quam circa solem

~~cum~~ est quia calor solis est fortior quam aliarum
stellarum et ideo consumit vapores grossos vel disgre
gat eos quod non potest fieri halo, sed tamen aliquando fit circa
solem et ~~huius causa~~ est quia tunc tot sunt va
pores elevati ad aerem quod non possunt consumi. Septimo nota Aristoteles dicit in secundo metheororum
quod quando fit reflexio luminis solis vel alterius stelle
a vapore denso ad nubem sed illa nubes est
circularis superficiei causatur halo. Secunda littera

Cerculi isti

Cerculi isti si dilapsi

Hic est secunda pars illius capituli in qua Albertus
ponit quedam signa que significat ille circulus
~~et dividitur~~ quia primo facit hoc ~~secundo~~ ponit unum
notabile de coloribus solis, ~~secundo~~ ibi videtur
etiam. Primo dicit sic Cerculi isti si dilapsi et
qualiter in semetipsis evanescunt etc. Nota
primo circa litteram. Ex corruptione illorum circulorum
diversa possunt pronosticari quia aut isti equaliter
in omnibus partibus evanescunt aut eorum partem frangi
aliquando accidit partibus locis frangitur. Si primo modo
evanescunt significat serenitatem et tranquillitatem
aeris. Si secundo modo evanescat significat ven
tum. Si autem tertio modo ~~evanescunt significat~~ frangitur
significat tempestatem et consideres diligens assignatur
ut vulgaribus multum pronosticare est. Secundo
nota causa prima est quia quando fit totus
simul evanuerit ille circulus significat quod ~~ille circulus~~
vapores sunt consumpti et consumptio est signum tranquil
litatis et serenitatis future. Sexto nota
causa secundi est quod quando ille circulus frangitur
in una parte quod tunc fit signum ventum est quia significat
quod ex isto vapore fit materia venti quia sic
frangit et dispergit vaporem. Quarto nota
causa tertii est scilicet quod quando illi circuli frangitur
in pluribus locis quod tunc significat tempestatem
quia tunc est signum quod materia multorum ventorum
oppositorum est in aere et conflictus in surgit
tempestas. Quinto nota quod notabile quod ponit
in littera est tale quod sol aliquando videtur rubicundus
sicud pruna ardens, aliquando videtur albus

aliquando ~~videtur~~ pallidus. Causa
primi est quando videtur per multos vapo
res terrestres siccos tunc apparet
rubeus sicut flamma viridium lig
norum apparet rubea quando videtur
per fumum densum et grossum, sed quando
sol videtur per vaporem rarum et sub
tilem tunc apparet albus sicut
flamma siccorum lignorum apparet
alba quod videtur per fumum rarum quando
autem videtur per vaporem grossum
aliquando autem apparet pallidus
et sic secundum diversitatem medii per quod
videtur apparet diversi coloris
quod autem hoc sit possibile patet
quia possibile est in istis inferioribus
quod appareat huiusmodi coloratum
secundum quod diversa media videtur
videtur quia etiam est possibile de astris
quod videantur huiusmodi colorata secundum
diversitatem medii quod videtur. Sexto nota
quod consequenter etiam patet causa quare sol
apparet rubeus quando est circa orientem
et occidentem et in medio celi apparet
albus vel pallidus quia quando sol est
circa orientem vel occidentem tunc videtur
eum per vapores grossos consistentes
hic circa terram et ideo tunc apparet rubeus
quando autem est in medio celi tunc videtur
eum per vaporem celi subtilem in aere
subtiliatum a calore solis et sic apparet
nobis albus. Septimo nota dices tu
cum ideo coloris est sol secundum sui naturam
dico quod nullius quia nichil est colora
tum nisi mixtum ex elementis, sed
sol non est corpus mixtum ex elementis
igitur etc. Sed dices contra hoc omne visibile
est coloratum sol est visibilis igitur et prima
ior patet quia omne quod videtur videtur sub
ratione coloris ~~...~~ de se. Conclusio
dico quod omne quod est visibile sub ratione
coloris vel lucis, modo sol videtur

~~subiectione lucis etc. Colores vero nubi~~

Colores vero nubi

Hic est capitulum duodecimum illius tractatus
in quo Albertus ~~determinat~~ de diversis co-
loribus nubium et dividitur in duas partes
principales ~~prima~~ ostendit unde causatur
colores nubium scilicet albus rubeus pal-
lidus et ceteri secundo ostendit unde cau-
satur rubedo matutina et serotina secunda
ibi rubedo vero ~~prima~~ adhuc ~~dividitur~~
quia primo declarat in generali unde
causantur colores nubium secundo in speciali
secunda ibi color id est albus. Primo dicit
sic. Colores vero nubium sunt multiplices
causantur ex commixtione luminis solis cum
nō nubibus etc. Nota primo circa litteram Albertus
intendit quod colores nubium diversificantur
secundum diversitatem vaporum in nube. Unde
ut prius patuit quadruplices sunt
colores nubium scilicet albus subrubeus
niger et citrinus et illi diversificantur
secundum diversitatem nubis per quam transeunt
radii solares. Si enim illa nubes fuerit
rara dyaphana tunc quod illuminatur a so-
le apparet alba. Si vero est spissa et non
dyaphana et tunc apparet nigra. Si est
grossa terrestris et fumosa et sic apparet
rubea sicut flamma vincens lignorum
perfumum. Si vero vapor est mixtus ha-
bens plures partes sic in nube apparet co-
nō lor citrinus. Secundo nota circa hoc quod dicit
in littera quod secundum commentatorem colores
fiunt ex admixtione luminis cum dyapha-
no duplex est lumen quoddam est lumen ex-
trinsecum et quoddam intrinsecum. Extrinsecum
sicut lumen solis vel alterius stelle. Primo
ex admixtione luminis primo modo dicitur quod cau-
satur in mixtis ex commixtione primarum qualitatum
lucidum sit color non autem ex lumine
secundo modo dicto quia lumen solis vel alterius
stelle non facit illa in se colorata
sed colorem nubium generat ex lumine solis
penetrante nubem diversimode varia-
tum secundum magis et minus. Tertio nota
nota ~~dubitatur~~ utrum isti colores sint in nube

~~realiter vel apparenter et aliqui dicunt quod sint ibi~~
solum realiter sicut Albertus dicit super secundo me-
teororum quod sint ibi realiter et non permanenter quia
consumuntur a lumine solis extrinseco. Quarto nota no
hoc quod dicit quod medii colores inter album et nigrum
causantur ex commixtione illorum scilicet dyaphaneitatis
nubis et radiorum solarium secundum magis et minus
quia diversitatem causarum sequitur variatio effec-
tuum sed illa sunt cause istorum colorum ergo colo-
res variantur variatione illorum effectuum. Quin-
to nota ~~dubitatur~~ utrum album et nigrum sint ele- no
menta mediorum colorum et videtur quod non quia
si sic tunc medii colores componerentur ex albo
et nigro consequentia tenet quia elementa dicuntur prin-
cipia compositionis ~~falsitas~~ falsitas probatur quia sic
contraria possent simul stare in eodem. Oppositum
dicit Albertus auctoritate commentatoris. Ad hoc dico
quod medii colores non componuntur realiter ex albo
et nigro prout ly ex dicit differentiam ordinis
quia in mixtione extremorum colorum corruptis
extremis generatur medius color. Sed dices
tunc unde est ergo hoc quod in generatione mediorum
colorum medius aliquando plus vergit ad album et
aliquando plus ad nigrum. Dico quod hoc est ideo quia
in mixtione magis album dicitur minus albo vel
etiam nigrum etc. Sequitur Rubedo vero

Rubedo vero serotina

Hic est secunda pars principalis capituli in qua Albertus
ostendit causam rubedinis matutine et ~~dividitur~~
quia primo determinat de rubedine vespertina ~~secundo~~
de rubedine matutina secunda ibi matutina vero
primo dicit sic Rubedo vero serotina id est
vespertina in nube causatur ex spissitudine etc. Primo no
primo circa litteram quod serotina rubedo nubium
causatur ex nube spissa adusta per calorem
solis cui cum adiungitur lumen solis causat
illam rubedinem. Sed nigredo matutina causatur
ex vaporibus humidis grossis ascendentibus quibus
cum adiungitur radius solaris de mane cau-
sat meridie matutina. Secundo nota quod rube- no
do serotina est signum future serenitatis diei
sequentis sed rubedo matutina est signum pluvie
causa primi est quia de die sol combussit istum vaporem

et consumpsit et tunc etiam nubes tunc constringit constringitur
per frigus noctis et alia die aura serenabitur
Secunda causa secundo est quia de mane significat multos
vapores aqueos esse in aere et cum resolvuntur a ca-
liditate solis fit pluvia. Tertio nota ponit exemplum
de hoc sicut quando videtur flamma per fumum resolutum
a viridibus lignis apparet rubea, sic sol visus
per vapores fumosos apparet rubeus et etiam et
etiam nubes per quam videtur apparet rubea.
Quarto nota quod isto etiam habet causa illorum
versuum de luna, quando luna videtur per vapores
aqueos multos tunc apparet pallida et hoc est signum
pluvie future. Quando autem videtur per multos vapo-
res terrestres grossos tunc apparet rubea et
hoc est signum ventorum quia ex illis vaporibus terre-
stribus generantur venti. Sed quando videtur per vapores
subtiles et paucos tunc apparet alba et hoc
est signum serenitatis quia pauci vapores sunt in aere
qui possunt bene consumi sine pluvia. Quinto nota
diceret aliquis quare non semper in die rubedo ma-
tutina et vespertina cum tamen semper pellat frequenter
sunt nubes per vapores terre ortum et occasum
solis. Sed tamen non semper disposite ad rubedinem et
ideo non semper fit rubedo. Sexto nota diceret aliquis
quare etiam non fit rubedo in meridie.
Quod propter hoc quod calor solis est ita fortis quod nimis
subtiliat nubes et sic non habent dispositionem ad
rubedinem. Secundum de galaxia dicit aristoteles

Aristotiles dicit

Hic est capitulum tercium decimum illius tractatus
in quo albertus determinat de galaxia
in duo, quia primo ostendit unde generatur
galaxia, secundo reddit causam quare semper apparet
in uno loco ibi et quia stelle.
Sic aristoteles dicit de galaxia quod est ignis
purus propinquus orbi celesti etc. Nota primo
ita litteram. Galaxia est via que transit per celum
a meridie ad septentrionem et vocatur via lac-
tea vel a quibusdam vulgaribus via romana

De galaxia

et causatur secundum aristotilem ex adunatione luminis plurium stellarum super speram
ignis, unde in loco galaxie sunt mul-
te stelle fixe parve et vicine et propter
vicinitatem committunt in lumine accepto
a sole et ex commixtione luminis illarum stel-
larum cum lumine ignis causatur galaxia.
Secundo nota quod galaxia non est in ce-
lo sed in spera ignis causata ex com-
mixtione luminis illarum stellarum cum lumine
ignis galaxia vel secundum
alios est in superiori parte ignis. Tercio nota quod galaxia est via dividens
celum per medium a meridie in septen-
trionem et apparet semper in isto loco et non
in alio, quia stelle fixe ex quibus cau-
satur sunt fixe in celo et ideo galaxia
manet in fixa. Quarto nota contra
hoc quod dicit quod galaxia causatur ex
adunatione luminis stellarum quod in isto lo-
co sunt multe stelle parve et multum vi-
cine et ideo lumen earum tangit mutuo
et ex commixtione luminis illarum cum alio
apparet galaxia. Quinto nota aristo-
teles in primo metheororum tractatu ter-
tio capitulo octavo dicit de galaxia quod
est ipsis causata in aere ex lumine
multarum stellarum et probat hoc sicut quod
sicut habet se halo ad unam stellam sic
planetam sic se habet galaxia ad mul-
tas stellas. Sed halo ut dictum est
causatur ex lumine solis vel alterius stel-
le in aere etc. Sexto nota dubitat
aliquis quare galaxia semper apparet
quando aura est serena. Ad hoc potest dici
quod iste stelle sunt multe et calide nec
et ideo semper exhalat et semper fit a spiritu
vapor subtilis qui causatur ex eo. Sic
bene apparet quod galaxia fit in aere et
non in igne. Septimo nota dubitant
aliqui ex quo secundum albertum illa
galaxia est ignis purus quare ideo
apparet alba et non ignea [illegible]

pt dici q illi vapores sut vari pp q̄s
vide² et g° porrus apz alba quā ig
nea et etiā qz ignis i ppia sua spera
nō lucet &c. Comete sūt stelle

Comete sūt stelle

Hic e capitlm quartū decim̄ et ulti
illius tractatꝰ in quo albertus dettat
de cometa ~~et diuidit~~ in tres ptes
~~primo~~ ostēdit quid sit cometa ꝯ op
~~pinione gn̄a~~ sc̄dm opiōm alioꝝ ~~scdo~~
ostēdit quid sit cometa ꝯ opiōne
ppa ~~tercio~~ poīt ꝯ rmētu ꝑ declara
tōe pdcōꝝ ~~scdo~~ ibi dico g° ~~tercio ibi~~
ego aute cū multis ~~primo dicit sic~~
Comete aute sūt stelle hntes
comas q fit ꝑpt acrem &c. Nota
primo cā lrām q opiō quorūdam
fuit q cometa esset stella sepa
quāqz planetarū saturꝰ iupit̄ et mars
venꝰ et mercuꝰ et q illi ꝑpt velocita
tem motus inflamaret acrem sub
se cōtētū et sic cōmato luce cū corū
acre et sic cometa nichil aliud est
sic essz nisi aliqs planeta et cometa
essz ꝑpt talem causam i acre. Se
cūdo nota q illa opiō vide² esse
isufficiēs p° qz sic cometa esset
sp̄ sub zodyaco sub planeta cuiꝰ e
~~cauda~~ sig̃m coma cōsequēta tenz
sz fluitas patebit ꝯ quodā dco
scdo qz spa acris tm̄ distat ab
illis planetis q nō vide² veri sile
q possit sic inflamari ab eis. C
Tercio nota isti valde bn̄ dixerit
de pricipio effectiuo comete qz hꝰ
e calor solis et alioꝝ planetaꝝ
Quarto nota ꝯ lrā habet² eth͡i
illiꝰ nois cometa d². com cometa
quasi ꝑ se stella comata &c. dico g°

Dico g° scdm itēm

Hic e scda ps illius capli in qua
albꝰ ponit diffinicom comete
scdm opiōne ppam et declarat eā dicēs
sic / dico g° scdm intēcom ppam q cometa
nichil aliud est &c. Nota primo cā lrām auc
tor ostēdit quid sit cometa scdm intēcom
suā et aristotilis et d² q e vapor terreus
et grossus cuiꝰ ptes fortit² coniret et ad
herēt qui ascēdit ab inferiori pte illiꝰ re
gionis acris q vocat² estus usqz ad supio
rē cōcauitate ignis ~~et ibi~~ diffūdit² et non
iflamat² a calore solis et aliaꝝ stellaꝝ
et hꝰ vocat² cometa et g° pz q causa ma
terialis est vapor terreus grossus et visco
sus et causa effi^ua e calor solis et aliaꝝ
stellaꝝ. Scdo nota cā illā lrām dico at
q vapor ibi vult dice q opz illū vapore
vn gnat² cometa esse terrestrem et grossū
et viscosū ut sit bn̄ inflamabilis et talis
vapor ꝯ trahit² in estate a corpibz vis
cosis et duris. Tercio q ille dz esse bn̄
adherēs sibi i ptibz et multū cōdensatus
qz si esset subtilis dissiparet² antequā
ascēderet et sic nō esset inflamabilis qz
opz ꝯ inflamabile esse aliqualit dēsū
Quarto nota albertus dicit causam quare ala
teribz apparet tāquā habeat comas et racio illiꝰ
est qz vapor diffusus ad latera ille e magis
tenuis quā sit in medio qz in medio cōtinue
e densus ꝑpt subelevacom aliaꝝ vapoꝝ de
novo cōtinue / sed illi vapores subtiles ad latꝰ
diffusi et inflati apparet diffusi sicut come. C
Quinto nota q cometa diutius durat quā
aliqua alia impssio ignita et hꝰ q cōtinue
nutr² et augmētat² ꝑpt vapores ascēdētes
eiusdē nē quos auctor vocat in lrā thezauꝝ
suū et dicit q tā diu durat quā diu ꝯ sco
uat² ꝑ thezauꝝ suū et ꝑ illos vapores regi²
et dirigit² sicut civis ꝑ thezo. Sexto nota
q raro durat diutius quā ꝑ viginti dies
quia non pt diutius nutiri a vapore ascē
dēte &c. lrā Ego aute

Ego aūt cū multis aliis

Hic Albertus ponit unū ꝯ rmētū ꝑ qd cō

cludit opinionem predictam supple aliorum et dicit Ego
autem vidi plures alios Anno domini incarnationis et
no Nota primo circa litteram Albertus dicit quod ipse vidit
cometam prope polum septentrionalem et ostendit per
falsitatem opinionis prius recitate quia si comete
sic fierent sub planetis non potuisset fieri fuisse
circa septentrionem quia ibi non est via alicuius plane-
te quia planeta non declinat a zodiaco zodia-
tus autem non declinat usque ad polum septen-
no trionalem Secundo nota dubitaret aliquis quomodo
cometa possit generari in septentrione quia ad generationem
eius requiritur magnus calor elevans istam ma-
teriam grossam qui calor non est in septentrione
ut prius dictum est Ad hoc dico quod potuit fieri
virtute alicuius planete ad vapores elevandos
no Tertio nota quod per cometam solet aliqui effectus
futuri pronosticari quorum primus est pestilentia
hominum et maxime magnatum et illius causa est quia
signum est quod multi vapores terrestres venenosi
sunt in aere et illi corrupti inficiunt aerem
et faciunt eum pestilenciosum et dicit albertus quod
cometa plus significat mortem magnatum quam a-
liorum non quia mors illorum est notabilior quam plus co-
siderantur Aliter tamen potest dici quod magnati citius
inficiuntur quam alii quia teneriores sunt propter
continuas delectationibus utuntur Quarto
no nota cometa aliquando solet pronosticari karis-
tiam et ratio est quia comete non generantur nisi
tempore magni caloris qui calor exsiccat terram
et facit eam sterilem et sic sequitur karistia
no Quinto nota quod per apparitionem comete etiam
pronosticantur guerre et multitudo guerrarum
quia calor accendit sanguinem hominum circa cor
et commovet eos adinvicem et ad contentiones multas
autem effectus aliquando possunt pronosticari sed
isti sunt notabiliores id est de illis dicitur Et
sic est finis quinti libri Secundum quintum tractatum

Sicut dicit Damascenus impossibile recte[...]

Iste tractatus cuius subiectum est anima con-
siderata secundum se et secundum suas potentias
~~et continuat~~ ad precedentem tractatum sic
Quia albertus determinavit de generatione
mixtorum inanimatorum ~~hic~~ determinat de
generatione mixtorum animatorum ~~et dividitur~~
iste tractatus principali sua divisione
in duodecim capitula in ~~primo capitulo~~ primittit
quedam accidentia per que introducit propositum
suum ~~in secundo~~ ponit divisionem pote-
tiarum In tertio capitulo consequitur de potentia
vegetativa In quarto determinat de po-
tentia sensitiva in generali In quinto consequitur
in speciali de potentia visiva In sexto
de potentia ~~visiva~~ auditiva In septimo
de potentia odorativa In octavo de gu-
stu In nono de tactu In decimo de
potentia anime appetitiva In undecimo
determinat de potentia rationali In duo-
decimo recapitulat dicta de intellectu ratio-
nali Secundum capitulum incipit ibi Anime
ad divisionem tertium ibi Dicendum igitur
est quartum ibi post hoc id est secundum est
Quintum ibi Decursu ~~sextum~~ ibi Obiec-
tum autem ~~septimum~~ ibi Philosophus obiec-
tum ~~octavum~~ ibi obiectum gustus ~~nonum~~
ibi tactus autem ~~decimum~~ ibi Redeamus
ad potentias ~~undecimum~~ ibi post virtutes
applicativas ~~duodecimum~~ ibi postea
~~primum capitulum dividitur~~ ad hoc
quod est primum capitulum dividitur
in duas partes ~~primo~~ primittit quandam
conclusionem per quam accedit ad suum in-
tentum ~~secundo~~ movet opiniones aliorum
~~secundo~~ ibi Sciendum autem
de suo intentu ~~secundo~~ ibi Sciendum autem
primum ad hoc ~~dividitur~~ primo proponit
conclusionem unam ~~secundo~~ apponit quedam
notabile ~~circa~~ complexe apposito elicit
suum intentum secunda ibi inter substantia

terra ibi de quibus propositum ~~primo dicit~~
fuit sicut dicit ~~Damascenus~~ impossi-
bile est aliquam substantiam esse etc.

no Nota primo circa litteram quod intencio Alberti
illius tractatus est determinare de potenciis
anime et probat intencionem introducendo
premittit unam conclusionem et est prima
conclusio illius tractatus quod nulla sub-
stantia est privata propria operacione illam
ipse probat auctoritate Damasceni etc.

no Secundo nota eadem conclusio patet secundo de
anima ubi Aristoteles probat hoc de dola-
bra quod habet propriam operacionem scilicet secare
in quantum est dolabra talis et in quantum non
est non dicitur talis nisi equivoce et eodem
modo potest probari racione, quia si aliqua
substantia esset privata propria operacione
illa esset frustra et ociosa ~~probatur~~ con-
sequencia quia quelibet substantia est ordinata
ad operacionem tamquam ad finem ~~sig~~ si ca-
reret suo fine tunc esset ociosa et
inutilis sed falsitas probatur quia deus
et natura nichil faciunt frustra ut patet per
~~Aristotelem~~ primo celi ~~et~~ de anima
et ex illa conclusione patet correlarie
quod anima habeat propriam operacionem que est
substantia, et ex hoc ulterius sequitur
quod habet potenciam quia omne quod habet operacionem
habet potenciam concernendi illam et de
illis potenciis vult in isto tractatu
no determinare. Tercio nota Albertus confir-
mat dictum suum per auctoritatem sancti Dyo-
nisii qui dicit in libro de celesti ierar-
chia quod omnis intellectus post intellec-
tum divinum ~~dividitur~~ in tria scilicet substan-
tiam potenciam et operacionem hoc eciam patet per
commentatorem super tercio de anima commento
quinto ubi dicit quod antiquo(?) ilenata(?) est
potencia nisi quinto(?) / eciam hoc patet per primo
magnorum moralium ubi dicit quod intellec-
tus habet illa tria scilicet substantiam virtutem et opera-
cionem et ex hoc patet quod anima nostra habet potenciam
et operacionem et de illis potenciis et operacio-
no nibus hic dicetur. Quarto nota dubi-
tatur utrum anima habeat hic operacionem propriam

et videtur quod non quia Aristoteles in prologo primi de anima quia
sicut hoc maxime esset intelligere consequencia tenet, fal-
sitas ~~probatur~~ quia intelligere non fit sine fantasya
fantasya autem est in corpore igitur et oppositum illius
patet in littera quod anima est substantia igitur habet propriam opera-
cionem ibi dico quod animam habere propriam operacionem
intelligitur ~~dupliciter~~ uno modo quod habeat aliquam operacionem
quam possit exercere seorsum existens separata a
corpore ~~alio~~ quod habeat operacionem quam possit ex-
ercere in corpore sine aliquo corporali organo sibi
adhuc deputato / modo dico quod anima separata a
corpore non habet aliquam operacionem propriam philosophice
loquendo quia non modicum potest gaudere vel tristari
sine corpore / ~~naturaliter~~ loquendo ~~fidem~~ sicut texere
vel metere ut primo de anima ~~sed~~ loquendo secundum
fidem et veritatem anima humana separata a corpore
potest exercere omnes operaciones scilicet gaudere et tristari
et hoc secundo modo anima bene habet operacionem propriam philo-
sophice loquendo quia non requirit aliquod
organum ad suas operaciones cum non sit virtus
organica, sed racio bene probat quod non habeat operacionem
no propriam primo modo. Quinto nota dubitatur utrum
potencia mediet inter operacionem et substantiam
et videtur quod non quia sicut sequeretur quod po-
tencia distingueretur a substantia consequencia patet
falsitas probatur tercio de anima ubi dicit quod
in separatis a materia idem est intellectus intellec-
tus et intellecto ~~et probatur racione~~ quia separatum
aliqua substantia et eius potencia vel illa sunt distinc-
ta vel non / si non habeo propositum si sic igitur possunt an-
tea ab ea consequencia patet quia quecumque sunt distinc-
ta unum potest auferri ab alio / sed falsitas probatur
quia sic esset substantia aliqua talis potencia
et operacione propria quod est contra litteram. Oppositum dicitur
in littera ~~ibi dico~~ quod isti tres termini substantia operacio
potencia significant unam et eandem rem / sed tamen di-
versimode connotant quia substantia absolute significat
sed potencia significat substantiam et connotat eam ali-
quid agere posse / sed operacio significat et connotat
eam actualiter aliquid operari / et ad litteram dico quod
debeat intelligi quod nulla substantia est que sit
potens aliquid operari et non operatur nisi prius
habuerit potenciam / ~~eciam sic debet intelligi quod~~

i lr̃a q in' aiaz ⁊ eius potencia opacones sut media potencie medie q aia no pt opari nisi sit in potencia ad opacones. Sexto nota dubi de isto dco dyonisij q aia intellectus pt diuina pt dici intres si sic d' tut itellcus essz diuisiblis cosequens flrm i' rf flrtas pbat scdo ⁊ i tio de aia. Ibi dico q illa pro de vtute Symonis e fla s; i vtute intellectus dz q aia itellcus pt diuina e i potea ad opacones quas no pt ꝯpre actu intellectus ꝗa pnt tpli' cosideraui absolute q sut substacie ⁊ sic dicut substabie Aliomo scdm q st in potencia ad aliquas opacones substacie ⁊ scdm q actu opant ⁊ sic dicut opacones. Septio nota ꝯcluys introduct ꝓposito auctoris q aia substacia h; opacones et se q opat e in potencia ad opandum illas ergo aia tn st substa h; opacones ⁊ potencias ⁊ dcallis e hic determinandum. Octauo nota dca illa lram de quibz ꝓposito h'. dicit ut vuet exraginacia q velit dcā drop dicē ⁊ no ꝓpa inveme &c. lra sed9 aut

Scđm autē i primis

hic e scdo ps pncipalis capli sit qsus albtus posuit intetu suu de potenciys aie ⁊ diuidit in duas ꝯsequent de potencys aie ⁊ diuidit in duas ptes in pma tractat duas opiniones scda ibi Sed opinionum illorum ad huc diuidit q pmo tractat vna opinionem scdo eius motiuum ponit ibi isti opinantes intres q pmo opinionem tractat obiciat contra ea ostedit quo soluit ad obiectiā scda ibi tcia ibi respondz q sequunt Sicūdū aute i pmis Nota pmo dca lram q in precedenti lra dixit q aia habeiat potencias nunc modo ostede quo ille pote se habeat ad invicem ⁊ ad aiam ⁊ deh' recitat duas opiniones. Scdo nota opio q tangit ista est egidij qui opinat q potencia aie sit idem q ipsa aia sm demat solu i relacoe ad actu ud e scdm q h; diuisos ifpitus ⁊ diuisos actus ⁊ motiu e tale q abeade sba

pnt pgredi diuse opaciones diuisis racōnibz. Tercio nota illa opio pt in telligi vnomo sicut vba sonat sc; q potencie aie sut eedem scdm essencia aie abmdicem scdm talem relacō realem fudata sup diuisos actus fla q implicat cotradictōm q scit q potencie sint eedem q sut eode essencialit ⁊ differut relacoe i. sut eode ⁊ differut s; flrtas p; q implicat cotradiccōz Alio' pt q isti tm potencia racōnalis ⁊ potencia irraconalis sigficat eadem rem quia illa tm9 aia sed tn diuisimode conotat ea posse diuisas opaciones sicut ille tm9 potencia racōnalis ⁊ potencia irraconalis sigficat eadez essencia ⁊ vnus eorum conotat eam posse i actu racōnis ⁊ alius conotat eam posse i actu nascendi ⁊ si sic intelligit opio tunc e vera s; ꝯclusio se adh' q illa opio scdm pmu intellectu sit vera q sequit q potencia racōnalis ⁊ potencia irraconalis differut racoe vel relacoe tali ⁊ conueniut eciam essencialit ⁊ h'. arguit ꝯpositū sic potencia racōnalis ⁊ irraconalis sut eedem realit. Et potencia racōnalis ⁊ irraconalis differut realit racoe g̃ q sut realit differut racoe Ad h' dico negando ꝯsequenciā pma ⁊ negando illam disiunctā q pcedit p fallaciam equiuocacois p totum medium q i maiori potencia irraconalis ⁊ nascibilis supponit psonalit ⁊ in minori simplr &c. lra Et si obiciat

Et si obiciat contra

hic albtus obiciat contra illam opinionem ⁊ dicit Et si obiciat contra illa opinionem Nota pmo dca lraz contra lram pnt sua dua racōnes contra illa

opinionem et dicit prima est talis quia si illa
opinio esset vera sequeretur quod tantum esset una
potencia anime que est vel esset relata
ad diversos actus consequens est falsum
quia aristoteles in secundo de anima ponit plures
potencias anime probat consequenciam
de illa opinione quia potencie anime sunt
idem essencialiter cum anima et aliqua est
una eadem potencia est una Secundo non
no ratio potest formari sic dicendo quia si ista opinio
esset vera sequeretur quod una potencia
verificaretur de alia sicut po-
tencia racionalis est potencia irraciona-
lis vel potencia racionalis est potencia
irrascibilis consequencia tenet quia sunt idem
realiter sed falsitas probatur quia sic
non esset diverse potencie Tercio non
no dicit auctor in libro cuius secundum ac-
cidens quia forte aliquis solueret
illam racionem dicendo quod non predicatur de
se invicem per se sed per accidens non
vult auctor quod eque bene stat
si secundum accidens una est predicabilis
de alia alie raciones possent ad-
duci quas auctor non tangit Sed licet
Simple isti respondet

Simple isti respondet

Hic Albertus ostendit quomodo illa opinio
solvit illas instancias et dicit sic
Simple isti respondet quod non sequitur etc.
no Nota primo circa litteram quod isti de illa
opinione solvunt illas raciones nega-
do consequenciam utramque et ad probaciones
dicunt quod potencia significat in recto illas ra-
ciones et in obliquo significat animas Circa
cuius notam quicumque aliquis terminus est
connotativus tunc illud quod exprimitur
in recto et in eius descripcione hoc significat
principaliter et in recto illud autem
quod exprimitur in obliquo hoc connotat
et significat in obliquo modo ipsi
diffiniunt potenciam sic Potencia est

relacio anime ad actum quia relacio ponitur ad actum in
recto et anima in obliquo et ergo potencia secundum eos
principaliter significat illam relacionem secundario
autem et connotative animam et quia relaciones tales
secundum eos sunt plures licet tamen secundario significat
eandem animam et propter racionem non oportet eam
predicari de alia et sic solvunt ambas raciones
Secundo nota quod illa eciam patet falsitas illius
no opinionis si intelligatur sicut verba sonant quia
ponunt illa relaciones ad actum esse distincta ab
anima Tercio nota quod ille terminus potencia est terminus
no connotativus et significat principaliter et in recto
animam et connotat eam posse operari sicut po-
tencia racionalis significat primo et principaliter
animam racionalem et connotat eam posse ra-
ciocinari Quarto nota dicens tu quomodo de-
no bet solvi iste raciones secundum intellectum opi-
nionis secundum quam est vera dico ad primum quod
arguitur sequeretur quod tantum esset una potencia
relata ad diversos actus concedo consequenciam
et consequens quod tantum est una potencia secundum
substanciam que potest in diversas operaciones Ad
improbacionem dico quod aristoteles in secundo de anima
non ponit plures substancias substancialiter distinc-
tas sed ponit plura nomina connotativa animam
posse diversos actus operari cuiusmodi sunt poten-
cia vegetativa et sensitiva etc. Ad secundam
racionem quando dicitur sequitur quod una predicatur de
alia concedo consequenciam et consequens hec enim
est vera potencia racionalis est potencia irrascibilis
sed tamen non eadem racione est irrascibilis et racio-
nalis Sed licet Isti sic opinantes

Isti sunt opinantes sic nullam

Hic Albertus ponit motivum istius opinionis et
illius probabilitate dicens Isti sic opinantes
nullum habent processum etc. Nota primo circa litteram
illa opinio est probabilis et habet processum auctoritate
beati dyonisii in libro de divinis spiritibus et aliorum
qui dicunt quod anima est sue potencie et illa
auctoritas debet intelligi sicut prius dixi
quod potencie principaliter significant idem quod

q aia sz diuersimode connotat / Secundo nota q
adversarii soluunt sic et dicunt beatum Augustinum
illum librum non fecisse quia in libro retractationum
non facit mentionem de eo ubi tamen enumerat omnes li-
bros suos / sed quidquid sit de hoc utrum fecit ipsum
vel non hic non curo sed communiter sibi attribui-
tur tamen ille liber et allegatur et ad hoc stat auctoritas
Tertio nota beatus augustinus in iuventute multos con-
posuit libros et in senectute perlegit omnes libros suos
et invenit errores quos in verum retraxit
ad correctionem et fidem factus / et tunc a degit
illa sua omnino libro et illum vocavit librum
retractationum ubi enumerat omnes libros suos Sequitur
litera Unde id est per hoc

Unde id est propter hoc

Hic Albertus tractat illam opinionem de potentiis
anime et dicit Unde id est propter hoc opinio aliorum
est et Nota primo q illa opinio videtur
esse alberti quia ipse proferendo dicit eam q sit
sollempnior et verior q precedens et est opinio
talis Quod potentie anime sunt ad invicem dis-
tincte secundum essentiam / sed non secundum subiectum id
est sunt omnes in eodem subiecto sz in anima et ergo
a quibusdam assignari hic solet Secundo videlicet
illius tractatus q potentie anime differunt
secundum essentiam sed non secundum substantiam et probatur
sic sicut se habet q est ad quo est sic se habet
q potest et quo potest anima / sz q est et quo est differunt
scilicet q potest sz anima et quo potest sz potentia dif-
ferunt maior nota cum sufficienti similitudine
minor probatur quia totum compositum est q est et
forma quo est / quia forma dat esse toti
forma autem non dat esse compositum / Secundo
nota q illa conclusio de virtute sermonis est
falsa sed de virtute intelligentis dz sic intelli-
gi q termini significantes animam posse diversos actus
sz potentia rationalis et potentia irascibilis
differunt secundum esse id est habent diversas descriptio-
nes quid nominis et sic conveniunt secundum sub-
stantiam sz sunt una et eadem substantia
anime et sic conclusio est vera q dicit q potentia

sunt distincte ab anima id est habent alias
descriptiones quid nominis quam ille terminus anima
Tertio nota q eodem modo dz intelligi quod dicitur
q aliud est q est anima et aliud est quo est,
id est anima describitur vel connotat terminus signi-
ficans animam aptam natam esse adinven-
tionem vel ad irascendum q ille ter-
minus anima simpliciter significat absolute animam
et sic etiam potest dici illud et intelligi q
dicitur in litera q aliud est q potest et quo potest
quia aliter describitur et connotat terminus
qui significat animam posse sicut est
ille terminus potentia rationalis vel
concupiscibilis et ille terminus anima qui significat
substantiam potentem Quarto nota
albertus videtur sibi contradicere in litera
quia dicit q actus non sunt separabiles
ab anima et non potest esse sine eis et dicit
etiam q insunt ei et absunt ei et hoc
videtur contradicere Ad hoc dico q operatio-
nes secundum actum assunt aliquando et
aliquando absunt anime id est non semper anima
dicitur actualiter operari sz sunt inseparabiles
secundum aptitudinem id est anima semper apta
nata est operari et hoc bene stat simul
Quinto nota q anima sz diversa diversa
nomina / dicitur enim anima in quantum animat
corpus / sed dicitur substantia in quantum sub-
stat et eadem ratione dicitur subiectum
ut patet in interpretatione vocabuli / et hoc tangit
albertus quando dicit substantia autem
est in quantum actus insunt ei / sic ei
dz intelligi q dicitur in litera q potentie
anime conveniunt in sono sz differunt in
essentia id est significant unam substantiam
anime / sed diversimode connotant vel sz
diversas diffinitiones quid nominis / Sexto
nota q circa illam literam ponit aliquis
distinctionem talem / q potentie capiuntur
multipliciter / uno modo capiuntur pro solo
potentie Alio modo pro naturali aptitudine ad
operandum / Alio modo pro inclinatione ad actum
/ modo dicit q potentie non distinguuntur
primo modo sz secundo / et tertio modo

Et illa opinio non valet ut patet ex notabilibus predictis. Dicit littera consequenter: Ut attendamus

Ut attendamus

Hic est capitulum secundum illius tractatus et continuatur sic quia supra albertus posuit intentum suum scilicet quod est determinandum de potentiis anime et posuit opinionem de ydemptitate et diversitate potentiarum anime ~~hic in~~ consequenter dividendo partes anime ~~et dividitur~~ in duas partes quia ~~primo~~ dividit potentias anime ~~secundo~~ consequenter membra divisionis ibi Dicendum ergo. Prima adhuc ~~dividitur~~ in tres secundum quod ponit tres divisiones potentiarum anime quarum ~~prima~~ est secundum ~~aristotilem~~ ~~secunda~~ secundum Avicennam, tertia secundum Damascenum, ~~secunda~~ ibi Avicenna autem, ~~tertia~~ ibi Damascenus autem. Prima dividitur adhuc quia ~~primo~~ ponit divisionem potentiarum anime secundum aristotilem et avicennam, ~~secundo~~ improbat ~~secunda~~ ibi quamvis autem aristoteles. Prima adhuc ~~dividitur~~ primo ponit divisionem aristotilis, secundo ponit divisionem avicenne, ~~secunda~~ ibi Avicenna in sexto naturalium. ~~primo dicit~~ sic Attendamus in hoc capitulo ad divisionem potentiarum etc.

no Nota primo circa litteram quod intendit hic loqui de potentiis anime ergo primo facit divisionem anime ut postea sigillatim possit determinare de singulis membris.

no Secundo nota aristoteles in secundo de anima tractatu capitulo quinto cuius de- dicit quod vivere dupliciter multiplicatur quoniam enim dicitur vivere per principium vegetativum ~~et quoddam~~ per principium sensitivum et ~~quoddam~~ per principium motivum secundum locum ~~et quoddam~~ per principium intellectivum et sic distinguit quattuor gradus vite et hec sunt quattuor potentie anime secundum aristotilem. De primo gradu vite sunt ista que vivunt solo principio vegetativo sicut plante, sed de secundo gradu viventium sunt que vivunt principio vegetativo et sensitivo et solum habent sensum tactus sicut animalia fixa petris et conchilia maris et huiusmodi, sed in tertio gradu sunt animalia bruta que habent omnes sensus et moventur motu progressivo, ~~sed in quarto~~ gradu sunt animalia rationalia que vivunt per principium intellectivum.

no Tertio nota dices tu et sic adhuc non essent nisi quattuor anime potentie, dico quod principium appetitivum comprehenditur sub principio sensitivo ut per aristotilem patet in secundo de anima tractatu primo capitulo decimo ubi dicit quibuscumque inest sensus illis inest appetitus.

no Quarto nota quod aliquibus animalibus iste potentie insunt omnes sicut in hominibus ut patet per aristotilem in secundo de anima capitulo preallegato, ~~in quibusdam~~ autem sunt tantum quattuor sicut in brutis animalibus que habent potentiam vegetativam et sensitivam et appetitivam et motivam secundum locum, in aliquibus autem est tantum una sicut in plantis quibus tantum inest potentia una scilicet vegetativa.

no Quinto nota ut patet per commentatorem super primo physicorum commento octavo duplex est appetitus quidam est naturalis et quidam animalis. Animalis est ~~duplex~~ quidam est intellectivus ~~quidam~~ sensitivus et sensitivus est quidam irascibilis ~~et quidam~~ concupiscibilis et de illo ~~intelligitur~~ illud membrum divisionis posite. Dicit littera Avicenna in sexto

Avicenna in sexto naturalium

Hic albertus ponit divisionem illarum potentiarum anime secundum Avicennam ~~et dicit sic~~ Avicenna in sexto naturalium ponit tres potentias anime.

no Nota primo circa litteram quod avicenna in sexto naturalium ponit tres potentias anime scilicet vegetativam et sensitivam et rationalem et comprehendit sub sensibili appetitivam et secundum locum motivam.

no Secundo nota quod illa divisio Avicenne bene concordat cum divisione aristotilis quia illas potentias anime quas aristoteles ponit complicate illas avicenna ponit implicate et sub principio sensitivo comprehendit duas potentias scilicet appetitivam et secundum locum motivam.

no Quarto nota quod licet avicenna componat virtutem motivam secundum locum sub virtute sensitiva tamen non simpliciter comprehenditur sub ea quia non omne quod habet sensum est mobile progressivo

sicut patet in animalibus affixis petris et ideo aristoti-
les in secundo de anima distinguit motivum secundum locum
contra sensitivum sed tamen per intentionem avicenne potest dici
quod subvitute sensitiva perfecta comprehenditur motus secundum
locum quia omne animal habens animam sensitivam perfectam
movetur localiter. Quinto nota quod plures sunt
motus ut patet in postpredicamentis scilicet alterationes
et augmentationes sed hic capitur principium motivum
pro principio motus localis. Quinto nota multa
est motus localis quedam est motus localis quo
totum mobile et quelibet eius pars mutat locum et
vocatur motus progressivus et de isto intelligitur littera.
Aliud intelligitur motus localis ubi totum non
mutat locum sed tamen partes acquirunt maiorem
et minorem locum et est hic motus augmentationis
et divisionis. Aliud est motus constrictionis et di-
latationis quando totum acquirit maiorem locum vel
minorem per constrictionem vel dilatationem per quod et primo
motu movetur animalia imperfecta sicut cochilia
marina et de illo non intelligitur quod dicitur de principio
motivo ~~ut patet in littera~~ sed de principio motivo
primo nisi dicto motus. Sexto nota dubitatur
qualis sit illa divisio qua dividitur anima in
potentias suas. Aliqui dicunt quidem quod sit di-
visio subiecti in sua accidentia sed male quia
potentie non sunt accidentia anime ut dictum est
potest ergo dici quod sit divisio generis in suas species
quia isti tantum anima sensitiva anima rationalis vel
sunt inferiores ad hunc terminum anima sicut sunt ad
suum genus. Sequitur littera. Quare autem aristoti-

Quare autem aristoteles diffi-

hic Albertus inmovet unum dubium et dicit
Quare aristoteles diffinit sensitivum contra
alias potentias scilicet appetitivam et extra motivum
secundum locum. Nota primo circa litteram dubitatur
quare hic dicit aliquis quomodo potentia appe-
titiva et motiva secundum locum comprehenditur sub
potentia sensibili quia ideo aristoteles in secundo de
anima distinguit illas potentias scilicet appetitivam
et motivam secundum locum contra sensibilem. Ad hoc
respondet auctor ~~dicens~~ quod ratio est illius quod sensibile
inquantum est de vi nominis significat passionem sed appe-
titivum et motivum secundum locum significant actionem ergo
contra sensibilem distinguitur tamquam actionem et

passivum et ergo aliquam solum ponit tres
potentias anime ubi aristoteles ponit
quinque comprehendendo sub sensitiva appetitivam
et extra secundum locum motivum. Certo non
dicit quod sensibile de vi nominis sed nominis
significat passionem. Hoc patet per ~~grammaticos~~ gram-
maticos quia nomen terminatum in bilis sig-
nificat aptitudinem et potentiam ~~et ge~~
alio quia sentire est pati ergo sensus
est virtus passiva ut patet secundo de anima
movere autem et appetere est quodammodo
agere ergo appetitivum et motivum dicunt actionem.
Quarto nota circa illam litteram Ad di-
versa autem ubi sunt notabile tale
quod ille potentie sensitiva vegetativa
intellectiva ubi sunt in eodem individuo
individuo non debet dici tres anime
sed tres potentie sicut in homine anima
vegetativa et anima sensitiva et anima in-
tellectiva non debet dici tres anime
sed tres potentie eiusdem anime id est
anima quadam significat per illos terminos
tres qui connotat unam posse in
tres operationes distinctas sicut anima
vegetativa significat in homine animam
et connotat eam posse vegetare cor-
pus et similiter sensitiva significat animam
et connotat eam posse sentire et sic
de aliis. Sed quando iste potentie sumuntur
in diversis individuis tunc debet
dici diverse anime sicut si sumatur anima
vegetativa in planta et anima sensitiva
in bruto et anima intellectiva in homine
hec sunt distincte anime et non solum
distincte potentie. Ex hoc sequitur
conclusio illas partes in diffini-
tionibus possunt sic scilicet anima intellectiva
et anima sensitiva et anima vegetativa
non sunt distincte et similiter iste anima
vegetativa et anima sensitiva non sunt anima
intellectiva et quamplures consimiles quando
individuis in diversis sunt diverse in
eodem non nota. Quinto nota
dubitatur utrum omnis sensus sit virtus

passiua et augmentatur quia non/ sed sicut est sensibile sit est de sensu. sed non omnis intellectus est actiuus sicut quidem passiuus sicut intellectus passibilis. ergo non omnis intellectus est passiuus et etiam actiuus. Oppositum dicit albertus in littera etiam aristoteles in secundo de anima. Ubi dico quod sensus potest dupliciter considerari uno modo in quantum recipit alias species sic est virtus passiua. Alio modo in quantum iudicat de sensibili et sic est virtus actiua. Quarto nota dubitatur utrum appetitus sit virtus actiua et videtur quod non appetitus mouetur ab appetibili ergo est virtus passiua consequentia tenet quia moueri est quoddam pati ut patet de se. Ubi dico quod appetitus in quantum mouetur de appetibili est virtus passiua in quantum mouet animal et inclinat ipsum ad prosequendum uel fugiendum appetibile est virtus actiua et sic intendit littera

Damascenus ait

Hic est tercia pars principalis illius capituli in qua albertus ponit diuisionem potenciarum anime secundum damascenum et diuiditur quia primo facit hoc/ secundo ponit notabile quantum ad membrorum diuisionis secundum. ubi notandum est autem prima adhuc diuiditur quia primo ponit diuisionem secundo probat eam sufficienter/ secunda ibi comprehendit autem primo dicit damascenus autem. Nota primo circa litteram damascenus primo diuidit potencias anime in duo scilicet in animam racionalem et in animam irracionalem/ per animam racionalem intelligit intellectum. Sed irracionalem subdiuidit in duo membra quia quedam potencia irracionalis est obediens racioni et persuasibilis a racione sicut potencia sensitiua et potencie sibi annexe/ quedam autem est inobediens racioni et non persuasibilis a racione sicut anima vegetatiua que vocatur planta

que ipsa inuenitur in plantis sed in aliis potenciis. Secundo nota potencia sensitiua et intellectiua dicuntur obedientes racioni et persuasibiles a racione quia subiacet dominio intellectus sicut patet secundo de anima quia racio sepe pluries quod sensus indicauerit prosequendum et tunc sensus obedit racioni/ sicut si sensus indicauerit fornicandum racio tamen persuadet hoc non faciendum propter malum consequens et sic sensus obedit racioni et persuadetur a racione et ergo vocatur virtus obediens racioni. Sed virtus vegetatiua uel plantiua vocatur inobediens uel impersuasibilis a racione/ quia racio est cognoscens et etiam quia est natura eius operacio et ergo non potest impediri ab intellectu nec persuaderi. Sed diceres tu gradiendi est potencia anime vegetatiue et tamen non est obediens racioni/ quia homo potest libere gradire et non gradire. Ubi hic dico quod in homine est bene illa virtus obediens racioni/ sed tamen non tamen sicut virtus sensitiua quia eius operaciones non sunt ita bene ab intellectu inseparabiles sicut operaciones sensitiue et ergo vocatur inobediens racioni. Tercio nota quod sub hoc membro inobediens racioni quia est operacio corporis vitales quorum operacio non subiacet imperio intellectus. Quarto nota inobediens racioni et impersuasibile a racione sed se in plus quam virtus plantiua uel vegetatiua/ quia omnis virtus vegetatiua uel plantiua est inobediens racioni/ sed non econuerso/ quia zotica est inobediens racioni que non est vegetatiua. Quinto nota quod virtus zotica dicitur a zoe quod est vita quia fit per spiritus vitales et etiam quia vita animalis in ea consistit unde medici in ea dispositionem pulsus indicant statum vite. Sexto nota circa illam litteram Aristoteles autem. ubi fuit vna dubitacio quia diceret aliquis quare aristoteles etiam non fecit mencionem de virtute pulsatiua sicut damascenus. Respondetur autem quod propter hoc quia ipse tunc ascendens descendisset ad specialia quia liber de anima est de communibus operacionibus anime et ergo ibi non bene diceret de specialibus quia transiret metas illius libri. Damascenus autem tanquam medicus fecit mencionem de omnibus potenciis anime. Sed circa litteram Nota

Notandum est distinctio quedam

Hic albertus ponit unum notabile per quod declaratur
illa divisio prius posita, quia sicut deinde quod que est
virtus zotica quomodo distinguitur prius inter virtutem zoticam
et zodiacam. Secundo ostendit opus virtutis zodyacie
ibi quod patet quia officium. Primo dicit sic Notandum est
distinctio quedam est ~~et cetera~~ ubi nota est idem zotica
et zodiaca et cetera. Nota primo circa litteram albertus ponit
talem illius distinctionis post dictum inter zoticam
virtutem et zodiacam, quia virtus zodiaca est idem
quod virtus vitalis et dicitur a zodiaco quod est vita et inde
dicitur ille circulus magnus transiens per medium celi quod
secundum duodecim partes que vocantur signa et nominibus
secundum animalium vocatus est. Secundo virtus zodia-
calis scilicet zotica est idem quod virtus spiritualis, modo virtus
zotica distinguitur contra vitalem sicut patet per aben-
ragel in secundo tegni in illo capitulo quod allegat in littera
ubi dicit quod quedam sunt virtutes ~~[illegible]~~ naturales
et quedam vitales et quedam zotice distinguendo zoti-
cam contra vitalem. Tercio nota quod hic idem patet
in medicina in alio libro qui vocatur Johannicius
ubi dicit quod triplex est divisio virtutis quedam est naturalis
et quedam vitalis et quedam spiritualis et spiritualis est idem
quod zotica ex quo igitur patet quod zotica distinguitur
contra vitalem. Tercio nota quod officium virtutis
pulsationis vel pulsatilis vel zotice est movere
corporalis et arterias et venas secundum motum
dilatacionis et constrictionis qui vocatur motus dyasto-
le et sistole, quia motus constrictionis vocatur motus
systole, motus autem dilatacionis vocatur dyasto-
le. Quarto nota quod iste patet diffinicio pulsus
vel virtutis zotice quam ponit philaretus ille me-
dicus in libro de pulsibus qui dicit quod pulsus est motus
cordis et arteriarum et venarum qui est secundum dya-
stolem et sistolem ad temperanciam caloris in nati-
[v]i, quia per aerem inspiratum infrigidatur calor in-
natus et in tali inspiracione et inspiracio est
motus dilatacionis et constrictionis cordis et
etiam pulsus est ad egestionem superfluitatum
fumositatum quia per virtutem zoticam calor naturalis
digerit nutrimentum et egerit superflua. Quinto
nota circa illam litteram tollitur. Ibi colligit dicta
in isto capitulo dicens quod in illo capitulo habetur

quod quinque sunt potencie anime secundum aristotelem
et tres secundum avicennam. Damascenus
autem concordat cum aliis in littera sed
non concordat in sensu quia omnes
divisiones illorum tamen concordant quando
reducuntur ad unum. Sexto nota circa
composicionem illius nominis pantegni
est quidam liber in medicina qui vocatur
pantegni et est alius qui vocatur panten-
gni continens totam virtutem tegni
et quod dicitur pantegni a pan quod est
totum et tegni quasi continens totam
tegni virtutem. Septimo nota circa com-
posicionem illorum nominum sistole et dya-
stole sunt due figure gramaticales
et est sistole per quam longa silla abre-
viatur et dicitur a sin quod est con et stalon
missio quia in sistola tempus quod habent
longas sillabas in proferendo mittitur
in unum tempus quo profertur silla brevis.
Sed dyastole est figura qua brevis
silla prolongatur et dicitur a dya quod est duo
et stolon missio quasi missio unius
temporis seu brevis sille in duo tempora longe
sille sicut hic similitudinarie motus
constrictionis et dilatacionis cordis et
arteriarum vocantur systole et dyasto-
le et quia sicut systole longum corripit
sic motus constrictionis latum constringit
et equiso, sicut dyastole breve producit
ducit sic motus dilatacionis strictum
dilatat et ille motus constrictionis
et dilatacionis sunt propter infrigerium cor-
dis, quia calor naturalis congregatur et suffo-
caret nisi nisi diffunderetur per motum
dilatacionis. Sed circa litteram dicendum est

Dicendum igitur est

Hic est capitulum tertium illius tractatus
et continet sicut generalis albertus dividit po-
tencias anime ~~[illegible]~~ determinat in spe-
ciali de membris divisionum ~~et primo de~~
anima vegetabili ~~et dividitur~~ quia primo
movet quandam dubitacionem ~~questionem~~

et arguit ad utraque partem et solvit eam secundo determinat de potenciis anime vegetative secunda ibi ad deam[?] prima adhuc dividitur in tres quia primo movet unum dubium et arguit ad unam partem secundo arguit ad partem oppositam, tercio solvit dubium secundum suam opinionem et solvit raciones oppositas secunda ibi sed contra quidquid potest virtus superior tercia ibi dico quod primo obicitur prima adhuc dividitur in quatuor partes secundum quod arguit quatuor racionibus ad unam partem secunda ibi adidem unius cause, tercia ibi virtus, quarta ibi dico quod quecumque sunt eadem prima dicitur secundum 1° de potenciis anime vegetative primo in hoc capitulo etc. Nota primo circa litteram quidem dubitat dicens quod fuit prius dictum quod in homine non sunt tres anime sed tres potencie et tamen quod in homine esset tres anime substanciales distincte et illorum opinio albertus pertractat in hoc capitulo et ponit raciones illorum pro et contra. Secundo nota quod prima racio eorum procedit ex auctoritate damasceni et formatur sic ubicumque sunt distincte operaciones ibi sunt distincte substancie sed in homine sunt distincte operaciones scilicet vegetabilium sensitive etc. ibi sunt distincte substancie a quibus ille operaciones procedunt quia in tali quecumque habet eandem substanciam illa habet eandem operacionem ergo ex opposito consequentis quod non habet eandem racionem non habet eandem substanciam sed diversas a quibus ille operaciones procedunt sed maior probatur quia vegetativa et sensitiva et racionalis sunt distincte operaciones probo quia in aliquibus inveniuntur una in quibus non inveniuntur alia vel e contra in veniunt sicut in plantis inveniuntur vegetativa ubi non inveniuntur sensitiva vel racionalis et ergo quod intendebat super hoc quod diverse operaciones anime non possunt procedere ab eadem substancia. Tercio nota dicendum est primo de potenciis anime vegetative propter hoc innuit quod hic esset determinandum de potencia vegetativa sed quia fuit digres-

sionem hoc est considerare propter illam dubitacionem Quarto nota dubitatur utrum prius sit determinandum de potencia vegetativa quam de aliis et videtur quod non, quia de potencia prior est speculacio sed potencia racionalis prior est aliis ergo de illa prius esset determinandum Oppositum est auctoritas processus aristotelis in secundo de anima qui primo determinat de vegetativa et postea de aliis. Ibi dico quod dupliciter aliquid est prius uno modo via doctrine Alio modo via perfeccionis, primo modo vero anima vegetativa est prior aliis quia communior est et de illa est prius dicendum in via doctrine, Alio modo potencia racionalis est prior aliis quia perfeccior de illa non valeret ut prius consideretur. Secunda littera

Nunc specialiter arguitur

Hic Albertus ponit secundam racionem pro illa opinione dicens Adidem specialiter arguitur etc. Nota primo circa litteram hec est secunda racio adidem et formatur in forma sic ubicumque sunt diversi effectus proprii et accidencia propria et per se ibi sunt plures substancie a quibus procedunt isti effectus, vel quarum sunt isti effectus hec accidencia, sed in homine sunt diversi effectus et accidencia propria igitur etc. maior probatur in littera sic unius substancie unus est effectus proprius et plurium substanciarum sunt plures effectus igitur e contrario sicud non est de accidens proprium vel unus proprius effectus eius non est una substancia sed plures, minor probatur in littera, quia vegetative et sensitive et racionalis sunt plures effectus non habet. Secundo nota circa illam litteram necesse est aliquid ponere quia ibi auctor intendit talem consequenciam operaciones anime humane non possunt procedere ab una substancia ut probatur per illam racionem ergo oportet ponere vel quod anima humana sit divisibilis in plures animas vel quod sit composita ex pluribus animabus vel quod in homine sint plures anime, sed prima duo non sunt, dicta ergo relinquitur secundum et hoc est propositum eorum et tunc arguitur totum tenens a tota disiunctiva ad alteram partem cum destruccione aliarum partium sed apparet ex sufficienti divisione, quia aliter non posset ymaginari quomodo ille operaciones procederent a diversis substanciis nisi aliter istorum trium modorum, sed prima parte patet, sed quod anima humana non sit divisibilis ex secundo de-

anima et sicut patet / quesitum scilicet quod non sit composita quod
dicatur in textu de anima quod non est intellectum esse mixtum
tum ergo sciencie racione relinquitur tercium scilicet quod plures
sint anime in homine quod est propositum contra dicta litteram

Parte virtus non est sub eo cuius est virtus

Hic Albertus adducit terciam racionem istius conclusionis
et dividitur in tres partes primo format racionem secundo
dividit eam ~~tres~~ solvit / secundo ibi et si dicatur / tercio
ibi intellectum tamen ~~primo dicit sic~~ arguitur si
aliqua virtus non est sub eo cuius est virtus ergo non
primo circa litteram notandum sunt ~~ratio~~ tercia probans
animam vegetativam differre ab aliis et potest formari
ratio sic illa virtus differt ab aliis que
precedit alias in eodem subiecto sed anima vege-
tativa est ~~in eodem subiecto~~ huiusmodi igitur et maior
nota / quia illa non sunt idem quorum unum prius
est alio quia idem prius non est seipso sed minor
probatur quia in embrione est anima vegetativa / quia
embrio vivit vita plante ut dicit aristoteles
in septimodecimo de animalibus / sed vita plante
est vita vegetativa in embrione tamen non est ad
est vita vegetativa in embrione tamen non est ad
hunc anima rationalis vel sensitiva igitur et cetera sed quia
forte aliquis diceret quod in embrione non est
anima vegetativa licet virtus est / hic removet dicens
quod virtus non potest esse sub eo cuius est virtus
Secundo nota circa illam litteram Et si dicatur ibi
obicit contra se / quia diceret quod virtus non est sub
eo cuius est virtus diceret aliquis virtus contra
ignis est in aere ut dicit aristoteles in secundo
de generatione et tamen ibi non est ignis formaliter
ergo virtus est sub eo cuius est virtus / ad hoc re-
spondet auctor ibi intellectum tamen quia licet virtus
ignis sit in aere tamen non potest ibi ~~agere~~ agere nisi co-
niuncta ab igne ergo ad hoc stat propositum quod si
virtus anime vegetative est in embrione quod non potest
agere nisi coniungatur anime vegetative et ergo
est ibi anima vegetativa / Tercio nota embrio
est materia carnea in matrice quoniam formatur
et lineantur membra animalis per virtutem celeste
et virtutem formativam affectam in semine patris
Quarto nota eciam dubitatur de hoc utrum
sit virtus ceteri sit illud cuius est virtus utrum
sit unum et arguitur quod non / quia in semine ab-

sciso est virtus animalis patris / et tamen ibi
non est pater Oppositum dicitur in textu hic
potest dici quod duplex est virtus quedam est
salvativa vel salvata et illa non
potest sine illo cuius est virtus Alia est
virtus infecta et illa potest esse bene sine
eo cuius est virtus et talis est virtus se-
minalis De littera

Adhuc quecumque sunt eadem

Hic Albertus adducit quintam racionem
illius opinionis dicens Quecumque sunt
eadem realiter in substancia si unum est
separabile reliquum est inseparabile Nota
primo circa litteram quinta racio contra illam opi-
nionem est hec in forma quecumque sunt
unum et idem substancialiter si unum est
separabile a corpore et reliquum est separabile
a corpore / sed anima rationalis est separa-
bilis a corpore anima autem vegetativa non
est separabilis a corpore / ratio quia non
sunt idem substancialiter Maior quecumque
sunt idem eadem generatione generantur et cor-
rumpuntur ergo si unum est separabile et
aliud / sed minor ~~quo~~ patet prima parte patet quod anima
rationalis sit separabilis a corpore tercio
de anima ubi dicitur / oportet autem hunc
intellectum esse immixtum / sed quod anima
vegetativa non sit in se separabilis patet
quia est virtus in corpore Secundo nota
dubitatur utrum ~~et~~ anima rationalis
sit separabilis a corpore et arguitur quod
non / quia si sic / tunc anima rationalis
haberet aliquam operacionem sibi propriam
consequens est contra philosophum in prohemio primi
de anima probatur consequencia / quia si esset
separata a corpore tunc non communicaret
in operacionibus corporis Oppositum dicitur
in littera ubi dico quod animam rationalem
esse separabilem intelligitur dupliciter
Uno modo quod sit separata secundum esse a
corpore humano et hoc est falsum quia est
forma substancialis corporis humani

licet forte illa sit intencio commentatoris super tercio de anima aliorum ut sit intelligere quod anima sit separata a corpore id est non habet aliquod organum corporale sibi proprium operacioni adequate deputatum et hoc est verum quia intellectus non est virtus organica etc. licet

Sed contra istam opinionem

Sic est secunda pars principalis illius capituli in qua albertus arguit contra oppositam illius questionis probando quod non sint tres anime in homine sed una tantum et dividitur quia primo probat hoc per racionem secundo confirmat per auctoritates ibi Item adhuc facit Primo dicit sic Contra istam opinionem simpliciter arguitur sic ratio

nota — primo contra licet conclusio prima illius tractatus tantum est una anima in homine probatur quia si non sequeretur quod natura egisset aliqua frustra pluribus patet primo celi quia deus et natura nichil faciunt frustra et est in tercio de anima natura non deficit in necessariis nec habundat in superfluis consequencia probatur quia anima racionalis potest perficere omnes operaciones que sunt hominis ergo frustra poneretur plures consequencia tenet quia peccatum est fieri per plura quod potest fieri per pauciora antecedens probatur quia si anima racionalis non posset omnes operaciones facere hoc maxime esset quia non posset vegetare et sentire consequens tamen patet ad sensum sed falsitas probatur quia quicquid potest inferior virtus hoc eciam potest superior virtus sed virtus racionalis est superior vegetativa et sensitiva sunt inferiores ergo quicquid potest illa ut possit et illa ergo potest vegetare et sentire que sunt opera corporis Cum illa racionem albertus sic procedit primo ponit probacionem consequencie secundo falsitatem consequentis tercio conclusionem ibi Cum igitur natura tercia ibi quare non erunt in homine Secundo nota contra illam partem vel in se vel in suis partibus uirtutis

dicere quod talis potencia sensitiva quam vegetativa habet duas potencias quia potencia vegetativa est nutritiva et generativa et augmentativa sed potencie sensitive sunt virtus visiva et auditiva Tercio nota illam proposicionem quicquid potest virtus inferior hoc potest superior patet quia quicquid potest causa prima mediate secundaria hoc potest se sola Sed quod virtus racionalis sit superior virtus hominis hoc patet quia est perfectior et nobilior Quarto nota contra illam licet patet quod isti termini potencia vegetativa et racio sensitiva et potencia racionalis in homine significant unam et eandem rem et ideo iste in deficiencie possunt esse vere potencia vegetativa potencia racionalis potencia sensitiva etc. licet Item adhuc facit

Item adhuc facit sic ad illam

Sic albertus confirmat conclusiones suas per auctoritates et dubitat quia primo confirmat per auctoritates primo per auctoritatem auggregatis commentatoris secundo per auctoritatem augustini tercio per auctoritatem aliorum librorum de causis secundo ibi Item de causis augustini tercio ibi Item in libro de causis Primo dicit sic Item adhuc facit sic ad illam conposicionem confirmando quod dicitur Nota primo contra licet Commentator super tercio de anima reprehendit platonem qui posuit tres animas sibi distinctas unam scilicet in capite aliam in corpore terciam in corde et commendat aristotilem in hoc quod posuit unam solam animam in homine ergo videtur secundum intencionem aristotilis esse causata una anima et hoc est pulla opinione Secundo nota confirmat hoc idem per dictum beati augustini in libro de spiritu et anima ubi dicitur quod eadem anima videt oculo et audit aure et ratiocinatur et intelligit ergo tantum est una anima que hec omnia operatur Tercio nota dicit aliquis illud videtur esse contra intellectum aristotilis in secundo de anima ubi dicit quod in aliquibus animalibus sunt omnes anime et in aliquibus due et in aliquibus tantum una sicut in plantis Ubi dico quod aristotiles intendit quod in homine quod est animal perfectissimum est una anima potens operari omnes operaciones et in animalibus brutis est una anima potens operari tantum duas operaciones scilicet sentire et vegetare In plantis autem est una anima potens operari unam operacionem scilicet vegetare Quarto nota dubitatur de auctoritate sancti

nota

nota

nota

nota

Augustini utrum sit una ratio que videt in occulo et ratiocinatur et videtur quod non quia tunc anima ratio-
nalis et anima visiva esset una anima consequentia
tenet sed falsitas probatur quia sicut tunc esset
idem corruptibile et incorruptibile consequentia
tenet oppositum de anima quia anima sensitiva est corrupti-
bilis anima autem intellectiva est incorruptibilis
et perpetua differunt plus quam genere ut patet quarto
metaphysice Albertus respondet concedendo primam
consequentiam scilicet quod in homine anima visiva sit anima
rationalis Ad improbationem quando dicitur sequitur quod
idem esset incorruptibile et incorruptibile nego
consequentiam Ad improbationem quando dicitur anima intellectiva
est incorruptibilis sed nego quod anima visiva
est incorruptibilis sed nego quod anima visiva ~~~~
hominis corruptiva sit sed bene dispositio organi
est corruptiva et illa vocatur aliquando visus Et
dicas tu Si anima visiva fortis esset perpetua
tunc fortes perpetue essent videns consequentia
tenet ~~quod potentia videndi fortis~~ quia quando for-
tes sunt potentia visiva tunc est videns nego conse-
quentiam quia potentia videndi fortis non solum con-
sistit in anima sed etiam in dispositione organi cor-
poralis et illud non manebit perpetue Secundo

Quid dicatur in libro de causis

Hic Albertus confirmat dictum suum per auctoritatem
libri de causis et dicit sic Quod dicitur in libro
de causis quod operationes priorum ~~...~~ primo
~~...~~ causa licet ratio potest formari completa sic quod illa
conclusione prius posita anima rationalis ~~...~~
potest complere operationes potentiarum anime scilicet
non sit ponendum plures animas in homine consequentia
tenet quia partem est sic prius plura quod potest sic per
pauciora consequentia probatur quia anima rationalis
potest sentire et vegetare et hoc probat auctoritas
auctoris libri de causis quod operationes poten-
tiarum manent in posterioribus sed anima vege-
tativa et sensitiva in homine sunt posteriores anima ratio-
nali ergo operationes earum manent in ipsa ergo
anima rationalis potest complere operationes earum
Secundo nota quod prius dicitur multipliciter ut patet
in postpredicamentis Uno modo dicitur prius quod est
absolutius et perfectius et sic anima rationalis est
~~perfectior~~ aliis prior aliis Alio modo dicitur

prius a quo non convertitur subsistendi conse-
quentia sicut bene sequitur hoc animatum habet
animam rationalem ergo habet animam sensi-
tivam et vegetativam sed non econverso
hoc habet animam vegetativam igitur habet
rationabilem sic anima sensitiva et ve-
getativa sunt priores anima rationali
Sexto nota liber de causis dicit quod anima superiora habet a prima causa na-
turam inferiorum quia inferiora sunt in supe-
rioribus sicut effectus in causis quia
totus iste mundus inferior subiectus
est superiori lationi ut eius virtus
eum gubernet ut patet primo metheororum
Quinto nota quod anima superiorum habet
scilicet et intelligere ab intelligentia quia
motores celestes non habent depote-
rius animam nisi intellectum ut dicit
Commentator in de substantia orbis
et ille intelligentie sunt comitte or-
bibus secundum operari et non secundum esse
et sic superiora dicuntur intelligere
per intelligentias Quinto nota quod auctor
de causis dicit quod anima superiorum habet
posse movere celum ut fiat in istam
ratio de predicti hic in inferioribus quia
motus celi est causa in inferioribus
istis sicut patet secundo de generatione
Sexto non auctor in libro de causis
videtur loqui in illa auctoritate
secundum opinionem quam imponit Platoni
qui dicit quod celum est animal magnum et
habet animam moventem ipsum essentialiter
sibi coniunctam preter intelligentiam Septimo
nota etiam hic quod Albertus dicit et hoc
concedimus quod illius opinionis est quod
non sit nisi una anima in homine et
ergo credit illas auctoritates esse
veras Octavo nota dicit quod isti
ultimi rationi non est insistendum quia
est katholice fidei est contraria quia

q' dicat q' aia celi habeat ex se mo-
vere celu hoc aute e contrariu fidei
q' aliquis sit effectus qui no incipiat
procedat ideo etc. Sequitur Ad illud q' —

Ad illud q' primo

hic circa ps illius capli in qua albtus
solvit rationes quatuor prius factas proban-
tes q' i hoie sunt tres aie realit'
distincte et dividit' q' primo facit hoc
scdo confirmat illam opinionem q' no sint
nisi una aiam i hoie/ scda ibi ad
verificacoem aute prima adhuc dividit'
i quatuor scdm q' solvit quatuor racio-
nes/ scda ibi ad scdm dicendu/ tercia
ibi ad terciu dicendu quarta ibi ad quar-
tu dicendu primo d'r sic Ad illud
q' primo obicit' d'e ad prima ratioz
oppositu qm arguet'. quorum operacio-
nes etc. Nota primo circa litteram auctor
No solvit rationes primas/ quatuor duas
aut no solvit q' videt' fuisse illius
opinionis q' in hoie no sunt plures aie
distincte realit' Scdo nota q' i mut
No i littera una distinctionem p qua solvit'
ista ratio prima e distinccio talis etc.
operacionum diversarum quedam sunt de-
sparate sic q' una no ordinat' in ali-
am sicut forte st operaciones contra-
riorum/ alie st diverse sic tm q' una
i una alia ordinat' et sic illa operacio
que e vegetative et sensitive et racioci-
nativi st diverse et tm potencia sensi-
tiva ordinat' intellectiva q' illas
potencias ordinat natura i instrumentu intel-
No lectivu/ Tercio nota p hoc circa racio-
cinacionem qm arguebat' sic ubicunque
st distincte operaciones ibi st distincte
substancie etc. est dicendo ille operacio-
nes no sunt ad invicem ordinate/ et tc
negetur minor q' operacio potencie ve-
getative et sensitive ordinat' in o-
No peracionem racionales Quarto nota
dicit q' operacio vegetativa et sensitiva
sit naturales ad illa/ hoc debz sic in-
telligi q' sunt minus pfecte q' sicut aia vegetativa
in plantis est ignobilior quam aia sensitiva
i brutis animalibus sic operacio vivendi est imperfec-
cior quam operacio raciocinandi et similit' operacio sen-
ciendi e imperfectior et g° dicunt' materiales ad
istam/ Quinto nota dicit q' aia racionalis ve- No
getat corpus sz no in quantu racionalis hoc dz
sic intelligi q' de aia racionali verificantur
illa predicamenta vegetare sentire/ sz tm no cu ra
specificacione i quantu e de aia racionali videt'
posse raciocinari cu illa specificacoe i quantum
q' aia racionalis in quantu racionalis raciocinat'
Sexto nota opinio contraria obviaret isti solu-
cioni sic quia iste operaciones procedunt a distinctis sub-
stanciis licet bn sint sub ordinate i hoie qui
sunt abinvicem separabiles/ sz ille operaciones ve-
getative et sensitive sunt huiusmodi igitur etc. maior patet minor
probat' q' operacio vegetandi e in plantis ubi no
sunt alie. adhuc pt dici q' hoc verum e si tales
operaciones essent separabiles abinvicem in eodem
subiecto/ sed tunc negetur minor q' in hoie non
reperit' una carens sua alia etc. Sequitur Ad scdm

Ad scdm est dicendum

hic albtus solvit scdam racionem prius factam
p opinione contraria contraria et dicit sic Ad se-
cundu simple argumentu dicendu q' verum est
q' unius effectus est unum esse etc. Nota primo
circa litteram/ ratio scda prius facta fuit hec unius
cause e unus effectus illa auctor concedit et
tunc ultra/ sz aie sunt plures operaciones g°
plures effectus negat consequenciam q' operacio
no e idem q' effectus q' aliquid ex pluribus
operacionibus resultat unus effectus sicut patz
de virtute et de vicio q' habitus generant' ex pluribus
operacionibus Scdo nota q' aliter possz respon-
deri ad auctorem ponendo talem distinccionem/ q' duplices
sunt effectus/ quidam sunt effectus primarii/ et quidam
scdarii/ tunc qm dicit' in maiore unius cause
unus e effectus verum est primarius et principalis
possibile est tm q' sint plures scdarii et consequen-
tes sicut calidum principalit' calefacit/ sed ex
consequenti disgregat et levificat et sic de

aliis operationibus. Sed dices tu idem in quantum est sperma est aptum natum facere idem vel simile consequenter concedo quod sperma in quantum est aptum natum facere idem vel simile et consequenter tamen plura facere. Sed lit. Ad

Ad tertium argumentum dicendum

Hic albertus solvit tertiam rationem superius factam et dividitur quia primo facit hoc, secundo solvit unam obiectionem. Quia primo facit hoc, secundo solvit unam obiectionem factam in eodem argumento secunda ibi Ad evidentiam. Prima adhuc dividitur quia primo facit quod obiecit prima, secundo declarat dictum suum in simili secunda ibi sicut hic. Secundo declarat dictum suum in simili patet de loco primo dicit sic Ad tertium argumentum dicendum quod virtus vegetabilis est in embrione non tamen ubi est anima vegetativa nec sensibilis nec rationalis. Nota primo circa litteram quod posita ut
Nō solvit rationem tertiam superius dictam cum arguebatur sic ille potentie non sunt eadem secundum substantiam quarum una precedit aliam concessa maiore negat minorem et probationem minoris quod dicebat quod in embrione est anima vegetativa sed aliis negat hoc quia ibi sit anima vegetativa probationem quia ibi est virtus anime vegetative ergo ibi est anima vegetativa concesso antecedente negat consequentiam et probationem quod dicitur virtus non potest esse sine eo cuius est virtus negat hoc et probationem quod dicitur accidens non potest stare sine subiecto sed virtus est accidens illius cuius est virtus et concessa maiore negat minorem quia virtus non est accidens illius cuius causa est virtus sed virtus bene est accidens illius in quo est sive in quo continetur sicut virtus activa non est accidens anime vegetative sed est bene accidens embrionis. Secundo nota circa illam litteram sicut
Nō patet de loco quia locus non dicitur accidens locati sed locus dicitur bene accidens locantis id est continentis verificatur de locante esse locus sic in proposito virtus anime vegetative non dicitur accidens anime vegetative sed virtus dicitur accidens embrionis. Tertio nota circa illam litteram Ad illud quod obicit
Nō ubi respondet obiectioni facte in eodem argumento cum dicebatur quod virtus anime vegetative non ageret nisi continetur in potentia vegetativa concedit hoc sed hoc est anima vegetativa ipsius subiecti scilicet matricis que sibi alligatur per aliquas venas et per vincula

per que attrahit nutrimentum et oportet quod illa vincula aliquando puer nascitur sicut declarat aristoteles decimo qui infertur quod nutritur et vegetatur virtute vegetativa sic etiam in proposito embrio vegetatur per animam vegetativam matricis sed ipsa adhuc non est anima vegetativa. Sed dices tu quid ergo est dicendum ad auctorem aristotelis allegatum in ratione dico quod debet intelligi sic quod in embrione prius apparent operationes anime vegetative quam sensitive et cum hoc tamen stat quod ibi non sit anima vegetativa ubi anima subiecti. Sed lit. Ad quartum

Ad quartum dicendum

Hic solvit quartam rationem superius factam et dividitur quia primo facit hoc, secundo innovat instantiam contra solutionem et ostendo in inter... solutionem eius secunda ibi Si at aliquis vellet, tertia ibi Si autem inveniatur ab aristotele. Primo dicit sic Ad quartam dicendum quod cum eadem sit anima vegetabilis et sensibilis et rationalis. Nota primo circa litteram rationem quartam
Nō superius formatam fuit hec quecumque sunt unum et idem secundum substantiam si unum est separabile a corpore et reliquum. Sed anima intellectiva est separabilis a corpore anima autem vegetativa et sensitiva non. Ad illam rationem respondet auctor maiorem concedendo minorem negando scilicet quod anima vegetativa et sensitiva non sunt separabiles a corpore quia cum sit eadem anime intellective ita bene sunt separabiles a corpore sicut ista sed cum anima vegetativa et sensitiva sunt separabiles a corpore non in quantum vegetativa vel sensitiva sed in quantum intellectiva. Secundo nota circa litteram Si aliquis vellet in forte ubi solvit unam obiectionem. Si una diceret aliquis anima vegetativa est separabilis a corpore quando ista anima vegetativa in quantum vegetativa est separabilis negat consequentiam quia anima

vehetatia i quatu aia vehetatia idem
est quidq competit uni eciam competit
z reliquo Ad h. respodet auctor negado
consequenciam ad probacionem negat quiqz
sunt unum z idem quidq competit uni
competit z reliquo z h. in sili suppoe
sortes iuuenis z sortes senex sunt idem
scdm substanciam z sortes iuuenis non
crescit tn no sed sortes senex crescit
sz tn sunt idem scdm substancia ecia
in proposito no sequit aia vehetatia
e separabilis a corpe s. aia vehetatia
i quantu vehetatia Tercio nota de io
sophysmate q ponit in lra sortes
iuuenis et sortes senex sunt idem scdm
substanciam illa proposicio pt distingui q
ul ille tminus puer q ille tminus senex
supponit psonalit pro hys q sunt z sic
e falsu qr sic esset sensus q idem
sortes esset senex z puer sil z se
mel q e falsu Alio mo pt intelli
gi q uns cor supponat psonalit
pro eo q est z alter supponat pro eo q
fuit ul pt esse et sic e sensus sor
tes senex e ide scdm substancia qui
fuit puer ul sortes puer e idem
scdm sbstancia qui erit ul pt esse
senex z sic e ua z sic intedit auct
q in proposito e distinguendu de illa ppo
sicione aia vehetatia i quantu vehetatia
st ide scdm substanciam qr pt sic in
telligi q aia vehetatia sp operat
opaciones aie vehetative z h. e fsm
Alio mo q e apta nata operere opa
ciones vehetativas z h. e um Quarto
nota circa lram Si alit qbi vr dice
q si in dictis aristotilis iveniunt oppo
situ illius opionis sz q aia vehetativa
z sensitiva z intellectiva sit distincte
debz intelligi in diusis suppositis puta
i planta in bruto in home Quinto nota
qbi ul eciam i home qbi vr dice Si in
veniat in dictis aristotilis q i home
aia vehetativa sit prior aia sensitiva

sicut i libro de animalibz dr q embiro primo viuit
vita plante deinde aialis h. est intelligendu
q opaciones aie vehetative sunt communiores quam
opaciones aliarum h. patz qr opaciones vehe
tatiue sp sunt ptota vita aialis qr quam diu
sumus causa diu nutrimur sz opaciones sensus
z intellectus no sp insunt scdm intellectu
sicut pz in sompno ul in aliquibus passionibz
Se lra Adverificaciom aute huius

Adverificacione aute hui*

hic albtus at redit sup principalem conclusion
z confirmat eam z diuidit in duo qr primo co
firmat racione nali scdo racione theologicali scda
ibi Addidem pt in dua prima adhuc in duo prim
q confirmat duabz racionibz nalibz scda ibi
Addidem primo dr sic Adverificacionem autem
huius sz q ille tres differencie Nota primo
circa lram qr illa lra sumit una racio ad con
firmandu conclusionem pdicta sic Si ille po
tencie sz potencia vehetativa z sensitiva z racionalis
esset distincte z haberet in generacione q una
generetur postquam alia sicut adusarij dicunt
sequit q una corruperet prius alia ul sepa
raretur pbat consequencia qr sz ordine in generacioe
sz ordinem in corrupcioe ul resolucioe g. qr
scdm eos aia vehetativa prius quam aia sensitiva
z vehetativa prius quam racionalis qr separat post
a corpe huius falsitas pbat qr in morte
hois post separacionem aie racionalis no manet
potencia vehetandi z sentiendi qr aia racionali
separata statim e ho mortuus Se lra Addidem

Addidem arguit' uni pfecti

hic Albtus adducit scdam racionem ad confir
mandu eam dicens Addidem suple arguitur
uni pfectibili respodet una pfectio Nota pro No
ma lram Tercio formatur de lra sic Si in hoie
aia racionalis z sensitiva z vehetativa no esset
eadem scdm substancia sequeret q uni pfectibili
correspoderent plures pfectiones consequens e
falsu ut pz in lra qr unius pfectibilis no est

nisi una perfectio consequentia probatur quia homo est unum
perfectibile. Si igitur homo in homine essent plures anime tunc essent
in homine plures perfectiones. Secundo nota quod totum
compositum vocatur perfectibile forma vero perfectio. Si igitur
in uno composito essent plures forme substantiales
Nota in uno perfectibili essent plures perfectiones. Tertio nota
adversarii solvunt illam rationem quia unius perfectibilis
est bene una perfectio principalis, possunt tamen plures esse
subordinate et sic ille potentie subordinantur in
homine potentie rationali. Sed illa solutio modicum solvit,
quia principalis perfectio dicitur proprie perfectio
quia ab illa capit perfectibile nomen et rationem sicut
anima rationalis est principalis perfectionis, quia ab
eo capit homo nomen et diffinitionem. Secunda littera Addidem

Addidem sit adhuc ratio

Hic Albertus ponit unam rationem pro confirmatione
illius opinionis et dicit sic Addidem sit adhuc
inducta ratio theologica que cum anima vacat car-
nalibus desideriis impeditur contemplationibus
Nota superioribus etc. Nota primo circa litteram quomodo littera sunt
ratio dicta theologica, quia si anima sensitiva esset
distincta secundum substantiam ab anima rationali seque-
retur quod anima rationalis non retardaretur vel move-
retur operatione anime sensitive, consequens est falsum
ergo et antecedens. Falsitas consequentis patet, quia quando anima
per intentionem sensualem vacat voluptatibus et
desideriis carnalibus que sunt opera sensus tunc
retrahitur etiam impeditur a contemplatione superiorum
que est opus rationis. Sed consequentia probatur, quia
si esset diversa tunc actus unius non dependeret
nec ab actu alterius et per consequens non promo-
Nota veret nec impediret eum. Secundo nota quod ut dicitur
tum est prius virtus sensitiva est obediens ratio-
ni et quando intellectus precipit sensui tunc opus in-
tellectus promovetur per sensum. Quando autem appe-
titus concupiscibilis contrariatur intellectui
Nota in iudicio et persuasioni hec corporis contemplatione rationis
impeditur per sensum secundum quod unus possit similiter vacare
contemplationi et sequi desideria carnalia bene
patet quia sectator carnalium passionum non est aptus
ad virtutes morales ut patet primo ethicorum
igitur multo minus est habilis ad opera virtutum intel-
Nota ligibilium. Tertio nota ista ratio solvitur ab ad-

versariis sic quia quando dicitur si esset di-
versa tunc operatio unius non impedi-
ret operationem alterius, dicunt verum esset
si esset de separate et non sibi mutuo
subordinate tunc actus unius non impe-
diret actionem alterius modo sic non est
sed in homine ob subordinationem anime ratio-
nali. Quarto nota dicit in littera quod Nota
multe rationes preter illas sunt quarumque
pre de quibus vel supersedere ad presens
propter brevitatem et per hoc innuit quod verita-
tem ut sit satis probabilis. Secunda littera

Redeamus igitur

Hic est capitulum quartum et continuatur
sic quia Albertus fecit digressionem
propter actionem illius dubitationis. Hic in-
tractationem illius dubitationis de potentia ve-
dicit ad determinandum de potentia ve-
getativa et dividit quia primo ponit va-
potentiam anime vegetative secundo consequitur
membra divisionis. Secunda ibi nutritiva
opus est. Primo dicit Redeamus igitur
ad divisionem vegetabilem etc. Nota
primo circa litteram dicit Redeamus per hoc
innuens se fecisse digressionem a propo-
sito principali. Secundo nota ille tres
potentie scilicet nutritiva augmentativa
et generativa nichil aliud sunt nisi
anima vegetativa potens illas tres opera-
tiones exercere scilicet nutrire augmenta-
re et generare et ille operationes insunt omni
animali potenti generare sibi simile necesse
est omni animali quod possit nutriri per
nutrimentum instrumentum deperditum
per calorem naturalem etiam requiritur quod
augeatur secundum debitam quantitatem
sub qua possit suas operationes exercere
naturales. Etiam requiritur quod possit generare
sibi simile et sic propagationem sui con-
servare et hoc est verum in animalibus generatis
Nota seminaliter, non autem in animalibus generatis per putre-
factionem, non habent virtutem generativam. Ter-
tio nota quod potentia nutritiva est ma-
gis necessaria animali inter illas tres
potentias vegetativas anime vegetative

quia sit uni species sicut aliquis non autem alie sicut illa. Quarto nota dicit aliquis videtur quod illa divisio anime vegetative non sit bona quia debet esse bimembris et autem est trimembris. Ad hoc dico quod est reducibilis ad bimembrem, quia potentie anime vegetative ordinatur in conservationem individui vel in conservationem speciei. Si ordinatur in conservationem speciei sic est virtus generativa. Si autem ordinatur ad conservationem individui hoc est dupliciter, quia vel ordinatur in conservationem individui simpliciter vel quo ad esse perfectum. Si primo modo sic est potentia nutritiva que ordinatur simpliciter ad conservationem individui. Si secundo modo sic est potentia augmentativa, illa ordinatur ad acquirendam perfectam magnitudinem partibus individui etc. Textus Nutritive

Actus potentie nutritive

Hic albertus consequitur de potentiis anime et dividitur in tres, primo determinat de potentia nutritiva, secundo de potentia generativa, tertio de potentia augmentativa. Secunda ibi generative actus, tertia ibi augmentative. Prima adhuc dividitur: primo ostendit quid sit operatio potentie nutritive, secundo eam dividit, secunda ibi eius autem partes. Primo dicit sic: Actus potentie nutritive est nutrire suo alimento uti vel Nota primo littera prima potentia anime vegetative est potentia nutritiva et illius opus est actus nutrire ipsum animal et convertere nutrimentum in naturam animalis et illam virtutem nutritivam nichil habet nisi vivat, quia ut dicit aristotiles in secundo de anima nichil nutritur nisi participans vita.

Secundo nota dicit in libro quod illa virtutem sic habet animatum hoc patet secundo de anima ubi aristotiles dicit quod quousque vivimus nutrimur et illa potentia data est animato ut conservet se, quia sine nutrimento non potest diu conservare. Tertio nota dicit quod cibus quo aliter nutriat humidum radicale ipsum destruendo hoc patet quia calor naturalis sic agit in humidum radicale ipsum destruendo non in humido radicali stat vita animalis. Ergo si non nutriretur cito consumeretur a calore naturali. Nutriatur autem per hunc modum, quia per humidum cibale restauratur deperditum humore naturali et calor nutritur ab humido cibali in quod agit sic quod modo destruit tantum quantum faceret si non esset talis appetitus cibalis. Quarto nota auctor ponit de hoc exemplum de lapide ardente, ubi enim ignis consumeret lignum si non esset humiditas olei vel humoris extrinseci quia illa humiditas nutrit flammam sic quod ignis consumendo humidum non ita cito consumit lignum sicut si faceret, similiter in proposito humidum cibale nutrit calorem naturalem quod non ita cito consumit humidum radicale sicut si faceret etc. Textus eius autem partes

Eius autem partes potentie

Hic Albertus dividit potentiam nutritivam in suas partes potentias et dividitur, quia primo ponit divisionem, secundo consequitur membra divisionis, secunda ibi attractiva. Primo dicit sic: Eius autem partes scilicet potentie nutritive sunt quatuor scilicet attractiva digestiva retentiva expulsiva. Nota primo circa litteram ille quatuor operationes sunt potentie vegetative scilicet attrahere nutrimentum et digerere nutrimentum attractum et retinere aptum ad nutriendum et expellere superflua et secundum alimentum albertum super secundo de anima, quatuor operationes sunt anime propter quatuor humores complexionales que sunt sanguis colera flecma melancolica. Colera enim in est sibi virtus attractiva quia colera est sicca cuius est attrahere, propter sanguinem est digerere, sed propter melancoliam in est sibi virtus retentiva, melancolia enim est sicca et sicci bene est retinere. Sed propter flecma in est sibi virtus expulsiva, quia flecma est humidum quod sua aliter effluit. Secundo nota dicit quod virtus attractiva maiore sit necessaria plantis quia plus attrahunt quam digerunt nutrimentum etc. Tertio nota quod illa virtus attractiva est in quolibet membro animalis quo attrahit sibi nutrimentum vel alimentum et ergo motus nutrimenti et ad partes nutrimenti quemadmodum motus attractabilis. Quarto nota quod virtute digestionis nutrimentum de-

coquit et alterat et partem una separat purum quod est
aptum natum nutriri ab impuro et putute expulsionis
Nō expellit superfluum in aialibus processum Quinto nota
dicit quod de istis potentiis determinare spectat plus ad
medicum quam ad phylosophum naturalem quia naturalis
determinando de istis viribus descenderet ad specialia
Sed hec de generativa potencia

Generatiue autem potencie actus est

Hic est tercia pars principalis capituli in qua albertus
ostendit quid sit actus potencie generatiue Et dicit
generatiue autem actus est generare etc. Nota primo
Nō contra textum opus generatiue potencie est opus generare
sibi simile et illa virtus in est solum animalibus perfectis
et non orbatis ut dicit aristoteles in secundo de
anima naturalissimum operum est quecumque perfecta sunt et non
orbata Secundo nota quod illa virtus data est viuentibus
animatis propter conseruacionem et continuacionem speciem propter
continuam continuam propagacionem et etiam cum generabilia
et corruptibilia cum non possit manere
perpetue in numero ut generat sibi simile et illa similia
iterum sibi similia et sic continue per talem propagacionem
ipsa perpetuatur in se et hoc est quod dicit commentator
secundo de anima commento tricesimo quarto ubi dicit
solicitudo diuina cum videt eciam non posse permanere
eadem numero misericors est eis dando potenciam
tercium talem generatiuam per quam generant sibi simile
et permanet eternaliter secundum speciem et sic participat
esse diuinum et optimum quantum potest Subdit
vnumquodque eius appetit esse eternum et quia illa in
individuo non potest perpetuari in numero quia sunt corruptibilia
tamen perpetuatur in specie per talem propagacionem
Nō Tercio nota quod natura apponit magnam delectacionem
et virtute generatiua ut perfecta animalia mouerentur
ad generandum et fieret sic multiplicacio prolis
et perpetuaretur species nisi enim esset delectacio multa
animalia non generarent sicut nunc Quarto
nota dicit quod actum generandi sequitur immundicia hoc
patet in animalibus generantibus per decisionem seminis
ut dicit auicenna quod tanta est immundicia in coitu
quod tot homines quam animalia deberent abhorrere
quod nisi esset illa delectacio et causa finis scilicet
prolis multiplicacio Quinto nota quod virtus generatiua
non est obiectiue circa illud cuius est actus sed
circa aliud quia nichil generat se ipsum quod patet

secundo de anima Sexto nota dicens tu
est in animalibus aliqua potencia corruptiua
sicut ibi est aliqua potencia generatiua
dico quod sic sed illa non in est racione
forme sicut potencia generatiua sed
racione materie Septimo nota dubitatur Nō
vtrum generare sit actus potencie generatiue
et videtur quod non quia generare est actus
seminis ergo non est actus potencie generatiue
Oppositum dicitur in littera Ad hoc
dico quod generare est actus potencie generatiue
principaliter sed est actus seminis instrumentaliter Octauo nota dubitatur Nō
vtrum essencia possit perpetuari in
se et videtur quod non quia hoc esset contra
quod species corrupi esset eterne consequens
tenet falsitas probatur quia sicut supposito
eo esset illa species rerum sunt eterne sed
hic intelligeretur de speciebus que sunt res
vel de speciebus que sunt signa rerum
Hec propositio non sunt perpetue ut patet Ad hoc
quod illa proposicio species rerum sunt eterne
vel perpetue est amphybologia quia secundum
vnum sensum proprium et aliud transumptum
sensus proprius est falsus sed transumptus
est verus et hoc est ille quemcumque
hic librum est verificatur Decimo
specificato habere plura supposita
affirmatiue talis proposicio est vera
sicut illa homo semper est et consimiles Sed

Augmentiue actus

Hic est quarta pars principalis capituli
in qua albertus ostendit quid sit actus
potencie augmentatiue et dicit sic
augmentatiue actus etc. Nota primo Nō
contra textum quod opus virtutis augmentatiue
est augmentare et prius animatum ad
debitam quantitatem perducere et
est data animalibus propter hoc quod augmentetur
ad quantitatem debitam sub qua possit Nō
suas operaciones exercere Secundo nota
albertus apponit in littera quid ipse

p hz debita quantitate unde dicit q aristo
teles dicit in scdo de aia q omnium natura
constitutorum e terminus magnitudinis et
augmenti et ad illa debitam quantitate
producit p augmentum Sz dices tu contra
illud dictum aristotelis q cuiuscumque quan
titate homo data vel alterius rei nalis
pt habere aliud g non est terminus mag
nitudinis augmenti consequens tenz dns pz
ad hoc dico negando ans et hc stante co
muni influentia et particularibz circumstantiis
No ipsius subiecti Tercio nota q augmen
tacio in nali fit tunc qn calor nalis
e ita fortis q pt plus convertere in natz
alimenti et instaurare qua deperditur
sicut e in iuvenibz qn at plus deperdi
qua posset instaurari tunc e diminu
cio sicut accipit in senibus in quibz calor
No e debilis Quarto nota q aia vege
tativa e principale efficiens augmentacionis
sz nutrimentum e efficiens instrumentale
No Quinto nota iste tres virtutes nutritiva
augmentativa et generativa habent idem
obiectum sz nutrimentum sed tn non eade
racione q virtus nutritiva hz nutrime
tum pro obiecto in quantum ipsum convertit in
naturam nutriendi Sz virtus augmentativa
hz ipsum pro obiecto in quantum instaurat
qua deperdit id e in quantum auget
vel facit maius Virtus aute generativa
hz ipsum pro obiecto in quantum est superfluum
digestionis generat semen Sc litera
Consequenter postea dicendum

Postea dicendum est

hic e capitulum quintum illius tractatus
in quo albertus determinat de potentiis
aie sensitive et dividitur q primo dicit
aiam sensitivam in suas potencias scdo
consequitur nobilia divisionis scda
ibi apprehensivarum aute prima adhuc
dividitur q primo facit q dictum est
scdo ostendit q illa divisio non con
petit aie vegetative scda ibi ille dif
ferencie primo dicit sic postea hec
dicendum e de potentiis aie vegetative sensibilis
Nota primo circa literam q ordo illius capituli ad No
precedens pz q de priori prior e speculacio sed
sz aia vegetativa prior e aia sensitiva id e communior
g primo e de ea speculandum et sic capitulum precedens
precedit hoc q aute vegetativa sit prior sensitiva pz q
omnis sensitiva e vegetativa et non econverso Scdo no No
q illa e prima divisio potentiarum sensitive aie q
quedam sunt apprehensive et quedam motive unde aia
sensitiva dicitur apprehensiva in quantum apprehendit
sensibile per species Sz dicit motiva in quantum aial
progressive Sc litera ille differencie

Ille differencie sz apprehensiva

hic Albertus declarat q ille differencie sz appre
hensivum et motivum non competit aie vegetative et di
viditur q primo declarat hoc de potencia apprehe
siva scdo de potencia motiva scda ibi similiter nec
illa dicta primo dicit sic ille differencie sz apprehe
siva et motiva non conveniunt vegetabili aie
quoniam omnis apprehensiva et cetera Nota primo circa literam No
ubi dicit q ille potencie sz apprehensiva et motiva
non competit aie vegetative in quantum vegetative
Scdo nota hz e conclusio tria illius tractatus potencia
apprehensiva non competit aie vegetative et illa conclusio
probatur primo sic illi non competit potencia apprehensiva
q non cognoscit sz potencia aia vegetativa e huiusmodi
igitur et cetera maior pz in litera q potencia apprehensiva e
cognoscitiva minor pz q plante non cognoscunt
quibz illa potencia inest illa minor tangit ibi
omnis apprehensiva e cognoscitiva igitur et cetera Tercio nota No
circa illa literam apprehensiva ibi tangitur
scda racio ad eandem conclusionem et pt formari
sic Oe q hz potencia apprehensiva apprehendit
suum obiectum in aliqua distancia sed aia vege
tativa non apprehendit suum obiectum in aliqua
distancia igitur et cetera maior probatur de visu q color q
est obiectum visus obiectum visus ab organo
distat et coniungitur sibimet per spiritum luminoso per species
plurimo e de aliis sed minor probatur q potencia
vegetativa non distat a suo obiecto sicut potencia
nutritiva non distat a cibo et similiter augmentativa
igitur et cetera Nota quarto circa illa literam et non inpetitur No
color ibi pt sumi tria racio pro eade conclusione
et formetur sic virtus apprehensiva apprehendit

suum obiectum per species spirituales et non corporales, sed anima vegetativa non recipit obiectum suum per species corporales spirituales sed corporales, ideo est apprehensiva. Minor probatur per Aristotilem in secundo de anima, ubi dicit quod universaliter est accipere de quolibet sensu quod est susceptivum specierum sine materia; sed minor probatur de se quia cibus nutriendo non operatur circa species cibi sed circa eius substantiam. Quinto nota illud quod auctor dicit de anima vegetativa debet intelligi de anima vegetativa in plantis, non autem de anima vegetativa in brutis vel in homine, quia illa est apprehensiva, quia intellectus aliud est quam anima intellectiva et sensitiva que sunt apprehensive. Secundum litteram

Sed illa differentia que dicitur

hic Albertus ostendit quod secundum nobiliorem divisionibus quibus posite non competit anime vegetative et dividitur, quia primo facit hoc, secundo movet obiectionem, secunda ibi Si. Primo dicit sic: illa differentia que dicitur potentia motiva est ibi simpliciter in anima vegetativa. Nota primo circa litteram quod littera sunt conclusio contra illius tractatus: illa potentia motiva non competit anime vegetative eo quod competit anime sensibili. Probatur quia si competeret sibi tunc omne habens animam vegetativam moveretur localiter de loco ad locum; consequens falsum ut videtur esse in plantis; consequentia patet quia omne quod competit anime vegetative ergo competit omni habenti animam vegetativam. Secundo nota: dicet aliquis quod habentia animam vegetativam augmentantur, quibus omne habens animam vegetativam ergo movetur localiter; consequentia probatur quia in augmentatione est motus localis, quia per ea augmentati acquirit maiorem locum quam prius habuerit et prosequens alium locum. Ad hoc respondet Albertus in littera quod licet in augmentatione sit motus localis non tamen talis qui procedit a causa tali materiali vel sensibili sicut motus progressivus qui est a loco totali ad locum totalem, sed ille motus est motus dilatationis vel constrictionis. Tertio nota: tangit causam quare animal movetur motu progressivo, quia ut prius dictum est obiectum potentiarum apprehensivarum est distinctum ab eis et quod hoc apprehendit sub ratione boni simpliciter vel boni apparentis, vel mali simpliciter vel mali apparentis, tunc inclinatur vel ad prosecutionem vel fugam istius apprehensi et sic movetur localiter progressive ad prosequendum hoc bonum vel fugiendum

malum et adinveniendum bono. Quarto nota circa litteram elicitur una distinctio de bono, quod quoddam est bonum simpliciter et quoddam est bonum apparens. Bonum simpliciter quod omnibus est bonum et nulli malum, et tale obiectatur intellectui per tractatum, sicut est non esse fornicandum et huiusmodi. Bonum apparens est autem quod apparet bonum sed tamen non est vere bonum, sicut bona delectabilia carnalia et talia bona obiciuntur sensui ut plurimum. Secundum litteram

Si vero obiciatur quod omne

hic Albertus movet unam dubitationem et dividitur in duo, quia primo movet eam, secundo solvit eam, secunda ibi dicendum primo. Primo dicit sic: Si non obicitur quod non omne animal movetur etc. Nota primo circa litteram quod formatur dubitatio contra precedentem litteram: non omnia animalia habentia animam sensitivam moventur motu progressivo, ergo dictum precedentis littere falsum; consequentia tenet, in precedenti littera dicebatur quod potentia motiva non competeret anime vegetative sed anime sensitive. Si modo competeret anime sensitive competeret omni habenti animam sensitivam, cuius oppositum dicit, sed minor probatur de animalibus conchilibus et affixis petris et huiusmodi que non moventur motu progressivo, que Aristotiles in secundo de anima vocat immobilia propter eandem causam quod non sint mobilia localiter progressive localiter, sed movent motu dilatationis et progressionis sicut plante. Secundo nota circa istam litteram: ad illam obiectionem respondet Albertus in littera quod nec sit potentia motiva non est omnibus animalibus ipse negat, cuius ad probationem dicit quod licet in illis animalibus non sit motus progressivus proprie de loco ad locum, tamen ibi adhuc est motus consequens per formam apprehensivam qui non est in plantis. Hoc patet quia motus dilatationis et constrictionis eorum fit cum delectatione

et essentia sensuali tu cum sentit aliquid
delectabile dilatat se / et cum sentit
aliquid triste constringit se / delectatio autem
et tristicia consequuntur sensum prius secundo de
anima ergo prius quam sit potentia motiva se
quitur apprehensivam / Tercio nota circa
illa litteram preterea ibi solvit quoddam quod
fuit dictum in obiectione scilicet quod in istis
animalibus esset motus constrictionis sicut
in plantis ad hoc dicit quod non solum in
istis animalibus est motus secundum contractionem
proprium sicut in plantis sed ibi est diffusio
spirituum vitalium circa cor quia talia animalia
sentiunt aliquid delectabile diffunduntur
spiritus vitales et extendunt membra illius
animalis ad eius prosecutionem et talis dif
No fusio non est in plantis Quarto nota
circa illam litteram sed hoc nichil facit ibi
dicit quod hoc nichil facit / si talis dif=
fusio spirituum adprobandum quod in talibus ani=
malibus sit alius motus quam in plantis
sed bene probat quod motus ille in animalibus
est cum contractione et consequens apprehensionem
motus plantarum non et hoc sufficit
primum quod plante non habeant motum
No sequentem apprehensionem Quinto nota
circa illam litteram quod non est obiectio ibi
innuit alium modum quo possit solui
illa obiectio quia potest dici quod in spiritu
non procedit de istis animalibus quia sunt
animalia valde imperfecta sicut vult aristo=
toteles in secundo de anima dictum autem
prius intelligitur de animalibus perfectis //
No Sexto nota ad hoc aliter potest solui illa
instancia quia animalia habent motum pro=
gressivum propter hoc quod possit prosequi
vel fugere nutrimentum ab eis distans
conveniens vel inconveniens eis illa autem
animalia imperfecta non habent nutrimentum
distans a se sed eis copulatum scilicet humi=
dum viscosum et habent calorem debilem et
ergo quamdiu durat illud humidum tamdiu
diu vivunt ipso autem consumpto moriuntur
et ergo non oportet quod habeant motum pro
gressivum de loco ad locum / quia non
habent illud propter quod est motus De libro

Apprehensivarum quedam sunt

hic est secunda pars principalis illius capituli in qua
albertus prosequitur membra divisionis prius po=
site et dividitur in duo quia primo prosequitur hoc me=
brum quod est apprehensiva secundo illud quod est motiva
secundo ibi post virtutes apprehensivas Prima adhuc in duo
primo prosequitur de eis adhuc in generali secundo in speciali
secundo ibi primo dicendum est Prima adhuc dividitur in
duo primo ponit divisionem potencie apprehensive
secundo prosequitur membra eius / secunda ibi apprehensiva
deforis / primo dicit sic Apprehensivarum quedam sunt
apprehensive deintus et cetera Nota primo circa litteram auc=
tor intendit talem divisionem quod potenciarum ap=
prehensivarum quedam est apprehensiva deintus et quedam
apprehensiva deforis Apprehensiva deforis est que
apprehendit obiectum suum per organum extrinsecum in ex=
teriori parte corporis situatum / sicut visus qui apprehen=
dit visibile per oculum quod est organum extrinsecum in
corpore Sed apprehensive deintus dicuntur que ap=
prehendunt suum obiectum deintus per species sicut
virtus ymaginativa et sensus communis Secundo nota
ille tres potencie sunt apprehensive deforis quandoque
in unius dicuntur virtutes sensitive / sed apprehendentes
deforis dicuntur sensus exteriores et isti sunt quinque
scilicet visus auditus olfactus gustus et tactus ap=
prehendentes deintus dicuntur sensus interiores sicut
est fantasia et ymaginatio / Tercio nota circa istam No
partem sed forte hoc invenitur ibi inmovet unam
in instancia / quia dixit quod sensus exteriores senti=
rent per organum quod est extra in corpore Sed diceret
aliquis tactus est sensus exterior et non habet orga=
num extra in corpore quia caro que est extra non est
organum tactus sed est medium Ad hoc potest dici quod
licet organum tactus non sit in extremitate
corporis tamen prope sicut nervi sunt prope cutem
et illi sunt organum tactus Quarto nota oste=
dit virtutes apprehendentes deintus et deforis
differunt / quia sensus exteriores non possunt sentire
in absencia sensuali / sicut nullus potest videre nisi
solem colorem presentem et hoc in littera cum dicit ap=
prehendunt rem in materia presente / sed virtutes sensi=
tive interiores possunt tamen apprehendere rem in absen=
cia sensuali sicut aliquis potest ymaginari de

illo q̄ est absens et ppt̄ hoc virtutes sensitiue interiores sunt pfectiores optioribus et ppt̄ hoc etiam plus vocant apphēdentes demum quia non inquirit rem ꝑ tusionem pntem Quinto nota aliquis dubitaret de hoc q̄ dicat virtus apphesiua interius apphēdit obiectum ꝑ speciem Certa oīs species abstrahunt ab obiecto g̊ etiam species interiores tales virtutis sunt inimte ab obiecto / sꝫ obiectum est ꝑtita g̊ virtus interior apphēdit ab ꝑtita et ꝓsequens est apphesiua deforis / Ad hoc potest dici q̄ virtute interiore recipe species ab obiectis optioribus potest intelligi duplr̄ vno modo mediate alio modo immediate / secundo modo non recipit species ab ꝑtita sꝫ pmo modo q̄ species pmo recipit in sensu optiorem secundo modo in sensu communem et postea in ymaginationem et consequenter intellectum et hoc dicitur in littera et sic non procedit in sictia Sexto nota virtutes sensitiue interiores differunt a sensibus optioribus in hoc q̄ organa sensuum optiorum sunt in ꝑtite mutatibus corporis sicut sunt et ymoi sꝫ organa virtutum sensitiuarum demum sunt interius sicut sunt celle capitis q̄ sunt organa sensus communis et fantasie et etiam differunt in hoc q̄ potentie sensitiue demum sunt communiores et nobiliores quam sensitiue optiores q̄ sensitiue optiores de paucioribus iudicant quam interiores q̄ visus solum iudicat de luce et coloribus sensus autem communis et fantasia non solum de coloribus / vero etiam de sonis et aliis sensibilibus hoc tamen videtur in sua Secunda littera Apphesiue deso

Apphesiue deforis sunt quinqꝫ

Hic Albertus ꝓsequitur membra diuisionis sub posite et diuidit q̄ pmo ꝓsequitur membrum pmum positum secundo illud q̄ est motiuum secundo q̄ est apphesiua secundo illud q̄ est motiuum secundo q̄ est apphesiua pma adhuc in duas ibi potentie apphesiuas pma diuisionis subdiuidit alterum membrum pcedentis diuisionis et diuidit in tres pmo facit hoc secundo ostendit quid requiritur ad hoc q̄ sensus actu sentiat tertio ostendit qui sensus sunt necessarij animali et qui non secunda ibi ad hoc aliter q̄ sensus sentiat / tertia ibi sensuum duo sunt necessarij / pmo dicit sic Apphesiue deforis sunt quinqꝫ sensus Nota pmo circa litteram pcedentis diuisio sunt q̄dam apphesiua potentia est deforis et q̄dam demum sicut subdiuidit hoc membrum q̄ est apphesiua deforis et dicit q̄ sunt quinqꝫ virtutes apphesiue sꝫ quinqꝫ sensus optiores sꝫ visus odoratus auditus gustus et tactus / Nota q̄ iste quinqꝫ potentie dicuntur potentie passiue ut pꝫ ꝑ aristotilem in secundo de anima ubi pbat q̄ oīs sensus sit virtus passiua / sed tamen passio a sensibili non est corruptiua / sed tamen sensibile sit ꝓportionabile species sꝫ passio saluatiua et ꝑ hoc non dicitur virtutes passiue nisi methaphorice Tertio nota ꝑ hoc infert q̄ ille qualitates sensibiles vocantur passibiles qualitates q̄ feriuntur a sensibus optioribus ppt̄ hoc q̄ inferunt passiones sensibus cuiusmodi sunt qualitates de tertia specie qualitatis Quarto nota ꝑ aliqua elicitur conclusio quia illis tractatus et est hic sic quinqꝫ sensus optiores sunt potentie passiue pbatur sic ille potentie sunt passiue quarum obiecta sunt qualitates passibiles sꝫ illa sunt ymoi igitur et minor pꝫ ꝑ aliqua q̄ qualitates passibiles dicuntur ppt̄ hoc q̄ inferunt passiones sensibus / minor pꝫ q̄ ille qualitates de tertia specie dicuntur passibiles qualitates et illa sunt obiecta sensuum Quinto nota obiecta sensuum sunt ꝓportionabiles sensui suo aliquo sunt excellentia nec sic q̄ non sunt nimis excellentia nec nimis deficientia ꝓportione et tunc passio sensus a sensibilibus est cuius ꝑfecto / aliquando autem sunt excellentia et tunc passio sensuum a talibus obiectis est corruptiua q̄ sensibilium excellentia corrumpit sensum ut pꝫ secundo de anima Secunda littera Ad hoc autem dicit q̄ sensus

Duo exigit prius seu

Hic Albertus ostendit quid requiritur ad hoc q̄ sensus actu sentiat dicens ad hoc q̄ sensus actu sentiat duo ꝑte prius sensus sꝫ spus et organum et duo extrinsecus sꝫ obiectum

et medium. Nota primo circa litteram ubi dicit
quod quatuor requiruntur ad hoc quod sensus ac-
tu sentiat duo ex parte animae et duo ex
parte corporis. ex parte enim animae requiritur
organum visus sicut organum visus quod
est pupilla et requiruntur spiritus vitales qui
disponunt oculum. hoc patet quia lesio illis spi-
ritibus licet bene maneat organum tamen
non fit visus in actu sicut videmus in
multis habentibus pupillos oculorum nichil
videt propter defectum illorum spirituum
Tertio requiritur proprium obiectum ad quod
sensus attendat. quarto requiritur me-
dium per quod species deciso ab obiecto de-
No feratur ad organum Secundo nota de hoc
quod ponit exemplum sicut in visu species
primo immutat ibi medium et postea im-
mutat ibi organum et tunc per spiritus ta-
les deferuntur ad nervos usque ad or-
ganum sensus communis et ibi completur
No iudicium de re sensitiva Tertio nota
dictum auctoris videtur esse contra quod
dictum quo dicitur quod tamen tria requiruntur
ad visionem scilicet debita dispositio obiec-
ti et debita dispositio medii et debita
dispositio organi. hic autem dicit
quod quatuor requiruntur ad hoc. dico quod
quatuor requiruntur ad hoc quod visus non
decipiatur. tria quidem obiectum illa autem
requiruntur ad actualem sensationem. Quar-
No to nota dubitatur de illo ordine quem
ponit in littera quod species primo sit in medio
postea in organo et postea in sensu
communi. utrum sit eadem species in medio qui
est in medio et qui immutat organum
Ad hoc dico breviter quod non eadem in numero sed
in specie. quia si esset eadem in numero tunc
accidens migraret de subiecto in sub-
iectum hoc est impossibile sed sunt causantes
in medio generat sibi similem in organo et sic
consequenter sunt quae est in organo generat
sibi similem in sensu communi Sequitur sensuum

Sensuum duo sunt

Hic albertus ostendit qui sensus sunt
sunt magis necessarii et qui minus

et dividitur in tres quia primo ostendit qui sensus sunt
necessaria ad esse animalia et qui non sunt neces-
saria ad esse animalia secundo probat quoddam quod dixit
tertio ponit unum notabile secundum ibi quod autem tertia
ibi preterea secundum primo dicit sic sensuum duo
sunt etc. Nota primo circa litteram ubi dicit quod duo
sunt sensus necessarii ad esse animalis scilicet gustus
et tactus. et hec est conclusio secunda illius tractatus
et probatur sic isti sensus sunt necessarii ad esse animalis
per quos animal salvatur sed isti sunt huiusmodi igitur maior patet
minor probatur quia per tactum discernit illa quae salvant
et destruunt corpus sive corrumpunt et illa fu-
giendo et prosequendo et sic salvatur corpus. per gustum
autem discernunt cibum convenientem et disconvenien-
tem et sic itaque convenientes ~~et disconvenientes fugit~~
fugit disconvenientes et sic salvatur. Sed dicet ali-
quis contra illam conclusionem tamen aristoteles dicit
in secundo de anima solum tactum esse necessarium
ad esse animalis et non gustum. quia dicit quod animal
est animal per sensum tactus. Ad hoc dico quod ipse con-
prehendit gustum sub tactu quia gustus est quidam
tactus ut patet ibidem Secundo nota quod propter hoc No
quod isti sensus sunt necessaria natura ordinavit
eis media intrinseca et connata puta carnem
ne propter defectum medii eorum operationes impedi-
antur. aliis autem sensibus qui non sunt necessa-
rii sed debent esse sicut visus auditus odora-
tus ordinavit media intrinseca puta aerem
et aquam et isti aliquando propter huiusmodi mediorum in-
dispositionem impediuntur in suis actibus actionibus
sicut apparet de visu in nocte quod non potest videre
quia medium non est illuminatum Tertio nota isti No
tres alii sensus exteriores videlicet visus
auditus odoratus non sunt necessarii animali
in quantum animal sed sunt debent esse. tamen in aliquibus
animalibus puta animalibus progressivis sunt necessa-
rii qui querunt nutrimentum suum a remotis ut
ubi aristoteles in tertio de anima. Quarto nota No
quod animal salvatur per gustum et tactum sic patet quia necesse
se est animali uti cibo. non autem omnis cibus est conve-
niens animali et ideo per gustum discernit quod sit sibi conve-
niens vel disconveniens ut per illud salvetur et non
per illud corrumpitur similiter aliquae qualitates tangibi-
les cum fuerint excellentes corrumpunt animal sicut

caliditas hoīs et p sensu tactus discernit illas et sic fugiēdo illas saluat. Sz. litt. qm̄ aute

Quia autē illi tres sensus

hic albertus pbat pius dictū scz quo isti tres sensus scz visus auditus odoratus sūt debīt esse in aīali et dicit sic Quia aute illi tres sensus sūt ad bñ ee aīalis manifestū ē. Quia aute necessarij sūt maxīe ad habēdū sciētia scdm duos modos p q sciā habet. scz p doctrīā et inuēcōem etc. Nota pmo circa litteram q talia sūt cōclusio sepcia illius tractatus scz aliqui tres q sciūt p media cōclusiōa sūt debīt esse aīalib/ pbat de duobz sensibz in lrā scz visu et auditu sic Illi sensus sūt debīt esse aīalib p quos aīa acquirit sciā p fectōem isti duo scz visus et auditus sūt hmōi ergo etc maior pz de se/ sz minor pbat qr p visū et auditū aīa acquirit sciētiā et hc est p fectio aīe Scdo nota q duo sūt modi ac-Nō quirēdi sciētiā scz p inuēcōem et doctrīā et hc vult aristo. in pmo elencorum q quis sciat et di- scit. vel inuenit nō addiscens p inuēcōem est vtilis visus qr aliquis videt delectabilia et pulcra sicut stellas et corpa celestia mouentur adinuestigādū causas ipsorum scia aliquis videt sepcia aliorum q oculis elicit sciam et aliqd addit. Sz sensus auditus ē vtilis ad acquisitionē sciētie p doctrīā qr aliquis audit doctorē ac-Nō quirit sciam. Tercio nota sicut dicit aristoteles in de sensu et sensato sensus auditus est per accidens vtilior ad doctrīā quā visus qr qui cecus a natiuitate ē sapiencior quā surdus hc cecus a natiuitate et ideo ē qr visus potēs vagādo et occupādo circa dispositiones causas et veru potēciarū sepe impedit virtutes īferiores et ideo ceci viget magis virtutibz interioribz quā videntes et surdi ppt hc q intellectus interius informat sicut vna nota et ideo legit de moribz aliquorum q phylosophi volentes speculari fecerūt sibi erui vnū oculū ne impedirent cōtemplacōe Quar-Nō to nota ille sensus dicit sic debīt esse quia aīal pt esse sīn eis licet nō bñ/ sz tn̄ licet sūt debīt esse aīalib ī quātū aīal/ tn̄ sūt de esse huis qr hō sine istis nō pt bñ viuere n̄ in opibus racōnis et sic nō diceretur hō nisi equiuoce vnde esset frustratus a sua pfectōne Sc. lit. ppterea sacedū

Propterea sacedū

hic albertus ponit vnū notabile circa dcā et pmo facit hc scdo ostēdit q sensus odoratus sit mīs necessarius inter oēs sensus scdm ibi olofatus aute pmo dt sic Ppterea sacedū q inter oēs sensus visus magis cōfert ad sciētiā quātū cōfert sciētiā seu gñat sciētiā Nota Nō pmo circa litteram vlt dicē q sensus visus cōfert magis ad sciētiā quā aliquis alius sensus potior hc pz/ qr actus intelligēdi sit p spēs abstractiuas ab obiecto qr oc q ē ab obiecto intellectu p ius fuit in sensu et ad illam abstractōem spēcie magis facit visus q aliquis alius sensus qr plures res cognoscit sui obiectū Scdo nota declaracōe hc qr ab virtutes interiores sicut fantasia et sensus cōmunis et hmōi denoiant ab actu videndi qr in fantasia ut pz scdo de aīa dicit apha q nos q ē apparere vel videre/ qr qc q fantasiam apparz nobis ac si videremus et ideo quilibz sensus potiorum vocamus et ideo pt dicē video me videre et nos vocamus alicui cōmune dicimus vides tu id est audis vel intelligis ita q oīus accōnes illarū virtutū pnt noiari ac-tu videndi/ qr visus facit magis ad sciēdum quā alius sensus Tercio Nō nota circa illa litteram olofatus autem ibi dicit/ q olofatus ē mīs necessarius quā aliquis alius sensus/ qr nō cōfert ad esse aīalis n̄ cōfert ad sciētiā/ sz bñ cōfert ad cōseruacōem sanitatis/ qr olofatus sentit prius corrupcōnes aeris et corruptus aer scdm medicos magis ledit sanitā-tem quā alr corruptus et sic aīal sentiendo se ab illo cōseruat sanitate Quarto nota q aer corruptus citius

ledit animal quam albus corruptus illius ratio est quia subtilior est quam albus et per consequens citius penetrat interiora et sic citius ledit aut inficit animal quam albus Quinto nota quod olfactus per accidens confert aliquid ad scientiam quia per odorem vini odoriferum boni odoris confortatur cerebrum et illa confortacio cerebri multum

Nota iuvat ad intelligendum Sexto nota dubitatur contra hoc quod dicit omnis quod video me videre si hoc esset verum sequeretur quod sensus exteriores possent actiones suas sentire consequens falsum ut patet Secundo de aliam consequentiam tenet per locum ad hoc dico quod littera debet intelligi de sensu communi et de aliis virtutibus sensitivis interioribus et sic non procedit in sententia Sed littera de primo dicendum

Dicendum est quod obiectum

hic est capitulum secundum illius tractatus et continuatur sic quomodo albertus posuit divisiones potentiarum sensibilium hic modo consequenter de obiectis potentiarum apprehensivarum de foris et dividitur in quinque secundum quod determinat de obiectis quinque sensuum interiorum secundo ibi obiectum autem auditus tertia ibi obiectum olfactus quarta ibi obiectum gustus quinta ibi tactus autem prima adhuc dividitur quia primo ostendit quid sit obiectum visus secundo quid medium tertio quid organum secunda ibi medium autem eius tertia ibi instrumentum prima adhuc dividitur primo facit hoc secundo ponit differentiam inter lucem et lumen secundo ibi lux enim in proprio obiecto primo dicit sic dicendum est quod obiectum visus est color Nota primo contra litteram per litteram elicitur conclusio octava Talis color est obiectum visus probatur in littera sic illud quod immutat visum est obiectum visus color est huiusmodi igitur etc. maior patet minor ponitur in littera

Nota Secundo nota auctor movet instantiam contra illam conclusionem ibi multa enim videntur quia multa sunt que videntur que non sunt colorata sicut celum et elementa quia nichil est coloratum nisi mixtum Secundo hoc respondetur et dicitur quod sicut illa ratio credit quod lux sit adequatum obiectum visus et est conclusio alia lux est adequatum obiectum visus et probatur illud Cuius ratione omnia videntur visibilia videtur est obiectum adequatum visus lux est huiusmodi igitur etc. maior nota minor probatur in littera quia color est visibilis sub ratione lucis et debet conclusio sic intelligi lux est adequatum obiectum visus id est de hoc termino lux verificatur adequate esse obiectum visus Sed diceres tu quare conclusio contra dicit priori dico quod non quia cum ista conclusione bene stat quod color sit obiectum visus licet non adequatum Tertio nota quod lux et lumen et splendor et radius significant unum et idem sed tamen diversimode quia quando est in proprio subiecto puta in corpore lucido tunc vocatur lux quando autem est in medio transparente tunc vocatur lumen sicut lumen solis in aere Sed quando est in aliquo obiecto sibi denso tunc vocatur splendor quando autem est in corpore mixto puta quando est qualitas secunda tunc vocatur color et sic aliquis color causatur ex luce et colore Sed radius est idem quod lux sed ad hoc directo id est inter quintum terminus quam lux quia contrahit per lineam directa ita quod radius est idem quod lux directa ad aliquod obiectum et ponit exemplum theologicum quia gratia et virtus idem sunt sed tamen virtus addit super gratiam quia est specialior super gratiam quia est specialior quam gratia quia virtus est gratia directa ad opus Quarto nota duplex est lux quedam est lux constitutiva et est lux procedens a corpore lucido Alia est lux intrinsica et ista est qualitas secunda causata in corporibus mixtis ex commixtione lucidi cum opaco ut patet per commentatorem super de sensu et sensato Sed

Medium autem eius simplex

hic albertus ostendit quid sit medium visus et dicit sic medium autem eius simplex visus est aer etc. Nota primo contra litteram per litteram elicitur

Nota conclusio nona Aer medius inter obiectum et visum est medium videndi Ista conclusio probatur sic illud est medium videndi per quod multiplicatur species ab obiecto ad organum aer est huiusmodi igitur etc. maior nota de se minor patet in littera Secundo aliquis instruet contra conclusionem predictam quia si esset

Verum sequitur quod visus possit fieri in tenebris consequens falsum ut patet ad experienciam, consequens probatur quia in tenebris est obiectum et organum et medium et illa sufficiunt ad visionem ergo tunc potest visio fieri. Ad hoc respondetur quod aer secundum quod aer non est medium videndi, sed oportet eum esse illuminatum et actu dyafanum et tunc ad mplebacionem dico quod licet ibi sit aer tamen non est dispositus ad visum adhuc ut sit medium videndi. Tercio non dubitatur utrum aer sit solum obiectum visus medium videndi et videtur quod non quia eciam videmus per aquam et vitrum et per cristallum et huiusmodi sicut apparet ergo non solus aer est medium. Ad hoc dico quod nec aqua nec aer est medium sed est quoddam innominatum ut patet secundo de anima. Sed posset hic medium quod est magis cognitum ad percipere videndum quia hoc est aer. Vel potest dici quod ipse capit hic aerem large prout eo quod est perspicuum et sic aer est medium videndi. Sequitur Instrumentum

Instrumentum sive organum

Hic albertus ostendit quid sit organum proprium visus dicens instrumentum sive organum proprium visus sunt quod magis proprie dicitur oculus ad quem perveniunt Nota concavi optici etc. Nota primo circa litteram duo est organum proprium visus scilicet mediatum et immediatum. Immediatum organum est pupilla in qua immediate recipiuntur species visibiles sive humor. Sed organum mediatum sunt species visuales qui sunt in nervo optico qui deferunt species ad sensum communem et est nervus opticus nervus gravis procedens a cerebro ad oculum quem species visuales deferunt species visibiles. Secundo nota pupilla est concavus opticus oculis generatus humorem cristallinum vel glacialem et quanto illa pupilla fuerit subtilior et magis tenuis tanto perspicacior confusus visio et quanto grossior tanto debilior. Nota Tercio Nota quod humor cristallinus est quidem humor oculi perspicuus et clarus et est perspicuus et recipit species et transmittit eas ad nervos opticos et quanto ille humor fuerit clarior tanto melior est visio quod autem de puncturis perderetur visio vel saltem debilitaretur, eciam ille humor est bene pollutus et sic inflectit aliquas species visibiles et huius

signum est, quod in oculis aliquorum habencium clarum cristallinum humorem apparent quedam ymagines cum inspiciantur, quia ibi fit inflexio specierum visibilium videntis ab humore cristallino. Quarto nota nervi optici sunt No duo qui procedunt a cerebro ad duos oculos et intersecant ita quod unus transit per alium per modum crucis et hec est causa quare res visa a duobus oculis apparet una et non due quia sunt visibiles unam in nervo optico intersectione eius. Sequitur obiectum autem

Obiectum autem auditus

Hic est secundum pars principalis capituli et continuatur sic. Sicut albertus determinavit de obiecto et organo et medio visus sic de eo facit hic idem de auditu et dividitur in tres, quia primo ostendit quid sit obiectum auditus secundo vero quid sit eius medium tercio quid organum, secunda ibi et est medium in hoc sensu, tercia ibi instrumentum est. Prima adhuc dividitur quia primo ostendit quid sit obiectum auditus, secundo quid sequitur ad hoc quod fiat actu sonus, secunda ibi unde duo. Primo dicit sic obiectum autem auditus est sonus etc. Nota No primo circa litteram ut dicit quod sonus qui generatur ex collisione duorum duorum corporum tale est obiectum auditus et est contrarium de anima illius tractatus et patet probari contra litteram sic quia illud est obiectum auditus quod per se et primo percipitur ab auditu sed ille sonus est huiusmodi igitur etc. maior nota quia hec est racio obiecti minor probatur quia licet homo vel aliquod aliud animal audiat hoc tamen est procedens quia in quantum sonans. Secundo nota ex collisione talium corporum duorum causatur quidam tremor in aere qui vocatur sonus et ille per commutacionem aeris continuatur usque ad aurem et sic fit auditus No Tercio nota circa illam partem duo sequuntur ut dicit quod duo requiruntur ad generacionem soni scilicet quod ibi fit collisio sive percussio

duorum corporum durorum et quod illa collisio fiat velociter et mediate et quod illa collisio fiet in aere medio propter defectum primi lana et pili si concuciatur non sonat ut patet per aristotelem in secundo de anima // propter defectum sonativum fit sonus silente concuciatur quia oportet motum corporis ferientis preoccupare medium aeris ita quod per talem violenciam aer actus expellatur quam
impossit ipse pone operatis fractura aeris
no cruciatur sonus Quarto nota quod ad hoc plura requiruntur ad auditum quam illa que auctor dicit ut patet per aristotelem de anima in secundo requiritur enim quod illa corpora duriter concussa sint lata et non acuta ut possint aerem infra se continere et propter hoc si actus acus obviatur acui non faciet sonum, etiam requiritur quod illa corpora sit plana et non aspera ut aer uniformiter concuciatur, etiam requiritur quod motus illorum duorum corporum sit velox quia si unum tarde moveretur et aliud velociter non generatur tantus sonus sicut si ambo velociter moverentur etiam ad perfectionem soni requiritur quod corpus percussum sit concavum sicut campana ut aerem diu contineat et per reverberacionem fiant plures sonus preter principalem sonum ista tamen sunt debita esse sed ille condiciones quas auctor ponit
no hic ille sunt de necessitate Quinto nota circa illam literam diffunditur ubi dicit modum multiplicationis sonum in medio et intelligitur quod diffunditur sperice in medio et illius spere centrum est locus percussionis et huius signum est quod circulare circulationes sunt proprie sonum et circulariter sonus immittitur versus extremitates donec desinat vis impellentis et ponit auctor exemplum de lapide proiectu ad aquam et in proiciente quando lapide ad aquam fiunt circulationes continue circulariter donec vis proicientis cessat et illorum circulorum locus ad quam incidit lapis est centrum Sexto nota
no

utrum sit idem sonus in medio qui generatur ex collisione illorum corporum et qui auditur a distantibus Ad hoc breviter dico quod non est idem specie unde sonus factus fructus ex collisione illorum corporum generat alium sibi similem specie et ille iterum alium et sic consequenter debet esse ius in pellentis Sed dices tu et non generat hoc quod aliquando duo equaliter inmote a loco percussionis et habentes eque bonum auditum inequaliter bene audiunt ut scilicet unus fuerit ab una parte campane et alius ab alia parte equaliter inmoti et haberet eque bonum auditum possibile esset quod unus melius audiret quam alter Ad hoc dico quod hoc est propter indispositionem medii quia forte medium ab una parte est subtilius et ab alia grossius, etiam aliqui impulsiones ventorum fiunt que impellunt species soni et non permittunt eas libere defendi et propter hoc idem sonus et eque auditur intensius medius in equalibus distanciis de nocte quam in die, quia vapores qui ingrossant de die medium consumuntur ad tactum et de nocte et subtiliatur medium et sic melius auditur, illius tamen potest esse alia causa, quia noctes sunt placidiores quam dies et ideo tunc soni fiunt plus admiratur Sed littera et est medium

Est est medium istorum sensuum

Hic albertus ostendit quid sit medium illius auditus dicens sic et est medium istius sensus
Nota primo circa litteram quod medium auditus est. no
aer extrinsecus continuatus usque ad aurem et aer intrinsecus complantatus pellem specie soni continuatus ad aerem complantatum et ipso aute deferunt usque ad aerem complantatum et ipso aute
moto per aerem extrinsecum fit auditio Secundo nota no
quod ex hoc patet quod duplex est aer necessarius ad auditum scilicet aer extrinsecus qui est medium et audiendum scilicet aer extrinsecus qui est medium et aer ille complantatus in auribus, et differunt alium aer quia aer intrinsecus non movetur aer autem extrinsecus non movetur. Sed dices tu extrinsecus non movetur. Sed dices tu tamen illa dixisti quod moveretur ab aere extrinseco dico quod est intencionaliter immutatur de speciebus soni sed non movetur localiter, tertio nota quod ille aer intrinsecus dicitur esse connaturalis organo auditus non quia sunt de eius natura sed quia necessarius est ad auditum Sed littera instrumentum huius ex

instrumentum id est organum

Hic Albertus ostendit quid sit organum auditus
dicens sic instrumentum id est organum auditus est
tympanum auris id est pellicula illa ad quam dirigitur
nervus a cerebro. Nota primo circa litteram organum
auditus est tympanum auris id est illa pellicula
que alio nomine vocatur miringa et ab illo procedit
quidam nervus opticus a cerebro in quo sunt spiritus
audibiles quando ergo aeris potior movet aerem in-
teriorem tunc ille motus defert speciem soni usque ad
organum sensus communis et ibi fit auditum. Secun-
do nota ille nervus dicitur miringalis quia
procedit a miringa et est miringa pellicula
quedam inter testam capitis et cerebrum sicut in
ovo illa pellicula que est inter vitellum et testam.
Tertio nota circa illam partem et est glossa ibi vero di-
cere quod sensus auditus non est ita abstractivus
sicut visus quia species soni non sunt in medio et ergo
indiget aliquo abstrahente eas ab obiecto
et hoc patet quia sonus habet esse magis reale in medio
quam species coloris. Sed dices tu contra species soni
immutant auditum sine obiecto quia auditus est
receptivus specierum sine materia et ergo videtur quod sint
abstracta ab obiecto. Dico quod sunt in medio sine
obiecto sed littera debet sic intelligi quod auditus non
indiget aliquo abstrahente eum extrinsece ab
nota obiecto. Quarto nota quod auditus describitur sic
ab Avicenna. Auditus est virtus vel potentia sensitiva
ordinata posita in nervo optico iuxta tym-
panum auris sic organum auditus et habet se
tympanum auris sicut tympanum musicale
et hoc tympanum sicut illud quod
hoc est quod tangitur quod sonat sicut illud quod
movetur ab aere potiori in quo sunt species so-
norum causat auditum. Secundo littera Olfactus obiectum

Olfactus obiectum in re odor

Hic est quarta pars principalis in qua Albertus
ostendit quid sit obiectum organum et medium
olfactus et dividitur in tres quia primo ostendit
quid sit obiectum olfactus secundo quod sit me-
dium tertio quid organum secunda ibi in medio
tertia ibi organum autem. Primo dicit sic olo-
factus obiectum in re odorabili est odor et
nota Nota primo circa litteram obiectum olfactus est
odor existens in re odorabili et hec est conclusio
quodecim illius tractatus et sic probatur
sic illud quod per se percipitur ab obiecto
est obiectum olfactus sed odor est huiusmodi
igitur maior nota minor patet. Secundo nota nota
odor est qualitas secunda resultans ex
compositione primarum qualitatum admixta-
rum et sunt plures species odoris propter diver-
sas proportiones commixtionum ita quod illud
quod est excessive siccum calidum est amarum
illud autem quod est sufficienter excessive
humidum est dulcis odoris et sic proportio-
nabiliter de aliis. Tertio nota odor nota
in medio est huiusmodi spiritualis quia
exsolvitur ab odorifero. Quarto nota quod nota
quidam antiqui dixerunt quod odor esset
quedam spiritualis vaporatio corporalis
resoluta a re odorabili sed illa opinio est
reprobata ab Aristotele in de sen-
su et sensato et ipsius opinionis verifi-
cator fuisse auctor. Et dicit quod impro-
... in solutionem talem cito putrescunt odo-
rabilia. Quinto nota medium olfactus nota
est aer et aqua et hoc patet quia non solum
animalia que sunt in aere verum etiam ani-
malia que sunt in aqua ut pisces. Sex- nota
to nota secundum medicos organum ipsius
olfactus sunt due caruncule similes
... extremitatibus mamillarum
et ille sunt in extremitatibus duorum minorum
processuum a cerebro per quos deferuntur
species odorabiles ad sensum communem.
Sed dices tu contra nasus est organum
olfactus dico quod hoc est organum potius
sicut et organum visivum sunt ille nota
due caruncule. Septimo nota secundum
Avicennam in libro naturalium describitur olo-
factus sic olfactus est virtus vel potentia
posita in duabus carunculis processus
a cerebro et est ordinata ad recipien-
dum species odorabiles per aerem
mediante descriptione tangit obiectum me- nota
dium et organum ipsius olfactus ut patet.
Octavo nota ut patet per Aristotelem
in secundo de anima homo habet peiorem odoratum
quam aliquod animal aliud et illius ratio est

qr ho int aia mala sue qualitatis
hz humidissim cerebrum et frigidissim et
orgaia et holofrus est pre cerebrum
et g° fit ibi dispositio q no pt detia
te pcipe spes odoris Sc. litt. obm

Obiectum gustus est

hic e quita ps pncipalis capli et
cotinuat sic / pus albtus ostedit
quid sit obm medium et organum vi-
sus auditus et olfatus / hic ostedit
h° idem de gustu et diuidi in tres
qr pmo ostedit quid sit eius obm
scdo quid sit medium et organum / et
tco ponit vnum notabile / scda ibi
mediate cuius / tcia ibi et nota /
pmo dicit sic obiectum gustus est
nō sapor qui e in re saporifera / No
pmo ponitur eliciat coclusio duodecima
et e h sapor positus in re sapori-
fera e obiectum gustus illa pbat
illud q pse pcipit a gustu e obiec-
tum gustus / sz i° sapor e huiui i ps
maior et minor patet in litt. Scdo
nō nota q medium gustus intrinsecum e
caro lingue spogiosa / Tercio nota q
organum pnus gustus e neruus co
pansus in lingua et ille neruus fm
medicos origiat procedit a corde
sicut et nerui qui sut organum
nō tactus Quarto nota q duplex
e medium in gustu quidam intrinsecum
et h° e caro lingue / aliud extrinsecum
et h° e humiditas salinalis ~~sunt in~~
~~fecta humore colerico~~ vel medium
declinat psignum / qr humiditas sal-
iualis fuit infecta humore colerico
sicut accidit infirmus / tuc iudicat
quecuqz cibum ad latum amarum et no
fallit qr ibi in veritate e ama-
ritudo in humiditate saliuali et g° no
fallit gustus cira obiectum suum / sz
fallit cira h° q iudicat amarum
illud q no e amarum qr iudicat ci-
bum esse amarum qui no e amarus
sz humiditas saliualis cera pz h° ide
co alio / scz q illa humiditas i° grit

ad gustum qr deficiete illa humiditate aut
pnus fit gustus aut nullus sicut accidit si-
tibundis quorum os e copletus positum q no
discernunt bn sapores / Quarto nota q ho hz
meliore gustum qua aliquod aliud aial illius
ratio est / qr gustus e quidam tactus sz ho hz
meliore tactum qua aliquod aliud aial quia
tactus cosistit in pportione pmarum qualitatum
sz in hoie pme qualitates sut optie ppor
cionate g° hz optim tactum Sexto nota ut nō
pz scdo de aia optet organum saporabile esse
humidum et g° quia sut sicca q no sut bn sa
porabilis ppt siccitatem et illa humectatur
ab humore salinali et sic fiut sapida et sic
necessarius e ille humor Septio nota abi-
cena describit gustum sic gustus e quidam
virtus in e potior posites i lingua ordinata
ad recipiendum spes saporis mediate humori
salinali et lingua porosa Sc. litt. Tactus

Tactus at pt dupliciter demo

hic e quinta ps pncipalis illius capli et
cotinuat sic / postqua auctor determinauit de
quatuor speciebus potioribz scz visu auditu
olfactu / hic determinat de quito scz de sē-
su tactu et diuidi in tres ptes / qr pmo
ostedit quo sensus e unus / vel plures
scdo ponit vnum notabile de isto sensu / tco
ponit sufficienciam quinqz sensuum potiorum / scda nō
ibi Notandum q abicena / tcia ibi quare at
sut quinqz / pmo dicit sic Tactus aute pt
dupliciter denominari etc Nota ponitur eliciatur nō
coclusio tredecima et est talis capiendo tactum
p potencia sensitiua / vel tactum sic e vnus se-
sus tm sensus tactus illa pbatur sic co
larga illa potencia q tm hz vnum organum e
vna sz ut sic tactus e huiui i. ps maior. no
minor pbat / qr neruus positus in carne
e organum tactus et ille e copansus p totum
corpus et procedit radicaliter a corde / Scdo
nota ponitur eliciat vna alia coclusio et est
quatuordecima capiendo sensum tactus adtam-
gibilia sic no e tm vnus tactus sz plures
qui isti sensus qui sut e vnus e preceptiuus
vnius contrarietatis / sz sensus tactus no e
preceptiuus vnius contrarietatis i° ps maior

nota inductiue qr visus no e perceptiuus vni contrarietatis ut e albi et nigri et sic de ceteris sz minor probatur in litera. Tercio nota q licet omnes contrarietates ille tangibilium q inueniunt in litera percipiatur in tactu, tn no eq primo sed scdm ordinem qr calidum et frigidum prius sentiunt qr sunt qualitates actiuiores deinde siccum et humidum et consequenter alie qualitates due. Quarto no dubitatur de hoc q dicit q ille qualitates no habeat vnum genus proximum supra se. Dico q intelligitur q no hz supra se genus vniuocum nam tangibile no e genus vniuocum qr competit eis prius et posterius ut ca dictum est. Sequitur notandum q Auicenna

Notandum q Auicenna dicit

hic albertus ponit vnum notabile et dubitationem qr primo facit hoc. Scdo ponit aliud notabile ibi Notandum q aer primo dicit sic Notandum q Auicenna dicit q sensus exteriores sunt quinque vel octo. Nota primo circa literam Auicenna dicit quinque esse sensus exteriores vel octo propter opiniones antiquorum qui dixerunt q sensus tactus no esset vnus sensus sz quatuor propter quatuor contrarietates tangibilium prius dictas. Scdo nota de scdo notabili vult dicere q licet q aer sit medium in tribus sensibus exterioribus scilicet visu auditu et olfactu, tn hoc no e scdm dispositionem eandem, qr e medium visus in quantum e dyaphanus et perspicuus, et illa dispositio e nominata proprio nomine vocatur enim perspicuitas sz scdm aliam dispositionem e medium auditus scz in quantum e capax soni et tn habere sonum et illa dispositio no e nominata proprio nomine sz circumloquitur ea per aggregationem soni et quia vocatur ea dispositio innominata sz scdm aliam dispositionem e medium olfactus scz in quantum e capax odoris potens tn habere odorem et illa est etiam dispositio innominata sz circumloquitur eam potentia odoris. Sequitur litera quare aut

Quare autem ille quinque sensus

hic Albertus probat sufficientiam illorum quinque sensuum exteriorum in comparatione ad media et elementa et dicit Quare supple sunt quinque sensus exteriores ratio sunt quinque elementis etc. Nota primo circa literam conclusionem quandam, tot sunt quinque sensus exteriores illa probatur sic tot sunt sensus exteriores q sunt media ipsorum, sz quinque sunt media per comparationem de elementa ergo etc. Maior nota qr sensus multiplicatur per media ut patet scdo de anima, minor probatur in litera qr medium visus e aer lucidus et ille comparatur igni qr ille de sui natura e lucidus. medium auditus e aer, medium gustus e aqua salinalis, medium tactus e caro q e de natura terrestri, medium at odoratus e aer ipso vaporibus rei odorabilis et quia dicitur eius medium vapor. Scdo nota dicet aliquis contra illam conclusionem videtur q no sit quinque sensus qr gustus et tactus sunt vnus sensus. Dico q considerando gustum et tactum materialiter sic no differunt, formaliter aut non differunt qr sunt diuise potencie anime sensitiue. Tercio nota q vapor no e quintum elementum est qr resoluitur ex quatuor elementis ut patet in litera et dicitur hoc elementis in respectu illorum q miscentur ex quatuor sicut mineralia et impressiones. Quarto nota q qr sensus visus e subtilior quam aliquis alius sensus exterior ideo hz medium subtilissimum, tactus at qr e materialior et grossior quam alii aliorum ideo hz medium grossius sicut terrestre, et etiam ideo qr tangibilis oportz esse solidus et hoc est de natura terre. Quinto nota q vapor resoluitur ex elementis scz aqua et aere sz de hoc supra dictum est in tractatu quarto scz quo resoluuntur vapores et quo corpora generantur immota quinque generatio immotorum. Sexto nota q aliter potest capi sufficientia illorum sensibilium sic, tot sunt sensus q sunt genera eorum q circa obiecta sentiunt sunt quinque sensibilia sz illa sunt tn quinque ergo maior nota qr potencie distinguuntur per obiecta scdo de anima, sz minor patet

quia ad illa quinque genera visibile audibile odorabile gustabile tangibile reducuntur omnia obiecta sensuum exteriorum. Secundum tamen recedamus

Recedamus ad potentias

Hic est capitulum septimum illius tractatus et continuatur sic. Quia superius albertus determinavit de potentiis apprehensivis exterioribus, hic determinat de potentiis interioribus sensitivis interioribus et dividitur in quinque partes secundum quod ipse determinat de quinque potentiis interioribus. Primo de sensu communi, secundo de ymaginatione, tertio de fantasia, quarto ostendit de potentia estimativa, quinto de potentia memorativa. Secunda ibi ymaginativa, tertia ibi tertia potentia est formativa, quarta ibi post illas sequitur estimativa, quinta ibi quinta potentia. Prima adhuc dividitur in tres, quia primo ostendit quot sunt sensus interiores et differunt secundum communem sensum, secundo ostendit que sunt operationes sensus communis, tertia ibi apprehendit autem. Prima adhuc dividitur quia primo enumerat potentias interiores sensitivas, secundo describit sensum communem, secunda ibi sensus communis est. Primo dicit sic Recedamus ad potentias interiores sensitivas.

Nota primo circa litteram sicut sunt quinque sensus exteriores, sic etiam sunt quinque sensus interiores et illorum organa sunt distincta in capite tamquam in cellula ita quod organum sensus communis est quedam cellula in anteriori parte capitis scilicet in anteriori parte organa autem aliarum potentiarum distinguuntur per cellulas in media parte capitis. Secundo nota quod ille potentie interiores non recipiunt species inmediate ab obiectis sed mediate, quia mediante sensualibus exterioribus ita quod sunt recepte in sensibus exterioribus generant alias sibi similes in sensu communi et sic ultimus recte sicut unum speculum per reflectionem representat obiectum alii. Tertio nota quod ille potentie habent ordinem perfectionis inter se ita quod sensus communis est virtus imperfectior aliis et ymaginatio est perfectior sensu communi et sic de

sequentibus. Quarto nota circa illam litteram sensus communis ibi vult quod sensus communis est potentia apprehensiva omnium obiectorum sensuum particularium exteriorum, quia potest apprehendere omnia obiecta particularium sensuum et quamcumque differentiam obiectorum sensuum particularium adinvicem. Quinto nota sensus communis amittit species receptas ab obiecto a aliis sensibus interioribus et hoc quod auctor dicit in littera a quo sensu etc. Sexto nota dubitatur hic utrum illa divisio potentiarum interiorum sit bona et videtur quod non, quia bona divisio debet esse bimembris sed illa non est bimembris igitur etc. Ad hoc dico quod est reducibilis ad bimembrem et hoc sufficit, potest enim reduci sic omnis potentia sensitiva interior vel apprehendit sensibile in presentia obiecti solum vel potest ipsum apprehendere in absentia. Si primo modo sic sic est sensus communis. Si secundo modo sic sunt alie virtutes. Septimo nota dubitatur utrum sit una et eadem species in numero que est primo in sensu communi et postea in ymaginatione et aliis virtutibus et videtur quod sic per auctorem in littera qui dicit quod ymaginatio recipit species a sensu communi. Contra propositum arguitur sic sequitur quod aliquod accidens migraret de subiecto in subiectum consequentia tenet, quia ille species sunt in subiectum consequentia tenet, quia illud est impossibile et consequens patet de accidente. Ad hoc dico quod ille species non sunt eedem in numero sed in specie, quia species recepte in sensu communi generant sibi similem in ymaginatione et sic consequenter et ergo dictum auctoris in littera debet intelligi quod ymaginatio recipit species a sensu communi non easdem in numero sed similes in specie. Octavo nota dubitatur de hoc quod auctor ponit quinque virtutes sensitivas interiores cum tamen commentator super textum de anima non ponat nisi quatuor. Ad hoc dico quod ipse comprehendit fantasiam et ymaginationem sub una virtute. Secundum litteram habet autem sensus

Habet autem communis sensus

Hic albertus ponit operationes sensus communis et dividitur in tres secundum quod ponit tres actus eius, secunda ibi alius actus, tertia ibi tertius eius actus. Primo dicit sic habet autem communis sensus etc. Nota primo circa litteram sensus communis habet tres actus, primus est quod ipse iudicat de actibus particularium sensuum exteriorum, sensus enim particulares exteriores non possunt reflecti super se sic quod cognoscant vel apprehendant actus suos

sicut visus no pt iudicare se vide et g° q aliqs
iudicat se videre et dicat se sentire hc e per
sensu comunem qui pt dice video me videre
audio me audire et eciā illa via no apphe
no dit nisi vnu sensibile ut pz inlia Sexto no
dicet aliquis dicet eciā sicut alie virtutes
iteriores q iudicant de actib sensuu exteriorū
g° videt q hc no sit ppria sensus comunis co
sequēa tenet quia pz de se de ymaginacione
et aliis Ad hc dico q sic comunis iudicat illos
actus in presencia obiectorum alie aut virtutes in
no absencia et in hc differunt Tercio nota dubita
dum q dicit in lra q sic sensus comunis no
apphendit nisi vnu obiectum Contra si sic tunc
no differret a sensib exteriorib consequens
falsum pbat consequēa q isti eciā no apphe
dunt nisi vnu sensibile sibi ppriu Ad hc dico
q licet in isto actu sensus comunis no apphen
dat nisi vnu sensibile tn pt plura alia obiec
ta exteriorum sensuu apphende et hc no possūt
sensus exteriores Sed lra Alius actus est

Alius actus ē discernere inter

hic albertus ostendit secundum actu sensus comunis
dicens Alius actus e discernere inter sensibilia
no etc Nota primo circa litteram q secundus actus sensus
comunis e pone discrim int sensibilia diuersorum
sensuū exteriorū sed q sit eius actus pbat
q talis discrecio apphendit p sensu q e sensi
bilium vl g° p aliqm sensu exteriorem vel per
sensu comunem no p sensu exteriorem g° per
sensu comunem sed q hc no fiat p sensu ex
teriorem pbat q quicumque virtus dz iudicare dif
ferenciā int plura oportz q illa comphendat sed
nullus sensus exterior comphendit obiecta diuer
sorū sensuū cū quo licet bz obiectum ppriū
circa q verificat Scdo nota sensus comunis
iudicat differenciā int albedinem et dulcedinem
in lacte q utraqz comphendit no eciā vi
sus pt pone differenciā int ea q no ap
phendit dulce nec gustus q no apphendit
no album Tercio nota circa hc q dicat q discne
re aliquid ante se comphende hc dz sic intellige

q si aliqua potencia iudicat differē
ciā int aliqua psupponit q compre
hendat ista et q sensus comunis co
phendit sensibilia diuersorum sensuū
ppt hc pt pone discrim int ea sensus
aut pticulares no Quarto nota ut
dicit in lra isti duo actus sūt pri
cipales sensu comuni et magis pri
cipales quā tercius Quinto nota no
dubitat utrum sensus comunis pt
sil apphende sensibilia plura sensuū
et vide q no q intelles no pt sil
intellige et g° multo minus sensus co
munis pt apphende plura consequēa
tenet q magis vide q intellectus
possit plura comphende quā sensus
comunis q e materialior quis pro
bat p aristotilem in quarto metha
phisice qui dicit q intellectus qui
no vnu intelligit nichil intelligit
Oppositum innuit in lra et pbatur
racione q plura sensibilia exteriora
possūt sil mouere sensu comunem
p sensus exteriores sicut quidam dicunt
q nullo mō sensus pt plura apphe
dere et hc ppt racionem factam et alia
tamen dicunt q plura sensibi
lia no possunt eq intense moue sen
su comunem et tunc illud q mouet
intensius hc apphendit Sz no q
hc deficiat q possibile e q fiat
audicio et visio eq intense ppter g°
aliter dici et tunc audibile et visibile
mouet sensu comunem eq intense
ppter g° aliter dici q sensus co
munis bn apphendit plura indistincte
sil determinate tn iudicio no iudicat
sil nisi de vno et ad racionem dico
consimiliter q intellectus no apphe
determinata apphensione sil nisi vnu de
terminate tn bn plura Sed lra Tercius actus

Tercius autē eius est

hic Albertus ponit tercium actum sensus communis dicens sic. Tercius autem eius actus est apprehendere rem in loco etc.

no Nota primo circa litteram tercius actus sensus communis est quod apprehendit rem in loco in quo non est sed in quo erat ponit exemplum de stilla id est gutta que cadit de tecto et aqua pluviali continuam usque ad terram illam iudicat sensus quod adhuc est superius et deorsum et sic potest apprehendere rem in loco ubi non est vel eciam gutte que non est. Secundo nota dicit quod ille actus non est proprius communis sensus sed eciam convenit qui est eciam potest iudicare rem in loco ubi non est sicut patet de se de visu in speculo iudicat eandem rem

in retro qui est ante. Tercio nota dicit aliquis contra hoc si sensus iudicat rem esse in loco in quo non est tunc iudicat rem aliter quam est et sic iudicium est falsum. Respondet dico quod bene potest iudicare rem aliter se habentem quam est accidentaliter quo ad tempus vel ad locum quam se habeat sic tamen quod iudicium circa esse quod res non sit falsum etc. Sequitur littera communia sensitiva

Communia sensitiva sunt

hic est tercia pars illius particule in qua albertus inmovet dubium et dicit sic. Communia sensitiva sunt quinque scilicet motus quies numerus

no figura et magnitudo. Nota primo circa litteram dubium incidit sic. Ex quo aliqui sensus sunt communes et sunt aliqua sensibilia communia crederet aliquis sicut aliqui aliqui crediderunt quod sentire sensibilia esset proprium sensus communis hoc inmovet et conclusio secunda est sentire sensibilia communia non est proprium sensus communis probatur quia eciam sentiuntur a sensibus particularibus igitur sentire non est proprium sensus communis consequencia tenet antecedens patet per aristotelem in

no secundo de anima. Secundo nota posito patet quod illa quinque motus quies numerus figura magnitudo non dicuntur sensibilia communia proprie hoc quod solum sentiuntur a sensu communi sed propterea hoc quia sunt communia pluribus sensibus particularibus exterioribus. Tercio nota Albertus dicit no super secundum de anima quod sensibilia communia esse obiecta sensuum exteriorum potest intelligi dupliciter uno modo primarie et per se alio modo per se non primarie. Secundo modo sunt obiecta sensuum particularium exteriorum non primo modo quia quinque est sibi obiectum proprium quod sentit per se et primarie ut prius dictum est. Quarto no nota commentator dicit super secundo de anima quod illa quinque non differunt sensibilia sensuum exteriorum propter hoc quod sentiuntur ab omnibus sensibus exterioribus sed quedam sentiuntur ab omnibus quedam non sed omnia possunt sentiri a pluribus sensibus exterioribus. Sequitur

Ymaginacio est sensibilium presencia

hic est secunda pars principalis et continuatur sic. Postquam albertus determinavit de prima virtute sensitiva interiori scilicet de sensu communi hic determinat de secunda scilicet de ymaginacione et dividitur quia primo facit hoc secundo ponit notabilia circa eam dubium secunda ibi quintus sequitur tamen tercia ibi et si quod. Primo dicit sic Ymaginacio est sen-

no sibilium presentatio. Nota primo circa litteram ymaginacio est virtus anime sensitive interior et eius opus est proprie presentare rerum sensibilium in absencia earum quia aliquid ymaginatur de rebus absentibus prius sensatis ac si presentes sint et hoc fit per species abstractas a rebus sensibilibus. Secundo nota circa illam litteram verum hoc ibi sunt conclusio septima decima ymaginacio et sensus communis differunt probatur sic quelibet virtutes differunt quarum una ad sui operacionem indiget presencia obiecti reliqua non sed sensus communis indiget presencia obiecti ymaginacio non igitur maior nota conclusio minor probatur in littera. Tercio nota circa illam litteram que differt ibi sunt enim secundum precedente conclusione et formatur sic ille virtutes differunt quarum una conservat species seu ydola in absencia rei sensate reliqua non sed sensus communis non sic conservat species in absencia obiecti et ymaginacio recipit eas simul et conservat eas usque ad ab-

stractionem qui fit per intellectum agentem et cetera maior nota optime minor patet in littera Quarto nota sensus communis indiget presentia obiecti sed non in sompnis ut dicitur in littera quia in sompnis alie virtutes interiores sicut sunt ymaginatio fantasia et cetera inflectunt se super species sensus et sic videt rem tanquam presentem ut postea patebit / Quinto nota ex illo patet quod ymaginatio est virtus perfectior sensu communi / quia fit abstractionem obiectivam propter quam sensus communis Sexto nota circa hoc quod dicit quod ymaginatio conservat species sensatas usque ad abstractionem intellectus agentis / quod intellectus agens species intelligibiles potentia sicut sunt fantasmata per abstractionem tale facit actu intellectuales et denudat speciebus fantasie et ymaginationis dicitur in tertio de anima quod oportet intelligentem fantasmata speculari Sed de hoc magis videbitur de littera Secundo autem

Sciendum tamen in sompno et cetera

Hic albertus ponit quoddam notabile circa dicta et dividit quia primo facit hoc secundo reddit causam dicti ibi quare autem fiat primo dicit sic Sciendum tamen in sompno et cetera Nota primo circa litteram dicit quod sensus communis indiget presentia obiecti nisi in sompno modo ut declaratur quomodo hoc fit quod in sompno non indiget presentia obiecti / quia in sompnis viget operationes virtutum interiorum puta fantasie ymaginationis et ergo ille virtutes in sompno descendunt ad sensum communem et sic species fantasie manifestantur et sic apparent res presentes que sunt absentes et sic in absentia sensibilium et propter ipsum sensum communem in sompnis Secundo nota circa illam litteram quare autem ibi reddit causam quare fit talis descensus ad sensum communem / quia opus virtutis formative de qua postea dicetur est conponere ymaginabilia cum aliis et tali operatione species ymaginative virtutes consequuntur manifestationem et fiunt propinquiores sensui communi et sic sensus communis propter assuefactionem quam habet recipit species a sensibilibus particularibus recipit sic ab ymaginatione et sic sentit res quasi presentes Tertio nota circa illam litteram / et ponit exemplum ibi ponit exemplum de tali sensu et est exemplum de candela que si sit prope aliam et sepe extinguatur et accendatur potest accendi per aliam candelam ardentem

dato etiam quod ipsum non tangat sic etiam quia organa fantasie et ymaginationis sunt circa organa sensus communis et fantasia sua et ymaginationis recipiunt species a sensu communi et per virtutem formativam ille sic conponuntur et involvuntur sensus communis existens prope fantasiam accedit et illuminatur a speciebus et sic quia consuetus est sentire res per species acceptas a sensibus particularibus et sic fit descensus ad sensum communem / Quarto nota circa hoc quod dicit quod virtus formativa movetur de ymaginabili ad ymaginabile / quia virtus formativa vel estimativa secundum alios est virtus interior per quam ymaginabilia et fantasmata conponuntur et illa est bona in brutis per illam enim ovis conponens fantasmata lupi et inimicitie iudicat lupum esse inimicum Quinto nota quod ille virtutes interiores puta ymaginatio fantasia et cetera ut patet de sompno et vigilia magis viget in operationibus suis in sompno quia tunc anima quiescat a sensationibus exterioribus et ergo magis potest tunc in fictione occupari Sexto nota circa hoc quod dicit quod species manifestantur in eo ut propinquant sensui communi huius ratio est quia quanto aliquid est presentius tanto manifestius apprehenditur / sed sic ut prius dictum est res apprehenditur ut frequenter particulariter a sensu communi et ab ymaginatione et virtutibus aliis interioribus potest apprehendi in absentia ergo species manifestantur cum sensu communi et sic contingit quod aliquis in nocte habet occurrere illa que in die peregit // Septimo nota circa hoc quod dicit quod sensus communis est assuetus suscipere species a sensibus particularibus / quia ut dicit magister de anima sensus communis est centrum ad quod confluunt omnes species sensuum exteriorum sicut radii linee concurrunt in centro et ergo assuetus est accipere species sensuum exteriorum Secundo et si queratur

Et si queratur quare non et cetera

Hic albertus removet dubium dicens
Et si queritur quare non sit etc. Nota
primo circa litteram dubitatio movebat sic
quia dictum est in precedenti littera quod in som-
no aliquid fantasia et ymaginatio de-
scendunt ad virtutem inferiorem puta ad
sensum communem / dicet aliquis dubi-
tando an eciam ille virtutes in sompnis
descendunt ad virtutem superiorem scilicet ad
animam racionalem. Ad hoc respondet
in littera quod sic quia aliquid contingit in som-
nis quod aliquis in sompnis componit bonos
versus et format bonos sylogismos
sed hoc fit racione et talis discursus fit
composicione vel divisione ymagina-
bilium quod non potest fieri sine intellectu
et raciocinatione. Unde contingit quod aliquis
de die profunde ymaginatur de aliquo
proposiciones probabiles quod in sompnis
intellectus informatur per species consistentes
in fantasia et sic in sompno format
raciones quas de die tractavit //
no Secundo nota quod virtus intellectualis
cooperatur fantasie et ymaginacioni
in sompnis dum contingunt sompnia ve-
riora et hoc est post mediam noctem et sunt
circa diluculum quod tunc est facta digestio
sufficienter et spiritus tunc sunt subtiliati ergo
virtutes sunt tunc perfectius operantes
unde dominus albertus dicit super de som-
pno et vigilia quod sompnia circa me-
diam noctem sunt ut frequenter sunt
deceptiva / illa autem que sunt post
mediam noctem ut frequencius sunt
de futuris contingentibus et ideo aliquis ha-
bet coniecturationem de sompniis eorum
que sibi de die contingunt et aristoteles
dicit in de sompno et vigilia quod me-
lancolici habent sompnia veriora
propter hoc quod habent profundiores yma-
ginaciones et quia sunt puri fantasti-
ci et continue ymaginantur // Tercio
no nota circa illam litteram unde opinio est
ibi tangit opinionem quorundam qui di-
cunt quod homines sunt facientes silogismos

non dormiunt sed vita fessa quiescit quo utitur
sensibus exterioribus utitur tamen ista racio circa ea
de quibus sunt solicita illa opinionem non improbat
et nec approbat / sed pro confirmatione dictorum suorum ad-
ducit eam ideo littera / Tercia potencia est forma

Tercia potencia est forma

Hic est tercia pars principalis capituli in qua albertus de-
terminat de tercia potencia anime sensitive apprehensiva
deintus scilicet de potencia formativa / et dividitur
in tres partes. Primo comparat illam virtutem ad ymagina-
cionem penes convenienciam et differenciam / secundo osten-
dit qui sunt actus eius et operaciones / tercio autem
dividit eam // secunda pars est ibi actus autem / tercia
ibi dividitur autem / prima adhuc dividitur quia primo
facit hoc / secundo comparando illas virtutes ad invicem
penes convenienciam et differenciam secundo ponit o-
pinionem aliorum de fantasia et ymaginacione / secunda
ibi alii dicunt. Primo dicit sic / Tercia potencia
simplex apprehensiva deintus etc. Nota primo circa no
litteram quod tercia anime potencia anime sensitive apprehe-
nsiva interius deintus vocatur virtus formativa
et a quibusdam vocatur virtus ymaginativa et isti
ponunt talem differenciam inter ymaginacionem et virtutem
ymaginativam quia ymaginacio est virtus que recipit
species sensibilium exteriorum / sed virtus ymaginativa
seu formativa componit speciem cum specie et illa vi-
get in media cella capitis et per illam virtutem
homo innumerabilia fingit scilicet castra in hyspania et
chimeras et hyrcocervos aureum montem et similia per
talem ymaginacionem composicionem ymaginabilem
cum ymaginabili. Secundo nota circa illam litteram alii no
autem / ibi recitat opinionem aliorum et est
opinio commentatoris super tercio de anima commento sep-
timo qui dicit quod non sunt nisi virtutes quatuor
anime sensitive interiores et ille dicit quod illa virtus
vocatur fantasia et sic eadem virtus cum ymagi-
nacione / Tercio nota circa illam litteram alii di- no
cunt quod alii tenentes opinionem illam dicunt quod fan-
tasia non differt ab ymaginacione nisi secundum
racionem / ita quod dicitur ymaginacio in quantum recipit
species sensibilium sed dicitur fantasia in quantum in-
tellectus agens illa fantasmata deciat a cor-
poralitate et singularitate reponit eas in
intellectu possibili. Quarto nota auctor destruit no
illam opinionem utrorumque utrum fantasia sit virtus

vel diverse, sed ponentes quinque virtutes anime sensitive
interiores et in hoc discordat a commentatore ubi
supra qui ponit tantum quatuor, sed pro concordancia
potest dici quod illas virtutes esse diversas potest intelli-
gi dupliciter. Uno modo quod sint diverse substantie et ad hoc
nulla necessitas cogit et hoc vult commentator.
Alio modo quod sint diverse secundum rationem et hoc eodem quod
vocatur ymaginatio in quantum recipit species a sensu com-
muni, sed vocatur fantasia in quantum componit unum
ymaginabile cum alio et hoc vult auctor et per hoc
patet concedendo quod fantasia et ymaginatio sunt distinc-
te virtutes quia fantasia est perfectior quam y-
maginatio quia recipit ab ymaginatione. Secundo actus autem

Actus autem huius virtutis

Hic albertus ostendit que sunt operationes illius
virtutis dicens: Actus autem huius virtutis quocumque
modo vocetur etc. Nota primo contra litteram quod actus illius
virtutis qualitercumque vocetur sive fantasia sive
ymaginatio sive formativa est componere species
rei sensitive. Sed dices tunc idem differt
a sensu communi quia eius actus est recipere sicut
a sensibus exterioribus. Dico negando consequentiam
quia sensus communis simpliciter recipit species a sensibus
exterioribus. Hec autem virtus componit unam speciem
cum alia. Secundo nota contra illam litteram Errat autem
ubi vult dicere quod ista virtus sepe errat in compo-
nendo et hoc est quod dicit aristotiles in secundo de anima
quod fantasia est aliquando falsa et hoc contingit sic
quia eius opus est componere species sensatas et
ymaginatas et aliquando species componit et tunc er-
rat sicut aliquando componit species per se sicut sunt
species accidentium cum speciebus sensatis per accidens
secundum supradictam. Aliquando est debite dividendo secundum at-
tendens substantie cuius non est species. Declarat
auctor in littera in exemplo quia illa virtus apprehe-
ndit rubeum quod est sensatum per se et cuprum quod est
sensatum per accidens et etiam aurum quod est sensatum
per accidens. tunc rubeum apprehensum dicit in medio
...a operatum et etiam aurum quod utrumque est rubeum
si tunc illa virtus componit rubeum cum cupro tunc
non errat, quia forte rubeum visum est cuprum. Si
autem componit cuprum cum auro quod non est sensatum per
accidens illius sensati per se non est aurum in se

Tercio nota quod ille error accidit huic no
virtuti propter hoc quod cum uno sensato possunt
per se sunt plura per accidens sicut cuprum
potest esse rubeum consimiliter aurum et multa alia
et quia sensatum per se non determinat sibi unum
sensatum per accidens quo non sunt errat
in componendo. Quarto nota contra illam litteram no
ubi generaliter quod accidentia dicuntur per se sensata
sensuum exteriorum, sed substantie sensata
per accidens ut patet secundo de anima sicut
rubedo est sensatum per se cuprum vel au-
rum sensatum per accidens. Quinto nota no
contra illam litteram unde precipue quod sensa-
ta per se apprehensiva dicuntur in apprehen-
sionem sensatorum per accidens sicut visa
rubedine presumitur hoc esse cuprum vel
aurum. Sexto nota quod quedam est virtus no
interior que apprehendit illud quod significata
per ... aliqua et per illa visa rubedine
apprehendit quod hoc dicatur cuprum vel aurum
et illa virtus vocatur communiter intellectus
sed hanc vocare intellectum est abuti
vocabulo intellectus ut dicit auctor
in littera sicut fit abusio intellectus cum
dicitur quod canis intelligit dominum suum. Super
quo nota quod secundum commentatorem super- no
tertio de anima dupliciter capitur intellectus
uno modo proprie et sic intellectus est anima
rationalis. Alio modo communiter et large et sic
vocatur anima cogitativa et sic illa virtus
que apprehendit quod dicitur pronomine potest vo-
cari intellectus, sic etiam potest intelli-
gi cum dicitur quod canis intelligit dominum suum
quia canis audiens vocem se vocantis
cogitat de domino suo. Septimo nota quod nota
in compositione ymaginatum ab illa ab illa
virtute aliquando contingit error quando sen-
satum per accidens non est sub sensato per se
cui coniungitur sicut quando illa virtus compo-
nit cuprum cum auro dicendo hoc est
cuprum demonstrando cuprum, sed quando sen-
satum per accidens est sub sensato per se sub
quo comprehenditur tale cum quo componitur
sicut quando ista virtus componit rubeum cum
cupro dicendo hoc est rubeum demonstrando

cuprum tunc non est error de eis / dicatur

Dividit enim hec potentia

hic Albertus ponit unam divisionem illius operationis et primo facit hoc secundo ponit differentiam inter membra divisionis secundo ibi quilibet ergo est dicta primo dicit sic dividit enim hec potentia etc. Nota primo circa litteram quod operatio illius virtutis formative est componere species sensatas et talis compositio fit dupliciter. Uno modo fit sine argumentatione id est discursu / aliquando autem cum argumentatione id est cum discursu sine discursu fit quando simpliciter iudicat hoc esse vel hoc non esse hoc / cum discursu autem fit quando composita sensata per accidens componendo unum cum alio sylogisat. Secundo nota quod hec virtus aliquando errat ut dictum est in componendo vel dividendo / aliquando autem non. Quando autem errat in componendo hoc contingit sibi dupliciter / aliquando enim errans in discursu committit fallaciam accidentis aliquando autem committit fallaciam consequentis et ille error contingit sibi quia est debilis virtus in dividendo dividendo et non potest bene ydoneitate vel diversitate secundum aliquas per accidens proprie sicut videmus aliquando nocte et postea videmus omnino consilio non potest fantasia bene iudicare differentiam inter vociferantes nisi appareret et sic differentes in componendo / vel dividendo errat dupliciter committendo duplicem paralogismum. Tertio nota quod fallacia accidentis ut patet in logica est deceptio proveniens ex hoc quod aliqua duo contrariata coniungit in conclusione / qui conveniunt in aliquo tertio de eis predicato vel eis subiecto in premissis sicut est fallacia consequentis accidentis cuprum est rubeum aurum est rubeum predicatur in premissis de cupro et auro componit aurum et cuprum in conclusione quod tamen non potest sic aggregatum illa virtus sylogisando circa compositionem et divisionem specierum committit fallaciam accidentis / quando per speciem rubei sub quo stat aurum accedit vel dubitat cognitionem cupri sed

quando discurrit sylogisando sic hoc est rubeum demonstrando aurum cuprum est rubeum ergo hoc est cuprum ibi enim est fallacia accidentis ut patet consideranti et hoc tangit ibi accidentis / Quarto nota quod fallacia consequentis est deceptio proveniens ex hoc quod cum sit ydemptitas inter duo et consequens ita videlicet quod credit quod sicut consequens sequitur ad antecedens quod sic et duo sequuntur ad consequentiam ubi gratia hoc est bona consequentia hoc est cuprum ergo est rubeum si quis autem arguerit econverso hoc est rubeum ergo est cuprum ille committit fallaciam consequentis cum species ~~ipse~~ puta sensati ipse puta rubei ducit in memoriam etc. quantum in dicendo quod est eadem errat componendo fallaciam consequentis ut si sic discurreret hoc est rubeum demonstrando aurum hoc est cuprum committeret fallaciam consequentis / licet enim sequatur hoc est cuprum ergo est rubeum tamen econverso non valet per illam fallaciam. Quinto nota circa illam partem in hoc ergo est dicta ponit differentiam inter deceptionem que fit per fallaciam consequentis et inter deceptionem que fit per fallaciam accidentis et talis differentia quod in fallacia accidentis non fit recordatio nisi de uno sensato per accidens quod est absens / sed presens in movendo per suam speciem quod in fallacia autem consequentis fit recordatio per accidens de sensato presente sub sensato per se et etiam de sensato per accidens absente ad quod recordandum ~~movet~~ movet species sensati per se cooperante primo / cum enim illa virtus sic discurrit aurum esse rubeum hoc est rubeum / ibi solum est recordatio auri per speciem rubedinis que est in cupro / ~~per~~ secundo quando sic discurrit movendo fallaciam consequentis rubeum est aurum hoc est rubeum ergo hoc est aurum ibi fit recordatio de utroque subiecto scilicet presente vel absente et hoc est quod dicit aristoteles quod accidens est in uno id est fallacia accidentis est in uno scilicet quod est subiectum vel predicatum utrisque vel unum in quo plura conveniunt / sed consequens est in pluribus id est fallacia consequentis sumit plura subiecta. Sexto nota circa illam litteram sed ergo quod hoc dictum aristotelis id est potest dupliciter intelligi uno modo quod fallacia consequentis ~~sic est in pluribus consequentiis~~ potest fieri in una consequentia sicut fit arguendo hoc est rubeum ergo hoc est aurum / sed fallacia consequentis sic est in pluribus consequentiis / quia una est in qua sequitur duo ad consequentem et alia in qua consequens econverso sequitur ad antecedens / sed committit fallaciam consequentis ubi gratia sicut hic hoc est aurum ergo hoc est rubeum bene sequitur econverso autem non hoc est rubeum

igitur est amicum, sed dicit auctor quod sic non intelligatur sed sicut prius dictum est quod in sit fallacia accidentis accipitur ibidem in subiecto in ambabus premissis sicut quando sic arguitur hoc balneum est artificiale aqua est balneum ergo aqua est artificiale licet enim aqua et balneum sint idem in subiecto et artificiale et balneum eadem sed in fallacia consequentis ibi sumitur terminus qui non sunt in subiecto idem sicut in exemplo posito. Septimo nota dicitur aliquis quomodo potest fantasia arguere a consensato per se ad sensatum per accidens sine deceptione. Dico quod hoc potest facere arguendo sub disjunctione sic hoc est rubeum ergo hoc est cuprum vel minium et sic huiusmodi cui potest inesse rubedo et sic disiungendo non errat. Sequitur littera post has

Post has sequitur estimativa

Hic est quarta pars principalis illius capituli et continuatur sic. Prius albertus determinavit de quibusdam virtutibus sensitivis, hic vero declarat de quarta puta de virtute estimativa vel cogitativa que idem est et dividitur quia primo ostendit officium illius virtutis, secundo ostendit opinionem quorundam de operatione illius potentie, ibi quidam dicunt. Prima dicit sic post has sequitur estimativa et eius officium apprehendere intentiones id est species etc. Nota primo circa litteram quarta virtus sensitiva interior vocatur estimativa vel cogitativa quod idem est, sed diversimode dicitur enim estimativa in brutis, sed cogitativa in hominibus quia eius officium est cogitare de speciebus rerum sensibilium. Secundo nota quod illa virtus non apprehendit species earum rationes et proprietates earum quia tales apprehendit intellectus quia sunt operatio eius, sed apprehendit proprietates rerum naturales sicut est amicicia vel inimicicia odium vel ignominia, unde per illam virtutem ovis apprehendit lupum esse inimicum post virtutem species lupi venit ad istam virtutem unde illa virtus non apprehendit quid sit lupus sed apprehendit proprietatem naturalem lupi et hoc est inimicicia vel lupum esse inimicum. Sic per illam virtutem asinus videt leonem esse placabilem amicum se sibi ostendit et sic de aliis ita quod illa virtus apprehendit proprietates rerum sicut amiciciam vel inimiciciam earum naturalem primo modo vel in comodum licet ovis nunquam viderit lupum tamen sensato lupo per hanc virtutem indicat ipsum esse inimicum. Secundo nota nomina et verba et comunicatio et

sillabe et species dicuntur entia rationis et talia non apprehenduntur ab illa, sed solum ab intellectu, quia animalia bruta quibus inest illa virtus tales apprehenderent quod est falsum. Quarto nota quod quidam dicunt quod ovis fugit lupum et sic de aliis animalibus non sit per aliquam cognitionem sed ex ordinatione instinctu naturali et non per aliquam potentiam. Hoc non oportet quia asinus sequitur leonem sed potius fugeret quia instinctus ab eo instinctus naturalis si inclinat ad inimicos, sed verius hoc est quod asinus estimat per illam virtutem leonem esse amicum quia amicabilem se sibi ostendit et sic sequitur eum. Quinto nota dubitatur hic quomodo illa virtus apprehendit bonum et malum convenientis et disconvenientis in rebus naturalibus per se sufficiat iudicare hoc esse prosequendum et hoc fugiendum. Ad hoc dico quod non sed solum illa apprehendit, sed in hominibus intellectus practicus iudicat hoc fugiendum fugiendum vel prosequendum voluntas, in animalibus autem estimatio naturalis et appetitus prosequendi convenientis et detestatio fugiendi disconvenientis. Sequitur

Quidam dicunt quod hoc non

Hic albertus movet opinionem quorundam dicentes, quidam dicunt quod hoc non facit ovis vel asinus per virtutem estimativam sed per quandam virtutem etc. Nota primo circa litteram ut dixi in precedenti littera opinio quorundam est quod asinus vel ovis nichil faciunt hoc per virtutem estimativam scilicet fugam et sequelam, sed per aliam virtutem naturalem que est in omnibus entibus per quam fugiunt nocivum et prosequuntur convenientia, sed hanc non improbat albertus, quia sic asinus non haberet cum leone. Secundo nota quod omnia entia tam animata quam inanimata per se vel in proprio habent relationem naturalem per quam fugiunt nocivum et sequuntur convenientia. Quantum ad primum in partibus sicut cordis quia quando sentiunt convenientia dilatant se sed cum fugiunt constringunt se similiter

pz de plantis q̄ dicedunt ramos ad istam partem ubi melius possunt habere calorem si fuerint in aliquo loco compresso et sic de aliis. Certo nota ista hic q̄ dicit q̄ (no) etiam non habitaret asinus cum leone quia in clamato naturalis non inducitur aliquid inimicitia leonis ad asinum quia est sibi notus et ideo quo non in clamat ad sequendum cum naturali inclinatione sed potius ad fugiendum quia quilibet habet inclinationem naturalem fugiendi sibi disconveniens. Quarto nota q̄ potest poni talis distinctio q̄ fuga vel sequela conveniens vel disconveniens potest fieri dupliciter. Uno modo cum cognitione, alio modo sine cognitione, sic est per istam virtutem in animalibus perfectis. Sed autem sine cognitione, sic est per talem industriam naturalem. Secundum litteram etc.

Quinta potentia est

Hic est quinta pars principalis capituli et continuatur sic. Postquam albertus determinavit de quatuor potentiis animae sensitivae apprehensivae deintus, hic determinat de quinta scilicet de virtute memorativa et manet in divisa. Dicit ergo sic. Quinta potentia est memoria etc. (no) Nota primo circa litteram quod illa potentia animae sensitivae deintus vocatur virtus memorativa vel memoria et ista habet se ad virtutem aestimativam, sicut se habet imaginatio ad sensum communem. Sicut enim imaginatio recipit species a sensu communi et conservat eas, sic etiam memorativa recipit species ab aestimativa et conservat eas. Secundo nota quod (no) littera potest elici conclusio: quod memorativa virtus memorativa est potior et perfectior virtute aestimativa. Probatur sicut se habet imaginatio ad sensum communem ita se habet memorativa ad aestimativam, sed imaginatio est potior et perfectior sensu communi, ergo maior patet, minor probatur quia imaginatio recipit species a sensu communi et conservat eas et ideo vocatur thezaurus intentionum. Tertio nota q̄ actus illius virtutis est recordari de praeteritis et ipsa reducere ad memoriam ac si essent praesentia unde cum representat nobis aliquam praesentiam illa que prius sensimus vel que prius cognovimus nobis hic fit nobis per istam virtutem et in hoc illa virtus multum deservit intellectui quia ut dicitur in de memoria et reminiscentia frequentes meditationes salvant memoriam et frequens memoria salvat intellectum quia aliquando ista virtus inducit intellectui intellectiones ymaginat q̄ fuisset oblitus et in hoc multum vigeat intentiones intellectivas unde boni memorie faciliter studet et speculatur aliis. Quarto nota illa virtus et virtus aestimativa et imaginativa sibi cooperantur ad invicem sicut patet per commentatorem super tertio de anima, quia una cooperatur alteri et hoc est q̄ dicit commentator super tertium de anima. Creator est q̄ non dedit intellectui dedit ei alias virtutes in auxilium intellectus unde virtutes sensitivae interiores immediate intellectui ille autem intellectiones immediate et hoc vult aristoteles in tertio ubi dicit q̄ oportet quemcunque intelligentem fantasmata speculari unde species sensatorum recipiuntur ab aliis virtutibus interioribus vocatur fantastica. (no) Quinto nota q̄ ibi illa virtus nominatur memorativa a suo actu. Est enim suus actus memorari de praeteritis que prius sensimus. Si dicitis tu quare ergo non vocatur virtus informativa vel cuius actus sit scire informati, dico q̄ scientia sic vocatur sed illud est eius nomen commune quia ille est eius actus principalior. Secundum litteram post vires

Post vires sensibiles apprehensivas

Hic capitulum octavum illius tractatus et continuatur sic. Postquam albertus determinavit de potentiis animae apprehensivae, hic nunc determinat de potentiis motivis et dividitur quia primo ponit appellationes potentiarum motivarum, secundo ponit unum notabile, secundo ibi sciendum autem. Primo dicit sic. Post vires sensibiles apprehensivas dicendum est de motivis etc. Nota primo circa litteram postquam dictum est de potentiis apprehensivis sensibilibus, post hoc dicendum de potentiis motivis et patet ordo quia virtutes motivae praesupponunt apprehensivas, quia animal nichil movetur nisi prius sit ab eo apprehensum sub ratione boni vel mali. (no) Nota secundo q̄ aristoteles ponit q̄ principium motus progressivi sit appetitus vel desiderativa q̄ est idem, et talis appetitus est duplex, quidam est appetitus sensitivus et ille vocatur a theologis sensualitas ut patet in littera; alius est appetitus intellectivus et ille potest vocari voluntas et appetitus sensitivus movet ad bonum apparens quia movet ad hoc q̄ apparet sensui bonum. Appetitus autem intellectivus movet

vim bonum et effectus appetitus huius quod perfectus cognoscat apprehensum quam sensum cum non creatura irrationalis movetur ab appetitu intellectivo et sibi obedit appetitus sensitivus tunc est bonum regimen, cum autem econverso tunc erit malum. Tertio nota circa illam partem: Secundum autem ibi ponit talem divisionem quod quaedam est virtus apprehensiva cuius actus non subiacet libero arbitrio id est voluntati. Aliqua autem est cuius actus subiacet motui, exemplum sicut virtus pulsualis quae est in venis et nervis cuius principium est a corde secundum quem modum sistole et diastole, et illa est virtus motiva intrinseca de qua non loquitur ~~philosophus~~ quia solum loquitur philosophus de potentiis motivis progressivis, sed potius medicus ut patet [illegible]. Et illa dicebatur supra in divisione potentiarum animae, et illa non obedit libero arbitrio quia non est in arbitrio nostro quod pulsus moveatur vel non, et de hiis dicebatur supra quod est inpersuasibilis rationi. Exemplum secundum est de potentia motiva apprehensiva de qua agitur in littera, illa enim obedit motui animalis quia in motu animalis est si velit movere progressive vel non. Quarto nota quod virtus motiva quae obedit rationi est duplex: quaedam est imperans et quaedam imperata. Imperans est concupiscibilis et irascibilis virtus, quia virtus ad cuius imperium animal movetur, cum enim illa virtus apprehendit obiectum sub ratione boni vel mali, [illegible] fugiendum vel prosequendum. Quaedam autem est virtus imperata et haec est quaedam virtus quae est in musculis et nervis [illegible] quae se [illegible] virtutis [illegible] et movet membra officialia et [illegible] et talis est imperabilis quia ad imperium imperantis virtutis movetur. Quinto nota quod virtus concupiscibilis et irascibilis differunt in hoc quod virtus concupiscibilis movet ad commodum et apparens bonum, virtus autem irascibilis movet ad commotionem et iram. Sexto nota dicit auctor in littera quod eedem possunt esse virtutes apprehensivae et motivae ut postea dicetur, sed hic tamen est quidam ordo ita quod prius dicuntur apprehensivae quam motivae. Septimo nota quod membra officialia dicuntur membra deservientia ad motum sicut in animalibus gressibilibus sunt pedes et in volatilibus alae et huiusmodi, cum movetur mediantibus venis et nervis et musculis [illegible].

Iam dictum est breviter

hic est capitulum nonum et continuat sic: Albertus determinavit de potentiis animae scilicet de potentia vegetativa et de potentia sensitiva et de potentia motiva, hic determinat de potentia intellectiva, et patet ordo quia anima vegetativa et sensitiva sunt nobis notiores, ergo de eis erat prius dicendum in ordine doctrinae. Et dividitur illud capitulum, quia primo praemittit quaedam de intellectu, secundo ponit divisionem intellectus, tertio distinguit ipsum intellectum et intelligibile. Secunda pars est ibi: Dividit autem Aristoteles, tertia ibi: [illegible]. Primo dicit sic: Iam dictum est breviter de potentia animae sensibilis etc. Nota primo dicens quod ideo breviter dictum est in praecedentibus capitulis de potentiis animae sensibilis quia [illegible] sed ultra aestimativam et memorativam, id est quod non includit aliquam potentiam superiorem quam memorativam, quia illa est ultima inter potentias animae sensibilis ut dictum fuit. Sed anima rationalis est dignior ~~ut dictum fuit~~ quia omnes virtutes sensitivas includit quia eas praesupponit, quia praesupponit eas ut prius dictum, sed tamen non eas in quantum rationalis, id est anima rationalis in quantum rationalis non est sensitiva vel vegetativa, sed in quantum rationalis addit super illas virtutes intellectum et rationem, et ergo ultra aestimativam et memorativam sequitur intellectus. Secundo nota aliquam virtutem esse priorem potest intelligi dupliciter: uno modo prioritate ordinis, alio modo prioritate nobilitatis et dignitatis. Primo modo illae virtutes sunt nobiliores intellectu, secundo modo autem intellectus nobilior est aliis. Tertio nota auctor est illius opinionis ut prius patuit quod in homine sit tantum una anima quae habeat omnes illas potentias et secundum hoc anima intellectiva includit omnes alias virtutes quia sit in homine [illegible] omnium aliorum operationes perficere ut supra dictum est. Secunda littera

Quid autem Aristoteles

Hic Albertus ponit divisionem intellectus
et dividitur quia ~~primo~~ facit hoc secundo movet
dubium et solvit secunda ibi Et si queritur.
Primo dicit sic ~~dividit autem~~ intellectum Aristoteles
intellectum in duas potentias etc. Nota
no primo circa litteram ~~istam~~ quod secundum intellec-
tum Aristotelis in tertio de anima duplex est
intellectus scilicet intellectus agens et hunc
vocat quo omnia est omnia facere ut postea
dicetur. Alius est intellectus possibilis
qui est omnia fieri id est potest omnes species recipere
actu nullam sed nec habitu antequam
recipiat eas et ideo non habet aliam naturam
nisi quod est possibilis vocari ut patet per Aristo-
no telem in tertio de anima. Secundo nota quod ille
due potentie scilicet intellectus agens et
intellectus possibilis constituunt unum in-
tellectum qui intelligit per se in actu ra-
tione sicut materia et forma constituunt
compositum ens in actu ut patet per commen-
tatorem super tertium de anima. Sed ~~dices~~
tunc ergo intellectus non esset natura simplex
sed composita quod est contra Aristotelem
tertio de anima. Dico negando consequentiam
quia intellectum compositum duabus potentiis
componi potest ~~intelligi~~ pluribus modis.
Uno modo compositione essentiali, sed hoc
est falsum. Alio modo compositione integrali et
hoc etiam est falsum et hoc vult Aristoteles.
Alio modo ponatur sic quod compositus duabus
potentiis aggregatur una sola vel quod una
sola habens illas operationes quod sub illa
ratione dicitur intellectus possibilis qui
recipit intentiones rerum, sed sub ea
ratione qua abstrahit eas a conditionibus
individualibus et materialibus dicitur intellec-
no tus agens. Tertio nota quod propria operatio
agentis est abstrahere species fantasmata
sic a conditionibus materialibus et indi-
vidualibus et elicere conceptus universales intentio-
nes rerum. Unde ~~commentator~~ dicit in tertio
de anima quod ipse agit voluntate in sensibus
agit enim sicut quod prius particulariter et in-
dividualiter vel solum carnem sensibiles representat
eam universaliter. Unde species que sunt in
fantasia cum eisdem rationibus cum
speciebus receptis a sensibus exterioribus
et ideo representant rem sub conditionibus

individualibus et singularitatis sicut species sensibilium exte-
riorum et tunc intellectus agens facit eas representantes
rerum sine talibus conditionibus et individualibus vel materia-
libus et sic licet ille species sint simplices in essendo
ut sic tamen fiunt universales in representando et sic universalitate
in terminis. Quarto nota operatio intellectus possibilis no
est recipere species per quas intelligit obiecta conformiter se
et habet se ad receptionem specierum sicut materia prima ad
receptionem formarum, sicut enim materia prima ~~posita~~
in potentia ad recipiendum omnes formas, sic intellectus
possibilis est in potentia ad recipiendum omnes species
et ideo dicitur in littera omnia fieri sed tamen ut patet per commentatorem
super tertio de anima commento quinto differentia est inter
receptionem materie prime et intellectus possibi-
lis quia intellectus recipit universaliter et intentiona-
liter et cum cognitione quia est virtus cognoscens, materia
autem prima recipit particulariter et realiter et sine
cognitione. Quinto nota dicit magister quod loquatur de no
intellectione que naturaliter aliquo modo intelligit primum
ens illo modo quo creatura fertur in cognitionem creatoris
in hac vita et de hac dicit se postea dicturum, sed
hoc est dictum theologicum et non philosophicum quia
intellectus noster non habet aliquam naturalem intellectionem
quia alias non esset ut tabula rasa, etiam intellectus
noster habet debilissimam cognitionem de primo ente quia
sicut se habet oculus noctue ad solis lumen sic se
habet intellectus noster ad intellectionem nature, secundo
metaphysice id est ad substantias separatas. Sexto no
nota commentator in tertio de anima commento quinto tenet
quod unus sit intellectus in omnibus hominibus et quod intellec-
tus non sit de essentia hominis, sed sit sibi coniunctus
appropriatione sicut intelligentia orbi et illi articuli
sunt condempnati et heretici et ideo omnino inventum
secundum veritatem sed motiva sua vide in commento
preallegato etc. litteram et si queritur.

Et si queratur quare inter ymaginationem

Hic Albertus movet dubium et dividitur quia primo
movet quaestionem secundo solvit secunda ibi Respondeo et primo
dicit sic Et si queratur quare ad inter ymagina-
tionem et intellectum possibilem etc. Nota primo circa no
litteram ista dubitatio ~~movet sic~~ quia dictum est
sicut se habet ymaginatio ad sensum communem sic
intellectus possibilis ad fantasiam quia utraque
recipit speciem videretur alicui quod sicut inter sen-
sationem communem et inter ymaginationem non est aliqua
virtus media que abstrahit sic etiam non debet
esse virtus media inter fantasiam et intellectum

passibilem quod abstrahat scilicet intellectus agens. Secundo nota contra illam partem respondeo. Ibi autem dicit respondendo quod non est simile in hoc quod sensus communis et ymaginatio sunt potentie eiusdem anime scilicet fantasie sensitive, sed fantasia et intellectus possibilis non, quia sunt diversarum potentiarum diversi licet eiusdem speciei; quia fantasia est potentia passibilis sensibilis, intellectus possibilis intellectualis. Tertio nota quod maioris necessitatis intellectus agens quam intellectus possibilis non eodem modo recipit species sicut alie virtutes sensitive interiores puta fantasia et ymaginatio, quia ille recipiunt individualiter et particulariter, intellectus autem possibilis recipit universaliter et ideo est necessaria virtus abstrahens species illas a particularitate et materialitate et facies eas univesales et in potentia et hec est intelligentia agens. Alie autem virtutes non indigent virtutes sensitive quia eodem modo recipiunt omnes. Quarto nota quod intellectus agens et possibilis licet conveniant in subiecto, tamen differunt ratione in aliquibus et in aliquibus conveniunt, conveniunt enim in hoc quod sunt in passibiles et non mixti, sed differunt in hoc quod intellectus agens secundum rationem intellectus et actus possibilis secundum rationem potentie. Sequitur littera

Sciendum autem quod sicut intel

Hic albertus distinguit intellectum intelligibilem et dividitur in duas. Primo facit hoc, secundo ponit diversas acceptiones intellectus, secunda ibi sciendum autem quod intellectus. Prima adhuc dividitur in duas: primo ponit unam distinctionem intelligibilis, secundo aliam. Prima in secunda ibi item intelligibile. Primo dicit sic sciendum autem quod sicut intelligibile dicitur sic et intellectus. Nota primo contra litteram ubi dicit intellectum secundum divisionem intelligibilium et dicit sicut quoddam est divisibile intelligibile divisibile et quoddam indivisibile, sic quidem intellectus est quoddam divisibile et quoddam indivisibile. Intelligibili divisibili correspondet simplex species quod primo recipitur in sensu et postea in fantasia et ultimo intellectu. Secundo nota quod illam eandem divisionem ponit aristoteles in tertio de anima sub hiis verbis quod duplex est operatio intellectus prima et secunda. Prima est simplicium apprehensio compositio vel divisio et illam vocat auctor in littera divisibilem intellectum et primam intellectione simplicium compositionis secundam autem est quo mentalis. Tertio nota quod illa divisio quam ponit in littera quod quoddam est intelligibile divisibile patet sic intelligitur quod intellectus potest duplex intelligere, uno modo simpliciter eam apprehendendo et hoc vocat intellectum indivisibilem. Alio modo apprehendit eam complexe componendo vel dividendo conceptus et hunc vocat intellectum indivisibilem. Quarto nota quod non sunt eedem species in primo primo in fantasia et in specie communi et postea in intellectu sed eedem in specie ut supra dixi. Sequitur littera Item intelligibile

Item intelligibile sicut est divisi

Hic albertus subdividit alterum membrum divisionis prius posite scilicet intellectum divisibilem vel compositum et dicit Item intelligibile sicut est sic est divisibile vel compositum sed est compositum ex simplicibus. Nota primo contra litteram subdividit alterum membrum divisionis prius scilicet intelligibile compositum vel divisibile et dicit quoddam divisibile compositum est compositum ex simplicibus et quoddam compositum ex complexis primi sicut enunciatio vel propositio quod componitur ex simplicibus contingentibus. Secundum sicut sylogismus et iste species argumentationis quia componuntur ex enunciationibus. Ergo est triplex intelligibile scilicet simplex et compositum ex simplicibus et compositum ex compositis. Et isti triplici intelligibili correspondet triplex intellectio vel actus intellectus. Primo enim intelligibili correspondet operatio intellectus que vocatur simplicium apprehensio, secundo correspondet secunda operatio scilicet compositio et divisio, sed tertio correspondet tertia operatio intellectus quam quidem ponunt quia est discursus ad conclusionem. Secundo nota utrumque membrum distinctionis potest subdividi quia enunciatio potest dupliciter apprehendi vel est contingens ad utrumlibet non habens maiorem determinationem ad unam partem quam ad aliam quia de contingentibus futuris non est deter-

ymaginatiuitas et talis apprehensio vocatur
opinio. Ubi gratia sicut apprehensio istius Sor-
tes vel illius Callias erit quintusque bellator
ille cum sint contingentes et non necesse.
Aliquid autem potest apprehendi enuntiatio ne-
cessaria sicut ista omnis homo est animal, vel
illa deus est, et talis apprehensio facit
necessarium habitum et certum qui vocatur
intellectus vel fides secundum commentatorem
et talis est habitus post principiorum
complexorum qui vocatur intellectus. Ter-
tio nota quod sicut intelligibile compositum
ex compositis puta sylogismus vel alia
argumentatio potest duplex. Sic ab intellectu
uno modo quo concluditur aliqua conclusio ex pre-
missis necessariis, alia premissis contin-
gentibus. Primo sicut sit sylogisando, sed
aliquid est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis
homo est substantia. Ubi sylogisatur ex premis-
sis necessariis et talis vocatur demonstra-
tio et generat intellectu habitum qui
vocatur scientia. Secundo sicut sit sylogisando
~~omnis homo~~ currit Sortes est homo ergo Sortes
currit, ubi premisse sunt contingentes et talis
argumentatio facit scientiam secundum opi-
nionem et dicit auctor quod opinio vel virtus
opinativa in homine est idem estimativa.
Quarto nota contra illud licet ego credo-
rem quod tunc quando virtus opinativa ponitur
eadem cum estimativa oportet ponere
duplicem estimativam unam scilicet estima-
tivam de qua scilicet dicebatur supra quod est
virtus sensitiva et aliam quam vocat
opinativam que deficit rationi. Quinto
nota contra illum licet et dico virtus
Ubi vult dicere componendo quando dicit
quod virtus opinativa esset opinio quia opinio
est habitus intellectus acquisitus
ex multis probabilibus et non necessariis
vel conclusus ex contingentibus vel ex
uno contingenti et alio necessario et
sic accepta non est una virtus sed due
quia non eadem virtus sed ratio. Sexto
nota contra illum licet et potest dicere
quod aliter potest dici de illa virtute quod
ideo ordinativa et constructiva id est
componens et dividens contendit se ad

opinabilia scilicet secundum diversas eius partes id est poten-
tias ita quod non ponantur distincte virtutes virtus opina-
tiva et virtus rationalis discursiva est una que secundum
diversas potentias apprehendit discursus ex contingen-
tibus et necessariis licet dissimode. Septimo non
dubitatur utrum opinio in homine sit idem cum estima-
tiva et videtur quod non, quia estimativa non cognoscit
intelligibile in quantum intelligibile nec cognoscit an
aliquid sit contingens vel necessarium quod tamen cogno-
scit opinio. Oppositum tamen dicit Albertus in littera. Ubi
~~potest dici~~ quod opinio et intellectus non differunt ~~per~~
subiectum ~~sed secundum rationem~~ dicitur enim intellectus
in quantum apprehendit intelligibile necessarium, sed opinio
in quantum apprehendit intelligibile contingens vel ex
contingentibus conclusum, sed quia omnes virtutes anime
in homine sunt una anima potest dici quod opinio sit esti-
mativa. Octavo nota dubitatur utrum sint plures
operationes intellectus et videtur quod non quia simpli-
cis non est nisi una operatio, intellectus est simplex
scilicet secundo intellectus quando non unum intelligit nihil
intelligit quarto metaphysice. Oppositum dicitur in libro
tertio de anima. Ad primum ~~potest dici~~ quod simplex
in quantum simplex secundum se non est nisi una opera-
tio tamen propter diversitatem obiectorum possunt esse plures
sicut est in proposito. Ad secundum potest dici ut alias
dixi quod intellectus non potest determinate plura in-
telligere, sed bene confuse. Aliter potest dici quod non potest
intelligere sicut plura desperata sed bene plura que or-
dinantur ad unum sicut est in proposito quod enuntiationes
ordinantur in sylogismum etc. Littera Sciendum autem

Sciendum autem quod intellectus

Hic Albertus ponit diversa nomina intellectus quibus
vocatur ~~dicens sic~~ Sciendum autem quod intellectus
multis modis dicitur. Nota primo contra litteram vult dicere
quod hoc nomen intellectus multis modis dicitur sive
accipitur in philosophia, aliquando sumitur pro potentia
intellectiva et tunc habet duas differentias, aliquando vocatur
intellectus agens et aliquando intellectus potentio-
nalis, aliquando accipitur pro ipsa virtute intellectu po-
tentiali. Intellectus potentialis formaliter
intelligit. Quinto accipitur pro intellectu poten-
tiali et se intelligibili et hoc duplicatur, vel
in quantum actu potest considerare per eam et sic vocatur
intellectus in actu vel in quantum non actu conside-
rat per eam sed potest quando vult et sic vocatur intellectus

in habitu. Aliquando considerat vocatur intellectus prout premissas vel praecognitionem principiorum venit in notitiam alicuius cognitionis demonstrative et sic vocatur intellectus adeptus. Secundo nota quod commentator in tertio de anima ponit alias acceptiones intellectus qui est intellectus speculativus et hic est intellectus formatus speciebus specialibus et ille usatur circa verum. Alius est intellectus practicus et eius obiectum est bonum et malum de agibilibus et ille inducit bonum et malum et fugam et sequelam apprehensionis sub ratione boni et mali. Tertio modo sumitur intellectus prout est virtus ymaginativa vel fantasia et hic est in passione et sic accipitur in tertio de anima cum dicitur quod intellectus est corruptibilis ibi per intellectum fantasiam denotat. Quarto modo intellectus prout sunt in operatione intellectus et sic accipitur in tertio de anima et hic ubi dicitur quod quidam est intellectus in divisibilibus et quidam est operatio in divisibilibus. Tertio nota quod intellectus in actu est intellectus informatus speciebus actu considerans per eas, sed intellectus in habitu est informatus speciebus sed non actu considerat. Quarto nota de intellectu adepto dicit commentator in tertio de anima commento decimo quod non contingit nobis nisi in fine vite, sed possibile est [illegible] nobis advenire in hac vita, et reddit rationem quia tunc advenit nobis intellectus agens perfecte quia tunc est sufficienter informatus speciebus speculativis. Sed alibi accipit intellectum adeptum in una alia digressione ubi dicit quod quando intellectus fuerit sufficienter informatus speciebus omnium aliarum rerum tunc potest reflecti supra se et cognoscere se et hic fit per intellectum adeptum et dicitur intellectus adeptus ab adipiscor quia fit per adeptionem specierum intelligibilium aliarum rerum. Sequitur

Secundum autem quod anima rationalis

hic albertus ponit divisionem in aliqua nova intellectus et dividitur quia primo facit hoc secundo ponit unam divisionem intellectus secundo ibi Item intellectus. Tertio distinguit de triplici memoria in homine et illa ibi et notandum adhuc dividitur quia primo facit quod dictum est secundo ponit notabile secundo ibi sed hic advertendum est. Secundum autem quod anima rationalis intellectus etc. Nota primo circa litteram ubi dicit quod anima illa quam ponit in libro secundum anima rationalis intellectus in genere vel rationalis voluntas et liberum arbitrium significat unam et eandem rem sed diversimode illa est diversis rationibus quia vocatur intellectus in quantum apprehendit rem vel quiditatem rei absolute, sed vocatur ratio cum discurrit et per collationem premissarum ad cognitionem unius rei ad alterius venit [illegible] de re sed vocatur ingenium in quantum probatur de novo in cognitionem rei inquisite sed dicitur vis ratio in quantum discernit unam rem ab alia deliberat de fuga vel de sequela rei et inducit sed dicitur voluntas cum appetit rem et eligit sed dicitur liberum arbitrium in quantum libere appetit et eligit. Secundo patet quod anima illa significant eandem rem sed differunt secundum rationem. Secundo nota circa illam litteram solertia non est potentia anime contra alias distincta sed est bona dispositio ingenii per quam quibus fere sub magna cogitatione et in brevitate potest venire medium ad aliquam cognitionem probandam alicuius rei vel inquisitionem consilium. Tertio nota circa illam litteram sed hic advertendum quod eadem est potentia secundum subiectum que est apprehensiva obiecti et motiva ad illud sed diversimode in quantum est apprehensiva dicitur intellectus in quantum est motiva. Quarto nota circa istam litteram, ratio autem ibi vult dicere quod ratio est vis cogitativa et motiva quia ideo quia cognoscit obiectum movet obiectum sed in eo quod est cogitativa differt ab intellectu in modo meditandi quia [illegible] ut dicebatur apprehendit simpliciter et absolute quiditatem rei ratio autem apprehendit ratiocinando et conferendo unum alteri. Quinto nota dubium illorum enumeratorum in [illegible] unum possit predicari de alio et videtur quod sic quia quod unum est aliud unum potest predicari de alio illa propositio huiusmodi est [illegible] propositio [illegible] quia quamvis differunt secundum rationem non est verificabile de alio sed illa propositio huiusmodi est [illegible] patet dico quod considerando illos [illegible] predicabiles significat [illegible] verificabilis de alio et hic probat [illegible] Alio modo potest considerari [illegible] diversimode et sic unum potest [illegible] de alio verificare et hic probat secundo ratio etc. Item

Intellectus autem prout est

Hic Albertus dividit intellectum et dividitur quia primo ponit divisionem, secundo consequitur membra divisionis secundo ibi Iste autem qui cognoscit dicit sic Intellectus prout est cognitiva dividitur quia quidam est intellectus etc. Primo nota circa litteram quod ponit talem divisionem intellectus principalem quod quidam est intellectus speculativus et quidam intellectus practicus. Intellectus speculativus est qui apprehendit rem sub ratione veri vel falsi quia verum et falsum est finis speculativi ut patet sexto metaphysice. Sed intellectus practicus est qui apprehendit rem sub ratione boni vel mali quia eius finis est bonum vel malum prout convertitur ad opus ut patet ibidem. Secundo nota circa litteram Ille autem qui cognoscit, ibi subdividit intellectum practicum quia quidam est virtus intellectus practici que apprehendit et iudicat bonum in universali et illa vocatur synderesis quia ergo idem est cognoscat universale et illa virtus sit movens in universali ad bonum et remurmurat malo et hoc confirmat Albertus per auctoritatem Boecii quam ponit in littera scilicet quod intellectus possit habere cognitionem universalium sive particularium. Tercio nota circa illam litteram Alia pars ibi subdividit totum intellectum scilicet alia virtute que cognoscit bonum non in universali quia quedam est que contemplatur solum eterna et illa proprio nomine dicitur intelligencia. Alia est que contemplatur illa inferiora et est superiora. Quarto nota circa istam partem que duas habet partes ibi subdividit que spectant inferiora et eterna quia quedam est que vocatur vir et quedam que vocatur mulier. Unde ubi vocatur potencia cognoscitiva bonorum inferiorum que se extendit ad intelligenciam id est rerum ut perfecte cognoscit sicut intelligencia illa virtus et vocatur vir quia sicut vir est perfectior muliere sic illa virtus propter contemplacionem superiorum est perfectior illa virtute que vocatur mulier et confirmat per auctoritatem beati epistole apostoli prima ad Chorinthios quia ubi non decet velare caput ubi sic in quod sit dicit in littera quod mulieres velant caput sicut sunt mulieres quia inferius est illa pars et virtus autem que vocatur que se extendit ad illud quod est eternum et contemplando sic se per te superioribus eternis et illa est ymago dei id est per illam homo contemplacionis assimilatur deo quia per illam virtutem elevatur ad divinam cognicionem et illud totum est theologicum porcius quam naturale. Quinto nota videtur in mente in littera quod intellectus et ymago cognitio mulierum sit debilior virorum et eciam imperfectior et hoc eciam patet per Aristotelem in ethicorum ubi dicit quod mulieres et pueri non appetent in consiliis nec admittuntur in consiliis quia habent debilem racionem. Sed tamen oppositum arguitur sic quia sunt eiusdem speciei vir et mulier ergo unum non potest esse perfectius alio. Ad hoc dico quod secundum substanciam intellectus viri non est nobilior quam mulieris sed secundum operacionem et operaciones intellectus quia perfectius operatur in viris quam in mulieribus propter disposicionem subiecti et disposicionis. Sexto nota dubitatur de hoc quod dicitur quod quidam intellectus practicus cognoscit bonum in universali hoc non videtur quia per hoc ut patet tercio de anima dicens intellectus speculativus a practico quia intellectus practicus non potest universale cognoscere sicut speculativus. Ad hoc dico quod intellectus practicus non potest iudicare universalia in speculativis hoc probat ratio sed potest bene iudicare universalia in speculativis et hoc vult littera etc. Et sic in hoc

Sed melior est dicta eius

Hic Albertus ponit differenciam inter virtutem intellectus que vocatur vir et inter virtutem que vocatur intelligencia de quibus est locus supra etc. et hoc est dictum eius etc. Nota primo circa litteram dictum inducit sic quia prius dictum est quod illa virtus intellectus que vocatur vir extendit se ad intelligenciam et ad intellectum intelligencie et tamen sunt distincte virtutes ergo vult nunc ponere differenciam inter eas quia in hoc est differencia inter intelligenciam id est intellectum intelligencie substanciarum separatorum intellectum nostrum quo cognoscimus superiora que vocatur vir quia intelligencia que intelligit intelligit intuitive quam noster nichil intelligit de superioribus nisi discursive. Secundo nota quod intelligere intuitive est intelligere sine specie a rebus recepta et sic eciam divina intelligunt sicut cum cognoscunt relucet in ipsis sicut in speculo sine quacumque specie contracta. Sed intelligere abstractive vel discursive

est intelligere per species intrinsecas superius et conferre et operare unum ad aliud et sic intellectus in intelligit in hac via.
Tercio nota circa illam litteram unde notabile ubi confirmat hoc per auctoritatem beati augustini quam superius allegavimus ubi dicit extimus interioribus conspiciendum haberet et non dicit solum extimus unde innuit quod racio non solum versatur circa superiora intuitive sicut intelligencia sed eciam circa inferiora et eciam confirmat hoc per dictum beati augustini in libro de trinitate ubi ponens differenciam inter virum et mulierem et dicit quod vir in dicit de superioribus et in corporibus racio que sunt supra se similiter mulier iudicat circa res mutabiles ita quod vult quod duplex sit pars anime racionalis superior que vocatur vir et inferior que vocatur mulier que versatur circa illa inferiora. Quarto nota quod in superiori parte anime racionalis est sapiencia que illa cognoscat superiora cognicio autem superioris vocatur sapiencia quasi sapida sciencia in inferiori vero parte que considerat inferiora est prudencia moralis quia prudencia moralis versatur circa agibilia mundana et inferiora. Quinto nota circa illam litteram parte in superiori quia adhuc unum dictum theologorum scilicet quod in superiori parte racionalis anime versatur sextus quo in cognicionem eius superiora individuus vel creatoris per intellectum et voluntatem id est cognicionem et conformitatem voluntatis et cetera littera et nota

Et nota quod triplex est memo

hic albertus predicatus ponit quamdam distinctionem memorie et dividitur quia primo facit hoc secundo ponit unam aliam distinctionem potencie anime, secunda ibi Sciendum quoque primo dicit sic Et nota quod triplex memoria esse distinguitur in hominibus scilicet in homine. Nota primo circa litteram ubi distinguit memoriam secundum eius operaciones et vult quod triplex est operacio memorie quia quedam est operacio memorie et illa est conservacio specierum sensibilium et representatio sensibilium quas apprehendit virtus estimativa de qua supra dicebatur quod est thezaurus intencionum et illa memoria est vis anime sensitive. Alia est operacio memorie que est conservacio specierum intelligibilium et talis est vis racionis et viget in posteriori parte cerebri. Tercia est operacio memorie que est intencio esse naturalis similitudinis veri et boni secundum quam anima nata est cognoscere et amare bonum. Sexto nota quod ille tres memo-

rie consecuntur diversas potencias anime prima enim consequitur virtutem sensitivam quia consequitur immediate estimativam secunda consequitur intellectum speculativum et practicum sic qui cognoscat verum et bonum. Tercio nota dubium utrum ille tres memorie sint una secundum essenciam vel plures. Ad quod dico quod in homine iste tres potencie secundum potenciam et essenciam sunt una sed differunt secundum racionem secundum quod diversas operaciones et potencias consequuntur et hoc dicit auctor in libro. Quarto nota circa istam litteram ubi vult dicere quod conclusione actuali anime super illam similitudinem anime naturalem veri et boni causatur intelligencia boni et per illis duobus procedit voluntas et amor boni tamquam tercium quia cognicio boni presupponit similitudinem boni quia non cognosceretur nisi anima haberet eius similitudinem essencialem et amor et voluntas boni causatur ex hiis duobus quia bonum non cognosceretur nisi cognitum ergo voluntas et amor boni presupponit similitudinem intelligenciam boni secundum ordinem nature et dicit quod in homine anima est ymaginacio trinitatis id est similitudo se habens trinitati personarum sicut enim sic hic intellectus vel cognicio boni generatur consubstanciali similitudine boni sicut in divinis filius est genitus a patre et sicut hic ex duobus hiis scilicet similitudine naturali boni et cognicione procedit voluntas et amor boni sicut in divinis spiritus sanctus procedit a patre et filio et hoc est quod dicitur in symbolo athanasii spiritus sanctus nec factus nec creatus nec genitus sed procedens et cetera littera Sciendum quoque

Sciendum quoque quod hec

hic albertus ponit quamdam quadruplicem divisionem potencie et dicit sic Sciendum quoque quod hec id est quedam pars anime est

no separabilis. Primo nota circa litteram quod ducere
talem divisionem quod quedam est anima separabi-
lis a corpore et a parte corporis sicut anima
intellectiva. Alia est inseparabilis a cor-
pore et a parte corporis sicut anima vege-
no tativa et sensitiva. Secundo nota exponit
quid sit animam esse separabilem a corpore
et dicit quod anima est separabilis a corpore que
non determinat sibi aliquam partem cor-
poris nec secundum se nec secundum potentias
sibi proprias et talis est anima intellectiva
non quidem dicitur separabilis quod sit separa-
bilis secundum essentiam ab homine, sed quia non
determinat sibi determinatam partem corporis
vel secundum se vel secundum potentias sibi
proprias sicut est anima sensitiva que licet
secundum secundum suam essentiam non determinat
sibi aliquam partem corporis in homine cum
sit secundum essentiam eadem cum intellec-
tiva, tamen secundum potentias proprias deter-
minat sibi determinatas partes corporis
sic quod non potest in operationem illarum potentiarum
sine parte corporis determinata, quia non
potest videre sine oculo nec audire sine
no aure et sic de aliis. Tercio nota circa
istam litteram et sic dicit. Ubi innovet
questionem. Diceret aliquis anima tamen per
videt id est cognoscit in anteriori parte
cerebri et ratiocinatur per medium quo
videtur quod requirat corpus ad suas
operationes sibi proprias anima intellectiva.
Ad hoc respondet quod hoc est solo appa-
no rentie quod sic loquitur. Quarto nota quod
quedam sunt potencie anime proprie quod non
possit eas sine corpore exercere, sed sic
quod attribuuntur toti composito ratione
anime. Alie autem sunt operationes que
non sunt sibi proprie, sed attribuuntur sibi
ratione corporis illa ratione innuit Al-
no bertus in littera. Quinto nota quod solvitur
clarius conclusio talis anima sensitiva
et vegetativa secundum suam essentiam est
in qualibet parte corporis probatur ubicumque
est virtus ibi est illud cuius est virtus
sed in qualibet parte corporis est virtus anime
sensitive ergo ibi est anima sensitiva. Similiter est de anima
vegetativa minor probatur in littera, quia virtus non est sine
eo cuius est virtus ~~sed minor probatur~~ quia in minutissimis
partibus corporis est anima sensitiva et vegetativa ut dicitur
in littera. Sexto dubitatur utrum anima intellectiva
secundum essentiam sit coniuncta corpori humano sic
quod faciat unum cum ipso et videtur quod non per Aris-
totelem in 3o de anima quia intellectiva non est
virtus in corpore. Oppositum dicit Albertus in littera. Ad hoc
dico quod animam intellectivam esse coniunctam cor-
pori secundum essentiam potest intelligi dupliciter. Uno modo
per inherentiam et sic est falsum ut probat ratio.
Alio modo per comparationem et sic est verum, possumus tamen dicere
secundum fidem et veritatem quod intellectus est esse-
ncialiter coniunctus corpori sic quod unum faciat sicut
forma cum materia licet hoc non dixit Aristoteles
nec commentator. Septimo nota dubitatur utrum anima
sit in qualibet parte corporis tota in homine et
videtur quod non quia si sic tunc sequeretur quod operatio-
nes anime essent in qualibet parte corporis consequens
falsum igitur et antecedens. Falsitas probatur quia pes non videt nec
audit, probatur consequentia quia operationes anime
sunt eiusdem virtutis, virtus autem non potest esse sine
eo cuius est virtus sicut dicitur in littera. Oppositum dicitur
in littera. Ubi dico quod anima potest dupliciter considerari.
Uno modo potentialiter. Alio modo intensive id est secundum
suam essentiam, ~~alio modo~~ secundum suas operationes.
Secundum hoc distinguo circa primum quod anima non est pote-
ncialiter in qualibet parte corporis humani patet quia tunc
esset potencialiter in corpore. Secundo dico quod est intensive
in qualibet eius parte in secundum suam essentiam tota
est quia indivisibilis est secundum suam essentiam. Indi-
visibile autem quocumque dividit se totaliter se
dividit ergo ubicumque est secundum suam essentiam ibi est
tota. Tercio dico quod non in qualibet parte corporis
secundum suas operationes ratio est quia non in qualibet
parte corporis sunt organa apta operationibus et
per hoc patet ad rationem. Sed ~~dices~~ tu. Ad hoc si anima humana
esset tota in qualibet parte sequeretur quod si aliqua
pars abscinderetur de corpore humano quod totus homo
abscinderetur quia videtur esse absurdum tenendum consequens
quod cum videtur tenere quia homo dicitur per animam. Ad hoc
dico negando consequentiam et ratio est quia anima quia [illegible]
in toto corpore per se primo sed in parte non per se. Secundo capitulum.

Recolligo ergo quod dictum

Hic est capitulum decimum et ultimum istius tractatus in quo
albertus recolligit ista que prius dixit de ani intellec-
tiua et diuidi in quatuor partes secundum quod recolligit
secunda ibi post adest, tercia ibi post ad est, quarta ibi
post abest primo dicit sic Recolligo ergo quod dic-
tum est. Nota primo circa litteram auctor in capitulo
do prius dicto distinguit tres potencias intellec-
tus, quod quedam est qui vocatur synderesis et hec est
uirtus qua cognoscit intellectus cognoscit bonum
et malum in uniuersali et inclinat se ad sequela boni
et ad fugam mali et interpretatur enim synderesis in
greco quantum uirtus cognitio boni et mali. Secunda
potencia est intellectus qui abstrahit species a fan-
tasmatibus et illa vocatur intellectus agens
synderesis autem vocatur alio nomine intellectus
practicus. Tercia potencia est intellectus qua
cognoscit eterna et incorruptibilia et illa vocatur
intelligencia. Secundo nota quod damascenus vocat
synderesim voluntatem naturalem quod recipit bona
naturalia rationalia sicut voluntas naturalis. Tercio
nota circa illam litteram ibi differt a synderesi
exponit duplicem differentiam inter synderesim et
intelligenciam quod synderesis illa non deliberat sed
sine inclinatione deliberat ad bonum et innuerat
malo illa autem intelligencia bene deliberat et in
alio differunt quod synderesis sicut affectat
bonum ita innuerat malo sed intellectum ab-
iectum intelligencie non est aliud malum quod in-
... ipsa eterna in quibus non inuenitur malum. Quar-
to nota ille tres uirtutes non differunt secundum esse-
ciam sed est unus et idem intellectus sed nominatur
diuersis nominibus secundum quod comparatur ad diuersas operacio-
nes quod vocatur synderesis in quantum cognoscit
bonum in uniuersali sed vocatur intellectus agens
in quantum abstrahit species a fantasmatibus
sed dicitur intelligencia in quantum inspicit circa eterna. Quin-
to nota quod intellectus merito vocatur intelli-
gencia quod solum cognoscit eterna et non solum ista
inferiora, quod sicut intelligencia non solum cognoscit
... se deificis inferioribus sic intellectus
... est intelligencia cognoscit solum eterna et non
solum ista inferiora. Sexto nota circa istam partem
et si dicitur ibi inmouet dubium quod diceret aliquis
ergo intelligencia que est perfectior deberet superordinari
ad synderesim respondet quod non oportet, quod intel-
ligencia illa cognoscit quod appetit sed synderesis
stat ... in ... doctrine communi

Sequitur secunda particula de litteris quod ad est

Post ad est

Hic albertus recapitulat de aliis uirtutibus
de quibus prius dixit sed de illis que vo-
cantur vir et mulier quod primo ostendit in
quantum ad cognicionem obiecti. Secundo
prius distinguit earum operaciones ibi Si-
autem amplius primo dicit sic. Nota
primo circa litteram auctor vult quod adhuc
preter predictas uirtutes sunt due alie vir-
tutes intellectus que vocatur vir et mulier
et vocantur sic similitudinarie, quod sicut vir
est perfectior et nobilior muliere sic illa
uirtus que vocatur vir quod animo est perfectior
non quo secundum substanciam sed secundum opera-
ciones, quod abiecta circa que versatur vir-
sunt perfectiora quam illa circa que versatur
mulier. Unde vir est potencia intellectus
qua cognoscit superiora et suum crea-
torem et uniuersaliter discernit bonum
et malum. Sed mulier est uirtus intellectus
per quam declinat ad illa sensitiua appa-
rencia bona et hec sepe allegatur
ad peccatum per apparenciam sensualium
sicut mulier sensualiter inclinatur ad seque-
dum appetitum sensitiuum propter singularitatem.
Secundo nota quod de viro dictum est nota
prius quod sit ymago inter nos et hoc
per speculacionem et ergo nunc breuiter in-
medium est propter breuitatem tractatus
Tercio nota circa istam litteram vult autem nota
augustinus quod secundum ~~beatum augustinum~~ iste
due uirtutes vir et mulier non differunt
secundum substanciam sed est una potencia
sed differunt secundum officia id est habent
diuersa nomina propter diuersa officia. Quar-
to nota circa istam litteram in ista parte nota
ibi vult dicere quod in illa uirtute est illa
potencia que vocatur voluntas que iudicat
utrum obiectum sit prosequendum vel fu-
giendum et que consentit in sequela vel fuga
obiecti. Quinto nota quod duplex est con- nota
sensus ut dicitur in libro primus est qui conse-
ntit in bono spirituali boni viri, et talis
consensus est proprie intellectus speculatiuus
cuius obiectum est vir ... est consensus

qui est in bono sub ratione boni et talis est consensus voluntatis, quia voluntas non vult nisi sub ratione boni sibi obiectum. no Sexto nota quod consensus in bonum sub ratione veri est perfectio intellectus, quia eius intellectiva perficitur per actus speculativas, sicut patet per commentatorem in prologo primi phylozophorum: finis autem speculative scientie veritas. no Septimo nota dubitatur utrum intellectus et voluntas differant realiter ~~et magis~~: quod sic, quia habent diversa obiecta et operationes ut patet in littera. Oppositum dicitur in littera. Ad hoc dico quod substantialiter non differunt, sed secundum rationem, quia voluntas dicitur in quantum sub adducit intellectus consensum in bonum obiectum. Sequitur littera Si autem

Si autem voluntas

Hic Albertus subdistinguit ipsum consensum qui est operatio istarum partium anime, scilicet voluntatis, et dividit. Quia primo facit hoc, secundo concludit propositum secundum ibi inde ergo. Primo dicit: Si autem voluntas etc. no Nota circa litteram: in precedenti littera dixit quod quando consentit in bonum in quantum bonum et sistit ibi ulterius non procedendo, tunc dicitur consensus vel voluntas. Hic modo subdividit consensum et vult dicere quod si non sistat ibi, sed postquam iudicavit bonum, sed etiam iudicat esse bonum ut prosequatur, tunc dicitur esse voluntas motiva et illa est etiam cogitativa; et si non iudicat esse bonum ut prosequatur, sed afficitur et appetit ipsum indifferenter sive sit sub sive ordinatum ad finem, et hoc est propter libertatem. Secundo nota quod voluntas motiva dicitur quod movetur ab aliquo quod est obiectum per quod iudicat obiectum esse bonum ut prosequatur, et illud a quo movetur cognoscit, et ergo etiam dicitur virtus cognoscitiva quia cognoscit bonum quod eligit esse. Tertio nota quod voluntas motiva est perfectior libero arbitrio, quia liberum arbitrium non iudicat de obiecto utrum sit prosequendum an non, sed voluntas iudicat utrum bonum sit ad prosequendum; modo perfectius est iudicare de bonitate obiecti quam non iudicare, ergo voluntas est perfectior libero arbitrio. no Quarto nota dicit quod liberum arbitrium comprehendit rationem et voluntatem. Primo modo dicitur quia cognoscit obiectum et includit rationem, et appetit absolute obiectum in quantum bonum et sic includit bonitatem voluntate. Sequitur littera Videndum ergo

Sic videndum ergo est

Hic Albertus ostendit quomodo voluntas possit differri a libero arbitrio dicens: Sic videndum ergo est etc. no Nota primo circa litteram vult dicere quod quandoque est consensus de re cum dicitur determinare ita quod iudicat quod hoc fiat vel non fiat; talis consensus dicitur consensus voluntatis motive, sed quando est consensus sub ratione utriusque, scilicet tam veri quam boni, tunc est consensus liberi arbitrii, quia liberum arbitrium includit rationem et voluntatem; propter rationem consentit in verum, sed ratione voluntatis in bonum. no Secundo nota quod consensus voluntatis determinatur ad unum, id est ad bonum esse prosequendum cum cognitione veritatis rationis. Sed consensus liberi arbitrii est indifferenter veri vel boni cum cognitione rationis. no Tertio nota ut patet in littera: talis processus est in sensibus. Primo est consensus de re utrum sit vel non sit, et ille est consensus rationis quoniam fertur in verum; et tunc est alius consensus qui consentit in persecutionem vel fugam, et ille est consensus voluntatis motive; et aliter est consensus qui consentit indifferenter in verum vel in bonum, et ille consensus est liberi arbitrii. nota Quarto nota quod liberum arbitrium addit super voluntatem, quia voluntas solum consentit in bonum sub ratione boni, liberum arbitrium consentit in verum et in bonum et etiam aliquando in malum diversis eius dispositionibus. no Quinto nota tamen voluntas quam liberum arbitrium presupponit rationem intellectivam, quia voluntas nihil vult nisi sit cognitum sub ratione boni. Similiter liberum arbitrium consentit in verum ~~et in bonum~~ in nihil consentit nisi sit aliqualiter cognitum. Sexto nota quod dicit auctor quod liberum arbitrium in sua diffinitione applicat rationem et voluntatem et stringit eius diffinitionem dicens quod liberum arbitrium est facultas, id est bona dispositio, voluntatis et rationis qua eligit bonum

gram assistente et malum gram deficiente / quia sicut
presencia gratie est causa rectitudinis liberi arbitrij
sic eius defectus per accidens est causa defor-
mitatis liberi arbitrij ~~intelligit~~ hic de gratia
spiritus sancti qua assistente bonum eligitur et bone
operationes operantur et qua deficiente nulle operatio-
nes possunt esse meritorie quam nobis concedat
per omnia secula vivit et regnat
Nota cum tractatum in principio divisi totum
tractatum in quatuordecim capitula quos secundum
ante non posui nisi decem partes hic quia illa
pars de sensibus exterioribus in quinque capitula divi
serim quam tamen in XV secundum sub uno capitulo con-
prehendi gratia brevitatis sed hic quod distingue
si placet et sic terminatur et huius liberi summa partis
qui unigenitus dei filius sit cum sua pia matre
virgine maria benedictus in secula seculorum Amen

Finitus est iste liber in anno domini M CCC 130 xvijo post
penthecostes sit laus deo

[illegible] primi libri [illegible]
[illegible] de linea [illegible]
[illegible] tractatibus: primus est de linea
[illegible]
[illegible] visui [illegible]
[illegible]
[illegible] tractatus [illegible] de linea
reflexa que a corpore solido [illegible]
[illegible] imago
[illegible]
[illegible]
[illegible] ultimum tractatum
[illegible] de linea [illegible]
[illegible] videtur [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Nature philozophie
considerationis studia
lux iocundius afficit meditantes inter magnalia
mathematice certitudo demonstrationum preclarius
extollit investigantes. Perspectiva igitur
humanis traditionibus prefertur recte, in cuius area
radiosa linea demonstrationum nexibus complicatur,
in qua tam mathematice quam phisice
gloria reperitur utriusque floribus adornata, cuius
sententias magis adductas ab angustiis inclusa
compendia coartabo, innotis inserta mediante
nunc naturalibus et mathematicis demonstrationibus, nunc effectus
ex causis et nunc luce tractate lux
quam deus dignabitur illustrare. Presens etiam
opusculum in tres particulas partitur.

1 Lucem operari in visu ad impressione
hoc probat experimentum quia visus in videndo
luces fortes dolet et patitur; lucis etiam intense
simulacrum in oculo remanet post aspectum
et locum minoris lucis faciunt apparere tenebrosum
donec aboleto vestigio maioris luminis evanuit. Secunda

Colorem illuminatum impressionem operari
in visum hoc probat experimentum similiter. Amplius
actus super colorem illuminatum luce
forti fixa intentione mersus, si ad colorem
debilius illuminatum se deflexerit, inveniet
colorem primum secundo apparere permixtum
cum vestigiis in oculo derelictis etc.

3 Quelibet punctum luminosi vel illuminati
obiectum sibi totum medium sic illustrare
hoc probat experimentum quia quilibet punctus
luminosi vel colorati visibilis est in qualibet
parte medii sibi obiecti sed non videtur nisi
imprimendo super visum, ergo imprimit omni parte
medii sibi obiecti. Tunc sequitur

4 Totum illuminosum vel illuminati
piramide sui luminis in quolibet puncto medii
terminate. Hoc probat, quoniam si quolibet
punctus luminosi illustrat quodlibet punctum
medii, ergo totum illuminosum illustrat
quodlibet punctum, quod esse non potest nisi luce
piramidaliter in quodlibet punctum cadente,
per quem pyramidem videri potest totum luminosum
vel pars eius quam visu potest comprehendi.

Incidentias radiosas per angularia foramina transeuntes mediocris 5
magnitudinis in obliquis corporibus rotundari
speciem et fieri eo maiores quo remotiores.
Hoc sequitur ex quarta parte, quoniam
radii in quovis puncto medii pyramidaliter
terminati non sistunt ibi sed intersecando
se producuntur. Quoniam per foramen
incidunt angulare radii qui in foramine
et iuxta se intersecant incipiunt dilatari
et necesse est ut radii se intersecantes
in directe producti cum in tanta
distantia pervenerint quanta est ex alia
parte distantia solis dilatentur ad quantitatem
solis. Cum si anguli contra
se positi equales et latera ex altera
utraque parte pyramidis equate sunt
necesse est et bases equales esse
ut patet ex primo Euclidis 6 ex. Et ubi
et ex et eiusdem causam ante rotunditatis
diversi diversimode, nisi sunt
assignare quidem simpliciter solari attribuunt
rotunditati, ut sicut radius a
sole ita rotunditatis motiditate. Sed
hoc argumentum simpliciter assumentes quod tempore
eclipsis solaris hic incidentie sunt
noniculares secundum proportionem quam abscondit
luna a sole, igitur quod rotunditas
videtur esse a motore. Sed si hec causa
sufficeret incidentia ista rotunditatem
acciperet sic per foramen sicut longe

circumferentie eius rotunditatem videmus. Alii
subtilius causam attingentes solvunt
rotunditatis huius incidentie ponunt cau-
sam luminis radiorum ante intersectionem,
ut propinquam causam probant modo. Ac-
cipiatur foramen triangulare a b c ac-
cipiatur quoque superficies triangularis in cor-
pore solido e d f, et sit basis pyra-
midis trianguli incidentis per dictum fo-
ramen et latera f sua lateribus dicti
foraminis applicata quousque coniungantur in pun-
cto g intra foramine. Amplius ymagi-
nemur tum angulum in sole dictum tri-
angulo non penitus circumscribentem sed
paulo minorem neque tamen circumscriptum ab tri-
angulo, sed medie quantitatis inter angulum
circumscribentem triangulum et circumscriptum
ab ipso, et circulus circumferentia sua fere
illis angulis applicantem. Ab hoc circu-
lo procedunt pyramides rotunde quarum
una per penitus attingere usque ad an-
gusta foraminis impediente, potest tamen aliqua
pertingere forsitan ad punctum aliquod fora-
minis propinquiorem vel saltem in ipsa super-
ficie foraminis contentum, ubi gratia sit
punctus h. Certum est quod angulus pyra-
midis terminate in puncto h maior est
quam angulus pyramidis terminate in
puncto g, quia longe brevioris est pyra-
midis. Certum est autem quod radii bre-
vioris pyramidis ratione maioris
anguli quem continent ducti in continuum
et directum secabunt radios pyramidis
longioris, et qui ante intersectionem fu-
erunt extra vel inclusi post intersectionem
fiunt includentes. Igitur cum pyramis
brevior sit rotunda sequitur ut post
intersectionem dicta incidentia fiat ro-
tunditatem sicut patet in figura qualitercumque
per planiores figuras solidas de-

clarare. Patet etiam quoniam radii pyramidis
rotunde de facili cadunt in h et ibi se in-
tersecantes contra triangularem pyramide
se se dilatant. Amplius si accipiantur
radii a sole totaliter egredientes qui sunt
fortiores aliis radiis sicut q b et a q c ipsi
cadunt intra predictam rotundam pyramidem
eam secantes in punctis n et o. Quo post illam
intersectionem erit pyramis rotunda ex tribus
in angulo longa haberet etiam si sol esset
magne figure quadrate in ipsa tamen esset
aliquis triangulus qui posset foramen tri-
angulare directe respicere et triangulus
triangulum fere circumscriberet a quo posset pyr-
amis rotunda procedere et ibi rotunditas
solis neque esset causa propinqua neque re-
mota huius rotunditatis. Amplius secundum hoc
pyramis rotunditatem acquiret subito
sed in secatione istarum duarum pyramidum
in n o vel adminus a b, quia secundum hoc quod quod
ultra n o vel adminus a b esset rotundum
oppositum et quod quod circa triangulare eius contra-
rium tamen manifeste videmus quia videmus
lumen ipsum paulatim acquirere rotundi-
tatem. Dico ergo istam intersectionem ad ro-
tunditatem posse cooperari sed non totam
causam sed mutare sic figura

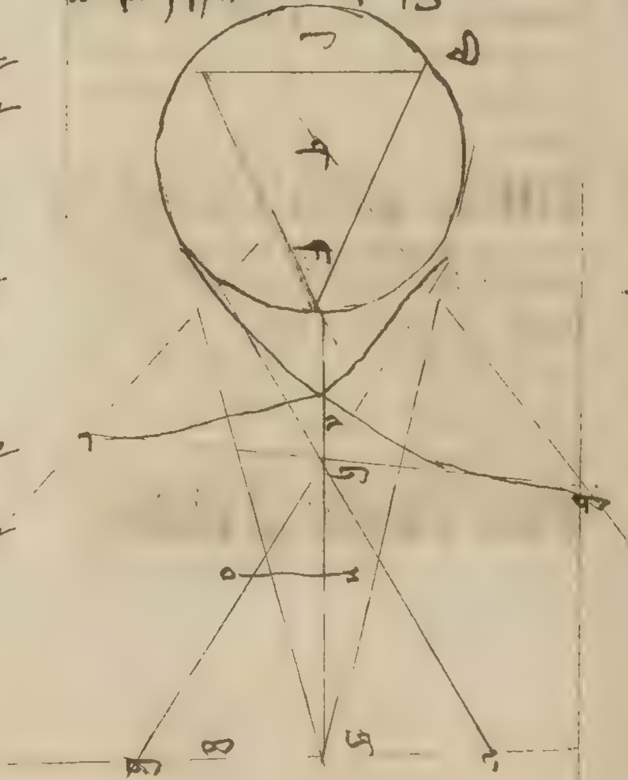

Sciendum ergo figuram sphericam luci esse cognatam et omnibus mundi corporibus principalibus esse consonam utpote nature universo salvativam que omnes partes suo medio proximissime coniungit. Unde stella in rotunditatem incidit. Adhuc ergo valet lux moveri et eam propter elatam distantiam paulatim acquirit. In parte autem eclipsis fit novacula potius quia impedit orientalis (?) occidentalis et secundaria lucis vel luminis diffusio in parte illa in qua radii solares absconduntur. Defracte enim principali luce necesse est secundariam deficere. Amplius si rotunditas esset convenientie tunc si sol eclipsaretur in parte orientali deficeret incidentia in parte occidentali et non in eadem parte cum sole. Amplius radii n x et r p applicant se lateribus foraminis et sequuntur figuram eius et tamen est quod isti eos aliquotiens includit qui rotunditatem possint radiositate non generare. Per modum ergo radiositatis ut dictum est impossibile est causam rotunditatis perfecte reperire etc.

6 **Omne punctum luminosi circumsphericaliter super medium radiare.** Hoc probatur quia si punctus lucis in dyaphano ponatur orbiculariter se diffundit. Cum autem ponitur puncto in superficie corporis densi medietas sphere preciditur spacii quantum scilicet abscondit densitas corporis in quo situatur, ergo restat sibi diffusio emisphericalis et hoc intellige in planis et sphericis superficiebus, quia in concavis alia est ubi concavitas prohibet lucem libere ampliari etc.

7 **Radios visibilium in penumbre medium illustrare.** Lucem enim non confundi in medio patet per umbras que mittuntur secundum numerum luminarium. Multe enim candele ad unum opacum tot faciunt umbras quot sunt candele etc.

8 **Lucem fortem orientem super visum et medium quedam visibilia occultare.** Hoc patet supra. Hec enim est causa quare stelle de die non videntur quia lucis solaris vehementia occupat totam capacitatem visus propter quod et omnes minores motus et tactus fiunt imperceptibiles propter concessum maiorum motuum. Unde quamquam ~~propositum quia sole presente~~ licet maneant radii stellarum in sphera solis, visui motus tamen non est sensibilis propter concessum fortioris impressionis quam patet proposito. Quia sole presente in meridie ille qui est in profundo videt stellas, predicularet suppositum quanto radii plus descendunt in profundum quam radii solis obliqui super punctum orientes propter quod eorum motus fit esse orto perceptibilis. Amplius tempore nocturno vehementis ignis in medio aeris intuentem circumstantia eorum que sunt ultra ignem propter candorem racione

9 **Lucem fortem super quedam visibilia orientem ipsa aliquando abscondere** existenti loco lucis tenuis. Hoc patet quia luce forti oriente super corpus sculptum subtilibus incisionibus sculpture non apparent propter concessum splendoris visui occurrentis impediente. Aliter vilia sunt que in tenebris posita lucentia videntur luci vero apposita disparent vel adminus non lucent ut squame piscium et ignis mediocris quod super tacta ratio est propter concessum fortioris impressionis etc.

Lucem fortem multa visibilia ostendere 10 que debilis occultat. Hoc possibile quia que in luce modica non ostenduntur quia in luce ad fortiorem ducta declarantur. Hec tamen proposito premisse videtur contraria. Si enim lux fortis ostendit qualiter abscondit. Sed lux fortis abscondit quod maiorem concedit quia tunc occupat totam capacitatem sensus.

Lucem igneam excitatam flammeam 11 radiantem maiorem nocte quam de die et de longe quam de prope apparere.

de die minor apparet claritas quam maiori claritate diffunditur vel confunditur, de nocte apparet maior quia tenebris circumpositis modo suo ambitu liberius penetratur. Item de prope minor apparet de nocte quam flamma diffusa circumdiffuso lumine discernitur, de longe maior apparet quia propter distantiam inter flammam et lumen forte propinquum flamme non distinguunt. Sed prenominatum unius grandius lucentis in dimidio circulo perpendiculariter in diviso radio putatur.

12 **Colores corporum diversari apud** visum secundum diversitatem lucis in superpositis orientem. Hec conclusio patet in quibusdam coloribus qui in luce mediocri apparent turbidi in luce forti clari et scintillantes, immo omnino alterius dispositionis in luce solis quam in luce candelis. Amplius hec idem apparet in collo columbe quod cum unius sit coloris variis tamen aspectibus varie illustratum sub differenti specie oculo putatur, cuius ratio est, quoniam efficacia movendi hec color a luce et quanto movetur magis a luce tanto efficacius vel magis movet. Colores autem debiliores sunt in fortioribus, sicut eorum complementum in completo et ideo secundum completionem lucis est gradus complementi colorem in movendo. In collo autem columbe aliter quidem esse conformat diversas sed secundum veritatem ibi esse colores sicut et diversas superficies condivisarum pennarum vel pennularum particulas radiantes se.

Comprehensio rei visibilis a visu sequitur proportionalem dispositionem lucis oriente supra rem visam et medium et visum. Hec sequitur ex premissis. Si enim in fortiori luce color fortius movet et in minori minus semper abrupta videtur esse movendi efficacia et idem intelligo apte oculi apprehendendo et medii deferendo se.

Radius lucis primarie similiter et coloris rectum se porrigit non diversitate medii inveniatur se in obliquum accidentaliter diffundendo. Dicitur lux primaria que radiose procedit a luminoso, lux secundaria et accidentalis que est a latere contra radiorum incidentiam que oblique et in circuitu se diffundit. Color autem radiose multiplicatur sicut patet sensibiliter cum radius solaris transit per vitream coloratam. Tunc enim propter lucis efficaciam color sensibiliter radiat super densum sibi obiectum, sed quia obviat luci vel colori corpus densum inflectitur ut a speculo quod non obviat magis vel aliquid dyaphano recedit a rectitudine et quasi inflectitur vel refringitur in obiectum sequitur.

Radius lucis aut coloris ad perpendiculare frangitur occursu medii densioris super quod est perpendicularis. Hec in quanto materia perspectiva tradatur, hic duxi necessarium pro libitate. Ratio est autem qualis fractionis varietas dyaphaneitatis maior enim dyaphaneitas minus resistit luci. Quia igitur facilior est transitus per unum medium quam per reliquum necesse est ut in isto medio magis secundum distantiam a luminoso imperat proportio, praemissa sive silicet resistentie, transitus autem perpendicularis egrediens vel ingrediens fortior est et transitus non perpendicularis tanto est debilior quanto a perpendiculari remotior et tanto fortior quanto ei propinquior. Cum igitur occurrit medium densius et magis resistens necessarium est radio fortior situs et directo propinquior. Unde ut transitus per medium secundum proportionem transitui per primum radius declinat ad perpendiculare erigibilitatem a puncto casus sui super secundum medium ut patet quod perpendicularis situs fortior est non tamen per egressum a corpore luminoso immo per casum perpendicularem super medium. Neque intelligendum est radium ad situm fortiorem declinare per elevationem immo transitum per medium primum ad similem proportionabilem in secundo impellere sicut patet in figura. Radius 17

a
d
m
aer
aqua
g d e b

ante a luminoso super quemcumque medium perpendicularis cadens omnino non frangitur, quia fortitudo sua nullius dyaphaneitatis obiectu ebetatur. Experimentum enim monet omnes radios recte quam oblique ubi gratia a corpore luminoso a. k. aliqui libri non habent nisi unum tantum scilicet h, alii in fine ubi ponitur k. r. c. aliqui habent, certum est non est rurtdum perterom super aquam cadit perpendiculariter a. q. non omnino frangitur et cadit oblique a. c. ut b. c. ut materia figura patet inferius et qui procederet in b si esset medium simile frangitur versus perpendicularem d. c. et cadit in e. ut sequitur sic

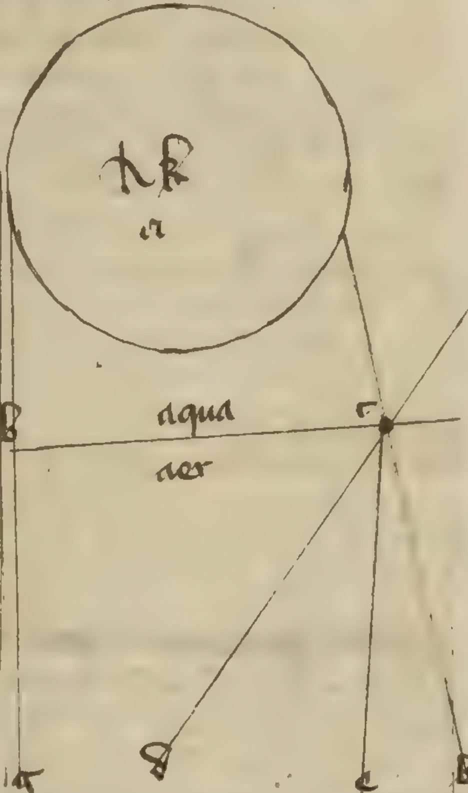

15 Radius lucis vel coloris perpendiculari divertit cum medium subtilius occurrit. Hoc sequitur conprehensa, quia enim medium secundum minus resistet minor fortitudo congruit radiis in magis adensiori cadentibus. Unde frangitur perpendiculari ubi gratia sit luminosum h in aqua consistens a quo cadat radius h k recte et h l oblique in aerem. Dico quod recte scilicet h b non procedit directe in o neque frangitur versus perpendicularem p. l. sed h ab illa cadit in figura sicut patet in figura

a. h. e. ratio quare nos in quibusdam medijs apparet maiores in quibusdam minores ut inferius patebit

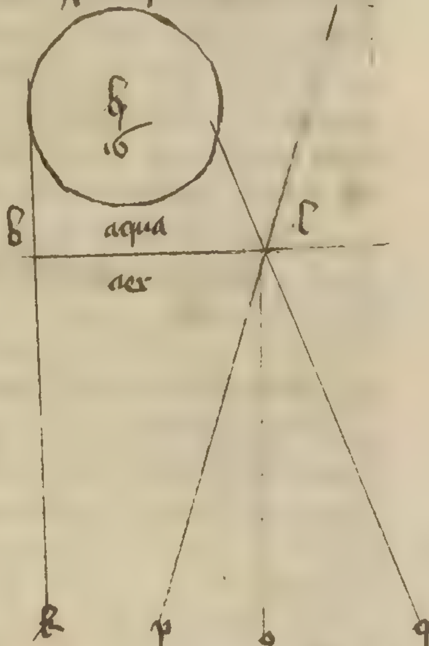

Ex omni puncto medio quo est a luminoso in moror eo ipse porpnet ijradius multiplicatur. Hoc probatur quia quanto magis punctus distat a sole, tanto plus descendet eius lumine a maiori arcu seu proce solis et econverso quo propinquior est soli eo descendit a minori arcu lumine eius. Quoniam in puncto in moroti est lux multiplicat sed distantia debilius quam deminuitur. Sit a signatur in corpore luminoso sperico cuius centrum sit k duo puncta opposita a b et diffundatur lumine a puncto a per emisperium ut patet per sextum supra cuius emisperi dyameter est linea c. a. d. circa est igitur quia a puncto a cadit lumine in punctum d et non in aliqua propinquiorem corporis luminoso sicut patet per quartadecima supra quia linea c. a. d. est contingens et intra eam et speram nulla est medietas sicut patet per quinta geometria euclidis tertio. Amplius si sumatur punctus super a in corpore luminoso l o radians super speram obliquam et terminus radiationis sit linea contingens f c g erit quia linea f g propinquius punctus 14

ad que pervenit lumen a puncto e et g et in illo superiore sicut a puncto a in punctum d, et ultra superiorem tamen ab omni puncto luminoso mittere radium suum in punctum propinquiorem incidit et radius in punctum remotiorem et non econverso. Unde arcus a b d g b c cadit lumen in punctum g et non econverso. Lux enim in puncto receptio tanto multiplicatur quanto a luminoso remotior.

18 **In puncto propinquiori fortior** est lux uniuscuiusque corporis quam in remotiori. Multiplicitatis enim lucis in remotiori est ex confluentia radiorum oblique cadentium et per quos debilium. Lux autem in puncto propinquiori fortitudinem suam propter consimilem continuitatem cum suo fonte qui maior est sortitur.

19 **Pyramides quod breviores perhibentur** esse longioribus ab eadem basi procedentibus fortiores, pyramidem debiliores breviores siquidem quod breviores sunt obtusiores esse necesse est sicut primo Euclidis patet. Et in obtusioribus radii ad conos se intersecantes quanto angusto corporalis obtusiori tanto magis lateribus pyramidis divisis mutuo appropinquant. Ubi gratia. Sit pyramis obtusa a b c et protrahat latus a c in d et b c in e, cum angulus a b c sit equalis angulo e c d et quod totaliter positus est, necesse est tanto reliquos duos esse minores quanto hii duo sunt

maiores tanto autem sunt coalterni radii propinquiores ut c d tanto propinquior est radio b c et econverso quanto maior est angulus d c e. **Est autem lucis proprietas ut quanto propinquior est alteri tanto fiat fortior** utraque igitur secundum hoc fortiores sunt pyramides breviores, valet non solum ex causa in 18 assignata. Et econtra in pyramide longiori lux circa conum est adunata magis quam in breviori vel propinquiori et propter hoc quod cedit breviorem simpliciter tamen breviores sunt fortiores. Unde et valet intencionem sunt calidiores quibus per accidens infrigidant in quantum medio interspacio appropinquat, secundum fit.

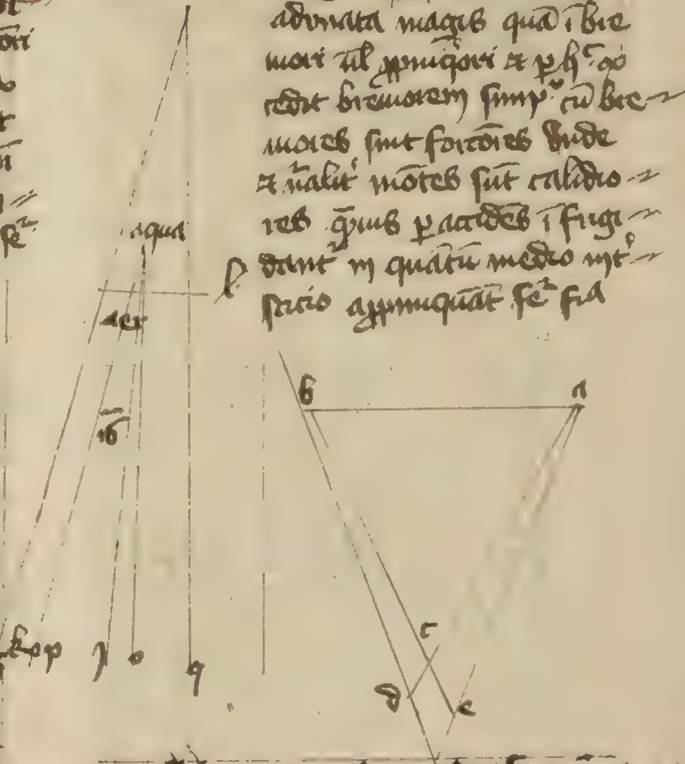

Cum ubi pyramidis radiose omnes radios in indivisibili concurrere. Si enim conus pyramidis est divisibilis ponatur habere latitudinem lineam latitudinis eius divide in tres partes quarum prima sit a b, secunda b c, tertia c d. Ergo radius cuius terminus est a b non concurret cum radio cuius terminus est c d quod falsum est ut patet. Igitur necesse est huiusmodi radiorum concursum ultimum fieri in puncto mathematico sed 20 21

a. b. c. d.

22 **Luminosum concavum lumine efficacius**
recipit in centro. Cum enim ratio est quod a bonum (?)
puncto concavi perpendiculares radii sint ceteris
fortiores qui confluunt in centro, patet quod virtutes
celestium corporum in centro mundi et iuxta ipsum
efficaciores erunt. Hinc est ibi conformior dicitur
habitatio hominum circa equinoctialem vel complexionis
appropinquat ut est possibile superiori corporis simplicis.
23 **Omne luminosum sphericum illuminat sphe**ram
minorem semper et aliquando plusquam
dimidium. Si enim maior est dyametrus luminosi
quam sit dyameter opaci, radii cadentes
super extrema dyametri opaci non concurrunt
cum terminis dyametri luminosi b. g. h. enim si fa-
ceret ut equedistantes essent et utrobique rectos
angulos facerent cum dyametro et essent per
quos dyametri equales corporum inequalium,
quod est impossibile. Ergo concurrent ab aliquo citra
minori quam sit consimilium ubi gratia a b citra
a b. Cum igitur a punctis omnibus inter g et a lu-
men effundatur super opacum, si ab a puncto
pervenit, necesse est a b et c puncto super pro-
ximum pervenire ultra e f et per quos quanto opa-
cum est propinquius luminoso tanto lumine latius
diffunditur, quod etiam demonstratur sicut patet
per quartam tertii. Superficiei luminosi porrigit pyramides
commensurabiles medii obiecti. Cum igitur
minus sit opacum luminoso et prosequentes sint
pyramides radiosas concludentes, necessa-
rio illustrat plus medietate. Si enim py-
ramis latera sua extremis dyametri con-
iunctis applicaret utrique angulos rectos consti-
tueret, sicut patet per septimamdecimam tertii
Euclidis et trigoni ergo plus quam duos rec-
tos contineret, et hoc patet quod sol illuminat plus
quam medietatem lune. **Umbra luminosi**
24 minoris maiorem esse umbram sicut equa-
lis equalem et maioris maiorem. Hoc
patet per premissa quod si luminosum magis minus
est quam umbrosum illuminat non plus medie-
tate sua. Si equale medietate precise.
Si minus medietate precise minus medietate

et loquor de umbrosis et que est eius opaci-
no et dico etiam quantum ad latitudinem
umbre. **Umbrosum sphericum lumi**-27
noso minus umbram gerere pyramidalem
columpnarem magis curta et eius
pyramidem infinitam. Cause huius sunt
propositionis oppositis habitis quod contra
sed secunda patet, quod umbrosum minus luminoso,
ut terra sole, illuminatur plus quam in medietate.
Et radii a luminoso cadentes in umbrosum
equedistantes esse non possunt, tangit enim
circulum non maximis dyametris sed minoribus
terminis aliquibus corde minoris corde
semicirculi et anguli recti non erunt in
contactu, sicut patet per septimamdecimam tertii
Euclidis. Cum enim radii a maiori mag-
nitudine descendat, necesse est angulos
istos esse minores quos constituunt
radii ex parte corde predicte a luminoso
in maiori concurrunt igitur necessario ad partem
illam ut docet quarta precedentis primi Eucli-
dis. Quod si equalia sibi sunt umbrosum
et illuminosum radii necessario cadunt in
extrema dyametri umbrosi et per pro-
sequentes equedistantes erunt nunquam con-
currentes si in infinitum producuntur. Si non
magis sint umbrosum, necesse umbro-
sum esse contrarie dispositionis cum
prima ita ut quare erunt econtrario
et curte pyramides infinite secundum
longitudinem quam figuram calcedos
appellat. Dico autem cum luminosum et um-
brosum sunt super eandem planum et cetera.
Umbram esse lumine diminutum 26
Sicut patet ex quartadecima quarti nisi
opacum impediat transitum lucis di-
rectum et principalem non tamen secundarium
quod circumferentialiter se diffundit. Unde hoc
enim differt umbra a tenebris, quod
umbra est lux diminuta ubi est privata
to lucis primarie et donatio lucis
secundarie. Tenebra vero est situs alicubi

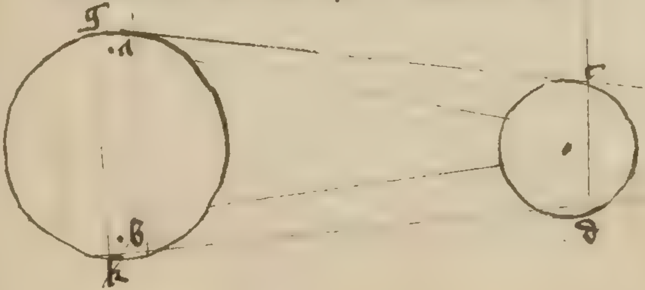

et ubi nichil est deesse. Nescio enim si
aliquod corpus mundanorum potest omnem
transitum lucis impedire cum nullum pe-
nitus natura perspicui sit privatum et ad
minus sufficientiam lucis sedare non potest
27 impedire. Quanto sol est propinquior
luce tanto magis eam illuminat extensive
et intensive. Sed intensive patet extensio
extensive probatur quoniam ex directa statione
propinquiore patet quod includitur pyramidibus
radiosis a sole proiectis et quanto so-
li est propinquior tanto breviori pyrami-
de attingitur. Ymaginemur igitur pyramide
aliquam longiorem cuius latera tangunt u-
trumque in linea o n. Patet quod sunt termini
circulis in o n. Amplius latera pyramidis
brevioris tangere non possunt extrema
circulis n o. Si enim fuerit cum sint ab
eadem basi pyramides essent equa-
les neque possunt tangere extrema circulis
maioris quam sit ymo sibi igitur p q. Cum igitur
sit breviorem pyramidem constitue
non possunt nisi utrumque latera longorum
pyramidum secent quod est impossibile
cum ab eisdem terminis utrumque procedunt ta-
les enim lineas impossibile est concurrere
latet. Igitur luce plus illuminata superior n.
est et vis pro eius modica donec
a sole paulatim elongetur. Unde corpus
28 sensibile radius habere. Radius enim
nichil est aliud est nisi species visibilis
in directe porrectione. Corpora igitur luminosa
sic dicuntur principaliter radiare quod radiis
cetera illustrat et sol precipue cuius gra-
dus sensibiles sunt ut patet per figuram
29 in spacio. Visionem fieri per lineas
recte super oculum orientes. Patet quod
nisi sic visibilis distincte oculum sigil-
laret oculus partes indistincte non ap-
prehenderet nec posset esse distinctam
particularum specierum representativam nisi per

lineas rectas aliter adinvicem considereret et
rem confuse oculo representaret. Amplius ab
sensu lineas rectas inter visibilem et visum
visio cessat igitur oppositum oppositi est causa.
Oculus quantitatem capienti non con- 30
grueret si rotundus non esset propter multa
enim circulis capienda necessario est oculo rotun-
ditas et propter facilitatem motus et revolu-
tionis. Amplius si planus esset in qua inmutatur
non esset sphericus non videret uno aspectu
nisi sibi equale quod patet quia visus per lineas
rectas est super visum orientes perpendiculariter
quarum concursus est in centro oculi ut vide-
bitur infra. Si enim esset superficies plane
non veniret super eam perpendiculares nisi
a superficie equali ubi quod Sit per possibile
superficies oculi plana a b res visa c d
igitur a puncto b ducitur perpendicularis super d
et a puncto a contrahatur alia perpendicularis
que a cadet in c aut non. Si sic cum a b et
c d sint equidistantes hic supponitur quod inde
inconveniens non sequitur. Erit linea a c
perpendicularis contracta per ypothesim
equalis b d et prosequens linea b a
equalis linee c d sicut patet per 33 et 34
primi Euclidis et ita hec res visa visus
latitudinem excedere non potest quod si falsum
est sequitur quod oculus non sit figure plane
sed magis sphericae in cuius centrum possunt in-
de perpendiculares cadere a longe maio-
ri magnitudine. Amplius capacitate
maiori conveniunt rotunditas, quoniam figura
capacissima est ysopimetrorum id est figurarum
commensurabilium etc.

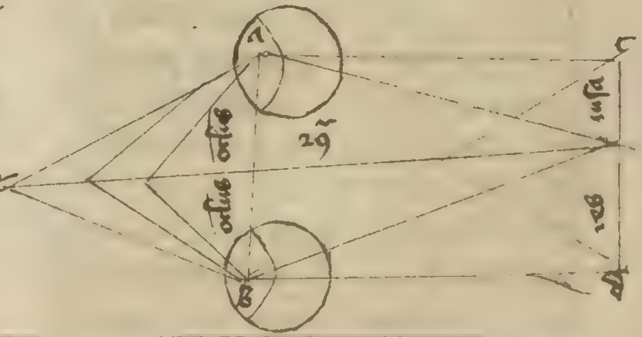

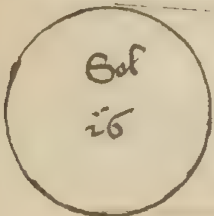

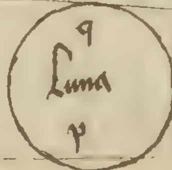

31 **Aliqua corpora oculum constituentia a**
spere necesse deficere complementa ubi
gratia consolidativa pinguedo seu albugo que
includat oculum; si totum includeret oculus ni-
chil videret quia illa dyaphanitate careret. Si-
militer uvea habet foramen in sua anteriori
parte et similiter glacialis deficit rotunditate.
32 **Corpora diversimode disposita re-**
quiruntur necessario ad oculum construendum
hoc patet quia pars illa in qua viget virtus visiva
est tenera et multum passibilis quia per spiritum
et aquam et tenerrime compositionis; aliter enim
non congrueret subtilitati spirituum visibi-
lium a cerebro venientium. Aliter. Si ipsa subtilis
in materiali et depurato minime inciperet
neque perpeti posset tactus extra nisi
subtilissimo ~~corporee corrumperet~~ corpore; hoc
autem humor facile corrumperet nisi aliis
fortioribus panniculis tunicatibus includeretur.
Hec dispositio talis est oculi ut sit tunica con-
tinens que dicitur consolidativa fortis et pinguis
ad includendum oculum totum in dispositione sua.
Hec est alba tunica que dicitur cornea quia cornu
est similis quia fortis est, quia aeri opponitur
et est dyaphana ut sit speciebus plena.
Tertia quia est tunica que dicitur uvea que ma-
gis est ad similitudinem uve ut obscuretur
interior humor in quo magis viget visus,
qui humor nisi obscuraretur aliquatulum
species visibiles non apparerent in eo, et hec tunica
fortis est ne includet extra humor in ea
contentus habens in anteriori parte sua fo-
ramen circulare ut transeant per eam species
cuius foraminis dyametri est circiter quan-
titate lateris quadrati in fine sperarum
uveam describibilis. Quarta istam tunicam
est humor albugineus similis albugine
ovi dyaphanus ut per eam species libere
deferantur humidus ut humectat humorem
glacialem ne tela eum includens siccita-
te corrumpatur. Quintus humor est humor
glacialis glaciei similis humidus ut sit
aliter passibilis non solum ex perspicuitate
sed passibilitate sensus. Sextus subtilis est
ut facile moveatur et est aliquatulum
spissus ut species in eo figi possint a-
lias evanescerent et hic humor dividitur
in duos secundum eam anteriorem partem ma-
ioris spere propter eorum dispositionem et
toti oculo concentricam et equidistantem anterio-
ri parte visus secundum eam posteriorem quam
tres dicunt vel dividitur que est subtilior
anteriori parte et hee due includuntur te-
la quadam subtili que aranea dicitur
quia est similis aranee tele cuius tele of-
ficium est humorem illum fluidum con-
tinere et illa secundum illum philosophum seu
auctorem perspective oculus habet 3 humores
et 4 tunicas. Alii autem qui anthonomatice
delicati perspectivi ponunt, sicut legitur
in libro de elementis, quod uvea habe-
at ortum a pia matre sicut cornea
a dura matre que sunt due tele cerebrum
includentes et subiungitur quod oculus con-
stat septem humoribus tribus et tunicis quarum
prima est solidativa et quarta cor-
nea eam dividit in duas partes an-
teriorem vocatis corneam interiorem vero
sclirosim vel scrosim appellat. Secunda
uvea dividit cuius anterior pars dicitur
uvea posterior secundina. Tertia ara-
nea dividitur cuius anterior pars dicitur
aranea posterior retina. Sed tu dici-
dere hunc philosophum causa non est, quia solum
considerat que ad certitudinem pertinent
vel ad concertationem sensationum vel di-
visionum. **Oculorum dualitatem neces-** 33
se est reduci ad unitatem. Duo sunt
oculi ex benignitate creatoris, ut
si uni accidit lesio alter remaneat.
Origo autem corporis hec est, quia ab an-
teriori parte oritur duo nervi concavi
ducti ad anteriorem partem faciei
qui primo coniungunt et fiunt unus nervus
qui inde ramificatur in duos ad duo

foramina concava sub fronte in quibus dilatantur
et terminato occursu fit super utrumque terminorum
concavitates. Species igitur visibilium ab utroque
recipitur, quia si iste species non uniretur, res una
dua appareret, sicut etiam patet, quoniam si
digito supposito ipsi oculo oculus a suo
situ elevaretur, res una duae elevatae
videretur. Quoniam si per duos oculos recepte
in communi nervo non coniungerentur, necesse est
igitur species in quodam nervo coniungi et uniri.
Sphaericorum oculum constituentium a-
liquas necesse est aliquas esse mutuo
concentricas. Hoc patet quia cum species rerum vi-
sibilium pyramidaliter fluant oculum, occurrat cuius
pyramidibus communis est in cen-
tro oculi, si nulla esset diaphaneitatis diver-
sitas radii illi in centro concurrentes et
ulterius procedentes in contrario secarent se
et dextra apparent sinistra et econverso.
Sic ingeniatur natura ut anterior glacialis
idem centrum habeat cum cornea et cum hu-
more albugineo ne species perpendiculariter cen-
trum procedentes frangantur antequam pertingant
ad virtutem sensitivam que in glaciali viget.
~~Deinde~~ concurrentes sibi in anteriori glacia-
li que est eis excentrica in humore vitreo qui est
subtilior quam anterior glacialis dissi-
gantur radii et frangantur a perpendiculari
et sic per nervum spiritum deferunt species usque
38 ad locum medium interiorem. Omnium tunica-
rum et humorum centra in una communi linea
hoc perfectum, quia aliter non possent lineae
per omnes tunicas et humores consistere in
tione neque aliquis posset radius non
fractus remanere et per consequens certifi-
catio non posset esse per depictionem oculi
super visibile [illegible]
37 quod est falsum. Omnium radiorum super
visum orientium unum solum necesse est
transferre non fractus. Cum igitur radio est
quoniam super sphaericas excentricas impossi-
bile est plures quam una linea esse
perpendiculares pyramis igitur radiosa

sub qua nos constringit in egressu anterioris
glacialis excepta illa linea radiosa quae
transit per omnia centra quam axem appellamus.
Visum vigere in glaciali humore 36
hoc experimento docetur, quoniam si alicui tunice
vel humori lesio acciderit salva glaciali
per medicinam curationem recipit et salvatur
ac restituitur visus. Hac vero corrupta cor-
rumpitur visus irrecuperabiliter. Visionem 37
fieri per hoc quod in glaciali est ordinatio spe-
cierum sicut cognitus. Cum igitur possibilitas patet
non obstante parvitate glacialis quia tot
sunt partes in ea sicut maioris magnitu-
dinis. Species enim omnia recipit. Quo quan-
tumcumque fit visibile quod videtur sit species
eius distincte et ordinate recipi non possunt
in glaciali humore quod nisi fieret oculus
rem distincte non videret. Si enim species
duarum partium visibilis in eadem parte gla-
ciali reciperet, partes indistincte non cog-
noscerent profusione formarum move-
ntium oculum in eadem parte. Rei visibilis
comprehensio fit per pyramidem radi- 38
osam apprehensionis certificatio per eam
super visibilem transportatam. Pyramis
enim radiosa a visibili oculo impressa rem
oculo representat, sed certificatio fit de visibili
per motum super rem visam quae basis est
pyramidis. Licet enim tota pyramis
perpendicularis sit super centrum oculi id est
glacialis anterioris, non tamen super totum
oculum unde sola perpendicularis illa quae
axis dicitur quae non frangitur rem efficacius
representat et alii etiam radii quanto ei sunt
propinquiores eo et fortiores in representando
et potentiores. Ad hoc igitur oculus movetur ut
res quae scilicet ei sub pyramide presentatur
per hanc pyramidem successive omnes
efficaciter distinguatur, et de hac certificatione
dicit auctor libri de visu quod nullum
visibile totum videtur. Sed per immutationem
pyramidis dicunt etiam communiter loque-

tes quod omne quod videtur sub angulo videtur. Ut
sub forma triangulari. ~~Propositio 37. Sub quocumque~~
39 ~~angulo rem videri.~~ Patet enim est
visio sub angulo acutissimo sub angulo
contingentie, quia iste angulus sicut probat
Euclides est indivisibilis. Angulus autem
sub quo videtur per maximum dividitur per quem
visio completur. Amplius determinatur et
anguli magnitudo sub quo potest esse vi-
sio quia dyameter foraminis uvee sicut
docet anathomia est quasi dyameter
quadrati describilis intra speram u-
veam. Ergo si ab extremis foraminis huius
in centrum ducantur linee constituent fere
cum angulum rectum. Hoc patet, quia ab angulo
quadrati ducte linee secant se orthogo-
naliter. Ergo si in centro uvee esset visio vi-
deretur sub angulo recto precise si dyameter
foraminis esset locus quanti precise. Centrum
autem centrum anguli quod est anterioris
glacialis interius est quam centrum uvee
quia uvea est minor quam cornea, quia secat
corneam, quia foramine eius cornee appli-
catur. Ergo maioris angulus sub quo est
visio radiosa etc. Figura oculi
est minor recto nisi foramen uvee sit pau-
lo maius quantitate predicta. Nunc loquor
hic de visione per radios communis pyrami-
dis radiosam super oculum orientes de quibus
infra habetur etc.

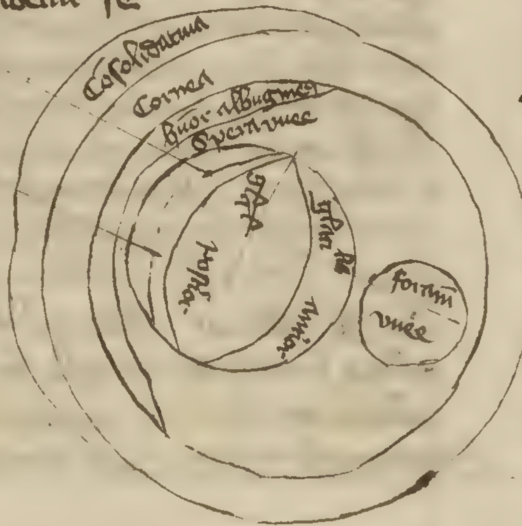

~~Visum fieri sub dupla pyramide~~ 40
et angulo in eius concursu. Ex predictis hoc patet
quia radii pyramidis ab uno accep-
to articulate interiori glaciali franguntur
ut dictum est a perpendiculari nec
aliquibus in communi constringuntur quod nisi
in radiis ad angulos inclinetur non
tamen angulariter applicatur nisi ymma-
ginatione solum ymmo cum pervenit species
ad humorem vitreum et anteriorem gla-
cialem secundum legem spiritualitatis magis
procedit quam secundum legem dyapha-
neitatis continuatur cum secundum legem
naturam speciem usque ad nervum etc.
~~Declinationem radiorum angularem~~ 41
gravat ad complexionibus qualitatis. Hoc patet
in quantum per dispositionem speciei in glaciali
habetur cognitio virtutis, quia quanto radii
ad acutiorem angulum declinat
tanto amplius species adunatur et
constringuntur. Notum est per quos nisi ad
impediat rei quantitas ex hoc minor videre
autem in oculo, sed hoc ad cognitionem quan-
titatis non sufficit ut infra pate-
bit in [illegible] determinando etc.
~~Pyramides qui obliquantur~~ 42
oculum oriuntur visio vigoratur et ampli-
atur. Vigoratur in quantum licet per so-
los radios perpendiculares orientes
fiat visio certificata et distincta tamen cer-
tum est quod licet punctus invisibilis sig-
natus videatur per radium suum perpen-
dicularem oculum tangentem in centro
ut patet ex predictis accipiat totam pu-
pillam. Ducatur autem motus perpen-
dicularis et iste cooperatur. Amplius
communem pyramidem radiosam ali-
qua videntur cuius pyramidis angulus
angulus minoris latitudinis est
quam se habeat res quam uno aspectu vi-
deri potest. Radii ergo istorum super ocu-
lum venientes aliquo modo tangunt et

mouet oculum perpendiculares in ingressu
oculi fractos ad centrum declinares
ut talia ab oculo debilius auertat
illa autem que sunt in oculo fractis obliquis
fractionibus representantur, que tamen recte quam
in flexe apprehenduntur. Quare punctus
punctatus producens radios in uno lo-
co appareat, tangetur in tractatu de ra-
83 dijs fractis. Opacitatem visibilem
visui esse caloram. Hoc probatur. Quam
opacitas visibilis in visu est unius grada-
tionis cum igitur opacitas fortior lucida
in visu sit lesio sensibilis lesiua et dolo-
rosa secundum omnem lucidam opaciores intus
esse quibus non perpendatur et hoc est ar-
gumentum philosophi de qualitate visus
et videtur sequi necessario, quoniam nullum
est visibile tamen oculo delectabile quod non
contritionem in spectoribus suis faciat
fatigatum cuius fatigationis causa videtur
precedens in spectorio. Hoc quidem sapit
iste auctor perspectiue quibus aliud
dicunt philosophi naturalia tractentes, quoniam
sensibile est proprio sensui in actu sen-
ciendi non est ad tristitiam inducens
nisi sit immoderatum neque videtur
cogere istud. Si excellens sensibile in-
ducit dolorem igitur mediocrite motus
eius vehemens grauat mediocris
iuuat et delectat intelligitur igitur quod
dicitur ad visionis cuiuslibet prolongationem
non ad quacumque breuem in spectorum.
88 Mathematicos ponentes vi-
sum fieri per radios ex oculo mitten-
tes superflue conari dicendum est. Sufficit
fit per modum prescriptum per quod saluari
possunt que tota visio apparentia. Igitur
superfluum est ponere sic radios. Hoc
dico auctoris perspectiue sequendo
vestigia quibus aliud docent ab
... de aspectibus, aliud plato-
nici senserunt, aliud philosophi sapere
dederunt in multis locis, aliud augustinus innuit
videtur, quia intutus adiutione aliud in lune oc-
cupet aliud quam adhuc sit in vestigatum. Sic
Radios quoslibet ab oculis mittentes 97
et ouentes super visibile impossibile est ad
visionem sufficere. Quia si ponantur radij ab oculo
exire super rem visibilem et contingendam
aut redeunt ad oculum aut non. Si non redeunt
visio per eos non fit eo quod anima corpore
non excedat. Si si redeunt qualiter nunquam ma-
... fuit, quasi sint nunquam omnia visibilia
specula sunt radios reflectendo. Amplius
si redeunt cum forma rei visibilis ad
oculum frustra excunt, quoniam lux spiritualis
forma rei visibilis virtute lucis in toto
medio se diffundit, igitur non est necesse
ut radius quasi nuntius inquirat. Amplius
quando aliqua intutus oculo usque considerata
pendet etiam si totum corpus in spiritus re-
soluetur. Lumine oculi vi radiosi 96
sua visui conferre dicimus eius ut dicit
... non solum patitur sed agit quasi
ad modum splendide lucis igitur naturale ne-
cessarium est oculo ad alterandum species vi-
sibiles et efficiendum proportionatas virtuti
visiue quoniam ex luce solari diffunduntur
sed ex lumine oculi materiali oculo conformantur.
Hinc dicitur ... quod cum motus ad exterius for-
tis est visio fit, cum autem motus fit ad
interius fortis est sicut patet in radio solis
obtunt visum nec patitur se proportionari
visui. Est igitur patet quoniam aliquo modo fit emis-
sio radiorum sed non modo platonico ut radij
ab oculo emissi quod informa visibilis intingat
et inde intuitur oculo mittentes ad eum
operentur radij in visu modo predicto quod eciam
patet quoniam visus in aliquibus animalibus est vinus
Cum videntur quedam enim animalia per lumen
oculorum suorum sufficiat coloribus virtute
multiplicandum dare ut ab eis nocte vi-
deri possint, sequitur ut lumen oculi

aliquid in lumine operetur sed tamen ut aliud ulte-
rius faciunt non sedi diffiniendo nisi huius
auditoris ut dictum est vestigia sequendo
67 Sine luce nichil videri potest Color
enim sine luce non potest radiare efficaciter
quoniam primum in omni genere est causa omnium posterio-
rum, summa autem radiositas est lucis et
omnis alia ab ipsa causatur color ergo ad minus
radiare non potest nisi luci admixtus
68 Visui nichil comprehendere est nisi propor-
tionabili distantia preiudicat distancia si-
quidem idem in modo visibilis inquietat
ad visionem Si enim res visibilis oculo su-
perponatur lucem non perfundit et per con-
sequens non potest movere visum Et si ipsum
visivum sit luciosum dico ut tactum est
in quantum visibile in oculo corporaliter sit oculo
proportionatum, unde quidem senes me-
lius videt in maiori distancia quam in
minori quia lumen oculorum quod est multum, sed
non clarum et illi in remotiori vident Si-
militer ob indisgrediendo serenatur et
serenatum speciem rei visibilis perfundit
ut efficacius moveatur Alii etiam
sunt qui habent lumen modicum et non se-
renum et illi appropinquissimo vident Alii
habent lumen multum et clarum et illi re-
motiori vident Similiter ob alios qui
oculos profundos habent ceteris paribus re-
motiori vident, quoniam radii lucentes
ab oculo intrantes non illa disperguntur
sicut ab oculis prominentibus et adunati
fortius super visibile diriguntur
69 Sola videri tria facilit tamen obliqua
hoc patet ex propositionibus, visus enim principaliter
fit per pyramidem radiosam a basi op-
posita super visum perpendiculariter orientem
fit et visus per radios extra pyramidem
superveniat oculum orientes, sed super oculum
orienti non possunt nisi qui in superficie
oculi non cadunt, sed ex adverso eius
oculo se representat, et dico videri
recte quoniam in reflexis in speculis ali-
qualiter videntur ut infra patebit
Nichil videri nisi proportionaliter 70
quantum Cuius ratio est, quoniam ut patet
supra visus fit per pyramidem ra-
diosam cuius basis est res visa ergo
necesse est quod videtur esse quantum
et proportionaliter quantum non diminu-
tum quoniam tale non sufficeret ad volu-
tum oculo dolorose et efficaciter
imprimere ut dicitur 32 ipso et corpus
excellenti magnitudinis uno as-
pectu videri non potest ut patet ex 83
Visum non fieri nisi per medium 71
dyaphanum Cuius ratio est quia species non
multiplicatur nisi per corpus dyaphanum
quorum subtilitas convenit formis
multiplicationis ut sine materia id est
materialibus conditionibus ut est possibi-
lis oculo imprimatur, quia tamen omne corpus
est susceptivum influentie celestis
etiam est nullum corpus omnino carere
perspicuitate cum sit quevis supe-
riori et inferiori corpori, sed tamen est quod
nulla densitas perlibus omnino tran-
situs claudatur et species inventio qua-
libus nos lateat sicut lucis vide-
debet pro medium pareretur se
Omne visibile necesse est medium 72
in densitate transcendere Cuius
ratio est, quia nichil potest esse
coloratum aut luciosum nisi densum
Amplius non glaciale moveri
posset si in perspicuitate ea trans-
cenderet Amplius sicut luce non
videtur quod si illud quod videtur

ꝑspicuū esse sicut aer lux i eo
figi nō pt possꝫ cui⁹ mixtōe illa
spēs sit ridinie ut pꝫ 99 Ā ex
sit moueret lux ꝫ color / Dīa q̄
73 videt̄ ip̄e cōphndi / Illuātō om
sensibiliū nō fit nisi i ip̄e sicut
docet illusiōes sēsu inclori q̄=
rudīa trāsportāce / Amplius dī
ano rē nō i ip̄e fieri pōnt q̄m
i corpe itū agitato puctus uide
turus / Amplius celū uelocissi=
me mouet̄ nͨ tn̄ ꝑuidit̄ nisi
ip̄e ꝑceptō / Ampli⁹ scōm q̄s=
dam q̄ nisi fi i mutacō possit i
stātanee hͨ tn̄ ab ista ꝑhia 9=
trarieū est ut i sīa demrabit̄
//certificato tn̄ de uisibili nō fit nisi=
i ip̄e ul trāsportacōe ꝯois radi=
alis sup̄ rem uisām ut pꝫ 138
74 visionem nō liuāt fieri sine
9grua sanitate ocli hͨ idco dicit
q̄ error uisus aliqñ est a causa 9=
tōr ꝑegressa ꝫ ꝑportōe i aliqua
9ditōne adiuū necessariū ut dista=
cia ꝫ opposicō ꝫ hͦ9 / Aliqñ a causa=
tōr sicut ꝑ ocli debilitate et
paucitate spūū ul infectōe ocli
ab 9trarieo huore ul ab alia le=
75 sione sē varias i uitās esse in=
trīsicos uisibles ꝫ quasdā p̄mo ꝫ
quasdā scdario cōphndi Siquidē
22 sūt intēsiones visu cōphnsibles
lux ꝫ color remoto ul distācia situ
corporitās figā magitudo cōtinua
discretō ul sepacō nūs motus q̄=
es asꝑitās lenitās dyaphanitās
spissitudo vmbra obscuritās pul
critudo tpitudo simͦdo ꝫ diu'sitas / ꝫ
hee sūt pncipales icensiones et
alie scdarie / q̄ sub hys ordinat̄

sicut ordinacō sb situ pōnt̄ ꝫ scriptua ꝫ
sculptua sb figā ꝫ ordiacōe i titudo t̄=
uitās sub figūa / Ampli⁹ multitudo ꝫ pau=
citās sb nūo / equalitās ꝫ augmētū
sbsilitudīe ꝫ diu'sitate / alacritas ꝫ
risus ꝫ hͦ9 q̄ cōphēdūt̄ ꝯ figū faciei
ꝫ sic de alys multis pn̄ / siquidem
mouet̄ lux ꝫ color uisū sub spēbꝫ
sue ochi sigillates ꝫ 9 9sequēti
alias uisui repsentātes q̄ sb eisdē
qualificat / Non oēs intenciones 77
uisibiles cōphndi sensu spoliato;
Dico sensū spoliatū solū sensum
qm̄quidem cōphēdūt̄ nō solo sensu
sꝫ cooꝑante iūtute distīcta ꝫ argum=
tacōe ānimi / quāl ꝑcepcī̄ in mixta
qdā eciā ē admixto sīe acquisite ubi=
git Cū cōphēdūt̄ duo in diuisibilia
esse silia / ipa silitudo neutra ē for=
mata neq̄ꝫ cōphendi solo sensu / sꝫ
ꝑ distīctōm ꝑpriā ei⁹ quas fuat vis
distīcta mediate visiua Cōsilit̄ res as=
sucte cū uidet̄ / tn̄ statim visē cogno=
scūt̄ / nō ē nisi 9 uenicōe spēi accep=
te adhabitū memorie ꝫ hͨ quasi ꝑ
raciocina⁹ / Indistīctōe visibiliū in= 78
tōm in ꝑceptibiliter opāri / Nullū ēn
visibile cognoscit̄ sine distīcōe in
tensionū visibiliū / ul sine collacōne
eī ꝫ relacōne vni⁹ notis cognitorū pūs
asensibꝫ abstracta q̄ fieri nō pūt
absq̄ꝫ raciocinacōe sꝫ tp̄e nō indigꝫ
ꝑcepcīo vis distīncta in hys 9uenien=
cū̄ appehensib / qr arguit ad appo=
sitōm / ad sibi notissima nͨ arguit
ꝑ 9posicōm ꝫ ordina⁹ 9uenientī
vis eni distīncta nata ē argueie
sine difficultate / q̄ eciā aptitudo
nālit̄ 9trahit̄ / Unde eciā in pūis

apparet quod magis pulcra minus pulcris
solet preponi non nisi ratione naturali facta com-
59 paratione Lucem et colorem comprehendi sensu
spoliato/ per hoc tantum apprehenditur, quia ultimum
sentiens hiis distinguit. Inter lucem
et colorem sive actu moventes so-
lam differentiam utriusque distinctivam
Tangit siquidem pupillam et movet
secundum eandem partem id est in sensu confuso
recipitur et illa per sensum distinguere ne-
quit id est non distinguitur nisi propter experientiam
de luce et corpore habitam et scientiam acquisitam
60 Quidditatem lucis et coloris solo
sensu minime comprehendi. Hoc patet quoniam quid-
ditas coloris et species coloris que non
discernuntur nisi per comparationes ad formas
consuetas/ similiter quidditas quod enim sit
lux solis et luce vel ignis comparatio lucis
demonstrat non comprehensio, cum tamen color in qua-
tum color et lux in quantum lux sensu
spoliato capiantur. Nullam intentionem
61 visibilem preter lucem et colorem solo
sensu comprehendi. Hoc patet quoniam sicut quiddi-
tas coloris inter omnes diversitates est media-
tissima colori sit et quidditas lucis luci
Si igitur quidditates non solo sensu capiun-
tur multo fortius nec alie 22 intentiones
visibiles sed per distinctionem argumenti
et scientiam ex quo patet quod solum lux et co-
lor et non quidditas lucis et coloris
primo quasi obiectum et proprium obiectum visus sunt
62 Colorem medium quam colorem purum comprehen-
di sua quidditate. Hoc ex premissis
patet quoniam color medius quam color ex sola intu-
itione capitur quidditas autem eius non nisi per
scientiam et argumentationem. Hoc etiam ex premissis patet
quoniam coloratum in luce sub obscura posi-
tum coloratum non esse creditur et tamen colores

quidditas ignoratur Sola distantia 63
mediocris est visui certificabilis
et visui et hoc per corpora intermedia con-
tinuata et ordinata. Distantia si-
de visibilibus visu non comprehenditur
sed ratiocinatione colligitur. Docente hac
perspectiva sit. Si enim clausis palpe-
bris rebus non videtur quod videtur. sequitur
et consequenter colligitur ut illud quod
videtur non sit visui adherens
et hoc est in vera quiete sine vehe-
mentia mentis argumentationibus iterandis in-
qualibet visione dico id est quod comprehen-
sio quantitatis distantie accipitur
a quantitate corporum intermediorum. ubi
igitur nubes in terra plana videtur
celo quasi contingere in terra montuosa videtur
terre propinqua/ quia alicubi montium
altitudinem non excedunt certificatio
igitur distantie nubium causatur a com-
prehensione corporis interiacentis/ quod
si corpora intermedia non sint ordina-
ta non sunt sed confusa certificari non
poterit apprehensio quantitatum. Amplius
si non sit distantia mediocris non per-
tingit visus ad plenam certitudinem cor-
porum intermediorum interiacentium propter de-
bilitatem speciei visibilis ex distantia
sicut supra 18 Certificari quanti- 64
tatem distantie per resolutionem in-
tuitam spacii ad magnitudinem
mensure specialiter usitate. Si enim cor-
pora intermedia sint secundum partem et
totum essentialiter inita magis corporis
certificabitur intra distantia id est necesse
est in distantia ad certum in prima eius
quantitatis notitiam per comparationem sit
nota ad quod totum spatium resolvatur
sicut ad pedem vel ad quantitatem

corporis mensurabis vel aliquid quod secundum proportionem magnitudinis mensurabis **Distan-**
65 **tia a(d) orizontis maiorem apparere quam**
altius cuiusque partis emisperii. Hoc patet per
67 quia corporum distantiam quantitatis demonstratur
ubi maior magnitudo interiacens videtur
necesse est etiam ut maior distantia vide-
atur. Sed inter orizontem et videntem inter-
iacet videtur tota latitudo terre inhabi-
tate et fere nichil quo interposito
plus distare videtur orizon quam alia pars
66 celi. Quamquam **orizontem apparere ter-**
re coherentem Cuius ratio est quia non compre-
henditur aliquo modo spatium inter ultimam
partem terre visibilem et partem celi que
longitudinem radiorum auxiliis com-
67 **prehendi** Ut patet per experimentum in specu-
lis ubi res creditur esse
radialium quas estimat per
quam in continuum et directum et secundum illas
iudicat partem quam visum movet Unde
species movens oculum non solum ostenditur
oculo verum obliquum secundum medium radium
eius ideo species est communis in quo cui ra-
dio figi non potest aspectus quia totus
ipse radius firmiter est altius proportionat
propter radiorum egredientium fortissimam
possit suum vigorem **Situm oppositio-**
68 **nis rei in se veraciter comprehendi**
Intensio siquidem situs hic includit
oppositionem rediametralem et po-
steralem in speculo oculi secundum rectitudi-
nem et obliquitatem et ordinem partium
et indifferentem. Quamquam modus difficile di-
noscitur res enim per hoc opposita frau-
lenter esse perpenditur quia forma eius
super visum perpenditur oritur quod esse
non posset nisi opponeretur quamquam
cum non opponitur videtur cum opponitur latet
69 **Situm obliquitatis comprehendi corpo-**
rationis dubitatis distantie extre- 10
morum invisibilis Cum enim certificatur distantia
secundum quod docetur docetur in 63 necesse est
ut si extrema in equalitate distantie requirantur
nisi res in speciebus oculum oblique videtur
Certam situs diam ex ordine speciei in ocu- 11
lo comprehendi Sic enim cognoscitur ordo par-
tium rei distantie ut patet 31 et sic ordinatio
partium sensu demonstratur **figuram rei vi-**
sibilis comprehendi ex duabus ultimis 12
scilicet duobus ~~visi~~ ~~quia~~ ex maiori distantia
medii quam extremorum apprehenditur et econverso
concavitas et ob figure mensionis compre-
henditur per comprehensionem ordinis partium invisi-
bilis figuram rei vultu distantis mi- 13
nime certificari Cuius ratio est quia nec
distantia certificari potest et per consequens
nec situs nec figura **Quantitate angu-**
li sub qua res videtur minime sufficere
quantitati rei visibilis capiende 14
Ut patet si in circulo producatur ponatur quod una
dyameter circuli circulo fere facialiter aliquis vi-
deat quibus oculum valde oblique aspiciens
sub longe minori angulo oculo apparebit
sicut in figura hic totum minor quando et an-
gulus alio minor sit eum non appare-
bit circulus sed oblonge figure globus
quod est falsum **Comprehensionem quantita-**
tis ex comprehensione procedere pyra- 15
midis radiose et basis comparatione
ad quantitatem anguli et longitudinem distantie
Sola ergo cognitio quantitatis anguli non
sufficit ad quantitatem discernendam ex
sitet tamen ad hoc sed patet per hoc quod ex angulo
quidem comprehenditur per diffinitionem forme
in oculo sed quia ipsi radii etiam capiuntur
ab angulo ut docuit 67 non est cer-
titudo notitie quantitatis nisi referen-
do angulum equalem cum inequali lon-
gitudine radiorum quia basim inequalem
quod ut dictum est lineas ab angulo pro-
cedentes tanto amplius ambientem

distinctionem quod in motus se concedit et per quas tanto maiorem basim continet quam ante unde apprehensiva quantitatis ad longitudinem distantie inspiciat non secundum angulum comparatione probatur. Quoniam si momentulo inspiciat aliquis parietem magnum et quantitatem eius certificet, deinde oculo suo manum suam apponat, ipsa manus videbitur sub eodem angulo vel subtiliori quam paries apparet quamvis minus distat. Certificatio quan-
18 titatis fit complete per motum axis. Apprehensio enim per ipsum certior est et ideo [illegible] basis et super spatium et intra angulum sub quo res videtur sicut patet ex 93. Nulla
46 11 quantitas rei immoderate distantis a oculo certificabilis est. Res enim multum distante oculis cum suo motu certificat visum in parva parte rei visibilis translatus nullum faciat angulum sensibilem in centro visus quia ut supra patet res multum distantes ab oculis [illegible] angulis [illegible] translato axis intra acutum angulum modica non est visui propter non satis efficacis apprehensionis. Tamen non certificatur quantitas spatii intiacentis ut docet propositio 62. Distinctio-
18 nem visibilium ex distinctione colligi formam visibilium. Cum enim species oculum moventes sint diverse, res diversas in esse apparere nisi distantia earum ab oculis diversitatem abscondat et per oppositum [illegible] qualis continuitas apprehenditur quod est nova [illegible] intellige qualiter comprehenditur [illegible] quod est in [illegible] Motus com-
19 prehenditur ex diversitate situs in motore ad aliud immotum vel ad visum ipsum. Quia enim diu eodem situ ad aliud immotum et proprium immobile videtur et quamvis nichil videtur nisi sub forma [illegible] motus tamen apud centrum visus in moti variatur angulus declinationis
80 sensibiliter. Omne visibile ad utrumque

oculum in maiori parte consimiliter situatum. Hoc patet quoniam quando uterque oculo inspiciat utriusque pupilla ad rem dirigitur et axes duorum oculorum in eodem puncto [illegible] figuntur qui opponi centro utriusque et uno moto alter consimiliter movetur. Alii autem radii singulorum oculorum sunt in maiori parte situm consimilem respectu axium et ideo res apparet in maiori parte una et eadem disposita utrique oculo quamvis sicut supra patet certificatio [illegible] visibili [illegible] axes. Sensibiliter situ vi- 81
sibilis respectu duorum oculorum ipsum duo apparere. Si enim visibile ad unum axem sit dextrum ad aliud sinistrum sensibili diversitate apparet unum duo ubi quando axes figuntur oculorum. Et quando in puncto hoc diligentiam [illegible] apparebit et duo simul et hoc quorumque [illegible] uni axi dextrorum et alii sinistrorum. Tamen si [illegible] parte inspiciunt axes per magnam declinationem ad partem unam fit sensibilis variatio anguli qui consistit radius sub quo res videtur tante declinationis ad utrumque axem apparet simul unum duo ubi [illegible] puncti [illegible] parte inspiciat utrumque [illegible] per magnam variationem anguli in [illegible] diversificatur situs in oculo et apparet unum [illegible] aliis etiam modis apparet unum sicut supra ostensum est. In apprehensione vi- 82
sibilium [illegible] sensum [illegible] vel [illegible] ubi [illegible] colore quod sensu comprehenditur circa [illegible] distantia multi enim minuti colores uniuntur [illegible] distantia unus color simul et in luce debili unus color videtur alius esse quam si [illegible] sensum non decipi [illegible] obiectum forte [illegible] obiectum

esse colore tm et luce no aute aliq
spem coloris vel lucis q solo sensu
minime capitur ut sup ostesu est sit
et scdm spam et racom accidit decep
cio unde mota aliqn vinit gesten
tes et ecouso Stellas i orizote ma
83 iores appare qua i alia pte ce
li h ppbat pz em cocz q magis
distare vm qua st m orizote et q
coequali agulo ad maiore dista
ciam ilata res maior esse iudica
ut pz concl cu m orizote sub eode
angulo pmet celo sb quo alibi i
celo et sub maiori spacio videat
putatur ocludi i orizote re appare
maiore tn si scdm diusitate dis
tacia esset maior angulus esset
minor et res vide minor no a sit e
ymo angulus eqlis ad appare
maius spaciu collatus vo indi
cat ee maiore et h e i proposito
vapor de qua tanget infra Cor
82 pa sperica distancia apparere pla
na Cu em spicitas vel gravitas
disterni no posset nisi co qphusa
i equali distacia m equali ppriu
re iuse nce est i hmi ppriae vi
su desice pr i moderacione distacie
scdm pz concl Si q vna pt re iuse
plus altera distacie videat nac
e vmq disposicionis appare tota
supficiem i iuse Quadratas
81 ingulares i distancia apparere
oblogas Cui racio qm cessus ra
dior cadenciu m latera quadrati
oblig i spicientis eam no e pporcio
nabilis pporcioe sensibili ad radios
cadentes m latus quadrati di
recte oculi ispicientis p opposicom
ad bona distacia et visus no sufficit
discerne obliquitatem latis q no

videt obliq vide et sub radijs logioribz
et minori angulo et ideo tale latus appa
ret mi q si angulus quadrati itee
opponit visui appavebit quadratu
rotudu visu anguli pdistacia mine
Luces primas et secundas plurium 1
et colores dicolor corpm supficiebz
lucebrari h e ppmcu pz i specu
lis fictis et hmi alijs Aliqn qpt re
flexiom radior a supficie terre e
calor intensior qpe tn qua i medio
aeris i spacio et m vallibz ad aquas
utriqz minor densitas i flectit radij
Cuius racio est qm radij lucis et color
p dyaphanu natus e incedere et qm
occurrete corpe denso primo dyaphano
icius radiacionis et m fluencia tanta
no e qz m directu transire no pt
i reflexiom ducit diffusionis i pulsu
no solu occurentibz corpibz opacis a
terrestribz vni et pspicuis minori gdo
pspicuitatis cuius minor e aqua et
vitrij Vn radio solis quo ad sui nobi
liorem puritatem i flectit ab aqua
adeo scdm sui ad aqua ingredit a
qua illustrans Vn m aqua cosistes
quis pt vide solem et luna Refle
xos solas irregularibz supficiebz 2
fras aborto semui Dico supficies
regulares duas q sut disposicionis
uniformis i oibz ptibz suis obliqua
planas concavas convexas et hmi nec
glares a sut supficies corpm asperm
i quas cadens lux dispgit et distra
hit ne regulant sup aclm oculi possit
Q supficiebz aute reglaribz eodem
i flectit ordinate quo i ipis icipit
scdm pyramides radiosas et ideo qz
visus no fit si pyramidibz radior
ptales et no alias supficies meant
spectari Sicut em radij si esset m

radium primi ostenderet oculo ad cuius sit
sic et reflexi ostendit, sed alio modo esse
tale est eius, iudico est corporis colorati
quorum sunt similitudines **Luces reflexas**
3 **debiliores et colores debiliores esse directe**
radiantibus. Cuius causam probat non solum
elongatio a fonte, immo magis debilita-
tio ex obliquatione. Fortitudo siquidem lucis
cognata processui, sed et eius processione
diget et impedit naturam, omnis enim motus
tanto est fortior quanto est rectior et per con-
sequens rectitudine sublata necessario ostenditur
latescere impetus virtutis. Hec etiam est causa
quare lumen solis transcendens per vitras
coloratas colorem eorum facit sensibili-
ter radiare et tingere spatium obiectum propter
fortitudinem, scilicet radii connexi radiantis
non autem propter radium a solido reflexum,
fortitudo enim lucis naturaliter est colori
non solum movendo visum, sed etiam move-
do cum ipso medium in quo procedit ra-
dii fortitudo vitrum penetratis quibus
aliquantulum fringitur. **Reflexiones**
8 **factas in superficiebus fortiter coloratis**
insensibiles aut tenue visum movere. Cuius
ratio est, quod ut ex predictis patet, lux di-
recta fortior quam reflexa, similiter et co-
lor, quod si illa superficies, si radians et
multum polita, res mea videri posset
sed non potest sed in uno colore speculi
vestito inesse esse fixum non latius ratio
7 in alium **Luces et colores a speculis refle-**
xos rebus quarum sunt species oculo ostendi.
Quod patet quia species gemma aere insensibili
essentialem sed rem cuius ratio est similitu-
do ostendi quoniam cuius est, qualiter in reflec-
tatur manet sibi essentia sua et ideo
rem ostendit in situ tamen alio cuius ratio in
6 fine patebit. **Angulos incidentie**

et reflexionis equales esse
radiorumque incidentem et reflexum
in eadem superficie esse cum linea
erigibili a puncto reflexionis
dicatur angulus incidentie quem
constituit radius cadens super spe-
culum cum superficie speculi vel ex
una parte vel ex alia cum linea
imaginaria erigibili per reflexionis
angulus reflexionis quem cum eisdem
constituit angulus reflexus, equa-
litas autem angulorum premissorum
colligitur et ratione utrumque probatur.
Quoniam si radius incidens transire
posset in profundum speculi cum linea
perpendiculari super punctum reflexionis
in profundum ducta constitueret angulum
equalem angulo incidentie, quia
anguli contra se positi sunt equa-
les secundum Euclidem, ergo eodem modo
resilit quo transiret, ergo necesse est
ad equalem angulum resilire.
Unde si perpendiculariter cadit in spe-
culum, in se reflectitur; si oblique cadit
oblique et reflectitur in partem aliam. Videmus
etiam in motu corporali patet, quoniam enim
ponderosum descendens motu recto
in solidum vel concretum linealiter direc-
te geritur per eandem lineam re-
verberatur. Si oblique, proportionem situm
resilit in oppositam partem. Amplius
perpendicularis radius fortior est
aliis non solum propter radicem radii
absolutam sed propter motum directum
super rem obiectam, sicut patet considera-
tione. Tria enim prius fortitudo
in radiis trahitur secundum quantitatem
radii, angulus quem radius instituit
incidendo, sed fortitudo radii in

reflectendo secundum fortitudinem radij in
cidendo quo modo reflexionis secundum modum
incidencie completa illas tres lineas
esse in eadem superficie patet quia radius
incessum rectitudinis ut possibile est se
conformat quia innata est luci rectitudo
quod si superficie illa egrederetur duplici
rectitudine deficeret et resiliendo
et incidendo
7 Dyaphanitate speculi essencia non innuere ei cum per
cacitudes alicubi cognoscere Si enim res
in speculo perciperes reflexas ut ia
patet quod perspicuitas per quam si superficiem
ingreditur speculi impedit non coope
ratur visionem quam reflexionis est causa
quia densum propter quod specula consueta
vitrea plumbo sunt subducta quod si
ut quidam fabulantur dyaphanitas esse
essencialis speculacio specula non fierent
de ferro et calibe et dyapalia vino
tissia nec eciam de marmore polito
cuius tamen contrarium videmus in ferro et huius
propter rigorem interiorem non est efficax
speculacio in quibusdam eciam lapidibus
debilibus coloris multo clarior est spe
culacio quam in vitro
8 In speculis vitreis plumbo abraso nichil appa
rere Cuius racio est quam licet a
metu superficie fiat aliqua reflexio
quia eciam vitrum pro alia parte non obum
bratur propriam luci directa quod reflexa
vincat fortitudine sua sicut patet per
missa in huius partis quod si opponatur
pannus obscurus et niger vel huiusmodi
adiuvatur poterit videri quod tunc nichil
transit directe penitus quod sit in
gredie in transeundo efficacie
9 Superficies regulares speculares
septiformes esse Est enim spe
culum planum et speculum eciam convexum
quod convexum est pyramidale columpnare
quod concavum politum est eciam columpnare po
litum intra et concavum et in hiis septem dif
ferentibus plano sperico concavo et conve
xo pyramidali interiori et exteriori columpnari
columpnari interiori et exteriori sunt per singula
diversa apparencium sicut quedam ut patebit
Quod autem superficies irregulares quamquam
sint pollite scilicet pertinentes concava vel convexe
in eis tamen facies apparent distorte propter
irregularitatem reflexionum a superficiei diversi
tate inequali proveniunt Materia speculi
est levitas intensa non planta
politura Sic dicitur levitas congruit omnibus
formis sensibilibus omnino videlicet lignum et huius
corpora non possunt esse specula levia polita
litura non omnis asperitatis amoto Si in
sit corpus leve multum et intense po
litum est speculum essencialiter Ad hoc tamen quod
speculum lucide visibilia representet oportet
quod non sit coloratum colore sensibili eciam
requirit quod nec pulvere nec anhelitu nec hu
more sit respersum et hoc est quod dicitur oportet
speculum esse tersum Res in speculis
apparere videlicet debilius quam directe 10
Cuius racio est ut patet quoniam forma re
flexe debiliores sunt et ideo debiliores
representat et ideo debiliter movet propter
quod hic visus sue forme reddit Omnis
color speculi immiscetur luci reflexe et
obscurat eam propter quod facies apparet latet
eciam obscure facici macule propter debi
litate reflexionis In quolibet puncto
speculi obiecto visuique duas lineas
terminare pyramides unam incidentem
aliam reflexam Prima pars huius patet per
quod prime partis et quoniam lux reflectitur a pol
lito sicut secundum partes supponens ut eciam py
ramides inde a quolibet puncto reflectatur

11 A quolibet puncto luminoso in quodlibet puncti
speculi obiecti radium incidere. Hoc
sequitur ex tertia prime partis. A quolibet
puncto luminosi porrigi pyramidem
12 totam obiecti speculi superficiem oc-
cupantem. Hoc sequitur ex sexta prime partis.
In superficie speculi infinitas fieri
13 complexiones reflexionum forme visibi-
lis. Hoc patet ex prehabitis, ubi enim res
visa plana et speculum planum tota su-
perficies rei in se non solum recipitur in tota superfi-
cie speculi, sed etiam in qualibet parte eius
et omnibus partibus aequalibus ut fieri reflexio-
nes finite per divisionem tamen comparatione cum aliis
partibus sunt infinite; cum igitur secundum modum
incidentie fit reflexio, oportet infinitas fieri
reflexiones. A quolibet enim speculo secundum
pyramidem aliam et aliam fit visio in quolibet
puncto eius et alio non tamen propter hoc sunt finita
actu, quia tamen ita sunt unum corpus lucis
reflexionis aut complete sunt quam rerum tota
14 occupant orientem. Radium super specu-
lum perpendiculariter orientem in se
reflecti. Hoc sequitur ex sexta parte huius, quoniam
si per aliam lineam reflecteretur, per maiorem
angulum resiliret et non essent equales
anguli incidentie et reflexionis. Lucem re-
flexam per aggregationem fieri fortio-
15 rem luce incidente. Omnis siquidem virtus
unita plus est infinita semper, et radii
cum disperguntur debilitantur et cum adunantur
fortificantur, et ad aliquem effectum magis suf-
ficiunt radii reflexi adunati quam di-
recti dispersi. Hinc enim est quod in speculis
concavis succenditur ad solem positis ignis
accenditur. Si enim directe radii solis
opponantur radios ob partem super unum
punctum partem super lineam incidentem non
est. Omnes enim ab eodem circulo reflexi

cadunt in punctum unum, quia taliter
equales sunt anguli incidentie
erunt quia reflexionis, quia lux
directa ignem non generat con-
gruenter quia radii solis concurrere non
possunt nisi fracti aut reflexi. Se[d]
lucem speculo incidere et re- 16
flecti per lineas visuales.
Lineas siquidem radiosas naturales
est necesse saltem radii essentialiter
in latitudine aliqua, et quia as-
pectus in speculis mutatur secundum
diversitatem figure planum, quod apud
mathematicos non sit reflexio quali-
bus est secundum superficies diversificatio.
Formas in speculo appare- 17
tes per impressionem in speculo
factam minime videri. Credunt
enim homines vulgares quod res in spe-
culis appareant per ydola que spe-
culis imprimuntur, et res que ydolis
apparent ydola cum ipsa primo vi-
deri, et sic error generatur. Quod
enim dicunt ydolum imprimi ipsi spe-
culo et ibi esse et visum moveri
quod videt falsum esse ostenditur,
quoniam in specularibus fixis et adaman-
tinis vocant res in quibus nulla ex
speculatis recepta impressionibus.
Amplius si res imprimeret speculo
diffunderet se undique a speculo
et possit res videri in omni parte re-
spectu speculi, quod est falsum; non enim
videntur res nisi oculo consistente
in eadem superficie cum puncto viso
et cum puncto reflexionis equalibus
consistentibus angulis incidentie
reflexionis. Amplius quantitas ydoli
numquam excederet quantitatem spe-

tu q̄ e planum contrarium si ydolum pertineret apparet in speculo et non ultra speculum q̄ e planum apparet enim ydola in quantum ymaginatio radij cum katheto contrarium prospicuitatis nichil faciat ad efficaciam speculi confectam patet huius conclusio dicitur aliquid ydolum non in omni speculo sed ubi in quantum e in aere sed si ponatur montis cineris in loco apparitionis ibi lympide apparet at si ponatur aer vel aqua ibi nichil ibi reperitur in quo e ibi ydolum dico sola apparitio rei contra locum suum ubi quando ~~illa e oppo- sito quo vidit~~ aliquis oculus ut super patuit in dicat de uno de duo esse quia res non solum apparent in loco suo sed etiam contra locum suum illa e in opposito quo videtur quia res in speculo videtur secundum veritatem sed in situ errat et aliquando in movere ut infra videbitur sequitur

8 ~~In speculis planis et aliis~~ in maiori parte ymagines apparere in concursu radij cum kathego Cathetus e linea perpendicularis ducta a re visa super superficiem speculi seu plani seu sperici in quantum enim radij ymaginabiliter quo res videtur cum perpendiculari ducta a re perpendicularis sed superficiem speculi apparet id esse q in speculo videtur Cuius ratio colligi potest ~~ex~~ prime partis ipsa si quidem longitudo radiorum oculo presentat sed quia per radij reflexa movet visum immediate et nulla visus mediat illa etiam me? prime apprehendit partem radij incidentem in speculo in quo totus radius putatur oculo quasi procedens in continuum et directum reflexionem eius oculo videtur

non potest quia nichil apprehendit nisi partem radij q̄ visum qualificat unde e igitur re q in speculo videtur si supra speculum e sub eodem apparet in quantum ymaginabiliter radij cum katheto ubi ~~quando~~ Sit specu- lum a b g res visa c k oculus videns d cadat i radij k a a e e b a re visa qua inflectitur educatur perpendiculares a d e b d k videtur contrarium ad b e k k videtur eius quare b d k a e e b apparet ponti in profundum speculi sub eisdem angulis sub quibus inflectitur quia anguli contra se positi sunt equales et cadit d a i d e e b in f ut patet per vicesimam primam quarte in fine libri Amplius in perpendiculari posita in katheto res eodem modo apparent quo in situ predicto dico in speculis planis quare rectius e ibi appareret et h e ratio auctoris in libro

10 ~~In speculis planis etiam obiectis~~ apparent ymagines posteriores et sinistra dextris opposita huius propositionis prima pars sequitur ut superius appareat in finis pro quo sequitur q anterius apparet poste- rius contrarium secunda pars propositionis sequitur quoniam in speculo eadem res apparent sibi opposita res autem opposite sunt dex- tra sinistris et opposita commutatione et hoc e quia per radij moves oculum dirigitur in oppositum et apparet sic totus radius videtur in partem illa quasi prius accipitur et ponens res in extremo eius videtur

20 ~~In speculis planis unam solam y- maginem apparere~~ Sit enim res visa a in speculo b e g et sit oculus f sitque visio per radium incidentem a e et incidat in reflexionem e f f d q sed p docet pun- ctus in quo cadat radius a e i re

flexionis est ad equalem angulum, cum igitur
angulus incidentie est sit maior inde
ex quo est coniunctus ad angulum et triangulo
a.e.r. erit angulus reflexionis ei conti-
nuus maiori angulo reflexionis. Igitur im-
possibile est contra angulos r.b. r. e. f.
si punctum unum ex parte e et f. angulus
a.b.r.b. est maior recto similiter et angulus
b.e.f. igitur ex alia parte concurrunt et non
erunt contra perpetuam petitionem primi euclidis.
4 In speculis fractis multa fiunt per
diversas apparere ymagines. hoc patet per expe-
rimentum quod si specula fracti ad eundem compo-
nuntur adeo ut fractio non apparebat yma-
gines in fracto quam non fracto plures sicut
eum apparere. non est propter fractionem sed propter
situm partium mutatum. in speculo concavo inte-
gro plures apparent ymagines ut infra pa-
tebit quod ut docuit 13 17 propositio a qualibet
parte speculi reflexio fit. sed inter partes
sive diversas comunitate situs partium frac-
tionum fieri potest ut fit reflexio ad eandem
partem et per quas diversas ymagines apparere
et non plures sed una. propter eandem causam oppo-
site causa accidit quando speculum ponitur
in aqua concede limoso plures enim appa-
rere ymagines fit enim reflexio a superficie
aque cum limi radiosum inferius in aqua pro-
fundum nature est ergo ut concreta speculo non
reflectatur et multa diversitate situs et
superficiei speculi nature est ad eius de lu-
minosi ydolum apparere. et sic credo cum
solem non stellam in aqua apparere sed multas
22 videtur. In speculo plano oculus unam
ymaginem apparere. Cuius ratio est quam licet
a diversis punctis fiat reflexio ad utrumque
oculum cum superficies reflexionis secant se
in catheto et fiat aspectus utriusque oculi

eandem sicut patet capitulo de imaginatione
2 proponit utroque oculo. In speculis
planis invenire punctum reflexi-
onis. Sit enim a punctus visus b.
centrum visus speculum d.g.h. et du-
catur cathetus h.g. et producatur ultra
speculum quam est a super speculum
visum c. et ducatur radius b.z. a puncto
speculi g. dico quod g. est punctus
reflexionis. ducatur enim radius
a.g. angulus e.a.g.h. equalis angulo
d.g.b. quod ei contra positus est et
etiam equalis est angulo h.g. et d.
g.b. igitur a puncto g. est reflexio et non
ab alio contingit tamen unum apparere duo
in speculo plano propter elongationem visibi-
lis ab oculo sicut etiam visibile di-
recto super ostensum est accidere
In speculis planis figure et
quantitates vitate apparere 23
Sit enim speculum planum f. a. r. cui
super eminat longitudo z. h. et ducan-
tur radii z. l. et h. i. reflexi ad oculum e.
ducatur et cathetus a puncto z. et h.
ergo quantitas apparet z. s. et h. k.
quoniam enim catheti equidistantes sunt
erit ymago cathetorum eiusdem
quantitatis cuius et h. igitur quantitas
apparet eadem que directe in figura
eadem quoniam quelibet pars apparet tantum sub
speculo quantum est super speculum
ut ex pluribus patet nature est in partes in
vicem eundem ordinem in tanto qua
secundum ... sunt. contingit tamen rem
in speculis planis apparere minorem
quam sit ex consequenti causis ex quibus in
visu directo sibi de distantia hic in
unum quoniam minus error accidit in

hys speculis et in situ tamen et in hys contingit in speculo contrario sicut supra patuit contraria compositione huius partis et cetera et aliis novellis.

25 In speculis sphericis extra politis omnes accidunt errores qui in planis communes sunt cause errandi tum quia lux debilitatur tum quia apparet contra locum suum et sibi ipsi opposita ut supra visum est accidit et plures errare quam in planis ut patebit.

26 In speculis sphericis exterioribus apparet ymago in concursu radii cum catheto id est linea ducta in centrum spere. hoc patet probari conformiter et conformi causis naturalibus ut supra patuit in speculis planis et tamen hic est diversitas quia in planis ut supra visum est res apparet in speculo tantum quantum est supra. hic autem ymago aliquando apparet in ipsa speculi superficie aliquando intra aliquando contra. verbi gratia sit punctus visus e oculus a inflexionis .n. centrum spere d planum e quod locum ymaginationis est k. quod si ponatur visibile in b apparebit ymago in o quam alia in eodem puncto est maior prolixitas quam difficultas vel utilitas sicut patet intuenti capitulum de ymagine et hoc etiam apparet quod ymago in hys speculis est propinquior speculo quam res visa et est in planis ut supra patuit

27 In speculis sphericis exterioribus partes rei sicut sunt ordinate apparere. verbi gratia sit res visa a b c. centrum speculi d. oculus d e planum est quod radius e h concurrit cum perpendiculari in puncto e f et radius e k in puncto g erit g f ymago g f minor quidem re visa cum partibus in confuse appareret et ordinate quia si res visa ponatur in eodem situ cum dyametro sit c b idem est medium apparebit sicut patet ductis lineis ad e b sicut a b c

In speculis sphericis rotam in maiori parte apparere. hoc intellige non ad centrum speculi inflexa sed aspectu eius ubi gratia sit res visa .a. b c. oculus d quod non sit in eadem superficie cum re visa et inflectatur ad oculum per d e d f d. 28

g apparet in res tanta quod ad sensum d mutari non potest in plano sed in solida figura facit apparebit conformiter. Cuius res est quia in omnibus speculis figura ymaginis sequitur modum superficiei reverberantis et cum a superficie inflexio secundum modum superficiei sed quod res visa apparet oportet ut et curvitas rei non appareat in reflexione ad speculum sed in aversione a speculo et hoc est intelligendum quando visus non est in superficie cum linea visa et centro spere concursa etiam sicut apparet quod in superficiebus irregularibus sicut in speculis quedam fallaciosis facies apparent modo formose secundum figuram.

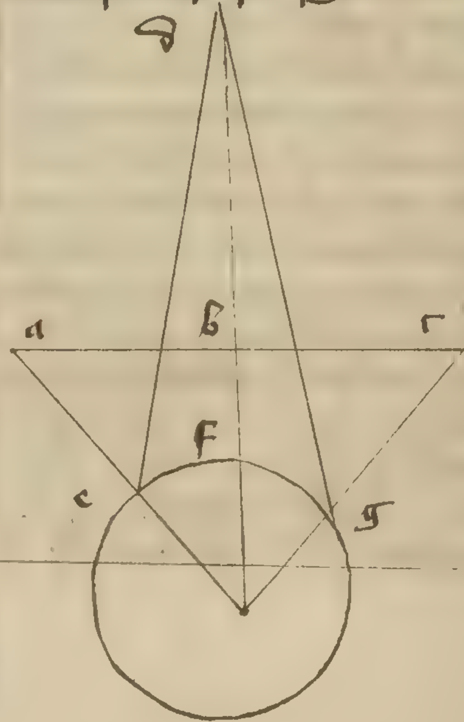

In sphericis tamen speculis aliquam rectam
apparere non rectam. Si videlicet res vi-
sa et centrum sphere sint in eadem superficie
cum ipso visu ubi gratia sit res visa linea
declivis in puncto reflexionis in plano
est quod non erit ydolum linea recta
33 In speculis sphericis ymagines in ma-
iori parte minores esse rebus visis. Cuius
ratio sunt quia ut supra ostensum est con-
cursus radiorum cum catheto propinquior est spe-
culo quam in planis radii autem ab eodem
puncto procedentes quanto magis procedunt
tanto habent magis communia inter se distantiam
et contra quanto minus protenduntur et ideo secundo
determinatum est in planis esse ymagines
equalem rei vise scilicet in sphericis mi-
norem esse. Secundo dico quod a maiori
superficie fit reflexio a planis quam
in sphericis sicut probat auctor libri
de speculis cuius causa est quia radii a
convexis reflexi magis disgregantur
quam a planis propter declinationem anguli
equo est reflexio ut quia radii admi-
sum concurrunt oportet ut a maiori superficie
fiat reflexio et prosequens rem ap-
parere minorem et hec intentio est aucto-
ris libri de speculis. Quod intelligen-
dum sunt in maiori quam ex in quo situ
convenit rem apparere in hiis speculis
eiusdem quantitatis cuius est in aliquo
aliter. Sicut probat in 6° perspective tamen
vel ymago rei vise non equidistat
tamen rectam facit angulum acutum cum
radio eius casus casus est propinquior
centro minus enim potest ymago esse e-
qualis vel maior latitudine auctorem
de speculis siquidem propter situm obliquum

rei in aspectu speculi ~~veniunt~~ quecunque
una ratione in aspectu altius brevia-
ri ut pro obliquo incessu possit y-
mago rem excedere vel ei equari
In speculis convexis quo mi- 32
nores sunt tanto minores yma-
gines apparere. Cuius ratio est pla-
na quia quanto sphera minor tanto concursus
cum catheto propinquior et locus yma-
ginis angustior quo brevior et ei
secundum diametrum obviantem demonstratur. In spe- 37
culis columpnaribus extra po-
litis eadem accidunt errores qui
in planis et sphericis sunt est sermo
de columpna rotunda quia in longitudine conve-
nit planis in rotunditate cum spheri-
cis et ideo utrorumque errores participat
In speculis columpnaribus extra 36
politis triplicem fieri reflexionem
potest enim fieri reflexio a longitudine colump-
ne vel a transverso vel a situ medio in-
termedio obliquo tamen et fit reflexio a
longitudine accidit sicut in planis cum
enim linea visa est equidistans linee
longitudinis columpne ~~et tunc~~ est locus
ymaginis concursus radii cum perpendicula-
ri ducte super columpne longitudinem et
apparet res sicut in planis. Si autem contin-
git quod reflexio fit ab alia a linea naturali
oportet rem curvam apparere sicut super
de speculis visum est. Contingit quod si
fiat reflexio a materia fusa colump-
ne erit locus ymaginis centrum cu-
li reflexionis et apparet assimilatur
quamvis ei quod in sphericis est predic-
tum ut locus ymaginis aliquando appa-
reat infra circulum aliquando econtra
circulum aliquando in ipso circulo res

tn maior appz quam in specris cur[vis] medio modo fit i[n]flexus cu[m] varie de quantitate in quantu[m] sectio colu[m]p ne magis s[i]c accedit ad latitudine[m] vel longitudinem columpne et p[otes]t esse locus ymaginis s[imi]l[ite]r vel ultra vel at[ra] speculum vel in ipso / In pyramidibus
37 extra politis multiplicatur re flexio sicut columpnis h[ic] p[atet] q[uia] p[otes]t fieri i[n]flexio [a longe columpne vel accessio] a longitudine pyra midis vel a latitudine vel a medio modo et s[ecundu]m h[ec] diversificant[ur] appa ritiones sicut in columpnaribus et p[ro]p ter eciam non diversificant[ur] loca yma ginum et figura apparet h[ic] tamen dif fert quam in hiis res appare[n]t py ramidales q[ui]a eadem r[ati]o[n]e qua co lupna in columpna uni[us] rei cum ab uno puncto sup[er] unum locum fit i[n]fle xio sicut in columpnaribus eciam aliis extra politis

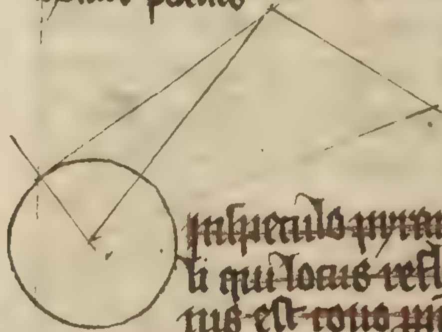

38 In speculo pyrami dali cavo locus reflexio nis est concus maior es ymago minor h[ic] p[atet] ex hiis q[ue] dicta sunt de speculis / In speculis
39 concavis spericis quum possibi le radium p[er]pendicularem non con tingere non e[st] necesse ut q[uis] in punctis locus ymaginis apparere obiq[ue] Sit speculum concavum f.p. y cuius centrum sit d. a. et sit oculus a. ducatur q[ue] aliq[ua] dyametr[us] ista orthogo[na]l[ite]r se cans q[ue] sit y f. et d. c. ducatur a c. equidistans signetq[ue] puncta o. y f. m a. y q. q[ue] planum e[st] t[ra]ct[us] q[ue] dicemus

concurrit cum p[er]pendiculari in r[e]flecti[tur] a puncto l. c. i[n]flecti[tur] a b. et non concurr[e]t cum p[er]pe[n] diculari c. i[n]flecti[tur] a puncto r. et concurr[i]t cum puncto p[er]pendiculari in puncto s[e]q[uenti] i[n]flec tit[ur] a puncto g. et concurr[i]t in puncto q. q[ui]a si fuerit in dyametro d b. punctus z. et p[er] i[n]flecti poterit a puncto e. et non concurret et e. radius cum p[er]p[endicula]ri z. e. nisi in puncto orto a. r. locus ymaginis puncti m. e[st] ultra speculum l. l. locus ymaginis f. intra oculum m. c. locus ymaginis q. intra speculum r. o. locus et in ipso circulo quam n. r. e[st] ducit[ur] punctus s[ecundu]m superiorem sui p[ar]tem haberet appare[re] ultra speculum s[ecundu]m inferiorem non i[n]fra q[ui]a forma una non est ut appareat in medio loco s[e]q[ue] in ipso speculo a puncto c. i[n] hiis autem diversis appare[t] nusquam ap p[re]hendi[tur] ultra ultras ymagines nisi cum eius locus fuerit ultra speculum vel intus et speculum formas nisi fuerat abiectas
Res intra centrum existentes speculi 90
concavi non vide[n]t[ur] q[ui]a ex i[n]flexione videri non p[otes]t q[ui]a radii a. b. e. a. p[er]pendiculariter cadunt s[upe]r s[u]p[er]ficie[m] speculi i[n] eadem g[ra]d[u] in se ipsos et illa ad unum illum punctum de clinat[ur] contra centrum cum i[n] oculus sit contra centrum non videbit ad q[ue] e[st] in centro / Oculus 91
existens in centro speculi concavi videt se tantum h[ic] s[upe]r p[re]missa inducere q[ui]a cum res contra centrum ponit[ur] habeat radios s[upe]r s[u]p[er]ficie[m] speculi cadentes obli q[ue] s[ed] eciam ut radii ad p[ar]tem opposita[m] reflectunt[ur] et non in ipsum centrum equales cum sint anguli incidentie et i[n]flexionis
Oculus existens in semidyametro 92
speculi concavi sperici nihil videt cor[poris] q[ui]a in illa semidyametro continet[ur] / Sit eius dyameter a. b. c. et oculus in p[ar]te dy ametri b. c. in puncto d. dico i[ta] quam impossibile aliquam punctum linee breve

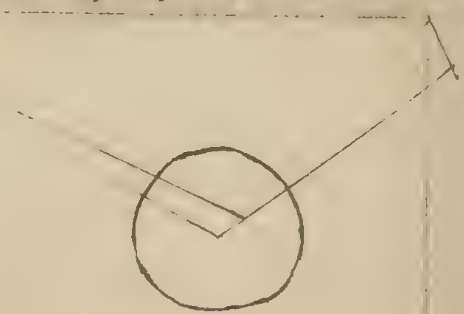

dic .i.d. quod si potest reddat c f. planum est
quod reflectetur ad equalem angulum et erit
linea reflexa et perpendicularis corda equalis por-
tionis sicut e c f quod esse non potest quoniam pte
illa quoque non est ut in partem aliam re-
23 flectatur. **Cuiuslibet puncti in dyametro**
speculi concavi qualibet producte esse
potest locus ymaginis. Ubi gratia. Sit arcus
a m g sitque dyameter a g centrum sit d.
sumatur alia dyameter i e sitque arcus c pu-
lam e g m l .i. 3. si anguli d c
b defuit equales sunt et punctus c
reflectitur a b ad e et videtur l in parte dy-
ametri quantumcumque producte dum tamen proportionaliter
concavitati speculi. **Puncti visi in specu-**
24 **lo concavo speculo a pluribus**
locis speculi reflexum possibile est uni-
cam habere ymaginem. Quamvis enim
a pluribus locis fiat reflexio sic
non tamen apparet hic natura habere diversas
ymagines quoniam ob radii visus vel talis
speculationis in eodem puncto concurrunt cum
catheto et hic intelligitur centro visus et re
visa consistere in eodem dyametro tunc
enim possibile est a quolibet puncto circuli
fiat reflexio unica tamen consistere yma-
gine. Ubi gratia. Sit speculum a b et g et
dyameter a e z in qua sit hic res visa et oculus
visus dico quod reflexio a puncto g et quoniam
triangulus b g d e equalis triangulo d
g e erit propter collateralibus et angulus qui
sunt super d et erit locus ymaginis puncto
e similiter fit reflexio b eadem ratione et
idem locus ymaginis ymo fit apparia re-
flexio a toto circulo quem per lineam b g
intelligitur et tunc unica est ymago sicut est
dico circulo quem dyameter a z ymaginatione
in motu describitur g punctus orbicularis
25 motus figura sequens. **Possibile est**
item in speculo duas habere y-
magines. Intelligo quod ad hoc quod res
duas habet ymagines duo requiruntur
primum est ut sit reflexa a pluribus par-
tibus speculi super circulum secundum est ut
locus ymaginis sit aliquis et alius secundum
diversitatem reflexionis aliquis magis et a-
lius sensibili distancia et iuxta hec
secundum diversitatem situs ad speculum
potest res habere duas ymagines vel
tres vel quatuor et non plures. Ubi
gratia. Sint duo dyametri speculi se or-
thogonaliter secantes b d g a d g et ducatur
in tertia dyameter e d z que dividat angu-
lo b d g per equalia et a puncto rei
dyametri mediate ducantur due perpen-
diculares super duos dyametros puras
f e et h e erit g o triangulus e i d
equalis triangulo e d h. quod si oculus
ponatur in h et visibile in e reflectetur
forma e a puncto e ad h et erit
locus ymaginis in e quoniam e h e concur-
runt d. Similiter e reflecti potest a puncto
h quia triangulus d e z et h d z sunt e-
quales sicut similiter probari potest
cum d z sit communis et anguli contra se
positi sunt equales et angulus q
d h dividitur per equalia in hoc autem
situ non potest fieri reflexio a pluribus par-
tibus speculi sicut patet inspiciendo de
motione positionibus precedentibus locus
autem secunde e f et **Possibile est**
in speculo concavo unius rei quatuor 26
ymagines apparere. Ubi gratia. Sit
speculum ut supra a b g sitque
centrum d sumantur duo dyametri
a g et b sitque z e z dividens
angulum illius continens per equalia
sumatur quoque punctus e in dyametro
e b perpendicularis transferens quod puncto e
in illa de duabus ymaginibus sumebatur

et ita quod sunt anguli equales quare dico quod
q r reflectitur a puncto e et a puncto
z sicut patet per prius habitis. Amplius patet
hoc reflectitur a duobus punctis aliis v-
b quidem a puncto contingentie perpendicularis
que generat(?) nunc cum z e contra spe-
ra in puncto o quam d e z acutus
angulus cadit in ultra speciem. Oportet quod
linea perpendicularis contra speculum
incidere i. destabat angulus d c
h qui nunc cadit in o et cum angulus
minor fieret maiorem in duobus punc-
tis quod sit in l ducatur linee h m d
m t m et c l d l h l tunc angulus
c d h equalis est angulo d l h quia
isti anguli cadunt in equales arcus
in quos sunt anguli minores. Et potest reflec-
ti ~~a puncto m et alla que habebit yma-~~
~~gines~~ idem b. Item eadem ratione an-
gulus d m h equalis est angulo d
m t. Ergo et potest reflecti a puncto
m et alla que habebit ymagines
punctus c. In solis speculis co-
27 cauis res confuse et dubie
apparent. Cuius ratio est quia in solis
hiis speculis res apparent in oculo vel
intra oculum. Visus autem non est natus
recipere formas nisi in sua facie
obiectorum et ideo res que aliter apparent
dubie et confuse et nature apparent
28 In speculis concauis res ap-
parent paries aliquando maiores ali-
quando minores. Hoc laboriose et
prolixe innuit in 6 perspective sed
breviter colligit compendiosa quam quia
intra columpnam radiorum sunt ma-
iores apparent quam quando sunt quando non potest
sed secundum diversitatem situs appa-
rent maiores vel minores vel equa-
lia [illegible] quia in minori et proximo-
ra sunt ab intersectione ~~et contra~~ etiam apparent

quod quanto aspectus in minores sunt tanto maiores
apparet. In speculis concauis ex 29
diversitate situum quedam apparere
recta quedam curva quedam inversa. Hoc patuit
auctor [illegible] qui in omni situ appa-
rentibus curvitates attribuit. Huius autem con-
clusionis diversitas diffuse determinatur
per 6 cuius 1. Huius autem veritas patet per proposita
ad ea que dicuntur circa 31 et 33 propositiones
huius partis. In speculis calumpniantur 70
ita politis eosdem errores accidere
quos in speculis [illegible]. Hoc diffuse determinatur
libro 6 capitulo 8 quia quod satis est probabile non
oportet in eius determinatione laborare et intel-
lige errores in omnibus predictis et de ymo y-
maginum situ et rectitudine et curvitate ap-
parentium. Stellas quasdam ex recte- 71
xione radiorum solarium ad nos apparere
scintillare. Cum enim stelle sint corpora soli-
da equalis superficies nature est ut ha-
beat superficies speculares. Reflectunt
ergo radios solares. Sed quia celum movet
corpora celestia [illegible] variatur angulus
incidentie et prosequens reflexionis sen-
sibilis variatio facit quandam vibrationem ap-
parentiam. Hoc autem auctor perspective non dicit
dicit, videtur tamen videtur non totam causam
scintillationis esse oculorum defectui attribuendam
dum nunc conatus quasi vel radiorum inuo-
luto. Hoc omnino efficere videtur. Tamen videamus
superficies concavitatis soli oppositas
scintillare et multa talia forti luci sub-
iecta scintillare videntur quando summa facilitate
oculo [illegible]. Amplius tamen visus deficit
in comprehensione quorundam sicud aliarum
stellarum. Amplius similiter et quedam aliquando
et stellas fixas clariores videntur quam
alie ubi non visus plus conatur non re-
verberatur magis quam in aliis. Ergo defectus
visus quadamtenus ad hoc conferre possit
non tamen sufficit ut sic.

12 **In speculis concavis ad solem positis**
ymaginem generari. Concavum speculum si sit por-
tio spere generatur ignis in centro eius
quando generatur directe ad solem in cen-
tro fit radiorum inflexorum cum radio inciden-
te secundum aut ex inspectis generatur
secundum figuram irregularitatis sicut per auctorem
traditum in libro de speculis comburentibus illis
enim inflectuntur radii ob contra locum ma-
ioris propter vel longe iuxta hoc quod spe-
culum est magis vel minus concavum, ob autem
radii a tali speculo inflexi concurrunt ad
punctum unum ad aerem disgregandum
vel inflammandum. In speculo convexo autem
sperice figure non fit inflexio omnium
radiorum in punctum unumquemque ab aliquo
caulo sed debiliter convenit etc.

1 **Solus perpendicularis penetrat
recte alterius dyaphaneitatis
medio occurrente.** Ista propositio similiter
tertie partis huius patet per declaratione 15
et 17 prime partis et 16. **Fractio radii
in ipsa contingit tamen superficie me-**
2 **dii secundi.** Cuius ratio est quod lux in omni
dyaphono recte movetur quantum est de se ergo
curvatio vel declinatio ac rectitudine esse
non potest nisi in contiguatione duorum dyaphonorum
quod sunt eodem corpore contiguo sit diversi-
tas raritatis et densitatis sensibiliter diversum
an in tali dyaphano lux habeat de-
clinationem incessum satis perplexum quamvis ne-
do tamen magis quod sit quam quod non sit quamvis
auctor contrarium sentire videtur. **Mul-
tiplicationem fractionis diversificat secundum**
3 **diversitatem declinationis et diffe-**
rentiam dyaphaneitatis medii et secundi. Huius
causa patet ex premissis, quia due sunt cause
fractionis una ex parte radii, debilitas
scilicet eius per declinatione, alia parte me-
dii diversitas scilicet dyaphaneitatis quia quanto
maior est declinatio tanto maior est
debilitatio scilicet etiam ut iuxta hoc
auctor scilicet confirmatio propter aptitudinem me-
dii quia quanto densius tanto magis
resistit scilicet ut proportionabiliter non fiat
transitus in medio densiori nisi ma-
iore fractione quam in medio rariori. Et
inde quo densiora sunt media secunda
res visa est apparere maiores vel
minores sicut inferius docebitur. Locus
ymaginis est in concursu perpendicularis scilicet
Extensa ymaginabilium duci in 4
superficiem dyametri ipsam contineri
cum pyramide sub qua res videtur.
Sicut tamen supra patuit omnia que
videntur recte apparent et propter comprehen-
sionem radii per quam res oculo presen-
tatur estimatur res esse in fine propriis
radii in continuum producti sicut generaliter
fundamento in speculis supponitur. Res
apparere in concursu radii cum catheto
sicut in proposito fit in hac materia
quod res apparet in concursu radii cum per-
pendiculari erigibili ad rem visam ubi-
cumque. Sit visus a visibile b ra-
dius fractus qui rem visui ostendit
b c quamvis in c frangitur et producitur
a secundum perpendicularis b l d dico quod
punctus apparet in l. **Rem visam** 5
per radios fractos extra locum
suum necesse est apparere. Sicut in
predictis apparet. Si enim in concursu
apparet perpendicularis et radiorum visua-
lium et hic concursus est contra locum rei
vise necesse est ergo rem alibi quam sit
apparere. In speculis autem aliter
esse patet ut inferius patebit. Simpla-
mus igitur visum sit e ubi generaliter
quod apparet in k l et sic.

6 Res per medium densius in aqua per medium
in aere fracta apparet. Sequitur ex
Si res consistens in aqua propinquior ap-
pareret quam sit secundum veritatem, res
autem operta aqua apparet in loco suo
ergo iste partes directe continuate
apparere non possunt, apparet ergo discon-
tinuitate in directe. Possibile est
7 aliquid uideri per radios fractos
quod per directos ad oculum non pertingit.
Hoc experimento patet quia si ponatur in
profundo vasis mediocris altitu-
dinis latebit forte visui quod aqua
superinfundatur statim oculo manifesta-
tur cuius demonstratio hec est, quoniam radii ad
oculum pertingere non possunt propter interpositionem
operti fracti cum piramide. Verbi gratia
Sit res visa g b oculus a et sit
g b in aqua plana et quod non
videtur per radios b a et g a, sed
sub b e et g h fractis ad a ergo
quamvis impediantur radii g a et b
a ne pertingant ad oculum non tamen
impediuntur fracti in aere, aut si-
cut visus sub g a et b a illis ergo
impositis non possunt uideri adueniente
tamen formatione condensitate me-
dii potest uideri. Rei uise sub
8 radiis fractis impossibile est
certificari quantitatem. Cuius ratio
est quoniam ad quantitatis certificationem
requiritur cognitio distantie et compre-
hensio anguli piramidis sub quo
res videtur, quorum utrumque deficiat
cum radii oculum mouentes franguntur
et per consequens angulus diversificatur.
Ex quo sequitur quod quantitas stellarum
naturaliter animo non cognoscitur quia

celum est corpus subtilius quam aer vel
ignis. Rem visam consistentem in dy-
aphano densiori quam sit oculus 9
et quod superficiem habet planam necesse
est maiorem sit apparere. Hoc patet quia
res visa apparet propinquior quam sit
putatur etiam sub maiori angulo quam
videri possit secundum radios directos
ergo maior apparet quam sit secundum verita-
tem; maior enim angulus ad equalem
vel minorem distantiam relatus rem indi-
cat esse maiorem sicut patet ex prima
parte. Verbi gratia sit res visa consistens
in aqua g b videtur in aere sub angulo
g a b videtur etiam in loco suo secundum quod
aqua franguntur radii b e et g h in-
gressu aeris et videtur res sub angulo
b a e qui est maior illo quem includunt
g a b, et res non apparet in loco suo sed in
linea k l ut supra patet; hic etiam con-
cludit quod concursus radiorum cum corpore densiorum
predeclaratum in huius dyaphano superficie
est invisibile et visu. Contingit 10
te dyaphani densioris rem eandem
visa accidit econverso illi quod contingit co-
lorem ad oculum ... res enim apparet
magna vel parva secundum quantitatem
dyametri piramidis dictarum predicta
cum in qua fit concursus et quia tali modo
potest fieri concursus visui variari sequitur
ut res possit in quantitate oculo
presentari. Id est maior et non cum concursus
est oculo propinquior quam res vel equalis
cum concursus est in re ipsa vel minor cum
est remotior ab oculo quam res ipsa.
Stellas ex tinctione necesse est ma-
iores apparere quam sint et quod diver- 11
ta in tanta distantia apparet. Verbi gratia
res consistens in superficie plano oculo

consistente in spiritu densiori apparet minor
quam sit, tamen que est in dyaphano altius fi-
gure potest aliter accidere econtra ei accidit
quando oculus est in dyaphano puriori sup-
posito tamen non est illa causa quare stelle minores
videntur quam si directe videretur. Cum
autem sit in circulo meridionali, in vertice
minores apparent quam alibi cuius causa una
dicta est supra in prima parte propositione 8[?].
Ad propositum autem proceditur sit quod locus
ymaginis in concursu duorum perpendicularium et
radiorum visualium. Sit autem convexus propin-
quior visui quam corpora celestia sive stel-
larum quod erit in loco duo pyramidis
minor quam sit stella. Hoc patet quoniam si acci-
piatur circulus stelle que videtur et sit a b
ducantur due a medio perpendiculares in centrum
mundi que sint a c et b c sitque visus d
ad quem ducantur linee a d et b d. Dictum est
quod perspicuus non est visio nisi cum non
fracto radio prout ad visum pertingere ra-
dii ergo per quibus fit visio non cadunt ortho-
gonaliter a d et b d frangatur cum ad perpendicula-
res et illa non concurrunt nisi contra visum
ergo ambo contra visum vel saltem unus
contra et alius visum sicut g e a c et
b f concurrunt cum pyramide a c f b et
planum est quod circa corpus stelle propter
improportionabilem distantiam stellarum mino-
res apparet quam si directe viderentur.

12 Stellas in orizonte propinquiores ap-
loni apparere quam in medio celo ap-
propinquantes. Ducatur linea
a vertice stelle ad meridiem et occasu
eius. Ducatur et alia ei equidistans in
superioribus utrisque ad lateris orizontis
dico quod processus stelle ad meridiem
et elongatio ab aquilone est secundum quod
perfectiorem distantie harum duarum li-
nearum certum est autem quod sensibilior
est harum duarum linearum distantia
in medio quod est aspectui propinquius et
circa latitudine terre quam in meri-
diem protenditur quam in extremis
que magis elongantur. Amplius et linea
terminalis distantie harum duarum line-
arum verticibus longe subacutiori
angulo videtur quam linea distantie
meridionalis. Verbi gratia sit prima
linea a b secunda c d sitque visus
est sit linea medie distantie f g
sit linea extreme distantie h k
planum est quod longe maior est an-
gulus f e g quam h e k. Verum an-
gulo propinquiore hac diversitate acci-
dunt fractiones quare cum stella est
in vertice secundum perpendiculares radios vi-
detur et non fractus videtur. At sub
radiis fractis cum est in orizonte et
fractio vel inflexione causa est
ut magis videantur aquiloni ap-
propinquare. Omne quod videtur direc- 13
te videtur et refracte tamen unica
consistente eius ymagine. Est autem
in prima parte 8 et 9o manifestum quod
quilibet punctus visibilis sigillat punc-
tum sibi oppositum in glaciali super
corneam perpendiculariter orientes
et quod quilibet punctus in eandem partem
spargit lucem suam. Notum est quod
quilibet punctus visibilis totam oc-
cupat pupillam et quilibet punctus in
puncto qualibet recipit glacialis
et quod ab uno puncto super oculum
non potest egredi nisi unus radius
perpendicularis frangitur omnis potest unum
in egressu cornee. Ipse autem puncto

apparet in loco suo ubi oritur radius
fractus cum perpendiculari et quibus cumque
puncto perpendiculares obviaverit fractum
cum radii fracti adhuc valet ut res
clarius videatur concursu utriusque lu-
14 minis Stellam multam per fractionem videri
extra pyramidem radiosam
Pyramis radiosa est aggregata ex radi-
is perpendicularibus cadentibus super cor-
neam intra tunicas super foramen uvee
quod parum est multa ergo consolidatione
videtur in parte quam intra productam py-
ramidem non continetur sicut ad sensum
patet et quod sic videtur per radios tantum frac-
tos omnes in ingressu cornee franguntur
15 Ex concursu radiorum fractorum
possibile est ignem generari patet supra
in propositione ~~et fide~~ partis geometrice cum
illud idem in corporibus dyaphanis
rotundis solaribus radiis oppositis
et inter specula et dyaphana hec
est differentia quoniam in speculis generatur ignis
inter speculum et solem in dyaphanis au-
tem econtra post dyaphanum
interponitur ubi generatur sit cristallus
rotundus cuius dyameter p a z ca-
dat quod a sole radii supponuntur equi-
distantes p s z o q ita est quod solum p z ca-
dit in centrum et ingreditur quod non fran-
gitur in b alii ergo franguntur ad per-
pendicularem et cadunt citra b
circa b sint g t a q in n et a quin
convenientes ergo radius t b ad
superficiem aeris concavum non proce-
dit directe in e sed frangitur a perpen-
diculari b t usque in h et sic radio
fracto acre ultra terminos suos
secundo modo ignis generatur sequitur
16 Omnis radius directus reflexus
vel fractus tanto debilior est ad vi-
dendum quanto magis figuratur mobilis et hoc potest
esse vel commotu obiecti vel limosi
si obiecti quod sicut propter velocem mo-
tum fluminum non fiunt in eis conlato-
nes tante sicut in aqua maximis propter
quod et salsedinem caret propter motum ve-
locem limosi accidentalis accidit quod
tempore non est habitatio sub equinoctiali circulo
quam sub alio parallello in eo solaris
quoniam solus equator speram dividit
in duo equalia et est maior aliis sibi
parallelis Propter circulus dividens terram in duo
equalia sub equinoctiali maior est
quocumque alio sibi equidistante ergo sol
quando est in aliquo parallelo alio radius
perpendiculariter cadens in locum sibi sub-
iectum minorem tamen in eo figit quam in
eo tempore radius solis declinans in maiorem
terre maiori sub equinoctiali quam invenitur
17 Figuratione yridis tantum siderum
generatio variatione generatione radiosas
De radiis rectis quod yris generatur
ex supposito de reflexionibus certum est
quoniam stelle specule quedam sunt specula-
res et superficies lenes radiis immo
aque reflectentes defectus superficiei
patet quod lumen solare intrat profundum aque
quibus reflectatur Circulationem roti-
18 ditatis yridis principaliter consistere
in nube quam cum nubes realiter
suspensa est terre equidistans certum est quod
rorando descendit reglariter ~~et hoc~~ ad or-
bicularitatem sufficit alie villose
suspense et irregulariter non habent inse
impressionem regularem Unde ante po-
suit causam aperte radiosam dicentes
quod lumine radioso intrat nubem ro-

cadit et inde ultra nubem concurrit in puncto
uno sicut declaratur in sexto huius. Et
per consequens ante lumen stelle dila-
tatur in pyramidem cuius medietas
cadit in nubem et prosequens facit im-
pressionem semicircularem. Si igitur consimilis
passio consimilem habet causam oportet ut
causa figure circularis sit in nube et non
in radio. Alii ponunt rotunditatem
in radio consensu quod dicunt quod radii
pyramidales egrediuntur a sole et medietas
pyramidis cadit in nubem et facit
dictam figuram. Sed hoc nichil est quia
si de toto lumine solari agitur non sunt
pyramides a sole distincte et divise
sed est unum corpus continuum lucis
continens in se pyramides in-
finitas quarum quedam conum in luminoso quedam
in celo vel medio. Diversitatem colorum
19 yridis tam ex nubibus quam lu-
minis variatione provenire. Nubis
variatio quoniam accidit quod roratio de-
scendit ad centrum et ad angulum igitur per
consequens est in fine strictior et superius
artior cuius tamen contrarium quidam dicunt
nimis irrationabiliter et cum certum sit omnem gra-
viam descendere ad angulum et illam non
potest esse ut pyramis rotunda habeat
conum sursum et latitudinem deorsum
id est superius lata et paulatim descen-
dendo densior est. Cum igitur pyramis
coangustatur descensu ad angulum
proveniente tunc patet hoc quod grossiores
partes citius descendunt aptior est superius
ad colores superiores nobiliores et luci-
formiores et in fine minus et certe
diversitas apte lucis directe cadentis
in nubem magis quam fracti in singulis
partibus nubis sed et reflexioni a stellis
super alias stellas que etiam in luna
magnam diversitatem solet efficere
ut scilicet visum est. Quod autem dicunt
quidam in eisdem nubis partibus di-
versos generari colores ut in diver-
sis locis appareant sed in eis tamen
atque radii eos constituentes reflec-
tuntur non capio quia impressiones
contingit non videri per radios corpus
generans sed per speciem generantem contra locum
reflexionis sicut patet de radio
transeunte per vitrum coloratum usque
in corpus oppositum sicut patet in ge-
nere colorum lapidis paragonii
qui videtur ex omni parte. Quod autem
iste dicunt de yride intelligunt
in fallacia per hoc quod in huius lapidibus con-
templantur. Generationem yridis ca- 2ª
thetum excludere lucem
solarem in speculo puro
efficere galaxiam. Quamvis
tamen in hac propositione contradicere non vereor.
Amen etc.

Canones novi quadrantis

Utilitates novi quadrantis breviter et lucide colligere utile michi visum est eo quod in canonibus super eo compositis aliquantulum confuse sunt posite ad vitandas obscuritates involutas ponam igitur eius utilitates non per capitula sed per paragraphos distinctas

1 Si vis scire altitudinem solis vel stelle que sit elevatio eius super circulum emisperii eius in celo altitudinis stelle centro quadrantis verso ad solem vel ad stellam radio transeunte per utrasque foramina mensuras donec quousque filum inter lineam altitudinis et perpendiculum minorum linearum quandam altitudinem ostendit

2 Si vis scire declinationem solis et stellarum id est quanta sit distantia eius ab equinoctiali pone filum super gradum solis proprium dei et almuri super circulo ecliptica almuri manente fixo duc ad lineam altitudinis et si ceciderit almuri inter equinoctialem et centrum est declinatio septentrionalis si extra equinoctialem est meridionalis et idem erit de stella si posueris almuri super eius centro opponens ut prius dictum est

3 Si vis scire quo signo sit sol per volvellam pone supra diem sit in quo ponis diei et quod eius circulus tactus est signum solis equidem sua diem et gradum solis notum

4 Si vis scire altitudinem polis in meridie vide quis sit orizon tue regionis et quousque accentus usque ad orizontem vocatur tue regionis latitudo quousque vero ab orizonte usque ad equinoctialem dicitur altitudo polis in meridie tue in principio arietis et libre si autem in signis septentrionalibus tunc adde declinationem solis altitudini meridiane si vero in australibus eam subtrahe ab eadem et collectum in additione vel residuum ex subtractione altitudinem solis in meridie declarabit

5 Si volueris scire altitudinem septentrionalem cuiuslibet stelle et meridianam pone almuri super centrum eius et duc ad lineam altitudinis si declinatio eius fuerit septentrionalis adde eam altitudini arietis si autem meridionalis subtrahe eam ab eadem et collectum vel residuum est altitudo eius meridiana et intellige de stellis que oriuntur et occidunt de aliis stellis que non oriuntur nec occidunt sic est operandum considera quousque corpus ascendentes de polo id est centro usque ad minuri quod si addideris ad elevationem poli id est orizontis maximam eius altitudinem indicabit

6 Si vis scire quis est orizontalis ad tuam pervenit regionem accipe polis declinationem et altitudinem meridianam et si declinatio fuerit meridionalis adde eandem declinationem altitudini polis in meridie si septentrionalis fuerit subtrahe eam ab eadem et ubicumque consurgit altitudo capitis arietis in tua regione qua subtrahes a 90 et residuum est altitudo tui orizontis et idem potes scire per stellam que oritur et occidit si enim declinationem eius subtraxeris a meridiana eius altitudine si septentrionalis fuerit vel si meridionalis fuit addideris ad eandem et collectum vel residuum est elevatio capitis arietis in tua regione quam si subtraxeris a 90 constat longitudo tui orizontis similiter scire potes de stella que numquam occidit accipe eius maximam et minimam altitudinem et aggregatum ex eo

exeuntis dividi per 2 i. sume
medium et numerus quotiens est
alta[tudo] poli vel orizontis quo
depose gradus ascensionis
a centro usque ad almuri ab
elevacione et habebis per unam
stelle altitudinem
7 Si vis scire gradum solis in
noctu accipe altitudinem
solis et meridie que si fuit
maior altitudini arietis
pone super dictam almuri ab ari-
ete usque tetro vel si fuit mi-
nor subtrahe ab alti[tudi]ne arietis
et almuri super residuum mi-
nus gradum in linea declinationis
pone et ipsum reducit ad ecliptica
et abscidit et gradus alicuius
signi. Istud etiam per stella que
oritur occidit potes scire vel per
ea que numquam oritur et occidit
per pera orizonte quanto fuerit
gradus solis in eo posito
8 Si vis scire horas diei inequa-
les scita alti[tudi]ne solis
meridiana pone super ea punctum
meridionali perpendiculo eidem
remanente fixo pone almuri
in illo hoc sexte et cum sol
radiavit per utraque foramina
sit almuri inter arcus horales ho-
ra presentem tibi indicabit et si ce-
ciderit inter duos arcus duc per-
pendiculum ad arcus precipue
et considera distancia eius in gradibus
ad locum primum deinde duc perpen-
diculum a primo arcus usque ad eius
finem et tunc considera qualis sit
porcio ad totum arcum talis est
porcio temporis quod de hora fluxit
ad totam horam. Nota quod arcus
qui est finis sexte hore an
meridiem est principium septime partis
meridiei et qui est finis quin-
te est initium octave et sic
9 Si vis scire arcum diei et
noctis i. quot gradus
ascendunt in equatore de die
et quot de nocte pone filum
super gradum diei de quo queris
et almuri super eclipticam signi
et duc ipsum ad orizontem ob-
liquum et gradus qui sunt inter
filum et orizontem rectum adde
ad 90 si fuit gradus septentrionalis
vel subtrahe a 90 si fuit meridionalis
et totum dupla et erit arcus
diei quem si subtraxeris a 360
et residuum erit arcus noctis
10 Si vis scire arcum horas
inequalem diei divide
arcum diei per 12 et numerus quotiens
est quantitas hore quam si subtraxeris
eius a 30 per horas noctis re-
manebit et si equales horas
diei vel noctis scire volueris di-
vide arcum diei per 15 et numerus
quotiens sunt quot horas equales
habeat dies et residuum si subtraxeris
a 24 exibunt hore equales
noctis equales
11 Si vis scire diversitatem diei et
noctis in diversis climatibus
dato quod si posueris orizontem
i. elevatum 66 gradibus et dimidio
tunc cum sol est in primo gradu cancri
erit dies et hora sine nocte
Si vero posueris cum 70 gradibus
et dimidium resecabit de zo-
diaco signum geminorum et cancri
et erit dies continua sine nocte
duorum mensium. Si vero cum 78 gra-
dibus et dimidie resecabit
geminorum signum et erit dies sine nocte

per orientem erit ascendens minorem
altera erit minor et altera maior
nocte et altera maior erit nox sine
12 Si vis scire quantum de
de gradibus equinoctialibus ascendat
cum gradibus zodiaci in spera
recta pone filum super gradum zodiaci
de quo queris et gradus equinoctialis
quos filum resecat sunt ascensiones
illius gradus zodiaci multitudo
ascensionis a signo arietis et
eiusdem pro gradus ascensionis equinoctialis
et debentes gradus zodiaci sibi
correspondentes unde scias quod gradus
a linea altitudinis usque ad orizontem
tem rectum sunt gradus arietis
thauri geminorum libre scorpi
onis sagittarii gradus vero equales
precedentes sunt cancri leonis
virginis aquarii et piscium et
capricorni et quilibet gradus equaliter
distantes a principio arietis habent
inter se equales ascensiones cum
sibi oppositis in spera recta ex
quo patet quod habita ascensionibus
trium signorum habentur omnes
13 Si vis scire ascensiones sig
norum in spera obliqua
scias primo ascensiones in spera
recta deinde pone filum super gradum
signi de quo queris et alidadam
super eius ecliptica et duc ipsum
ad tuum orizontem et gradus inter
filum et orizontem rectum adde ascen
sioni eius in spera recta primo dum
meridionalis sunt subtrahe primo dum
septentrionalis et exibit ascensio
gradus quesiti in qua questa
potes per totam inveniere gradum
solis ignotum
14 Si vis scire ascensiones et
initia 12 domorum vide quot
horae transierunt de die et tempus

qua partes earum in gradus resolve
et istos gradus adde ascensioni
gradus de quo queris in spera obliqua
et gradus zodiaci ascensionis tibi
aggregati correspondens est tibi ascen
dens et initium prime domus postea
ab eisdem gradibus subtrahe 90 si
potes si non autem adde 360 et pos
tea 90 subtrahe et gradus zodiaci
ascensionis tibi relicti in spera recta
correspondens est gradus medii celi
et initium domus 10me. Item dupla
quantitatem horae inequalis gradus
ascendentis et duplicatum adde ascensioni
gradus medii celi in spera recta
correspondens est initium 11me domus et 12e
ascensioni cum gradus si addideris
duplum horae ascendentis modo predicto ha
bebis initium 12e domus cuius domus
12e ascensioni in spera recta si addideris
horam ascendentis duplicatam habebis modo
predicto primam. Item duplum horae
subtrahe a 60 et adde residuum
ascensioni ascendentis in spera recta
et habebis modo predicto initium 2e domus
cum aggregato si addideris residuum
subtractionis cum horae duple
a 60 habebis modo predicto initium
3e domus. Porro initium quarte
domus est nadir 10e. Initium quinte
est nadir 11e. Initium 6e domus est
nadir 12e. Initium 7me domus est
nadir prime. Initium 8ue est nadir 2e
et initium 9ne est nadir 3e. Cum
gradus fuerit ascendentem potis
per horas scire quot horae de die fluxe
rint subtrahas arcum residuum diei
et ascensiones gradus solis ab
ascensione ascendentis et residuum di
vide per [ ] quod oportet per quantitatem
horarum istarum diei per horas inequalibus

ut p 12 horis equalibus diei

Si vis scire arcum diurnum et nocturnum stellarum que oriuntur et occidunt pone almuri super stellam et dic ipsum ad tuum orizontem et gradus medii fili et orizonte rectum adde ad 90 p stella septentrionali vel subtrahe p meridionali et collectum vel reliquum duplica et habebis arcum diei quem si subtraxeris a 360 habebis arcum noctis Stelle autem que ponunt in circulo perpetue ab altitudine polo vel locali almuri in tactu orizontis et iudicata in orizonte recto non oriuntur nec occidunt sed sunt maxima et minima declinatione

Si vis scire gradum in zodiaco cum quo stella celum mediat pone filum super illa et scies p signum et gradum cuius signi sit et gradus que filum tangit est ille cum quo celum mediat si oritur et occidit et gradus maxime eius altitudinis et eius nadir et gradus minime eius altitudinis

Si vis scire gradum cum quo stella oritur et occidit in spera obliqua adde 90 ad ascensionem gradus eius in spera recta cum quo celum mediat et ab illo aggregato subtrahe medium arcum diurnum stelle et gradus qui pertinet ad ista ascensionem qui in circulo obliquo oritur cum stella addita medietate arcus diei Si non in spera recta sume gradum qui celum mediat 90 addita ascensioni et nadir gradus cui illa ascensio in orizonte recto competit cum oritur cum ipsa stella Nota quod stella fuerit visa in parte occidentis tunc non debes sumere horas ultimum meridianum sicut facis post meridiem

si sume arcum super quam cadit almuri sicut facis ante meridiem et eius nadir occidit cum stella predicta

Si vis scire per stellas que oriuntur et occidunt ascendentem et etiam 12 domorum inde altitudinem stelle per instrumentum deinde pone filum super meridianam eius altitudinis vel altitudini super arcum hore sexte deinde reduc filum super altitudinem prius acceptam et horas equales ad partes eius quas tetigit almuri resolue in gradus quos gradus sume si stella fuerit in parte orientis si vero in parte occidentis tunc subtrahe gradus istius arcus horarum a toto diurno circulo prius stelle et residua remanentem tunc vide medietatem arcus diei illius gradus cum quo stella celum mediat et medietate arcus diei stelle et inde istarum medietatum differentiam quam adde gradibus horarum prius supradictarum Si fuerit stella meridionalis vel subtrahas ea ab eisdem si stella fuerit septentrionalis et collectum ex hiis vel residuum addes ascensioni eius gradus cum quo stella est in medio celi et hec in spera obliqua et gradus zodiaci cui competit hec ascensio est ascendens et etiam domus prime post hoc a tali ascensione subtrahe 90 gradus et gradus 30 cum tali ascensioni in spera recta est initium domus 10 me et ultra per eundem modum sunt dicta ceterarum domorum

quendam / q[uia] dupl[ic]a qua te vm[us]
ho[r]e asce[n]d[i]t si [secun]d[u]m dom[us] e[st] p[ri]mus
et i[n]uenies om[ne]s dom[us]

Si vis scire certu[m] locu[m] pla-
nete de nocte / accipe alt[itudi]nem
i[n] medio celi / et insup[er] al[titudi]nem
alti[tudin]is stelle i[n] nocte / et g[ra]d[u]s
cu[m] quo stella e[st] i[n] medio celi
[et] illa cu[m] quo planeta e[st] in
medio celi si accep[er]isti alt[itudin]es
stelle et planete i[n] eadem
ho[r]a / et si alt[itu]d[in]es istius g[ra]dus
et pla[ne]te sint equales tu[n]c
h[ab]es [verum] locu[m] planete et
p[er] hoc scias declinacoem Si
Si aut[em] alt[itu]do et declinacio
fuit diu[er]sa i[d est] v[e]l diu[er]sor[um] tu[n]c
minorem minue de maior[i]
et p[er] hoc scias residuu[m] [et] al[te]ri
manete fixo p[er]trahes linea[m]
a polo signor[um] quo usq[ue] tan-
gat almuri et ubi linea c[on]-
abscidit zo[dia]cu[m] e[st] ver[us] lo[cus] pla[ne]te

Si vis scire si[nu]m rectu[m] p[er]
gradu[m] q[ue]m volu[m]us et eq[ui]no[c]-
tu[m] po[n]e filu[m] g[ra]dus e[qui]nox[ia]lis
quos volu[m]us / [et] almuri sup[er]
arcu[m] ho[r]e sexte et duc filu[m]
ad orizonte[m] rectu[m] et ubi almu-
ri q[ue]euenerit erit [sinus] sin[us]
re[c]t[us] a polo [com]putata [et] eq[ua]le[m]
scies g[ra]du[m] p[ri]mu[m] rectu[m] [sin]u[m] si
al[te]ri absisto g[ra]du q[ui] e[st] [con]tent[us]
ab al[te]ri usq[ue] ad 6[te] dom[us] ar-
cu[m] diuers[us] filu[m] ondit g[ra]du[m]
[con]ditu[m] Si aut[em] vis scire si[nu]m
v[er]su[m] fac cu[m] linea opposita
facie sicut fecisti cu[m] arcu
ho[r]e sexte et almuri ond[i]t
tibi si[nu]m u[er]su[m] incipiendo
a circulo cap[ricor]ni v[er]sus polu[m]
et si habuer[is] duo almuri

pone filu[m] sup[er] gradu[m] [con]cauus vo-
lu[m]us e[qui]nox[ia]lis pone p[ri]mu[m] almuri
sup[er] 6[ta]m hora[m] [et] secu[n]d[u]m sup[er] circu-
lu[m] oppo[si]tu[m] [et] sic sit inuenies am-
bas cordas recta et u[er]sam

Si p[ri]mu[m] s[inu]m rectu[m] vis scire si[nu]m
v[er]su[m] eq[ua]l[i]s pone filu[m]
sup[er] arcu[m] s[in]us recti [et] duc almuri
sup[er] circulu[m] opposita[m] deinde duc
p[ri]m[u]m filu[m] ab orizonte rectu[m] et
al[te]ri indicabit t[ib]i s[inu]m rectu[m] per-
s[inu]m u[er]su[m]

Si vis scire digitos vmb[re] re[cte]
vel u[er]se p[er] solis altitu[dinem] / pone
filu[m] i[n] e[qui]nox[ia]li sup[er] solis alt[itudin]em
[et] duc ad orizonte[m] / [et] p[ar]tes corde
re[cte] i[n]uentas sup[er] p[ri]mo almuri /
multiplica p[er] 12 / [et] p[ro]ductu[m] divide
p[er] p[ar]tes eiusdem corde i[n]uentas s[u]b
2[o] almuri / et n[umer]us quo[tien]s digitos
vmb[re] re[cte] et eq[ui]no[ctialis] fiat multi[plica]do
p[ar]tes vmb[re] u[er]se p[er] 12 et divide
aggregatu[m] p[er] p[ar]tes vmb[re] corde
re[cte] et n[umer]us quo[tien]s demonstrat
vmbra[m] v[er]sam

Si vis scire alti[tudi]ne[m] solis p[er] vm-
bra[m] recta[m] duo p[ar]tes vmbre re[cte]
in se [multiplic]as / quib[us] adde 144 [et] toti[us]
aggregati quere radice[m] quadrata[m] /
p[er] qua[m] divide 120 / et pone sup[er]
quo[tien]s almuri i[n] si[nu]m re[cto] / [et] duc
ad circulu[m] ho[r]e 6[te] / et g[ra]dus que
filu[m] i[n] e[qui]nox[ia]li resecat / ond[i]t al-
titudine[m] solis / si aut[em] [com]pl[ement]o se-
ceris de vmbra u[er]sa si[cu]t d[ic]ta tu[n]c
subtrahe gradu[m] e[qui]nox[ia]lis i[n]secu[m]
a 90 et remanebit alt[itu]do vmb[re]
u[er]se digitor[um] Illud t[amen] in scala
altimetra sine labo[r]e inuenies
[et] [com]puta vmb[re] u[er]se diuides 144 p[er]
venient digiti vmb[re] re[cte] [et] eq[ui]no[ctialis]

Si vis e[qui]nocialiter scire horas
diei equales / pone filu[m]

super principe altitudine solis / et primum
almuri super circulum hore sexte /
deinde pone filum super medium ar-
cum diurnum presentis diei / et almu-
ri super circulum oppositum sive zenit
et duc filum ad orizontem rectum /
et multiplica cordam rectam inventa(m)
sub primo / per cordam versam sub 2° al-
muri ibidem receptam / et respi(ce)
minimum corde verse / et minimum productum
et tunc pone filum super propriis diei meridiana
altitudinem / et almuri super circulum
meridiei / et minimum productum prius re-
tentum / divide per cordam rectam inve-
ntam sub almuri / et minimum quo-
tiens subtrahe a corda versa prius ser-
vata / et super residuum pone almuri in
corda versa / et duc ipsum ad circulum
zenith / et abscidit filum in equinoctiali
gradus horarum inter te et meridie / quem
subtrahe a medietate arcus diurni si sit
ante meridie et habebis arcum horarum /
et ipsum eidem adde si sit post meridiem
diem et habebis arcum horarum de septem
arcae usque tunc / quem divides per partes
equinoctialium horarum 19 diei et habebis
in medio quo nos concludiatur

Ad inveniendum per stellam fixam stare
ascendens / et initia 12 domorum / et
etiam horas noctis / per altitudinem
eius / et fixa / tunc pone filum super arcum
medium diei stelle / et almuri super
circulum zenit / deinde duc filum super
fixata stelle altitudinem / et pone
almuri super circulum 6te hore / et duc
filum ad orizontem rectum / et multiplica
cordam rectam per cordam versam / et productum
et cordam versam servado / deinde duc
filum super minimam stelle altitudinem /
et almuri super arcum hore sexte / et per
cordam rectam inventam / divide productum
vel reservatum / et minimum quotiens subtra-
de corda versa / et super residuum pone
almuri in corda versa / et duc ipsam

ad circulum zenit / et gradus abscisus
sub filum in equinoctiali subtrahe
ab ascensione in spera recta gradus cir-
cumius stella mediat. Si stella
fuit versus orientem / et eidem adde
si fuit versus occidentem / et gradus
30 cum in ista ascensio in spera recta
corrispondet / et gradus medium celi
tunc etiam initium 10e domus in spera
recta hinc ascensioni adde 90 gradus
et gradus cum ascensione quod corri-
det in circulo obliquo et ascen-
dens / et initium prime domus / ab isto
toto adequato subtrahe gradus
ascendentis nadir solis in circulo
obliquo et quod superest erit arcus
horarum ab occasu solis usque
ad tempus in quo est / et quod divide
per partes horarum in equinoctialium 19 diei
et habebis horas noctis inequales
et earum partes

Ad inveniendum stare ortus et occasus
solis altitudinem in orizonte recto
et obliquo pone filum in equinoctiali
super altitudinem arietis in tua regi-
one et primum almuri super circulum
septentrionalis meridiei opposita / de-
inde duc filum in equinoctiali super
declinationem 19 gradus cum altitudine
ortus et occasus bis sit / tunc
pone almuri super horam 6 tam / et duc
in orizonte rectum / et cordam 6 per
60 multiplicata et productum adde
per cordam versam / et super minimum
quotiens pone almuri in corda recta /
et duc ipsam ad 6 tam horam
et gradus equinoctialis quam filum
resecat latitudo ortus et occasus

Ad inveniendum stare arcum horarum
ab ortu solis in signo ocem(?) sicut
cum sol est in signo septentrionali pone
almuri super gradum solis / et duc
ipsum ad tunc orizontem / et gradus

me filu et orizontem vtrum
medians adde alti altitudinem
i tua regione et minimum inde pueni
ente diuide per partes horarum equ
alium illius diei et exibunt hore
ab ortu solis usque ad stationem
eius i circulo cernitur et eodem opa
bis cum stellis fixis septentrionalibus
si ipsarum declinatio non excedit
altitudinem poli. Si autem eius de
clinatio sit similis altitudini poli tunc
stella tunc per cenit capitis
tui. Si non sit i capite aries
vel libra tunc i ortu vel i occasu
eius tangit cenit circulum perfectum
Si vis scire i quo signo
sit luna i dorso i secundum tunc inde
locum eius cum fuit i coniunctione
cum sole et numera ab illo loco dies
qui preterierunt coniunctione cum sole
et ubi terminatur numerus dierum po
ne vonella et ondit tibi gradum
mansionis lune et signum i circulo
signorum et scias si prima mansio
incipit a 10 gradu arietis et si
inciperet a principio arietis tunc oportet
te vollnella inponere ad
10 vel 20 gradus propter motum 8ue
spere et tunc operabis secundum premissa
Si vis mensurare altitudinem alicuius
rei vide summitatem eius per utrosque
foramina et si perpendiculum ceciderit
super dyametrum quadrati et erit equalis
altitudo longitudini spacii inter te
et radicem rei addita statura ab
oculo tuo ad medietatem pedis
tui. Si autem ceciderit super puncta umbre
recte tunc i quanta proporcione se
habent 12 ad puncta i tanta propor
cione se habet altitudo rei ad lon
gitudinem i terre et spacii. Si autem
ceciderit super puncta umbre verse
tunc quanta pars erunt puncta
de 12 tanta pars erit altitudo
rei i sua longitudinis ab te et spacii et radice
addita statura tua et dom e
Si vis scire per umbram sole radiante
per utrosque foramina si filius cadit super
dyametrum et altitudo equalis sue umbre
Si autem ceciderit super puncta umbre recte
tunc sicut illi gradus se habent ad 12
ita se habet umbra ad altitudinem. Si uero ca
dit super puncta umbre verse tunc sicut se habet
12 ad ista puncta abscisa sic se habet
altitudo rei ad umbram
Si vis mensurare rem altam sive i
plano sive i valle constitutam tunc
non poteris aliquid i re visa ante filo
cadente super lineam quadrati et nota
punctum et tunc non accipias altitudinem que
ab oculo tuo ad terram secundum loco isto alta
sic altitudo puncta nota atra et quantum
ibi pede tuum et rem mensuratam tanta est
altitudo aperto noto semper computando
et adde illi altitudinem altitudinis prius inventa
atra et habebis quesitum
Si vis mensurare altitudinem i accessibilem
vide cacumen rei per utrosque foramina et si perpen
diculum tangit umbram rectam tunc puncta
respira si autem cadit super umbram versam puncta
lege divide et i tunc numerum quocumque et i loco
stationis prime pone punctum. Deinde accede vel
recede et i loco stationis secunde pone punctum b et
fac sic habe umbra a ozez a b et accedens
puta i prima et i 2a statione umbre dum dicitur prima
vide quot pedes sunt i stationem primam et 2am et
istum numerum multiplicabis per 12 et productum divide per
differentiam punctorum umbre primis acceptorum et numerus
quocumque cum statura tua addita ab oculo tuo
ad terram est altitudo rei i accessibilis
Si vis mensurare longitudinem plani sta i una
parte plani et pone angulum e supra oculum et permitte
ultra usque fiet planicei et considera puncta umbre
verse per quod sic elevatio oculi tui atra multiplica per 12
et collectum divide per numerum punctorum umbre verse primo acceptis
et numerus quocumque est longitudo plani
Si vis scire putei profunditatem sta i uno latere
putei et tene angulum e supra oculum et produc
alidadam usque tangit i profundo putei et oppositum
de m que dyametro putei et multiplica per 12 multi
i totum collectum divide per numerum punctorum umbre verse
quos accepisti et numerus quocumque ondit tibi
putei profunditatem etc. est finis

Spera Materialis Siue Spera Mundi

Spera est corpus rotundum sicut ouum
vel pomum cuius medium dicitur centrum linea
uero transiens per centrum dicitur axis termini
uero eius axis dicuntur poli Unde a
theodosio spera diffinitur sic Spera
est corpus solidum vna linea contentum in
cuius medio est punctus a quo omnes linee
ducte ad circumferenciam sunt equales sicut
patet in figura Sunt autem nouem spere quarum
vna in alia continetur Prima dicitur primum mo-
bile que mouetur ab oriente in occidentem
2a est stellarum fixarum tercia saturni quarta
iouis quinta martis sexta solis sep-
tima veneris octaua mercurij nona lu-
ne decima ignis undecima aeris duo-
decima aque tredecima terre Mouetur
autem totum firmamentum cum omnibus sub
speris in se contentis ab oriente in
occidentem et ab occidente iterum reuertitur
in orientem quod patet quia sol de ma-
ne oritur in oriente planete tamen
septem preter istum motum habent motus
quosdam proprios ab occidente in suos
oriens contra motum diurnum totius
firmamenti Ordo uero planetarum
habet per ordinem Unde fit linea ut
patet saturnus cum iupiter et mars per
primas literas suas sunt faciunt sme
sol venus mercurius faciunt sum
Sunt autem in spera quidam circuli
maiores et quidam minores ma-

iores circuli dicuntur qui diuidunt
speram i duas ptes equales si-
cut circuli sicut equinoctialis
& zodyacus 2 equinoctialis et
solsticialis & orizon / alij autem
dicuntur minores qui diuidunt spe-
ram i ptes inequales & no tan
secant ptes spere sicut duo circuli
declinacionis solis / & duo circuli circa
polos Est autem circulus equinoci-
alis diuidens speram in duas ptes
equales equedistans ex omni pte
ab utroque polo & transit per caput
arietis & libre Et dicitur equinoctialis
quia quando sol transit per circulum illum est
equinoctium i. dies tanti quanti noctis
bis in anno quando sol est in capite
arietis & libre Unde dicitur etiam
equator diei ac noctis Dicitur
etiam circulus primi mobilis quia per
illum mouetur primum mobile motu
diurno ab oriente in occidens
rediens in oriente Polus autem
superior qui semper nobis apparet dicitur polus
septentrionalis quia est in parte plaga
septentrionali / & dicitur polus articus
ab arctos quod est ursa / quia stelle
que sunt circa ipsum dicuntur ursa
maior & minor / apud vulgares
autem dicuntur currus uel plaustra
maius & minus Oppositus autem
polus dicitur polus meridionalis
uel australis a plaga meridionali uel
antarticus id est oppositus
urse Est autem circulus magnus
diuidens speram i duas ptes
equales intersecans equinocti-
alem i capite arietis & libre

declinans ab ipso equinoctiali versus u-
trumque polum 23 gradibus fere quod est
maior declinacio solis in capite can-
cri & capricorni Unde etiam dicuntur
in eis fieri duo solsticia / habet autem
iste circulus latitudinem duodecim
graduum Sub hoc circulo mouentur
septem planete motibus suis propriis
contra motum firmamenti & primi mobi-
lis In medio huius circuli est circulus qui
dicitur linea ecliptica / quia per illum
circulum semper transit sol & quando in illa li-
nea luna coniungitur soli fit eclipsis
solis & quando in plenilunio in eodem
circulo ~~opponitur~~ ~~solis~~ opponitur so-
li fit eclipsis lune / habet in latitu-
dine duodecim gradus ita quod ex utraque
pte ecliptice habet sex gradus In
quibus declinant alii planete prer
solem versus polos spere ~~Et dicitur~~
~~ille circulus zodyacus a zodyas q~~

Et dicitur ille circulus zodyacus a
zodias quod est animal quia in ipso yma-
gines & signa duodecim animalium
describuntur Unde dicitur etiam latine signi-
fer siue circulus signorum / Diuiditur
autem quodlibet signum in triginta gradus
Unde totus circulus diuiditur 360
gradus Possile autem dicitur diuidi sub

circulus celestis siue maior siue minor in tot gradus. Stelle vero fixe que sunt contra latitudinem huius circuli versus utrumque polum dicuntur esse in signis illis zodiaci que sunt in partibus spere correspondentibus ipsis signis usque ad utrumque polum. Nota autem signorum huius nominibus continentur ~~Sunt aries thaurus gemini cancer leo virgo libra scorpius architenens capricornus anfora piscis~~ In principio vero arietis et libre est equinoctium in quo tota. In principio autem cancri est solsticium estiuale et in principio capricorni est solsticium hyemale secundum hos versus ~~Hec duo solsticia faciunt cancer capricornus Sed noctes equat aries et libra diebus~~ Sunt etiam duo circuli magni diuidentes speram in partes equales transeuntes per polos mundi quorum unus transit per caput arietis et libre et alius transit per caput cancri et capricorni et dicuntur coluri. Circulus medietas spere semper apparet supra terram et medietas subtus occultatur. Circulus diuidens partem superiorem ab inferiori dicitur orizon. Dicitur etiam terminus visus. Circulus circulus capitis seu punctus celi suppositus capitis summitati. Orizon vero habitantium sub equinoctiali dicitur spera recta. Habitantium autem contra equinoctialem orizon dicitur spera obliqua. Unde constat quod quantum polus mundi eleuatur super orizontem tantum cenit distat ab equinoctiali. Quantum etiam zodiacus declinat ab equinoctiali tantum polus zodiaci distat a polo mundi. Circulus autem quem

describit caput cancri dicitur tropicus estiualis. Circulus autem quem describit caput capricorni cum motu firmamenti dicitur tropicus hyemalis. Item circulus quem describit polus zodiaci circa polum articum dicitur articus polus circulus. Alius autem circulus quem describit polus zodiaci circa polum antarticum dicitur circulus antarticus sicut ostenditur in figura

SPERA MATERIALIS

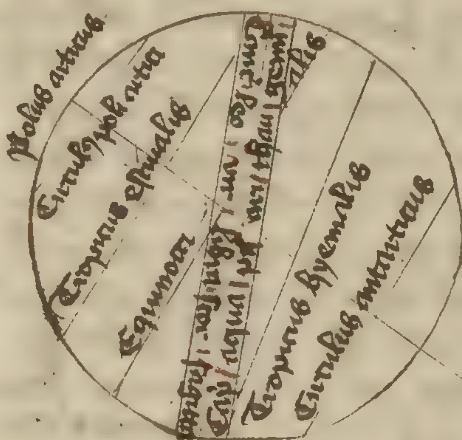

Signorum autem ortus et occasus pluribus modis accipitur. Uno enim modo dicitur oriri per aliqua celi uel stella quando mouente firmamentum ad aspectum hominum eleuatur. Ex opposito autem dicitur occidere quando in parte occidentali descensu suo absconditur post occasum. Alio modo dicitur aliqua stella uel signum oriri quando recessu solis visibile efficitur quod prius propter claritatem radiorum solarium inuisibile reddebatur. Econtrario autem dicitur occidere quando propter approximationem radiorum solarium visui hominum occultatur etc

Signorum ascensiones sive elevatio-
nes habet. Quedam enim recte di-
cuntur oriri et sunt illa cum quibus ma-
ior pars equinoctialis oritur. Oblique
autem dicuntur oriri cum quibus minor pars
equinoctialis oritur. Sed intelli-
gendum est de ortu et occasu. Datur autem
de ascensionibus signorum regula genera-
lis. Quilibet duo arcus zodiaci
equales et equaliter distantes ab
aliquo quattuor punctorum predictorum equales
habent ascensiones in spera recta. Se-
cundum hoc sumitur corollarium quod sub equinoc-
tiali opposita signa equales ha-
bent ascensiones et occasus. Oppo-
sita autem signorum proximo sunt visu ha-
bentur. ~~Sunt nisi sex cum sit gem-~~
~~ini cancri [illegible] pis xii~~ Si autem
sumatur quarta pars zodiaci que est a principio
arietis usque in finem geminorum semper
maior pars oritur de quarta zodia-
ci quam de quarta equinoctialis sibi
conterminalis. Et tamen ille due qua-
rte simul perorriuntur. Idem intellige
de quarta zodiaci que est a primo puncto
capricorni usque in finem piscium.
In spera autem obliqua sive decli-
vi medietate zodiaci adequan-
tur suis ascensionibus, ita quod in illa
medietate zodiaci que est a principio
arietis usque in finem virginis semper
maior pars oritur de zodiaco quam
de equinoctiali, et tamen medietates
ille ambe simul perorriuntur. E converso
autem contingit in reliqua medietate
zodiaci que est a principio libre usque
in finem piscium. Semper enim maior
pars oritur de equinoctiali quam de

zodiaco et tamen ille medietates simul pe-
rorriuntur. Ex predictis patet quod dies naturales
sunt inequales. Est enim dies naturalis
tempus revolutionis equinoctialis cum tan-
ta parte zodiaci quantam pertransit sol
proprio motu contra firmamentum. Dies
igitur naturales sunt inequales propter ascensio-
nes inequales. In spera autem recta
sunt inequales solum propter obliquitatem
zodiaci. In spera autem obliqua
propter obliquitatem zodiaci et propter ob-
liquitatem orizontis obliqui. Tertia
causa inequalitatis est obliquitas
ecentrici solis in quo movetur motu
suo naturali. Sed de hiis non est intentio nun-
ciandum apud simplices quod ille di-
versitates dierum naturalium in spera ob-
liqua sunt insensibiles apud vulgus.
Dies vero artificiales sensibilem ha-
bent diversitatem. Dicitur autem dies
artificialis tempus motus solis super
orizontem. Nox vero tempus motus eius
sub arcu qui est sub orizonte.
In spera namque recta cum orizon trans-
seat per polos mundi dividit omnes
circulos quos describit sol in fin
noctem et diem in partes equales.
Unde semper tantus est arcus diei quantus
noctis. In spera autem obliqua
orizon solum dividit equinoctialem
in duas partes equales. Quando sol est
in principio arietis et libre tunc ar-
cus diei et noctis equantur in or-
tu. In toto vero tempore quo sol mo-
vetur a principio arietis per cancrum usque
in finem virginis maiorantur dies super
noctes et tanto plus quanto sol vi-
cinior est cancro. Sole enim existente

in principio cancri dies est longius. Quan-
do enim vero sol est in aliqua mediecte bre-
viores sunt dies noctibus ita quod brevissima
est dies. Cum sol est in principio capricor-
ni loca vero duo solis equidistancia circum-
ferentie cancri faciunt dies equales in-
terse et similiter loca equidistancia circum-
ferentie capricorni habent ad invicem dies
et noctes equales. Item cum sol est
in oppositis locis nox unius est equalis
diei alterius et econverso. Quanto autem magis
elevatur polus articus super orizontem
tanto maiores sunt dies estatis et brevi-
ores sunt dies hyemis. Notandum etiam
quod sex signa que sunt a principio cancri usque
in finem sagittarii dicuntur longarum ascen-
sionum et dicuntur directe ascendencia
eo quod in suis ascensionibus sunt erecta.
reliqua vero sex a principio capricorni usque
in finem geminorum dicuntur brevium ascensionum
et dicuntur in oblique ascendere eo quod in
climata oriuntur vel ~~recte meant ob-~~
~~liq~~ cadunt ascendere ~~cancri donec arcti-~~
~~tenens transit sed cetera signa nascuntur~~
~~prona transcendunt tramite recto~~ Qua-
cumque autem prolongentur dies vel bre-
vientur sex signa oriuntur in die et sex in
nocte. Unde cum sint 24 hore diei et
noctis constat quod hora est spacium temporis
quo medietas signi perorit. Nota-
ndum autem quod illis qui habitant sub equi-
noctiali in principio arietis et libre
sole consistente radii solis perpendiculariter
cadunt super capita eorum. Cum vero sol
declinat versus cancrum et capricornum
mutantur umbre eorum versus austrum
et septemtrionem / cum vero sol est super ca-
put eorum mane habent umbram
versus occidentem et vespere versus orien-
tem et ita habent quatuor umbras in

anno. Similiter accidit illis qui habi-
tant inter duos tropicos cancri
et capricorni quod bis in anno sol tran-
sit cenit capitis eorum / sicut et
illorum qui habitant sub equinocti-
ali. Qui vero habitant sub tropico
cancri semel in anno sol transit cenit
capitis eorum / aliis vero temporibus habent
umbras versus septemtrionem
et talis est situs inter illis circa
numquam occidunt stelle urse maioris
et minoris et numquam apparent illis
stelle consistentes iuxta polum ant-
articum. Illis autem qui directe
habitant sub polo artico per sex
menses sol continue manet super
orizontem eorum a principio arie-
tis usque in finem virginis et per re-
liquos vero sex menses quibus
transit a principio libre usque ad
finem piscium continue occultatur
eis sol. Unde totus fit eis una
dies et nox / alii autem secundum ma-
iorem et minorem accessum a polo
artico habent solem longiorem
et breviorem tempore similiter tam tempore
estatis. Et similiter habent noctes
tempore hyemis longiores. Quarta
vero pars terre que est inter polum articum
et tropicum est in qua nos habi-
tamus. Dividitur autem pars terre
prius quarte que est inter tropicum
cancri et polum articum in septem
partes secundum latitudinem que partes
vocantur septem climata / primum
autem horum est ethiopia. Quarta
est terra sancta in cuius medio d. [illegible]
sita. Septimum vero clima est ubi
polus 70 gradibus super orizontem
elevatur. Eadem autem altitudo

e poli a zenith regionis et latitudo regi-
onis / quia quantum zenith capitis
distat ab equinoctiali tantum polus
super orizontem elevatur / latitu-
do autem climatis nostri et altitudo
poli nostri in Saxonia est ~~52~~ gra-
duum / longitudo regionis et civita-
tis accipitur ab occidente versus ori-
entem secundum distantiam graduum
ab insulis quas fortunatas habitatum
collocat / Notandum autem quod sol
unicum habet circulum eccentricum in quo
movetur in superficie ecliptice ab
occidente versus orientem in
die uno gradum fere motu autem
firmamenti movetur motu diur-
no ab oriente per occidentem re-
deundo in orientem movetur et mo-
tu octave spere aliquid ab ori-
ente in occidentem aliquid eo
usque dicitur autem eccentricus circulus
cuius centrum est extra centrum terre per
quod unus eccentricus est et in super-
ficie ecliptice pars una magis
elevatur versus ecliptica quod dicitur
aux sive augis quod est summitas
pars autem opposita magis distans
ab ecliptica dicitur oppositum augis
sicut patet in figura etc.

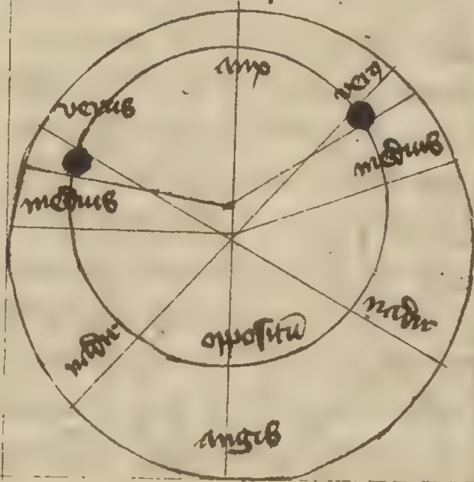

Dicitur autem habere tria loca scilicet verum
apparentem et medium verum / locus
autem eius dicitur centrum linee in zo-
diaco ducte in centro terre per centrum
solis in eclipticam / apparens autem
locus solis est centrum linee ducte
a centro ~~terre ad firmamentum equi-
distans linee a centro eccentrici
solis per centrum solis ad firmamen-
tum idem autem consequenter dicitur~~ ecli-
pticam per centrum solis usque ad
firmamentum seu zodiacum. Est autem
medius locus solis cuius linee duc-
te a centro terre ad firmamentum ad
firmamentum equidistans linee a cen-
tro eccentrici solis et per centrum solis
ad firmamentum idem autem eo
fuerunt dici motus et locus pla-
nete quia motus eius ad locum ter-
minatur motus autem et locus ap-
parens et verus eodem modo accipitur
in planetis aliis ut in sole / locus
autem oppositus vero loco solis in firma-
mento dicitur nadir solis / argumen-
tum solis dicitur distantia inter verum locum
eius et medium / Cuilibet in siderum
planetarum assignatur tres circuli scilicet
equans differens et epiciclus. E-
quans dicitur circulus super cuius centrum
movetur centrum epicicli planete
uniformiter / Differens appellatur circulus
per cuius circumferentiam movetur corpus
~~planete medius autem medius
sive medius locus cuiuslibet plane-
te ut solem cuius linee ducte
a centro terre~~ centrum epicicli. Epiciclus
vero est parvus circulus per cuius diffe-
rentiam movetur corpus planete et

dus at modus siue mediꝰ locus cuiꝰ
libꝫ planete pt̃ solem ē tīnꝰ linee
ducte acentro tre ꝑ centrū epicicli
ad firmamētū. linee uō equās conce
tricus ē idem habens centrū cū tra
& est ī ī suꝑficie ecliptica. Diffe
rens uō lune ecentricus est & eiusdē
quantitatis cū equante s; declinat
una eius medietas ab equāte v̄sꝯ
septentrionem & alia v̄sus austrū
& appellat̃ totalis figura de abscisi
one equatis & differentis draconī
cō. Sectio uō illa ꝑ quā mouet̃ luna
ab austro v̄sus septemtrionem appel
latur caput. opposita uō sectio appel
lat̃ cauda. mouet̃ at luna quiqꝫ mo
tibꝫ primꝰ motus ē corpꝰ lune ī circūfe
rencia epicicli in suꝑiori ꝑte aboi
ente in occidentem in inferiori uō ecō
uso Scdus modus ē centri epicicli in
circūferencia deferentis aboccidete
in orientem Tercius ē motus cent
deferentis circa centrū tre equalis sp̄
distancia aboriente in occidetem. C
Quintus motus motus octaue spere
Sꝫ in luna sicut ī ī sidꝰ planetis
appellatur abscis arcus zodiaci a
primo puncto arietis usqꝫ ad augem
deferentis arcus uō ab auge diffe
rētis usqꝫ ad mediū locū in luna
appellat̃ duplꝰ intsticiū siue duplꝰ
logitudo siue centꝝ In aliis autem
planetis appellat̃ arcus ille tīnmō
centrū. Et tn̄ ante quide dicit̃ ī luna
duplex longitudo ē qr linea mediꝫ
motus solis sp̄ ē medio loco ītēr
augem ecentrici lune & centꝝ epi
cicli Argumētū d̃ motus plane in
epiciclo Equaco dicit̃ porco circuli

iter locū vꝫ & mediū latitudo
planete vocat̃. declinaco ab eclip
tica v̄sus augem uł septemtrione
scdm latitudinem draconis

Draco
Caput
Cauda
Draco

Cuilibꝫ reliquorꝫ assignatur tres
circuli equās deferens & epiciclus
Equās aūt & deferēs sūt eiusdē
quātitatis & sꝫ ambo ecentrici
& in una suꝑficie/ & declinat v
na ps eorꝫ v̄sus septentrionem
alia v̄sus meridiem Centrū
uō deferentis satūni Jouis marti
tis & veneris sp̄ ē medio loco
inter centꝝ equātis & centrū
tre ꝑpt̃ qd cuiuslibꝫ istorꝫ sūt
tm̄ tres motus naleb
ꝑpalꝫ corpꝰ planete in circūferēcia
epicicli qꝫ uocat̃ argumētū
Et mouet̃ ī suꝑiori ꝑte aboc
cidente in orientem & tūc dicit̃
directus In inferiori uō ꝑte ecō
uso & tūc dicit̃ retrogradus
Scdus motus est centri epicicli
ī circūferencia deferentis ab
occidente in orientem Tercius
uō motus eorꝫ ē octaue spere
Notandū autem qꝫ centro epi
cicli ꝯsistēte magne ecentrici sꝫ
equacones minime Centro uō

epicicli consistente in opposito augis proveniunt
equationes maxime. Excessus vero
equationis magne et in oppositione
augis in luna appellatur diversitas
dyametri circuli brevis. In aliis
autem planetis appellatur longitudo
longior et propior vel altitudo maior
et minor. Item descendentes centro
epicicli ab auge ecentrici usque ad
oppositum augis crescunt equatio-
nes proportionales vero minuti secundum quod
excrescunt vocantur minuta propor-
tionalia. Centrum eciam deferentis
mercurii non est fixum sed movetur
in quodam parvo circulo cuius periferia circu-
li circumferentia dividit lineam que
intrat suum centrum et centrum
terre per equalia super centrum equan-
tis. Unde hic motus plus habet mer-
curius super quatuor planetas
predictos. Declinatio vero planete
ab ecliptica versus meridiem vel
septemtrionem vocatur latitudo pla-
nete. Intersectio vero equantis et defe-
rentis vocatur gehonzahar quod in
luna vocatur caput vel cauda etc.

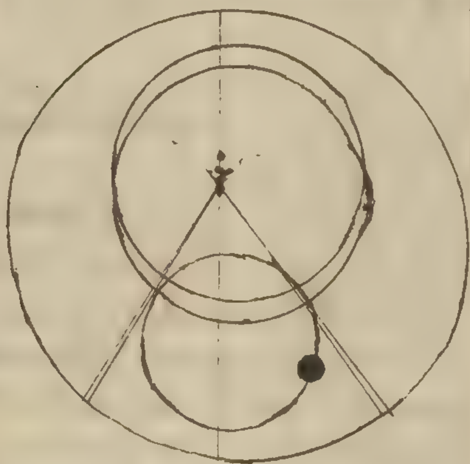

Si autem due linee ducantur a centro
terre ita quod includant epiciclum una
ex parte orientis reliqua ex parte oc-
cidentis punctus contactus ex parte o-
rientis dicitur statio prima, punctus
vero contactus ex parte occidentis dicitur
statio secunda. In superiori vero parte epi-
cicli dicitur planeta directus, in infe-
riori retrogradus. Luna vero non dicitur
stationaria neque directa neque
retrograda sed dicitur velox cursu
in inferiori parte epicicli tarda autem
in superiori etc.

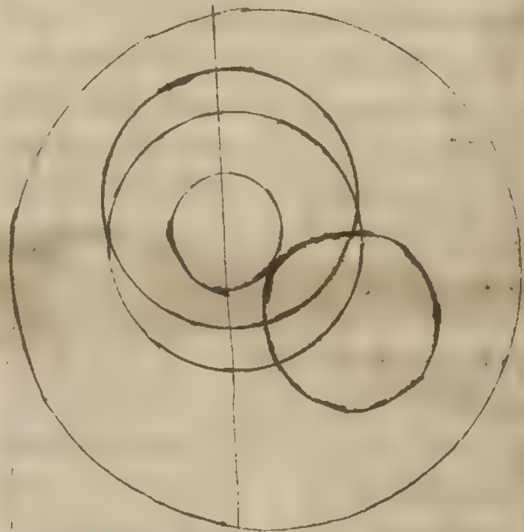

Cum sol sit maior terra necesse est
ut medietas spere terre semper illuminetur
umbra vero terre extenditur in conum ad
nadir solis. Unde cum luna incipit
lumen a sole in una medietate sui
corporis quando luna est directe opposita
nadir solis in ecliptica intrat linee
penumbram terre. ~~eodem modo~~ quando
luna coniuncta est soli in ecliptica ab-
scondit ab oculis nostris corpus solis
quia tunc directe interponitur inter nos
et solem. Hoc autem non contingit nisi

qui linea est in capite uel in cauda
que ut dictum est caput et cauda
ab ecliptica in qua est via solis non
declinat Si igitur fuit in puncto capi-
tis uel caput in coniunctione uel oppo-
sitione erit eclipsis generalis tota-
lis sine fuerit ipse erit eclipsis
particularis Quando non declinat in
latitudine directionis non fit eclip-
sis ut patet in figura

¶ Hec sunt opera dei mira quoque super adam degebat ergo ... filius esto dei celum bonus atque graces Cambit ... fit agnus

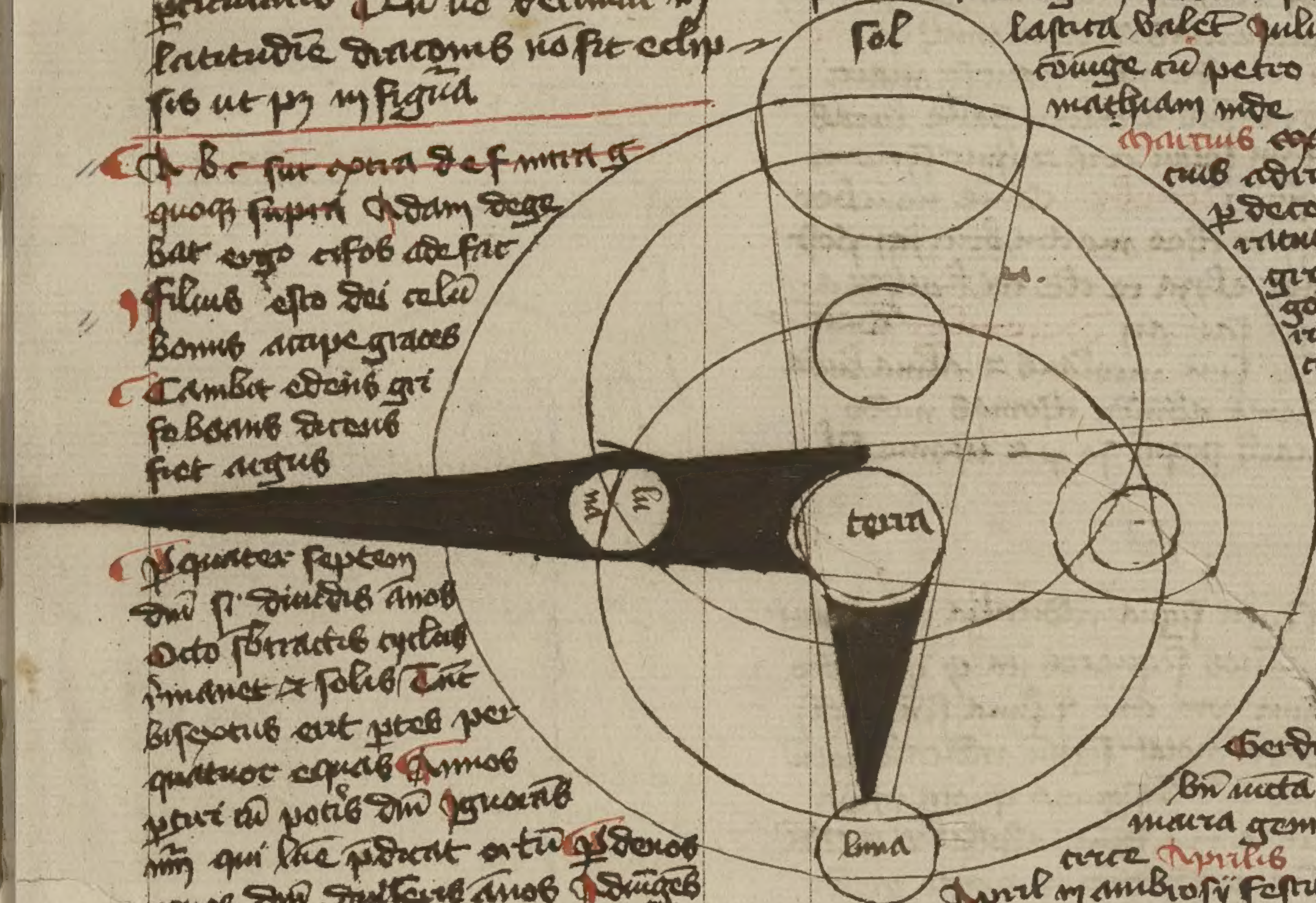

¶ Quinquies septem dum sic diuides annos octo subtractis cyclus remanet et solis Item bisextus erit per quattuor equales annos ... quindenos ... Terminus
3 ... ii nod 19 octo 8 sed 16 quinque
i ned 17 ambo 2 decem 10 dog 18
septem 1 quinque 11 quatuor duod 12
iota 1 nouem 9 sept 14 vi 6 quad
14 Sex quadra pasta ... decem
... post ade nouem post ...

uiginti quorum tota fit summa quota
... Si per quindenos dum
diuiseris annos hys ... abiectis ... plana patebit Januarius Cisio ianus epy sibi uendicat oc feli marcel ... fab ang uincen ... paulo nobile lumen Februarius Puri blasius agath febrino scolastica ualent iuli concorde cum petro mathiam inde Martius ... Gerdrud ... Aprilis ... Maius ... Junius ... Julius ...

et mag kyli sra bene margar a-
postol cronibus prrxo mag
ab cris iobus pan ul ab ger
Augustus pe stef stef gus do
sixo do cyro lau ty bar yp cus
Bernardo gab qz ber ab thymo bar
tholo ruf ade feli September
Egidius sep lz nat gor go ge ethi
qz crux me cu lampta qz math
mauricius et dami mich je Oc
tober rem leo frimasti marci
dyonisius e calixo Galle lucas
et vm sequi cris et simul symonis
qui Noveber Omne novenber
lz to theo martin brictiq post
her elyza ce cle cri kather a-
gri sat an December Dece-
ber simt nicolaus et alma lucia
demit abinde thomas modo
nati steph jo pu thome sil

Nota signa radicalia cum minutis
p annos sequentes ita q quibz duo
sunt in anno et prima lra cuius
dictionis notat signum radicale totum
i ex ordine signorum quota in prima
lra e in ordine alphabeti et secunda
lra cuius dictionis notat gradus
signi eodem modo sz tertia lra not
minuta ultra gradus etc.

83	84	85	86	87	88
bob	fuf	le	dek	haf	nod
89	90	91	92	93	94
dus	ic	dup	fuf	kombit	
95	96	97	98	99	
gib	lit	deb	hem	dy	

et annatio incipit annus et decalys

1716

Emptus vij ß albis werat 9 Anno
salutis nostre · M · [illegible] xvj

96

In nomine domini Amen Anno dei millesimo
quingentesimo vicesimo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]